

P R A M E N Y

K D Ě J I N Á M

Č E S K É H O

M Y Š L E N Í

P A M Ě T I

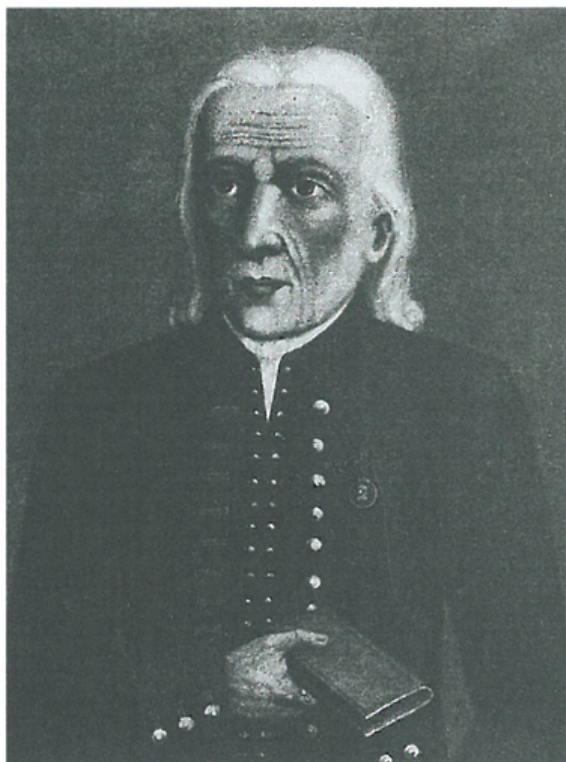
F R A N T I Š K A J A N A V A V Á K A ,

S O U S E D A

A R Y C H T Á Ř E M I L Č I C K É H O

Z L E T 1 7 7 0 - 1 8 1 6

K N I H A V I - V I I (1 8 1 0 - 1 8 1 6)

František Jan Vavák

(1741–1816) byl největší z českých selských písmáků. Bez školního vzdělání samostudiem dosáhl značného kulturního rozhledu. V první buditelské generaci se uplatnil jako autodidaktický kronikář, veršovec, hudebník, zeměměřič a kartograf, úspěšně hospodařil na svém statku v Milčicích u Poděbrad, věnoval se rostlinné i živočišné výrobě a ovocnářství, vyráběl si vlastní nástroje. Od 1774 byl obecním rychtářem, zasloužil se o uplatňování zákonnosti i praktické náboženské tolerance. Vrcholem jeho díla jsou sedmisvazkové Paměti, deníkové záznamy, v nichž doznívá lidová barokní zbožnost a ozývá se vysoký stupeň národní i stavovské uvědomělosti. Prvních pět svazků Pamětí vydal v letech 1907–1938 církevní historik P. Jindřich Skopec (1873–1940), zbývající dva svazky z období 1810–1816 za protektorátu edičně připravovala Pekařova žačka Stanislava Jonášová-Hájková (1903–1985). Z její pozůstalosti byla revidována a dokončena jejich edice spolu s úvodní studií.

Prameny k dějinám českého myšlení

PAMĚTI

FRANTIŠKA JANA VAVÁKA,

SOUSEDA

A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770–1816

KNIHA VI–VII (1810–1816)

**Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum
2009**

Recenzent: Mgr. Libor Jůn

**Editorka Stanislava Jonášová
K vydání připravil Martin Kučera**

© Martin Kučera, 2009

ISBN 978-80-246-1482-3

F r a n t i š e k J a n V a v á k
(*Předneseno v Národním muzeu 29. 11. 1966 v rámci přednášek
pořádaných Muzeem Aloise Jiráka a Mikoláše Alše*)¹

1. Dnešního dne uplynulo právě sto padesát let a čtrnáct dní od chvíle, kdy v Milčicích naposledy vydechl bývalý milčický rychtář František Jan Vavák, který svým významem daleko přesáhl hranice rodné vsi. Ale na letošní rok připadá ještě jedno Vavákovovo životní jubileum. Je tomu totiž právě dvě stě dvacet pět let, jeden měsíc a tři dny, co se Vavák narodil. Můžeme tedy vzpomenout obou těchto významných dat a říct si něco o Vavákově životě, jeho díle i věhlasu, jemuž se velký český písmák těšil za svého života i po své smrti.

Milčičtí Vavákové odvozují svůj původ podle staré rodinné tradice od vladyckého rodu Vaváků z Adlaru,² ač se dosud ne-

¹ Text přednášky editorky posledních dvou knih Vavákových Pamětí se dochoval v její pozůstalosti v Archivu Národního muzea jako strojopis. Místa jej doplňujeme o formulace a údaje z nevydaného rukopisu F. J. Vavák, připravovaného do tisku v nakladatelství Vyšehrad jako jeden ze sešitů edice Pro život v roce 1942.

² K tomu Jan HELLIICH: Rod rytířů Vaváků z Adlaru. In: Věstník. Rozhledy historické po Poděbradsku a sousedních okresech, r. III, 1900, s. 8 an. Autor ovšem, jak bylo zjištěno 1902 Ladislavem Klicmanem a Gustavem Friedrichem, pracoval s listinnými falzy, zapůjčenými Vavákovým potomkem Bohumilem.

podářilo objevit přímou souvislost mezi Vaváky na poděbradském panství a tímto staročeským rodem. Vavák se ve svých Pamětech zmiňuje o tom, že se v jejich rodině uchovávala stará truhlice s důležitými rodinnými listinami, kterou sám pamatoval, jež však vzala za své při milčickém ohni v roce 1750. Mezi vavákovskými památkami, které byly objeveny teprve roku 1916 ve Žherech, je záznam, že Vavákům patřivala tvrz, dvůr a ves Vyšerovice.

Bezpečně je zato zjištěno, že se nejstarší Vavákův předek připomíná na poděbradském panství již koncem 16. století (1586) v Nové Vsi. Z této rodové linie Vavák v Pamětech uvádí Karla Vaváka, jenž se roku 1634 za císaře Ferdinanda II. vyprodal ve Vyšerovicích, oženil se s poddanou poděbradského komorního panství a vstoupil do jeho poddanosti. Jeho nejstarší syn Jiří, Vavákův děd, se stal zakladatelem milčické vavákovské větve. Byl původně gruntovníkem v Pečkách. Roku 1676 koupil od paní Doroty Cecílie Mirkové, rozené Kapounky ze Svojkova, poddanský statek čp. 3 v Milčicích s výsadní krčmou a řeznickým krámem a roku 1685 se přestěhoval trvale do Milčic. Záhy poplatil dluhy váznoucí na statku, rozšířil jej a čilým obchodem s dobyt看em a rybami se dopracoval takového jmění, že byl jedním z nejbohatších sedláků na Poděbradsku. Svůj majetek rozdělil mezi syna Matěje z prvního manželství, jemuž dal hospodu s masným krámcem a částí pozemků, a jeho nevlastního bratra. Mladší Jan Antonín z druhého manželství, Vavákův otec, dostal vlastní statek s většinou polností. Bratranec Jiřího Vaváka Jan Karel Vavák byl farářem ve Starém Kolíně a tam také zemřel roku 1720.³

Po několika prvních šťastných letech se počala na Vavákova otce hrnout pohroma za pohromou. Neúroda, hynutí dobytka, živelné pohromy, vojenské vpády za válek o české dědictví, dvojí vyhoření do základů – to vše byly těžko zhojitelné rány. K tomu ještě přistoupilo zaujetí poděbradského sirotčího, jenž

³ Srv. Paměti, I-2, 37. – Odkazy na Paměti F. J. Vaváka uvádíme podle Jonášové: římská číslice označuje číslo cit. knihy, arabská za pomlčkou číslo kapitoly, za čárkou je stránkový údaj na Skopcovovo vydání (do knihy V) či na edici Jonášové (ve zřídka cit. knihách VI a VII).

měl Vavákovi za zlé, že má dva syny na studiích, a připravil ho o jedno sto zlatých z císařské bonifikace milčickým pohořelým, pak zadlužení spojené s výstavbou nového statku, a tak ožebračelý sedlák musel roku 1753 prodat otcovský grunt a uchýlit se na osmnáctikorcovou chalupu, kterou si stačil postavit před prodejem statku.

Jan Vavák, jenž po třicet let zastával ve své obci úřad obecního staršího a konšela, měl čtyři syny, z nichž dva podle Vavákových prvních životopisců Němečka a Fryčaje studovali. Nejstarší Jiří, pravděpodobně první ze studovaných, byl rychtářem ve Lstiboři, dostal od své vrchnosti⁴ svobodu a na grunt „ustavičné vrchní rychtářství“.⁵ On také přeložil německé znění pragmatické sankce do češtiny. Druhorozený Matěj Šebestián byl pixmajstrem u dělostřelectva⁶ a zahynul roku 1776 u italské Mantovy.⁷ Třetí, Florián, zemřel jako student páté latinské školy v Praze již 11. srpna 1753 v chlapeckém věku u Milosrdných.⁸

Dědicem chalupy se stal nejmladší z osmi Janových dětí František de Paula Martin Vavák, narozený 26. října 1741. Tak aspoň zní zápis ve skramnické matrice, ač Vavák se vždy podepisoval František (nebo Franěk) Jan Nepomuk Vavák. Byl z dětí nejnadanější a přímo prahl po studiu. Ale dorůstal v době, kdy rychle chudnoucí grunt by byl již nevydržel dalšího syna na studiích a kdy naopak bylo doma potřebí každé dělné ruky. Po vzdělání dychtící chlapec se musel spokojit jen s vesnickou (nejspíše farní) školou a byl nucen záhy se zaučovat v hospodářských pracech. Z vlastní zkušenosti poznal „slasti“ panské roboty i obtížnost vojenských dodávek, které měly vesnice povinnost odvádět armádě – vojenských magacínů, jak se tehdy říkalo. Za sedmileté války se jako šestnáctiletý hoch musel účastnit vojenských příprůžek a transportů, v devatenácti se na nich dostal až do Slezska a Lužice, ale onemocněl na nich také zimnicí, která

⁴ Byl jí kníže Josef Václav Liechtenstein.

⁵ Srv. Paměti, I-1, 146, 148.

⁶ Pixmajstr = smolmistr. Odpalovalo se hořlavou smůlou.

⁷ Paměti, I-1, 10.

⁸ Paměti, I-2, 10.

ho pak sice trápila přes rok, avšak současně ho osvobodila od dalších jízd. Nebylo mu ještě zcela dvacet let, když mu otec, aby ho uchránil před válkou, postoupil v dubnu 1761 chalupu. Krátce nato, v únoru 1762, se mladý chalupník oženil s Barborou Poupovou, o půldruhého roku starší dcerkou ze selské živnosti. Z jejich manželství, které přetrvalo padesátiletí, se narodilo devět dětí, dvě dcery a sedm synů, z nichž jediný Vojtěch (nar. 1777) vystudoval latinské školy v Českých Budějovicích a pak zeměměřičskou školu profesora Franze Antona Leonarda Hergetta a stal se úředníkem c. k. zemské cestní správy.⁹

Sňatek mladého chalupníka se selskou dcerou jistě přispěl k posílení Vavákovy společenské pozice ve vsi. Ale již tenkrát bylo patrné, že místo vzácně nadaného a bystrého hospodáře mezi sousedy určují spíše jeho osobní vlastnosti než majetek. Záhy po své svatbě byl Vavák zvolen druhým obecním starším, a když jeho tchán Václav Poupa podruhé přijal rychtářský úřad, stal se hlavním rychtářovým pomocníkem. Vystupoval při nejrůznějších příležitostech jako mluvčí a zástupce rodné vsi, ba i celého panství, pomáhal při vyměřování pozemků podle Raabova systému (tzv. raabizace), na výzvu vrchního komorního velkostatku nakreslil mapu poděbradského panství, což mu vyneslo tři měřice panských luk¹⁰ a od vrchního ředitele komorních statků v Čechách Franze Antona Raaba odměnu jednoho zlatého. Není tedy divu, že upoutal pozornost svých představených, a tak když „28. srpna (1779) zde v Milčicích Václav Vozáb, jsa dvě léta po Václavu Poupovi, mém tchánovi, rychtářem, ztolo se vyprostil a propuštěn jest, k čemuž zase pan vrchní“ – jímž tehdy byl Vavákův nejmocnější příznivec Jan Josef Baierweck – „Františka Vaváka takměř přinutil a právo podal, načež (on) 4. září přísahu přijal“.¹¹

⁹ Vojtěch Vavák vystudoval s podporou Vavákova přítele, hradeckého a později bu-
dějovického kanovníka Josefa Pingase. Po absolutoriu u profesora Franze Antona
Leonarda Hergetta nastoupil u zemské cestní správy, pracoval jako cestní pikér
(vyměřovač, geometr) v Dolním Gruntě nad Labem, Středoklukách, Bystřici u Be-
nešova, jako cestní komisař v Chomutově se oženil a zakotvil v Klatovech.

¹⁰ Paměti, I-1, 79.

¹¹ Paměti, I-1, 131.

V té době osmatřicetiletý Vavák hospodařil již na dvou usedlostech: na otcovské chalupě a současně na poupovském statku, který rok předtím (1778) po smrti Vavákova tchána Václava Poupy spadl „na Barboru a na její děti, které nyní s tímto mužem, Francem Vavákem, má... Bože, rač dáti v něm tak hospodařiti, aby tvá čest a bližnímu pomoc vždy zde mohla býti. Amen!“¹² Obhospodařování dvou živností Vavák řídil šestnáct let, až do února 1794, kdy nejstaršímu ze svých synů – Josefovi (1765–1805) – postoupil otcovskou chalupu, kterou v předchozím roce znovu postavil a rozšířil na pozemcích, jež si vyměnil se svými sousedy. Téhož roku 1794 se přiřezil třetí Vavákův syn Václav (1771–1810) do Velenky; druhorozený syn Prokop (1769–1780) zemřel jako desetileté dítě na „horkou nemoc“. Tehdy byly již provdány obě Vavákovy dcery, nejstarší z dětí Anna (nar. 1763) i třetí v pořadí Kateřina (nar. 1767), z domu byli i oba prostřední synové – Ivan na učení v Poděbradech¹³ a Vojtěch na studiích v Českých Budějovicích, takže na statku zbývali jenom dva nejmladší: Martin (1779–1843) a František (1785–1814). Ti měli o dvanáct let později v lednu 1806 společnou svatbu se sestrami Doušovými z Pátku, Annou a Kateřinou. Martin se stal dědicem poupovského statku a František se přiřezil do Pátku.

Tenkrát, po Martinově svatbě, se pětadesátiletý Vavák pravděpodobně vzdal samostatného hospodaření, jakkoliv nikde v Pamětech není záznam o tom, kdy odešel na výminek. Stejně marně pátráme ve Vavákových zápiscích, v kterém roce se vzdal rychtářské hodnosti. Víme, že byl rychtářem ještě jako výměnkář, a Krameriovy Císařské královské vlastenské noviny

¹² Paměti, I-1, 94.

¹³ Jan Vavák (nar. 1774), „vesměs mu Ivan říkáme“ (Paměti, VII, 133), se vyučil v Poděbradech u Václava Leubnera zahradnictví, ve Vídni přešel ze služeb hr. Schönborna jako tovaryš do císařské zahrady v Schönbrunnu. Po složení mistrovské zkoušky pracoval v univerzitní botanické zahradě na Smíchově, v lednu 1805 se dostal jako zahradník do Benátek nad Jizerou na panství hr. Příchovského, odkud se koncem téhož roku odebral do Ostrova nad Ohří (Schlackenwerth), kde setrval v císařských službách. Zůstal svobodný a vydržoval u sebe řadu synovců a neteří, kteří k němu byli posíláni, aby se učili němčině, a někteří z nich tam na piaristických školách i studovali.

při zprávě o Vavákově smrti psaly, že byl rychtářem plných dvaatřicet let, což by mělo být do podzimu 1811. Avšak když Vavák v září 1810 dostal od Královské hospodářské vlastenecké společnosti stříbrný peníz odměny, adresovaný mu jako rychtáři v Milčicích, poznamenal: „Měli za to, že jsem ještě rychtářem, a já již nejsem...“¹⁴ Pátá kniha Pamětí také končí v srpnu 1810 podpisem: „Frant. Jan Vavák Milčický, měšténín plzeňský“,¹⁵ bez dřívějšího přídomku „rychtář milčický“. V roce 1811 byl rychtářem už druhý Vavákův nástupce, jak lze vyčíst z Vavákova záznamu: „Dne 16. července v sobotu před 7. nedělí po sv. Duchu Jan Kvíz, zde soused v N: nyní 3, zanechal rychtářství, byv po Václavu Vozábovi od (ledna) 1811. To zase nyní přijal Jan Brtek v N: 23 a on jest první rychtář nekatolík. Pane Bože, rač dáti dobré a spasitelné oumysly!“¹⁶

Od roku 1803, kdy po nešťastném pádu z koně zemřel manžel nejstarší Vavákovy dcery Anny Václav Hotovec, začala Vaváka v rodinném životě stíhat jedna rána za druhou. Za dva roky po zeťově skonu odešel na věčnost ve věku čtyřiceti let takřka náhle syn Josef, za pět let po něm podlehl epidemii tyfu – horké nemoci, jak se říkávalo – syn Václav a Martinova žena Anna, oba v měsíci únoru, a v lednu 1814 zesnul v dvaceti devíti letech patrně nejmilejší Vavákův syn František, o němž Vavák poznamenal „syn můj milý nejmladší“.¹⁷ Dva roky předtím – v únoru 1812 – „prošlo a splnilo se padesáte let“ Vavákova manželství,¹⁸ ale pro velikou zimu, pro churavost Vavákovy ženy a protože by byli nemohli přijet vzdálení synové, odložila se Vavákova zlatá svatba, k níž si sám složil píseň, až na velikonoční pondělí 30. března. Sešlo se na ní tehdy ještě šest žijících dětí, dvacet vnuků a tři pravnuci. Vavák, který se od té doby podepisoval „manžel jubilatus“, vyličil v Pamětech tuto svoji jubilaci a k odjezdu synů teskně podotkl: „..., které snad

¹⁴ Paměti, VI, 9.

¹⁵ Paměti, V, 202.

¹⁶ Paměti, VII, 42.

¹⁷ Paměti, zde, 217

¹⁸ Paměti, VI, 110.

již naposled jsme viděli a požehnali.“¹⁹ Za tři roky nato opustila Vaváka i jeho manželka.²⁰

To byla poslední těžká zkouška, která podlomila ochabující síly starého a churavějícího písmáka. Smutně působí oznámení v Pamětech hned z počátku roku 1816, že Vavák přestává odebírat Krameriovy noviny, protože je dostává velmi nepravidelně. Slibuje sice, že si je bude vypůjčovat a „z nich, co pamětního bude, napsati neopominu, ač již na sobě cítím, že dlouho psáti nebudu“.²¹ Z 10. dubna pochází poslední Vavákovou rukou psaný zápis v Pamětech a 15. listopadu 1816 se Vaváková předtucha splnila. V pondělí 18. listopadu ukládali jeho tělo na skramnickém hřbitově do rodinného hrobu „u dveří zákříšťových“. Tehdy došla jistě splnění obě jeho přání, vyslovená při pohřbu jeho snachy Anny: „... a tu zase já v těle a duchem v nebi odpočinutí sobě vinšuji a žádám.“²² Přežilo ho pět z devíti dětí, obě dcery a tři synové: v pořadí nejmladší Martin, dědic gruntu, u něhož pětasedmdesátiletý hospodář zemřel na výměnku, Ivan, zahradník v Ostrově, a Vojtěch, cestní komisař v Chomutově.

2. Z mnohostranné Vavákovy činnosti je širší veřejnosti nejznámější rychtářská. Není sporu, že v něm Milčice měly rychtáře, jakých bylo pořídka. Vavák se stal rychtářem v rozkvětu sil, v třiceti osmi letech, a věnoval všestrannému rozvoji svého rodiště všechny schopnosti a síly. Doba jeho rychtářování spadá do časů nadobyčej rušných, kdy jindy poměrně klidná hladina vesnického života, mohutně vzdutá nedávným selským povstáním z roku 1775, byla vždy znovu rozvířována řadou robotních patentů. Krátce potom, co se Vavák ujal rychtářství, toleranční patent Josefa II. jako dotek kouzelného proutku probudil ve vsích k životu zdánlivě uspané náboženské spory, které se po dlouhém mlčení rozezvučely plnými tóny vášnivé vroucnosti i tvrdé selské neústupnosti. Jen poněkud opadly vody rozjitře-

¹⁹ Paměti, VI, 116–117.

²⁰ Paměti, VII, 132.

²¹ Paměti, VII, 146.

²² Paměti, V, 181.

ných věroučných půtek, dolehl do Čech ze západu ohlas Velké francouzské revoluce, brzy poté pak s ní spojených koaličních a později napoleonských válek. I když české země zůstaly z největší části ušetřeny přímých válečných hrůz, zakusily plnou měrou hospodářské obtíže, jež otřásaly celou monarchií, vyčerpanou již dřívějšími zápasy o české (rakouské) dědictví. Nové vojenské kontribuce, odvádění vojenských magacínů v obilí i píce, odvody lidí k nově zřízené zeměbraně, častá tažení císařských i spojeneckých vojsk, jejich ubytování a vyživování po osadách, řada dobrovolných sbírek peněžních i věcných, neustálá, pořád se zhoršující mince, několik za sebou jdoucích neúrodných let a hrozivě stoupající drahota, vyvrcholivší státním bankrotem – to všechno byly metly, pod jejichž šlehami sténal veškerý lid a v první řadě vesnice. Co to znamenalo pro Vaváka nesčetných pochůzek na dosti vzdálený poděbradský zámek nebo na krajský úřad až do Nového Bydžova, co na jedné straně vyjednávání s vrchnostenskými úřady, které neúprosně žádaly plnění všech povinností, a na druhé straně co uklidňování a utěšování vysávaných sousedů, co starostí s odvody magacínů i mužů a s procházejícími vojenskými transporty, nedokážeme si dnes vůbec ani představit. Kromě toho musel Vavák častěji vyhovět výzvám vrchnostenských úředníků a jako rychtář pomáhat při vyměřování na poděbradském komorním panství i mimo ně, musel – jsa proslulý svým veršovnickým uměním – brát na sebe vítání všech významných hostů, kteří navštívili panství, nebo aspoň vypomoci složením uvítacího či oslavného vinše, případně hudební kasace. Touto službou vypomáhal i jiným rychtářům ještě jako výměnkář. Byť „zemořectví“, veršování a komponování hověly nejmilejším Vavákovým zálibám, znamenaly přece jen pro tak zaměstnaného člověka veliké časové zaneprázdnění.

Je pochopitelné, že při toliké veřejné činnosti se Vavák nemohl věnovat oběma svým hospodářstvím, jak by bylo bývalo potřeba. A poněvadž odměna dvaceti zlatých ročně, kterou komorní panství svým rychtářům vyplácelo, nebyla zdaleka úměrná vynaložené námaze, ani s ní spojeným výdajům, Vavák se

rozhodl, že se rychtářství vzdá.²³ Ale při úředním řízení na po-
děbradském zámku Vavákovu rezignaci nepřijali, naopak mu
téhož dne odevzdali pochvalný dekret za řádné plnění rychtář-
ských povinností, vystavený administrátorem císařských pan-
ství Janem Josefem Erbenem. Když mu Vavák osobně děkoval
za vyznamenání, znovu se vrátil k nedostatečným rychtářským
platům, opět pohrozil rezignací, avšak Erben ho chlácholil a sli-
boval nápravu. Jednání o úpravu rychtářských odměn se vlek-
lo osm let a skončilo vrchnostenským prohlášením, že panství
nemůže nic přidat, aby tedy nedostatečné rychtářské platy vy-
rovnaly obce samy, buď penězi, nebo propůjčením obecních
pozemků. „Divné je to taky řízení“, povzdechl si Vavák trpce
v Pamětech.²⁴

I když se Vavák setkal s takovým nepochopením spravedli-
vých rychtářských požadavků u vrchnosti, zůstal rychtářem
a poctivě se dál staral o svoje sousedy. Neváhal dokonce přímo
se opřít vrchnostenským nařízením nebo si je upravit podle
svého, jak to potřeby Milčic po jeho soudu vyžadovaly. Svědčí
o tom například jeho tříhodinová řeč před zemědělskou kon-
trolní komisí v Sadské, v níž se domáhal snížení příliš vysokého
odhadu výnosu milčických polí.²⁵ U Vaváka, jenž měl v neoby-
čejné úctě vzdělání, je pochopitelné, že věnoval péči rovněž kul-
turním potřebám svého rodiště a neúnavně usiloval o zřízení
milčické školy. Však také školní komisař bydžovského kraje
Jakub Stránský o něm prohlásil, že „ještě v celé zemi tak k ško-
lám náchylného rychtáře nespatriil“.²⁶

Z Vavákova vedoucího postavení v obci vyplývá, že dovedl
milčické sousedy přidržovat pevnou rukou v opravdové kázni.
První Vavákovi životopisci vypravují, že si Vavák pořídil zvlášt-
ní knihu, do níž zapisoval spory rozvaděných stran, dával si zá-
pisy potvrzovat jejich vlastnoručními podpisy, a tak držel na
uzdě přirozený sklon vesničanů k neplodným hádkám. Bylo

²³ V lednu 1787. Srv. Paměti, II-2, 4.

²⁴ Paměti, III-2, 8.

²⁵ Paměti, II-2, 21.

²⁶ Paměti, II-2, 57.

skutečnou zvláštností, že se sousedské spory Milčických řešily na domácí rychtě, a ne ve vrchnostenské kanceláři, jak to bylo běžné jinde. Vavák netrpěl ve své vsi karban, ani nedovohl prodej karet, bránil pytláctví, nočním toulkám i pitkám a hospodským rvačkám. Do Pamětí zapsal řadu odstrašujících příkladů, kam až zavedla sedláka a jeho grunt záliba v pití nebo příliš nákladném životě, neboť „pěkně choditi a dobré jísti nemůžet dlouho žádný grunt snýsti“.²⁷ Vavák však nezavíral oči ani před jinými špatnými selskými vlastnostmi: „... nejsměť my ve všem čistí sedláci, jsou mezi námi taky mnozí čtveráci – ač některé falše a chytrosti u nás proto jsou z částky, že nemáme nikdy u vyšších lásky.“²⁸ Za velké drahoty roku 1771 si dobře uvědomil náchylnost sedláků k ziskuchtivosti a varoval před ní. Přitom se staral neméně o sousedskou výpomoc a chudinskou péči.

Pochopíme snadno, že pověst o tomto jedinečném rychtáři, který dokázal učinit zadost všem svým úředním povinnostem a nadto úspěšně hospodařit na dvou usedlostech, mít stálý zájem o všechn kulturní a veřejný (politický) život svého národa, pozorně sledovat soudobé rušné dění v monarchii i v Evropě a jenž si při tom všem našel ještě dosti chvil k prohlubování vzdělání a k vlastní tvůrčí práci, záhy přerostla úzké milčické meze i širší hranice poděbradského panství a bydžovského kraje. A tak se Vavákovi dostávalo ze všech stran projevů obdivu a uznání. Je jistě pěkným rysem jeho povahy, že všechny ve svých Pamětech neuváděl.

První oficiální projev uznání Vavák obdržel zmíněným pochvalným dekretem ředitele Erbena roku 1787. V listopadu 1789 dostal za činnou účast při vyměřování josefínského katastru od císaře Josefa II., s nímž se osobně setkal již před pěti lety, stříbrný peníz.²⁹ Když královéhradecký biskup Jan Leopold Hay projížděl Poděbradskem na pražskou korunovaci Leopolda II., byl vybrán právě Vavák, aby ho jménem panství uvítal. V době své královské korunovace císař Leopold II.

²⁷ Paměti, III-2, 21.

²⁸ Paměti, II-2, 39.

²⁹ Paměti, II-1, 40; II-2, 93–94.

navštívil Královskou českou společnost nauk a tehdy mu Josef Dobrovský podal mezi jinými pracemi složenými k počtě korunovačního aktu i Vavákovu báseň Vlastenecké vzbuzování, k vděčnému očekávání Leopolda Druhého, krále-pána našeho a v přednášce, již tenkrát proslovil, se o této Vavákově básni výslovně zmínil.³⁰

Dvakrát byl milčický rychtář přijat v audienci Františkem II., poprvé při soukromém přijetí během královské korunovace 13. 8. 1792, kde mu císař s císařovnou děkovali za skladbu Radosně plesající díků zpěv a za mapu poděbradského panství a obdarovali ho dvanácti dukáty.³¹ Podruhé byl přijat o třináct let později, kdy spolu s dalšími rychtáři poděbradského panství žádal, aby dosavadní administrátor sirotčenského úřadu zůstal v Poděbradech sirotčím. Podvakrát přišel do styku s Františkovým bratrem arcivévodou Karlem – prvně roku 1800, když arcivévoda přijel na Poděbradsko na hon.³² Tehdy ho Vavák vítal před svým statkem, předal mu napsané uvítání s mapou poděbradského panství a opět se s ním jménem poddaných loučil.³³ Za dva roky arcivévoda přijel na hon zase, Vavák ho znova vítal a podal mu napsanou zdravici.³⁴ Pro pluk arcivévody Karla složil Marš každého Čecha ctného, který se prostřednictvím administrátora Baierwecka dostal přímo do rukou arcivévody, jenž jej dal vytisknout a jeden výtisk s česky psaným poděkováním a vlastnoručním podpisem zaslal Vavákovi. Za největší vyznamenání Vavák pokládal udělení plzeňského čestného měšťanství, jež mu obecní starší udělili odměnou za mapu lipanského bojiště. Vavák ji nakreslil z popudu břístevského faráře Onufria Wisingera, plzeňského rodáka, a poslal ji do Plzně, aby Plzeňským připomněl jejich účast v lipanské bitvě. V důsledku toho Vavák dostal svobodu pro sebe, svou ženu a čtyři nejmladší syny.³⁵ Posledním veřejným uznáním Vaváko-

³⁰ Paměti, III-1, 22, 36.

³¹ Paměti, III-4, 33.

³² Paměti, IV, 113.

³³ Paměti, III-3, 117–120.

³⁴ Paměti, IV, 28.

³⁵ Bylo to roku 1794. Srv. Paměti, III-1, 119–120.

va působení byl stříbrný peníz od Královské vlastenecké hospodářské společnosti v roce 1810.

Četných poct se Vavák dočkal také v tištěné podobě. Zrovna v roce, ve kterém se Vavák stal čestným měšťanem Plzně, vyšel ve třetím svazku sborníku profesora Josepha Antona Rieggera *Für Böhmen von Böhmen* (1794) německý překlad Vavákovy básnické skladby *Krátké pozorování zlostné a nepravé války národu Francouzského společně s Vavákovým prvním životopisem z pera tehdejšího profesora Malostranského gymnázia Františka Xavera Němečka, rodáka ze Sadské*. O dva roky později vydal též autor Vavákovu německy psanou knižní biografii, kterou v rozšířené formě česky zpracoval a roku 1807 uvedl na knihkupecký pult moravský kněz Tomáš Fryčaj. Roku 1798 Jan Rulík v Praze publikoval *Krátký spisek o stavu sedlském anebo voráckém ku poctivosti panu Fraňkovi Vavákovi, Čechu výbornému a poctivému, sepsaný*. Rulík rovněž Vaváka jmenoval ve své *Učené Čechy* mezi „vysoce urozenými, důstojnými, vznešenými a slovůtnými muži českými“. S Vavákovým jménem se častěji setkáváme ve zprávách *Krameriových novin*, v *Prager neue Zeitung*, ba dokonce ve švýcarském časopise *Der lustige Helvetier*, který vycházel v Schaffhausenu. Při Vavákově smrti přinesly *Krameriovy noviny* jeho obšírný životopis z pera neznámého dopisovatele. Byla by to dlouhá řada, kdybychom chtěli vypočítávat všechny projevy přízně, obdivu, úcty i lásky, jimiž ho zahrnovali jak jeho krajané, tak společnost českých vlastenců.

Je ovšem zcela pochopitelné, že se ozvaly i hlasy nepřizně a závidi, a to právě z kruhu milčických sousedů a jeho rychtářských druhů. Vavák na to v *Pamětech* vícekrát naráží. Někdy vycitujeme z takové poznámky trpkost nad nevděkem za vykonanou práci, jindy hrdou nezranitelnost člověka, který stál vysoko nad svým prostředím. Tak si roku 1788 v zápisu o guberniální komisi na poděbradském zámku poznamenal: „... mezi mnohými rychtáři nemálo závidi jsem získal, že prý jen se mnou ten pán (...) tváří ke mně obrácenou mluvil, a ne s kým jiným. Ale já po každé otázce jsem mlčel, čekaje, aby jiní

mluvili, když ale žádný nemluvil, já teprva jsem odpovídal.“³⁶ Anebo když roku 1800 po honě, jež se zúčastnil arcivévoda Karel, vzal urozený pán Baierweck Vaváka k sobě do kočáru, Vavák si k tomu napsal, že na vlastní uši slyšel, jak si lidé říkali: „Zatracený Vavák, jakou má lásku!“³⁷ O osm let později v Pamětech poznamenal: „Rána utrhačů vždycky nabita jest, padá jako slepá, kdo má neb nemá čest. Každý, kdo obci sloužíš, nečekej pravé odměny, neb z toho, čím se soužíš, plynou posměchu prameny. Jestlipak sloužíš právě v stavu nevinnosti, neboj se ani krále, ani lidských zlostí.“³⁸

3. Ze všeho, co jsme dosud uvedli, je zřejmé, že Vavák byl bezesporu znamenitý rychtář. Ale Vavák byl i velmi dobrý hospodář! Uvažme jen, že od otce dostal prodlouženou chalupu, a i na statku, který později zdělila jeho žena, vážly jako dluh podíly jejích tří sester, a přesto odevzdal synovi Josefovi otcovskou chalupu nově přestavěnou, obohacenou o přikoupené polnosti, a když odcházel na výminek, postoupil synovi Martinovi statek téměř bez dluhů. To bylo za napoleonských válek naprosto výjimečné. K tomu připočtíme, že nadprůměrně zajistil i zbývajících šest dětí. Za Vavákova života se začínaly v zemědělství šířit nové hospodářské směry. Z Pamětí víme, že je Vavák znal, leč nepřijímal je nekriticky. Někdy v sobě ovšem nezapřel nedůvěřivého konzervativního sedláka. Tak na příklad nesouhlasil s tím, aby se pastviny přeměnily v pole a na nich se pěstovala píce, tak aby mohl být dobytek i v létě ustájen. Uznával přednosti pěstování jetele, ale mylně soudil, že se k tomu nehodí milčická mokřinatá půda. Naproti tomu prozíravě kladl vždy velký důraz na jakost půdy – milčické polnosti dělil do tří kategorií – a dovedl správně rozhodnout, co a kde lze s úspěchem sít. Přičiňoval se o odvodňování bažinatých půd v okolí Milčic. Výborně rozuměl i dobytčím nemocem a sousedé z dalekého okolí se k němu obraceli o pomoc. Jasně si uvědomoval závislost výsledků selské práce na počasí, a proto také počasí věnoval v Pamě-

³⁶ Paměti, II-2, 54.

³⁷ Paměti, III-119.

³⁸ Paměti, V, 69.

tech hodně místa. Vždyť jeho Paměti záznamem o počasí začínají i končí. První věta Pamětí zní: „Zima byla víc mokrá než suchá, větším dílem deštivá...“ a poslední zápis psaný jeho rukou se zase týká počasí: „Dne 10. dubna, v středu Sazometnou, první toho roku, byl den jasný, tichý, teplý a všem lidem milý.“

Zajímavý je Vavákův názor na robotu. Několikrát v Pamětech vyložil, že vrchnost byla selskému stavu dána Bohem, a proto poslušnost vůči ní je prostou povinností katolického křesťana. Z důvodu Boží vůle je vrchnost oprávněna, aby za grunt, jež sedlákovi postoupila, požadovala robotu, která je pro sedláka současně výkupem ze všech ostatních občanských povinností. Robotu, sama o sobě trvající odpradávná, nijak nezkalila dobrý poměr mezi sedlákem a pánem. Všechno napětí mezi vrchností a poddanými způsobili „... prostředníci, zámečtí páni a ouředníci, neb oni vždy jen vyhledávají zvýšenost, třeba sedlák trpěl víc než dost“.³⁹ Ti dokázali z přirozené a spravedlivé selské povinnosti, záruky starobylého řádu, vytvořit skutečnou metlu vesnice, pod jejímiž ranami mohl sedlák sotva vydechnout. Velice živě a barvitě to dokládá Vaváková Píseň historická o zkáze, těžkostech a trestech roboty, která má 223 sloky.⁴⁰ Výmluvně o tom mluví i anonymní Selský otčenáš, jež Vavák v Pamětech rovněž zaznamenal.⁴¹

Pro podobné náhledy, které počítaly se závislostí selského stavu na vrchnosti jako s něčím samozřejmým a klidně přijímaly povýšenost panstva nad poddaným lidem, i pro jistou dávku autoritativnosti, s jakou své náhledy bránil a prosazoval, bylo na Vaváka častěji útočeno jako na omezeného konzervativce a podlézavého přísluhovače šlechty, jenž se všemožně snažil, aby se vetřel do společnosti panského úřednictva, a pyšnil se na výsluní jeho přízně. Takový soud je však naprosto povrchní, je to dokonalé nepochopení Vavákovy přímé a hrdé povahy. Uznávali ji ostatně i ideoví odpůrci.⁴² Pravda, Vavák byl, jak již bylo

³⁹ Paměti, II-2, 142.

⁴⁰ Paměti, II-2, 96–114.

⁴¹ Paměti, I-1, 65–68.

⁴² Např. Václav SOBOTKA: Ku poznání povahy Vavákovy, Beroun 1912 (separát).

řečeno, bytostný konzervativec a v Pamětech jednou podal krásnou obhajobu své záliby pro všechno staré a osvědčené: „Tuším, my sedláci abychom zůstali při starém: My máme naše pole stará, ba právě stará – mějme taky starou víru. Na ta pole nám svítí staré slunce, starý měsíc – nechť náš rozum osvěcuje staré umění starých otců a staré církve! (...) i to nynější od starého plyne a původ svůj má.“⁴³ Pro toto uvědomělé stanovisko nelze ještě nazvat Vaváka omezencem.

Vavákův názor na robotu tkvěl v jelo náboženském pojetí uspořádání celého světa. Chápal je zcela hierarchicky. Pánem vši půdy je Bůh, jenž ji svěřil panovníkům, ti vrchnosti a vrchnost sedlákům. Není možné popřít, že Vavákův poměr k panským úředníkům byl dobrý, namnoze vskutku přátelský, zvláště k vrchnímu poděbradského panství Baierweckovi. Vždyť jejich vzájemné styky nepřestaly ani tehdy, když se Baierweck stal po Erbenovi administrátorem všech císařských panství a přesídlil z Poděbrad do Prahy. Svoji vážnost však Vavák nezískal slabošským kýváním na všechny nápady a výmysly patrimoniální byrokracie bez ohledu na dobro sobě svěřené vesnice, nýbrž vydobyl si ji naopak mužným, neohroženým jednáním v každé záležitosti, v první řadě ovšem svými, u tehdejšího rychtáře zcela neobvyklými znalostmi a schopnostmi. Ale i při vpravdě srdečném poměru, jaký vládl mezi milčickou rychtou a poděbradským zámekem, dovedl si Vavák uchovat vždy dostatek soudnosti pro jednání vrchnostenské kanceláře. Neváhal vytýkat dokonce samotné panské vrchnosti, že nedbá o to, aby přišla do přímého styku s poddanými, a že se pohodlně spokojuje se zprávami pověřených úředníků. Ti pak podle něho „ani s poddanými slušně a rozšafně nejednají, ani vrchnostem upřímné zprávy a poddaných stížnosti i záhubu nepředstavějí. Jen když oni mají patent, skoč hlava nebo zub, myslí, že je sedlák dub...“⁴⁴ Vavák v Pamětech poměrně často pranýřuje úskočné či zjištěné pletichy leckterého úřednického chamtivce. Tak když za veliké

⁴³ Paměti, III-1, 42–43.

⁴⁴ Paměti, II-2, 141.

bídy přede žněmi roku 1805 došlo k bouřlivým výstupům na poděbradském zámku, neváhal označit jako hlavního původce nepokojů nedbalého vrchního.⁴⁵ Bez rozpaků nazývá poděbradského nadlesního Bösera „šťastným zlodějem císařským“,⁴⁶ o sirotčím Scottim mluví co o „prachpartykáři“,⁴⁷ bezbožníku⁴⁸ a zrádci.⁴⁹ V souvislosti se smrtí sirotčího Marleho poznamenává: „Nejlépe by bylo, buďto aby se před patnácti lety napravil a takových licoměrností, jaké měl, zanechal, anebo aby se sem nikdy byl nedostal.“⁵⁰

Navzdory tomu, že Vavák uznával nadřazenost panstva nad selským lidem, byl si plně vědom sedlákovy lidské důstojnosti a jeho důležitosti pro život celého státu. Co opravdového sebevědomí zaznívá z veršů: „Myť jsme živobytí nástroj, všech stavů a věků zástoj, buď kněz nebo pán, jen hledí k nám, za to třeba vinšuje trám (...) Nechť se kdo chce chlubí rodem, buď kdo veliké cti hoden, sedlák má čest, že nástroj jest živností, zámků, vesnic, měst.“⁵¹ To není nějaké osobní furiantství, ale kolektivní vědomí významu a společenské užitečnosti selského stavu. Z každé stránky Pamětí dýše Vavákovo vřelé pochopení pro to, jak těžké bylo selské živobytí v oněch neklidných časech, jeho sociální cit – to by bylo nemožné, kdyby Vavák chtěl vůči svému stavu zaujímat jakési povýšenecké stanovisko. Vždyť Vavák byl nejenom rychtář, ale také milčický sused, který všechny selské bídy zakusil hodně citelně i na vlastním těle. V Písni o robotě příkladně píše: „Já skladatel se vyznávám, co jsem tu koliv psal, že ještě mnoho nechávám, píše jen, co jsem znal a co jsem očima svými (sic) viděl, zkusil bedry svými...“⁵² S trpkostí si zapsal v pátém díle Pamětí: „... i já v 69 letech svého věku 1 ránu jsem dostal...“, přičemž si vzpomněl, že roku 1769 „u vsi Stěžer

⁴⁵ Paměti, IV, 110–111.

⁴⁶ Paměti, IV, 174.

⁴⁷ Paměti, I-1, 27.

⁴⁸ Paměti, III-4, 85.

⁴⁹ Paměti, V, 84.

⁵⁰ Paměti, IV, 53.

⁵¹ Paměti, II-1, 97.

⁵² Paměti, II-2, 114.

blíž Hradce Králové seno vojsku skládaje 1 ránu od jednoho pecka (Bäcker = pekař, S. J.) taky nevinně jsem dostal“.⁵³ Začátkem i koncem líčení selských osudů jsou podvkrát se opakující verše: „... právě sedlák, kam se obrátí, všude najde, kde ho něco trápí.“⁵⁴ A jaká tichá rezignace vane ze slov: „... my sedláci spíše než kdo jiný umíme něco protivného snášeti.“⁵⁵

O sociální situaci Vavákovy doby nelze bez pohnutí číst ve čtvrté knize Pamětí autorovu Pamět o nynější drahotě, v níž jsou obsažena i slova: „...o sedlácích a vesnických lidech mysli-li, že ani lidé a stvoření Boží nejsou, a že jako pes k štěkání, tak sedlák k ranám, těžkostem a psotám a všem posměchům schválně učiněn jest.“⁵⁶ O tom, jak se Vavák sám cítil především sedlákem, podrobeným všem zkouškám a těžkostem svého stavu, svědčí nejlépe zápis, uvedený pod prostým názvem „NB. Něco o trpělivosti“: „Dne 3. dubna, v Provodní neděli, zlyнула mně klisna, vrana pětiletá, za nižto mohl jsem dostat 150 zl.; 4. dubna, v pondělí, sesypala se studnice 12 loket hluboká, která než k svému stavu přišla, mnohem více dala práce a tahání nežli nová. Předtím, dne 2. února, na den Hromnic, 8 trámů nad marštalí, které jen 10 let tam byly od roku 1786, ve zdech přehnily a spadly, kdež zas nové býti musí. K tomu roku 1784 a 85 žádná klisna ze čtyř hřibátko nedala, a takž nyní v této preveliké koňské drahotě já žádné hřibě nemám a pro drahotu koupit nemohu a přitom i ostatní rány peníze míti chtějí. Protož Pán Bůh popřej trpělivosti a obdar mne svou svatou milostí! Jsem já člověk strastný jako jiní a málokdy šťastný s nábytkami svými a zřídka veselá moje mysl bývá, vždycky víc truchlivá z příčin, které mívá.“⁵⁷

IV. Je až k nevíře, jak člověk tolik zaměstnaný našel kradmé chvíle ke své literární činnosti, na jeho selské poměry značně bohaté. K písňovým útvarům navíc skládal i nápěvy, většinou

⁵³ Paměti, V, 173.

⁵⁴ Paměti, II-1, 109; III-2, 6.

⁵⁵ Paměti, III-1, 51.

⁵⁶ Paměti, IV, 37.

⁵⁷ Paměti, III-2, 31.

odposlouchané a různě kompilované. Prvním básnickým projevem šestnáctiletého Vaváka je veršované vylíčení bitvy u Kolína (1757), které vyšlo již následujícího roku tiskem jako příloha anonymního spisku *Bitva u Kolína a Křečhoře* a posléze ke stému výročí bitvy jako brožurka, a *Píseň o vypálení vsi Milčic*. Obě Vavák zapsal do svého Zboru písní.⁵⁸

Když Vavák oslavil čtyřicetileté narozeniny (1765), sebral a svými příspěvky doplnil – někde s nápěvy – svatební lidové písně a říkání, patrně pro vlastní potřebu, protože častěji zastával u sousedů úlohu družby. Sbírka vyšla pod dvojím titulem: v roce 1778 jako *Řeči na svatební smlouvy* a v roce 1802 u knih-tiskaře Františka Václava Korce v Kutné Hoře pod názvem *Smlouvy neb chvalitebné řeči svatební*. Byla vydávána i později, ještě po Vavákově smrti. Mimoto se zachoval anonymní tisk *Řeči na svatební služby*, jehož úvodní část zakončil chronogram, dávající letopočet 1778. Stejně je nadepsán, byť obsahově mírně odlišný, Vavákův rukopis v jeho pozůstalosti, chované z větší části v Literárním archivu Památníku národního písemnictví na Strahově, z menší v Polabském muzeu v Poděbradech.

Roku 1766 vznikla, tentokrát z potřeby Vaváka-hospodáře, práce *Prostředek k nabytí a zachování dobrého zdraví*, která se zachovala jen ve zlomcích ve Vavákově pozůstalosti. Byla podkladem k druhé verzi spisku z roku 1767 *Regiment aneb zpráva o mocech všelijakých bylin a koření*. Obě knížečky jsou zpracovány podle vzoru obdobných českých pozdně středověkých a raně novověkých děl a jsou propleteny přehojnými údaji a doplňky historické povahy, jež dávají tušit budoucí Vavákův nejsilnější zájem – o českou minulost.

Vavák byl do hloubi duše přesvědčen, že důkladná znalost minulosti rodu, kraje i národa je nezbytný základ všeho vzdělání a nutný předpoklad ke správnému chápání přítomnosti, že člověku oživuje jeho nejbližší okolí i vzdálená místa, do nichž ho osud jednou zavěje, případně o nichž uslyší. Byl přesvědčen,

⁵⁸ Rkp. Zbor písní, s. 245, 247. In: fond Vavák, LA PNP Praha (inventář zpracován František BAŤHA: F. J. Vavák, Praha 1966).

že láska k dávno minulému, sdělená potomkům, prodlužuje lidský život a činí jej vlastně věčným. Naráží na tento motiv několikrát v Pamětech: „Jak krásná a spanilá věc jest něco starožitného čísti, viděti, o tom uměti mluvit i psáti (...) Zkuste to, děti! Když zvíte, samy sobě odpovíte. Když já budu ležet v hrobě, vy mně budete svědkové.“⁵⁹ Jindy varuje, že „hanebno jest ve své vlasti nevědomým býti“⁶⁰ a že ten, kdo se nezajímá o minulost, „jest vždy jako děti, zaživa i v hrobě“.⁶¹

Jeho láska k minulosti, zděděná po otci, přivedla Vaváka k rozhodnutí, že ve svých dvaceti osmi letech – v lednu 1770 – začal psát svoje stěžejní dílo, Paměti, a věnoval se jim až do první čtvrtiny roku 1816, tedy takřka do svého skonu. „Zlatá věc, paměti spisovati“⁶² liboval si nadšeně a vícekrát vybízel potomky, aby v jeho díle pokračovali: „... potěšení z toho mějte, a když já umru, k tomu přidávejte.“⁶³ Pro ně, pro svoje děti, se odhodlal k sepisování Pamětí a proto je nabádal, aby si v nich četly a vzájemně si je půjčovaly: „Žádnému pak vyššímu a mocnějšímu, nežli jste vy sami, tohoto spisu nepůjčujte, nebo byste ho více nespátrili (...) Před ohněm a shnilinou taky to opatrujte, aby to déle trvati mohlo, aby potomci naši věděti něco mohli. Já taky přes 200 let staré papíry mám a jsou dobré. Z familie naší Vavákovské nikdá to nedávejte! Podobně zas, kde já přestanu, (...) některý z vás zase pište a věci za vašeho věku hlavní znamenejte (...) Hle, já živ jsa jsem psal a nyní toto píši; když pak budu lníti, budu s vámi, mé milé dítky, v tomto spisu mluvit.“⁶⁴ Ale postupem času Vavák upustil od takto úzkého vymezení a pátou knihu Pamětí uvedl slovy: „Kniha rozličných pamětí pro přátele i pro děti.“ Ukončil ji větou: „Psal jsem laskavě pro každého Čecha.“ Šestou knihu označil jako spis „rozličných pamětí potřebných, které já níže podepsaný od r. 1770 pro potomky, zvláště pak pro své děti, až dosavad píši“.

⁵⁹ Paměti, III-3, 96.

⁶⁰ Paměti, II-2, 79.

⁶¹ Paměti, II-2, 77.

⁶² Paměti, III-2, 42.

⁶³ Paměti, III-1, 108.

⁶⁴ Paměti, I-2, 62.

V pojmání kronikářova úkolu projevil tento historický diletant tak vysoké mravní stanovisko, že může být vzorem a nenaplněným příkladem leckterému vědci–historiku z dob pozdějších. Několikrát zdůraznil, že „něco nejistého psáti a omylnou zprávu dáti, jest teď i potomkům lháti“⁶⁵ a že on nerad něco lživého píše.⁶⁶ Jindy odmítl zapsat nezaručené zprávy, protože se bál, „aby nebyly lží, neb v takových případnostech rovně lži co sníh poletují“.⁶⁷ Občas odložil záznam určité věci, dokud ji bezpečně nezjistil a sám si neopatřil pravdivé prameny, případně dokud se o ní nepřesvědčil na vlastní oči, neboť „co se slyší, ne všechno pravda jest,“⁶⁸ a k tomu dodal s moudrou skepsí, že „spatřiti jest více nežli praviti a větší zkušenost pochází od spatření než od slyšení“.⁶⁹

Vavákovy zápisky však nejsou obvyklé paměti venkovského kronikáře, jejichž rozsah by byl úzce vymezen rodovým, místním nebo stavovským zájmem, i když je přirozené, že událostem, které se týkají selského lidu a Milčic, věnuje nejvíc místa. Nesmíme pustit ze zřetele, že Vavák byl v první řadě sedlák a venkovský rychtář, jenž jaksi již z úřední povinnosti zaznamenával veškeré vládní patenty a vrchnostenské výnosy, ze stavovského ohledu zachycoval pronásledování a vysávání venkovského obyvatelstva, jeho zbídačení, ale i každou vzácnou chvíli jeho radostné pohody. Jako svědomitý hospodář pečlivě vedl zápisky o počasí, úrodě, obilních cenách i stavu dobytka. Jako první soudní instance v urovnávání vesnických sporů pronikl hlouběji do milčických poměrů, a proto nám v Pamětech zachoval věrný obraz svého rodiště. Popsal i vlastní usilování osvětové a výchovné, jak organizoval sousedské předčítání, zápůjčky knih a novin apod. O Vavákově rodině se dovídáme, zejména v prvních knihách Pamětí, poměrně velmi málo. Vavák se dotýkal rodinných událostí jen zcela mimochodem, s jakým-

⁶⁵ Paměti, V, 151.

⁶⁶ Paměti, I-1, 96.

⁶⁷ Paměti, I-1, 97.

⁶⁸ Paměti, I-1, 99.

⁶⁹ Paměti, II-2, 53.

si ostychem – až teprve později, kdy se mu děti rozešly do světa, podrobně sledoval s otcovskou péčí a pýchou jejich osudy.

Jinak jsou Vavákovy Paměti skvělý mozaikový obraz posledních třiceti let 18. a prvních patnácti let 19. století, v němž nechybí nic z toho, co zrovna hýbalo dobou a mělo svoji závažnost i pro české země. Tíživá drahota, různé pokusy o úlevy sedlákům, selské povstání, výkupy z roboty, josefínský katastr, zrušení jezuitského řádu, toleranční patent, války s Prusy, Turky a později s Francouzy a s nimi související vojenská tažení, magacíny a kvartýry, návštěvy panovníků a členů císařského rodu v Čechách, revoluční dění ve Francii, obě slavné královské korunovace (Leopoldova a Františkova) a na neposledním místě český obrozenecký ruch – to vše má svoji svébytnou odezvu na stránkách Pamětí milčického rychtáře. Jejich plynulý tok je častěji přerušován ucelenými články dosti značného rozsahu, povětšinou historického zabarvení, určitými drobnými monografiemi, které nejlépe ukazují mnohostrannost Vavákových zájmů a podávají svědectví, že snad nebylo vědního oboru, o nějž by se byl tento samouk nepokusil. Ať již to byly jeho vášnivé a důkladné polemiky s nekatolíky, ať odborné pojednání o českých groších a mincovních nálezech, ať souborné vyličení sedmileté války či popis vrchu Voškobřhu a Trhovle, ať vypsání držitelů svatoprokopského dvora nebo výklad o iluminátech, ať jeho suggestivní podání robotnické útrap či rozmarné povídání o selském posvícení, ať jedinečný popis jeho cesty z Milčic do Ostrova za synem Ivanem nebo názorné poučení o tom, jak si počínat při vyměřování selských pozemků, i jiné výpovědi názorně mluví o opravdu všestranném nadání a rozpětí autorova ducha. Přitom se Vavák neomezuje na prostý záznam události, ale pokouší se i o její hodnocení, a jeho poznámky jsou namnoze stručnou, výstižnou, ba sžíravou kritikou. Tak například při stížnosti na veliký magacín pro ruské vojsko poznamenal: „Ale nemysli, čtenáři, že to snědli Rusové; jedli taky partykáři, naši vlastní Čechové.“⁷⁰ Napoleona charakterizoval takto: „...ten chytrosti

⁷⁰ Paměti, III-3, 51.

nádoba, tvůrce králů a stavitel zákonů...“,⁷¹ o císaři Ferdinandu II. Štýrském, bělohorském vítězi, napsal: „Byl horlivý víry katolické rozmnožitel, ale Čechům skrze ty odbojné pány tresty – v politickém běhu – věčná zkáza.“

Sloh Pamětí je živý, barvitý, plný jadrných úsloví, proložený hojnými verši, takže četba Vavákova díla není ani dnes nudná a nezáživná. O jejich literární ceně podává svědectví jednak to, že úryvky z Pamětí byly v různých knihách i časopisech vícekrát přetiskovány, a jednak to, že někteří spisovatelé použili ve svých pracích přímo Vavákova znění, aniž by čtenářské obci připadalo, že by pojednou četla něco cizorodého. Tak například Alois Jirásek, jenž Vavákovi věnoval samostatnou črtu v prvním svazku své Rozmanité prózy (1896), čerpal z Vavákových Pamětí hlavně ve druhém díle (1895) pentalogie F. L. Věk. Scéna, kdy sedlák Šlechta vykládá v České expedici o tom, že jak se spolu s Vavákem setkal s císařem Josefem II., je téměř doslovně přepsána z Pamětí. Vavák byl Jiráskovi předlohou i pro kapitolu Na staročeském posvícení, kde opět mnohé detaily převzal doslovně z Pamětí. Z Vaváka Jirásek vzal též námět k historii Terezie Maternové.⁷² Jiný spisovatel, který na řadě míst vsunul rozsáhlejší i malé citace takřka doslova do svého textu, byl Václav Řezníček v díle Naše zlatá matička, jež v osmi svazcích (1923–1926) vylíčila dění v Praze od roku 1800 do roku 1875. Jen namátkou uvedme historii o dopadení loupežníka Kovaříka nebo tragédii mlynářské rodiny Lignerovy.

Paměti vypovídají neméně i o stavu češtiny v první etapě národně emancipačního hnutí. Na některých místech se setkáváme i s prapodivnými, lidově kostrbatě tvořenými a těžko pochopitelnými slovy, ukazujícími jak na nedostatečnost dobové české slovní zásoby, tak na dosud nevykrystalizovanou nauku o slově. Takovými slovy jsou kupříkladu: darmochlebové, chtí-

⁷¹ Paměti, V, 42.

⁷² Jirásek se Vavákem zabýval jako historik a Paměti znal z muzejního rukopisu dříve, než je začal roku 1907 vydávat Jindřich Škopec. V Jiráskově pozůstalosti, uložené tehdy v Muzeu Aloise Jiráska a Mikoláše Alše, kde byla zaměstnána na konci své dráhy jako vědecká pracovnice, našla Jonášová r. 1965 část dosud neznámé Vavákovy literární pozůstalosti. O Vavákovi psal i Jozef Miškovský.

cobráči, dobropozornost, myslořčení, dělo-kytky, kunto-ohně, pamětno-hlas, slovo-dar, lido- a hovado-pad a jiná, která silně upomínají na opočenského „spěšnoveda“ Sýkoru z Jiráskova Věka. Tady byl Vavák jednak synem své epochy, jednak ho k těmto složeninám sváděly i jeho časté a ne právě šťastné etymologické pokusy. Veřejnost zná z Vavákova celoživotního díla jen prvních pět knih, které v deseti svazcích vydal v Dědictví svatojánském v letech 1907–1938 profesor P. Jindřich Skopec. Je to vydání nesmírně pečlivé, doplněné hojnými poznámkami, vysvětlivkami a dodatky a zahrnuje z celkové plochy Vavákova psaní (1770–1816) plných třicet devět roků a sedm měsíců. Je skutečně škoda, že dílo zůstalo torzem, že se nenašlo nakladatelství, které by bylo ochotno vydat záznamy zbývajících pěti let a sedmi měsíců Vavákova života, jež tvoří náplň VI. a VII. knihy.

Po Pamětech nejdůležitějším Vavákovým dílem je jeho rukopisný Zbor písní mnohých. Vavák jej pořídil v době, kdy byl už na výměnku, v roce 1808, jak je možné soudit z úvodních chronogramů. Do souboru zapsal všechny svoje starší skladby, mnohde i s notami, avšak přepisoval do něj i písně jiných autorů, např. Šimona Lomnického z Budče, Václava Jilenského, Jiřího Volného, Josefa Bláhy a dalších. Nešlo ovšem nikdy o pouhé opisy, Vavák všechny písně doplnil četnými poznámkami a historickými vysvětlivkami a do řady z nich vsunul ještě vlastní přidané sloky. Písně lze rozdělit zhruba do dvou oddílů: na písně duchovní a světské. V době, kdy začal psát Paměti, vznikla většina jeho rozkošných vánočních koled, z nichž nejhezčí ukázky vybral Zdeněk Kalista do antologie písmácké poezie Truhlice písní (1940). Tehdy Vavák skládal rovněž své vážné postní a velikonoční písně. Mariánské písně jsou většinou pozdějšího data a Vavák je skládal při různých příležitostech, třeba při oslavě stého výročí čáslavských poutí do Staré Boleslavi.⁷³ Řada jeho písní vyšla tiskem, jako Píseň o svatém Janu Nepomuckém z roku 1779,⁷⁴ kterou se však dosud nepodařilo nalézt.

⁷³ Paměti, V, 142.

⁷⁴ Paměti, I-1, 126, 134.

Světské písně Františka Jana Vaváka se týkají jak historie, tak současnosti – z nich příkladně jmenujme ve své době známou Píseň o robotě, Památku a čest císaře Josefa polního vorání, Vlastenecké povzbuzování aj. Skládání básní i písňových textů na vlastní nápěvy bylo, jak jsme uvedli výše, Vavákovou zálibou a vyplývalo z jeho živého smyslu pro rým a hudbu, zděděného po matce. Jeho verše jsou mnohdy tvrdé a neumělé, hlavně v epických skladbách, kdy obsah, poutající k sobě zcela Vavákovu pozornost, znásilnil formu. Avšak tam, kde byla báseň projevem jeho náboženského citu nebo osobní nálady, dospěl k podivuhodné lehkosti a zvučnosti. Není spravedlivé, že nebývá doceněn jako obrozenecký lyrik. I Vavákovo básnické dílo, soustředěné v jeho Zboru písní, by si zasloužilo, aby vyšlo tiskem.

Za Vavákova života vyšlo množství jeho drobnějších děl, některé v příloze Krameriových novin. Postupně příloha Krameriusových c. k. pražských poštovských novin, Krameriusových c. k. vlastenských novin a Císařských královských vlastenských novin od něho přinesla: Upřímný veřejný vděk věrnému a upřímnému Čechovi Františku Faustinovi Procházkovi; Vlastenecké vzbuzování k vděčnému očekávání Leopolda Druhého, krále – pána našeho; Sedlské vítání Jeho císařské královské Milosti Františka, toho jména Druhého, císaře Římského; Marš každého Čecha ctného; Gaude et Laetare; Zpěv kverků kutnohorských; Vypodobnění s vejkladem obrazu sv. Panny Barbory na Stříbrných Horách Kutenských; Marš dobrých Čechů k boji. Tiskem vyšly i dvě Vavákovy příležitostné práce, jež mu byly později zle vyčítány, a to báseň Krátké pozorování zlostné a nepravé války národu francouzského, která vyšla roku 1794 ve třetím svazku Rieggerova sborníku Für Bölmen von Böhmen spolu s volným německým překladem Němečkova životopisu Vaváka, a kniha Tma ve dne jako v noci v národě francouzském na rozumu lidském učiněná, publikovaná roku 1796. Napřesrok vyšlo druhé vydání spisu současně s jeho německým překladem. Pro tuto knihu padla na Vaváka zlá a nenávistná slova „ultralaojální zaprodanec“, „servilní a bezhlavý agitátor“, „reakcionář“, která dnes musíme, protože známe mnohem doko-

naleji celou Vavákovu tvorbu a jeho ryzí vlastenecké smýšlení i sociální citlivost, naprosto odmítnout. Je pravda, že v knize *Tma ve dne* jako v noci se Vavák rozhodně staví proti revoluci, již odmítá nejen z mravních a národních, ale hlavně selských a hospodářských důvodů. Ukazuje, že revoluce (stejně jako válka) nikdy sedlákově neprospěje, neboť s sebou přináší i poruchy, rozvrat stávajících pořádků, zhoršení hospodářských poměrů a vzrůst daní. Vavák se však neomezil pouze na negativní kritiku revoluce, nýbrž ukázal rovněž cestu, která by sedlákově mohla pomoci v jeho těžkém postavení. Sedlák má pečovat o svoje vzdělání, nemá být nevědomý a zaostalý a potom mu kyne naděje, že se dokáže s vrchností dohodnout po dobrém, že dojde k vzájemnému kompromisu a tím k zajištění lepší sedlákovy budoucnosti. V naznačení této cesty samovzdělání jsou nepochybně přítomny silné utopické prvky, leč skrývá se v něm i poctivá snaha po hledání sociálního smíru v zájmu rolnictva.

Tím vším není ještě vyčerpána Vaváková literární činnost, mnoho zůstalo v rukopise. Z jeho písemné pozůstalosti, z největší části spolu s korespondencí uložené původně v Archivu Národního muzea a pak v Pámátníku národního písemnictví, uveřejnil některé historické maličkosti již Jindřich Skopec v *Dodatecích k Pamětem*. Jiné teprve na zveřejnění čekají, jako kupříkladu *Posloupnost všech administrátorů českých konzistorie dolejší*, kterou Vavák čtyřikrát (naposled 1815!) přepracoval, *Seznam pohanských bohů a bohyň* nebo *Vejbor o rozličnosti jak starodávni, tak nynější mince z roku 1772*.⁷⁵ Ve farních kronikách Poděbradska se shledáme také s Vavákovými zápisy, třeba v kronikách skramnické a královoměstské fary. S úžasem a úctou se ptáme, kde nabral Vavák chvil při svém hospodářském a rychtářském zaneprázdnění k napsání tolika děl a odkud pramenily všechny jeho obsáhlé a mnohostranné vědomosti?

⁷⁵ Jonášová 1971 uveřejnila z Vavákovy pozůstalosti tento spisek v *Časopisu Národního muzea*, řada historická. Mimoto ze svého nálezu „vavákian“ v Jiráskově archivu publikovala *Vlastní životopis Františka Jana Vaváka*, psaný jako podklad pro jeho anonymní biografii z pera F. X. Němečka, a to ve *Středočeském sborníku historickém* 1978, 1979.

Nebudeme daleko od pravdy, domyslíme-li si, že Vavák věnoval svým historickým a veršovnickým sklonům veškerý volný čas, neděle i svátky, hlavně ovšem zimu – a nepochybně i večery. Jak je možné, že bez školského vzdělání se naučil systematicky a soustavně studovat, nám nicméně zůstane utajeno. Častěji si v Pamětech povzdechl nad tím, že nemá na psaní kdy: „Mně takové obšírnosti psáti zamezuje péro – polní pluh!“,⁷⁶ nebo si zaveršoval: „Mrzím se sám, že vše nemohu psáti, mé děti, vám obšírnou zprávu dáti, neb nakrátce mám vejmluv dosti zhojna: krom vší práce musím vorat s volma.“⁷⁷ Ale přesto se ptáme: kde Vavák načerpal svoje široké a v oboru historie a slovesné kultury i hluboké vzdělání?⁷⁸ Prostě neuvěřitelnou se nám zdá skutečnost, že byl pouhý samouk. Ale on jím opravdu byl. Jako malý chlapec se sám naučil číst i psát a krátký čas, který strávil ve farní škole, nemohl mít větší význam pro rozvoj jeho ducha.⁷⁹ Skoro všechny znalosti a dovednosti Vavák získal sám svojí neúmornou pílí a neutuchající zvědavostí, která jej neopustila ani ve stáří. V Pamětech lze názorně sledovat, kterak si z každé cesty, ať byla úředního, nebo soukromého charakteru, vždy přinášel nějaké obohacení svých vědomostí, jež od mládí do smrti stále doplňoval horlivou četbou. Láska ke knize byla a zůstala velikou láskou jeho života. S údivem čteme v Pamětech seznam 168 knih, které Vavák za určité období v mládí přečetl.⁸⁰ Poznamenal přitom, že tento seznam uvádí „... ne pro nějakou chloubu neb marnou chválu, ale abych chuti a pilnosti buď svým dětem aneb komu jinému přidal k čítání dobrých knih“.⁸¹ Postupně se dozvídáme o nových a nových spisech, které prošly jeho rukama, a z dopisu příteli Rulíkovi z 27. února 1808 dokonce víme, že v jeho osobním majetku bylo

⁷⁶ Paměti, I-1, 146.

⁷⁷ Paměti, III-2, 62.

⁷⁸ V doposud nejpodrobnější knize o Vavákovi od Františka Kutnara (Praha 1941) na tuto otázku nenalezneme uspokojivou odpověď.

⁷⁹ Jednak farní školy byly nízké úrovně, jednak ji Vavák navštěvoval necelé tři roky. Mohl v ní pochytit jen základy matematiky, gramatiky (i latinské) a muziky.

⁸⁰ Paměti, I-2, 40–48.

⁸¹ Paměti, I-1, 43.

135 knižních svazků. Je to jistě úctyhodné číslo v té době vůbec a u venkovského člověka bez škol zvláště.

Zdravý úsudek venkovana ho přivedl k přesvědčení, že vzdělání má jen tehdy svou cenu, nezůstane-li pouze papírovou účeností, ale pronikne-li celým lidským životem a dokáže-li jej skutečně zušlechtit. Proto tvrdil, že „mnoho knih míti a zle živu býti, jest na těžší soud jíti“.⁸² V článku o iluminátech upozornil osvícenské vzdělance, že podle svého jména i školení by měli být pravým „světlem“ prostému lidu.⁸³ Ostře odsuzoval šroubovaný, těžko pochopitelný sloh různých vládních nařízení, protože podle jeho soudu „psáti a mluvití přeučně jest tak jako nedoučeně“.⁸⁴ Vzhledem k tomu, že sám tolik obětoval pro českou knihu, pohlížel s pohrdáním na ty, kdo „... by rádi mnoho a o něčem věděli, ale aby s tím žádné práce a outraty neměli. Knihy mají rádi, ale jen pučené (sic!), ne pak za své vlastní peníze koupené“.⁸⁵ Vavák v Pamětech podal i stručný praktický návod k stálému sebevzdělávání: „... Dříve ale musí (člověk) svou hřivnu těžiti, ji nezakopávati, to jest cvičiti se, lenochem nebýti, knihy čísti, s učenými a moudrymi lidmi se známiti, scházeti, je milovati, lidí daremných, lenochů, karbaníků, ožralců, smilců a tuláků nechati a jich se varovati.“⁸⁶

V. Není divu, že sedlák Vavákových zásad a životního stylu snadno pronikl i do kruhů stojících společensky vysoko nad ním,⁸⁷ ať již máme na mysli vyšší panské úřednictvo, anebo řadu Vavákových kněžských příznivců, či přední zástupce soudobé české „obrozenské“ společnosti, v tom i vědecké. S nimi ho pojily dvě základní složky jeho psychiky, jimiž byly náboženské přesvědčení a láska k národu.

Jestliže chceme proniknout k podstatě Vavákova osobitého zjevu, jestliže chceme plně pochopit pravidla jeho života a správ-

⁸² Paměti, I-2, 100.

⁸³ Paměti, III-1, 54.

⁸⁴ Paměti, II-2, 60.

⁸⁵ Paměti, IV, 191.

⁸⁶ Paměti, III-3, 32–33.

⁸⁷ To bylo v osvícenské společnosti, stále ještě stavovsky přísně rozdělené v pozdně-feudálním sociálním rámci, možné jen ve výjimečných případech.

ně hodnotit jeho jednání, musíme si osvětlit právě tyto stránky jeho vnitřního světa. Vavák byl katolík z přesvědčení a o tom si nepřipouštěl žádné, ani sebemenší pochybnosti. Víra v Boha a neochvějné přesvědčení o pravosti a správnosti katolického vyznání byly páteří celého jeho duševního života. Víra byla Vavákovi nejdražším pokladem, za nějž se dokázal do krajnosti bít slovem i písmem, byla mu největší posilou ve chvílích utrpení a zkoušek, nejmocnější vzpruhou k nové a nové práci. Bylo by však rozhodně nesprávné, kdybychom na Vaváka pohlíželi jako na náboženského fanatika a bezduchého pobožnůstkáře, který svou na odiv stavěnou nábožností a bezdůvodnou tvrdošijností jenom zbytečně kalil klidné vody vesnického soužití. I takové názory porůznu zazněly. Vavák patřil k těm vzácným lidem, kteří svoji víru doopravdy žijí, proto jejich zbožnost, prýstící z dětinné důvěry v nekonečné milosrdenství Boží, není falešná maska vypočítaná na vnější dojem, nýbrž je to život sám, život podle víry a ve víře v nejčistším smyslu slova.

Na první pohled je toto stanovisko patrné z Vavákových datací v Pamětech, kde ke kalendářnímu datu pravidelně připojoval datování podle církevního roku, ba namnoze se omezil pouze na ně. Jistě jen ze srdce naplněného až do dna horoucí vírou, typově ještě barokní, mohly vytrysknout verše: „Ach, ó lidské srdce, poznej, považ brzce tu dobrotu Stvořitele, Dařitele, laskavého Těšitele. Jak nás k sobě vábí, abychom jen rádi jeho pravou víru znali, milovali a hříchu se varovali.“⁸⁸ Jedině nepokrytá odevzdanost do vůle Boží mu mohla vnuknout sloku: „Nu, jen trpělivost mějme, křivdu rádi odpouštějme, nebo snadně rozkoš zchřadne, ctnost bez protivníka zvadne.“⁸⁹ Jenom přítomnost Boha v srdci mu mohla v časech nejprudších náboženských sporů diktovat slova nabádající ke křesťanské lásce a varující před mstivostí. Bezmezná důvěra v Boží prozřetelnost vyznívá z věty: „Ale všemohoucí Bůh, jenž zpytuje srdce i ledví člověka (...), ví a zná sám nejlepší, jakým oumyslem ho kdo ctí.“⁹⁰

⁸⁸ Paměti, II-1, 98.

⁸⁹ Paměti, II-1, 98.

⁹⁰ Paměti, I-2, 34.

Odevzdání a důvěra sílily Vaváka v dramatických letech, kdy protikatolická nařízení jinak milovaného císaře Josefa II. jen přšela a nekatolíci se posmívali, že římsko-katolická víra upadá. Věřící Vavákova duše se utěšovala, že vše to, co císařská rozhodnutí zrušila, bylo sice ozdobou a oporou církve, avšak nikoli podstatou víry. Přitom však Vavák bystře vycítil, jak je pro víru nejširších vrstev nebezpečné ochuzovat prostý lid o řadu poetických zvyklostí. Proto se snažil utvrzovat zbožnost milčických sousedů podle svých vlastních sil. S pýchou si zapsal zprávu o znovuzřízení starého kříže za Milčicemi při kouřimské cestě: „... za mého rychtářství, když právě žádný starším obecním není a býti nechce, mne samého přičinlivostí jest tento (kříž) vyzdvižen.“⁹¹ Staral se vytrvale o udržení a zvelebení poutí v okruhu Milčic, zejména staroboleslavských, svatovojtěšských a svatoprokopských. Svatí Vojtěch a Prokop, tito druzí dva čeští patroni, Vavákovi „vlastenci“ (tzn. krajané), se těšili jeho obzvláštní úctě a kanovník Pingas mu nemohl udělat větší radost, než když mu poslal „svaté relikvie neb ostatky našich milých nebeských zástupcův a patronův Vojtěcha, Prokopa a Jana Nepomuckého“.⁹²

Často bývaly a bývají Vavákovi vytýkány jeho polemiky s nekatolíky v období vydání tolerančního patentu, který Vavák mylně vykládal v tom smyslu, že se patent vztahuje toliko na cizí přistěhovalce a že si jej čeští nekatolíci proti právu přivlastnili. Byly to tehdy hodně vášnivé půtky, v nichž padlo mnohé zlé, neuvážené slovo a v kterých se Vavák nejčastěji prohřešil proti vlastní zásadě, že píše jen to, co je zaručená pravda. Tenkrát se mu – pravda, na úrovni jeho doby – do Paměti vloudil leckterý klep, jenž měl zlehčit nově povolená vyznání. Avšak je nutné přiznat, že náboženské rozjitření bylo oboustranné, že ani Vavákovi protivníci nevážili vždy svá slova a své činy a že Vavák měl asi důvod k poznámce: „... nebo rovně nevím, zdaliž dost brzce od těch zlostníků všelijak pronásledo-

⁹¹ Paměti, III-1, 13.

⁹² Paměti, II-2, 36.

ván aneb i života zbaven nebudu.“⁹³ Poněvadž byl Vavák skálopevně přesvědčen, že jedině katolická církev byla založena Bohem, varuje a zapřísahá své děti, aby se nikdy a ničím nedaly zlákat k odpadnutí od „té naší staré katolické víry“, a přiznává: „Ale nejraději bych každého ve víře katolické upevnil a spatřil.“⁹⁴ Vše nasvědčuje tomu, že jemná, citlivá duše venkovského básníka nemohla v chápání Kristova učení ulpět pouze na povrchu, avšak že se skutečně snažila proniknout k samému jádru katolické víry jako takové.

Je to zřejmé i z faktu, že tam, kde šlo o denní soužití s nekatolíky, nenacházíme Vavákovu zaujatost. Můžeme to dobře sledovat na poměrech v jeho vlastní rodině. Tak při narození posledního dítěte, syna Františka (1785), mu byl kmotrem soused evangelík. Snacha Alžběta, žena nejstaršího syna Josefa, pocházela z evangelické rodiny a po Josefově smrti se znovu provdala za nekatolíka Brtka. Když poněkud opadly vlny největšího náboženského rozvášnění, dovedl přísně katolický rychtář zasednout k přátelskému pohovoru i s evangelickými pastory a nebránil se nikdy tomu, měl-li zastávat službu družby na sňatcích „odpadlíků“. Nejlepším dokladem toho, jak se protivy v obci vyrovnaly, je zpráva Krameriových novin, že se oslavy Vavákovy zlaté svatby v hojném počtu účastnili i místní evangelíci.

Při vši opravdovosti své víry si Vavák dovedl uchovat kritický pohled na jednání církevních úřadů, dovedl přiznat chyby a přehmaty vlastní strany, kárat malé pochopení velké části kněžstva pro potřeby vesnického lidu. Jednou si povzdechl: „Dost zle, že konzistoř (aneb kdo) Němce mezi Čechy za faráře dávají a tím v církvi Boží pohoršení činí...“⁹⁵ Jindy vytkl mladým kněžím, vyšlým z císařských seminářů, špatný pojem o kněžském povolání: „Však z těch nových škol, jenž nyní jdou na tu Boží vinici, mnozí raději milují obecní silnici; a buď Bohu žel, že jsou kdy tu svátost svatého kněžství přijali – ó by byli radě-

⁹³ Paměti, I-2, 61.

⁹⁴ Paměti, I-2, 147.

⁹⁵ Paměti, III-3, 19.

ji doma zůstali!“⁹⁶ V záznamu o kázání profesora Stanislava Vydry v Sázavě na svátek svatého Prokopa si posteskl: „Ó by tak nynější nováčkové kázati chtěli!“⁹⁷

S hloubkou Vavákova náboženského citění a s jeho sečtělostí nás může překvapit, že se nedokázal oprostít od lidové pověřčivosti a zapsal v Pamětech i příběhy, které nelze uvést v soulad s jeho vírou a vzděláním. Platil tím povinnou daň své době a svému prostředí, prosycenému ještě dozníváním baroka, kam vlivy osvícenské racionality a víry zbavené pověrečných prvků docházely jenom zvolna. Stejně se nedá zamlčet ani to, že Vavák nebyl příznivcem Židů, že se v něm ozývaly tóny venkovského antisemitismu, leč jeho odpor k židovskému etniku nebyl motivován nábožensky, nýbrž veskrze sociálně. Když příkladně pátral po příčinách ustavičně vzrůstající drahoty, stále obtížnějších vojenských magacínů, které se musely odvážet do značně vzdálených měst, když hledal důvody pro časté změny mince a její trvalé zhoršování, když zkoumal, komu to přináší prospěch, dospěl k závěru, že hlavní příčinou všech těch těžkostí byli Židé – „sklávi a jen v zemi trpění podruzi“⁹⁸ – a proti nim se obracel jeho hněv. Poukázal na to, že „židé skrze dary, kde jen chtějí, přízeň mají“⁹⁹ že se dozvídají o vojenských transportech až o tři neděle dříve než sedláci, a proto z nich mohou důkladně těžit,¹⁰⁰ že obratně využívají nového zavádění bankocedulí a kovových mincí a obohacují se na úkor všech. Jako rychtář se Vavák houževnatě, ale marně bránil tomu, aby byl nucen do Milčic přijmout židovskou rodinu: „... až i já v nelibost u pana vrchního jsem padl, když jsem se proti tomu bránil.“¹⁰¹ Podle vyšetřování měli prý Židé na svědomí dva milčické ohně.¹⁰² Když naříkal nad tíživými vojenskými transporty a magacíny, napsal jednou: „Mnoho již máme bídy, velké nedo-

⁹⁶ Paměti, V, 48.

⁹⁷ Paměti, III-2, 82.

⁹⁸ Paměti, III-1, 27.

⁹⁹ Paměti, III-3, 111.

¹⁰⁰ Paměti, IV, 52.

¹⁰¹ Paměti, I-2, 25.

¹⁰² Paměti, III-4, 83. (Je ovšem otázka, zda tomu tak bylo doopravdy.)

statky, však někdy jen na židy činíme poplatky. Ti rostou a se pasou, my pořád hyneme, hospodáři i s chasou, se vším se mineme. Jestli to dlouho bude v tom běhu trvati, vzdělá sedláky chudé a židy bohatý.“¹⁰³ Jak je vidět, ani vzdělaný a nad své prostředí vyrostlý Vavák se nedokázal vyjmout z předsudků a pověr své epochy.

VI. Pod zorným úhlem Vavákova pravověrného katolictví se musíme dívat i na jeho historické výklady a na jeho celé pojetí českých dějin, z nichž nejvíce poutaly nadšeného milovníka všeho starobylého jednak husitské války, jednak české stavovské povstání a pobělohorská doba. Vavákův pohled, velmi stručně vyjádřený, na české dějiny vypadá přibližně takto:

Český národ, jemuž Bůh projevil svoji láskyplnou péči tím, že k němu vyslal své věrozvěsty, a tak mu otevřel cestu do lůna církve, vyvíjel se klidně pod mocnou ochranou Boží a svých svatých patronů. Ta mu pomáhala překonat všechny strasti a dovedla jej až k velkému politickému i kulturnímu rozkvětu vlády Karla IV. Ale ďábel omámil pýchou duše určité skupiny Čechů, zasel do národa símě rozkolu, vytrhl jej z církevní spolitosti, ochudil o nenahraditelné kulturní statky a oslepil natolik, že pohrdl smírem, který mu církev v basilejských kompaktátech nabídla, a chytal se stále nových a nových sekt. Toto poblouznění trvalo dvě stě let a přivolalo na národ trestající ruku Hospodina. Přišla bělohorská katastrofa se vším, co po ní následovalo. Pobloudilý národ se vzpamatoval, vrátil se kajícně k matce – Církvi, ale za své hříchy musel zaplatit krvavý peníz ztrátou řady svých synů, politických svobod i národních práv. Trvalý stín však od těch dob ležel nad Vavákem tolik milovanou vlastí a projevoval se odstrkováním a zanedbáváním českého jazyka, které se nebezpečně šířilo do všech společenských vrstev. To byla hluboká a stále krvácející rána ve Vavákově srdci.

Jeho starost o utlačovaný jazyk a radost nad tím, že se čeština počíná znovu vzmáhat, dojemně vyznívá ze všech jeho děl.

¹⁰³ Paměti, III-4, 2.

Snad nejkrásnějším projevem toho je Vavákův Upřímný veřejný vděk Františku Faustinovi Procházkovi za edici Dalimilovy kroniky, který dal Vavák vytisknout. Radostně zvolal: „Staré matky české jeden syn se vydařil...“, svůj výkřik přepsal do Paměti¹⁰⁴ a Procházku nazval „služebníkem věrným, bratrem milým, Čechem výborným a zlatým“. Při popisu venkovského posvícení si z hlediska své nacionality postěžoval: „Sedláka to nehrubě těšilo, že od těch úst, jež českou stravu přijímají, českého slova nemůže slyšeti...“ a dále pokračoval: „... snad posavad žádný národ tak hloupý není, aby se za ten jazyk styděl, který vlastní matka ozvučila.“¹⁰⁵ Jinde teskně konstatoval: „... nynější svět tak divně jaksi na náš český jazyk se obořil, že ho netoliko čísti, ale ním ani mluvit nechce a snaží se jej dokonce potříti.“¹⁰⁶ V jednom dopise kanovníku Pingasovi napsal, že je sice dar Boží mluvit mnohými jazyky, leč že se přitom nesmí potlačovat vlastní řeč. Že Bůh přeje českému jazyku, ale že pomoc nebeských patronů nestačí, pokud nebudou Češi sami mluvit česky. Že však píší cizím jazykem, čtou cizí knihy a tím se hubí. Slíbil příteli, že se podle svých sil bude snažit pracovat na povznesení češtiny. Roku 1790 poslal Krameriovi Pohnutku aneb povzbuzení mluvit vlastní řečí v zemi a zanedlouho nato do Prahy zaslal Vesnický sprostý ohlas aneb Ozvání se na zpěv českých pražských učenců, jež byli k svátku Jana Nejedlého (...) učinili.

Právě jeho láska k české řeči přivedla milčického sedláka prostřednictvím kněží – buditelů, kteří působili ve Vavákově okolí, do kruhu českých vlastenců. Na stránkách Paměti před námi defilují postavy tak dobře známé z Jiráskovy románové kroniky F. L. Věk. S jejím titulním hrdinou Františkem Vladislavem Hekem se sice osobně nesetkal, avšak byli spolu v písemném styku a Vavák si o něm poznamenal: „Ó by více takových Čechů bylo, již by cenu své vlastní řeči lépe vážiti sobě uměli a chtěli, zrostla by zas uvadlá a udušená krása a vážnost je-

¹⁰⁴ Paměti, II-1, 102.

¹⁰⁵ Paměti, II-2, 10.

¹⁰⁶ Paměti, I-1, 148.

jí!¹⁰⁷ Přátelské styky dlouhá léta udržoval s majitelem České expedice Matějem Václavem Krameriem, o němž si zapsal při jeho úmrtí: „Byl Čech výborný a mezi těmi, jenž nyní naši řeč českou rozmnožují, jako první a jiných vzbuzovatel.“¹⁰⁸ V kontaktu byl rovněž s jeho ženou Jenovéfou a synem Václavem Rodomilem. Stejně se osobně i písemně stýkal s předním Krameriovým pomocníkem Janem Rulíkem. Při svých návštěvách Prahy chodíval do Klementina za bibliotekářem Karlem Rafaelem Ungarem a pravděpodobně později i za Františkem Faustinem Procházkou, znal strahovského knihovníka Jana Bohumíra Dlabáče, bývalého jezuitu profesora Stanislava Vydru, svého krajana a gymnaziálního, posléze univerzitního profesora Františka Xavera Němečka. Nepřímo poznal profesory Františka Martina Pelcla a Jana Nejedlého. Do Milčic za Vavákem přijel sám Josef Dobrovský, ovšem nezastihl ho doma. Vavák pak o návštěvě s bolestí poznamenal: „Ale ty pány s jakou radostí bych byl v mém příbytku viděl a s nimi mluvil, historický čtenář usoudí.“¹⁰⁹ Své pozdravení Vavákovi vzkázal též svatovítský kazatel biskup Jan Rychlovský.¹¹⁰ V nejčastějším kontaktu byl s Rulíkem, jemuž dokonce půjčil rukopis Pamětí. V pozůstalosti se zachovalo několik dopisů adresovaných Rulíkovi. V jednom z nich Vavák kritizoval v Praze vydávané kalendáře, že v nich nic není, neboť ti pražští páni „mnějí, že jsme my venku hoda nejsoucí hodni něco vědět“. Jistě zajímavé ocenění práce českých obrozenců pro venkovský lid.

Z venkovských vlastenců byl nejmilejším Vavákovým přítelem královéhradecký a později budějovický kanovník Josef Pingas, který pro něho překládal z latinských kronik a poslal mu i z němčiny přeloženou předmluvu k vydání Hájkovy kroniky od Gelasia Dobnera. Podobně pro něho pracoval kutnohorský zlatník Josef Hořický, „historik a hajitel jazyka českého, můj dobrý známý a bratr laskavý, všech ctností držitel

¹⁰⁷ Paměti, II-2, 128.

¹⁰⁸ Paměti, V, 98.

¹⁰⁹ Paměti, III-2, 83.

¹¹⁰ Paměti, V, 197.

a katohk pravý“, jak si Vavák zaveršoval při zprávě o jeho smrti.¹¹¹ Znal se osobně s hradeckým exjezuitou, historikem P. Františkem Švendou, s litoměřickým kanovníkem a spisovatelem Alšem Pařízkem, s prelátem kláštera na Karlově v Praze Františkem Antonínem Paukertem, psal si s Tomášem Fryčajem, Michalem Siloradem Patrčkou a některými jinými. Jan Jakub Ryba mu věnoval jednu ze svých Pohřebních písní.¹¹² Avšak Vavák byl ve stycích i s venkovskými písmáky a kronikáři, jako byli třeba Jiří Volný z Kratonoh nebo Josef Bláha, ovčácký mistr v Uhřiněvsi. Bohatství těchto kontaktů dosvědčuje, jaké vážnosti se Vavák těšil v české obrozenecké společnosti.

VII. Ve velmi hrubých rysech jsme načrtli postavu největšího z českých písmáků. Jeho mládí spadalo do neutěšených let tereziánské vlády, kdy naše země několikrát prošly hrůzami válek i selských vzpour a kdy se již nad Evropou vznášel přízrak blížící se Velké francouzské revoluce. Jistěže celá ta kvasící, horečnatá doba působila na vývoj Vavákova nazírání, ducha i charakteru a pod jejím vlivem z něho vyrostl člověk, který niterně lpěl na starých, osvědčených společenských i náboženských rádech. Jeho vzdělání, získané vlastní nezměrnou pílí, ho povzneslo vysoko nad prostředí, v němž žil, a způsobilo, že si byl vědom své ceny. Vidíme, že s klidnou samozřejmostí přijímal pocty i respekt, s nímž se jeho mínění dožadovali vrchnostní úředníci, porozumění, jaké pro jeho práci projevovala komunita českých vlastenců, úctu i lásku, ba mnohdy také závist svých sousedů. Přitom v Pamětech opakovaně zdůraznil, že je „sprostým jen sedlákem“, jenž jaksí navzdory osudu vynikl nad své selské okolí i nad průměrné vzdělance svého času (např. určité typy byrokratů, učitelů i kněží). Vytýkat dnes Vavákovi, že jeho sociální nazírání bylo odchylné od dnešního, mít mu za zlé, že kladl těžiště české minulosti jinam, než kam je klade současná historická věda, není podle našeho soudu spravedlivé, ani správné. Vždyť každá doba staví svá hodnotová měřítka,

¹¹¹ Paměti, IV, 79.

¹¹² Paměti, V, 121.

má svá speciální kritéria a Vavák byl pouhý syn epochy druhé půle 18. století, jak se obrážela na venkově, tím byly jeho názory a jeho vidění světa podmíněny a v podstatě se neliší od úsudku jemu sourodých souvěkvců. Z díla, které po sobě zanechal, můžeme vyvodit, že to byl ušlechtilý člověk, v jehož bytosti se pojil jemný básnický duch s rozhodnou povahou cílevědomého hospodáře a rázného rychtáře. Z jeho duše, zcela prolnuté důvěrou v Boha a až po okraj naplněné horoucí láskou k národu, vypučel krásný květ čistého, nezištného vlastenectví. František Jan Vavák byl vskutku světlý zjev úsvitu české emancipace, jež je sotva možno pominout a vypustit z kruhu buditelů.

Stanislava Jonášová

K N I H A Š E S T Á
(srpen 1810 – duben 1814)

P ř e d m l u v a

[Strana 1]¹¹³ Rozličných potřebných pamětí, které já níže popsaný od roku 1770 pro potomky, zvláště¹¹⁴ pak pro své děti, až dosavád píši, nachází se

I. spis, nevázaný, na 1/4 archu, od roku 1770 až do roku 1802, má v sobě archů 248¹¹⁵, a ten jest r. 1813 svázaný na 3 díly. (a)¹¹⁶

IV. spis, vázaný v kůži, od roku 1802 až do roku 1807, a ten má v sobě vypsanou sedmiletou vojnu¹¹⁷ a olně milčické.

V. spis, vázaný v papíře, vše na 1/4 archu, od roku 1807 dne 1. ledna do r. 1810 12. srpna.

Tento šestý spis začínám ve jménu Páně roku 1810 19. srpna v šedesáti devíti letech věku svého.

Frant. Jan Vavák Milčický

¹¹³ V rkp. nahoře uprostřed: Lýst I. Djl. VI. – Původní paginace v hranatých závorkách, dále jen číslo strany příslušného foliantu.

¹¹⁴ Rkp.: wzlásstě ... dosawád.

¹¹⁵ Další věta i s dodatkem pod čarou (v rkp. dole vedle Vavákova podpisu) je pozdější přípisek. Přesné letopočty obsahu jednotlivých knih, zde již neopravené, viz Paměti V, 2 a předtím několikrát.

¹¹⁶ Znak (a) v rkp. značí poznámku pod hlavním textem.

¹¹⁷ Rkp.: Sedmi Letau; Ján ... Mjčický [pravidelně takto].

(a) I. díl od r. 1770 do 1783 /má/ 80 /archů/; II. od r. 1783 do 1790 má 84 archů; III. od r. 1790 do 1801 má 84 /archů/; /suma/ činí 248 archů. Odtud čti vejš¹¹⁸ IV. spis.

NB. Tento VI. spis jest dodělán r. 1814 měsíce dubna a začal jsem psát VII. spis.

¹¹⁸ Rkp.: wegss.

[2] V třetím spisu poslední historie jest¹¹⁹ psána z novin¹²⁰ o nešťastné hostině v Paříži dne 2. Juli 1810.¹²¹

Z novin N: 31. Paulína, ženuška knížete ze Švarcenburku (ačkoliv že z toho hořícího paláce skrz jednoho francou[zského] jenerála vynesena¹²² byla a pro kterou její panímáma, vévodkyně Arenburková,¹²³ hledajíc ji, měla smrt'), byvši přeci¹²⁴ hrubě opálená, proto taky umřela,¹²⁵ což jak se stalo, předešlý spis má v sobě.

¹¹⁹ Rkp.: gt [i dále občas takto] psaná z Nowjn ... Hostinně.

¹²⁰ Císařské královské Vlastenské Noviny (...) v Praze, nákladem Kraméryusových dědiců: viz o nich Paměti V, 204. Pro zjednodušení dále uvádíme jako Krameriovy noviny.

¹²¹ Paměti V, 200.

¹²² Rkp.: Paulýna ... Sswarcenburgku ... Hořícího ... wynessená ... wywodkine Arenburkowa.

¹²³ Míněna vévodkyně von Arenberg, rozená princezna von Wittelsbach.

¹²⁴ Rkp.: předsy ... Opalená.

¹²⁵ Srv. Paměti V, 200–202. – Paulina kněžna ze Schwarzenbergu, choť Josefa knížete von und zu Schwarzenberg (1769–1833) a dcera Ludwiga Engelberta vévody von Arenberg, uhořela na plese, ježž k počtě Napoleonova druhého sňatku s arcivévodkyní Marií Louisou pořádal její švagr Karel v dřevěném sále, který dal postavit na zahradě rakouského vyslanectví.

Dne 1. Juli neb července město Klatovy zase veliký oheň vytrpělo. Shořelo¹²⁶ tam 66 domů, jezuitský bývalý krásný kostel, 2 vojenské marštale,¹²⁷ 46 koní a mnoho ovsa, též německá škola a seminarium.

W Den PrWñlho JVLI Wznesene Česke Město KLatoWI WIhoreLo¹²⁸ [1810].

Dne 5. Juli¹²⁹ nový král holan[d]ský Ludvík Bonapart složil dobrovolně království, kteréž mu byl Napoleon Bonapart, francou[z]ský císař, obětoval, a nechal je¹³⁰ synu svému staršímu, Napoleonovi Ludvíkovi. Odstupující král narozen jest r. 1778 4. září, oženil se r. 1802 3. ledna. Jeho manželka jest Hortensia, dcera císařovny Jozefíny,¹³¹ první Bonapartový manželky. Její otec sloul Bauharnoa¹³² a Bonapart jí byl otčímem. Narozena jest r. 1785 10. dubna. Starší syn a druhý holan[d]ský král narozen jest r. 1804 11. října, druhý, mladší, Karel Ludvík Napoleon,¹³³ narozen r. 1808 20. dubna.¹³⁴

[3] Dne 30. Juli naše císařovna¹³⁵ – když karlovarské a teplické lázně užila, odjela do Drážďan k své tetě¹³⁶ a odtud 29. Juli vyjedši¹³⁷ – do Prahy přijela a slavně od p. p. /pánů/ Pražanů i vojska tam jsoucího přivítaná byla.

Dne 1. srpna vyjela z Prahy do Vídně, v Čáslavi byla na poledne.

Když dne 5. Juni do Karlových Varů přijela – sice z toho vrchu¹³⁸ až do města od tamních radních p. p. /pánů/ v senf-

¹²⁶ Rkp.: schořelo ... Jezujitský.

¹²⁷ Dnešní tvar je pouze maštal.

¹²⁸ Vavákovy chronogramy ponecháváme (až na rozdělovací znaménka) bez úpravy, aby se zachovaly letopočty.

¹²⁹ V denních datech jsou malé odchylky od správnosti, které neopravujeme; ukazují na dobovou znalost a lze je konfrontovat např. s údaji Ottova slovníku naučného apod.

¹³⁰ Rkp.: geg ... Hortensiá.

¹³¹ V rkp. pravidelně Jozeff, Jozeffjna.

¹³² Beauharnais. – Rkp.: Bonapartowý ... Bauharnoa.

¹³³ Budoucí francouzský císař Napoleon III.

¹³⁴ Data Vavák přejímal z cit. Krameriových novin.

¹³⁵ Byla jí Maria Ludovika (1787–1816), rozená vévodkyně d'Este, třetí choť rakouského císaře Františka I.

¹³⁶ Královně saské Amalii, rozené princezně von Pfalz-Zweibrücken.

¹³⁷ Rkp.: Tettě ... wygedauc ... přiwjtaná.

¹³⁸ Viz blíže Paměti V, 23, itinerář č. 31.

tu¹³⁹ přinesená¹⁴⁰ byla – můj syn Ivan Vavák, zahradník v Šlakenwerdu,¹⁴¹ učinil a přichystal z rozličného kvítí takovou kytku aneb květinový pyramid, kterýž 12 panen, krásně – na jedno brdo – oblečených, naproti ní z toho domu, v němž obydlí připravené měla, a zas před ní až do téhož domu nesly a po cestě kvítky¹⁴² prosypávaly. Potom těch 15 dní, v nichž tam byla, pro její kuchyň jakož i pro saské dvorstvo potřebnosti zahradní vydával.

O tři dni dříve přijela tam saská budoucí královna, naše rakouská rodička, Maria ...¹⁴³ se svou švakrovou, svého pana manžela Antonína sestrou,¹⁴⁴ jimžto tentýž zahradník květiny v hrncích přinésti dal a obětoval; dle čehož [když byl]¹⁴⁵ povolán nahoru, tu s ním ta saská princeska 1/4 hodiny mluvila a propustivši jej za ním po své komorné 18 císař[ských] dvacítníků poslala.

[4] Okolo svátku Nanebevzetí Panny Marie obilí staré mělo cenu: Žito¹⁴⁶ 13 zl. a nové 12, pšenice nová pěkná 18, v Praze pak 19 i 20 zl., ječmen v Praze 9 zl., oves 7 zl., seno 1 cent[nýř] 6 zl., hrách 16 zl.

Stromy ovocné, od housenek zhubené, začínají schnouti a některé se mladějí.¹⁴⁷ Z těch posledních, v počtu pátých, housenek,¹⁴⁸ když se jako pulce vyseděly, zhlíhli se motejlové,¹⁴⁹ mah, šediví a tlustí s velkými chlupatými hlavami; ti¹⁵⁰ více seděh, než htali, a kde sedli, veliké množství semena jako jáhly –

¹³⁹ Podle Jungmannova Slovníku česko-německého „senfta“ je nosidlo, z německého die Senfte. Tolik co nosítka.

¹⁴⁰ Rkp.: ztoho Wrchu ... přinessená ... Ýwan ... Sslakenwerdu ... Pyramid ... Pannen ... na proti.

¹⁴¹ Ostrov nad Ohří.

¹⁴² Rkp.: Kwjtkami ... wnicž ... Sasske ... Zahradňj.

¹⁴³ Místo pro druhé jméno v rkp. zůstalo prázdné. – Marie Terezie (1767–1827) byla nejstarší dcera císaře Leopolda II., choť saského následníka, králova bratra Antona Clemense Theodora. Zemřela během korunovačního ceremoniálu.

¹⁴⁴ Rkp.: dnj ... Sasská ... Sswakrowau. – Jde o sestru saského krále Antona I. (1755–1836), který vládl od 1827.

¹⁴⁵ Rkp.: ten týž ... čehož bywsse ... na Horu ... snjmta Sasská Princeska.

¹⁴⁶ Rkp.: Na nebe Wzeti ... Žitto [takto pravidelně] – Nanebevzetí Pany Marie (asumpce) 15.8.

¹⁴⁷ Rkp.: mladěgi.

¹⁴⁸ K tomu srv. Paměti V, 196 a 199.

¹⁴⁹ Rkp.: Moteglowe male Ssediwe a tluste.

¹⁵⁰ Rkp.: ty ... mnozstwi [takto pravidelně] ... Lýsti ... nýni.

hned hromádky – po sobě nechávali. Listí stromové od housenek až dosavad nesežrané začíná nyní již samo schnouti a bĕleti.

Přitom přeci ovoce¹⁵¹ místem jest dosti, kde [j]sou dolinové¹⁵² zahrady; někde málo a někde nic.

Dávají se maličké hrušky 4 a větší 2 za 1 krej[car]. Všelického druhu hrušky a slívy, jež již o s[v]. Jakubu zralé bývají, tolikéž i černé višně teprva nyní při s[v]. Vavřinci a Nanebevzetí Panny Marie začínají zrátí. Všelické malé slívky, jako mandelinky,¹⁵³ říčky¹⁵⁴ a jiné, jež se na hrnce měřívají a žeť jich za 1 krejcar měl jeden k nasycení dosti, takových se dává 10, 12 a 15 za 1 krej[car]; to poprvé vidíme na počet prodávat.

[5] V tomto roku měsíce Juni, Juli a srpna kostel s[v]. Apolináryše v Sadský¹⁵⁵ vnitř i zevnitř obílen jest a oltář veliký dle vůle kohosi opraven, ale raději zkažen; neb od něho mnoho ratolestí kunstovně řezaných jest odebráno, zvláště v dolejším dílu, a co prv zlatem a lazurovou barvou se stkvĕlo, to nyní truhlářskou fermažovou¹⁵⁶ barvou obarvili; sami domácí truhláři bez štafírů¹⁵⁷ to dělali.

Ten kostel jest taky vnitř celý obílen roku 1766 a tehďáž byvší z Prahy běhči po žebřících lezouce¹⁵⁸ jej obílili, nyní pak zedníci bílili z lešení.

Roku 1808 v témž kostele jsou také všeca¹⁵⁹ okna opravená; mistr sklenářský byl z Lysý.

Jak před svátkem Nanebevzetí Panny Marie začala¹⁶⁰ se převeliká parna a tichost povĕtrí, ta až do dnešního dne, 4. září,

¹⁵¹ Rkp.: předsy Owotce [takto pravidelně].

¹⁵² Údolní.

¹⁵³ Podle Jungmannova Slovníku česko-německého je „mandelička“ drobná letní hruška. Mandelinka jako druhové jméno hmyzu tady nepřichází v úvahu. – Rkp.: nýnj ... na Nebe wzeti ... Ržičky. Vavřince mučedníka je 10. 8.

¹⁵⁴ Podle Jungmannova Slovníku česko-německého „říčky“ jsou malé, zelené, šťavnaté slívy.

¹⁵⁵ Kostel sv. Apolináře (Apollinaris z Ravenny, biskup a mučedník, 2. století). – Rkp.: Apolinárisse w Sadsky, Wnjtř y ze Wnjtř ... kohossy ... skažen ... wzlásstĕ.

¹⁵⁶ Rkp.: njni ... fernagzowau.

¹⁵⁷ Štafír, štafírník = pozlacovač.

¹⁵⁸ Rkp.: wnjtř ... bywssi ... po Hřebřících leza ... Nýni.

¹⁵⁹ Rkp.: wssecky ... Oprawene, Mjstr ... z Lissy.

¹⁶⁰ Rkp.: Na Nebe wzeti ... Začaly ... přewelyke ... Tjchost.

trvají, dle čehož země a všecko, což na ní jest, vřelé a horké zůstává, vorati¹⁶¹ se nemůže. Mletí obilí jen na Labi, kamžto na 3, 4 i také 5 mil lidé s velikými outratami jedou, aby jen mleti mohli; to sobě od stárků za 2, 3, 4 i 5 zl. kupují a po semletí 1/2 zlat[ého] od jednoho korce i více dávají. Za světlo noční od jednoho mlejna¹⁶² 1 zl. i taky 1 zl. 15 kr. dávat musejí.

[6] Tolikéž stromy všeho druhu schly a ovoce na nich, nemájíc¹⁶³ listního stínu a žádné šťávy (neb to housenky vysály), též vadne a schne a řádně nezraje. A z mnohých stromů není možné ovoce jísti, neb jest uvadlé a vši chuti prázdné.

Votavy¹⁶⁴ dobře se klidily, ale po sklizení drny schnou na lukách i obcích a takřka se bělejí.

Dne 3. září Praha dávala za obilí: Pšen[ice] 16 zl., žito 14 /zl./, ječmen 10 zl., oves 11 zl., sena 1 cent./nýř/ 7 zl. a taky 7 zl. 30 kr.

Dobytěk hovězí i ovčí málo se spravuje a maličko omastku dává, kdyžto pastva drnová přestává a rolní podvůrky¹⁶⁵ nic neurostly skrze to sucho.

Dne 5. září ráno tichá¹⁶⁶ černá mračna od západu se ukázala a jižjiž začalo radostně pršet, ale hned zase přestalo, anť se ani prach zcela nesmočil, a zase slunce svůj teplý a palčivý plášť prostřelo.

Dne 4. září vysoce důstojný pán Josef Ditrych, kanovník vyšehradský,¹⁶⁷ byv v Škramníku¹⁶⁸ na faře a odtud skrz Milčice do Chlumce jedá,¹⁶⁹ u mě se zastavil, proto jen, aby mě viděl, ale já [j]sem doma nebyl.

[7] Z novin N: 35. Dne 19. srpna, v neděli 10. po s[v]. Duchu, nad městečkem Mníškem na vrchu, v kraji berounském,

¹⁶¹ Rkp.: nanj ... Wřelle ... Warati ... Mjl.

¹⁶² Rkp.: Mlegna.

¹⁶³ Rkp.: Owotce nanjch nemage ... Sstáwy.

¹⁶⁴ Rkp.: Wottawy ... klýdily ... sklýzeni drnny ... atak řka.

¹⁶⁵ Podvůrka (podvůrek) byla podle Jungmannova Slovníku česko-německého „na podzim zoraná a na léto zasetá země nebo pole, podmínka“.

¹⁶⁶ Rkp.: drnnowá ... Tijche čarne ... vkázaly a giž giž ... zcella.

¹⁶⁷ Josef Václav Petr Dittrich (1763–1823), příslušník první buditelské generace, současně profesor církevních dějin na bohoslovecké fakultě pražské univerzity a od 1806 c. k. knižní cenzor.

¹⁶⁸ Míňeny Škramníky na Českobrodsku.

¹⁶⁹ Rkp.: Ditrych ... gedauc, vmňe ... aby mňe.

kde od dávna štatue Panny Marie stávala jakožto v půl cestě z Prahy na Svatou Horu, tu' vymasnažením a začátkem pana Edmunda Chválovského, měšťana pražského,¹⁷⁰ a s ním jiných, jak pražských, tak venkovských dobrodinců založena jest kapla Marie Panny.¹⁷¹ Jan Cipelius, děkan místa toho,¹⁷² posvětil základní kámen, potom vrchní Mors¹⁷³ s panem Chválovským jej založili, vdp. Frant. Kautský, farář ovenecký,¹⁷⁴ měl kázání a p. konsekrátor děkan velikou mši a Te Deum laud[amus] dole v kostele v Mníšku.

NB. O válce, kterou Rusové s Turky vedou, zde mlčím, neb toho ani možno, ani potřebno mně psáti jest.¹⁷⁵

Dne 16. srpna můj syn Vojtěch Vavák, jenž jest nyní na králov[ské] silnici od r. 1808 komisařem a zůstává v městě Chomutově,¹⁷⁶ od[d]avky měl s Annou, dcerou pana Leopolda Pesnera, sládka ve vsi Klobukách¹⁷⁷ na panství Vraná,¹⁷⁸ patřícím kapitole hlavního kostela pražského,¹⁷⁹ v kraji rakovnickém. Pane Bože, račiž jej v tom manželství žehnati a od všeho zlého zachovati! Narozen jest 8. března 1777.

[8] Dne 15. září, v sobotu před nedělí 14. po s[v]. Duchu, od c. k. zemského hospodářského společenství,¹⁸⁰ od držaného sněmu v Praze dne 28. června, obdarování skrze král./ovský/krajský ouřad bydžovského kraje do zámku poděbradského přišlo a mně v svrchu psaný den u přítomnosti rychtáře Václ[ava]¹⁸¹

¹⁷⁰ Rkp.: Prahskeho ... Prahskeych ... Založená.

¹⁷¹ Zvaná později Malá svatá Hora.

¹⁷² Jan Cippelius byl od 1786 mníšecký prvofarář, od 1796 osobní děkan, pak vikář, čestný kanovník a arcijáhen berounského kraje. Zemřel 16. února 1826.

¹⁷³ Vrchní mníšeckého panství sv. pánů z Unwerthu.

¹⁷⁴ Ovenecký farář = bubenečský děkan P. František Kautský, pozdější arciděkan v Hostivaři. Konsekrátor (v rkp.: Consekrator) byl kněz, který proměnil při bohoslužbě víno a hostii v krev a tělo Páně.

¹⁷⁵ V témže čísle Krameriových novin byl úvodní článek „Rusové a Turci. Kdož z těchto dvou zvítězil? Tito-li aneb onino?“ – Rkp. pravidelně: Russowe.

¹⁷⁶ Viz Paměti V, 114.

¹⁷⁷ Rkp.: Klobukau.

¹⁷⁸ Dnes Vrané.

¹⁷⁹ Rkp.: Komissaře ... Pesnera ... Wranná ... Prahskeho.

¹⁸⁰ Dobový název zněl Císařská královská vlastenská hospodářská Společnost v Království Českém (K. k. Ōkonomisch-patriotische Gesellschaft in Böhmen).

¹⁸¹ Rkp. pravidelně: Wáclaw.

Vozába a konšela Matěje Brtka a souseda Jana Kvíze,¹⁸² též jiných tam mnoho shromážděných lidí, od jemnostpána vrchního Jana Wolframa¹⁸³ odevzdané bylo, totiž jeden většího způsobu stříbrný peníz, bez ouška, na němž z jedné strany jest bohyně Ceres – Zevěna neb Živena¹⁸⁴ –, toť jest bohyně ourod zemských; ta má okolo hlavy horizont aneb kolo, na němž se spatřuje 12 znamení nebeských. V rukouch¹⁸⁵ drží rulík neb obdlouhý košík s kvítím, tj. znamení jara, u nohouch jí leží snop obilní, znamení léta, po levé straně vedle ní stojí vinný keř, znamení podzimku, a po pravé 3 stromy lesní, znamení zimy. Nad hlavou nápis ODMĚNA PILNOSTI a dole to samé v němčině LOHN DES FLEISSES a rok pod tím obz[v]lášť MDCCVII.¹⁸⁶

Na druhé straně jest zeď s včelníkem, znamení stavení, strom štěpový ke kolu přivázaný, též pluh, snop, vůl a ovčička, znamení všeho hospodářství. Nahoře nápis: OD CYS. KRAL. SPOLEČ. HODSPOD.¹⁸⁷ W CZECHACH, dole německy: Von der K. K. Ökonom. Patriot. Gesellschaft in Böhmen.¹⁸⁸

[9] K tomu diploma neb ztvrzující list v řeči německé, jenž na česko od uroz. p. Šepla, justiciáře poděbradského,¹⁸⁹ přeložen jsa zní takto:¹⁹⁰

„Frantyškovi Vavákowi, Richtáři (a)¹⁹¹ v Milčicích na Poděbradskem Panství.

¹⁸² Rkp.: Richtáře ... Konšela ... Sauseda.

¹⁸³ Ředitel poděbradského panství Johann Wolfram nastoupil úřad 1806. Střídal Jacoba Fridricha Schmiedla, srv. Paměti IV, 153.

¹⁸⁴ Rkp.: schromážděnych ... od Gem. Pana ... Střjbrnny ... Zewěna.

¹⁸⁵ Rkp.: w Rukauch ... w Nohauch ... letta ... Sstepowý.

¹⁸⁶ Pod letopočtem je i jméno rytce: A. Guillemard [f{ecit}]. Označovalo významného pražského medailéra a rytce Antona Guillemarda (1750–1812).

¹⁸⁷ Přesně: HOSP. W ČECHACH ... ÖKON. PATR.

¹⁸⁸ V edici následuje věta: „Velikost téhož peníze:...” V rkp. je tato věta vepsaná do prázdného kolečka, kresleného dvojitou čarou, kterým Vavák obtáhl konturu pamětní mince. Místo obrysu hodlala Jonášová otisknout její fotografický snímek, tehdy uchovávaný ve Vavákově rodině v Milčicích. Snímek není k dispozici.

¹⁸⁹ Šlo o justiciára poděbradského panství Scheppla. – Rkp.: Ssepla.

¹⁹⁰ Protože Jonášová nevěděla, nakolik byl Vavákův opis kostrbatého Schepplova překladu věrný, ponechala jej přesně v rkp. verzi, stejně následující Vavákovo poděkování. Podle všeho Vavák i tady (jako jinde) přepisoval text „svým“ pravopisem, proto jej převádíme do současné podoby; Schepplův překlad se všemi zvláštnostmi.

¹⁹¹ Vavákovo označení vysvětlivky.

Cys. Král. Hospodářské Tovaristvo v Království Českém: v jejich pořádném schromáždění 28. června t. r. v Uznání jejich Medailu Peníze odměnny pro Zasloužilé a dokonalé Hospodáře, kteří všeobecně svych Zásloh jak v Hospodářství, tak v Mravych sebe oučastně učinily, když již před dávným časem s Vnytrním Potěšenym jak příkladně Oučinkování téhož dokonalého Starce, tak take v celem Okršlku ve Vyplnění jeho Povinnosti za pořádného uznán jest.

Uzavřelo tehdy Cys. Kral. Vlastenecke Hospodářske Tovaristvo jednomislně – temuž samemu k důkazu v uznání – jeho Obzláštnýho Vyznamenání a Zásloh svuj větší Stříbrný Peníz Odměny s tím přiřknutím a v Naději udělyti, aby On ještě dýle svou dokonalou Raddou – dobrým Příkladem a v Zbuzování ve všelykem Hospodářství – v jeho Okršlku vzdy stejnou Pilnosti pokračovati, a tím svym Sousedum – a Vlasti – užitečným býti nepřestal.

Od C. K. Hosp. Vlastenecke Společnosti – dáno v Praze, dne 8. července R. 1810. L. S.: Jozef Malabilia, hrabě z Kanálu – Praeses. Frant. Šmíd, m.p., Umění Přirozenosti Profesor a v témž čase C. K. Vl. Hosp. Společ. Sekretář.¹⁹²

(a) Měli za to, že jsem ještě rychtářem, a já již nejsem.¹⁹³

[10] Dne 18. září, byv¹⁹⁴ já v Praze, šel jsem panu hraběti z Kanálu za to poděkovat, on ale doma nebyl; protož jsem tam v jeho bydlišti¹⁹⁵ písemné poděkování zanechal a v těchto slovích:

„Slavné C. K. Vlastenecké Hospodářské Společnosti níže psaný za ten sobě od 28. Juni t. r. udělený stříbrný Peníz Odměny v Hluboké Poníženosti a s potěšením děkuje a zde Vlastnoručně v 69ti létech věku svého se podpisuje – Frant. J. Vavák Milčický.“

¹⁹² Josef Emanuel Malabaila hrabě de Canal (1745–1826), filantrop sardinského původu, botanik a agronom, zednář, předseda Společnosti od 1793; Franz Schmidt (1764–1814), od 1789 profesor experimentální fyziky a užité matematiky na filosofické fakultě pražské univerzity, od 1809 tajemník Společnosti, průkopník řepářství.

¹⁹³ Vavák už nebyl rychtářem, po něm úřadoval Vozáb.

¹⁹⁴ Rkp.: bywssj Já ... gssel gsem ... z Kanállu.

¹⁹⁵ Hrabě de Canal měl palác v Dlážděné ulici čp. 1004 (podle starého číslování 985) na Novém Městě pražském.

Kdo až dosavád neví, co jest Hospodářská vlastenecká společnost, tuto napíši všechny její oudy, jež byli v té společnosti r. 1808, z kalendáře šematismu:¹⁹⁶

Protektor: Jeho Excellence pán p. Josef hrabě z Vallisu, spolu v ten čas nejvyšší purkrabě pražský.¹⁹⁷ Praeses: Pán p. Josef Malabaila hrabě z Kanálu.

Skuteční oudové: 1. P. Jan Josef z Bajerweku,¹⁹⁸ spolu císařs[kých] statků v zemi administrátor. 2. P. Jan z Bajerweku, jeho syn, c. k. guber./niální/ rada. 3. P. Josef Bušek,¹⁹⁹ c. k. rada, světských práv doktor. 4. Excelenc p. p. Karel hrabě Klam Martinic.²⁰⁰ 5. Excelenc p. p. Vojtěch hrabě Černín z Chudenic.²⁰¹ 6. P. Aleš David, filosofie doktor, astrono[mie] profesor.²⁰² [11] 7. P. Antoň Donhamer, hospodářský inspektor. 8. P. Hynek Erenwerd, na císař. panstvích forštmistr.²⁰³ 9. P. Vojtěch rytíř z Aisenštajnu,²⁰⁴ rádní v Praze. 10. P. Jiří Fišer, profesor stavitelského umění.²⁰⁵ 11. P. Frant. Gerstner, filosofie doktor a akad./emický/

¹⁹⁶ Schematismus für das Königreich Böhmen vydávala Královská česká společnost nauk v tiskárně Bohumila Haaseho (1764–1824). Seznam členů Hospodářské vlastenecké společnosti je v oddíle VII.

¹⁹⁷ Josef hrabě von Wallis (1767–1818) byl 1808–1810 nejvyšší purkrabí v Čechách, potom státní a konferenční ministr, nakonec prezident Nejvyššího soudu. – Rkp.: G. Exell: ... Vallisu ... Negwissj Purgrabě Pražský ... Kanálu.

¹⁹⁸ Beierwecku. Správně Johann Josef šl. Bayerweck (†1813); Jan Zdeněk šl. Bayerweck (†1831), průkopník cukrovarů a rolnického pojišťování. – Rkp.: Radda /takto pravidelně/.

¹⁹⁹ V Schematismu „Butschek“. Josef Ignác Buček rytíř z Heraltic (1741–1821), český osvícenský národohospodář, 1766–1807 profesor kamerálních věd na právnické fakultě pražské univerzity, zakladatel výuky polnohospodářské teorie na filosofické fakultě. – Rkp.: Exellenc ... Klám ... Exell: ... Filosofiae.

²⁰⁰ Karel Josef hrabě Clam-Martinic (1760–1826), majorátní pán na Smečně, skutečný tajný rada a pozdější český nejvyšší komoří.

²⁰¹ Vojtěch Jan hrabě Černín z Chudenic (1746–1816), jeden z průkopníků agrotechnické praxe v zemi.

²⁰² Martin Alois David (1757–1836), významný český astronom, meteorolog a geodet, premonstrát, od 1799 profesor filosofické fakulty pražské univerzity a ředitel pražské hvězdárny.

²⁰³ Anton Donnhammer; Johann Ignaz Ehrenwerth rytíř z Výšovic (1740–1834), císařský lesmistr v Čechách, zakladatel první lesnické školy na českém území.

²⁰⁴ Vojtěch Eisner ryt. z Eisensteinu. – Rkp.: Forsstmjstr ... Aisensstainu, Rádnj ... Fisser.

²⁰⁵ Georg Fischer (1768–1828), rakouský klasicistní architekt, profesor stavitelství na pražské polytechnice, od 1811 ředitel staveb v Čechách, organizátor agrostrojirensství.

rada.²⁰⁶ 12. Důstoj[ný] p. Milo Grin,²⁰⁷ opat premonstrátský na Strahově. 13. P. p. Jan Prokop Hartman hrabě z Klaršteinu.²⁰⁸ 14. P. Josef Majer, přirozenosti profesor.²⁰⁹ 15. P. Jan Křišťan Mikan, svobod./ných/ umění doktor.²¹⁰ 16. P. p. Fridrich hrabě z Nostic, c. k. komorník.²¹¹ 17. P. Frant. Šmidt, přirozenosti profesor.²¹² 18. P. Ondřej Štainer, c. k. rada a celé Prahy ředitel.²¹³ 19. P. Martin Tegel, všelikých umění profesor.²¹⁴ 20. P. Frant. Xav. Třebický, světských umění doktor a té společnosti sekretář.²¹⁵ 21. Excelenc p. hrabě Josef Vratislav z Mitrovic.²¹⁶ 22. P. Antoň urozený z Circhauzu, filosofie profesor.²¹⁷

²⁰⁶ Franz Joseph rytíř Gerstner (1756–1832), českoněmecký technik, původně profesor matematiky na filosofické fakultě univerzity v Praze, 1806 zakladatel pražské polytechniky, její první rektor, konstruktér českého parního stroje.

²⁰⁷ Milo Johann Nepomuk Grün (1751–1816), českoněmecký teolog, osvícenský zemský patriot, od 1804 opat strahovský, od 1807 ředitel filosofických studií v Čechách, profesor bohoslovecké fakulty pražské univerzity. – Rkp.: Philosophiae ... Accad. radda ... Grin ... Praemon ... Klarssteinu ... Majer ... Profesor [i dále takto častěji].

²⁰⁸ Jan Prokop hrabě Hartmann z Klaršteina (1760–1847), postupně c. k. komoří, skutečný tajný rada, pražský policejní ředitel (hejtman), nejvyšší komorník a maršálek v Čechách, ředitel komorních panství.

²⁰⁹ Josef Mayer (1752–1814), sběratel přírodnin, profesor přírodovědy na lékařské fakultě pražské univerzity.

²¹⁰ Johann Christian Mikan (1769–1844), českoněmecký botanik, geograf, cestovatel, 1811–1831 profesor botaniky a entomologie na lékařské fakultě pražské univerzity. Zmýlen stejným příjmením Vavák vynechal 15. člena v pořadí, jeho otce Josepha Gottfrieda Mikana (1742–1814), českoněmeckého chemika, 1773–1811 profesora chemie a botaniky na lékařské fakultě pražské univerzity, zakladatele a ředitele univerzitní botanické zahrady na Smíchově. Oba bydleli v univerzitním domě v Celetné ulici čp. 562.

²¹¹ Fridrich Johann hrabě Nostitz-Rieneck (1762–1820), nejvyšší komorník Českého království.

²¹² Viz poznámka č. 191 (Schmidt).

²¹³ Andreas Steiner (1748–1810), purkmistr král. hlavního města Prahy 1788–1800 a od 1804, původně vojenský auditor, 1800–1804 dvorský soudce při podkomořském úřadu. – Rkp.: Ssmidt ... Sstainer ... Tegel ... Doctor.

²¹⁴ Martin Albert Tögl (1753–1830), od 1795 profesor zvěrolékařství na lékařské fakultě pražské univerzity.

²¹⁵ František Xaver Třebický (†1809), otec průmyslníka Ignáce T., pražský městský fyzik, průkopník hnojení a péče o stromy, jako sekretář Společnosti předchůdce prof. Schmidta. Po něm ve Schematismu následuje Vavákem opět přehlédnutý člen: Jacob sv. pán von Wimmer (1754–1822), plukovník, vojenský podnikatel moderního typu, organizátor stavby Terezína a zakladatel systematického vozatajstva v rakouském vojsku, tvůrce parků na Vinohradech, agrohospodář, hypolog.

²¹⁶ Josef hr. Vratislav z Mitrovic (1764–1830), od 1812 nejvyšší maršálek v Čechách, skutečný tajný rada.

²¹⁷ Anton šl. Zürchauer (1766–1817), od 1789 profesor ekonomických a zemědělských věd na filosofické fakultě pražské univerzity, od 1812 i na technickém učení. – Rkp.: Exellenc ... Filosop. Professor.

Venkovští spoluoudové:²¹⁸ V berounském kraji: 1. P. Ondřej Gitler, zbirovského panství vrchní ředitel. 2. P. Josef Nejmann, forštmistr na témž panství. [12] – V bydžovském kraji: 3. Josef Haniš, farář v Hněvčovsi.²¹⁹ 4. P. Martin Kaiser, direktor panství jilemnického. 5. P. Matěj Rezler, děkan v Poděbradech.²²⁰ 6. P. Frant. Koller, poštmajster²²¹ v Dymokurách. 7. P. Jan Kenig,²²² poštmajster v Chlumci. – V budějovickém kraji: 8. P. Hynek Nedbal, děkan ...,²²³ něm[ecky] Teinles. 9. Vincenc²²⁴ Strandel, rádní v Budějovicích. 10. Vojtěch Kastl, oberforšt²²⁵ v Nových Hradech. – V boleslavském kraji: 11. P. Jan Erler, direktor v Kosmanosích. 12. Jan David, hejtman v Doubravici.²²⁶ 13. Hynek Havle, hejt[man] v [Mnichově] Hradišti. 14. Vincenc Richter, důchodní²²⁷ v Šopce. 15. Josef Divoký, polesný v České[m Dubu].²²⁸ – V chrudimském kraji: 16. P. Jan Tvrký, sirotčí v Pardubicích. 17. Jan Fris,²²⁹ oberforšt tamž. 18. Jan Harrich, polesný v Poličce. – V čáslavském kraji: 19. P. Josef Antoni, vrchní v Novém Dvoře. 20. P. baron Puteáni, seděním

²¹⁸ Dopisující členové. – Güttler; Josef Ignác Neumann († po 1816), nadlesní pardubického a pak staroboleslavského panství, vynalezl stroje na sušení, luštění a setí lesních semen. – Rkp.: spolu Audowe ... Zbjrowskeho.

²¹⁹ Josef Antonín Janiš Trutnovský (1749–1821), průkopník českého včelařství, hospodářský buditel, děkan v Hněvčevsi. – Rkp.: Haniss ... Dirrektor ... Gjlemnického.

²²⁰ Matěj Rössler (1754–1829), průkopník českého ovocnářství, šlechtitel, hospodářský buditel.

²²¹ Rkp.: Postmaister.

²²² Johann König byl lesmistr v Chlumci, pak Častolovicích, lesní inspektor na Hradecku, lesní ekonom.

²²³ Místo pro české jméno obce v rkp. vynecháno: Doudleby.

²²⁴ Rkp.: Wincens ... Ráddnj ... Dirrektor w Kosmanossych ... Heitman[i dále takto] ... Hradjssti.

²²⁵ Vojtěch Kastel, nadlesní; Vavák omylem vynechal Josefa Matze (1755–1841), nadlesního ve Zlaté Koruně, vrchního lesního inženýra schwarzenberského panství, zakladatele lesních školek a průkopníka lesního školství.

²²⁶ Jan Ehler byl průkopník octářství a pěstování rýže. – Měněny obce Kosmonosy a Dobrovice.

²²⁷ Ignác Havle (†1815) byl průkopník agroekonomiky; Vincenc Václav Richter (†1836) byl podle Schematismu sirotčí v Pšovce, později ředitel v Jirnech, průkopník ovocnářství. – Rkp.: Wincens.

²²⁸ Rkp.: Diwoký ... Czeske Lypě.

²²⁹ Sirotčí Jan Tvrký byl otec Jana T. mladšího (1806–1883), zahradníka v Brodku a průkopníka šlechtitelství; Friesz; Ignác Jan Harrich (1756–1829), lesní inženýr města Poličky, taxátor lesních porostů na Hradecku.

na Souticích.²³⁰ [13] 21. Pan Adam Štainraiter, fyzikus v tom kraji. 22. Josef Šmid, oberforšt v Ledči. – V egerským²³¹ okršl/e/ku: 23. Antoň Gabler z Adlersfelsu, rádní v Chebu. 24. Jan Neč, forštmistr tamž. – V kouřimském kraji: 25. Jan Kříž, direktor v Zásmukách. 26. Dominik Šauer, vrchní v Černém Kostelci. 27. Antoň Zyka, oberforšt v Komorním Hrádku. – V loketským²³² kraji: 28. Jan Saidl, jízdní oficír²³³ města Lokte. 29. Jan Soudný, oberforšt v Šlakenwerdu neb Ostrově. – V klattovském kraji: 30. Jan Wolf, vrchní v Červeným²³⁴ Poříčí. 31. Jan Šmíd, forštmistr v Chudenicích. – V králohradeckém kraji: 32. Josef Pospíšil, vrchní v Častolovicích. 33. Václav Šeňk,²³⁵ správce v Rokytnici. – V hitoměřickém kraji: 34. Kašpar Ringer, vrchní v Nových Zámčích.²³⁶ 35. Jan Morgenstern, oberforšt v Teplicích. – V plzeňským²³⁷ kraji: 36. Frant. Engenthaller, farář v Oseku. [14] 37. Pan Jan Mederer, hejtman v Rabštejně. 38. Josef Finger, oberforšt v Chotěšově. – V prácheňském kraji: 39. Jan Hradecký, direktor v Protivíně. 40. Frant. Štark²³⁸, krajský komisař v témž kraji. 41. Jan Pitka, direktor lnářského panství. – V rakovnickém kraji: 42. Adam Russ, foršt-

²³⁰ Josef Franz Anton sv. pán Puteani (1749–1836), tvůrce vzorového velkostatku Soutice, vrchní dozorce nad komorním velkostatkem v Čechách, organizátor zemědělského školství, buditel rolnictva, průkopník pěstování jetele; Adam Steirer (1750–1825), krajský fyzik, průkopník javorového cukru, doplňkových krmiv, organického hnojení, boje s epidemiemi; Schniedt. – Rkp.: Fyzikus ... Ssmid.

²³¹ Eger = Cheb; Anton Gabler von Adlersfels; Johann Bartolomäus Netsch (†1809), lesmistr a bojovník s mniškou. – Rkp.: Egerskym ... Ráddnj w Chébu ... Necž.

²³² Schauer; Zika; Johann Seidl (†1826) byl důchodní města Lokte, průkopník chmelářství. – Rkp.: Ssauer ... w Loketskym.

²³³ V Schematismu uvedeno „Raitoffiziant“, což byl účetní.

²³⁴ Šlakenwerd = Schlackenwerth, Ostrov nad Ohří; Schmied. – Rkp.: Klattowskem ... w Czerwený Poříči.

²³⁵ Josef Pospíšil se neúspěšně snažil o prosazení reformních návrhů v obilném hospodaření; Jan Václav Schenk (1766–1834) byl průkopník agroekonomiky a projektant nového typu stodoly. – Rkp.: Kralo Hradeckem ... Sseňk

²³⁶ Přesně v Novém Zámku, Neuschloss.

²³⁷ Franz Thadäus Engelthaler propagoval nové směry v chovatelství; Johann Mederer byl průkopník moderního dobytčářství; Josef Finger, později nadlesní ve Zbirohu, Hořovicích a Poděbradech, byl vynálezce přístrojů v lesním hospodaření. – Rkp.: Plzenskym ... Osseku.

²³⁸ Franz Xaver Starck (nar. 1777) byl průkopník polnohospodářství a zelinářství. – Rkp.: Prachinskem ... Dirrektor w Protjwjně ... dirrektor Lnárskeho.

mistr v Roudnici.²³⁹ 43. Jan Wolf, polesný v Kolečovicích. – V tábořském kraji: 44. Josef Richter, inšpektor²⁴⁰ v [Mladé] Vožici. 45. Frant. Jánský, oberforšt v Opořanech. – V žateckém kraji: 46. Jan Fraňk, inšpektor v Rottenhausu.²⁴¹ 47. Jan Kelbel, rádní v městě Mostu. 48. Frant. Kalina, oberforšt v Březnici.²⁴²

Spoluoudové ven ze země.²⁴³ V Rakousích: 1. Pan Bernard Anders, c. k. baňkál/ní/ administrátor²⁴⁴ ve Vídni. 2. Pan Vincenc von Bláha, přirozenosti profesor.²⁴⁵ 3. Josef z Erbeny, dvorský rada. 4. Josef z Hopfen, doktor, 5. Josef Kajl, inšpektor. 6. Josef Kropáček, dvorský sekretář, všickni v Vídni.²⁴⁶ [15] 7. Pan Josef Schnirch, hejtman v Rapsu.²⁴⁷ 8. Theobald z Walberku, rada knížete z Lichten[steina]. 9. Josef Winkler, děkan v Probstdorfu. – V Uhřích: 10. Viktor d' Este, profesor ekonomie v Košicích. – V Moravě: 11. Jan Boukal, vrchní har/r/ach[ovského] panství v Janovicích. 12. Frant. z Ditrichu, panmistr²⁴⁸ v Brně. 13. Excelenc pan hrabě Josef Mitrovský z Nemyšle, c. k. komoří a skutečný rada.²⁴⁹ 14. Frant. Poupě, oberbrenmajstr²⁵⁰ v Brně. 15. Josef Praise, hejtman v Eisen-

²³⁹ František Adam Rusa byl průkopník těžební techniky dřeva.

²⁴⁰ Josef Antonín Richter, ředitel mladovožického panství, se zabýval využitím uhlí a rašeliny; František Leopold Janský promýšlel mezi prvními lesní vodohospodaření (vnuk Václav J. byl hydrolog). – Rkp.: Pollesny ... Insspektor.

²⁴¹ Johann Frank; Johann Kölbel; míněn Rothenhaus = Červený Hrádek. – Rkp.: Ráddnj.

²⁴² Podle Schematismu „Presnitz“.

²⁴³ Dopisující přespolní členové.

²⁴⁴ Bankovní administrátor. – Rkp.: Spolu Audowe ... baňkal administrátor [Schematismus uvádí „K. K. Bancalgefallen-Administration“] ... Vincens ... Professor ... Insspektor.

²⁴⁵ Vincenc Kajetán šl. Bláha (1766–1817), profesor zoologie, botaniky a mineralogie na lékařské fakultě vídeňské univerzity českého původu; Jan Josef šl. Erben (†1816) byl osvěcenský průkopník agroekonomiky.

²⁴⁶ Keil. – V rkp. spojeno svorkou: Wssickni w Wjdni.

²⁴⁷ Raabs. – Johann Josef Schnirch byl propagátor jetelovin, obilního hospodářství a hnojařství.

²⁴⁸ František šl. Ditrieck, významný moravský klasicistní stavitel. – Panmistr = stavitel, podnikatel staveb. – Rkp.: Harach: ... Panmistr w Brnně ... Exellenc..

²⁴⁹ Josef František hrabě Wratislaw Mitrovský z Mitrovic a Nemyšle (1775–1849) patřil k předním osvěcenským zemským patriotům.

²⁵⁰ Pravděpodobně je míněn František Ondřej Poupě (1753–1805), první český pivovarnický teoretik, který však byl již mrtvý. – Rkp.: Oberbrenmaistr w Brnně. Schematismus uvádí „Oberbräumeister“ = vrchní sládek.

burku.²⁵¹ – V Polště: 16. Karel Šwáb, foršadministrátor v Zamoisku.²⁵² – V Sle[z]sku: 17. Jan Waigl, kazatel v Haselbachu.

Tolik bylo r. 1808 oudů toho hospod[ářského] tovaryšstva: Všech v Čechách 70, ven z Čech 17, dohromady 87.²⁵³

Dne 22. září Excelenc pan hrabě František Libštejnský z Kolovrat, z starožitné, s knížetem Čechem sem příšlé linie, vyhlášen a přijat jest v Praze za nejvyššího purkrabí pražského.²⁵⁴ Z toho rodu před lety již několik nejvyšších p. p. purkrabí²⁵⁵ bylo.

[16] Při konci září a na začátku října pšenice se platila v Praze dne 29. září 18, 19 a taky 20 zl., žito 14 zl. 30 kr. i taky 15 zl., ječmen 12 a oves 8 zl., hrách 16 zl., erteple²⁵⁶ 5 zl., sena 1 cent./nýř/ 6 zl. a taky 5 zl. 30 kr.; hrušky, jablka větší 1, menší 2 a švestek 8, 10, 15 a nejvíc 20 za 1 grejcar.

Když toto dnes 3. října píše, až dosavád ustavičné jsou slunečné, teplé a tiché časy; prachu mnoho nejen v cestách, ale i v poli a v strništatech²⁵⁷ jest, což ještě od žádného viděno nikdy nebylo.

Obce i luka se bělejí, dobytky se padnou²⁵⁸ a dojit přestávají; žádné ve žněch vypadlé v polích semeno ještě nevyšlo, protož i na ovce zle.

Potokové vysýchají, v menších mlejnech²⁵⁹ se nemele a i na Labi s nadržováním.²⁶⁰ Na 4 i 5 mil na Labe do mlejnu lidi²⁶¹ obilí vezou a veliké outraty přitom mají: mnohý hospodář dá 5 zl. – pětku – stárkovi, jen aby mlíti začal, a po semletí dá 1 zl. od korce. Místem Labe pěšky přecházejí.

²⁵¹ Prause; Eisenberg = Ruda.

²⁵² Schwab; Zamojsk = Zamość. – Rkp.: Sswáb.

²⁵³ Správně má být 24 skuteční členové (kromě nich protektor Josef hr. Wallis a předseda hr. de Canal), 48 dopisujících členů a 17 přespólních. – Rkp.: Towarisstwa.

²⁵⁴ Údaj z Krameriových novin č. 39 se týkal Františka Antonína hr. z Kolowrat Libštejnského (1778–1861), který vystřídal hr. Wallise a 1826–1848 byl ministrem vnitra. – Rkp.: Frantjssek [takto pravidelně] ... Neywjsssjo Purkrabi Prahskeho.

²⁵⁵ Rkp.: Negwjšssjch ... Purkrabjch.

²⁵⁶ Rkp.: Erdteple ... Gregcar.

²⁵⁷ Rkp.: vstawične ... tijche Čžassy ... né gen ... Strhnjsstátech.

²⁵⁸ Dobytek hubne.

²⁵⁹ Rkp.: wyssýchagi ... Mlegnjch.

²⁶⁰ S umělým zadržováním vody.

²⁶¹ Rkp.: mjl ... Mlegnu Lydi

Ozimní setí již žádný konat nemůže, a co kdo před dvěma a třemi nedělemi²⁶² zasil a v brázdách vyšlo, zase to nyní vadne a schne. Pane Bože, smiluj se nad námi a rač nám dáti vláhu!

[17] Z novin N: 39. Dne 14. září umřel v Hambachu v Horním Falcu blíž Sulcpachu a Amberku Vilím Florentin Jan Felix rozené kníže Salm-Salm, vévoda²⁶³ z Hogstrátu, landkrabě z Daunn a Kyrburku, rejnské²⁶⁴ hrabě z Štainu, arcibiskup pražský, království Českého primas, navracuje²⁶⁵ se domů od svého bratra z Kissingen z říše.²⁶⁶

Narozen roku 1745 10. máje nejprv byl kanovníkem v Štrasburku a Lutychu, potom v Rejně-Kolíně a roku 1775 dosáhl biskupství v Dorniku v Nýderlandu,²⁶⁷ a jsa čekanec arcibiskupství rejno-kolínského takové právo postoupil Maximiliánovi, arciknížeti rakouskému.²⁶⁸ Potom l./éta/ 1793 dostal arcibiskupství pražské, na něž²⁶⁹ roku 1794 dne 14. máje dosedl. Byl v té důstojnosti 16 let a 4 měsíce. Celá Praha ho želí, nebo v zimě nahotu chudých přikrýval, hladovým pokrm podával, dvakrát za tejden²⁷⁰ 20 chudých stoloval, příbytky nuzných dřívím zaopatřoval a tak jeho památka v požehnání jest.

24. září jeho mrtvé tělo bylo do Prahy přivezené²⁷¹ a v hlavním kostele slavné exegvie držány byly 25. téhož a 26. téhož bylo zase odtud dle jeho kšaftu do Kamenic na jeho panství²⁷² dovezené a tam v kostele v kryptě pohřbené. [18] „Wilhelme!

²⁶² Rkp.: 2mi a 3mi Neděly ... nýní.

²⁶³ Hampach; Sulzbach; z Hoogstrate; z Ebhaunu a Kyburgu; rýnské hrabě ze Steinu. – Rkp.: Wywoda.

²⁶⁴ Rkp.: Regnske ... Sstainu ... Arcy Biskup Pražský.

²⁶⁵ Rkp.: Nawracugice ... Kisynku.

²⁶⁶ Wilhelm kníže Salm-Salm (1745–1810) byl arcibiskupem pražským od 1793. Jeho bratrem byl generál Florentin kníže Salm-Salm.

²⁶⁷ Doorvik. – Rkp.: Strasburku ... Litichu ... Regně ... w Niderlandu ... Regno ... Arcy Knjžeti.

²⁶⁸ Míněn arcivévoda Maxmilián František (1756–1801), nejmladší potomek Marie Terenzie a Františka Štěpána Lotrinského, poslední arcibiskupský kurfiřt v Kolíně nad Rýnem od 1784.

²⁶⁹ Rkp.: Prahske, na negž.

²⁷⁰ Rkp.: 2krat za tegden ... s džwim.

²⁷¹ Exekvie = pohřební rituály. – Rkp.: přiwezene ... Exegwiae držane.

²⁷² Kamenické panství u Jílového náleželo arcibiskupům pražským v letech 1763–1860. – Rkp.: Kamenic ... dowezene ... pohřbene.

Exeptus terris, justus ad astra redis. – Vzatý pryč ze země, spravedlivý jdeš do nebe.²⁷³

V týchž novinách jest také přiznamenáno, že c. k. Hospodářská zemská společnost mě tím stříbrným penízem, jak napřed psané,²⁷⁴ obdarovala.

Item z novin. Od J[eho] c[ís]. k[rál]. Milosti nejvyšším purkrabím pražským učiněn jest pan hrabě Libštejnský z Kolovrat, předtím pražský hejtman.²⁷⁵

Z novin N: 40. Prohlašuje se nařízení, že na zhlazení bankocedul jeden každý ze své mohovitosti bruntovní i povrchní 10tý díl do 15 let odvésti musí.²⁷⁶

Dne [...] ²⁷⁷ ve vsi Čiňovsi sedlka jedna, Svobodová, nemájíc²⁷⁸ muže svého doma, mlátila pro sebe obilí v stodole a /z/ takové uvečer scházejíc lucernu na mlatě nechala, a než podruhý na mlat přišla, již tam hořelo. Od toho vyhořelo 5 gruntů. Nato druhý večer zase podle těch shořených jeden soused, příjmím Miláček, přišed²⁷⁹ domů z hospody ožralý, šel do komory ležet se svíčkou a tu postavil na stolec, na němž taky koudel ležela, a nezhasnuv ji, lehl: toť ta koudel taky [19] chytila a oheň vzešel, jenž zase 9 gruntů docela i se stodolami strávil, a byvše²⁸⁰ tam stavení vše dřevená, protože s pomocí tehdejšího velkého větru až do země shořela a dost málo co vynésti se mohlo. K tomu noční čas, jak kdo vyběhl, tak zůstal, že ani potřebné šaty nemají.

Mezi těmi vyhořelými jest taky Václ[av]²⁸¹ Čermák, otec mé nevěsty Alžběty, která zde v Milčicích r. 1792²⁸² s mým synem Josefem Vavákem, a když on r. 1805 umřel, zase s Matějem

²⁷³ Citaci Vavák převzal z uvedeného čísla Krameriových novin, s. 154. – Rkp.: Ekseptus ... pric.

²⁷⁴ Rkp.: mně tím Strbrnym ... psane.

²⁷⁵ Záznam opakován. – Rkp.: Neywissim ... Prahskym ... Libsstegnský ... Prahsky.

²⁷⁶ Bruntovní = gruntovní (půdní fond), povrchní = stavby. Jde o císařský patent z 8. září 1810. – Rkp.: schlazeni Banko cedul.

²⁷⁷ Činěves. Místo pro datum je v rkp. prázdné.

²⁷⁸ Rkp.: Nemage ... V Wečer sklýzege ... po druhy.

²⁷⁹ Rkp.: schořených ... přigda ... nezhasna gí.

²⁸⁰ Rkp.: abywssi ... dřewenne ... S Pomocy ... schořely.

²⁸¹ Ve skutečnosti se Vavákův spolutchán jmenoval Matěj Čermák. – Rkp.: Wacsl.

²⁸² V rkp. chybně 792, správně 1794.

Brtkem, vdovcem, se provdala v témž gruntě, nyní N: 13.²⁸³ Druhý jest též tam pohořelý Blažej a třetí Vrba,²⁸⁴ obá téhož Čermáka zeťové. Pane Bože, račiž těm i všem vzbuditi dobrodince!

Suchota. Dne 11. Juni pršelo, odtud nepršelo 37 dní, až 12. Juli, a tu začaly se nečasy, že žita dost vlhká²⁸⁵ se klidila. Dne 17. a 18. Juli začaly se žně, ale až 24. téhož první mandele jsme vozili. 10. srpna začaly býti jasné a teplé časy a veliké tichosti ve dne i v noci, a to trvalo přes celý měsíc srpen i září. Tuť netoliko zrno v poli vydrčené nerostlo, ale i tráva stojatá na lukách a obcích schla a se bělela. K setí vorat²⁸⁶ se nemohlo; kdo co zasil, nic ze země nevycházelo. Prachy v cestách i v poli [20] veliké byly. Dobytek hovězí i ovčí se padnul a místem hovězí hynouti začal, jakož i zde a v Sadský.²⁸⁷

Dne 15. října přišel tichý deštíček, ale ani nesmočil tlustost prachu v polích.

Dne 21. téhož, v neděli 19. po s[v]. Duchu, pršelo pomalu od rána do 11 hodin, a tu se prach promočil a všecko stvoření obživlo. V pondělí 22. bylo po celý den vlhko, tolikéž 24., v středu. Lidé začali vorati²⁸⁸ a síti, an předtím tři neděle nebylo možné, ač pak nenamoklo, jen na tři prsty z tloušti.

Letos nebIJL V nás hognJ Dessť OD SWateho WáWřInCe Do SWateho HaWLa [1810].

Na svatou Voršilu více
těšila²⁸⁹ se naše srdce
z deštíčka, ač ne hojného,
ale velmi potřebného.

Okolo svátku s[v]. Havla obilí mělo cenu: Pšen[ice] 20 zl., v Praze až přes 20 zl., žito 15 zl. 30 kr. a 16 [zl], ječmen 13 zl., oves 8 zl. 30 kr. i taky 9 zl., hrách s prosem 20 zl.

²⁸³ Srv. Paměti IV, 189.

²⁸⁴ Rkp.: Blažeg ... Wrba ... Obá.

²⁸⁵ Rkp.: Wlchke se klýdily ... Tijchosti.

²⁸⁶ Rkp.: warat ... níc.

²⁸⁷ Rkp.: Sadsky.

²⁸⁸ Rkp.: Tjchý ... po malu ... Wlchko ... Worati ... stlausstj.

²⁸⁹ Rkp.: Worssjlu ... těssily ... až né.

Dne 24. října, v středu, oddavky měl v Koňojedech²⁹⁰ František Vomáčka, syn Václ[ava] Vomáčky a mé dcery Kateřiny a protož můj vnuk, ze vsi Nučic.

[21] Dne 29. října Václav Vomáčka z Nučic, můj zeť, a Karel Hotovec, můj vnuk, Anny Hotovcovy,²⁹¹ vdovy zde v N: 6 a 7, syn, obá nyní jeli do Šlakenwerdu k synu mému Ivanovi Vavákovi, vezouce tam dva chlapce zase do školy k P. P. p.²⁹² piaristům, an tam již po 3 léta byli, t[otíž] Františka, sirotka po mém synu Josefovi zde v N: 13, jenž umřel r. 1805 dne 10. října, II. Václava, syna téhož Vomáčky,²⁹³ a III. Kateřinu, sirotka po mém synu Václavovi Vavákovi, jenž umřel ve Vence r. 1810 v noci po svátku Hromnic, 3. února.²⁹⁴ Čtvrtý ještě vnuk, Matěj, po Václ[avu] Hotovcovi a bratr toho Karla, jenž tam odjel, byv²⁹⁵ tam 1 rok, zůstal tam a domů na vagace nešel. Pane Bože, rač jim dáti dar svého²⁹⁶ svatého Ducha, aby jejich učení bylo k tvé cti a chvále a jim samým k prospěchu!

Posledního října uvečer začal padat sníh, na den Všech svatých bělelo se všecko od sněhu, na den Dušiček zase sešel, pole trochu navlhla.²⁹⁷ Dne 4. listopadu zas malý deštiček zem z kropil, ale vždy vorba²⁹⁸ příslušná nebyla; proto přeci lidé žita silí, ač navrchu takměř zůstávalo.

[22] V noci na 6. den listop[adu] přšelo hojněji, a tu již i vorba²⁹⁹ i vláčení lépe se dalo dělat a zrno, již před s[v]. Václavem zasité, teprv začalo vycházet. V brázdách sice bylo vyšlo, ale zas uvadlo; vrchy záhonů až dosavád byly holé a nic na nich nebylo zeleného osení vidět.

²⁹⁰ Konojedy.

²⁹¹ Rkp.: Hottowec ... Hottowcowý ... Obá. – Svátek sv. Vavřince mučedníka 10. 8., sv. Havla 16. 10.

²⁹² Zkratka pro „vysoce důstojné pány“.

²⁹³ Rkp.: Omáčky ... Wellenca.

²⁹⁴ K tomu viz Paměti V, 179. K ostatním cit. příbuzným viz též v Pamětech.

²⁹⁵ Rkp.: Hottowczowi ... bywssi.

²⁹⁶ Rkp.: tweho.

²⁹⁷ Rkp.: v Wečer ... nawlhly. – Všech svatých se světí 1., Dušiček 2. 11.

²⁹⁸ Rkp.: wzdy Worba ... předsy ... Sýly ... na wrchu tak měř.

²⁹⁹ Rkp.: Worba ... dosawád ... Holle ... nanjch.

Mezitím cena v obilí i ve všech věcech přibývala. Vlna se platila 1 libra za 5 zl. a místem ještě dráže; 1 vejce za 3 krejcarey, 1 kapoun 2 zl., 1 husa hladová 5 i 6 zl., 1 koroptev³⁰⁰ 36 i 40 kr., 1 pár holoubat 36 i taky 45 krej./arů/, 1 lib[ra] masa hovězího i skopovýho³⁰¹ 36 kr., vepřový 45 kr.; švestek 8 za 1 kr. To zde se tak platí, v Praze pak všecko draž.

Nový příklad pro nepřestávající ožralce. Jistý Jan Kalkus, rozený z Kaňku od Hory Kutný,³⁰² bývalý někdy dosti vzhledný a možný jarmareční kramář, jehož já od mnoha let jsem znal, ten, když se kořalky chytil, od dvouh koní přešel na jednoho, od toho jednoho přišel k oslu, pak co dřív nosil osel, to již on sám na svých zádech v almárce, však že vždy s kořalkou v šraňcích stál, strhla z něho i tu almárku a on žebрал; ale že přeci kořalky nenechal, zvítězila nad ním, až tak zbídněl, že ho ode vsi ke vsi na voze vozili. Dne 30. října, vyžebra³⁰³ něco v Nymburce o jarmarce, o to hned s kořalkou [23] zápasil, a dne 2. listop[adu] v Střebestovicích³⁰⁴ 5 žejdlíků když jí vypil, dal se sem do Milčic na voze vézti; děvče jeho vlastní, okolo 14 let staré, bylo s ním. Však ani ono, ani vozka, jenž ho vezl, nevěděli nic; než sem byl dovezen, na cestě umřel, a [když] holka budila³⁰⁵ ho ze spaní, on usnul na věčnost. Pane Bože, rač mu odpustiti!

Dne 13. listop[adu] uvečer zase sníh zemi pobílil. Těchto časů v mnohých místech hovězí dobytek hynul, i také zde v Milčicích i v Sadský.³⁰⁶

14. téhož začalo mrznouti a tuhý mráz držel do 16. téhož, a tuť vorba³⁰⁷ přestala.

Malíř Petr Brandl kdy umřel? Mnozí historici i čtenáři žádostivi jsou³⁰⁸ vědět, kdy, kterého roku a dne na Horách Kutných

³⁰⁰ Rkp.: Wlnna ... Korotpwa.

³⁰¹ Rkp.: Massa ... Skopovýho ... Wepřowý.

³⁰² Rkp.: Kuttný ... od dwauch ... wzdy ... w Srancých ... zněho ... předsy ... swjtězyla.

³⁰³ Rkp.: Wyžebra^wssi nětco w Nimb^urgce ... westi.

³⁰⁴ Třebestovice.

³⁰⁵ Rkp.: Onno ... a Holka budi^wssi ho.

³⁰⁶ Rkp.: Sadsky.

³⁰⁷ Rkp.: Wworba.

³⁰⁸ Rkp.: žádostiwj gsauce ... Kuttnách Onnen.

onen znamenitý malíř Petr Brandl umřel; v /po/ 5ti letech nyní teprva toho jsem dosáhl a z knihy mrtvých tamního arciděkanství vejtah³⁰⁹ obdržel.

Umřel tehdy l./éta/ 1735 dne 24. září v domě U černého koníčka, kdež nyní jest N: 314. Zpráva o jeho posledním živobití: Když on v Hoře Kutné do nového kostela s[v]. Jana Nep./omuckého/ na velký oltář obraz maloval a jej dodělal, tuž na dopisování některých vrchností, jimž byl buďto obrazy nedodělané [24] zanechal, aneb v krčmách, v městech a na panstvích za pití dlužen zůstal,

neb on maloval slavně,
ale pil³¹⁰ hlavně,

a ačkoliv v zámcích hraběcích, knížecích, v kláštorech, v městech, kde maloval, velikou vážnost a jísti i píti dosti měl, proto přeci³¹¹ v hospodách nejraději pil a dlužen zůstával; aniž o šaty se staral, jen takové měl, jakéž kde v zámku neb v městě neb v klášteře dostal. On některý obraz 200 zl., 300 i 500 zl. placený měl, avšak než jej dodělal, již ty peníze mimo jeho darmo dávanou³¹² chutnou stravu i pití přeci jen v hospodách byl propil, ano ještě dluhy vzdělal. A takž i v Kutný³¹³ Hoře se stalo, že po dodělání téhož obrazu s[v]. Jana na mnohé žádosti věřitelů a zvláště šenkýřů byl arestem zatknut, kdež chytil se ho živý neřád, potom i nemoc. Tak zbídněného ujal se pan Václav Šrámek, rádní kutnohorský,³¹⁴ a vzav³¹⁵ jej z arestu, v svém domě U černého koníčka, kterýžto dům také sloul Lutnovský a má nyní N: 314, pod schody jej složil. Když pak noci chladné býti začaly, dal ho do jednoho malého pokojíčka v síni a tam svátostmi jsa zaopatřený umřel, jak vejš.³¹⁶ [25] Když já toto píši, ještě jest živ v témž domě pan Hynek Šrámek, syn téhož

³⁰⁹ Rkp.: nýni ... Knjhy ... Wegtah.

³¹⁰ Rkp.: Správa ... Kuttne ... dopissowáni ... w Městách ... Pjl.

³¹¹ Rkp.: Hrabětcých, Knjžetých, w Klassterách, w Městách ... předsy.

³¹² Rkp.: Mjmo ... dawane Chutne Zdrawy ... předsy.

³¹³ Rkp.: Kuttny ... wzlásstě.

³¹⁴ Václav Šrámek se Brandla ve svém domě ujal 3. 4. 1735.

³¹⁵ Rkp.: Rádnj Kutnohorský, wzawsse ... v Czernýho ... nýni.

³¹⁶ Rkp.: wegss ... leth.

p. Václava, narozený r. 1730, a on praví, že trošku pamatuje téhož Brandla, když v tom pokojíčku umřel; ten jest letos starý 80 let.

Mnohé povídačky o něm jsou, já jen jednu zde přisadím, která blíž od nás se pravdivě stala. L./éta/ 1730 v hospodě na silnici vídeňské, blíž od Kolína, slove Zlaté slunce, Brandl, ač peněz neměl, však hojně tam pil. I přijel tam na poledne z Vídně jedoucí nejvyšší p. purkrabě pražský hrabě³¹⁷ Kolovrat, jemuž Tlustý říkali, a ten byl obz[v]láštní milovník kunstovných obrazů, ano i Brandlových, a neznav³¹⁸ až posud Brandla, procházeje se, než oběd byl, ptal se šenkýře i Brandla v síni pijícího, zdaliž by znali Brandla. Brandl, ač pána znal, nepřihlásil se a šenkýř řekl, že nezná. Toť Brandl vida, že jest tu voda na jeho mlejn,³¹⁹ vyšel na dvůr hledat barvy, neb s sebou nic neměl, a našel tam zánovní S. V.³²⁰ sračku. I vypůjčil si od šenkýře javorový bílý tař, na kterémž tou sračkou a místo penzlíku³²¹ prstem vymalouval jeden cuk³²² aneb kus tak krásně, že nebylo znáti, [26] čím by malováno bylo, i čemuž mu palčivé slunce dopomáhalo. Ten když skrz lokaje nahoru poslal, učinil oučet s šenkýřem, něco přes 3 zl., a dav³²³ ten kousek papíru šenkýřovi, řekl, aby témuž pánovi jej poslal, že on mu zaplatí, a sám hned šel pryč. Pán zamiloval obz/v/láštně ten kus a pomysllil sobě, až někdy Brandla dosáhne, že jej s tím stíhati bude, i poslal pro autora,³²⁴ ale on byl pryč. To, co šenkýř napsáno měl, rád zaplatil.

Potom v Praze, doptav se /na/ Brandla, poslal proň, chtěje ho tím kusem tejrati; ale jak Brandla uzřel,³²⁵ hned poznal, že

³¹⁷ V rkp. prázdné místo pro křestní jméno. – Mínen Filip hr. z Kolowrat Krakovský (1686–1773), významný stavovský politik a sběratel umění.

³¹⁸ Rkp.: Wjdenske ... Neywigssj p. Purgkrabě Pražský ... Kollowrat ... neznawsse až podsud.

³¹⁹ Rkp.: wjda ... Mlegn.

³²⁰ S. V. = Sit venia (latinsky „s odpuštěním“).

³²¹ Penzlík = štětec (z latinského pensilium).

³²² Cuk = z německého der Zug „náčrt“. – Rkp.: cuk aneb Kuss.

³²³ Rkp.: na Horu ... nětco ... adadauc.

³²⁴ Rkp.: řka ... ho Podal ... Obzlásstně ... stjtm stjhati ... Authora.

³²⁵ Rkp.: doptawsse ... kussem tejrati ... vzdřel.

sám Brandl byl, jenž týž kus dělal, i vzal Brandla do velké vážnosti. A tak na hospodě U zlatého slunce bylo Brandlovi v pomáhání – slunce zlaté.

Jiná, směšnější historie na též hospodě stalá! Tentýž pan hrabě Kolovrat v času svého nejvyššího purkrabování byv³²⁶ jednou také na té hospodě na poledne, po žněch, toť na panských polích od dvora kelského (nyní jest z něho ves a slove Si[e]gfeld³²⁷) v strništi sviňský dobytek pasoucí pasák, ženatý, obstarožní – tehdáž říkávali sviňáček³²⁸ – u samé hospody pasa, sám [27] v též hospodě v síni, rovně co Brandl, opilý byv zpíval³²⁹ a svou vůli činil, aniž z příchodu toho slavného pána (jehož však neznal) co ulevil. Pan hrabě vida ho tak v plandě³³⁰ veselého a chutně pijícího i zpívajícího, optal se ho: „Člověče, kdo jste vy?“³³¹ I řekl on: „Pane, já jsem jeden císařský služebník a mám na starosti mnoho.“ I řekl pan hrabě: „V jaképak službě císařské stojíte a co na starosti máte?“ Odpověděl on: „Pane, tuhle nedaleko je císařský dvůr a já [j]sem z toho dvora panský sviňáček, a tyhle všechny svině,³³² jak je vidíte“, bylo je vidět ze síně, „mám na starosti.“ I zasmál se pan hrabě a dal mu za to tvrdý tolar. I rozneslo se to daleko a on se tím³³³ všudy pochloubal.

NB. Rok a den smrti Brandla žádajícím odešlu do Prahy, do Budějovic Českých, Králové Hradce, Brna a do Rakous k Svatému Hypolitu tamnímu panu Antonínovi Šrámkovi, jenž z toho domu pochází, v němž Brandl umřel.³³⁴

16. listop[adu] navečer hustě zas přšelo i v noci, potom i více malých deštíků přicházelo, a tuť začaly dávno seté pšenice a žita vycházeti.

³²⁶ Rkp.: Ten týž ... Kollowrat ... Neywissajho Purgkrabowáni bywssi.

³²⁷ Kel nebo Kly, nyní Vítězov.

³²⁸ Rkp.: Strhnjssti Swjnsky ... Passaucy ... Swjňáček.

³²⁹ Rkp.: Passauc ... bywsse Spjwal.

³³⁰ Planda = selská košile, rozhalenka.

³³¹ Rkp.: widauce ... Spjwagicýho ... wý.

³³² Rkp.: Cysařsky ... Swiňáček ... Swjňě.

³³³ Rkp.: stim ... Brnna ... Hipolytu.

³³⁴ Antonín Šrámek, vnuk kutnohorského radního, byl vrchním ve Svatém Hypolitu (Sankt Pölten) v Rakousích.

[28] Dne 28. října odjel do uherské země, své vlasti, Jiřík Fazekáš, pastor švejcarský ve vsi Kšelích,³³⁵ zastekna sobě, že na tu službu neb roční plat, jež dostává, pro drahotu živ být nemůže. Ty pak dary, co prve podřízení dávali, chléb, pšeničnou mouku, koláče, věnce,³³⁶ máslo, sejry,³³⁷ drůbež, prasátka, jehňátka, uzené maso a jiné všeliké věci, to již přestali dávat, ano i ty jim povinné peníze s ouřadním dopomáháním a s exekucí vymáhané³³⁸ býti musejí.

On se několikrát mnohým katolíkům prohlásil, obz[v]láště Janovi Vavákovi, rychtáři lstibořskému,³³⁹ že by víru katolickou ihned přijal, kdyby svého gruntovního dědictví a možných přátel v Uhřích neměl; že se sám přesvědčuje, že víra katolická jest nejjistší a nejspasitelnější a že všecka jiná učení jsou lidská a marná.³⁴⁰

NB.³⁴¹ Roku 1812 dosazen tam měsíce máje za pastora Josef Kratochvíle, rozený Čech z panství roudnického, kterýž z možnosti a chuti svého otce, šenkýře, učil se v Prešpurku v Uhřích v školách kalvínských, a tam zamiloval si jednu katolickou pannu, a takž jsa tu již ve Kšelích usazeným pastorem, poslal si³⁴² pro ni, která na poště přijela, dle již první úmluvy, že katolickou zůstane. S tou on se dal v kostele přistoupinském třikrát prohlásiti a pokatolicku v kostele témž skrz p. děkana Brauna oddati.

[29] Dne 26. histop[adu] slouha obecní Čermák vystoupiv³⁴³ ze služby své, když tak zde na novou módu mladí sousedi sta-

³³⁵ Jiří Fazekáš (vlastně György Fazekas) pocházel ze známé kalvínské rodiny v Miskolci a byl superintendentem reformované kalvínské církve v Čechách se sídlem ve Kšelích od 1794. – Rkp.: na Wečer ... Sette ... Sswegcarský.

³³⁶ Podle Jungmannova Slovníku česko-německého věnec je pletenec, pečivo z mouky.

³³⁷ Rkp.: Segry, Drubež.

³³⁸ Rkp.: wymahane.

³³⁹ Rkp.: Lstibořskému ... žed ... y hned ... Dědicstwi.

³⁴⁰ Rkp.: Katholická ... Lidske a Marne.

³⁴¹ Rkp. Vavákův přípis z doby o dva roky pozdější.

³⁴² Na poště = poštovním dostavníkem; Josef Kratochvíl byl superintendentem české kalvínské církve do 1815, v Evangelickém památníku není uveden zřejmě pro smíšený sňatek; Přistoupin = Přistoupim. – Rkp.: gsy pronj ... Přistaupinskem III. krát.

³⁴³ Rkp.: wystaupna ... Sausedj ... et.

rodávní přídávky roční, jako chléb, vaření, koledy etc., zrušili a místo toho kus pole a více sejkky vykázali sluhovi, což on přijíti a na to sloužit nechtě, odtud do Cerhýnek³⁴⁴ od desíti k pěti odešel. Byl zde 3 léta. A dne 27. téhož zase slouha ze vsi Peček Blatních Rumlena, přijav³⁴⁵ tu obnovělou odplatu, sem se přistěhoval. Ta nová služba se začíná od s[v]. Ondřeje roku 1810.

Toho dne mráz tuhý se rozložil, ale zase rozmrzlo. Hovězí dobytek místem hynul a někde se z nemoci pozdravoval. Který se na kašel a chrchlání roz[s]tonal, ten zůstával, který začal smutně hleděti a nechtěl jísti, ten hynul. Nalezeno bylo v něm, že má knihy suché bez zoftu³⁴⁶ a pokrm jako spečený, což od toho velikého parna pocházelo, neb tráva bez zoftu byla a horká, až v hrsti hřála.

NB.³⁴⁷ Roku 1811 při poslední sejpce,³⁴⁸ když slouha oznámil, že podle té novoty není v stavu sloužit, zase dle starého způsobu služba se mu přiřkla a tomu novému smýšlení zůstalo: Blázni byli, kordy měli.

[30] Vinš velebnému v Kristu otci, panu Tomášovi Fryčajovi, církevnímu knězi v městě Brně v Moravě v jeho 50letém kněžství:³⁴⁹

Ďlauho zde bidlicý,
Upřimně Mislicý,
Bratřj Milugicý,
Wssem cestu činicý,
Jěsstě na Winicý,
Žiwě pracugicý.³⁵⁰

We WsseCh nás MILOWanI, DVstognI, W KrIstV PánV OteC
(1809) Twego na Swětě kolotani Wichřice: Gesstě dosawád ne-

³⁴⁴ Cerhýnky = pozdější Cerhenky. – Rkp.: Segpky ... nechtice.

³⁴⁵ Rkp.: blattňjch ... přigma. – Svátek Ondřeje apoštola (1. st.) 30. 11.

³⁴⁶ Knihami je míněn žaludek hovězího dobytka, zoft z německého Soft = šťáva. – Rkp.: Knjhy ... bez Zoftu ... tráwa bez Zoftu.

³⁴⁷ Rkp. Vavákův přípis z doby o rok pozdější.

³⁴⁸ Rkp.: Segpce.

³⁴⁹ Rkp.: Brnně ... letym Kněžství.

³⁵⁰ Celý vinš Vavák v rkp. psal po délce listu, tj. od dolního levého rohu s. 30 do horního pravého rohu s. 31. Písmena věty „ŽJW BUĎ – TOMASS – FRJCžAG – Kněz Cýrkewňj Padesati Letty“ a letopočetní litery Vavák vyvedl červenou barvou.

přewratila SsjF Omilostněný y w tom, že po dlauhe Wálce, dáwno žadaný dočekalgsy MjR a Máss Radost trognásobnj: a tu Neywětssj, z tweho Swateho KnězstwJ Ay hle: y wsselike Pawlowe Protiwenstwi přečkal gsy, a gsau priCž SSediny twe, spozřugi syce Hrob: ale duch twůg spatřj radostny RAG –

Kněz Cýrkewňj Padesati Lettý,
Toběť Winssugem, Katholicke d'eti,

[31] ŽIWota Tweho –

NIJňI RaDostno – TIIChe přestáňI,

W OnnoM pak W NebI WěCne pLessánI (1809):

LIJbo SrDeČne WInssowaňI W Brnňe: MoraWanV WsseCh,
(1809)

NIJnI ChVttňe MnožII GeDen CzeCh, (1810)

Kterýžto Wjnss, Chronographicke Pero, timto Gabalistico dokládá,

ABI ZDE: SPIVAGICE.....914³⁵¹

ČASNE.....139

SPIIVAL I NA NEBI.....495 /1810/

VIEČNE.....262

Tak SpiWa a WinssVge: Fraňek Wawák, SaVseD WsI
MILCžIC.³⁵²

W Pátek CztrnáCteho DeCeMbr: [1810]

DoMa W CzeCháCh. [1810]

ChWaLořeCžIM I W tWVg SWátek: Genž přIpaDa přIsstI
Pátek.³⁵³

Klyč Gabalistický:

A, b, c, d, e, f, g, h, i, k, l, m, n, o, p, q, r, s,

1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 20, 30, 40, 50, 60, 70, 80, 90,

t, v, x, y, z.

100, 200, 300, 400, 500.

[32] Ten duchovní otec Tomáš Fryčaj v král. městě Brně v Moravě (nevím dosavád, jakou hodnost neb ouřad kněžský

³⁵¹ Omyl. Zde součet jen: 905.

³⁵² Zde v letopočtu omyl: 1815.

³⁵³ Zde též omyl: 1800. Omyly vznikly asi až při opisu „vinše“ z originální verze do Paměti.

má³⁵⁴) roku 1807 vydal tři knihy, z nichž dvě, větší a menší, jsou modlitební a spolu zpěvové, které písně on sám skládal; třetí jest řádné vedení sedlského lidu.³⁵⁵

Roku pak 1809 tak ze slechu dověděl³⁵⁶ se o mně, že jsem (prej) již v zemi, synu mému nápadníkovi³⁵⁷ všechny ty tři knihy poslal, an mě jakživ neviděl; po čemž já [j]sem se mu ozval, že jsem ještě živ, a za to /jsem/ poděkoval i píseň svého díla o vorání³⁵⁸ císaře Josefa II. tam v Moravě r. 1769 dne 19. srpna³⁵⁹ jemu poslal. Letos pak dověděl se, že on jubilaci 50tiletou svého kněžství³⁶⁰ již hned roku minulého 1809ého odslavil a ještě živ jest, protož tento zde psaný vinš radostně jsem mu učinil a tam do Brna poslal a s ním několik písní svého³⁶¹ skládání a spolu též p. Františkovi Bezstarosti, školnímu učiteli v Březí na panství Osovské Bytyšky v kraji jihlavském.³⁶²

NB.³⁶³ Od nich obouch³⁶⁴ dostal jsem velmi sladké odpovědi a děkování r. 1811 dne 11. dubna, v Zelený čtvrtek.³⁶⁵ Kudy jsem já poslal, tudy zas přišlo, totiž ze zámku radimského³⁶⁶

³⁵⁴ P. Tomáš Fryčaj (1759–1839) byl tehdy v Brně duchovním správcem v trestnici a guberniálním translátorem. O něm bližší viz Paměti V, 213. – Rkp.: Thomásss Fričag ... Brnne ... dosawád ... Kněžský.

³⁵⁵ Třetí z knih bylo Zrcadlo výborného sedlského obcování (první sv. 1807, druhý a třetí sv. 1808), o němž viz Paměti V, 97 a 212. Vavák se nezmínil, že to byla kniha o něm s podtitulem Život a příběhy Františka Vaváka (...). Předchozími dvěma knihami myslel zřejmě Fryčajovu dobově proslulou Ouplnou knihu duchovních písní katolických, která prvně vyšla jednosvazkově s názvem Kostelní písně duchovní (1788), od druhého vydání 1801–1803 s uvedeným změněným názvem ve dvou svazcích, od třetího vydání 1805 jako Katolický kancionál (4. vyd. 1807–1808). – Rkp.: Knjhy znjchž ... Spěwowe.

³⁵⁶ Rkp.: dowědiwssi ... an mně.

³⁵⁷ Nápadníkem míněn následník, nástupce Martin Vavák.

³⁵⁸ Rkp.: meho ... O Waráni.

³⁵⁹ Vavákova píseň začínala slovy: „Veselte se, všechny vy poddaní sedláci...“ Byla složena 1777 a autor ji přepsal do svého Zboru písní (1809).

³⁶⁰ Rkp.: dowědjwssi ... 50ti letau ... Kněžstwí.

³⁶¹ Rkp.: Brnna ... meho ... Bdřezy ... Ossowske ... Gjhlawkem.

³⁶² Míněn František Bezstarosti, řídicí učitel na normální škole v Březí na panství Osova Bitýška u Velkého Meziříčí. Vavák mu prodal zeměměřičskou pomůcku.

³⁶³ Nota bene.

³⁶⁴ Rkp.: od njch Obauch

³⁶⁵ Jak je vidět, tento zápis (asi od věty „Od nich obouch...“ či od výrazu „a s ním“) je dodatečný. – Rkp.: Radjmskeho ... Possořic ... Lichtenssteinske, z Possořic do Brnna ... Březy ... Březy ... Brnna a do Posso.

³⁶⁶ Míněn zámek hrabat Trautmannsdorfů na fideikomisním statku Radim u Jičina.

do Posořic³⁶⁷ do Moravy, panství lichtenštejnské, z Posořic do Brna, odtud do Březí. Nyní zas z Březí do Brna a do Poso[řic], odtud do Radimě.

[33] Z novin N: 50. Patent, který Fridrich Vilím, král pruský,³⁶⁸ dne 30. října t. r. po svých zemích vydal, celistvý se v novinách nachází, dle kterýchž na zaplacení franc[ouzskému] císaři ještě 60 milionů franků³⁶⁹ daň uložil nejen na všeliké prodávající zboží i krámské koření, ale i na koně, voly a všecken k masu porážející dobytek, ale i na služebníky a děvky. Kdo více než jednoho čeledína neb služebníka nebo děvečku má, tehdy z těch platit musí, tolikéž z drubeže,³⁷⁰ ze psů a z každého také druhého vozu, item z vína tam přivezeného. Jest sice znamenáno, co z čeho se platit má, ale pro dlouhost psaní to vynechávám, toliko: Ze psa, kdo má přes jednoho víc, dá ročně 1 tolar, z koně 6 a z vozu 5 tolarů; ze služebníka, kdo víc přes jednoho má, 6 a z děvky 2 tolary, od 4 až do 6–30 tolarů.³⁷¹

Pamět, jenž měsíce Juli psaná býti měla:³⁷² Dne 8. července v Praze po smrti bibliotekáře císař[ské] král. knihárny³⁷³ u s[v]. Klimenta p. Frant./iška/ Faustina Procházky ustanoven jest zase pan František Paselt,³⁷⁴ jenž jest mimo jiná³⁷⁵ umění ve všech evropejských řečích zběhlý a mnohé cizí země projel.

³⁶⁷ Míněny Pozořice u Vyškova, fideikomisní velkostatek knížat Liechtensteinů.

³⁶⁸ Fridrich Wilhelm III. Hohenzollern (1770–1840) byl od 1797 pruský král, 1806 vyhlásil válku napoleonské Francii, ale byl zanedlouho poražen.

³⁶⁹ Rkp.: Pattent ... Prussky ... fraňku ... né gen.

³⁷⁰ Rkp.: drubeže.

³⁷¹ Podle cit. patentu činila celá válečná daň, uložená císařem Napoleonem I. Prusku, 120 milionů franků a na její úhradu se nařizovala rovněž konfiskace všech královských i církevních (katolických a protestantských) statků.

³⁷² Zpráva z Krameriových novin č. 51 – v číslování se Vavák zmýlil – informovala o tom, že po P. Františku Faustinu Procházkovi (1749–1809), „direktorovi všech menších latinských škol v království Českém“, byl ustanoven jeho nástupcem František Vilém Posselt (†1825), maltézský převor v Praze a gymnaziální profesor, syn pražského varhaníka Františka P. (1730–1801). Toto sdělení Vavákovi připomnělo dřívější zprávu (Noviny č. 29) o Procházkově nástupci v Univerzitní knihovně, a tak ji nyní uvedl.

³⁷³ Míněna knihovna.

³⁷⁴ Rkp.: Pamět ... psaná ... Knjhárny ... Paselt [tak i v Novinách].

³⁷⁵ Rkp.: mjmo giných ... Ewropejských řečjch.

[34] Z novin N: 51 o veliké rybě. V zemi francou[z]ské u města Di[e]ppe v moři při břehu chycená byla ryba, které marináři lamprida říkají, německy Haifisch,³⁷⁶ a do Paříže 12 koňma³⁷⁷ přivezená. Jest dlouhá 31 střevíců a 2 coule, široká 16 střev[íců] a těžká 1600 liber, v tlamě má dlouhé bílé a ostré zuby v devaterém pořadí; jest barvy šedivé jako slon a při svém do Paříže přivezení³⁷⁸ ještě životčichala.

Z Štokholmu, hlavního města švejdského.³⁷⁹ Tam dne 18. listop[adu] princ z Ponte Korvo od starého krále Gustava Adolfa i od všech stavů za krále přijat a vyhlášen jest a starý král dal mu jméno Karel Jan,³⁸⁰ po čemž Švejdové hned vojnu proti Engličanům vyhlásili a jejich mořské šífy do zástavy bráti poručili.

Na začátku prosince obilí mělo cenu, zde vršitá a v Praze rovná míra: Pšen[ice] 22 zl., žito 14 zl., ječmen 13 zl., oves 11 i 12 zl., hrách 20, seno 6 zl.

A před samýma³⁸¹ Vánoci i v ten vánoční tejden již měla pšenice 25 a 26 zl., žito 18 zl., ječm[en] 15 zl., oves 13 zl., hrách 25 zl., proso 24 zl., 1 lib[ra] masa hovězího 36 kr., vepřov[ého] 45 a 48 kr., 1 lib[ra] svíček 2 zl. 15 kr., 1 lib[ra] mejdla³⁸² 1 zl. 30 kr., 1 žejd[lík] oleje 1 zl. 15 kr., 1 lib[ra] másla 2 zl.

[35] Přes celý advent³⁸³ bylo vlhko, deštivo a větrno; zlé cesty všudy byly, ale pozdní osení pěkně ze země vycházelo.

³⁷⁶ Správně žralok. Lampridy, lamprydy, laprijdy nebo lampetry byly podle Jungmannova Slovníku ryby okatice, mihule. Marinář = námořník. – Rkp.: chycená ... Heyfish.

³⁷⁷ Rkp.: se 12. (čti dvanáctima, M. K.) koňma přivezená.

³⁷⁸ Životčichati je pojem z novin, znamenající „dýchatí“. – Rkp.: přiweženi.

³⁷⁹ Rkp.: Sswegdskeho ... korvo ... Šwegdowe ... Engličanum ... Ssjfy.

³⁸⁰ Vavák se tu zmýlil. Zákonný král z dynastie Vasovců Gustav IV. Adolf (1778–1837) byl krajní odpůrce Napoleonovy vlády, neúspěšný vojevůdce a absolutistický panovník. Vládl 1796–1809 a byl svržen vojenským povstáním. Zemřel ve švýcarském exilu. Za jeho nástupce byl povolán konstituční cestou Karel von Södermanland jako Karel XIII. (1748–1818). Byl neúživý, bezdětný, a proto požádal Napoleona o pomoc při vytipování následníka. Stal se jím maršál Jean-Baptiste Bernadotte kníže de Ponte Corvo (1736–1844), který byl 18. 11. 1810 králem adoptován a pod jménem Karel Jan vyhlášen korunním princem. Vládl po smrti Karla XIII. jako Karel XIV.

³⁸¹ Rkp.: ... samýma Wanocy ... Tegden.

³⁸² Rkp.: Massa ... Megdla ... Wlchko ... Osseni.

³⁸³ Adventem začíná církevní rok. Jsou jím čtyři týdny před narozením Ježíše Krista (podle tradice 24. 12.). – Štědrý den 24., Hod boží 25. a svátek Štěpána prvomučedníka 26. 12.

16. prosi[nce], v neděli třetí adventní, dodělán jest most po-
děbradský přes Labe, na němžto se od měsíce září dělalo a žád-
ný s vozem po něm jeti nemohl. S malými náklady přejíždělo se
Labe naproti špejcharu panskému, ale vždy každý jel nebez-
pečně. Koštoval ten náklad na most dosti velký peníz.

Na Štědrý den uvečer přelo. HoD boží Narozeňl Pána KrIs-
ta: MIĚL SLVneCžnI Cžas [1810].

Na den svatého Štěpána
vítr s deštěm byl hned zrána.

Také na svatého Jana
vítr s deštěm byl jest s náma.

Více však na den Mladátek

vítr ježil každý statek,

střechy lámal a převracel

i v lesích stromy vyvracel.

Uvečer na děšť zavolal,

s ním do 1/2noci pracoval;

o 1/2noci se utišil

a hned mráz na zem pospíšil.

Slunci se to zalíbilo,

hned zem jasností polilo.

Jasný, tichý byl celý den,

dědek, bába mohli jít ven.³⁸⁴

[36] Toho dne 29. prosince na tu novou daň odvedeno jest
odtud z Milčic první dání...³⁸⁵

Když rok dokonával,

zimní čas nastával,

ráno a skrze celý den –

ten poslední – mrzlo jest jen.

³⁸⁴ U veršů poznámka na okraji: Ragm (rajm). – Rkp.: z rána ... lessych ... v Wečer ...
vtjssil ... Tichý.

³⁸⁵ Obnos Vavák neudal. Většina stránky je prázdná, až dole jsou dva řádky s násle-
dujícími verši. – Rkp.: Prasynce ... daañj. (Vavák většinou psal „prasy nec“ podle
dobového úzu. Před svátky se konaly zabíjačky prasat.)

[37] První Den RokV NoVeho: první bil WeLiki Mráz,
a k WeCzerV Šňih prsseL [1811].

Radujme se, veselme se
v tomto novém roce,
že nám svatý pokoj nese,
těší syny, otce.

Ačkoliv v mnohých věcech pak
doma máme nouzi,
však lehčej³⁸⁶ snášíme, když tak
jest pokoj s Francouzi.

Bože, rač jej rozmnožiti,
aby trval šíře,
a nás všecky napraviti
v té přesvaté víře.

V noci na druhý, na třetí a na 4tý den ledna sníh padal a přitom pomalu mrzlo.

³⁸⁶ Rkp.: Wesselme ... nesse ... lechčeg.

Ve dne pak, když sníh nepadal,
mráz svou ostrost víc příkládal.

Dobytek hovězí, jenž byl před Vánoci tu i tam stonal i hynul,
přestal.

Obilná cena po Novém létě³⁸⁷ byla tato: Pšenice 25 a 26 zl., žito 18 zl., ječmen 13, oves 11 zl., hrách 25 zl., proso tolikéž, seno 6 zl., erteple³⁸⁸ 6; maso hovězí lecjakés 14 grošů, skopový 12 groš[ů], vepřový tučnější 15 a 16 grošů, 1 libra sádla 2 zl., másla 2 zl. 15 kr., 1 žejd[lík] oleje 1 zl. 15 kr.

[38] Vejtah³⁸⁹ z novin Nro: 52 od roku 1810. V království uherském spolu s zemí sedmihradskou a Slavonií, jenžto díl někdejšího slovanského království pozůstává, vynachází se dle nejnovějšího roku 1810 popsání: 10 000 osob samého duchovenstva, 80 hraběcích, 60 baronských neb svobodného panstva familií, 4 knížecí domy neb familie, 326 000 zemansko-urozených rodů, 647 832 katolíků spolu s sjednocenými Řeky,³⁹⁰ 634 776 lutriánů a kalvínů,³⁹¹ 1. 146 000 nesjednocených³⁹² Řeků.

Katolíci mají 3 arcibiskupství, 17 biskupství, 23 kapitoly kanovnické, 1782 far, 147 mužských, 11 ženských klášterů. Sjednocení Řekové mají 3 biskupy a 163 fary. Lutriáni mají 4 superintendenty, 447 sborů a 479 kazatelů. Kalvíni neb reformírty mají 1351 sborů, 4 superintendenty a 1384 kazatelů. Nesjednocení Řekové mají 1 arcibiskupa, 7 biskupů, 1505 kostelů, 2101 duchovních správců a 12 klášterů. Katolíci mají 1 univerzitu, 5 akademií, 3 větší a 61 menší školy, 93 normálních národních škol; lutriáni 7 a kalvíni 9 větších škol a ve vsi zemi jest 30 impresí.³⁹³

³⁸⁷ Létem míněn rok (léta Páně). Po Novém roce (1.1.).

³⁸⁸ Rkp.: Lettě ... Erdteple ... Masso ... ledsgakes ... Skopowy ... Wepřowy. – Erteple jsou brambory.

³⁸⁹ Rkp.: Wegtah ... dijl ... Slowanskeho.

³⁹⁰ Vavák přehlédl, že před číslicí 647 832 stálo v cit. čísle Krameriových novin ještě „4 millio.“, což znamená, že katolíků a řeckých katolíků bylo úhrnem 4, 647 832. – Rkp.: Ossob ... Knjžetcy.

³⁹¹ I tady se Vavák dopustil omylu. Podle statistiky v novinách bylo 634 776 evangelíků augsburského vyznání a „milli“, tj. 1 000 000 reformovaných.

³⁹² Tzn. autokefálních pravoslavných.

³⁹³ V Krameriových novinách je nadto uvedeno: „A asi 300 spisovatelů.“; pojem impresie (impresí) označoval tiskárnu. – Rkp.: Katholicy ... Arcy Biskupstwi ... Muzských ... Zboru ... Zboru ... Katholicy ... Impressy.

[39] Příklad z Kalendáře historického.³⁹⁴ Roku 1798 dne 8. srpna císař ruský Pavel I.³⁹⁵ ve svých zemích založil 6 katolických biskupství a spolu diecézí neb okršl(e)ků, an předtím jen jediný biskup katol[ický] tam bejval.

Dne 5. ledna začalo silně mrznouti a trvaly velké mrazy do 18. téhož; potom ulevilo, takže téhož dne valem vše pouštělo a voda tekla i taky z dílu³⁹⁶ přšelo. Dne 24. zase přituhlo, ale dne 25. a 26. zase na první stopu mrazy vešly a voda i v studnicích zamrzovala. Slunce ačkoliv svítilo, ale mlhy tmavé byly a z nich velké jíně³⁹⁷ na všecko se chytaly.

Dne 15. ledna Ivan Vavák, syn můj, zahradník v Ostrově neb Šlakenverdu /Schlockenwerthu/, nebyv³⁹⁸ tu 2 léta, sem přišel svou vlast navštívit a dne 25. téhož odtud zase odjel.

Téhož 25. dne byl převeliký mráz, vítr žádný a slunce krásně svítilo.

W Den ObráCeňI SWateho PaWLa na WIIRV VkrVtnI Mráz a plěknI Čzas [1811].

[40] Dne 26. ledna, v sobotu, ohlášeno bylo v kancelářích rychtářům a všem lidem, že tak již všeckni pastorové nekatoličtí oznámeno mají, aby při svém sborním kázání aneb jakýmkoliv³⁹⁹ vyučování chovali se tak, jak již vždy prve předešlo mají a jak na tu neděli evangelium samo poskytuje, a ostatních svých přídavek a lecjakého plácání aby zanechali, zvláště proti pravému panujícímu náboženství katolickému. Protož aby každý dal pozor, kdyby se tak nezachovali, aby se to ihned v zámku oznámilo; v které pak vsi jest pastor, aby tamní rychtář ještě mu to přirekl.⁴⁰⁰

³⁹⁴ Vavák měl na mysli 3. svazek Kalendáře historického od svého přítele Jana Rulíka (1744–1812) z roku 1800. – Rkp.: Historitskeho ... Russký ... Katholických ... Diaecesi ... Kathol.:

³⁹⁵ Car Pavel I. Petrovič Romanov-Holstein (1754–1801) vládl od 1796, syn Kateřiny Veliké, stoupenec Napoleonův.

³⁹⁶ Z dílu = částečně, občas. – Rkp.: zdjlu.

³⁹⁷ Jíně = jinovatky.

³⁹⁸ Rkp.: Sslakenwerdu ... nebywssi.

³⁹⁹ Rkp.: Sobothu ... Zbornjm ... Gakym koliw ... wzdy ... ledsgakehos ... wzlásťě ... Katholickemu ... y hned. – Obráčení apoštola Pavla se světi 25. 1.

⁴⁰⁰ Přirekl = připomněl. – Pravděpodobně je míněn dvorský dekret z 25. 11. (guberniální cirkulář z 15. 12.) 1810, ale i ten měl jako řada nařízení z těch i dalších let na zřeteli spíše to, jak jednat s náboženskými „blouznivci“ (Religionsschwärmer).

Dne 27. ledna, v neděli, byl poslední veliký mráz, potom již bylo levněji⁴⁰¹ a sníh pomalu měknul. Do 10. února sníh byl již na Labi, ale povodně nebyly veliké; některý den mráz vlhkosti zarážel.

Dne 30. téhož zde v Milčicích v N:14 roční chlapec Václav, syn podruha Václ[ava] Kotejsa, jináč Jedličky, leza po zemi dosáhl škořepinu z pecky švestkové, kteréž větší děti louskavše po zemi rozházené nechaly, a takovou když polkl, zůstala mu v křtáně.⁴⁰² Ta, ač mu druhý den vyndaná byla, proto on přeci celý zčernal a umřítí musil. Což za příklad sloužiti může.

[41] Na začátku února obilní cena byla takřka jako v lednu, ale ku konci února a na začátku března pšenice držela 25 zl., žito 18, pak ječmen 14 zl., oves 12 zl., hrách 30 zl., čočka tolikéž, proso 28 zl., seno 7 zl., erteple⁴⁰³ 8 zl.

Z novin N: 9. Dne 15 února Rusové, jenž nyní silně s Turky bojují a toho Jiříka Černého,⁴⁰⁴ již několik let s Turky válčícího, podporují, a který již roku 1807⁴⁰⁵ Bělehrad Turkům vzal, nyní Rusové do něho vtrhli a celou srbskou zem (Sirmii) osadili. Taky valašskou a moldavskou země v své moci již mají.

Dne 13. srpna bude prej⁴⁰⁶ se prodávat statek Středokluky, jenž nyní jest k Tuchoměřicům připojen a pro studenty určen neb odevzdán byl. Má svého šacuňku⁴⁰⁷ 282 486 zl.; kdo v ten den více dá, ten ho míti bude.⁴⁰⁸ Já byl [j]sem tam v roku 1805.⁴⁰⁹ Jest tam krásný kostel s[v]. Prokopa a pod ním jest

⁴⁰¹ Zde ve smyslu „mírněji“.

⁴⁰² Rkp.: Wlchkosti ... Kotegsa ... Křtáně ... wyndaná ... předsy ... z černal.

⁴⁰³ Rkp.: tak řka ... Erdteple.

⁴⁰⁴ Jiřík Černý je dobový překlad jména iniciátora srbského odboje proti turecké nadvládě Kara Djordje Petroviće (1762–1817), zakladatele dynastie Karadjordjevićů, úkladně zavražděného prvního srbského knížete.

⁴⁰⁵ Správně 1809, srv. Paměti V, 7. – Rkp.: ossadily ... Walasskau ... země.

⁴⁰⁶ Rkp.: preg.

⁴⁰⁷ Šacuňk = hodnota.

⁴⁰⁸ Kabinetním listem ze 7. 10. (guberniální cirkulář z 11. 11.) 1810, uveřejněným v Krameriových novinách č. 46, byl na sanaci státních financí nařízen odprodej „znamenitého počtu“ komorních, fundačních a jiných statků. Termíny jejich dražeb byly postupně hlášeny.

⁴⁰⁹ Správně 1807, srv. Paměti IV, 113. – Rkp.: ... negake ... Mlegn.

díra v skále veliká co nějaké klenutí, z které čistá dobrá voda tak valně a ustavičně teče, že tu hned blízko stojící mlejn jedno složení⁴¹⁰ tou vodou stále dnem i nocí mele. Jest 2 míle za Prahou v kraji rakovnickém.

[42] Dne 3. března, v neděli 1. postní, uvečer oheň ve vsi Zvěřínku z krbového komínku vzešel, a že velké povětrí bylo, 9 stavení strávil. Pán Bůh lidi i děti zachoval, že žádný o život nepřišel.

Dne 4. března, v pondělí, začaly se pěkné, jasné a tiché slunečné časy a trvaly do 10. téhož, 2. neděle postní; a tuť ozimní osení se začínalo zelenati i tráva na lukách a ovce začaly na pastvu jíti, anť od adventu na pastvě nebyly.

Dne 11. března, v pondělí po 2. neděli postní, začali jsme vůbec vorati⁴¹¹ a jarní semena síti.

Dne 15. téhož byla zde konskripce,⁴¹² při kteréž byl oberlejt-nant Vilím z Bílé; on nyní si praví Biela, rozený Sas, ale potomek onoho rytíře českého Fridricha z Bílé a na Konárovicích,⁴¹³ jenž l./éta/ 1621 dne 21. Juní v Praze na Staroměstským⁴¹⁴ rynku s jinými odbojnými pány byl sťat. Toho Fridricha z Bílé bratr⁴¹⁵ byl pán na Řehlovicích v Litoměřičtě a z něho jest tento p. lejtenant. u regim[entu] Raiss-Kreitz.⁴¹⁶

[43] Vinš k svátku s[v]. Josefa do Budějovic:

⁴¹⁰ Složením míněna jedna várka (fůra) obilí svezeného k mletí.

⁴¹¹ Rkp.: Tijche ... Osseni ... Worati.

⁴¹² Konskripce byl oficiální soupis branců. – Rkp.: Konsskripti ... Oberleitenant ... Bëlla ... Sass.

⁴¹³ Wilhelm sv. pán von Biela (1782–1856) byl potomek luteránské exulantské rodiny rytíře Fridricha z Bílé, jemuž Konárovice ovšem nenáležely. Byl popraven za účast na stavovském povstání jako stavovský defenzor a jeden z direktorů. Od 1805 Wilhelm sloužil v rakouské armádě, dosáhl hodnosti majora, v Praze vystudoval astronomii a proslul jako znalec a objevitel komet.

⁴¹⁴ Rkp.: staroměstskym ... Leitenant ... Raiss Kreitz.

⁴¹⁵ Místo pro jméno je v rkp. prázdné. Statek Řehlovice dostal po otci Jiřík s bratry Fridrichem a Adolfem, Hendrych obdržel Rtín a Jáchym Malhostice. Řehlovice držel po Adolfově smrti Jiřík. Ale rodina von Biela pocházela od Fridrichova syna Fridricha mladšího z Bílé, který se 1628 vystěhoval do Harzu.

⁴¹⁶ Správně Reuss-Greitz. Polní zbrojmistr Heinrich XIII. říšské kníže Reuss-Greitz (1747–1817) byl od 1809 majitelem českého pěšího pluku č. 18, tehdy se štábem v Jičíně. Vojáci měli výložky tmavočervené s číslicí 1, knoflíky bílé. – Svátek sv. Josefa je 19. 3.

Dnes Vsta WICžneg MILOwnIk
WCházI gak sprosteg WInsoWňIk [1811],⁴¹⁷
LIICe s raDostI Libage, gsaVCIJ gen SáM [1811]
W CžeChoť: sWVg ZWVk, HLas Mage, řkV žIW bVĎ [1811]
Paan!⁴¹⁸

Den svateho Jozeffa – Počátek a SchoP
Vrody Chleba y Owotce, w Zemi wesměs čiňI
Sweho S. /vatého/ Gmenowce Zalýbený od Křtu S. /vatý/ ŠyN
Tohoto Žiwota wE Zdrawi dlauho VžjweG
Ostřežen gsa od Falsse a wssi bjdnosti SwětA,
Gako Olywa a Jawor Zeleneg se w nás,
Nebud' truchliwA, dusse twá, i Spěvy kDE
Y w trápeňi DeN bywá MilowniK znAN!
KapItoLňI W Městě BVDěgoWICICH,
Wěrně WáženI
VIVat [1811] –
tak Winssuge a
ZňI DoMa W CžeCháCh [1811] –
Stareg WinsoWňIK,
Frant: Ian WaWak, SaVseD
WsI MILCžIC [1811],
4. března.

[44] Dne 15. března, v pátek před nedělí Kejchavnou,⁴¹⁹
v celé zemi ve všech zámcích najednou prohlášeno bylo – i také
v novinách N: 11 i také skrz tištěné patenty odeslané – vůbec,
že spotřebovaných baňkocedul 51.056 632 zlat[ých] bylo za
nové vyměněno, též i měděných, za 4.349 4.349 311 zlat[ých]
50 krej[carů] naproti týmž baňkocedulím vydáno;⁴²⁰ a protož
nyní od dne 15. března ve všech odvodech⁴²¹ cís[ařských] daní,

⁴¹⁷ V dalších 16 řádcích písmena letopočtu tvoří větu: DVSTOGNY JOZEF JAN PINGAS, DĚKAN. V rkp. jsou označena červenou barvou.

⁴¹⁸ Konec vinše v prepisu zní: ... řku živ buď Pán!

⁴¹⁹ Kýchavá neděle = třetí neděle postní (Oculi). – Rkp.: Kegchawnau ... Pattenty ... baňko Cedul ... Měděnných ... baňko cedulym.

⁴²⁰ Z Krameriových novin č. 11 z 16. 3. 1811 Vavák citoval pověstný patent z 23. 2. 1811, jenž byl na všech místech najednou v plném znění prohlášen 15. 3. t. r. v 8 hodin ráno. Rázem snížil hodnotu dosavadních bankocedulí a měděných peněz na jednu pětinu.

⁴²¹ Rkp.: Odwodách ... danni, tež Czlaach ... baňkocedul.

těž clách, štemplů, tabáku, soli etc., slevuňk baňkocedul asi lzlatková za 4 groše, dvouzlatka za 8 grošů, padesátka za 10 a sterka⁴²² za 20 zlatých považovaná a přijímaná bude; ku potřebě lidu zase červené baňkocedule⁴²³ a stříbné peníze že do běhu vejdou. Také i srážka na měděných penězích má býti, a sice...⁴²⁴ A to má trvati do posledního ledna r. 1812. Potom dokonce zkázu to obojí vzíti má, však ale v obecním lidském běhu až do toho času dle dosavadního způsobu příjem peněz zůstává.

I vyvstalo skrz to ve všem lidu veliké naříkání, protože jiných ještě žádných peněz není.

[45] Dne 20. března jarmark nymburský⁴²⁵ v příčině těch bankocedul tuto měl všech věcí drahotu:

Jeden pěkný koňský kus, klisna nebo valach, za 1200 zl. i taky více i méně, sprostější 600, 700, 800 zlatých. Jedno 2leté hříbě za 300, za 400 a více zlatých, ledajakés chruňtě⁴²⁶ hubené za 200, 300 zl. Item jeden 8letý hubený a na 1 oko slepý valach prodán byl z Klučova – byl jsem přítom – za 370 zl.

Pár⁴²⁷ dobrých volů přes 2000 zl., jeden dost hubený vůl 700, 800 zl., 2letky⁴²⁸ po 300 a 400 zl., ročky 200 zl., kráva dost bídná 300 a 400 zl. a takřka nejmenší cena byla malého chudého dobytčete 220, 230 zl.

1 loket rajchenberskýho⁴²⁹ sukna 26, 28 a 30 zl., kutnohorský, polenský a jiný 15, 16, 17, 18 a 20 zl. Humpolecký,⁴³⁰ o němž starodávni přísloví jest, že ho někdy na věrtele měřivali, a za mého mládí bývalo za 8, 10 a 12 grošů – nyní, jsouc⁴³¹

⁴²² Tj. stovka.

⁴²³ Tzn. že opětovně budou platit červené bankocedule. – Rkp.: považovaná a přijímaná ... baňkocedule ... Strjbrnne ... Měděných ... skázu ... dosawádnjho.

⁴²⁴ V rkp. nedopsáno.

⁴²⁵ Rkp.: proto že ... Nimburgský ... bankoCedul ... Wallách ... ménně ... Hubenne ... Wallach.

⁴²⁶ Chruňtě = vyžle. Od slovesa „chrouiti se“.

⁴²⁷ Rkp.: Paar ... tak řka.

⁴²⁸ Dvouletky a ročky byly dvouleté a roční krávy.

⁴²⁹ Reichenberg = Liberec, tj. liberecké sukno. – Rkp.: Raichenbergskýho ... Kuttnohorsky, Polenský a giný.

⁴³⁰ Rkp.: Humpollecký.

⁴³¹ Rkp.: gsaucy.

spíše horší než lepší, platilo se za 8, 10 i 12 zl.! 1 tucet knoflíků, an býval za 1 zl., nyní 7 a 8 zl.; 1 lot hedvábu předeného 6 i 7 zl.; 1 loket prostého flaner⁴³² – bejval za 10, 12 a 15 grošů – nyní za 6, 7 a 8 zl.; 1 klobouk sedlský 20, 22 i 25 zl. Punčochy 7, 8 a 9 zl. [46] Střevíce 10, 11, 12, 13 zl. Boty krátké – laturky jim říkají, že dragounský regiment Latúr⁴³³ nejprv je sem přinesl, a dlouhé shrnovací již nejsou více k vidění, protože když se tyto dole ztrhají, nemohou se dát podšítí a takž celé zahynou a zas jiné býti musejí –, ty tak krátké botky za 30 i taky 32 a 35 zl. Jeden koňský chomout 30 a 32 zl. Pár pobočnic⁴³⁴ s pohřbetníkem⁴³⁵ a podpínkou⁴³⁶ 20, 22 a 25 zl. Nebozez latovník,⁴³⁷ an býval za 10 a 12 krejc[arů], nyní za 1 zl. a 1 zl. 15 kr. Visutý zámek, dost maličký, za 3 a 4 zl. Ostatně nelze všeho vy-psati.

Item⁴³⁸ 1 bečka soli v Praze 48 zl. 40 kr., a ta jest ještě velmi těžko k dostání, neb ji v solnici nechtí vydat, jen vrchnostem, a vezoucí ji musí v bráně ukázat jistotou⁴³⁹ ze solního kanceláře a clo z ní vyplatit. A tak s vejplatou⁴⁴⁰ cla a forotní⁴⁴¹ vejlohou jest od ouřadu v zámcích mnohem dražší; dne 19. dubna v zámku poděbradském já sám dal jsem za 1 soudek soli 60 zl. 10 krej[carů].

V tento měsíc housenky, když byly všecko stromoví až dohola objedly, pomíjely a zase na budoucí rok husté chumáče a pytlíky dělaly; motejlů⁴⁴² bylo veliké množství. Ani panské zahra-

⁴³² Flaner = flanel.

⁴³³ Šlo o dragounský pluk č. 14, který od 1790 vlastnil pol. zbrojmistr Maxmilian hr. Baillet de Latour (1737–1806). – Rkp.: Botty ... Latúr ... schrnovací ... Bottky ... Paar ... Wissutý.

⁴³⁴ Pobočnice = podle Jungmannova Slovníku řemen od chomoutu k postraňkám.

⁴³⁵ Po(ná)hřbetník = podle Jungmannova Slovníku řemen na hřbetě koně.

⁴³⁶ Podpí(ě)nka = podle Jungmannova Slovníku řemen připínající se pod břichem od jedné pobočnice k druhé.

⁴³⁷ Nebozez latovní (Lattenbohrer) = podle Jungmannova Slovníku vrták ze zahroce-ných latěk.

⁴³⁸ Item = latinsky rovněž, dále.

⁴³⁹ Ve smyslu prokázat se písemným ujištěním ze solné kanceláře (platil solný monopol státu); jistota = podle Jungmannova Slovníku list ujišťující.

⁴⁴⁰ Rkp.: Canceláře ... Wegplatau ... Weglohau.

⁴⁴¹ Forot, forota = buď záloha, nebo zásoba. Zde ve smyslu záloha.

⁴⁴² Rkp.: Moteglu ... mnozstwi ... zbjralo ... Mnozstwj.

dy, kdež mnoho lidu housenky sbíralo, nemohly obhájené býti. Také z toho tepla množství much a blech se rodilo.

Tou suchotou okolo Prahy již žita a ječmeny bělely, zrno nedošlé majíce.⁴⁴³

[60] Dne 29. Juni, na den sv. apošt[olů] Petra a Pavla, opět /j/sem byl v Praze, kamž byl přijel – an celých 40 let tam nebyl – důstojný v Bohu otec pan Josef Pingas, kapitulní infulir⁴⁴⁴ děkan v Budějovicích, u něhož tam můj syn, Vojtěch Vavák, 4 leta, od roku 1792 do r. 1796, druhoval⁴⁴⁵ a nyní cestním komisařem v Chomutově jest. A celých 15 let jsme se neviděli. Tam dne 30. téhož prohlídli jsme tu slavnou a pro rukopisy rozhlášenou knihárnu na děkanství hradu pražského,⁴⁴⁶ v níž jest velmi mnoho čechoty. Mezi jinými knihami četl jsem knihu Pavla Žídka, kanovníka pražského, r. MCCCCXXXIII – 1444 – psanou,⁴⁴⁷ v níž také píše o mučedlnictví a smrti s[v]. Jana Nepomuckého a jmenuje ho tam doktor Johánek, pražský kanovník a královny Johany zpovědník.⁴⁴⁸ Item Nový Zákon na parkameně, psaný r. MCCXXVI – 1226.⁴⁴⁹ Ten má malý folium, desky mosaznejma litejma plechy obložené a kamením nesprostým vykládané.⁴⁵⁰ Takových kněh⁴⁵¹ na parkameně i na papíře, prve než impresí se začaly, psaných jest tam velmi mnoho a toť jest znamenitý země České poklad.

⁴⁴³ Rkp.: magauc.

⁴⁴⁴ Správně kapitulní infulovaný, tj. papežem povýšený (podle infula = zvláštní pokrývka hlavy) děkan kapituly v Českých Budějovicích. – Rkp.: Komissařem.

⁴⁴⁵ Byl jeho druhem, vzdělával se u něho. K tomu srv. Paměti III-1, 60; III-2, 53.

⁴⁴⁶ Míneňna pražská kapitulní knihovna. – Rkp.: Rukopissy ... Knjhárnu ... Prahského ... Knjhami ... Knjhu.

⁴⁴⁷ Vavák má na mysli třetí svazek Správovery katolického mistra a doktora Pavla Žídka (1418–asi 1471), psanou pro Jiřího z Poděbrad a vydanou tiskem 1471. Kanovníctví ovšem Židek nedosáhl.

⁴⁴⁸ Rkp.: Židka ... Prahského ... Pražský ... Johanny Spovědník.

⁴⁴⁹ Lze těžko určit, který rkp. Vavák myslí. Popis vazby by ukazoval na jeden ze dvou známých evangelistářů (sg. Cim. 2; 3), ale jeden pochází z 9. a druhý z 11. století. Možná že šlo spíše o třetí exemplář prodaný do ciziny, o kterém psal německý křesťanský muzeolog Franz Bock 1872 (viz Antonín Podlaha, Soupis rukopisů knihovny metropolitní kapituly pražské, sv. 1, Praha 1910, s.46).

⁴⁵⁰ Rkp.: maly ... Dessky ... mosasnegma litegma.

⁴⁵¹ Rkp.: Kněh na Parkameně ... Impressy.

[61] Okolo Prahy již 26. Juni začaly se žně. Já, jeda⁴⁵² tam dne 28. téhož, již jsem mnoho požatého a sekaného obilí viděl i také svázané v mandehích.

Item 1 libra aneb 1 žejdlík soli platí se za 30 kr.; 1 lib[ra] železa za 1 zl. 30 kr.; 1 teletina vydělaná 25 zl.; 1 lib[ra] podešvů 8 zl.; 1 kosa travní 8 a 9 i 10 zl., [47] 1 kosa ječná neb hrabičná⁴⁵³ 18 a 20 zl. i 25 zl.; 1 lib[ra] kafe⁴⁵⁴ 16 a cukru 16 zl.; to obé bylo již taky za 20 a 22 zl. Každý kupec, jenž v Praze kafe⁴⁵⁵ a cukr dostati chce, musí míti od doktora neb felčara významení⁴⁵⁶ lidu, kteří v tom městě pro zkrácení svého zdraví bez kafe býti nemohou, a tak ji dostane.

Tabáku 1 lib[ra] kuřlav[ého] 3 zl. 40 kr., 1 lot 7 1/2 kr., šňup[avého] 8 /zl., 1 lot/ 13 1/2 kr.; 1 sáh dříví dubového z panského forotu 20 zl., pařezového, všelijakého a krátkého 10 /zl./.

Item: Podle toho vysazeného slevuňku bankocedul musí se platit mejto⁴⁵⁷ neb clo, a sice za 4 groše 1 zlatý aneb zlatka, za 8 grošů dvouzlatka. Item /za/ psaní na počtu dávající, jež zasluhuje 7 krejc[arů], musí se dát 35 krejca[rů], tolikéž štem-plovaný papír 5krát tolik vejplaty má.

V polovici dubna prohlásilo se, že staré jakékoliv důchodenské resty a taky i roční povinnost do posledního dubna v plných bankocedulích odvésti se může, ale od 1. máje již dle slevuňku, totiž za 100 zl. 20, za 50 /zl./ 10 atd.⁴⁵⁸

[48] Dle toho slevuňku aneb pádu mají se pozorovati a vy-počítati všecky jakékoliv dluhy a kapitály, gruntovní šacuňky⁴⁵⁹ a v kasách sirotčích složené peníze, a to od 1. ledna 1744. roku dle toho finančpatentu do r. 1802, načež v patentu tiště-

⁴⁵² Rkp.: gedaucy.

⁴⁵³ Podle Jungmannova Slovníku se odlišovala kosa travní neboli senná – prostá kosa – od kosal obilní (ovesné, hrabičné), která byla opatřena hrabíci.

⁴⁵⁴ Rkp.: Kossa trawnj ... Kossa ... Koofe.

⁴⁵⁵ Rkp.: Kofee ... feldssara ... pro skrácení ... Kafee ... tak gegdostane ... ssnup.

⁴⁵⁶ Ve smyslu označení, soupis.

⁴⁵⁷ Rkp.: Bancocedul ... Megto ... Počtu ... genž ... weglaty ... gake kolyw ... Plných.

⁴⁵⁸ Šlo o patent z 12. 4. 1811. Dluhy na daních se mohly splatit do konce měsíce dubna podle staré měny, od 1. 5. 1811 v navýšení podle znehodnocené měny.

⁴⁵⁹ Určení hodnoty pozemků, podle čehož se počítala daňová zátěž.

ným⁴⁶⁰ každý rok a každý měsíc jistý běh – nyní praví⁴⁶¹ kurz –, zač kdy jedno sto zlatých pozorováno a vypočítáno býti má, se představuje, a mně možné není, abych tu vše vypsati mohl.

Protož podle toho každý řemesník a handlíř na svém zboží, co chtěl a mohl, přirážel a zvláště⁴⁶² sedlákům všudy všecko předraze až nad míru a víru se cenilo a prodávalo. A oni k tomu své roční daně též podle toho pádu, to jest se slevuňkem 100 zl. za 10, platiti musili, avšak proto na svém prodaji obilném nic nemohli přirážeti, nýbrž nechati, jak všeobecně platilo.

Když pak již sama od sebe cena až přes 20 zl. na žitě chápana,⁴⁶³ toť přišla taxa, jak v Praze, tak v zemi, dle které se měla dávat pšenice za 30 zl., žito 19 zl., ječmen 14, oves 9 zl.; ale formani a Pražané sami od sebe přes taxu 1, 2, 3, 4 i 5 zl. dávali.⁴⁶⁴

[49] Zásmuky. Když tak letošního roku ještě ten slzavě a dlouho žádaný, překrvavý a předrahý svatý pokoj se užíval a dosavád s velikými starostmi a usilováním s citlivostí všeho lidu – i kostelů⁴⁶⁵ – se vyplácí, ale přeci proto radostně se užívá (dejž Bůh dále!), tuť nenávistník pokoje a rozsévač bouří a růzností Lucíř⁴⁶⁶ šerednou rohoži plésti začal, a to v kraji kouřimském na panství Zásmukách takto:

Tamnímu direktorovi hospodářskému, jenž slove Jan Kříž a jest z Libně od Prahy rodič, zdálo se za spravedlivé a slušné, když on taky zas na sedláky – jako na Šimona Cyrenského⁴⁶⁷ – nové kříže složí, tím fiškus⁴⁶⁸ svého pána rozmnoží, ale sám k němu nic nepřiloží. Protož předepsal a nutil sedláky, aby kromě již dávno uloženého urbárního platu⁴⁶⁹ každý se uvolil

⁴⁶⁰ Rkp.: Gake kolyw ... Capitally ... Kassách ... Pattentu tistěným.

⁴⁶¹ Rkp.: prawěgi.

⁴⁶² Rkp.: wzlásstě ... danně ... wsse Obecně.

⁴⁶³ Ve smyslu stoupala.

⁴⁶⁴ Obilná taxa, taxa na ceny obilí.

⁴⁶⁵ Kostelům bylo po státním bankrotu z ledna 1811 zabaveno ve prospěch státních financí množství stříbných a zlatých předmětů. – Rkp.: dosawád ... předsy.

⁴⁶⁶ Lucifer, ďábel.

⁴⁶⁷ Míňen Šimon z Kyrény, který byl nucen nést Ježíšův kříž na Golgotu. – Rkp.: Ssjmona Cyrrnenskeho ... cossy.

⁴⁶⁸ Zde ve smyslu jmění.

⁴⁶⁹ Míňena dávková povinnost sedláka vůči majiteli panství.

cosi mnoho panských polí vzdělati aneb podle dnů i jiné panské práce vykonávati, a tudy myslil zase robotu (jenže její jméno zatajil) vzbuditi a založiti. Když pak sedláci k tomu, co předepsané a od něho vyrčené měli, k tomu svoliti nechtěli, za buřiče je vyhlásil a sobě ku pomoci a k přístrachu sedlákům ulány [50] od nymburské hlavní štací regim[entu] Švarcenberk⁴⁷⁰ povolal, a rozdav⁴⁷¹ je po vesnicích sedlákům na exekuci, tak je soužil a trápil a že to s povolením pána země jest, jim mluvil. Mezitím každodenně pro některé posílal a v zámku bitím strašil i lehat poroučel – kaprál od ulánů stál s holí jako k bití připravený k tomu přístrachu –, a tuť všelikými tvrdými i mě[k]kými slovy na ně mluvě podpisy vlastnoruční na nich vynucoval; a vždy jen jednoho samotného povolával. Ale nic nedosáhl, jen to od každého slyšel: 1. to, co na nich míti chce, aby od císaře pána vydané ukázal; 2. když jejich milost[ivá] vrchnost bude potřebu míti buďto v práci polní, aneb v jiné, že oni dle oznámení rádi na tu práci pojedou, jen aby žádné ouklady aneb úlohy v počtu dní aneb polních lánů nikdy neměli a nuceni nebyli.

Když jiného nic na nich vymoci nemohl a bít je nesměl, zůstáno na tom a uláni jeli domů aneb k svému regimentu. Jak by mnoho zlého tu i jinde z toho povstati mohlo a dle té pověsti, že na Zásmucku robotu se začíná, jak lidé horlili, to sobě každý moudrý může pomysli. A to by se stalo skrz jednoho nepříznivého člověka!

[51] Z novin N: 13, 14, 15 a 16. NB. Tato 4 Nra⁴⁷² jsou obsažená ve dvoutýhodním vydání, a to sice dne 13. a 20. dubna.⁴⁷³ V těch jsou samé zprávy o narození a radovánkách císař-

⁴⁷⁰ Hulánský pluk tehdejšího generála jízdy a později polního maršála Karla knížete von und zu Schwarzenberg (1771–1820), který působil i diplomaticky, 1808–1809 byl vyslancem v Petrohradě, 1810–1812 v Paříži. Jeho pluk měl 1811 velitelství v Brandýse nad Labem, vojáci nosili kalhoty, kabátec (kurtku) i čapku zelené barvy, výložky šarlatové.

⁴⁷¹ Rkp.: Nimburgske... Sswarcenbergk ... rozdawsse ... mezy tim každadeňe ... possylal ... wlastnoručnj nanjch wynutcowal ... wzdy ... Rádj ... Nutcenj ... na njch wymocti.

⁴⁷² Numera.

⁴⁷³ Po 12. čísle z 23. 3. 1811 bylo vycházení Krameriových novin zastaveno na 14 dní „pro obtížnost štemplu“ (na tzv. novinářský kolek měl každý čtenář do konce pololetí připlatit 1 zl. 30 kr.) a vydány dvě nepolitické přílohy, až číslo z 13. 4. se počítalo jako 13., 14. a 15. č. najednou. Číslo 16 vyšlo již normálně, tj. 20. 4.

ského prince⁴⁷⁴ v Paříži, které se stalo dne 20. března v 9 hodin ráno, v středu a den sluneční, kteráž slove středopostí. Nejprv bylo tam všemi zvony zvoněno a 101 rána z kusu⁴⁷⁵ vystřeleno, a to se též po všem francou/z/ském panování konalo. Pak 31. března v kapli paláce Tuilieri⁴⁷⁶ byl princ prozatím pokřtěn a králem Říma jmenován i rytířstvím železné koruny poctěn. Jaká všudy sláva v rozličném umění a strojbách⁴⁷⁷ se prohlašovala a viděti se dala, nemožné vypsati.

Toho dne zde v Čechách okolo hodiny 11. před poled[nem] na jasné obloze bylo viděti okolo slunce kolo a podál od něho k straně 1/2noční zase jiné kolo a mezi těmi koly⁴⁷⁸ k straně západní tři štrychy⁴⁷⁹ aneb prouhy zase jedním štrychem přesažené, což takto může se ukázati.

V Nymburce o jarmarce mno[ž]ství lidu to vidělo i mnozí jinde, komu se událo v tu hodinu na slunce patřiti. Byla⁴⁸⁰ pak ta kola barvy temné, ne tuze jasné. Odjinad žádná zpráva o tom nejde.

[52] Když se to v Nymburce od těch, jenž to viděli, zpověstilo, i já o 1/2dvanácté⁴⁸¹ hodině k slunci jsem se díval, ale již nic neviděl. Zde tak, jakž jiní pravili, jsem to předočnil.⁴⁸²

Z Paříže tento chronographicon skrz noviny vůbec se představoval:

ECCe prInCeps RoMae aD Vota EVropae [1811].

Ejhle kníže Říma, jak žádala Evropa.⁴⁸³

Zajisté ani v knihách čteno, ani kdy za dnů našich slýcháno nebylo o narození aneb očekávání porodu kterého císařského neb královského prince, jako bylo a jest nyní o narození téhož

⁴⁷⁴ Napoleonův následník Napoleon II. Bonaparte zvaný Orlik (1811–1832), od 1818 vévoda zákupský, dožil na dvoře svého dědečka, rakouského císaře Františka I.

⁴⁷⁵ Kus = moždíř, krátké dělo.

⁴⁷⁶ Správně Tuilleries. – Rkp.: obsažená ... dwau tyhodnjm ... Správy ... prozatim.

⁴⁷⁷ Strojby = zvukové a světelné efekty, představení.

⁴⁷⁸ Rkp.: kolami.

⁴⁷⁹ Další dvě slova byla dodatečně připsána zdola.

⁴⁸⁰ Rkp.: Byly pak ty ... od ginad ... správa ... Nimburgece ... Spověstilo.

⁴⁸¹ Slovo „půldvanácté“ se čte dohromady.

⁴⁸² Předočniti = zobraziti, vypočteniti.

⁴⁸³ Srv. Krameriovy noviny, 1811, s. 97.

francou[zkého] prince. Zde v mnohých místech tento chronos-
ticon se hlásil:

MoCnost franCaVská žIge raDost, a straChVge se [1811].

Item: Mocnost zplodila radost a radost rodí strach.⁴⁸⁴

[53] V středu Sazometnou,⁴⁸⁵ 10. dubna, byl první jasný a velmi teplý čas. Navečer přešel mrak od polední strany, z něhož dešť, blýskání a hromobití jako času letního se strhlo. Nato v Zelený čtvrtek zima, v pátek Veliký oblačno, v sobotu Bílou slunečno a na hod Boží velikonoční vlhko, pošmournó i taky slunečno a teplo.

Dne 26. dubna přidávalo se platu z hlav⁴⁸⁶ podle toho bankocedulního pádu; a tak kdo, a sice jeden každý, dával vždy každého roku 30 krej[carů], nyní musil k tomu přidati 2 zlatý,⁴⁸⁷ ještě 4krát tolik, načež obz[v]lášť čeládka (neb každý čeledín i děvka od 15 let svého stáří 30 kr. dával) opět naříkali a (jakž obyčej) tomu, kdo to začal, trpké vinše skládali.

Okolo času s[v]. Jiří obilná cena zde míry vršité takto šla: Pšen[ice] 35 i 36 zl., žito 20, 22 i 24 zl., ječm[en] 14, 15 i 16 zl., oves 10, 11, 12 zl., sena cent./nýř/ 7 i 8 zl., hrách 30 zl., proso 32 zl., erteple⁴⁸⁸ 6 i 7 zl., 1 mand[el] slámy 7 zl., 1 lib[ra] železa 1 zl. 36 kr.

[54] Podle toho pádu bankocedul všechny císařské služby všem jakýmkoliv služebníkům a ouředníkům se vyplácely, totiž 4krát tolik, kupř[íkladu] za 4 krej[cary] 20 krej[carů], za 4 zl. 20 zl., za 100 zl. 400 zl., ale dosavád v papíru, to jest v bankocedulích.

Při konci dubna v těch místech, kde uláni leží,⁴⁸⁹ dělaly se pro cvičení jejich koní ohražené a pískem naplněné raitšury⁴⁹⁰ aneb jízdné hony. Do takového jednoho přijížděli ze 3, 4 neb 5ti vesnic

⁴⁸⁴ Poslední třetina stránky je prázdná. – Rkp.: zagisté ... Knjhách ... splodila.

⁴⁸⁵ Sazometná neboli Škaredá středa = středa před Zeleným čtvrtkem. Tehdá se vymetaly komíny při předvelikonočním úklidu. – Rkp. na Wečer ... Sobotku ... Wlhko.

⁴⁸⁶ Daň z hlavy (osobní daň).

⁴⁸⁷ Rkp.: wzdy ... Zlaty.

⁴⁸⁸ Rkp.: Jíři ... Erdteple ... Banckocedul ... gakym kolyw ... dosawád ... Banko cedulích. – Svátek Jiřího mučedníka je 24. 4.

⁴⁸⁹ Ulán = zastaralé hulán. – Rkp.: ležegi ... Honny ... na Wozyti.

⁴⁹⁰ Z německého Reitschule = jízďárna.

a v něm jak lidi, tak koně cvičili a z těch vesnic musili sedláci do toho raitšuru písek navoziti. Takový jeden se udělal mezi Sadskou a Kostelní Lhotou⁴⁹¹ na sadském gruntě, slove Na obíckách⁴⁹²; písek se tam vozil od Kostelní Lhoty, zdejší ves Milčice taky tam odvezla písku 100 for. Druhý udělali u samé Velenky a tam vozili písek sedláci z Poříčan, Hořan, Škramníku a Žher, neb tam také uláni leží. Sadský⁴⁹³ měšťani rádi chtěli a na to naváděli, aby v Milčicích uláni taky byli – an by sobě tím nic nebyli pomohli –, ač dobře vědí, že celých 6 let zde tak husté marše byly; za 1 tejdén někdy jeden grunt měl v sobě 60, 80 i 100 vojáků a dosavád ještě od silnice z plaňanské štací sem přicházejí, a pro to samé uláni zde nejsou. Jinde též takové rait[šury] se dělaly.

[55] Od začátku až do 1/2 máje zemoměřiči po celé zemi rozposílání byvše a vojenský zástož od oficírů majíce, na všelikých vrších ohnivé sochy stavěli, a sice 4 dlouhá⁴⁹⁴ dřeva dole od sebe rozdělaná a nahoře spojená a tam otep slámy založená jest. Někde jsou – a zvláště při vídeňské silnici – na 1/2 míle i blíže od sebe. Praví se, že se bude nová mapa na ten nejlepší způsob zakládati, a protož ta znamení za regální linie sloužiti mají. Nad Radimí dne 15. máje ten sloup stavěli.

K svátku s[v]. Jana Nep./omuckého/ ačkoliv vloni pro přítomnost císařs[kého] dvora v Praze množství poutníků tam bylo, ale letos mnohem více, že takřka ve všech kostelích i v mnohých uhcích byly od množství lidu až tlačence.⁴⁹⁵

Téhož 15. máje tu i tam přšlo, ale u nás velmi maličko a již veliké sucho začínalo býti; ječmeny žloutly a prosa se síti nemohla.⁴⁹⁶

⁴⁹¹ Rkp.: Lhottau ... Lhotty ... Mjlčice ... Mjlčicých ... stim ... tegden ... adosawád.

⁴⁹² Míneho obecní pole.

⁴⁹³ Rkp.: Sadskj.

⁴⁹⁴ Rkp.: Zemo Měřici ... 4 dlauhe ... rozdělene a na Hoře ... založená ... awzlasstě ... Wjdenske ... Mappa.

⁴⁹⁵ O tom viz Krameriovy noviny, 1811, s. 124: „Letos k slavnosti svatojanské veliké množství horlivých Čechů, Moravanů a krajanů rozličného stavu z daleka široko zase do Prahy přišlo, žeť toliko o něco maličko zdálo se jich býti méně nežli minulého roku 1810.“ – Rkp.: w lonj ... mnozstwi ... tak řka. – Svátek Jana Nepomuckého je 14. 5.

⁴⁹⁶ Rkp.: nemohly.

V ten čas obilní handlíři Prahu nechavše do Jičína se brali, neb přivykli velkým vejdělkům,⁴⁹⁷ 2 i 3 zl. na korci a ještě více.

Zde dávali formani za pšen[ici] 36 zl., žito 26 zl., ječmen 16 zl., hrách 30 zl., proso 32 zl.

[56] Dne 21. máje, v pondělí Křížový,⁴⁹⁸ z Vídně do Záspek přivezeno jest mrtvé tělo Kříšťana hraběte z Šternberka⁴⁹⁹ a tam dne 22. téhož v kostele františkánském v hrobce jeho předků slavně pohřbeno.

29. máje přede dnem přišla veliká bouřka a blýskání, z toho mraku dostali jsme u nás hojný déšť, budiž z toho Pán Bůh pochválen!

31. máje zase veliké parno hned zrána bylo.

Těž 29. máje byla držená licitací⁵⁰⁰ na pozůstalost po Anně, manželce Martina Vaváka, mého syna, rozené Doušové⁵⁰¹ z Pátku, kteráž umřela po malým⁵⁰² roku 1810 dne 28. února.⁵⁰³

Dne 1. Juni ve vsi Ratěnicích od lékaře otevřen, prohlídnut u přistojící krajské komisí a nato na hřbitově pohřben jest Václav Kryzula, baráčník, an se byl dne 28. máje na hůře v témž baráku oběsil.⁵⁰⁴

Dne 7. téhož ze Sadský⁵⁰⁵ jeden invalid, příjmím Šlechta, jda ze vsi Píst od své sestry rybářky, v lese sadským Boru taky se oběsil, kdež bez všech komisí biřic ho uříz a tam zahrabal.⁵⁰⁶

Z té veliké suchoty obilí připlácelo, a že do Prahy se málo vezlo, Pražané přidávali a ouřady dostaly poručení, aby panské obilí do Prahy vezly, a tak v prvních dnech června okolo

⁴⁹⁷ Rkp.: Gjtčina ... Wegdělkom.

⁴⁹⁸ Křížové pondělí = pondělí po 5. povelikonoční neděli (součást Křížového týdne). – Rkp.: Křížowy ... Křístána ... frantjsskánskem.

⁴⁹⁹ Majorátní pán František Kristián hr. ze Sternbergu (1732–14. 5. 1811 ve Vídni) založil linii Sternberg-Manderscheid.

⁵⁰⁰ Licitace = dražba.

⁵⁰¹ Rkp.: držená ... Dausowý ... malym.

⁵⁰² Po porodu.

⁵⁰³ Srv. Paměti V, 181.

⁵⁰⁴ Nyní Ratenice. Podle archivního zjištění editorky se Václav Kryzula oběsil na půdě svého stavení už 23. 5. 1811. – Rkp.: Comissi ... Hřbytowě ... Krýzula ... Oběssyl.

⁵⁰⁵ Rkp.: Sadsky ... Přejmju ... gduace ... lesse Sadsnym ... Comissy.

⁵⁰⁶ Šel pravděpodobně od sestry provdané Rybářky, v Pístech nemohl pojem rybářka označovat zaměstnání.

svátků svat[od]ušních, jenž byl [57] hod Boží dne 2. června, byla tam pšenice za 57 zl., žito za 40 zl., ječmen za 22 a 24 zl., oves 12, 14 a 16 zl.

Dne 6. Juni, jenž byl čtvrtek po svátcích⁵⁰⁷ a svátek sv. Norberta, v klášterním kostele na Strahově tělo s[v]. Norberta,⁵⁰⁸ jenž od r. 1627 uprostřed kostela v obz[v]láštním stánku leželo, dnes odtud slavně přeneseno⁵⁰⁹ a na veliký oltář do krásného stánku položeno. Leží v truhle dřeva ebenového černého, jenž se z Indie přiváží, a tu samou byl dal udělat již roku 1627 pán český Vilím z Vřesovic⁵¹⁰ a jeho muž[elka] Anna rozená Salmová. Stalo se za opata Milona Grýna s[v]. řádu premonštrátenského.⁵¹¹ Ten klášter v latině se jmenuje Mons Sion, Hora sionská.⁵¹²

Dne 13. Juni, v svátek Božího těla, byl jsem v Praze a se mnou⁵¹³ Václav Vomáčka z Nučic, můj zeť,⁵¹⁴ Jan Židlický z Klučova, jenž má mou vnučku,⁵¹⁵ a Václav Vavák, můj vnuk, jenž jest sirotek po mém synu Josefovi odtud z Milčic.⁵¹⁶ A tam jsme na hradě pražském⁵¹⁷ ono tam bývalé slavné procesí viděti, ano i na věži ten veliký zvon, jenž má tíže [asi 270 centnýřů] a jest slit v Brně. Mimo tam veliký a obšírný nápis jen jsem toto přepsal: „Thomas Jaross⁵¹⁸ Brunensis Divino me fudit. A: 1549.“⁵¹⁹

⁵⁰⁷ Míněny svátky sv. Ducha.

⁵⁰⁸ Sv. Norbert (asi 1085–1134) byl zakladatel řádu premonstrátů, na cestě do říše zvolen arcibiskupem v Magdeburgu, odkud byly jeho ostatky přeneseny na pražský Strahov.

⁵⁰⁹ Rkp.: v Prostřed ... přenešeno.

⁵¹⁰ Nejvyšší mincmistr Českého království a později komorní prezident Vilém říš. hrabě z Vřesovic (†1640) se horlivě účastnil rekatolizace. Jeho druhou ženou byla Anna Ludmila hr. ze Salmu.

⁵¹¹ Českoněmecký pozdně osvícenský teolog Theol. Dr. Milo Johann Nepomuk Grün (1751–1816) byl od 1804 opatem strahovského kláštera, 1812 rektor pražské univerzity. – Rkp.: Mjlonu Gryna ... Praemonsstratenskeho.

⁵¹² Srv. Krameriovy noviny č. 24, kde je obšírný popis této slavnosti.

⁵¹³ Rkp.: s semnau ... Omáčka.

⁵¹⁴ Srv. Paměti II-1, 94; IV, 178.

⁵¹⁵ Kateřina rozená Hotovcová. O ní srv. Paměti V, 158.

⁵¹⁶ O tom srv. Paměti IV, 135, 189.

⁵¹⁷ Rkp.: Prahskem Onno ... Precussy ... Brně.

⁵¹⁸ Tomáš Jaroš byl nejvýznamnější český kovolítec 16. století, puškař a zvonař, autor slavné Jarošovy fontány u letohrádku královny Anny, Mířčanského zvonu v týnském chrámu, zvonu Mikuláš v Jílovém atd.

⁵¹⁹ Místo pro váhu zvonu je v rkp. prázdné, doplněno editorkou. Jde o zvon Zikmund v chrámu sv. Víta. – Rkp.: Mjmo tam welykeho a Obsirneho.

[58] V ten den na Boží tělo v Praze sice jasno a ticho bylo, ale v Sadský⁵²⁰ mezi 11. a 12. hod[inou] před polednem, kdyžto u třetího oltáře zpíváno bylo, nenadále mračno nevelké přišlo, z něhož hrom na kostel sadský udeřil a velmi divně svou ránu vedl, což jest ovšem hodno k delší památce zapsati.

Předně, z věže všechny kůrky⁵²¹ i některé latě shodil, které dílem do zvonice a dílem na zem spadly, a pěti chlapcům, jenž tam zvonili, nic neuškodily.

2. Hlavní dveře pod věží do kostela vedoucí, velmi nákladné, an otevřené byly, oboje vrátně polámal, futro veliké kamenné dílem roztlouk⁵²² a povyvrátil, vorla nad nimi z gipsu⁵²³ udělaného polámal, ale slova C. VI., to jest Karel Šestý, v celosti nechal.

3. Na kruchtě dílem varhany, zvláště pozitiv,⁵²⁴ podrtil, 4 malé oltáře sešel, štoky⁵²⁵ dřevěné v nich polámal, na jednom pak štok rozbil a kámen v celosti nechal a na jiném kámen přerazil a štok nechal.

4. Na oltáři Panny Marie pozlacený⁵²⁶ papršel/e/ky okolo hlavy odraziv, na kruchtě zanesl, tamž krucifix z kříže na oltáři stojícího odrazil a ten kříž, dosti lehký a tenký a v vejšce⁵²⁷ nad tabernaculum stojící, ani nepřevrhl. Též tu velikým rytým obrazům s[v]. Joachima berlu neb hůl pastýřskou a obrazu s[v]. Josefa lilium z ruky vyrazil a těm rukám nic neuškodil; také tu nápis zlatými slovy psaný porušil. Na oltáři s[v]. Anny do obrazu toho tříšku⁵²⁸ [59] zarazil a nad ním vápno odraziv zed' začernil a nápis též zkazil.

⁵²⁰ Rkp.: Ěijcho ... W Sadsky ... Spjwáno.

⁵²¹ Podle Jungmannova Slovníku kůrky (korcky) = prejzy. – Rkp.: z Wěže ... scho-dil.

⁵²² Rkp.: Kamene ... rozlauk ... Worla nadnjmi.

⁵²³ Ze sádry. – Rkp.: z Gipsu.

⁵²⁴ Pozitiv = varhanní skříň (korpus), často vsazovaná do zábradlí kůru.

⁵²⁵ Štokem autor mínil zřejmě dřevěnou část oltářního stolce, podle Jungmannova Slovníku štok = špalek. – Rkp.: wzlásst Possitiw ... dřewene wnjk.

⁵²⁶ Rkp.: pozlacency ... odrazywsse.

⁵²⁷ Tabernákulum = oltářní schránka pro monstranci a hostie. – Rkp.: lechký ... Wegssce nad Tabernaculum.

⁵²⁸ Rkp.: trjssku ... od razywsse, Zed ... skazyl.

5. V kostele do 15ti lysin⁵²⁹ odražením vápna způsobil a venku krancl⁵³⁰ na i pod zvonící potlouk a dolů sházel i některé větší a menší díry – i nad druhými dveřmi – do zdi prorazil. Též na kazatelně a stolicích znamení zanechal.

6. V tom udeření jeden slepý, Frant[išek] Petránek, sám jediný v kostele v stolicí blíž těch roztlučených dveří modle se, a až by se procesí vrátilo, čekaje, ač sem tam urážené dříví lítalo, bez ourazu obstál, ani se neomráčil, toliko že v jednom rameně teplost cítí, pravil.

Celému kůru neb presbytorium a velkému oltáři nestalo se nic.⁵³¹

Při té bouřce hojný dešť spadl a všecko stvoření oradostnil, ale hned zas 15. a 16. Juni veliká parna byla.⁵³²

/Strana 43 chybí, St. J./

Zde se začalo žiti 1. Juli; na den s[v]. Prokopa již všudy mandele viděti bylo.

Ale přitom začaly se vlhké časy a s bouřkama⁵³³ přívaly. Dne 1., 2. a 5. Juli převeliké deště spadly, povodně mnohá⁵³⁴ luka i s poli zalily a v polích marasty vzdělaly; dne 7. Juli žádný ani žiti, ani sekati nemohl. Žita jsou krátká⁵³⁵ i pšenice, ječmeny řídké a vše malého klasu. Jistě o třetí díl jest menší ouroda ve všem naproti roku 1810. V těch dnech hned se žitem také ječmeny, hráchy, čočky musili jsme sekat a lny trhat, neb těma parnama⁵³⁶ vše uzrálo, anobř více uschlo.

Dne 2. Juli Praha platila obilí: Pšen[ici] 55 zl., žito 34 a 35 zl., ječmen 25 zl., oves 17 zl., korec jahel za 110 zl., hrách 50 zl.

Zde pak vršitá míra: Korec pšen[ice] 56 zl., žita 40 zl., ječmen 24 a 25 zl., oves 16 zl.

⁵²⁹ Rkp.: Lyssyn ... spusobil ... scházel.

⁵³⁰ Kranec, krancl = zde ve významu ozdobné zakončení, zábradlíčko.

⁵³¹ Presbyterium = kněžiště u hlavního oltáře. – Rkp.: Processi ... Ramenie ... Presbitorium ... welkymu.

⁵³² Rkp.: welyke ... byly.

⁵³³ Rkp.: Wlchke čassy ... bauřkama. – Svatého Prokopa je 4.7.

⁵³⁴ Rkp.: mnohe.

⁵³⁵ Rkp.: krátke ... Klassu ... na proti roku.

⁵³⁶ Rkp.: těma Parnama.

Od 1. Juli pívu všudy i v Praze přibylo⁵³⁷, byvši⁵³⁸ za 20 kr. l máz; nyní jest za 24 kr. a někde za 30 kr.

[62] Na den s[v]. Prokopa, na jehožto zvonici visí zvon 87 centnýřů těžký a srdce jeho má 3 cent./nýře/ 16 lib[er], konáno slavný procesí. Dal jej líti uroz[ený] a statečný rytíř pan Václav Materna z Květnice⁵³⁹ a Apolena, manže[lka] jeho, rozená z Hrušova, seděním na Starém Bydžově, l. P. 1587. Ten zvon jest v celé zemi České ve všech vesnických zvonech největší a já jsem jej viděl roku 1779 dne 7. září.⁵⁴⁰

V celé zemi České jest s[v]. Prokopa kostelů 60, které já, kde který jest, jinde vypsane mám.⁵⁴¹

Byv⁵⁴² já dne 12. Juni v Praze, tam jsem dostal na správu kaple s[v]. Prokopa v Chotouni od důstojného pana Antoně Peče, kanovníka vyšehradského,⁵⁴³ 25 zl. (a ty /j/sem odved jemnostpánu⁵⁴⁴ faráři škramnickému 16. Juni); dne 1. Juli též v Praze na správu též kaple odevzdal mně od rozličných duchovních pánů naprošených 77 zl.⁵⁴⁵ důstoj[ný] p. Josef Pingas, kapitolní děkan v Budějovicích. K tomu přidal p. Frant. Nedbal, doktor práv,⁵⁴⁶ 15 zl., a tak jsem všeho dosáhl tam v Praze 92 zl., které [j]sem odved v týž⁵⁴⁷ kapli chotouňské Václ[avu] Šmejkalovi, kostelníkovi, 4. Juli.⁵⁴⁸

[63] Z novin N: 28. Dne 17. Juni v městě Paříži v hlavním chrámu začal se sněm duchovní; v ten den byla mše svatá o Duchu svatém a zpíváno: „Přijď, svatý Duše.“ Shromáždění

⁵³⁷ Vavák mínil: přibylo na ceně.

⁵³⁸ Rkp.: Pjwu ... bywsse ... Mász.

⁵³⁹ Správně: Adam Materna z Květnice (1535–1590), katolický statkář.

⁵⁴⁰ Srv. Paměti I-1, 131. Podle toho tam Vavák byl 11. září. – Rkp.: wissy ... slawný Processy.

⁵⁴¹ Rukopis je zachován ve Vavákově pozůstalosti (LA PNP) a editorka jej měla připraven k tisku. Rkp. její edice se však nedochoval.

⁵⁴² Rkp.: Bywssi.

⁵⁴³ Srv. Paměti III-2, 12. Výraz v závorce je později připsán na dolním okraji. Antonín Petsch (†1823) byl od 1820 kapitulním děkanem vyšehradským.

⁵⁴⁴ Rkp.: sem odwed Gem: Panu.

⁵⁴⁵ Slova „dustog: ... Budegowicych“ jsou dopsána na dolním okraji.

⁵⁴⁶ Jur. Dr. František Nedbal, advokát, praděd herce Miloše Nedbala.

⁵⁴⁷ Rkp.: wtýž ... Chottauňske.

⁵⁴⁸ Srv. Paměti V, 92, kde jsou jména všech dárců.

kardinálové 4, arcibiskupů 8 a biskupů 40 učinili vyznání víry a přísahu, že to vše s pomocí Ducha svatého řídit, hájit, rozmnožiti a chovati chtějí a budou, co již na sněmu tridentským⁵⁴⁹ zavřeno a utvrzeno jest; všeliká⁵⁵⁰ pak kacírstva a bludy, která ten sněm zavrhl a prokrel, i oni zavrci⁵⁵¹ a prokleti že chtějí a budou. Jeden každý z nich to vyznání sám pro sebe vyřikal, jakž i v novinách stojí. Kardinál Feš jest prvním prezidentem.⁵⁵²

[64] Z novin N: 26. Dne 9. Juni, na den nejsvětější Trojice Boží, v Paříži v hlavním chrámu Páně křtěn byl syn císaře francouzského, an se byl dne 20. března narodil. Kmotrem byl na místě císaře rakouského vévoda wyrpcurský⁵⁵³ a královna Hortenzia holandská⁵⁵⁴ na místě královny neapolské,⁵⁵⁵ křtitelem kardinál.⁵⁵⁶ Ostatní sláva jak v kostele, tak při stolování a všeliké radovánky nemám času vypsati. Jaké jméno dostal, ani prve, ani nyní není oznámeno,⁵⁵⁷ jen to, že jest od nyní římský král a rytíř železné koruny, snad té, kterou se někdy císařové v městě Aachu⁵⁵⁸ korunovali.

O krupobití tu i tam v jiných zemích noviny praví, i zde v zemi naší /obilí/ zhusta a velmi hrubě potlučeno jest a k tomu malá ouroda. Pane Bože, račiž nás obživiti!

⁵⁴⁹ Rkp.: Spjwáno ... Schromážděnj ... Tridentskym.

⁵⁵⁰ Rkp.: Wsselyke ... ktere ... Fess.

⁵⁵¹ Zavrhovat.

⁵⁵² Srv. Paměti IV, 120. – Joseph Fesch (1763–1839), nevlastní bratr Laetitie Buonapartové, Napoleonovy matky, se jako vyslanec v Římě zasloužil o konkordát napoleonské Francie s papežem. Od 1802 arcibiskup lyonský, od 1804 kardinál, od 1806 primas pařížský, od 1811 předseda národního církevního sněmu. Císař ho zahrnoval hodnostmi, ale pro obhajobu zájmů kurie upadl u něho v nemilost. – Rkp.: Prezydentem.

⁵⁵³ Velkovévodou würzburgským byl 1807–1814 Napoelonem dosazený arcivévoda Ferdinand Josef, bratr rakouského císaře Františka I a předposlední velkovévoda toskánský (1769–1824). – Rkp.: wywoda Wyrpcurský ... Hollandská ... Křtjtelem.

⁵⁵⁴ Hortensie rozená Beauharnais (1783–1847) byla adoptivní dcerou Napoleona I. a manželkou jeho bratra Ludvíka Napoleona, 1806–1810 dosazeného holandského krále, který protestoval proti bratrově anexi Nizozemí.

⁵⁵⁵ Byla jí Caroline (1782–1839), nejmladší sestra Napoleona I., manželka Joachima Murata, od 1808 neapolského krále.

⁵⁵⁶ V rkp. místo pro jméno prázdné. V Krameriových novinách jen: „kardynál, veliký almužník“. Jednalo se o Josepha Fesche.

⁵⁵⁷ Křestní jména Napoleonova následníka byla Napoléon François Joseph Charles. Známý jako Napoleon II., Orlík.

⁵⁵⁸ Aachen (Cáchy).

Dne 18. Juli přišlo oznámení guberniální, že pětistový⁵⁵⁹ – na 500 zlatých – baňkocedule jen do dne 15. srpna běh svůj míti budou.⁵⁶⁰

Od 7. Juli začala se převeliká parna a tichosti; pšenice a jiné osení kvaltem⁵⁶¹ dozrálo a uschlo.

[65] 16. Juli pšenice jak červené, tak i bílé již se sekaly a vázaly, tolikéž i ovsy. Hrachy, vikve, čočky, lny a konopě poskrovný,⁵⁶² řepky etc., všecko zralé a suché bylo a sklízeno býti chtělo. Ale všecko malé zrno mělo i též malé klasy a krátkou slámu všecko mělo.

Okolo Prahy na 2 míle již dne 30. června hrachy a čočky kličili, což jsem sám viděl.

21. Juli, v neděli po s[v]. Duchu, v Hořátvi sběh byl lidu vyznání švejcarského,⁵⁶³ neb v tamním sboru 5 osob, Čechů, již prv v Prešpurku při jejich konzistoři exam[in]ovaných, na pastorství žehnali aneb přijímali. Oni pravili, že světili, ale jakž by světiti mohli, poněvadž žádné v ničem svátosti a žádných posvátných věcí ani moci a posloupnosti k tomu náležité nemají.⁵⁶⁴

Dne 25. Juli, na den s[v]. Jakuba apoštola, mezi 10. a 11. hodinou před polednem ve vsi Ratěnicích v jedné chápí⁵⁶⁵ Hynka Kasala, bývalýho, ale pro chlast svrženého kantora,⁵⁶⁶ se zapálilo skrz děti, jak sobě malé rybičky smažily, a takměř za hodinu aneb za 1 a 1/4 hod[iny] shořelo se vším a do gruntu⁵⁶⁷ 52 numer a k tomu kostel i se zvonící s[v]. Jakuba a zvony se rozlily. Škoda převeliká se tu stala a mnoho žebráků přibylo. Pane Bože, rač je i nás nadělit a zachovat!

⁵⁵⁹ Rkp.: Pěti stový ... Baňko cedule.

⁵⁶⁰ Podle dvorního dekretu z 30. 6. 1811 jako doplňku k patentům z 20. 2. a 20. 6. 1811. Přetiskly jej Krameriovy noviny v č. 31.

⁵⁶¹ Rkp.: začaly přewelike ... řijchosti ... osseni Qwaltem.

⁵⁶² Rkp.: poskrowný ... Klassy.

⁵⁶³ Rkp.: Sswegcarskeho ... Zboru ... Ossob ... poněwadč.

⁵⁶⁴ Hořátevským duchovním správcem helvetského vyznání byl od 1783 Ladislav Bada, jenž se stal 1810 superintendentem, proto u něho probíhal onen obřad.

⁵⁶⁵ Chalupě.

⁵⁶⁶ Správně Ratenice. – Rkp.: Kassala, bywalýho.

⁵⁶⁷ Do základu.

[66] Na svatého Jakuba
 téměř po žněch bylo,
 neb se lehce, ne zhruba,
 všecko jest klidilo.
 Jen někde stála⁵⁶⁸ prosa
 pěkná k pohležení,⁵⁶⁹
 která víc srp než kosa
 bude mít k stržení.
 Ta⁵⁷⁰ mají pěkné klasy
 a sejpku by dala,
 kdyby skrz parné časy
 svou zkázu nevzala.
 Bože, rač tu suchotu
 mile zapuditi
 a nám pro svou dobrotu
 vláhu uděliti!

Na den svaté Anny mezi 2. a 3. hodi[nou] po 1/2noci na hor-
 kou a kvapnou nemoc umřel v Praze v svém bydlitelství vysoce
 důstojný v Bohu otec, Pán Jan Rychlovský, rozený ze vsi Po-
 niklé, kantorův syn.⁵⁷¹ Nejprv byl kaplanem, potom i děkanem
 v Opočně za Hradcem 19 let, odtud dostal hradopražské⁵⁷² ka-
 novnictví a tam byl 14 let; přitom byl biskup termiinský, sufra-
 gán pražský, u s[v]. Apolinářiše v Praze na Větrovém vrchu dě-
 kan, též děkan staroboleslavský, Písma s[vatého] doktor, slavný
 český kazatel, že roku 1808 Pražané i píseň k jeho cti složivše ji
 tisknouti dali, kterou i já mám. Pro svou dobrotu velice od
 všech lidí milován a nyní litován, jako předek a volitel jeho, bý-
 valý arcibiskup Vilím Salm.

Na den Božího těla, 13. Juni, byl v Opočně, na své první osa-
 dě, a tam v biskupské důstojnosti služby Boží i procesí vykonal

⁵⁶⁸ Rkp.: lehce ... z Hruba ... klýdilo ... stály ... pěkne k pohležení, Ktere.

⁵⁶⁹ Pohležení = pohledění.

⁵⁷⁰ Rkp.: Ty ... Klassy a Segpku by daly ... skázu newzaly.

⁵⁷¹ Theol. Dr. Jan Rychlovský (1752–1811), kanovník svatovítské kapituly, sufragán
 pražský a titulární biskup termiinský, zakladatel novodobé české homiletiky. –
 Svaté Anny je 26.7. – Rkp.: Qwapnau ... Wyssoce ... Ponikleho.

⁵⁷² Rkp.: Hrado Prahske ... Thermenský ... Prahský ... Apolinarisse.

a tak Opočno poctil. Starý byl [67] 57 let a biskupem 3 léta. 28. Juli slavně a žalostně s doprovázením množství⁵⁷³ lidu pohřben jest v Ouněticích, 1/2 míle od Prahy, na panství kapitolním, kdež p. p. kanovníci hradopražští mají svou hrobku.⁵⁷⁴

Příčina jeho smrti se pokládá tato: Dne 22. Juli jednomu minoritovi (jenž mimo nectné⁵⁷⁵ chování s kuběnou svou byl také skrze dodání jedu 4 osob smrti příčina) odnímal kněžství, po kterémž odnětí týž zločinec v haluzu špinhauz/s/kou⁵⁷⁶ oblečen a katům vydán stál nejprv 2 hodiny na lešení a nato na 20 let do špinhauzu vstrčen, kdež o chlebě a vodě držán, v každém tyhodnu 1 den půst, že nic, ani chleba, ani vody nedostane, a každý měsíc 15 ran karabáčem⁵⁷⁷ dosáhne a ta jeho milovnice toh-kěž, ale sebe do smrti neuzří.

Oželelý pan biskup, když tu tak – ovšem – smutnou ceremonii odnímání kněžstva vykonával, hned u oltáře zimnice jej napadla (jak si to v hoře vzal, až slzel) a třásti ním začala, a tať byla cesta, po které on 5tý den k věčnosti odešel. Taky jsem jednou jeho kázání slyšel a jedno tištěné mám. Ten zločinec se jmenuje Matouš Prošper, a byv již z jiných 2 klášterů vystrčen, tu jej u s[v]. Jakuba přijali jako na trest a polepšení – a on se tak polepšil.⁵⁷⁸

[68] Dne 15. července císař pán odevzdati nechal panství ostrovské, jinak šlakenwerdské,⁵⁷⁹ J[eho] arciknížecí Jasnosti Ferdinandovi,⁵⁸⁰ pánu panu bratru svému, kterýž tam přijel dne 22. Juli. Tam po celé zahradě zahradník tamní, můj syn Ivan Vavák, jej musil provésti, s nímž ustavičně mluvil a sám se hlásil, že mu přichází známý, kde byl předtím, než byl zde.

⁵⁷³ Rkp.: Ossadě ... Processy ... mnozstwi.

⁵⁷⁴ O tom Krameriovy noviny č. 31.

⁵⁷⁵ Rkp.: Minorýtowi ... mjmo Nectneho ... Ossob.

⁵⁷⁶ Slovo „špinhauz“ je z německého Spinnhaus = přádelna. V lidové mluvě, neovládající dobře spisovnou němčinu, tak došlo ke kontaminaci se slovem „Stockhaus“ = temnice, věznice. Haluza špinhauzská pak byla režná košile vězňů.

⁵⁷⁷ Rkp.: s Karabáčem ... neuzdřj ... Kněžstwa.

⁵⁷⁸ Jméno zločinného minority znělo správně Matouš Prosper.

⁵⁷⁹ Rkp.: ginák Sslakenwerdske ... knjžetcy ... Ýwan ... prowedsti ... Ssenbrunu ... Mariá.

⁵⁸⁰ O něm viz výše.

A když od něho slyšel, že v Šenbrunu⁵⁸¹ pobyl 5 let a tam že s Jejich Jasností mluvíval, byl tomu povděčen. Přijela tam k němu Maria Anna,⁵⁸² jeho sestra, se svým manželem Antonínem, saským princem, z Drážďan.

Při konci července a na začátku srpna obilní cena se vejšila⁵⁸³ jednak skrz tak malou ourodu zemskou, i taky skrze ten pád baňkocedul, takže již dávali za pšenici formani zde 68 zl., za žito 55 zl., a to sice nové zrno, jenž ani tak není jadrné jako loňské; kdo má ještě loňské, o 5 zl. draže se prodává.

Od 1. srpna již všudy vesměs vysazené bylo pivo jeden máz za 30 kr.

Dne 16. srpna pšenice již dostala 75 zl., žito 66 zl., ječmen 46 zl., oves 15 zl., seno 1 cent./nýř/ 15 a 16 zl., hrách 100 zl., čočka 105 zl. a proso 80 zl.

20. srpna pšen[ice] 80 zl., žito 75, ječmen 55, hrách 105 /zl./.

[69] V neděli 9. po s[v]. Duchu, dne 4. srpna, začalo se stoupat k dešti a nato v noci dešť hojný přišel a pomalu až do poledne v pondělí trval, a tu jak my lidé, tak dobytek a všecko stvoření příjemné občerstvení jsme cítili. Budiž z té milosti, náš dobrotivý Pane Bože, pochválen!

Nepršelo od 6. července a od 7. téhož byla převeliká⁵⁸⁴ parna i noci teplé a samé tichosti, že málokdy malý jen větrík znáti se dal. Od toho, jak lidé a malé děti i dobytky umdlívali, na stromích zase množství housenek a pavučin se zrodilo, ovoce, kde jaké (ač dost málo) bylo, spadalo; přitom much, blech, komárů a jiných hmyžů veliké množství bylo. Item malé potoky přeschly, přes Labe s vozy místem jezdili a místem pěšky přešli. Do mlejnu⁵⁸⁵ labských z daleka lidé obilí vozili a tam po 1 zlatým i více od korce dávali.

Dne 7. srpna dopoledne v Kostelní Lhotě 2 baráky za kostelem, v týž den odpoledne ve vsi Chlebích 5 stavení a tuž noc na

⁵⁸¹ Schönbrunn.

⁵⁸² Správně Marie Terezie (arcivévodkyně Marie Anna byla její sestra, abatyše Tereziánského ústavu šlechticů v Praze na Hradčanech) – viz o ní i o jejím manželovi výše.

⁵⁸³ Rkp.: Wegssila Gednák ... Baňkocedul ... lonske ... Mász.

⁵⁸⁴ Rkp.: byly přewelyke ... Tijchosti ... málo kdy.

⁵⁸⁵ Rkp.: mnozstwi ... Owotce ... Pěsský ... Mlegnu ... Zlatym.

pátek a 8. den srpna v Poděbradech 1 dům ohněm stráveno bylo. Že pak již střechy po tom hojným⁵⁸⁶ dešti navlhle byly, nechytalo se tak jiné stavení jako v Ratěnicích, an tehdejší velmi horké a teplé byly.

[70] Dne 17. srpna prohlášeno jest v zámcích, že bankocedule na 100 zl. od dne 15. srpna jen až do dne 15. září běh svůj a udání míti budou.⁵⁸⁷ Z toho opět mnozí lidé, takové baňkocedule mající, se rmoutili, starostili a se soužili, neb /když/ kupovali⁵⁸⁸ za ně něco, prodavači bráti je nechtěli, obz/v/láště pak židé slevuňk na nich, jaký sami chtěli, sobě ukládali.

A tu již se také měnící listy, modrou barvou tištěné, jenž namíste 100 zlatých 20 tohiko platí,⁵⁸⁹ zjevovaly, které však zase mnozí lidé bráti nechtěli. Německy Einlesung šein⁵⁹⁰ jim říkali. A tak při oněch starých bankocedul přestávání a nových nastávání nebylo v lidech žádné radování, anobř samé nařikání.

Dne 18. srpna, v neděli 11. po s[v]. Duchu, po samé 12té hodině z poledne, když lidé obědvali, v městě nejstarožitnějším Kouřemě oheň povstal a ve 3 hodinách 70 domů a děkanství strávil.⁵⁹¹

Dne 27. srpna ve vsi Vykání na panství kounickém zase 5 stavení vyhořelo a kostel tamní s[v]. Havla (ant'⁵⁹² někdy farní býval) taky již hořeti začal, ale obhájen jest. Tři mladí sousedi, byvše v kovářské dílně, jenž /kovář/ radlici v ohni držel, naplil [71] na kovadlo, že když tu radlici na to položí a uhodí, že to hodně bouchne. Nu, bouchlo to dle jejich vůle, ale z té radlice oharek vyskočil dveřma do suchých tu složených listnatých otýpek klesťových a ty hned hořely, takže ač všickni bránili a otýpky rozházeli, vždyť tu hned hnůj chytil oheň a z něho střecha

⁵⁸⁶ Rkp.: do Poledne ... od Poledne ... hognym.

⁵⁸⁷ Nařízení guberniálního cirkuláře z 31. 7. 1811. Přetisk v Krameriových novinách č. 34.

⁵⁸⁸ Rkp.: Banko Cedule ... Baňko cedule ... neb kupogice za ně nětco ... Obzlásstně ... nanjch.

⁵⁸⁹ Rkp.: platěgi.

⁵⁹⁰ Správně Einlösungsschein = výměnný lístek, poukázka.

⁵⁹¹ V Kouřimi podle Krameriových novin č. 37 vyhořelo tehdejší během jedné hodiny 59 domů a 2 stodoly včetně děkanského úřadu až k Maletické bráně.

⁵⁹² Rkp.: aňť ... lýstnatych Otypek ... Otypky ... wzdyť ... zněho.

a od toho jiné stavení, že již víc ubrániti možné nebylo. Jednomu z těch třech, Kolenskýmu,⁵⁹³ v jeho světnici dítě na kolíbce ležící k největšímu zármutku taky uhořelo, ač pak to v polední chvíli bylo.

V týž den ve 2 hodiny z poledne zase ve vsi Chlebích 2 stavení vyhořela.⁵⁹⁴

V týž den 27. srpna v Kostelní Lhotě umřel velebný otec pan František Wajnhuber, tamní třetí lokalista, bývalý nejprv kapucín, rozený z městečka Rychnova za Hradcem, a 29. téhož pohřben jest před malým síncem a dveřma čelníma na hřbitově, kde sám chtěl. Ved život tichý, nábožný a všem příjemný.⁵⁹⁵

[72] Toho měsíce srpna v městě Sadský⁵⁹⁶ na obecní věži zavěše[ny] jsou nové hodiny, jenž tabule na 4 strany s leterami pozlacenými spolu s ukazovatelem mají a také čtvrtě bijí, též do větší vejšky až do střechy vyzdvížená jsou. Ta věž u obecního domu při samé šatlavě vystavená jest vnově roku 1753, v nížto dole pro těžší viníky bejval arest. Hodiny byly pod střechou ve zdi a ukazovaly jen na jedné straně, kde jarmark bývá. Roku 1786 prodala obec ten dům i s šatlavou jednomu měšťanu, Janu Chládkovi, který svou možností ten dům – an prve dřevěný býval – kamenem na 2 podnebí vystavěl a střechu, pro šířku obydlí velmi vysokou, na 3 díly po sobě, vždy vejš,⁵⁹⁷ vzdělal, až s tou vysokostí i tu věž přesadil, čehož znamenitá škoda jest. K tomu i jiná⁵⁹⁸ tu blíže stojící stavení tu krásu nynějších hodin zastěňují. Kdyby pak se tu někdy (čehož Pán Bůh uchovati rač!) oheň strhl, ta věž i s hodinama a tím slavným nákladem zahynouti musí, aniž možné by bylo co ubrániti. Šatlavu pak udělali tehdáž v jednom domku, koupivše jej⁵⁹⁹ v Ouzké uličce, ale nyní dali jej policajtovi obecnímu za obydlí a biřicovi vyká-

⁵⁹³ Rkp.: ztech třech, Kolenskýmu.

⁵⁹⁴ Rkp.: z Poledne ... vyhořely.

⁵⁹⁵ Správně P. František Weinhuber. – Rkp.: Lhottě ... Wajnhuber ... localista ... dweřma ... Hřbýtově ... Tichý.

⁵⁹⁶ Rkp.: Sadsky ... Čžtwrtě ... Wegssky ... wyzdwjżene ... Wystawená ... begwal.

⁵⁹⁷ Rkp.: dřewenný ... posobě wzdy Wegss.

⁵⁹⁸ Rkp.: gine ... Njněgssich ... Hodinama.

⁵⁹⁹ Rkp.: ho w Auzské.

zali bydlo za městem 6 honů blíž staré silnice, kde se někdy clo vybíralo, a proto ta chalupa slove Celna.

[73] Při konci srpna pšenici a žitu něco spadlo, ale ječmenu připlatilo; i v našem důchodě poděbradském dávali za rovný korec ječmena 52 zl. Oves jest za 25 zl., pšenice má 70 zl., žito 60 zl., erteplí⁶⁰⁰ korec 12 i 15 zl., proso 80 zl., hrách 90 zl., jablka 2 za groš, hrušky tolikéž, větší 1 za groš, 5 švestek za groš. Chléb jinak se neprodával než za 30 krej[carů] dost malý bochníček, jaký někdy býval za 2 krej[cary] a za 1 groš.

Suchota zase převeliká panuje, vorba⁶⁰¹ přestala, potoky přeschly; na Labe do mlejnu lidé na 2 a 3 míle jedou a tam draze platiti musí.

Votavy⁶⁰² místem málo, na obcích tráva neroste, drny bělejí. Housenky se rozlízají jako zjara; na stromích lesních i zahradních povrchu listů jest suché, od housenek vysáté a velikých chumáčů visí množství, v nichžto housenky již živé se hýbají.

Od dne 1. září všudy vůbec pivo se zas prodává 1 máz⁶⁰³ za 45 krejcarů, 1 žejd[lík] kořalky za 1 zl., v hospodách za 1 zl. 15 kr., 1 žejd[lík] vína rakous[kého] 2 i 3 zl.

[74] Dne 19. srpna nastal nový měsíc září⁶⁰⁴ a s ním dne 20. ukázala se kometa aneb hvězda ocasatá; hned z večera s jinými hvězdami viděti se dává mezi západem a půlnocí a taky s těmi hvězdami, mezi nimiž stojí, jde i zachází. Dnes, 9. září, když to píše, ještě dosavád se ukazuje; ocas má od sebe k východu obrácený. Jest ten ocas hned při samé té hvězdě tlustý a rozdělený.⁶⁰⁵

Okolo svátku Narození Panny Marie obilná cena: Pšeni[ce] 65 zl., žito 46 zl., ječmen 54, oves 22 zl. Z Němec formani, dostavše na čas záповěď, nesměli sem jeti, aby se víc do Prahy obilí sešlo, jakož pak více for tam přibylo a cena opadla.

⁶⁰⁰ Rkp.: nětco ... Erdteply ... ginák.

⁶⁰¹ Rkp.: Worba ... Mlegnu.

⁶⁰² Rkp.: Wottawy ... drnny ... po Wrchu ... mnozstwi.

⁶⁰³ Rkp.: Pjwo ... Mász.

⁶⁰⁴ Vavák mīnil novoluní, které nastalo 19. 8. 1811 ve 3 hodiny 18 minut ráno. – Rkp.: Ocasáta ... z Večera ... půl nocy ... njmīž ... dosawád.

⁶⁰⁵ Krameriovy noviny se o kometě zmiňují poprvé v č. 37: „Včera, totiž 9ho [září] večer, ukázala se i nad Prahou v nehrubě jasnosti.“

Proto přeci po celé zemi poručení přešlo, aby se do Prahy obilná almužna dávala i taky peněžitá na tamní chudý lid, jenž /z nějž/ se ani mnozí skrze svou práci uživiti a ošatiti nemo- hou.⁶⁰⁶ Nejprv bylo, co kdo chce dáti, a potom se ukládalo na panství a vesnice jisté sumy, a to sice kde nechťi darmo dáti, že bude za 20 zl. měrice se platit. Na ves Milčice uvrženo a dne 9. září podle obecního dílu sebráno jest 8 měric žita.

[75] V některých zámcích kupovali ječmen na slady, i v našem poděbradském, a dávali za rovnou míru 52 zl. Do Prahy se nehrubě lidé hnali, a to pro veliká⁶⁰⁷ cla a v bráně fanty.⁶⁰⁸ Kdo tam fůru obilí vezl, 15 i 20 zl. [s] sebou míti musil.

Dne 5. září pod komenkou 1 vachtmistra a 1 kaprála 15 ulá- nů od regimentu Šwarzenberg, jenž okolo Nymburka leží,⁶⁰⁹ ze vsi Chleb vyjedše⁶¹⁰ sem na noc se přibrali a ráno odtud do Pol- ních Voděrad na exekuci odjeli. Příčina, proč /se to stalo/, ta se budoucně oznámí.

NB. Jest tato: Tamní pán a držitel Voděrad, jménem Václav Novotný, měšťan pražský,⁶¹¹ chce míti od svých poddaných mís- to platu peněžitého zase viditelnou robotu, a dav⁶¹² ty ulány jim na exekuci, chce, aby se k tomu uvolovali a zapsali.

Dne 10. září zase ve vsi Zdrahelicích⁶¹³ oheň v hospodě skrz formana vyšel, nímžto 3 stodoly shořely; hospoda obstála.

14. téhož ráno ve vsi Chválovičkách⁶¹⁴ zase 2 chalupy ohněm lehly. I na mnohých jiných místech na vše strany často jest ohně

⁶⁰⁶ Guberniální poručení (příkaz posílat do Prahy obilní almužnu pro chudinu) bylo vydáno 7. 9. 1811; Narození Panny Marie je 22. 8.– Rkp.: předsy ... Summy ... ne- chtij.

⁶⁰⁷ Rkp.: welyke.

⁶⁰⁸ Fant = základ ve hře (dnešní bank), v lidové mluvě přeneseně poplatků placený „fortnýřům“, strážcům městských bran.

⁶⁰⁹ O Schwarzenbergově pluku hulánů viz výše; komenka = lidově komando, velení; vachtmajstr (Wachtmeister) = strážmistr; kaprál = desátník. – Rkp.: Wachtmjstra ... Sswarzenberg ... ležegi.

⁶¹⁰ Rkp.: wygedauce.

⁶¹¹ Novotný koupil Voděradu (Polní Voděradu) u Kouřimě od hraběnky z Althanu 1806.

⁶¹² Rkp.: Praský ... adawsse ... schořely.

⁶¹³ Drahelice u Nymburka.

⁶¹⁴ Dnes Chvalovice u Nymburka.

a kouře viděti a o ohních tu i tam slyšeti, což ještě slýcháno nebylo.

Téhož dne přede dnem zase v Zdrahehčích 2 stavení vyhořela.⁶¹⁵ 15. téhož, v neděli 15. po s[v]. Duchu, od sadskýho kostela dva ohně viděti bylo k straně západní.

[76] Ve vsi Chlebích⁶¹⁶ dvakrát lunt do stodol založený a tolikéž jednou v Kostelní Lhotě nalezen byl.

Dne 9. září přijel do Sadský⁶¹⁷ jeden vznešený tamní vlastenec, pán Jan Pinkas, nyní již v zemi polské v městě Lemberku neb Lvově guberniální rada. On jedá z Vídně do Čech zajel do Českých Budějovic, aby tamního pana kapitolního děkana Josefa Pingasa spatřil, an o němžto až tam v Lemberku byl slyšel, ač pak spolu ani přátelé⁶¹⁸ nejsou. Radostnili spolu tam v upřímnosti, což mně taky tentýž p. děkan písemně oznámil. Nyní tento, když do Sadský⁶¹⁹ přijel, pro mě taky poslal dne 10. téhož a se mnou mile rozmlouval u přítomnosti též znamenitého sadského vlastence, pana Františka Němečka, na vysokých školách pražských filosofie doktora.⁶²⁰

NB. Téhož p. Pinkasa a jeho ještě bratra Václava Pinkasa, jenž v Praze doktor práv jest,⁶²¹ těch dvouch⁶²² bratrů a třech jejich sester, jenž tu v Sadský sousedky jsou, otec Jan Pinkas zde v Milčicích, v tomto domě a statku, v němž já toto píši, N: 16/24, sedlákem a taky 7 let rychtářem býval, a prodav jej r. 1759⁶²³ Václ[avovi] Poupovi, mému tchánu,⁶²⁴ do Sadský se odstěhoval a tam r. 1799 umřel.⁶²⁵

⁶¹⁵ Rkp.: vyhořely.

⁶¹⁶ Chleby u Poděbrad; Lunt = louč.

⁶¹⁷ Rkp.: sadskýho ... Sadský ... nýnj ... Radda ... Pinkassa.

⁶¹⁸ Přátelé = příbuzní.

⁶¹⁹ Rkp.: ten týž ... Sadský ... pro mně ... mjle ... Wyssokých ... Pražských.

⁶²⁰ Phil. Dr. František Xaver Němeček (1766–1849) byl od 1802 profesorem teoretické a praktické filosofie na pražské univerzitě, autor prvních biografí Wolfganga Amadea Mozarta a Františka Jana Vaváka.

⁶²¹ Advokát Jur. Dr. Karel Václav Pinkas bydlel na Kampě čp. 515 a byl otcem pozdějšího liberálního politika Adolfa Marii P., prapraděd Jiřího Voskovce.

⁶²² Rkp.: Pinkassa ageho ... dwauch ... třech ... w Sadský.

⁶²³ Rkp.: prodawsse ho R. 1759.

⁶²⁴ Rkp.: Tchaanu, do Sadský.

⁶²⁵ O tom viz Paměti I-1.

[77] Dne 7. září ve vsi Jeseníku na panství skřineckém zlo-syn jeden řemesla řeznického, maje tam svou familii, byv⁶²⁶ z 1/2letního – pro krádež – arestu jen tejden doma, lunt dout-nající do stodoly zakládal, ale od jednoho ulána, jenž tam leží, spatřen i chycen a zas do Nymburka do vězení odevzdán.

NB. Témuž p. Pinkasovi a panu doktorovi⁶²⁷ Němečkovi po-dal jsem tentohle pamětno-hlas:

MIěsto SaDská W CžeCháCh [1811]

SWIJho WáženIho a WznessenIho WLastenCe

MIILe VzřeLo: Dnes VIII. ZářI [1811]

Pána Iána PIInkassa, NegWIssII GV VernIaLňII⁶²⁸

RaDV W LeMberkV W LeChiJ [1811].

Což oni obá povděčně přijali.

Onano ocasatá hvězda aneb kometa nezachází s jinými hvěz-dami, ale celou noc vidět se dává, a sice od 10. září v tom místě se jako jindy ukáže, ale stojí vejše,⁶²⁹ než prve stávala; po 7. ho-dině večer již se vidí. Odtud z Milčic vidí se jako nad Brandej-sem⁶³⁰ a proti běhu všech hvězd jiných jde zpátkem k východu a točí se ocasem vzhůru, a když svítá, vidí se nad Poděbrady a ten její ocas jest širší i delší a taky jako jasnější, než prve býval.

[78] Dne 20. září v noci na 21. den zase 2 veliké ohně, jeden na straně 1/2noční a druhý na straně polední viděti bylo.

Velebný otec pan Kazimír Světlík, farář v Sadský,⁶³¹ dne 23. září oznámil a vyřkl na lukách střebestovských, že od měsíce března až do 20. září ze své fary, jakožto na velikém vrchu stojící, dílem ve dne, dílem v noci 53 olně již viděl.

O tak častých ohních i v jiných zemích taky i v novinách čte-me, tolikéž o té kometě, že jest viděná v Sasích, Rusích, v Pru-sích,⁶³² v Polsku, v Rakousích, v říši a taky v Paříži.

⁶²⁶ Jeseník (Velký) u Křince na Nymbursku. – Rkp.: Jesseniku ... bywsse ... krádež ... tegden ... ležegi.

⁶²⁷ Rkp.: Pinkassowi ... Doct: ... Obá.

⁶²⁸ Čti „guberniální“ m. guberniální.

⁶²⁹ Rkp.: Onnano Ocassatá ... wegsse.

⁶³⁰ Míň Brandýs nad Labem. – Rkp.: Brandegsem ... spátkem ... Ocassem.

⁶³¹ Rkp.: Sadsky.

⁶³² O tom v Krameriových novinách č. 37, s. 188. – Rkp.: Widená w Sassych, Russych, w Prussych.

V polovici září všemu živému dobytku i také sutému obilí cena spadla a mnozí lidé jakž tak s nechutí začínali přeci ty nové šajny – totiž za 100 zlatých 20 zlatých – bráti, ač s velkým žehráním i proklínáním. A nad tím obz/v/láště⁶³³ byla mrzutost, že od gruntovníků všecy daně 5krát tolik se platily, totiž za 100 zl. 500 zl., ale že zas všickni ti, jenž od císaře peníze dostávají, ač taky 5krát tolik, takové jen v bankocedulích přijímají a ty zas mezi lid se dostávají, protož jich nic neubývá.

[79] Na den s[v]. Matouše navečer tichý deštíček přišel, a síce mračilo se od západu a deštilo od východu; byl ovšem milý a vděčný, prach na cestách se přeci⁶³⁴ promočí. Nepršelo od dne 4. srpna.

Okolo toho dne cena obilná o něco spadla. Pšenice, an již měla 70 zl., přišla na 60, žito mělo 54, 56, nyní 47, 46 zl., ječmen stojí okolo 50 zl., oves 24 zl., hrách 90 zl., proso 80 zl. Jiné všecy věci velmi drahé, o čemž by bylo mnoho co psáti.

Těž na den s[v]. Matouše přišli sem na zimní kvartýry uláni od regimentu Šwarcenberk z boleslavského kraje v počtu 11 mužů, 1 kaprál, 1 vachtmistr. Měl tu také býti rajtmajstr⁶³⁵; prve ale než on sem z Prahy přijel, dne 26. zase odsud byli vyzdvižení a do Sadský⁶³⁶ přeložení z příčiny, že ves Milčice již od roku 1807 měsíce října pro durchmarše aneb maršírující vojska k plaňanskému komisariátu propuštěná a připsaná jest. Jakož pak roku 1809 přes 3000 a roku 1808 přes 4000 lidu vojenského přes noc a na roztág⁶³⁷ vychovala a i chlebem⁶³⁸ vyživila a přes 250 for na foršpony⁶³⁹ a bez platu vypravila.

⁶³³ Suté obilí = vymláčené obilí; šajny = lidově peněžní poukázky místo znehodnocené měny. – Rkp.: Suttemu ... předsy ... Ssainy ... Obzlasstně.

⁶³⁴ Rkp.: na Wečer Tijchý ... předsy ... nětco. – Svatého Matouše evangelisty je 29. 10.

⁶³⁵ Rajtmajstr (Reitmeister) v původním významu byl ten, kdo umí jezdit na koni. Rytmistr = kapitán jezdeckva. – Rkp.: Qwartýry ... Sswarcenberk ... Wachtmjstr ... Reitmeistr.

⁶³⁶ Rkp.: wyzdwjženij a do Sadskey přeloženj ... propusstěná a připsaná.

⁶³⁷ Roztág = z něm. Rasttag: odpočinek.

⁶³⁸ Rkp.: y s Chlebem.

⁶³⁹ Foršpon (fořpon, firšpon) = přípřež.

[80] Uvečer před dnem
svatých⁶⁴⁰ mučedníků Kosmy a Damiána
začalo pršet a pršelo až do rána.
Tuť role obživly i loučná travička,
stromové, dobytek, setá obilíčka.
Každý mlejn,⁶⁴¹ jenž prv stál,
začal chutně mlíti,
kdo byl smutný, se smál,
začal radost míti.
Ó náš Hospodine,
tobě děkujeme
a v každé hodině čest,
chválu pějeme.

Na den s[v]. Václava (bylo v sobotu) učinil a odvedl [j]sem
našemu veleb[nému] panu faráři škramnickému tento sprostý
vinš:

W Den GMenoW Ce sWeho, WaCsLaWa sWatIho [1811],
Měg ZDraWI Ctneg CžeCh [1811],
DVstognI W KrIstV OteC pán WáCsLaW Zákora,
NIIñI farář W SskraMñIkV [1811].
Wěrně WInssVge FrantIssek Wavák,
SaVseD WsI MILCžICkI [1811].⁶⁴²

[81] Z novin N: 39, dne 28. září vydaných. Dne 26. srpna ve
Vídni na šancích za 5 milionů zlatých baňkocedul⁶⁴³ spáleno
bylo. Toto teprva první pálení baňkocedul slyšíme, an již celá
4 leta na jejich shlazení jsme platili, a nyní od měsíce března,
kdyžto 4 díly se tratí a toliko 5. díl zůstává, již jich mnoho zni-
čemněno jest. Ale že zase jak vojsku, tak všem v císařské služ-
bě stojícím lidem – a sice 5krát tolik, za 100 zlatých 5 set – se
vydává a od nich mezi veškeren národ zase se rozhází, protož

⁶⁴⁰ Rkp.: S. S: ... Kozmy ... Rolle. – Kosmy a Damiána je 26. 9.

⁶⁴¹ Rkp.: Mlegn ... staal ... Sobotku.

⁶⁴² Zbývající třetina stránky zůstala prázdná. – Svatého Václava Přemyslovce je 28. 9.

⁶⁴³ Rkp.: baňkocedul ... schlazeni ... Seth ... Odnjch ... ubegwalo ... Měděnne ... dwau
grossáky.

nic znáti není, aby jich ubejvalo. To soužení skrze tak časté proměny mince není ani k vypsání, anižť by si to kdo uměl pomysli, dokudž nezkusí. Tak každý moudrý praví, že krom strachu z válečných nepřátel pocházejícího ostatní bídy a psoty dosti.

Jiné peníze nyní nejsou nežli měděné 1/2zlatníky a 5tgroše; co kdo za ně kupuje, celý ten peníz nechati musí, neb žádný nic dodat nechce a nemá co. Tolikéž i zlatky a dvouzlatky jak v krámích, tak v hospodách celé nechati se musí, žádný nic dodat nechce. Dvougrošáky a groše jsou již židům za kořist a málokterý jest viděti.

[82] Při konci září dle nejvyššího nařízení odváděly se na každou ves dle usedlostí uložené peníze pod jménem přídavek na maso vojsku v zemi ležícímu,⁶⁴⁴ ač pak, kde ve vsích leží,⁶⁴⁵ maso sobě nekupují, ani chléb svůj hospodáři nedají, ale jej prodavše hospodářův chléb jedí. Naše ves Milčice odvedla toho přídávku dne 27. září 152 zl. 58 krej[carů].

NB. Nyní cokoliv se platí, vše pětkrát tolik podle toho pádu bankocedul platiti se musí, a sice za 20 zl. 100, za 10 /zl./ 50, za 5 /zl./ 25 etc.

V noci před dnem 3. října zase v Čiňovsi⁶⁴⁶ pod farou 8 stavení a škola stráveno jest ohněm. Fara dosti těžce obhájená byla, ale kostnice na krchově shořela.

Dne 5. října Praha platila obilí rovnou míru: 1 kor[ec] pšen[ice] 66, 68 a 70 zl., žito 46, 48 zl., ječmen 42, 45 zl., oves 32, 34 zl., hrách 80, 86 zl.

V těchto dnech již onano kometa vejše⁶⁴⁷ než prve dává se viděti. Její ocas jest o mnoho kratší i barvy bledé, ale vždy svůj běh má od západu k východu. Dne 6. téhož října uvečer stála o mnoho vejš⁶⁴⁸ než kdy prve a ocas měla delší a nešla k východu, ale k straně půlnoční se dolů nížila.

⁶⁴⁴ Nejvyšší poručení, podle kterého se od 27. 9. 1811 odváděly peněžité částky na maso pro vojsko v zemi.

⁶⁴⁵ Rkp.: Neywissjho ... Vssedlosti ... Masso ... ležegi ... co kolyw ... banko cedul.

⁶⁴⁶ Správně Činěves. – Rkp.: Wnocy ... Obhagená ... schořela.

⁶⁴⁷ Rkp.: Wtěchto ... Onnano ... Wegsse ... wzdy.

⁶⁴⁸ Rkp.: vWečer ... wegss.

[83] Když tak kafe⁶⁴⁹ a cukr velice drahé jest a až za 22 zl. i za 23 a 24 zl. 1 lib[ra] se prodává a ještě k dostání není, protož mnozí krom toho v jaře ze stromů bukových a březových dělaného syrobu vymyslili zase syrob z červené řepy dělati, a ten má být nad jiné lepší. Odkudž povstalo tovaryšstvo z mnohých pánů a měšťanů, jenž u vsi Křesetic blíž Hory Kutné veliké pole takové řepy davše⁶⁵⁰ nasázeti, hodlají se takový syrob z ní vařiti. Aby pak rychleji nadrobno strouhaná a šťáva z ní tlačaná býti mohla, vymyslil kdosi jistou mašinu neb nástroj, jenž v kolách a želízkách záleží; tím, když se točí, řepa z koše – rovně co ve mlejně⁶⁵¹ zrní – do těch struhadel padá a se strouhá. To v Křeseticích uhledavší p. František Moucha, mlynář střebeštovský,⁶⁵² ještě lépe tu mašinu zformoval a tu v Střebešticích v svém mlejně⁶⁵³ vyhotovil, která dne 5. října tam do Křesetic vezená byla. Koštoval ten náklad přes 700 zl. Pracovali na ní Václ[av] Král z Českého Brodu, starý sekerník, a Jan Smolík, tesař z Střebeštic.

[84] Okolo s[v]. Havla suté obilí zde mělo cenu míra vrchovatá: Pšenice 60 a 62 zl., žito 47, 48 i 50 i 52 zl., ječmen 43, 45 i 48 i 49 zl., oves 32 a 33 i 34 zl.

Zelené osení, pšenice a žita krásně urostaly, takže na nich veřejně dobytek se pásal.

Dne 12. října, v sobotu před nedělí 19. po s[v]. Duchu, na panství brandejském⁶⁵⁴ ve vsi Všetatech tam zůstávající od ulánů rytmistr přivezl peníze pro celou eškadronu z Brandejsa od štábu,⁶⁵⁵ [ale] do neděle do rána někdo je všecky ukradl. Žádal on tamního p. pátera lokalistu,⁶⁵⁶ aby to v kostele ohlásil, což

⁶⁴⁹ Rkp.: Kafee.

⁶⁵⁰ Rkp.: Towarisstwo ... Kuttne ... dadauc ... znj.

⁶⁵¹ Rkp.: strouhaná ... kdossy ... Želýskách ... Mlegne.

⁶⁵² Z Třebeštic u Sadské.

⁶⁵³ Rkp.: Mlegne ... wezená ... nanj.

⁶⁵⁴ Rkp.: Osseni ... wrosttaly ... nanjch ... Sobothu ... Brandegskem ... Wssetattech ... Ritmjstr [i dále tak].

⁶⁵⁵ Rkp.: přiweza ... Brandegsa od Štobu, do Neděle.

⁶⁵⁶ Lokalista = více než kaplan, trvalý pomocník faráře se samostatnou správou vyčleněně skupiny farníků; lokálie = místní duchovní správa. – Rkp.: Patera Lokálistu ... Krádeřnik ... Lokálie.

on velmi ochotně a tak horlivě a pohnutelně učinil, že ten krádeřník zas tu noc na pondělek všechny ty peníze k němu do lokálie přinesl, které když ten rytmistr radostně viděl a přijímal, chtěl vědět na tom duchovním, aby mu toho zloděje, kdo by byl, ohlásil; což když on učiniti nechtěl, rytmistr se rozhněval a zase s takovou v úterý ku knězi přišel, a když přeci dověditi se nemohl, přiběhl on ve středu s pistolí do obydlí kněze, an právě v kostele mši svatou četl, a tu rytmistr vběhl do kostela a nepromluviv [85] slova, téhož kněze skrz prsa prostřehl a na místě u oltáře zabil. Nato od lajtenanta s ulány zjištěn a do Brandejsa⁶⁵⁷ ještě ten den a v pátek, 18. téhož, do Prahy do-
dán jest.

V noci mezi 23. a 24. dnem října v městě Poděbradech v rád-
ním domě kasa kontribučenská s jinými tam přílohami v sumě
9556 zl. i s dubovou, silně kovanou truhlicí ukradená byla.
Ráno našla se truhlice za městem roztlučená a některé baňko-
cedule, dvojky a jiné papíry roztrhané. V těch penězích bylo
taky něco na stříbře i na zlatě, ježto to tam někteří měšťané
schované měli.⁶⁵⁸

[86] V novinách po neděli 21. po s[v]. Duchu jsme četli,⁶⁵⁹ že
arcikníže Rudolf, císaře pána bratr, maje býti arcibiskupem
holomouckým, když tak od té stolice některé města a statky od-
dělené jsou, takové důstojenství zanechává a raději stav vojen-
ský sobě oblibovati začíná.⁶⁶⁰

⁶⁵⁷ Lajtenant = poručík. – Rkp.: předsy ... nepromluwjw ... Prssa ... Laitenanta ... Brandegsa.

⁶⁵⁸ Kontribučenská kasa byl peněžní kontribuční fond poděbradského panství, který vznikl z daní a pokut pro náhradu škod za těžké neúrody, živelních pohrom a válečných ztrát. Mimoto panství ještě disponovala obilním kontribučním (kontribučenským) fondem v podobě sýpek. – Rkp.: Rádnjm ... Cassa ... Summě ... Vkradená ... baňko cedule ... nětco ... jessto.

⁶⁵⁹ Tato neděle nastala 27. 10. 1811. Vavákova zpráva podle obsahu však pocházela spíše z Krameriových novin č. 42 ze soboty 19. 10; další čísla přinesla nové podrobnosti.

⁶⁶⁰ Ve skutečnosti měl arcivévoda Rudolf Johann Josef Rainer (1788–1831), od 1805 koadjutor olomouckého arcibiskupa Antona Theodora hr. Colloredo-Waldsee (1726–1811, první arcibiskup olomoucký od 1777), od 1820 arcibiskup olomoucký, tehdy jen nižší svěcení. Byl nejmladší ze sourozenců císaře Františka I., žák a přítel Ludwiga van Beethovena, 1811 jmenován plukovníkem, 1819 kardinálem.

Item: Španělům štěstí nad Francouzi s pomocí Engličanů⁶⁶¹ a Turkům nad Rusy že se ozývá.

Při začátku listop[adu] obilí mělo cenu jako o s[v]. Havle, krom ovsu něco spadlo.

Od 1. listop[adu] začaly býti zase jasné časy a taky zrána mrazy. Země tuhly a cesty se lepšily a dobytek hovězí všady na žitách se pásł.

Dne 5. listop[adu] v Praze na trhu obilná cena byla taková: Pšenice od 55 do 60 zl., žito od 45 zl. do 50 i taky 52 zl., ječmen od 40 do 42 a 43 zl., oves od 23 do 25 a 26 zl., hrách 80 zl., čočka též.

Minulý týhoden dne 28. října pan František Poul, důchodní pardubský, přijel do Poděbrad na ouřad sirotčenský, kterýž byl také dřív před p. Soudným administrýroval⁶⁶²; a pan Soudný z toho zde sirotčenství odebral se do Českého Dubu za vrchního řiditele.

[87] Onano kometa aneb ocasatá hvězda vždy se ještě vidět dává a vejš k straně polední vystupuje. V novinách od rozličných hvězdářů rozličná⁶⁶³ zdání se o ní dávají a jedni druhým odporují. Každý by /ji/ rád na svůj politický smysl obrátil a Stvořiteli, jenž ji učinil i cesty jí ukazuje, jakořka z rukouch⁶⁶⁴ vydržel a snad z oblohy shodil. Není žádný, jenž by s Jeremiášem řekl: „Prut bdící já vidím.“⁶⁶⁵

Simeon Partlicius, dle náboženství protestant, v svém Ekonomickém, velice obšírném kalendáři, jenž jest v Čechotě l. P. 1617 v Praze tištěný,⁶⁶⁶ o kometách obz[v]láštní bohomyšlnou předmluvu činí a rozdílnými časy ukázaných komet 83 vypisuje, a co

⁶⁶¹ Rkp.: Sspanielum ... Engličanu ... Russy ... netco.

⁶⁶² Srv. Paměti IV, 55 a 113; o Josefu Soudném tamtéž, 131–132. – Rkp.: původně N. Poul, později zdola připsáno Frantjssek ... administrirowal.

⁶⁶³ Rkp.: Onnano ... wzdy ... wegss ... rozlicne.

⁶⁶⁴ Vydržet = vyrazit. – Rkp.: Gako řka z Rukauch ... z oblohy schodil ... bdicý.

⁶⁶⁵ Podle ekumenického překladu SZ, Jr (kn. Jeremjáš), 1, 11: „Vidím mandloňový prut.“ Jde o to, že v hebrejštině slovo „š-q-d“ značí jak mandlovník, tak bdění. Viz dále.

⁶⁶⁶ Simeon Partlicius: Calendarium perpetuum aeconomicum, t. 2, Praha 1617. – Mistr Šimon Partlic ze Špicberka (asi 1588–po 1640) byl správcem královéhradeckých škol, vstoupil do služeb krále Fridricha Falckého a působil pak v Německu. Zabýval se kritikou astrologie a zdůrazňoval vliv vůle Boží na pohyb nebeských těles.

která zlého za sebou zanechala, oznamuje. A dokládá, že nikdy taková neobyčejná hvězda neb kometa nadarmo není a že něco zlého a protivného předpovídá. A protož když takovou vidíme, že se máme k Pánu Bohu obrátiti a jej za smilování a odpuštění hříchů prositi.⁶⁶⁷ Ale nyní politici všecko na svou módu jináč převracejí.

[88] Před několika lety hlásalo se, že kometa nic nejní⁶⁶⁸ a že kdy která přijíti má, mohou ji hvězdáři vypočítati, a dříve než přijde, oznámiti; a hle, tuto nynější žádný pak dříve neoznámil, aniž – jak se ještě dlouho ukazovat bude – řícti smí; tím méně, co za sebou potáhne.

Když Pán Bůh takovou – bezpochyby – Jeremiášovi ukázal a ptal se ho: „Co vidíš, Jeremiáši?“, odpověděl: „Prut bdící já vidím“. I řekl k němu Hospodin: „Dobře jsi řekl, že prut bdící vidíš; aj, já bdíti budu.“⁶⁶⁹

NB. Pro upřímného čtenáře položím vypsání toho slova ze čtyř biblí, a sice v bibli nejprvnější, l. P. 1488 v Praze tištěné, stojí psáno: „Prut bděcí já vidím.“⁶⁷⁰; 2. v bibli l. P. 1506 v městě Benátkách vla[š]ských tištěné: „Prut bděcí já vidím.“⁶⁷¹; 3. v biblích Melantrichového trojího vydání: „Prut bděcí já vidím.“⁶⁷² Ale v bibli v Hallu tištěné, kterou Jednota bratrská s luterskou bibli smísila, stojí: „Prut mandlový já vidím.“⁶⁷³ A nato příkládá též to vyrčení Hospodina: „Ay, gá bdjti budu.“ Nu, jak se ty dvě propovědi k sobě šikují, každý sprosták rozsouditi může.

⁶⁶⁷ Rkp.: Cometta ... nětco ... modu.

⁶⁶⁸ Rkp.: negni ... njněgssi ... řýcti.

⁶⁶⁹ V ekumenickém znění: „Stalo se ke mně slovo Hospodinovo: ‚Co vidíš, Jeremjáši?‘ Odpověděl jsem: ‚Vidím mandloňový prut.‘ Hospodin mi řekl: ‚Viděl jsi dobře. Bdím nad svým slovem, aby se uskutečnilo.‘“

⁶⁷⁰ Srv. Biblí v Praze ve fol. 1488.

⁶⁷¹ Srv. Biblí česká v Benátkách tištěná roku 1506.

⁶⁷² Vavák míní první tři vydání Biblí české v samostatné edici Jiřího Melantricha Rožďalovského z Aventina (asi 1511–1580): 1556 (SZ), 1560 (NZ) a 1570 (jednosvazkové vydání v nové redakci).

⁶⁷³ Vavák míní Biblia sacra, to jest biblí svatá aneb všecka svatá písmena starého i nového zákona (...), Halle an der Saale 1722. Na tomto vydání se podíleli hornouherští luteráni Matej Bel a Daniel Krman, vycházející z králického textu. – Rkp.: Hál-lu ... bratrská ... luterskou.

[89] Francké noviny⁶⁷⁴ a z nich naše české N: 44 praví, že prej se roku 1769, když se Napoleon narodil, kometa ukázala, mající ocas na 100 grádů dlouhý, a tato prej letos, 1811. roku, hned po měsíci březnu že se znamenala, kdyžto se byl král Říma, syn Napoleonů[v], narodil. Ale že pak žádný tehdáž nic o ní neřekl a neoznámil!

V Uhřích hvězdář prej nazývá tu kometu hvězdou bloudící, jako by snad bez Stvořitele sama se učinila a nevědouc,⁶⁷⁵ kam se obrátiti, po obloze sem tam bloudila; ale jiní prej mu v tom odporují. Hle, jedna hvězda těm nynějším vyjasněným rozumům jaké dělá vrtochy! Co jest myšlení, co jest mluvení a co jest psaní – a žádný pak neřekne ani, že jest „prut bdící“, jak řekl Jeremiáš v 1. kapitole.

Paměť historická. V týchž novinách N: 44 se čte, že ten střílní nástroj bomy neb pumy Turci první vynalezli a způsobili,⁶⁷⁶ když onen známý ostrov Rhodus oblehli léta 1522, a léta 1588 že teprv v Evropě do známosti a rozmnožení přišly.⁶⁷⁷ Tak taky onen nástroj švihovky zde v Čechách na hradě Švihově vymyšlen byl⁶⁷⁸ a onen nástroj karkáše u města Karkassona v Španělsku se začal; nyní porušeně se říká kartáče.⁶⁷⁹

[90] Item z těch novin N: 44. Arcivévoda Rudolf,⁶⁸⁰ když arcibiskupem holomouckým býti nechtěl, dostal od papeže dispensací a od císaře pána regiment jízdný, jenž se jmenoval Alvinci, a jest jenerálem.⁶⁸¹

⁶⁷⁴ Podle Krameriových novin se jednalo o pařížský žurnál Gazette de la France. – Rkp.: Franche ... znych ... Preg.

⁶⁷⁵ Rkp.: preg ... Gakoby ... newěda ... gjn j preg ... ňjněgssim ... aňi.

⁶⁷⁶ Pojem „boma“ v cit. čísle Krameriových novin není. Zdá se, že se mezi lidmi tohoto pojmu užívalo jako zkomoleniny substantiva bomba. – Rkp.: Paměť Historická ... spusobily ... Letha.

⁶⁷⁷ Další větu přidal Vavák sám.

⁶⁷⁸ Tak původ pojmu vykládal podle Jungmannova Slovníku Bohuslav Balbín. Švihovka, švihovnice = dlouhé štíhlé polní dělo menší ráže a na podvozku.

⁶⁷⁹ Druhá část věty je naplněna Vavákovými omyly. Carcassone je město ve Francii. Francouzský pojem „carcasse“ (česky správně karkasa) označuje zápalnou dělovou střelu s železnou kostrou; italský pojem „cartaccia“ (česky kartáč) označuje dělový náboj z mnoha kulí v původně lepenkovém obalu. – Rkp.: Karkásse ... Karkassona w Šspanielých.

⁶⁸⁰ K tomu výše. – Rkp.: Arcy Wywoda ... Arcy biskupem ... Alvinci.

⁶⁸¹ I na tomto místě Vavák zaznamenává mylně. József Alvinczy sv. pán de Barberek (1735–1810) byl polní maršál, 1796–1797 vrchní velitel polních vojsk, poté velící

Z novin N: 45. Dne 1. října, v úterý, královské město Kadaň vyhořelo, a sice kostel farní znamenitý se dvěma věžemi⁶⁸² a zvony, špitál a při něm kostel Stětí s[v]. Jana Křtitele, děkanství a kolej piaristův a 143 domy. Škoda se počítá až na miliony, nebo (prej) mimo jiné věci⁶⁸³ i mnoho tisíc korců tam shromážděného obilí a jednomu voskářovi 50 cent[nýřů] vosku v nic uvedeno jest, též 24 stodoly.⁶⁸⁴

To město založeno bylo od jednoho muže, jenž sloul Kadaň, l. P. 821 a náleželo před lety rodu p. p. z Hasenštejna.⁶⁸⁵ L./éta/ 1302 všecko vyhořelo, l. 1421 zase Žižka je⁶⁸⁶ vypálil a lid všec-ken zmordoval. Potom bylo vyzdviženo za město královské. Klášter františkánský za městem založen jest l. 1234, po žižkovským⁶⁸⁷ vyhlazení zase obnoven l. 1589 a panenský řádu s[v]. Alžběty vystaven jest l. 1748. Kolej piaristů založena jest l/éta/...⁶⁸⁸

Dne 8. listop[adu] v Praze vyvolen jest od kapitoly hlavního kostela za kanovníka pan Jan Křtitel⁶⁸⁹ Luger, děkan v Český Lípě.

[91] V Holomouci, když panství arcibiskupské odňato a 60 000 zl. ročně pro arcibiskupa vykázáno jest, má sobě kapitola tamní sama arcibiskupa voliti.⁶⁹⁰ Vyvolila dne 26. listop[adu] Tadeáše hrabě z Trautmansdorfu, biskupa králohradeckého.⁶⁹¹

generál v Uhrách. Byl majitelem uherského pěšího pluku č. 19. Arcivévoda Rudolf byl jmenován plukovníkem a učiněn majitelem hornorakouského pěšího pluku č. 14.

⁶⁸² Rkp.: Nowjn ... 2mi Wěži ... Křtitele ... Kolleg.

⁶⁸³ Rkp.: (preg) mjmo Giných wěcy ... schromážděného ... wnic.

⁶⁸⁴ Následující historický přehled je převzat z cit. čísla Krameriových novin a odpovídá tehdejší velmi nepřesné znalosti historického místopisu.

⁶⁸⁵ Kadaň vznikla snad jako hrazená osada až na konci 12. století, 1277 byla povýšena Přemyslem II. Otakarem na královské město. Původně tu byl klášter johanitů, za husitských válek byla Kadaň dobyta pražany, nikoli Žižkou, a na přelomu 15. a 16. století ji drželi Hasištejnští z Lobkovic.

⁶⁸⁶ Rkp.: Žjzka ho ... wyzdwjženo.

⁶⁸⁷ Rkp.: Frantjsskansky ... Žjzkowskym ... Pannenský ... Kolleg.

⁶⁸⁸ Vavák vynechal místo pro dataci. V novinách nebyla uvedena. Kolej piaristů vznikla na místě minoritského kláštera, zrušeného Josefem II. 1784, a 1802 bylo při ní zřízeno gymnázium.

⁶⁸⁹ Rkp.: Křtjtel ... Český.

⁶⁹⁰ Další věta je připsána na dolním okraji listu. – Rkp.: Arcy Biskupske ... Thadeásse.

⁶⁹¹ Maria Tadaus hr. von Trautmannsdorf (1761–1819) byl od 1794 biskupem v Hradci Králové, od 1811 arcibiskupem olomouckým, od 1816 kardinálem.

Mezi 12. a 15. listop[adem] nad Ouvašem v onom rozhlášeném lese Vidrholci zase krádeže⁶⁹² se zjevily, až i deližans⁶⁹³ královská taky od loupežníků přepadená byla. Protož ostré i taky skrz ulány vojenské vizitace na 2 i tři míle od Vidrholce se držely 16., 17., 18., 19. a 20. listopadu.

Od častých deštíků pole tak již namokla,⁶⁹⁴ že skrze to na ta tak-tak urostlá a krásná žita a pšenice nemohly se vyhánět⁶⁹⁵ dobytky, an se hluboké šlépěje dělaly.

Dne 18. listop[adu] byl jsem já v jisté příčině v klášteře bývalým⁶⁹⁶ s[v]. Prokopa nad Sázavou, a tu' [j]sem viděl, že ten nynější držitel toho panství mnoho již v tom klášteře předělal, mnoho rozbořil a jináč změnil. On se jmenuje Tigel,⁶⁹⁷ jest rozžený říšák a byv⁶⁹⁸ na vojně v Praze se oženil a tu vzav měšťanství mohl Sázavu koupiti.⁶⁹⁹ Ačkoliv jest lutrián, ale v ničem katolickému náboženství nepřekáží a řekl mně tamní pan farář, veleb[ný] Jan Chmela⁷⁰⁰ (jenž taky letos od 1. listopadu druhého kaplana dostal), že v den Božího těla na procesí ke všem oltářům s rozžatou svící chodil.

[92] Dne 23., 24. listop[adu] mrazy se začínaly a v noci před s[v]. Kateřinou sníh zemi poprášil.

Dne 27. téhož dala zdejší ves Milčice na magacín⁷⁰¹ žita 58 měřic, jenž v týž den do Chlumce vezeno bylo, a ovsa 74 měř[ice], s tím se má čekat.

Z novin N: 46. O té až dosavád viděné kometě z Rotterdamu se píše, že již od svého prvního úkazu na 27 milionů mil zpátkem na vejšku⁷⁰² k straně polední postoupila; letící koule z kusu že

⁶⁹² Rkp.: Onnom ... Lesse ... Kradeže ... přepadená.

⁶⁹³ Deližans = diligence, rychlodopravní poštovní vozy.

⁶⁹⁴ Rkp.: namokly.

⁶⁹⁵ Další slovo dodatečně připsáno na okraji. – Rkp.: ty ... vrostle a krásné.

⁶⁹⁶ Rkp.: býwalym ... njněgssi.

⁶⁹⁷ Sázavský velkostatek koupil 1808 ve veřejné dražbě Wilhelm Tiegel ryt. von Linden kron.

⁶⁹⁸ Rkp.: Tigel, gt ... abywsse ... gt ... w njtčem Katholyckemu ... Processi.

⁶⁹⁹ Srv. Paměti V, 150.

⁷⁰⁰ Srv. Paměti III-2, 83; Jan Chmela (1740–1817) byl exjezuita, po zrušení řádu misionář, od 1792 farář sázavský, katolický literát, oponent prvního českého luteránského kněze Matěje Markovice. Kaplanem u něho byl P. Martin Kalaš.

⁷⁰¹ Magacín = sklad. – Svaté Kateřiny mučednice je 25. 11.

⁷⁰² Rkp.: dosawád ... Rotterdámu ... Mjl ... spátkem na Wegssku ... dýlku.

by na tu dylku 24 let letěti musila, a denně že uběhne 675 000 mil ta kometa.

Pamět pěkná z města Jindřichova Hradce. V tom městě na věži hlavního kostela visí zvon veliký a slavný, řečený Kňour. Někdy jeden učený a bohatý – dle svého dědictví – mládenec, téhož města syn,⁷⁰³ umínil sobě vzdálené krajiny a města ve světě spatřiti. Učinil pořádný kšaft se svým dědictvím tu pozůstávajícím, aby kdyby se za 30 let domů nevrátil, to všecko dědictví připadlo k záduší hlavního kostela v městě. Když 30 let vypadlo a on se nevracel, tehdy magistrát města zprodav to jeho dědictví dal ulíti ten slavný zvon a od příjmení⁷⁰⁴ kšaftovníka dali mu jméno Kňour. Když ten zvon byl na věž zavěšen u přítomnosti na tisíce [93] lidu, ihned se s ním⁷⁰⁵ taky zvonilo, a v tom přichází živý Kňour do brány a ptá se, co jest to za hlas tak velikého zvonu, an tu nebejval. I odpovězíno mu, odkud ten zvon pochází a že dnes poprvé s ním⁷⁰⁶ se zvoní. Ulekl se toho živý Kňour, neb přicházel v stavu bídném, všecek otrhaný. To pak ho zas a všecken lid těšilo, že zvon prvním svým hlasem svého dobrodince vítal a jeho dědictví že mu vstříc vycházelo. Ustanovil tehdy magistrát a celá obec téhož živého Kňoura až do smrti v dobrém stavu zachovati, a tak se stalo. Jméno toho Kňoura a rok lití zvonu, jenž na něm jest, ještě [j]sem nedosáhl. Vzato z psané paměti.

Vejtah⁷⁰⁷ z novin N: 47, 7. prosince. Podle popsání l. 1811 vynachází se v Čechách 266 měst, 100 předměstí, 295 městeček, 11 892 vesnic, 521 702 domů, 752 437 familií neb manželství, od některého roku přibylo duší neb lidí 27 634 a pozůstává všeho lidu 3 miliony 114 238 mimo cizí: 4194 samého duchovenstva, 2082 panského neb stavovského rodu osob, 75 727 měšťanů a řemeslníků, 139 379 sedláků, 22 000 domkářů a nádeníků a 50 529 židů.

⁷⁰³ Byl jím měšťan Hanuš Knauer. Chrám zasvěcen Nanebevzetí Panny Marie.

⁷⁰⁴ Rkp.: Wěžj ... Někdý ... majistrát ... sprodawsse ... Přjgmění.

⁷⁰⁵ Rkp.: y hned ... snjm.

⁷⁰⁶ Rkp.: nebegwal ... od Kud ... po Prwe snjm ... Hlassem ... Magistrát ... Lýtij ... wzáto.

⁷⁰⁷ Rkp.: Wegtah ... Prasynce ... Familygi ... mjmo Cyzých ... Ossob.

[94] Na začátku prosince obilí suté mělo cenu a sice zde: Pšeni-
ce 65, 68 a 70 zl., žito 50, 52 zl., ječmen 45, 46, 48 zl., oves 25, 26,
28 i taky 30 zl., hrách 80 zl., proso 50 a 52 zl., erteple⁷⁰⁸ 14, 16 zl.,
seno 1 cent./nýř/ 22, 24, 25 zl., sláma 1 mand[el] 12, 15, 16 zl.

Počasí mrazivé a jakž tak jasné.

NB. Dne 18. prosince, v středu, o nymburským⁷⁰⁹ jarmarce
ráno v 9 hodin ukázala se na obloze slunečnice, od slunce
k straně polední asi – dle našeho zraku – 1 hon vzdálená; před
ní ještě blíže k poledni a vejš na obloze stála duha jedním kon-
cem dolů a druhým vzhůru, před sluncem pak zase jiná ležatá
duha, an jedním koncem k poledni a druhým k 1/2noci se spat-
řovala; obloha celá jasná byla. Potom dne 20. téhož před ním
v noci a celý den přšelo. Na den s[v]. Tomáše,⁷¹⁰ v sobotu, krás-
ný sluneční den byl.

Z novin N: 50, z Holomouce. Dne 25. listop[adu] kapitola
hlavního kostela s[v]. Václava v Holomouci, dosáhši od císaře
svobodné volení arcibiskupa,⁷¹¹ [91] vyvolila Maria Tadeáše,
biskupa králohradeckého, an tam též kanovníkem byl, hrabě
z Trautmansdorfu, a ten bude v počtu biskupů holomouckých
58. a v počtu arcibiskupů druhý.

[95] Onen pařížský duchovní sněm, jenž se byl dne 17. Juni
tohoto 1811. roku začal,⁷¹² [63] na konec listop[adu] bez všeho
dokonalého ustanovení se rozešel, neb Bonapart, císař fran-
cou[z]ský, tomu chtěl, aby shromáždění otcové dle jeho předpi-
su v církevním řízení pokračovali, dle čehož by on, a ne otcové
církev řídili. Ale oni, ačkoliv od něho své vychování i čest
a slávu měli, jeho předpisy povrhli a dle osvícení Ducha s[v].
a své přísahy i starých církevních sněmů, zvláště tridentského,
se drželi. A poněvadž také k témuž sněmu papež Pius VII.⁷¹³

⁷⁰⁸ Rkp.: Sutte ... Erdteple.

⁷⁰⁹ Rkp.: Nimburskym ... přednj ... k Polednj a wegss ... k Polednj.

⁷¹⁰ Svátek apoštola Tomáše (1. st.) připadal na 21. 12. (nyní 3. 7.). – Rkp.: Thomásse
w Sobothu.

⁷¹¹ Rkp.: Arcy Biskupa ... Thadeásse ... Králo Hradeckého.

⁷¹² Rkp.: zaczal ... schromážděnj Ottcowe ... předpissy ... wzlásstě.

⁷¹³ Pius VII. (vl. jménem Barbara Luigi Chiaramonti, 1740–1823) byl papežem od
1800, pro neshody s Napoleonem byl 1805–1814 jeho faktickým zajatcem.

své povolení nedal, aniž kvůli jednomu světskému člověku, jenžto dříve církev Boží rozsápal a strhal a nyní ji svou mocí a rozumem světským chtěl obnovovati, dáti mohl – a hlavu církve /Napoleon/ dosavád jako v zajetí drží. Protož ze všeho⁷¹⁴ sešlo. Aby se pak světu nezdálo, že by papeže v zajetí držel, hned měsíce října poslal k němu jednoho jenerála do Savony města s tím /v/zkázáním, že on v žádném tvrdém zajetí nezůstává, ale jestli se mu líbí, že může, kam chce, odsud vyjeti. Odpověděl papež, jestli tomu tak jest, že on půjde do Říma, tam, kde [97]⁷¹⁵ mu býti náleží, což ale Bonapart dovoliti nechtěl.⁷¹⁶ Item z psaní toto se rozhlašuje: Prve než se ten sněm v Paříži rozešel, povolal k sobě Bonapart císař dva arcibiskupy, na kterých viděl samou nevinnost, pobožnost a svatost, a jich se tázal, co smýšlejí a soudí⁷¹⁷ o jeho manželstvu a zplozenému z něho synu. Z nich jeden odpověděl, že byť to manželstvo papež povolil, že přeci dokonalé nejní, protože jest z pejchy⁷¹⁸ a mocné vilnosti, též ze žádosti panování a cti, a povolený že jest z přinucení a vejhrůzkami⁷¹⁹, a protož před Pánem Bohem že jest cizoložstvo. Neodpověděl prý na to Bonapart, ale uchopiv svůj kord, téhož arcibiskupa protekl. Druhý arcibiskup tu stojící bez všeho leknutí rozhrnul oděv na prsách⁷²⁰ svých a řekl, jestli jest ta odpověď smrti hodná, že on jest taky hotov pro ni a zákon Boží umříti. Ale císař nechav⁷²¹ ho, odešel do jiného pokoje.

[96] Dne 23. prosince, též tu noc před ním a po něm prudký velmi vítr od západu vál⁷²² a mnohé stromy v lesích polámal i stavení rozhazoval; co dříve zmrzlo, zase vše pustilo. Na Štědrý den přšelo.

⁷¹⁴ Rkp.: dosawád ... ze wsseho ... stim skázáním.

⁷¹⁵ Vavák přehlédł s. 96 a psal na s. 97, odkud – aniž by to poznamenal – se vrátil na s. 96.

⁷¹⁶ Následující zprávy nepocházejí z Krameriových novin té doby. Jde o smyšlenky, jejichž původ je nejspíš ve fámách šířených na farách mezi kněžstvem.

⁷¹⁷ Rkp.: Swátost ... Smegsslegi a Sauděgi ... splozennemu.

⁷¹⁸ Rkp.: Znjch ... předsy ... proto že ... negni ... Pegchy.

⁷¹⁹ Rkp.: powolenj ... Weghrožkami ... Cyzolostwo.

⁷²⁰ Rkp.: nato ... na Prsách ... lodná ... hottow.

⁷²¹ Rkp.: nechage.

⁷²² Rkp.: přednjm a poněm Waal ... lessych.

HoD Narozeňl Pána Nasseho Letos MěL CžtWereg Cžas
[1811]:

Mráz, Dessť, SLVneCžno a poVoLně ŤICho [1811].

Na den svatého Štěpána

i s[vatého] Jana

všech počasů mírnost

zůstávala s náma.

Na den Mladátek, v sobotu, Praha takto obilí platila: Pšeni-
ci od 60 do 70 zl., žito od 52 do 60 zl., ječmen od 45 do 50 zl.,
oves od 20 do 25 a 26 /zl./, hrách od 70 do 80 zl., erteple od
16 do 20 zl. K nám do vesnic ten tejden⁷²³ formani nejeli.

Onano kometa uvečer 16. prosince ještě se viděti dala a sice
velmi již vysoko k straně polední, an prve bývala (hledíc od
nás) nad Lysou a Nymburkem, nyní nad Kouřimem a taky v té
vejšce⁷²⁴ její ocas byl krátký a maličko jasný. Od toho dne, že
jasná noc nebyla (ač pak měsíc svítí), až dodnes, 30. pros[ince],
nebylo ji viděti. Zdaliž až dosavád trvá, napsati nemohu.

Dne 30. a 31. prosince jasné a hvězdnaté noci byly, ale tu ko-
metu již více vidět nebylo.

NB. Dne 27. prosince přeci⁷²⁵ ještě tu kometu bylo vidět.

[98] Dne 16. prosin[ce] přijel nový pan sirotčí do Poděbrad,
František Poul, z důchodenství pardubského. Předek jeho, p. Jo-
zef Soudný, dostal se za vrchního do Českého Dubu měs[íce]
listop[adu]. Tento pan Poul již byl zde po smrti p. sirotčího
Marle, jenž umřel r. 1803 dne 22. pros[ince],⁷²⁶ od dne 4. ledna
roku 1804⁷²⁷ do 27. srpna r. 1805 ten ouřad administrýroval,
byv⁷²⁸ správcem na Košumberku.⁷²⁹ Když tak jeho řízení tehdej-
ší všem poddaným se líbilo, shlukli se rychtářové, aby k císaři
pánu žádost o něho, aby tu sirotčím byl, složili, což se i stalo;

⁷²³ Slovo „Erdteple“ již neznačíme, všude je v stejném tvaru. – Rkp.: počasu ... So-
bothu ... Tegden.

⁷²⁴ Rkp.: Lissou ... Wegssce ... gi ... dosawád. – Jana Evangelisty je 27. 12., Mladátek
betlémských 28. 12.

⁷²⁵ Rkp.: Cometu ... wjdět ... předsy.

⁷²⁶ Viz Paměti IV, 53.

⁷²⁷ Viz Paměti IV, 55.

⁷²⁸ Rkp.: administrirowal, bywsse.

⁷²⁹ Košumberk u Chrudimě.

a já jsem takovou v Poděbradech napsal, do níž všickni rychtářové se podepsali a tři do Prahy k císaři pánu, an tam byl, dne 3. Juni l. P. 1805, totiž bobnický, velenický a já milčický, jsme jeli a jemu ji dne 4. t[ohoto] v hradu pražském podali a já i oustně jsem mu vypověděl, co v ní stojí.⁷³⁰ Připověděl on nám, že se to stane, ale než on se do Vídně navrátil, již dvorské řízení Jozefa Soudného, pardubského⁷³¹ důchodního, sirotčím učinilo a dekret mu poslalo.⁷³² A tak tento p. Poul zase to důchodství v Pardubicích – již bez své žádosti – dosáhl a nyní zase to sirotčenství poděbradské obdržel.

[99] Rok 1811 zůstane v dlouhé paměti nejen v lidech, ale i obz/v/láště⁷³³ v knihách, v zápisích, smlouvách a všelikých rukopisích, neb v něm staly se takové tvrdé, divoké, truchlivé, zarmoucené a zbídněné časy, jakož jsme (krom nepřátelského vpádu) netoliko neviděli a neslyšeli, ale ani v knihách nikdy nečtli.

I. Přes 150 v zemi olňův, mezi nimižto tři města znamenitá,⁷³⁴ Kouřim, Kadaň a Březnice⁷³⁵ se počítají – ó, jaké jsou tu škody!

II. Tolik v zemi zhusta skrz krupobití zkaženého obilí.

III. Neouroda polní, že proti roku 1810 – ač také /úroda/ hojná nebyla – každý rolník sotva polovic obilí i tu, kde potlučeno nebylo, naklidil.

IV. Ta přeukrutná a všechny lidi ochuzující a zabíjející rána zmenšení ceny těch bankocedul a zvejšení⁷³⁶ 5krát tolik všech

⁷³⁰ Viz Paměti IV, 113, 196. – Rkp.: třj ... Wellenicky ... Prahskem poddaly.

⁷³¹ Rkp.: Saudnýho, Pardubskyho ... degret ... Siročenstwi.

⁷³² Srv. Paměti IV, 131. – Vavák jako rychtář přicházel častěji do styku s vyššími úředníky patrimoniální správy. Správce byla osoba spravující po hospodářské stránce panství v zastoupení jeho držitele, vrchní stál zpravidla v čele naturálního hospodaření velkostatku, důchodní spravoval finanční příjmy pocházející z činnosti patrimoniálního (fideikomisního, alodiálního, komorního, církevního) velkostatku, sirotčí vedl sirotčí pokladnu čili fond na podporu sirotků a opatrovanců na území velkostatku. Purkrabí zajišťoval veřejnou bezpečnost na panství.

⁷³³ Rkp.: né gen ... Obzlasstně w Knjhách ... zápissych ... Rukopissych.

⁷³⁴ Rkp.: Ohňůw ... njmižto ... znamenite.

⁷³⁵ O požáru v Březnici u Blatné zpravily Krameriovy noviny v č. 36, v č. 43 o požáru v Lomnici nad Lužnicí.

⁷³⁶ Rkp.: skaženého ... naklýdil ... zwegsseni ... hottowosti ... znjch ... stratiti ... stráta ... Cassách ... Knjhách ... stjhá.

platů, takže kdo má své povin[n]osti 100 zl., musil dáti 500 zl., a kdo měl 500 zl. na hotovosti, zase z nich musil 400 zl. ztratiti a zůstalo mu jenom 100 zl. Ta ztráta padá i na sirotčí peníze v kasách, na zápisy gruntovní a všeliké smlouvy a jiné handle a obchody, a to od r. 1802.⁷³⁷ Ó, kdož vysloví to naříkání a u smělých proklínání! Odkudž za

V. jest ve všech věcech taková přehrozná a neslýchaná i v knihách nečítaná dralota, že opět není ani k vymluvení, ani k vy-psání.

Vesměs ve všem lidu
bída stíhá bídu
a každý den hnedky zrána
všudy padá smutná rána.⁷³⁸

⁷³⁷ Na okraji je pozdější oprava cizí rukou: 1799.

⁷³⁸ Následující s. 100 rkp. zůstala prázdná.

[101] Na Den NoVeho Letha Mráz
a SLVneCžnIJ Čzas [1812].

Jak rok starý dokonával,
tak zas nový jest nastával:
podle všech časů v mírnosti,
však podle hlasu v trpkosti.
To tak veliké zmenšení
bankocedul, jejich ceny,
v daních paterý nádavek
byl každé hlavě pohlavek.
A co pak kdo chce koupiti,
těž tak musí zaplatiti,
kdo je prv v domě skládal,
za sto jen 20 dostával.
Ta přeukrutná drahota
trápí lid jako robota,
která sedlský lid hubila.
Tato se všudy rozlila,

v zámcích, v městech,⁷³⁹ ve vsích, všudy
všecken lid hladinou hubí.

Mezitím a právě až dost
všudy se zmáhá nepravost
v koupi, v prodaji, v jednání,
ve všem lidském obcování.

Směle vyřknu a píši zdet',
že to ještě neviděl svět.

Pán Bůh nám ukázal metlu, (a)
nepůjdem-li ze tmy k světlu,
že nás potrestá ještě víc,
však žádný na to nedbá nic.

I všudy páni hvězdáři
píšou, že žádnou nesnázi
nemůž dělat ta kometa,
nižádné proměny světa;
kdo by se z ní v něčem strašil,
že by se tím darmo plašil.

Dejž Bůh, by nám lidu všemu
spíš k dobrému nežli k zlému
přišlo a k potěšování
té hvězdy ukazování.

Však proto nebudme spící,
neb jest to přeci „prut bdící“. (Jeremiáš, 1. kap.)⁷⁴⁰

(a) Kometa ocasatá, jenž od 20. srpna r. 1811 vidět se dává.

[102] Dne 3., 4. a 5. ledna, a sice uvečer, v ty dni ještě tu
hvězdu vidět bylo, ale již velmi daleko k straně polední; pro tu
vzdálenost již taky velmi malou jasnost a krátký ocas viděti
bylo. Od toho času dodnes 10. ledna nebyla jasná obloha, pro-
tož jí vidět není.

Dne 11. ledna přistěhoval se do Kostelní Lhoty nový pan lo-
kálista, veleb[ný] František Paleček, rodič z Vysokého Mejta⁷⁴¹

⁷³⁹ Rkp.: Banko cedul ... Wdannjch ... Městách.

⁷⁴⁰ Rkp.: zdet ... Ocassatá ... Proměny ... zňj w něčtem ... předsy ... Bdicý.

⁷⁴¹ Rkp.: Lhotty ... Lokálista ... Meyta ... Ťij ... přednjm ... Oznámenj.

a skrz 6 let kaplan vosický,⁷⁴² a ten jest zde duchovní pastýř v počtu čtvrtý. Ti, jenž před ním byli, v předešlých mých spisích oznámení jsou.⁷⁴³

Dne 14. ledna po 6. hodině ráno stalo se na obloze na straně polední veliké zablejsknutí,⁷⁴⁴ až se celá země osvítila, a po něm zůstala čára k duze podobná. Předtím dne 13. ledna napadlo sněhu na 1/4 lokte a do rána byl hodný mráz a přitom ticho a jasno.

Dne 17. ledna napadlo sněhu na 1/4 lokte a 20. téhož ještě více, takže v polích a rovinách byl ztloušti 1 lokte. Přitom byly mírné počasy, bez velkých mrazů a větrů. Dne 23. ledna byl tvrdý, ale mírný mráz. Skrz takové sněživé, mlhavé a temné počasy tu kometu od 5. ledna viděti není; zdalíž již dokonce přestala, dojistá věděti se nemůže.

[103] Měsíce ledna skrze časté padání sněhu cesty se pokazily, a protož formani od Němec sem nejeli, jen co handlíři do Prahy jedoucí obilí kupovali, a co chtěli, dávali. Byly pak v koupi a prodaji dle pádu těch baňkocedul všeliké nesnáze a mrzutosti, nebo podle bankocedul se všecko cenilo a podle šajnu o pětkrát méně se platilo. Mnozí sprostí lidé, nemohouce⁷⁴⁵ tomu srozuměti, ani prodávat nechtěli a ti, jenž z potřeby prodávali, toužebně naříkali aneb proklínali.

K pochopení toho tento krátký klíč zde pro pamět stavím⁷⁴⁶:

Na starých bankocedulích 1000 zl. – na nových šajnech 200 zl.; 500 zl. – 100 zl.; 100 zl. – 20 zl.; 50 zl. – 10 zl.; 25 zl. – 5 zl.; 12 zl. 30 kr. – 2 zl. 30 kr.; 6 zl. 15 kr. – 1 zl. 15 kr.; 2 zl. 7 1/2 kr. – 37 1/2 kr.; 1 zl. 33 3/4 kr. – 18 3/4 kr.; 43 kr. – 9 1/4 kr.; 21 1/2 kr. – 4 1/2 kr.

NB. Ku pomoci a vědomosti při velikých sumách, kasách, zápisích, kšaftech a rozličných písemných smlouvách jsou na to obz[v]láštní klíče tištěné ve Vídni, v Praze, Brně i v Jihlavě,

⁷⁴² Osice na Pardubicku.

⁷⁴³ Editorka se domnívala, že jde o údaj z Pamětí, ale neuvedla stránkový odkaz.

⁷⁴⁴ Rkp.: Zablejsknuti ... důze ... Ťijcho ... do gista.

⁷⁴⁵ Rkp.: nemohauc.

⁷⁴⁶ Následující číselné ukazatele jsou v rkp. ve dvou sloupcích s rubrikami: „zl.“ a „kr.“. – Rkp.: baňko cedul ... Banco cedul ... a tj ... baňkocedulých.

a to na celý list na čtvero i na 8ro, v nichž se vidí vypočítání hned od roku 1802 až do r. 1811, a to každý měsíc méně; tam se hned spatří, kdy kdo kam peníze v baňkách⁷⁴⁷ složil a kterého měsíce, jakou na nich má nyní ztrátu.⁷⁴⁸

[104] Mezi jinými těžkostmi z toho vypadajícími toto troje nejhorší jest: I. že dosavád žádné jiné drobnější peníze nejsou, jen půlzlatníky a pětigrošový,⁷⁴⁹ a ty též zároveň s baňkami se v ceně počítají. A i těch málo kupci, šenkýřové, řezníci a takřka každý prodavač nic dodati zpátkem nechce, pravě,⁷⁵⁰ že nemá co; jestli co dodá, tak to dá v té jakovosti, jenž se kupuje, kp [kupříkladu]: Vypije někdo míru, máz piva, dá za něj 1 zlatku bankoceduli; dodá mu šenkýř místo 15 neb 12 krejc[arů] měděných asi lok piva – a tak, kdo máz piva pije, vždy⁷⁵¹ o jeden celý zlatý se připraví. A tak i o jiných věcech, čtenáři, smejšlej.⁷⁵² A v tom běhu obz/v/láště židé mají své dobré pšouresy⁷⁵³; neníť možné všeho vysloviti.

Za II., všecky zápisy gruntovní a všecky kasy sirotčí a zádušní a jakékoliv peněžité půjčky a úmluvy od r. 1802 činěné a skládané tu zkázu trpí, jenže od toho roku vždy⁷⁵⁴ dále každý rok a měsíc jest větší pád na těch bankocedulích, kp: Jeden grunt byl puštěný r. 1806 měsíce ledna ve třech tisících zlatých, z toho nyní má v šajnech 2040 zl. 48 kr., zůstává ztráty 958 zl. 12 krej[carů].⁷⁵⁵

Za III., mnozí lidé majíce peníze půjčené na zlatě a stříbře, takové v baňkocedulích⁷⁵⁶ dostali a nyní na nich ztrátu trpí. O kasách sirotčích etc. mlčím.

⁷⁴⁷ Baňka = lidově banka. – Rkp.: Summách, Kassách ... tjsstěne ... Brnně ... Gjhlawě ... Lýst ... wnjchž ... Baňkách ... nanjch ... strátu.

⁷⁴⁸ Míňeny tzv. výpočetní klíče k převodu bankovek.

⁷⁴⁹ Rkp.: dosawád ... Půl zlatníky a Pěti Grossový ... baňkami.

⁷⁵⁰ Rkp.: Rzeznicy, atak řka ... spátkem ... prawic.

⁷⁵¹ Rkp.: wipjge ... Máss Pjwa ... Mědenných ... assy ... Pjwa ... Máss Pjwa pjge, wzdy.

⁷⁵² Rkp.: smegssleg ... Obzlásstně.

⁷⁵³ Pšoures = hanlivý výraz pro prospěch, užitek, připomínající jidiš.

⁷⁵⁴ Rkp.: Cassy ... gake kolyw ... Skázu ... wzdy ... zstoho ... Ssainech ... stráty.

⁷⁵⁵ Editorka poznamenala, že uvedený grunt, „puštěný v lednu 1806“, byl Vavákův.

⁷⁵⁶ Rkp. Baňkocedulich ... anýni ... strátu ... Okassách.

[105] Cirkulář anebo běžní⁷⁵⁷ krajský list dne 4. ledna datý-
rovaný⁷⁵⁸ v příčině dělání a psaní kšaftu:

Dle vnově vydaných práv zemských od 10. dne tohoto měsíce ledna r. 1812 při dělání neb psaní kšaftu tato pravidla ustanovena⁷⁵⁹ jsou a v každé obci veřejně každému oznámena býti mají a musejí:

I. Může každý kšaftující buďto právně, aneb mimo právo,⁷⁶⁰ písemně, neb oustně kšaft neb poslední vůli svou učiniti. Však jestli bez svědků písemně kšaftovati bude, má ten kšaft svou vlastní rukou psáti a touž rukou jej podepsati, k tomu den a rok a místo, v němž kšaftuje, neomylně přiložiti.

II. Kdo skrze jiného kšaft psáti dává, musí se též do něj svou rukou podepsati a k tomu tři hodnověrné⁷⁶¹ svědky schválně dožádati, z nichž aspoň dvě přítomní býti a ten kšaft slyšeti a na něj svá jména a příjmení i svou jestost⁷⁶² a místo, kde se stalo, podepsati. Vejtah aneb i kšaft svědkové věděti nemusí.

III. Kdyby kšaftující psáti neuměl, musí namísto svého podpisu u přítomnosti těch třech⁷⁶³ svědků jisté znamení svou vlastní rukou učiniti a od některého svědka své jméno a příjmení nechá připsati.

IV. Když kšaftující čísti neumí, má sobě obsah kšaftu skrze jednoho svědka u přítomnosti ostatních dvou⁷⁶⁴ nechati přečísti a potvrditi, že ta jeho poslední vůle jest.

[106] V. Písák kšaftu může ve všech případnostech taky téhož kšaftu svědkem býti.

VI. Kde tato pravidla zachovaná⁷⁶⁵ nebudou, zůstane kšaft neplatný.

⁷⁵⁷ Oběžník.

⁷⁵⁸ Rkp.: datirowaný.

⁷⁵⁹ Rkp.: vstanowene ... Oznámene.

⁷⁶⁰ Rkp.: mjmo Práva ... neomilně.

⁷⁶¹ Rkp.: hodnowěrná ... znjchž ... dvě přítomnj ... naněg swe Gmena a Přjgměni ... Wegtah.

⁷⁶² Jestost = totožnost.

⁷⁶³ Rkp.: třech ... Přjgmeňi.

⁷⁶⁴ Rkp.: vpřítomnosti ... dwauch.

⁷⁶⁵ Rkp.: zachowane.

VII. Ustanovený dědič aneb ten, jemuž v tom kšaftu něco odkázáno jest, nemůže téhož kšaftu svědkem býti. Tolikéž svědky⁷⁶⁶ býti nemohou a nemají manžel manželce, rodiče, děti, bratrance, bratři a v tom stupni švakrové, item čeládka a lidé nemravní, ožralci, karbaníci a jinak dobrou pověst a dobré jméno nemající. Tato pravidla jeden každý rychtář sobě přepíše.

Z novin N: 3. Nařízení král. zemského řiditelství dne 6. ledna r. 1812, že bankocedule po 1 a 2 zlatých jen do posledního ledna téhož roku v běhu svém zůstanou, však ale při kasách až do posledního října ještě trvati a za vejkupní⁷⁶⁷ nové listy – šajny – pro ulehčení lidu v těchto místech v zemi krom Prahy vyměňovati se budou: V Plzni, Táboře, Jičíně, Čáslavi, Chébu neb Egru, v České Lípě, Králový Hradci a Klatovech. Vesměs pak při odvodech na zemské povinnosti a platy budou se až do téhož 31. října dvojky po 24 a jednotky po 12 krejcařích přijímati.

[107] Dne 31. ledna, v sobotu před 1. nedělí po Devítníku, sníh začal vlnouti, a to zticha bez větru.

Od 10. ledna až posud bylo několik nocí jasných, ale však přeci tu kometu již více vidět nebylo. Začala vycházet dne 20. srpna mezi půlnocí a západem, majíc⁷⁶⁸ ocas k východu obrácený, a zacházela mezi půlnocí a východem; potom vystupovala vždy vejše⁷⁶⁹ a táhla k straně polední. Takřka k srozumění: Zde v Milčicích vycházela jako nad Lysou a zcházela nad Poděbrady. Potom postupovala vždy vejše k pole/d/ní straně, až přešla i tu bělnou poledno-půlnoční cestu; posledně nad Kouřimem viděti se dávala. Od pátého ledna letošního 1812 viděti se nedala, a tak od 20. srpna r. 1811 až do 5. ledna r. 1812 chodila. Více o ní najdeš v minulý 1811. rok v tomto spisu.

Téhož dne 31. ledna všudy po celé zemi prohlášeno jest v zámcích rychtářům, že již od toho dne jen samotné šajny –

⁷⁶⁶ Rkp.: dědjč ... nětco ... Swědkami ... Bratrance.

⁷⁶⁷ Rkp.: Nowjn ... Banko cedule ... Kassách ... Wegkupnj ... Ssainy ... Vlechčení ... Gjičiňe.

⁷⁶⁸ Rkp.: Sobothu ... z Tjcha ... podsud ... předsy ... Půl Nocy ... maje. – Devítník = devátá neděle před Velikonocemi

⁷⁶⁹ Rkp.: wzdy Wegsse ... Lissau ... wzdy Wegsse ... Onj ... Spissu.

měnicí listy – v peněžitém běhu zůstávají, baňkocedule⁷⁷⁰ dvojka za 8 grošů a jednotka za 4 groše, měděný půlzlatník za 2 groše, pětigrošák za groš, dvougrošák [108] za 2 krejcarey a krejcar měděný zůstává zase krejcarem. Přeci pak v kasách a velkých odvodech až do 31. října ty staré dvojky a jednotky přijímané prej⁷⁷¹ budou. Více na straně [106]. Že pak až dosavad žádné jiné peníze do běhu dané nejsou, jaké jest v tom všeho lidu soužení, není to možné nakrátce vypsati. Neb kdo má jakou v baňkocedulích hotovost aneb zboží jakékoliv nakoupené, na tom 4 díly tratiti musí, tolikéž všecky daně o ty 4 díly vejš⁷⁷² platiti, i to pivo, a přeci jen těch starých bankocedulí nelze se zprostiti, protože je vojsko, a sice pateronásobně, dostává (za 15 kr. dostane 1 zl.) a od vojska se zase mezi lid rozházejí – a přeci není slyšeti, aby kde spálené⁷⁷³ byly. Ó, jakého jest naříkání i proklínání a všeho zlého vinšování těm, jenž to císaři pánu radí!⁷⁷⁴ A zajisté když tak minulý 1811. rok malá polní ouroda všudy se ukázala, k tomu tu i tam zhusta velmi krupobití tuž ourodu ještě zkazilo, k tomu tohk ohňův v zemi mnoho měst, městeček a vesnic v popel uvedlo, nadto tato proměna mince jest rána nejhorší a zvlášť od pána země; protož každý má smutné časy.

[109] Měsíce ledna suté obilí se prodávalo, zde vrchovatá míra, český korec: Pšen[ice] na baňkocedulích 80 zl., na šajnech za 16 zl., žito 70 zl. – 14 zl., ječmen za 60 zl. – 12 zl., oves 30 zl. – 6 zl., hrách 80 zl. – 16 zl., proso 70 zl. – 14 zl., erteple 18 zl. – 3 zl. 36 kr., 1 cent./nýř/ sena 16 zl. – 3 zl. 12 kr.

Tak i jiné

všecky věci dvojí smlouvu a dvojí plat měly –
třetí bylo soužení a čtvrtý hřích, že kleli.

Dne 1. února mrazivá ostrost ulevila, na den Hromnic byl mírný mráz, potom jasno a k večeru vlhko. Dne 3. téhož po

⁷⁷⁰ Rkp.: Ssainy ... Lýsty ... baňko Cedule ... Mědený Půl Zlatník ... Pěti grossak ... dwau Grossák ... Gregcar.

⁷⁷¹ Rkp.: Předisy ... Kassách ... přjgimane preg ... dosawád ... dane ... na krátce.

⁷⁷² Rkp.: Baňko Cedulych Hottowost ... gake kolyw ... danně Oty ... wegss.

⁷⁷³ Rkp.: Pjwo ... předsy ... Banko ceduly ... sprostiti ... proto že ... patero Nasobně ... předsy ... spalene.

⁷⁷⁴ Rkp.: raddegi ... Za gistě ... z Husta ... skazylo ... Proměna ... wzlásst ... čassy.

ranním mrazu zase vhllo s tichou⁷⁷⁵ teplotí, dne 4. ani mráz nebyl

a sníh i se svou sanicí
měknul jako ve světnici.

Toho dne, jenž byl outerý po neděli 1. po Devítníku, zde v Milčicích vdova Dorota Brtková třem svým dětem najednou svadbu strojila, kterýž⁷⁷⁶ také – jakožto náboženství švejcarského – v jejím domě skrz p. pastora velimského Mikuláše Toronaj⁷⁷⁷ v jejich manželském slibu potvrzený byly, a sice 1. Jan syn, vdovec, s Annou pan[n]ou, dcerou Jiříka Cepka ze vsi Chleb; 2. Alžběta dcera s Matějem, synem téhož Jiř[íka] Cepka z Chleb; 3. Anna dcera s Václavem, synem Matěje Brtka odtud z Milčic, a při tom stolu jsem já jim – snad naposledy – službu svou⁷⁷⁸ vykonal.

[110] Dne 5. února, jenž byla středa po neděli 1. po Devítníku, prošlo a splnilo se 50 let mého manželství. Toho dne, jenž byla neděle 4. po svatých⁷⁷⁹ Třech králich, léta Páně 1762 byl jsem potvrzen a přijal svátost s[v]. manželstva s Barborou pannou, dcerou Václava Poupy, souseda zdejšího v tom gruntě, kde já též nyní žiji, N: 16/24.⁷⁸⁰ Potvrdil nás v kostele škramnickém Stětí s[v]. Jana Křtitele velebný v Kristu otec pan Jakub Hynek Zelenka, farář tamní.⁷⁸¹ Že pak předně prostředky k tomu cíli chované skrz proměnu peněžitého běhu se zmizely, za II. vzdálení synové sem přijíti nemohli, za III. bída v každém stavení za stolem sedí, za IV. skrz tu zimu manželka moje – jsouc⁷⁸² vždy na plném zdraví nestatečná – do kostela se vydat nemůže, protož žádná zřetedlná aneb slavná jubilací nebyla. Až jestli nás

⁷⁷⁵ Rkp.: Baňkocedulych ... Ssainech ... Wlchko ... Tjchau. – Hromnice (Den svíček) byly 2. 2. na památku splnění Mojžišova zákona Pannou Marií.

⁷⁷⁶ Rkp.: Dorotha ... na Gednau Svadbu ... kterýž ... Sswegcarskeho ... Toronag ... potvrzenj.

⁷⁷⁷ Mikuláš Toronay byl 1800–1820 pastorem kalvínské církve ve Velimi.

⁷⁷⁸ Službou Vavák mínil funkci družby. – Rkp.: na Posledy ... mau.

⁷⁷⁹ Rkp.: leth ... po S. S. S. ... Letha ... gruntě ... Křtitele.

⁷⁸⁰ Vavákova svatba se správně konala 7. 2. 1762, jak si to ještě na konci IV. knihy (s. 178) původně zapsal, ale posléze číslici přeškrtnl a opravil na 5. Čtvrtá neděle po Zjevení Páně byla roku 1762 dne 31. 1. a toho dne měl Vavák třetí ohlášky.

⁷⁸¹ O něm viz Paměti V, 148.

⁷⁸² Rkp.: zmjzely ... gsauce wzdy ... Jubilati.

Pán Bůh ještě dýle⁷⁸³ uchovati ráčí, až teplejší čas a delší den bude, jen pro čest a chválu Boží a na poděkování Pánu Bohu snad to někdy s vůlí a pomocí Boží vykonáme. – NB. Vykonáno jest to dne 30. března, v pondělí velikonoční; viz níže.

[111] Dne 6., 7. a 8. února samé vlhkosti a drobné deštičky do sněh přšely, skrze což sněhu ubejvalo.

Dnes 8. února, právě když toto píši, dostávám k té své⁷⁸⁴ jubilaci po počtě do Plaňan přivezený a mně odeslaný vinš od důstojného v Kristu otce pana Josefa Pingasa, kapitol[ního] infulir děkana v Budějovicích Českých. Ten jest na čistém regalpapíru⁷⁸⁵ malovaný od důstojného pana Vojtěcha Juhna, v tamním lyceum her[m]eneutiky⁷⁸⁶ profesora a v konzistoři přisedícího,⁷⁸⁷ na němž ostrovtipně vyobrazeno jest: I. Věvec a v něm při svrchu dvě ruce, mužská a ženská, se držící a třetí, kněžská, ty dvě štúlou⁷⁸⁸ vázající, nad tím rok 1762, nejvejš⁷⁸⁹ pak oko božské v tříhraníku. V tomtéž věnci vinš aneb řeč srovnaná jest skrze 36 L, kterážto litera počet padesát znamená, těch 36 činí 1800 a k tomu přidáno jest „Požehnán gsI, FrantIsskV s BarboraV“, což učiní 12, a tak jest rok 1812.⁷⁹⁰ Dole v témž věnci jsou vyobrazená⁷⁹¹ hospodářská náradí, pluh, kosa, cep, hrábě a snopy, i také knihy, že já jich též milovník jsem.

⁷⁸³ Rkp.: dýle ... Poděkowáňj ... wjz.

⁷⁸⁴ Rkp.: Wlchkosti ... ubegvalo ... kte me Jubilati ... Pingassa ... Infulir.

⁷⁸⁵ Podle Jungmannova Slovníku regal, regální či regalový= veliký, tlustý.

⁷⁸⁶ Rkp.: Liceum Herenevtiky Professora ... Consistoři.

⁷⁸⁷ Vojtěch Benedikt Juhn (1779–1843) byl dobově populární kreslíř pohledů na města, hrady, zámky a kláštery, vynikající autor portrétních siluet, od 1825 probošt v Jindřichově Hradci. Vaváková charakteristika, že byl profesor hermeneutiky, vyjadřovala fakt, že byl profesorem dobové biblistiky. Viz o něm zmínku v Pamětech V, 92; obrázek Klatov od něho v Pamětech IV, 153.

⁷⁸⁸ Štolou.

⁷⁸⁹ Rkp.: Kněžská ... Wážagicý ... Neywegss ... srownaná.

⁷⁹⁰ Na tomto místě je v rkp. odkaz na dodatečný přípisek na spodním okraji: „Avšecky dohromady /do Hromady/ 1800 a k tomu 12 se přidává, jakž...“ Věta zůstala nedokončena, načež značka v podobě ruky ukazuje na zřetelnější popis téže věci v textu na druhé straně za třetím odstavcem: „Litera L znamená 50, těch 36 činí 1800 a k tomu přidáno jest ‚Požehnán gsI, FrantIssku s BarboraV‘, což učiní 12, a tak jest rok 1812.“ Po slově „znamená“ proto editorka zařadila jako nejvhodnější druhý přípisek ze s. 112, ovšem až od slovního spojení „těch 36“.

⁷⁹¹ Rkp.: wyobrazene Hospodářske.

II. Navrchu vedle věnce na první straně představuje se umění mého syna Vojtěcha, totiž mapa zemoměřičská a silnice do Chomutova, kdež on nyní zůstává jako komisař, a nad tím slova WW, tj. Vojtěch Vavák. [112] Na druhé straně jest košík kvítí a zahradnické nářadí, patřící pro syna Ivana, jenž jest zahradníkem v Šlakenwerdu⁷⁹² aneb Ostrově, též litery IW, tj. Ivan Vavák.

III. Dole z jedné strany pluh, snopy a jiné nářadí hospodářské, svědčící čtyrem synům mým, totiž s přísazením čtyř liter J W M F, tj. Josef, Václav, Martin a Franc Vavák. Na druhé straně snopek konopí, snopek lnu, trdlice na len, kolovrat, kužel, hrnec, rendlíček srp etc., ženskému pohlaví svědčící, a přitom slova A K W, tj. Anna, Kateřina Vavák.⁷⁹³

Poslal jsem zase na to poděkování týmž během skrže 36 L, což opět činí 1800, a k tomu dole přidáno „Z toho Wsseho glž Io Paian“, což činí 12 a rok 1812.⁷⁹⁴

Ten vinš jest v rámu za sklem zasazený, tolikéž i ta odpověď vnitř přiložená jest tam.

[113] Na konec měsíce ledna dvojí cti hodný kněz pan [Petr] Jakoubek,⁷⁹⁵ kaplan v Sadský, dostal kaplanství v Poděbradech a zase do Sadský poslán byl dvojí cti hodný pán Jan Křtitel Rautenkranc,⁷⁹⁶ rodič z Hradce Králové, jenž první službu církevní zde začíná konati. Pane Bože, račiž jej svým svatým Duchem obdařiti! Roku 1801 jeho starší veleb[ný] pan bratr,⁷⁹⁷ jdoucí ze škol pražských⁷⁹⁸ domů na vagací, od Sadský sem do

⁷⁹² Rkp.: Mappa Zemo měřická ... Sslakenwerdu.

⁷⁹³ Srp rendlíček byl srp na trávu (srpeček, také ženský srp) na rozdíl od srpu zubatého na obilí a srpku (srpu na hlínu, který se užíval také jako zbraň).

⁷⁹⁴ V přepisu Vavákův výrok vypadá takto: „Z toho všeho ió paján!“ Ió je latinský výraz veselí, citoslovce jako „ejchuchu“; paian (paján) tu znamená výraz díků, děkovnou píseň. Je opravdu s podivem, jak učenlivý Vavák dobře – byť toliko přibližně – znal některé klasické výrazy.

⁷⁹⁵ Vavák začal psát „Fra“, ale vynechal místo pro správné křestní jméno. Jakoubek byl v Sadské prvním kaplanem od 1808, srv. Paměti V, 112. – Rkp.: přiložená ... Sadský ... do Sadsky.

⁷⁹⁶ V Sadské pobyl do konce října 1813.

⁷⁹⁷ Josef Miloslav František Rautenkranc (1776–1817) byl známý náboženský spisovatel, obránce češtiny, básník a překladatel první budítelské generace, zemřel jako farář v Sedlci u Kutné Hory.

⁷⁹⁸ Rkp.: Sskoll Pražských ... od Sadsky ... kemně ... aby mně ... Nýni ... Direckto-rem ... podsud ... stratila ... tijche ... wyssychagi ... Počassy Wlchke.

Milčic ke mně přišel, jen aby mě viděl. Nyní jest v Novém Dvoře, městečku, normální školy direktorem.

Když dnes 29. února toto píši, až posud mírné počasy zůstávají, voda sněhová odešla a ztratila se, takže ani v brázdách nestojí, dnové a noci jasné a tiché, bez mrazů i dešťů. Pole pěkně vysychají a srozumívá se k hojné polní ourodě. Od 15. do 26. února jasné noci byly a žádný mráz, poslední 3 dni byly malé mrazíky ráno.

Od začátku měsíce března začaly se počasy vlhké, dílem sněžné, dílem deštivé; cesty zlé se udělaly a ovce na pastvu vycházet nemohly, tím méně na pole mohlo se vyjetí.

[114] Vinš k svátku s[v]. Josefa do Českých Budějovic:
věku roku

Devatenáctého Dvanáctého
dne měsíce (a)

SWateho Iozeffa, Wěrneho PěstaVna KrIstoWeho a ŽeňICha
MarIae PannI sWátek: OD tohoto RokV 1655,⁷⁹⁹

Genž geg Lettos po SseDesáte OsVMkrát ChVttně spatřICE se
ťessIL [1812],

AbI gICh gesšte Mnoho s SpokogenaV LáskaV DoCžekal
[1812]

WIsoCe DVstognY W KrIstV PánV OteC náss MIILoWanY
a WáženY [1812]

CžeCh, Pán Iozeff Ián PIIňgas, KapItoLňII Diekan a Kon-
sIstorIáLnII RaDDa [1812]

w KráloVskem KragSkem

MIěstě BVDěgoVICe CžeChske [1812]

A VpřIMno SrDeCžně CžeChotaV plěje [1812]:

ŽIV BUĎ 915

DVCH TWVG 922

Gab:⁸⁰⁰ GEŠTĚ 207/1812/

AŤ NE – 146/1812/

AŠ MILY ... 690

⁷⁹⁹ Vavák zřejmě myslel rok, odkdy byl v Čechách svátek sv. Josefa svátkem zasvěceným, to však bylo již od 1654.

⁸⁰⁰ Zkratka vyjadřuje oblíbenou Vavákovu „gabalů“. Srv. o ní Paměti III-1, 23.

NEQVILY 744.⁸⁰¹

(a) U židův XIIItý a poslední měsíc Adar jest náš březan.

W kterým pak dnu,

kterym Lettem

Rozžehnáss se stímto Swětem,

Měgž Radost s Swatým Jozeffem.⁸⁰²

PoňlženY WInsoWnIk

Frant: WaWák, SaVseD WsI MILCžIC [1812],

spolu Měsstějn Plzenský, Manžel Jubilatus.

[115] Až do neděle Smrtné, jenž byla 15. března, bídná byla práce polní pro časté deštíky; čekali jsme dychtivě na jasné počasí, ale po té neděli bylo mnohem hůře, že jen na malé chvíle a velmi těžce mohlo se vorati⁸⁰³ a síti. A tuž zase jsme očekávali, jak bude po neděli Květné, ale bylo ještě hůře; každé ráno tvrdé mrazy, sněžné prášenice, studené větry a k večeru deště opět polní práci zamezovaly, že velmi málo mohlo se zasíti. Mnozí, co zasili, zavláčct nemohli. Nato 28. března, v Bílou sobotu, byl měsíc v ouplňku.⁸⁰⁴

Nádalit' jsme se, že po svátcích aspoň jiné časy budou, byloť pak přeci ještě hůře; neboť v tu samou Bílou sobotu navečer přšelo, žádný na slavnost vzkříšení Páně jíti nemohl. Tolikéž na Boží hod 29. března a v pondělí 30. téhož zase přšelo. V outerý 31. byl ráno mráz a prudká zima, potom déšť, a tak trvalo do neděle Provodní.⁸⁰⁵ Málo se opět zasilo a mnohá⁸⁰⁶ pole pro mokro nemohla se dělati.

Po té neděh trpké mrazy, studené větry a sněžné prášenice i deště trvaly, žeť jsme ani na pole vyjet nemohli, a protož nejhůře.

⁸⁰¹ Ze součtu plyne autorův omyl: ve skutečnosti o 100 více.

⁸⁰² Celá tato řádka, jakož i všechny letopočetní a kabalistické litery ve vinši jsou v rkp. červené.

⁸⁰³ Rkp.: dychtivě ... Worati. – Smrtná neděle = 5. neděle postní ; Květná = 6. postní.

⁸⁰⁴ Rkp.: Sobothu ... Auplnku ... čassy ... předsy ... Sobotku na Wečer.

⁸⁰⁵ Provodní či Bílá neděle, první po Velikonocích, dostala název podle toho, že v raném křesťanství chodili v ten den katechetové (učitelé Slova) hromadně za nově obrácenými Židy a pohany.

⁸⁰⁶ Rkp.: mnohe ... nemohly.

[116] Dne 28. března, v Bílou sobotu, uvečer ve vsi Pňově u Labe 6 stavení novousedlých vyhořelo od rozpáleného a vodou zalitého másla, které komínem vyletělo a padši na střechu ji zapáhllo.⁸⁰⁷

W Den DWaCáteho DeWáteho Března WeLkonoCžnI prWňI SWátek [1812].

Dne 30. března, v pondělí velikonoční, od pátého února odložená jubileace padesátletého manželstva jest v kostele škramnickém šťastně a slavně vykonaná, při které byly všecky⁸⁰⁸ moje živé děti a vnukové. Vynachází se pak jich živých 6,⁸⁰⁹ mrtvých 3;⁸¹⁰ vnuků živých 20, mrt[vých] 15, pravníků živých 3.

Kázání vykonal veleb[ný] pan Kazimír Světlík, farář sadskej,⁸¹¹ požehnával vele[bný] pan Václav Zákora, farář škramnický, též přístojící dvojí cti hodný p. Jan Šturm, kaplan škramnický. Družbou byl Jan Kvíz, rychtář zdejší, jemužto já při křtu s[vatém] byl jsem pěstounem, a družičkou byla Kateřina Králová z luk střebestovských, která taky při prvních odavkách starší byla družičkou. Oběd byl zde v mém příbytku.⁸¹²

[117] Dne 3. dubna, v pátek po Veliké noci, moji synové Ivan, zahradník v Šlakenwerdu, 22 míle odsud, a Vojtěch, komisař císař[ské] silnice v Chomutově, 16 mil odsud, spolu do svých bydlišť⁸¹³ odjeli, které snad již naposledy jsme viděli a požehnali. Pane Bože, rač býti se všemi námi! Amen.

Dne 10. dubna po 2. hod[ině] z 1/2noci umřel zde v N: 4 soused Jakub Vozáb, byv⁸¹⁴ stížen dlouhou souchotinovou nemocí, kterou sobě sám byl před pár lety uhonil, když s flintou v noci

⁸⁰⁷ Rkp.: Sobothu, v Wečer ... Nowo Vsedlých.

⁸⁰⁸ Rkp.: Padesát letteho ... wykonaná ... Wšickni.

⁸⁰⁹ Anna provd. Hotovcová v Milčicích, Kateřina provd. Vomáčková v Nučicích, Ivan v Ostrově nad Ohří, Vojtěch v Chomutově, Martin v Milčicích a František Podivín v Pátku. Srv. Paměti IV, 178.

⁸¹⁰ Josef, Prokop a Václav.

⁸¹¹ P. Světlík byl farářem v Sadské 1807–1836. – Rkp.: Sadskeg.

⁸¹² O Vavákově zlatě svatbě přinesly zprávu Krameriovy noviny v č. 15 a 16 (srv. Přílohy).

⁸¹³ Rkp.: Sslakenwerdu ... bidlysttat ... na posledy.

⁸¹⁴ Rkp.: s 1/2 Nocy ... bywssi stjžen ... Čžjháj begwal ... awegdauc ... Pjwo.

na číhání bejval a vešed v krčmu tam zas studené pivo pival. Zůstala po něm vdova Anna, rozená z Chleb Soběslavová, synové 4, první František, nyní v Praze u piaristů v II. škole student, 2. Jakub, 3. Jan, nejmladší, a 4. nejstarší Václav, a ti jsou doma. Grunty dva: 1. pod N: 4 a 2. pod N: 15–24 a 12 kop /jmění/.

NB. Témuž sousedu i všem jeho dětem při křtu s[vatém] já byl jsem kmotrem.

NBB. Píseň, kterou jsem k té své⁸¹⁵ jubilaci učinil a tu při stole všickni hosti radostí zpívali, sem i tam daleko se roznesla.⁸¹⁶

[118] Okolo Veliké noci, když březec se skončil a duben začal, suté obilí mělo svůj poplatek, a to sice již v samých vejkupních listech neb v šajnech,⁸¹⁷ neb již tomu byli lidé (ač s zármutkem, proklínáním a zlého vinšováním) trochu přivykaři: Pšenice 20, 21, 22 zl., žito 17, 18, 19, 20 zl., ječmen 13, 14, 15 a 16 zl., oves 6, 7 i 8 zl., hrách 25 zl., proso 22 zl., 1 cent./nýř/sena 5 zl., 1 mand[el] slámy 6 a taky 7 zl. A o slámu velmi veliká nouze byla, neb se jí v minulý⁸¹⁸ žně málo sklidilo.

Po neděli 2. po Velikonoci, jenž byla 12. dubna a nový měsíc máj nastal 11. téhož,⁸¹⁹ v sobotu, tuť jsme myslili, že již aspoň budeme moci síti, ale ještě jen na chvíli. 15. dubna v středu byl první pěkný čas a 16. téhož již zase přšelo, tolikéž 17., a dne 18., v sobotu, bylo bez deště, ale přitom zima. Tak celých 5 neděl zima, mrazy, sněhy, deště a studené větry trvaly. Osení zimní se ztratilo⁸²⁰ a jarní vycházet nemohlo, tráva žádná neroste, že ani dobytek ovčí dosavád pastvu nemá.

K tomu hovada tažní drahý obrok žerou a pracovat se s nimi nemůže, čeládka, an mlátit není co, takřka zahálí a žebráků 20 i více za den do domu přijde.

⁸¹⁵ Rkp.: me ... Spjwali.

⁸¹⁶ Editorka měla Vavákovu píseň k zlaté svatbě připravenu pro tisk, ale její edice se nedochovala.

⁸¹⁷ Rkp.: Wegkupnjch Lystech ... Ssainech.

⁸¹⁸ Rkp.: minutý.

⁸¹⁹ Vavák míní novoluní, tj. nový měsíc; měsíční čtvrť byla tehdá 11. dubna. Slovo „mág“ mu snad vklouzlo do péra mimoděk.

⁸²⁰ Rkp.: Sobothu ... Osseni ... stratilo ... dosawád ... tak řka.

[119] Přeci jen v tuž sobotu, 18. dubna navečer, sníh padal i déšť pršel; dne 19., v neděli 3. po Veliké noci, celý den zima a mráz a 20. toho, v pondělí, zase jen stále zima – v těch tak zimavých dnech lidé vorali⁸²¹ a sili, ač v zemi černé velmi bídně.

Příhoda neslýchaná. Minulého 1811. roku při času s[v]. Vác-lava ve vsi Hořátvi tu na poděbradském panství jistý čeledín Matěj Rákosník, upadnuv⁸²² v stodole kolenem na mlat, od té rány rostla mu pomálu houba na témž koleně, až potom již všecky zofty z celého těla do sebe brala a dolů po noze rostoucí až ku kotníku, tak již byla veliká skoro jako půl vědra a ten člověk, jsa⁸²³ 19 let starý, celý zhubeněl a hnouti /s/ sebou aneb tou nohou nemohl. Protož byl vzat do špitála a tu panský pan chirurgus Jan Ditrich, vzav⁸²⁴ jej do práce, dal mu na vůli, buďto chce-li živ býti, že mu tu nohu uřízne, a jestli to nepřipustí, že umřítí musí. Svolil k řezání ten člověk, a tak dne 9. dubna byla mu ta noha nad kolenem uřezaná, která krom té krve, jenž z ní vytekla a něco také toho rosolu vypadalo, vážila 46 lib[er]. Tu pan Ditrich poslal do Prahy do Karolina, [120] k nížto se všeckni medicinae doktoři, chirurgové⁸²⁵ a felčari z celé Prahy sešli a ji pozorovali a pana Ditricha na veliký zřetel vyzdvihli.

Ten člověk v témž špitále, jsa⁸²⁶ pilně opatrován a ze zámku i města stravou darován, dnes 22. dubna, když toto píši, již dává jistou naději, že živ zůstane, což panu Ditrichovi veliké vyznamenání a chválu způsobí.

NB. Umřel přeci, 30. dub[na].

Zimy, mrazy, studené větry až do posledního dubna dodrže-ly a obilná cena toho času byla tato: Pšen[ice] 20 zl., žito 17, ječm[en] 15 a 16 zl., oves 8 zl., erteple 4 zl., a to vše dle směn[n]ejch listů aneb jak vůbec jmenují šajny, což na starých baňkocedulích⁸²⁷ učiní 5krát tohik.

⁸²¹ Rkp.: wtůž ... na Wečer ... Waraly a sýly.

⁸²² Rkp.: Rákosník, upadna ... po málu ... po tom.

⁸²³ Rkp.: gsaucy ... stau Nohau.

⁸²⁴ Rkp.: Ditrych, wezma ... Vdřezaná ... nětco ... Rossolu.

⁸²⁵ Rkp.: Chirurgij a feldssaři.

⁸²⁶ Rkp.: gsauc ... Zdrawau ... Náděgi ... spusobj ... předsy.

⁸²⁷ Rkp.: směnegch ... baňkocedulych.

Dne 1. máje po poledni hojný deštiček od západu spolu s zahřměním spadl a zemi již velmi suchou zavlažil. Po něm všecko osení svůj bralo [v]zrůst, ač sice žita i pšenice skrz ty mrazy a zimy velmi špičaté a zhubeněné byly, obnože⁸²⁸ pak zemdlené při zemi zůstaly.

[121] Dne 7. máje, v den Božího vstoupení, v kostele škramnickém velkou mši s[vatou] zpíval pan farář plaňanský⁸²⁹ a kázání měl jeho pan kaplan příjmím Mlčan.⁸³⁰

Dne 10. máje, v neděli, ohlášeno bylo v kostelích, že v příští sobotu, na den s[v]. Jana Nepomuckého, ač sice jest církevní půst všech křesťanů,⁸³¹ však těm, jenž na pouť do Prahy jdou, že tam v Praze v ten den maso jísti se povoluje pro drahotu všech věcí.

Též ohlášené jest, když tak tu i tam dětinské neštovice se zjevují, v kterém domě by se to stalo, aby se tam s jinými dětmi ani také na funus takových mrtvých dětí nechodilo.

Dne 10. máje⁸³² ve vsi Velence umřel Matěj Vorlíček, dobrý a upřímný člověk, jehožto dceru Annu měl můj syn Václav Vavák, jenž tam umřel roku 1810 dne 2. února, na den Hromnic.⁸³³

Dne 14. máje dával se nový plat neb daň pod jménem přídavek na to vojsko, jenž na polských hranicích stojí. Naše ves Milčice složila na to 305 zl. 53 krej[carů].

Dne 15. máje, v pátek před svatodušními svátky, časně ráno deštiček tichý a hustý přišel, z něhož v té již veliké suchotě (an od pondělka velikonočního 30. března nepršelo, jen něco málo 1. máje) vše stvoření se radovalo.

[122] V týž den 15. máje Praha měla dosti mnoho poutníků, ale ne tolik, jako jindy bývá, a to skrze tu velikou drahotu v potravních věcech.

⁸²⁸ Obnože = přísadky při obilí nebo u stromů, odnože.

⁸²⁹ Od 1811, kdy P. Petr Kvítek byl přeložen do Uhřiněvsi, jím byl P. Antonín Eduard Neugebauer. – Rkp.: Spjwal.

⁸³⁰ P. Filip Mlčan.

⁸³¹ Byla to vigilie před Hodem božím svatodušním; vigilie byly pobožnosti před velkými svátky. – Rkp.: Sobothu ... Pauť.

⁸³² V rkp. Vavák uvedl nesprávně 12. 5. Šetřením ve farním archivu editorka údaj opravila.

⁸³³ Správně 3. února 1810. Srv. Paměti V, 179. – Hromnice oddělují dobu vánoční od doby postní.

Toho dne císař pán spolu s císařovnou a několika radami svými, jedá z Vídně, přijel na noc do Kolína, kdež v zámku přenočoval. Ráno na den s[v]. Jana Nepomuckého v 5 hodin vyjed,⁸³⁴ po 11. hodině přijel na hrad pražský. Byl pak ten příjezd bez vsí slávy a pompy.⁸³⁵

Že pak Jejich Milosti císaře a císařovnu vsudy od štace k štaci počtovští koně nesli, kteří čerstvému běhu zvyklí⁸³⁶ jsou a obrok ovesný vždy stejný mají, prudce velmi postilionové své koně hnali, za nimižto v ostatních mnohých kočářích zase samí koně sedlští (na každé štaci 200 jich přichystáno bylo) běžeti musili, jenž takovému běhu zvyklí nejsou a netoliko každodenní prací stížení, ale i obrokem všelijakým krmení a mnozí již z potravy zelené byli, protož mnoho jich o zdraví i o život přišlo a zhřebné /klisny/, které ještě byly, ty a taková mrtvá⁸³⁷ hřibátka předčasem vyvrhly i samy nezdravé zůstaly. Protož mnozí sedláci, majíce tím znamenitě uškozeno, na tu jízdu velmi naříkali a z té císařské přítomnosti a do země příjezdu víc se rmoutili, než veselili.

[123] V týž den 16. máje po poledni dvojí veliký a lijavý déšť spolu s bouřkou a krupobitím od východu přišel. To krupobití něco polí milčických, jenž Na podhoří slovou, a něco tateckých zasáhlo⁸³⁸ a na žitě místem na III.tí, na IV.tý díl i taky na polovic potlouklo.

Dne 17. máje byl hod Boží svatodušní.

18. téhož, v pondělí, vsickni rychtářové do zámku byli povolání, kdež oznámilo se jim, že naše panství 6 koní, 1 vůz a 2 člověky na vojnu dáti musí, vůz proviantský⁸³⁹ se vsím příslušenstvím a pátým kolem, do něho 4 koně též se vsím příslušenstvím a 2 mužské osoby, též 2 koně prázdné pod sedla; z těch koní když který zahyne, zas jiného odevzdat panství musí.

⁸³⁴ Rkp.: Raddami ... wygeda ... Pražský.

⁸³⁵ Viz Krameriovy noviny č. 21. Nato hned ráno jeli dále do Dráždán ke schůzce s Napoleonem a jeho chotí.

⁸³⁶ Rkp.: počtowske ... které ... zwykle ... wzdy ... zanjmjžto ... same ... sedlske ... stjžene ... krmene a mnohe.

⁸³⁷ Předčasem = předčasně. – Rkp.: takowe mrtwe ... před čzassem.

⁸³⁸ Rkp.: lýgawý ... nětco Tatteckych zassáhlo ... III.ti.

⁸³⁹ Rkp.: powolanj ... Profiantský ... Muzske Ossoby.

Dne 22. máje odváděla⁸⁴⁰ se vejce slepičí do zámku, dne 29. téhož kuřata, vajec 100, kuřat 12 (z Milčic), kterážto odtud do Prahy pro dvůr císařský tam nyní jsou odvedou.

Z novin Nro 23. Dne 15. máje – byl pátek před s[v]. Duchem – v noci o 12. hodině přijel císař francou/z/ský spolu s císařovnou⁸⁴¹ do Drážďan, král saský s královnou⁸⁴² vyjeli proti nim do Freibergu. Při vchodu do města střílelo se ze 100 kusů [124] a všemi zvony zvoněno. Ráno 16. máje v kapli dvorské bylo Te Deum laudamus a skončilo se střelbou 100 kusů a všeho tu ležícího vojska.

Dne 18. máje, v pondělí svatodušní, přijeli o 12. hodině v poledne do Drážďan J. M. císař a císařovna rakouská,⁸⁴³ vyjedše na Boží hod z Prahy, kdež zase taková střelba a zvonění i jiné krasovzhledy⁸⁴⁴ se spatřovaly. Uvečer král saský dal slavnou večeři, při níž oba císařové a císařovny, též královna westfálská⁸⁴⁵ a všickni princové a princezky stolovali. Po večeři všickni společně celé slavně osvícené město prohlídli.

Skrz město Lipsko táhne 2000 žen za armádou francou/z/skou k opatrování nemocných a raněných.

Dne 29. máje J. J. M. M.⁸⁴⁶ náš císař a císařovna přijeli z Drážďan do Teplic, odtud 31. máje sám císař pán ve 3 a 3/4 z poledne přijel do Prahy.

⁸⁴⁰ Rkp.: odváděly ... kterežto. – Svatého Ducha (Letnice) byla 7. neděle po Velikonicích.

⁸⁴¹ Napoleon I. Bonaparte (1769–1821) se svou druhou ženou arcivévodkyní Marií Louisou Habsbursko-lotrinskou (1791–1847), nejstarší z dětí rakouského císaře Františka I. a po pádu císařství ve Francii vévodkyní z Parmy, Piacenzy a Guastally.

⁸⁴² Fridrich August I. Spravedlivý (1750–1827) nastoupil 1763 na saský kurfiřtský trůn jako Fridrich August III. a Napoleonovou zásluhou se 1806 stal prvním saským králem. Jeho ženou byla Amalie, rozená vévodkyně von Pfalz-Zweibrücken.

⁸⁴³ Císař František I. Habsbursko-lotrinský (1768–1835) byl nejstarší syn císaře Leopolda II., 1792–1806 císař římskoněmecký jako František II., od 1804 první rakouský císař (pod vlivem císařské korunovace Napoleona). Byl čtyřikrát ženat, jeho třetí ženou byla císařovna Marie Ludovika (viz výše).

⁸⁴⁴ Rkp.: krásu wzhledy ... v Wečer ... Sasský ... Princesky ... Raněnných.

⁸⁴⁵ Westfálské království zřídil 1807 Napoleon I. pro svého nejmladšího bratra Jérôma Bonaparta (1784–1860), od 1813 knížete de Monfort. Jeho ženou byla princezna Katharine von Württemberg (†1835).

⁸⁴⁶ Zdvojení značí: Jejich Milosti.

Dne 5. června J. M. císařovna, naší⁸⁴⁷ země laskavá paní, do Prahy přijela.

Dne 5. června o 5té hod[ině] po poled[ni] přijela z Drážďan do Prahy u veliké slávě císařovna francou/z/ská⁸⁴⁸ (spolu s mladým princem římským králem, jakž ho byl hned po narození otec tak vyhlásiti dal); neslo ji v jejím voze 8 koní. Byly tu již na přivítání slavně ozdobené leibkardy,⁸⁴⁹ uherská a česká, a s ní taky [125] přijela leibkarda francou/z/ská. Pražští⁸⁵⁰ také ozdobně v jízdě i pěchotě a mnoho vojska v parádě až na Bílou horu stálo, též také malé děti, řemesl/niční cechové se svými praporty a muzikou svou každý cech, též duchovní řádové, pražští faráři a kanovníci. Střílelo se ze 100 kusů krom regimentové střelby. Též 800 židů v samých černých šatech, a sice ti, ježto až dosavad fousy⁸⁵¹ nosí, zvlášť a kteří nenosí, též zvlášť.

Císař pán s císařovnou vyjeli naproti na Bílou horu, a tu vsedše⁸⁵² do vozu u břevnovského kláštera k císařovně francou/z/ské a arcikníže vojvoda wircpur/s/ký Ferdinand, bratr císařův,⁸⁵³ jeli všichni 4 v jednom voze 8 koňmi. Ale princ římský král nebyl s nimi, ten jest v Paříži při národu zanechán.⁸⁵⁴

Na den 1. Juni přibylo ceny soli a tabáku; soli soudek prve byl za 9 zl. šajnových, nyní za 15 zl. Tabáku prv byl 1 lot šňupavého za 3 kr., nyní 4 kr., kuřlavého prv 1 lot /za/ 1 1/2 kr., nyní 3 1/2 kr.

Pívo se platí za 9 krej[carů] 1 máz⁸⁵⁵ neb míra.

Obilná pak cena všudy se zmenšila; pšenice 18 i 16, žito 15 a 14, ječmen 10, oves 6 zl. 30 kr. a jiné všecky věci laciněji se

⁸⁴⁷ Rkp.: naše.

⁸⁴⁸ Následující věta v závorce, v rkp. podtržená, obsahuje omyl, který zakrátko Vavák opravil; Napoleonův syn zůstal v Paříži.

⁸⁴⁹ Leibkarda = Leibgarda, tělesná stráž.

⁸⁵⁰ Pražskými jsou míněni Pražané. – Rkp.: Prahaštj.

⁸⁵¹ Rkp.: tij ... fausy ... wzlásst.

⁸⁵² Rkp.: wsedna ... břewniowskeho ... Arcy Knjže Wegwoda Wircpurky.

⁸⁵³ Arcikníže Ferdinand Josef, druhorozený syn císaře Leopolda II., byl podvkrát velkovévodou toskánským a dočasně würzburgským (viz výše).

⁸⁵⁴ Líčení vychází z obšírné zprávy v Krameriových novinách č. 24, podle níž „více než 80 000 lidu bylo svědky slavnosti toho nezapomnětlivého dne“.

⁸⁵⁵ Rkp.: Ssnupaweho ... Máss ... wzlásstě.

platí, zvláště v Praze, kamž skrze přítomnost c. k. dvora z celé země všecko se veze.

[126] Dne 12. června, v pátek po ochtávu⁸⁵⁶ Božího těla, postavená byla báně s křížem na sadské zvonici s muzikou a vzhledu mnoho lidu a dětí. Minul celý rok, nežli se správa té zvonice začala, kteráž co r. 1811 od hromu trpěla. Skrze to prodlévání hranice zvonová a podlaha i krov od sněhu a dešťů dost velkou škodu trpěly, nebo larvy a čepy⁸⁵⁷ ve vazbě zamokaly.

K paměti. Od roku 1767⁸⁵⁸ ten pátek po ochtávu Božího těla jest kostelní svátek Srdce P. Ježíše.

Z novin N: 26, 27. června. Mezi J. M. císařem rakouským a J. M. cí[s]ařem] francou/z/ským stalo se upevnění dobrovolného srozumění a přátelstva skrze plnomocníky, od strany rakouské Karla knížete z Šwarzenberku, od strany francou[zské] Hugona hraběte z Mareta a vévody z Basano.⁸⁵⁹ Smlouva ta na 9 článků vyměněná a podepsaná v Paříži dne 14. a ve Vídni dne 20. března r. 1812. Vejtah⁸⁶⁰ těch článků:

I. Provždycky má přátelství a věrné spojení mezi oběma⁸⁶¹ mocnostmi panovati.

II. Obě mocnosti dávají sobě za zástavu neporušenost svých nynějších panství.

III. K následku té obojístranní zástavy budou obě mocnosti vždy v srozumění o zachování pokoje pracovati, [127] a kde by na jejich země nějaký nepřátelský outok se státi měl, takový vši svou silou zdržeti a sobě ku pomoci přispěti.

IV. Dle toho jedna strana druhé dá pomocného vojska, které vždy v dobrém stavu a na hotovosti držeti se má 30 000 mužů,

⁸⁵⁶ Pátek po týdnu (oktáv, ochtáb = týden); Božího těla = čtvrtek po svátku sv. Trojice (v neděli po Letnicích). – Rkp.: Ochtawu ... postawená ... a vshledu.

⁸⁵⁷ Larvy a čepy ve vazbě je dobový obrat. Larvou se nazývaly obličejové masky z papíru nebo dřeva, čepy dekorativní řezby a vazbou se mínilo svázání krovů, tehdá zpravidla dřevěných, čili šlo o ozdoby krovových trámů.

⁸⁵⁸ Správně 1765.

⁸⁵⁹ Karel kn. von und zu Schwarzenberg (viz výše); Hugues Bernard Maret vévoda de Bassano (1763–1839), francouzský diplomat, od 1807 Napoleonův státní tajemník, 1811–1813 a 1815 ministr zahraničních věcí. – Rkp.: Sswarcenberka ... Wywody.

⁸⁶⁰ Rkp.: Wyměněná a podepsaná ... Wegtah.

⁸⁶¹ Rkp.: Pro wzdycky ... Oběmi ... njněgssjch ... wzdy ... negaký ... Hottowosti ... Kussu.

a sice 24 tisíce pěchoty a 6 tisíc jízdy, též 60 kusů⁸⁶² a s nimi dělostřelce.

V. Ta pomoc má se na první požádání té neb druhé mocnosti nejdéle za 2 měsíce postaviti.

VI. Obě mocnosti berou sobě za zástavu neporušenost zemí tureckých v Evropě.

VII. Zachovají také neutrálný vyjednání plavby, jak v Utrechtu ujednaná byla. J. M. císař rakouský, jak dlouho vojna na moři trvati bude, systém zaporučen⁸⁶³ proti Engličanům zachovati chce.

VIII. Tento traktát po srozumění obouch⁸⁶⁴ spojených mocností má býti veřejně ohlášen i jinému kabinetu udělen.

IX. Má býti podepsán a podepsání nejméně za 14 dní ve Vídni vyměněné.⁸⁶⁵ – Dané a podepsané v Paříži dne 14. března r. 1812. Karel kníže z Šwarcenberku. Leduk de Basano.

[128] Dne 19. Juni byla v Praze držena česká činohra neb comedia o dobývání města Prahy od Švejdů v roku 1648,⁸⁶⁶ a to sice ku pomoci chudým. Ta byla velmi pochválená, i její autor p. J. N. Štěpánek, a sešlo se peněz 1200 zl., a ty byly odevzdané⁸⁶⁷ chudým.

V týchž novinách jest oznámeno, jak mnoho v každé zemi v světě lidu se nachází. Že pak země Česká zvlášť pro sebe jmenovaná není, nýbrž s rakouskou spojená jest, protož pro obšírnost ani jiných zemí počet lidu zde nekladu, jen to, co praví, že celého světa lidnatost může se na jeden tisíc a devadesát sedm milionů duší počísti.

⁸⁶² Kus = dělo.

⁸⁶³ Zaporučen^í = blokáda. V rkp. slovo Vavák vynechal a editorka doplnila z příslušného čísla Krameriových novin. – Rkp.: nevtrálný ... Engličanům.

⁸⁶⁴ Rkp.: Obauch.

⁸⁶⁵ Leduk = Le Duc: francouzsky vévoda. – Rkp.: wyměněne ... danne ... Sswarcenberku.

⁸⁶⁶ Jde o významnou hru dramatika a divadelního organizátora první buditelské generace Jana Nepomuka Štěpánka (1783–1844) Obležení Prahy od Švédů aneb Česká věrnost a udatnost, o níž byl Vavák zpraven z Krameriových novin, 1812, s. 104.

⁸⁶⁷ Rkp.: Czino hra ... Sswegdu ... Pochwálená ... Author ... Odewzdane ... wzlásst ... Gmenovaná ... spogená.

Dne 1. Juli, v středu po 6. neděli svatodušní, byla držená komisi na struhu a vodu skrz Poříčany tekoucí, která když se zvodní, veliké škody jak tam, tak u nás na lukách a u Milčic i na polích působí. Při té komisi byl jeden pan krajský komisař z Jičína,⁸⁶⁸ k tomu pan vrchní, pan správce, p. justiciář z Poděbrad, p. sirotčí a p. polesný z Brandejsa,⁸⁶⁹ pan vrchní, p. purkrabí a p. inženýr z Kostelce, též pan krajský komisař Wiflynk z Prahy⁸⁷⁰ etc. a povolání rychtářové se dvouma⁸⁷¹ sousedy z Milčic, Kostelní Lhoty, z Střebestovic, z Tatec, Poříčan a Klučova.

[129] Prohlíželi struhy, jak hořejší mlejnskou,⁸⁷² tak tu dolejší vedle obory, novou, kterou byl dal vnově dělati p. Brož,⁸⁷³ purkrabě kostelecký, r. 1773, a ta ještě jest k horšímu. Když /j/sme my všickni přednášeli, že ty tak veliké povodně nyní takřka po každém dešti přicházejí proto, že má⁸⁷⁴ ten brodský potok, jenž U Šembera slove, jak v svém tahu, tak na ratoles-tech svých do 30 rybníků, z kterých nyní žádný nesedí a vodu v sobě nemá a všechny pusté jsou, protože jak sněžná, tak dešťová voda, nemajíc⁸⁷⁵ se kde zadržeti, všechna společně kvaltem teče a škody působí, čehož prve, než rybníky se spustily, nikdy nebývalo. A kdyby se aspoň 10 neb 15 těch rybníků opravilo a voda se v nich chytala, že by ty povodně nikoliv nebývaly a že by kníže Lichtenštejn⁸⁷⁶ z těch rybníků ještě větší užitek měl, než má nyní, když by v čas sucha i tu vodu mlynářům, jako prve bývalo, prodávati mohl. Nebo tu z toho všeho okolí v čas sucha – ačkoliv jest asi 15 mlejnu⁸⁷⁷ – musejí lidé na Labe obilí voziti, když ty potoky přeschnou.

⁸⁶⁸ Podle zjištění editorky tam tehdy byli tři krajští komisaři.

⁸⁶⁹ Rkp.: držená Comissi ... Komissj ... Gitčina ... Brandegsa ... Purkrabj.

⁸⁷⁰ Phil. Dr. Ignác Richard Wilfling, vedoucí první komisař krajského úřadu v Kouřimi, jehož sídlo bylo v Praze.

⁸⁷¹ Rkp.: dwaumi ... Lhotty ... Tattec.

⁸⁷² Rkp.: Mlegnskau ... w Nowě ... mý.

⁸⁷³ Byl jím Michael Brož.

⁸⁷⁴ Rkp.: magica ... Všembera /= asi U Šemberů/.

⁸⁷⁵ Rkp.: nessedj ... nemage ... Qvaltem.

⁸⁷⁶ Polní maršál, významný velitel za válek s Francií a majorátní pán Jan Josef kn. z Liechtensteinu (1760–1836).

⁸⁷⁷ Rkp.: Lichtensst: ... assy ... Mlegnu ... Mappu ... Lichtenssteinských.

Nato jsem já jim ukázal i mapu, která v sobě obsahuje všech těch šest panství lichtenštejnských pospolu [130] ležících a ty všecky rybníky. Všickni se dívali a všickni naše řeči slyšeli, ale nepřijali, nýbrž řekli, že každý pán na svém gruntu může co chce dělat a jak nejlepší vidí jej užívat, aniž může kdo knížeti kázat, aby rybníky držel. Odpověděl jsem, že ovšem může každý své grunty, jak chce, užívat, však tak, aby sousedstvu neškodil. Jiní rychtářové a sousedé též svobodně své škody přednášejíce mluvili, zvláště klučovští a poříčanští, že jejich stavení a grunty se boří,⁸⁷⁸ tak často ve vodě stojíce, a nyní, jak stavení mnoho kořtuje, dokazovali. Ale ti všickni páni nic našich hlasů nevšímajíce jen stranu knížecí drželi a hájili, z čehož každý lítost a zármutek měl.

Posledně prohlédše⁸⁷⁹ ty struhy uznali, aby ta mlejská struha na dně svém na 2 1/2 sáhu se rozšířila a ta dolejší, Brožovská, na 1 1/2 sáhu dno aby měla, a tak prý mnoho vody že jimi bude moci técti.

My [j]sme jim všickni řekli, že to nic nespomůže a na ty struhy tak veliký náklad že bude darmo, neb ta mlejská⁸⁸⁰ struha od Poříčan až do splavu v konci poděbradských luk jest z obojí strany trním a velikými tlustými vrbami porostlá, takže 1 sáh za den [131] ani 4 nádeníci udělat v stavu nejsou; ó, jak mnoho to kořtovat bude!

Ale přeci zůstáno při tom, všem pánům se to líbilo a nás tak tím⁸⁸¹ kojili a přemlouvali, že jsme mlčet museli. Vešli potom do forštovny poříčanské, kdež protokol se napsal, na nějž se ti všeckni páni podepsali a po nich rychtářové museli. Já [j]sem tam veřejně řekl, že někdy z těch tak převelikých škod od té vody činěných přijde k tomu, že ještě zemská nejvyšší komisi na to přijde. Někteří se zasmáli a někteří řekli: „Dost to může býti.“ A tu páni sedali k obědu a rychtářové šli domů po 3. hodině z poledne.

⁸⁷⁸ Rkp.: wzlásstě ... bořegi ... tij ... Knjžetcy.

⁸⁷⁹ Rkp.: prohledna ... Mlegnská ... njmi ... tecti.

⁸⁸⁰ Rkp.: Mlegnská ... Nadennicy ... předsy.

⁸⁸¹ Rkp.: stim ... Prothokol ... tij ... Nejwissj Komissi.

Tu komisi vyzdvihl pan inspektor černokostelecký, protože r. 1811 na těch slavných lukách panských pod Poříčany ta voda dne 30. Juni a 1. Juli všecko seno zkazila; ani ne tak proto, že taky na lukách u Střebestovic, u Sadský,⁸⁸² u Milčic i přes 200 štrychů vejsevu polí zalila a na lukách tateckých tolikéž učinila. Tato komisi ve 12 letech již byla potřetí.

Téhož dne 1. Juli kněžna Lichtenštejnka, jedoucí do Karlových Varů, jela skrz Plaňany, kdež ji vítal pan inspektor kostelecký a pan vrchní radimský, spolu i koně položivše. Přijela na noc do Koloděj.

Toho též dne byl v Nymburce jarmark, na němž konině i hovězině cena velmi opadla; co prv bylo za 200 zl., již za 100 a tak dál se srozumívá.

[132] Dne 1. Juli císař pán se svou dcerou císařovnou francouzskou a s nimi arcikníže Ferdinand, vojvoda wircpurský, císaře pána bratr, vyjedše⁸⁸³ ze Prahy přijeli o 8. hodině po poledni do Karlových Varů, Karlsbádu, a tam velmi slavně uvítaní byli. Uvečer celé město osvětleno, i vrchy nad městem a na nich též hustě z mořdířů⁸⁸⁴ stříleno. Tu, kde Karla IV. socha stojí, ve třech domích ti nejslavn[ější] hosti přebývali. Uvečer při tmách postavilo se tu do tříhraníku 900 havířů, jenž z Joachimstálu a Šlakenwaldu byli přišli; ti velmi slavnou muziku dělali a kahanci⁸⁸⁵ svítily a jeden z nich za zdraví jejich každého zvlášť víno připíjel, a když Vivat! křičel, všickni své kahance nad hlavy vystavili; a tu muziku každý den dělali.

Na den s[v]. Prokopa, v sobotu, vyjeli do města Loktu – Elenbogen⁸⁸⁶ – a zase se vrátili a dne 5., v neděli, vyjeli odtud přes Cheb do Wercpurku, kamžto až císař pán císařovnu francouzskou vyprovází. To vše v Karlsbádu viděl můj syn Ivan

⁸⁸² Rkp.: Wyzdwjhl ... skazyła ... Sadsky ... Wegsewu ... Tatteckych ... Komissi ... po 3 tj.

⁸⁸³ Rkp.: Nimburgce ... snjmi Arcy Knjže ... Wegwoda Wircpurský ... wygeda ... v wjtani ... v wečer ... njch ... Mořdjřu.

⁸⁸⁴ Mořdíř = krátké strmonosné dělo větší ráže.

⁸⁸⁵ Karlsbad; Joachimsthal = Jáchymov; Schlaggenwald = Slavkov v Čechách. – Rkp.: tij ... V Wečer ... Sslakenwaldu ... Kahancemi ... wzlásst ... Musiku.

⁸⁸⁶ Ellbogen = Loket; Würzburg. – Rkp.: Sobothu ... Hottowec ... Sslakenwerdu.

Vavák a s ním 2 vnukové moji, Frant. Vomáčka a Matěj Hotovec, jenž u něho v Šlakenwerdu u piaristů se učí již 3 léta.

[133] Dne 15. a 16. července začínaly se u nás žně, a ty jsou velmi pracné, neb žita skrz časté deště leží⁸⁸⁷ a travou prorostlá jsou, ječmeny též sem tam od větrů (že tvrdé stání v zemi nemá) rozkladné, skrze což mnoho klasů se uráží a na polích zůstane. Pšenice mají v stéblách⁸⁸⁸ červy, někde více, někde méně.

U Radimě na některých polích, jenž v rovině jsou a skrze dobrou zem bujné obilí jest, zlíhli se jacísi⁸⁸⁹ černí brouci jako malé babky, s křídylky se ukázali. Ti zůstávají v zemi a každý den od 10 hodin do 12, ty 2 hodiny toliko vylezše⁸⁹⁰ po stojatým obilí a klasích, se rozloží a velmi ostře zrno žerou, až je na zemi šrotu vidět, jako by otrubami posypal; v poledne se zas do země ztratí. To ještě žádný nikdy neviděl, ani nečetl. Některým již malé kusy pole cele – jakž i tamnímu židu po 3 korc[ích] žita – snědli a žerou žito, pšenici i ječmen. Píšu 18. Juh.

V noci po s[v]. Máří Magdaleně převeliké ze všech stran blejskáni⁸⁹¹ i hřmění trvalo, nato přišel silný dešť a 23. Juli od rána až do poledne pomalu přšelo.

[134] Dne 4. Juli jistý Šimon Kurka z Budiměřic, jenž byl handloval na grunt zde N: 8 s Václavem Šlechtou a odstěhoval se sem měsíce března letos, však uznav⁸⁹² v tom handli velikou faleš šlechtovskou – jak starého, tak mladého Šlechty, jenž obá Václavové slovou – a když i u ouřadu několikrát na sebe žalovali a tam se soudili, ouřad⁸⁹³ viděv, že by Kurka křivdu trpěl, nařídil, aby zase Kurka na svůj grunt do Budiměřic a mladý Šlechta zase z Budiměřic sem do Milčic se přenesli a Šlechtové se svýma štrychy aby ouřadu i tomu dobrému Kurkovi dali pokoj, sice že budou trestáni; a tak se dnes stalo.

⁸⁸⁷ Rkp.: ležegi ... prorostle.

⁸⁸⁸ Rkp.: Klassu ... Steblách ... menňe.

⁸⁸⁹ Rkp.: gakesy černe brauky ... skridylkami.

⁸⁹⁰ Rkp.: wylezauc ... stogatym ... rozložegi ... stratěgi.

⁸⁹¹ Rkp.: Máři ... bleyskáni ... na to. – Svatého Prokopa 4. 7.; svaté Marie Magdaleny (Marie z Magdaly) 22. 7.

⁸⁹² Rkp.: wssak vznaw ... Obá.

⁸⁹³ Rkp.: saudily, a Auřad.

Dne 10. Juli, v pátek před ochtávem⁸⁹⁴ s[v]. Prokopa, obyvatelé vsi Chotouně šli s procesím do Sázavy k s[v]. Prokopu, a to sice ponejprv. Přidali se k nim i z jiných vesnic lidé, ze Škramníku, Hořan, Tatec, Chotutic a Chráštan, takže jich bylo přes 100 osob. A já jsem jim k té cestě 3 písně vnově k s[v]. Prokopu udělal, začínají se: 1. „Všickni v pobožnosti“, 2. „Závítej k nám, kvítku milý, líbezně vonící“, 3. „Svatý Prokope náš milý“.⁸⁹⁵ V Sázavě tamní vdp.⁸⁹⁶ farář Jan Chmela proti nim vyšel a v kostele požehnání dal a spolu jim oznámil, že to již letos šestnácté procesí tam přichází, dílem obnovené, dílem vnově založené.

[135] Dne 24. Juli v městě Českém Brodě umřel důstojný pán Jindřich Hýl,⁸⁹⁷ děkan a archidiakon,⁸⁹⁸ od samého arcibiskupa knížete Vilíma Salm-Salm léta ... inštelírovaný a tou hodností archidiakonskou, jenž někdy v Kouřimě bývala, poctěný. Byl též spolu vikarius okršl/e/ku někdy kouřimského, nyní českobrodského, rozený z města Domažlic.

Tomu pánu, když ještě kaplanem byl, r. 1786 půjčil jsem velmi slavný rukopis, jenž byl psán roku 1618, a sice o nařízené od zbouřených nekatolických stavů vojenské hotovosti v zemi, i jiné patenty proti Ferdinandovi II. Item rozličná psaní nekatolíků i katolíkův. Item jedno psaní Jaroslava Martinice, kteréž byl po svém z oken hradu pražského⁸⁹⁹ vyhození sám císaři psal, a to jistě žádný čtenář bez slzí čísti nemohl. To samé psaní jen přemáhá všecky obhájký a apologie nekatolíkův.⁹⁰⁰ Item

⁸⁹⁴ Před svatoprokopským týdnem. – Rkp.: Ochtávem ... Processym ... po Neyprw ... Tatttec, Chottutic ... Ossob ... Processy ... w Nowě.

⁸⁹⁵ Tyto tři písně i s nápěvky hodlala editorka přetisknout v plánovaných dodatcích, které už nerealizovala.

⁸⁹⁶ Vdp. = vysoce důstojný pán.

⁸⁹⁷ P. Jindřich Hille. – Rkp.: Českem.

⁸⁹⁸ Vavák zaměnil římskokatolický čestný titul arcijáhen (s biskupským právem vizitace) za řeckokatolický arcidiakon; datum Hilleho instalace do funkce arcijáhna vynechal, bylo to 1794 (srv. Paměti III-1, 116). – Rkp.: Archidiacon ... Insstelyrowaný ... Archidiaconskau ... Vikarius ... NýnjČzesko Brodskeho.

⁸⁹⁹ Rkp.: Hottowosti ... Pattenty ... Prahského ... Apologiae.

⁹⁰⁰ Jednalo se zřejmě jen o kopie. Uvedený dopis měl napsat královský místodržící Jaroslav Bořita z Martinic (1582–1649), přední reprezentant českých katolických stavů, vychovaný jezuiti, který po Bílé hoře dosáhl říšského hraběcího titulu a řady hodností, naposled byl nejvyšším purkrabím Českého království.

s tímž rukopisem 2 knihy tištěné, vše na IVro, a ty byly vydané od podobojistů proti pikhartům. Vše to bylo od veliké vážnosti a ceny. On pak, nadav se skrz to brzké nějaké fary, půjčil to jp. krajskýmu⁹⁰¹ hejtma[nu] kraje kouř[imského] Binnenberkovi,⁹⁰² jenž takové věci všudy vyhledával a se dlužil, ale nikde nic nevracel; a tak potom ani pan Hýl,⁹⁰³ ani já nic jsme od něho dosíci nemohli. Ó, převeliká škoda jest toho!

[136] Okolo svátku s[v]. Jakuba nové obilí mělo cenu tuto: Žito za 9 zl., též 9 zl. 30 kr. a taky 10 zl. šajnových, ječmen nový za 5 zl. 30 kr. a za 6 zl.

Na začátku srpna začaly se pěkné a pohodlné časy, takže pšenice dobře se klidily.

Dne 4. srpna chodil zde zemoměřič neb inženýr, jen knihu, do níž to psal, a jednoho vojáka /s/ sebou maje, nic víc. Zdejší ves Milčice celou prohlídl a do též knížky vepsal; žádného nic se neoptal, ani nepromluvil, tolikéž voják. Zdaliž dle těch roku 1811 měsíce máje vystavených po vrších stromů mapu⁹⁰⁴ dělal (jakž já myslím), napsati nemohu.

Okolo svátku Nanebevzetí Panny Marie pšenice nová měla 9 zl., též 1/2 deváta, žito 6 zl. 30 kr., ječmen 4 zl. a 4 zl. 30 kr., oves 3 zl. a 2 zl. 30 kr.

Dne 21. srpna, v pátek před nedělí 14. po s[v]. Duchu, ráno po 8. hodině ve vsi Velimi v statku Miškovského⁹⁰⁵ skrze rozpálené máslo oheň vzešel a odtud zprostřed vsi po obouch stranách vsi se rozloživ až ke kostelu nahoru všeka stavení strávil, v dvoře bývalým všeky familie a okolo kostela chalupy, školu i kostnici. Kostel pak a zvonice, [137] že jest to kůrkou⁹⁰⁶ kryté, obstálo, tolikéž na dolejší straně 8 stodol zůstalo; hospody obě shořely.

⁹⁰¹ Jp. = jemnostpán. – Rkp.: Rukopissem ... negake ... Kragškymu

⁹⁰² Karel Josef Biener ryt. z Bienenberka (1731–1798) byl původně hejtman královéhradeckého kraje, osvícenský zemský vlastenec, znalec a sběratel starožitností, průkopník výzkumu pravěkého osídlení.

⁹⁰³ Hille. – Rkp.: Binnenberkovi ... Hýl.

⁹⁰⁴ Rkp.: Ssainových ... Czassy ... Kljdily ... Zemoměřic ... Mappu. – Svatého Jakuba Většího (44) je 25.7.; Nanebevzetí Panny Marie 15. 8.

⁹⁰⁵ Rkp.: Misskowskýho ... Obauch ... na Horu ... býwalym ... schořely.

⁹⁰⁶ Je zřejmé, že nešlo o kůru stromů, nýbrž o krytku, v té době nejspíš hliněnou či jílovou.

Při konci srpna a na začátku září obilí mělo cenu: Pšenice pěkná 10 a 11 zl., žito 6 zl., též 5 zl. 30 kr., ječmen 4 zl., oves 2 zl. 30 kr.

Dne 5. září, v sobotu před nedělí 16. po s[v]. Duchu, položen a dodělán jest most na hatích u Střebestovic a louky Satalický⁹⁰⁷ řečené, a sice o mnoho delší, než býval; má 18 mostnic, dubových fošen, z nichž některé 1 loket široké jsou, což se dělá kvůli té velké vodě, jenž tudy z panství kosteleckého často přichází, že se tam rybníky již od r. 1773 víc nedrží. Ten most já již pátý nový pamatuji a míval 6, 7 a 8 mostnic ouzkých, i za času roboty sám [j]sem na něm s tesaři pracoval r. 1764. Ta struha bejvala tak ouzká, že ji každý člověk, kde chtěl, přeskočil, nyní ale jest 12 loket široká a ještě přicházející vodě nestačuje a nyní k vyklízení a zachování lidem, jenž okolo ní luka mají, přirčená⁹⁰⁸ jest. A snad i náklad na ten most nám se přiřkne.

Tolikéž letos před žněma⁹⁰⁹ spravené jsou celé hatě a položený z lesa klest a roští; zaváželo se pískem, a ten se bral za Střebestovic[em]i v tom pískovém [138] dolíku, kdežto – jak někdy snad v čas moru aneb vojny mrtvé lidi pohřbívali – nalezeno tam bylo 15 mrtvých lidí, tj. hlavy a jiné k nim patřící kosti.

Z novin N: 38. Dne 17. září z Prahy vyveden a oběšen byl Frant/išek/ Sýgl, řezbář z Kutné Hory, že se opovážil ty nové zemské peněžité listy (ajnlezšajny) dělati. Vydal jich 35 kusů po 10 zl. a dříve starých baňkocedulí udělal 5 jednozlatových baňkocedulí.⁹¹⁰

Nyní se v novinách čte o samých vítě/z/stvích Francouzů nad Rusy a kterak vždy dále k městu Moskvě a Petrovu⁹¹¹ postupují; mně to zde pro obšírnost není možné psáti.

⁹⁰⁷ Rkp.: Sobothu pd ... Hattjch ... Satalický.

⁹⁰⁸ Rkp.: auzských ... begwalá ... Auzská ... přirčená.

⁹⁰⁹ Rkp.: Žněma Sprawene ... Hattě ... položený

⁹¹⁰ Padělatel se jmenoval ve skutečnosti Siegel a německý termín pro peněžní poukázku zněl správně Einlösungsschein. Srv. Krameriovy noviny, 1812, s. 152: „On zfalšoval veřejné zemské listy (Ainlézšainy). Také již předtím zhotovil 5ti a 1zlatovou bankoceduli.“ Příslowce „dříve“ ve větě užito ve smyslu „místo“. – Rkp.: Kuttne ... baňkoceduly ... gedno zlatových baňkoceduly.

⁹¹¹ Vavák podle Krameriových novin nazýval Sankt Petěrburg „Petrow“. – Rkp.: Russy ... akterák wzdy ... Mosskwě.

Okolo svátku s[v]. Václava obilí mělo cenu: Pšenice 10 i 11 zl., žito 6 zl., někde více, někde méně, ječmen 5 zl., oves 3, 2 zl. 30 a 45 krejc[arů].

Sucho veliké bránilo setí. Dne 25. září hojný dešť přišel a zemi zavlažil. Odtud zase jasné a suché časy do 14. října, opět nemohlo se vorati⁹¹² a síti. Před tím dnem v noci přišel dešťík a zase v noci před 15. dnem, ale ještě na celou brázdou nena-moklo.

[139] Z novin.⁹¹³ Francouzové dostavše měsíce srpna města Vitepsko a Smolensko a takž i celý⁹¹⁴ litvanský někdy vejvodství, vñbec Lifhand, dne 7. září svedli blíž Moskvy hroznou bitvu, v které Rusů na 40 000 lidu padnouti mělo, Francouzů pak jen 10 tisíc. Po té bitvě dne 17. září opanoval císař francou/z/ský hlavní ruské město Moskvu a sám téhož dne do něho vjel, kdež velikou zálohu potřeb jak živitelných, tak válečných dosáhl, a ačkoliv Rusové utíkající všecko zapálili, ale Francouzové zase po nich hasili.

Dne 13. října v úterý umřel a dne 15. pohřben v Černém Kostelci pan děkan Laurus Therme.

Opět z novin⁹¹⁵ o městu Moskvě. V městě Moskvě obyvatelé dle hlasu od své armády vždy jen mysli, že Rusové zvítězují⁹¹⁶ a Francouzové přemáhaní jsou, a protož vždy veselí byli a nic od zboží neschovali ani neodvezli, anobř chvalozpěvy na vyhranou prej ještě zpívali, když již [140] Francouzové v městě byli, a zdálo se jim a tím se kojili, že možné není, aby se tam Francouzi dostali, až den předtím, když již nepřítel blízko města byl; ve všech domích na 8 měsíců potrava zásobená byla.

⁹¹² Rkp.: menně ... čassy ... Worati.

⁹¹³ Krameriovy noviny, 1812, č. 39 a 40.

⁹¹⁴ Vitepsko a Smolensko = Vitebsk a Smolensk; Lifhand je Vavákova zpotvořenina Litvy, německy: Litauen. V rkp. Vavák po svém zvyku píše se zdvojenými souhláskami Mosskwa, Russko, Russowe apod. – Rkp.: celý Litwansky ... Wegwodstwi Hassyly.

⁹¹⁵ Od č. 42.

⁹¹⁶ Rkp.: wzdy ... swjtězugi ... Přemahanj ... wzdy ... Chwalo Spěwy ... preg ... Spjwaly ... zásobená.

Jistý Rostopšín,⁹¹⁷ rada císaře Alexandra, byl příčina té žalostivé zkázy toho převelikého, bohatého a krásného města, jenž bylo sklad na kůže, med a jiné drahé zboží Evropy a Azie. Zásoby tu byly převeliké jak v potravě, tak v šatstvu pro celou ruskou armádu.

Dne 14. září Rostopšín rozpustil všechny zločince z vězení a rozkázal: Město zapálete! Více než na 500 místech najednou hořelo. Dne 16. strhl se vítr, v němž 400 paličů roznášeli a házeli oheň na střechy a domy, kde ještě nehořelo.

Přes 1600 kostelů, 1000 paláců, převeliké zálohy všech světa potřebných věcí, přes 30 000 nemocných a raněných ruských vojáků shořelo a přes 2 miliony tichých nevinných obyvatelů, z nichž někteří na tisíce i miliony bohatí byli, na žebrotu přišlo; co kdo za 24 hodin do sklepů schovat a vházet mohl, to obstálo.

Toho dne 14. září Francouzové do Moskvy vtrhli a ty paliče stříleli a chytali a nachytali jich 400, u nichž byly nalezené⁹¹⁸ na 6 coulů dlouhé rakatle,⁹¹⁹ které zapálené na střechy házeli. Onen Rostopšín sebral prej všechny palčivé materie a sliboval, že učiní takový převeliký „luftbalon“⁹²⁰ ohněm naplněný a ten do francou[z]ské armády spustí, od čehož ona zmatení i velikou [141] zkázu trpěti bude, a zatím z toho tyto rachytle dělal na zkázu města. Z novin N: 43.

Tři díly města leží v popeli i také vnově ozdobený palác císařovny Kateřiny, jehož sotva 4tý díl zůstalo, a jedna pevnost, Kremlín⁹²¹ řečená, též obstála.

⁹¹⁷ Generálporučík hrabě Fjodor Vasiljevič Rostopčín (1763–1826), od 1810 vrchní komoří, 1812 mu byla carem Alexandrem I. Pavlovičem (1777–1825, vládl od 1801) svěřena obrana Moskvy, její vyklizení a posléze její rekonstrukce, ideolog protinapoleonské ruské války jako lidové a vlastenecké. – Rkp.: Rostopssjn, Radda ... skázy ... Azie ... Rostopssjn ... na gednau.

⁹¹⁸ Rkp.: schorželo ... vnjchž ... nalezene ... skázu.

⁹¹⁹ Dobový výraz „rachejtle“ pro raketu měl podle Jungmannova Slovníku i podobu „raketle“, již Vavák zkomohl.

⁹²⁰ Palčivými materiemi míněny hořlavé látky; pojem „luftbalon“ pochází z Krameriových novin, 1812, s. 169: „povětrníř (Luftballon)“.

⁹²¹ Míněn palác carevny Kateřiny II. Alexejevny Veliké (1729–1796, vládla od 1762); Kremlín = Kreml. – Rkp.: Rachitle ... Kremlýn ... skazyti.

Rostopšín dal také zkaziti všechny stříkačky, jichž rozličného druhu snad na tisíce bylo, a když Francouzi do města vešli, zanechav mnoho svých papírů i jedno nedodělané psaní, které v tu chvíli psal, utekl a páliťi dal.

Dosáhli tam ještě Francouzové 60 000 ručnic, 150 kusů, více než 100 000 kouřů a pům,⁹²² 1 500 000 nadělaných patron, 4000 cent[nýřů] prachu a tolik síry a sanytru, k tomu nedaleko města ještě 4000 cent[nýřů] prachu. Denně nalézají se v spáleništích skleповé plní vína a kořalky. V tom městě na všeliké zboží etc. dílny právě v svém květu byly a teď tak náhle zhynuly. Spálení toho města jest pro Rusy ztráta celého století a škoda, která ani vymluvená, ani vypsaná⁹²³ býti nemůže.

BILa WeLíká, bohatá, krásná a rozhlássená Mossk Wa,
a nIjňI oD XIIIho Září WICE negňI.⁹²⁴

V týchž novinách N: 43 jest cirkulář do vsí země již dřív rozeslaný, dle kterého na rok 1813 má jeden každý osobní daň 2 zl. z osoby platiti, což taky 1/4letně placeno býti může. Datum listu toho /je/ 1. října 1812.⁹²⁵

[142] Pamět obzvláštní. Dne 18. října, v neděli 22. po s[v]. Duchu, ostatky svatého Prokopa, kteréž byly při zrušení kláštera sázavského roku 1785 dne 4 listop[adu]⁹²⁶ odtud vzaté⁹²⁷ a zase nyní navrácené, slavně do kostela k s[v]. Prokopu vnesené byly u přítomnosti převehkého množství lidu. O navrácení jejich se staral a vymohl /je/ tamní nynější toho někdy klášterského panství držitel pan Tygel,⁹²⁸ rozený říšák a lutrián, ale katolickému náboženství přející.

⁹²² Rkp.: Puum.

⁹²³ Rkp.: Plnnj ... stráta ... wymluwená ... wypsaná.

⁹²⁴ Součet číselných písmen je jen 1802. Zdá se, že jde o náběh na elegické distychon.

⁹²⁵ Viz Krameriovy noviny, 1812, s. 172. Guberniální cirkulář podle dvorního nařízení ze 17. 9. 1812 vyhlásil odvod klasovní daně s padesátiprocentní přírůžkou na militární (vojenský) rok 1813, podobně jako tomu bylo na rok 1812 podle guberniálního nařízení z 21. 12. 1811. Mimoto nařídil osobní daň ve výši 2 zl., kterou bylo lze odvést po čtvrtletích. – Rkp.: Ossobnj ... Ossoby.

⁹²⁶ Zrušení kláštera úřady oznámily 3. 11. 1785, v dalších dnech se zabavoval majetek.

⁹²⁷ Rkp.: wzate ... nawrácene ... wnessene ... mnozstwi ... ňjňegssj ... Katholickemu.

⁹²⁸ Jde o Wilhelma Tiegela (viz výše).

Okolo svátku Všech svatých již bylo vláhy dosti a mlejny⁹²⁹ potoční zase mlejti mohly a zimní osení ještě se silo. Pastva též obživla.

Zrno obilné se platilo, zde vrchovatá míra: Pšenice 8 zl., žito 6 zl., ječm[en] 4 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 kr.

Dne 15. listop[adu], v neděli 26. po s[v]. Duchu, uvečer po 7. hodině jedno veliké zablejsknutí stalo se po vší zemi; v Praze lidé ze všech stran tam přichodící všudy je⁹³⁰ viděh, ale žádný docela řícti nemohl, odkud by vlastně pocházelo.⁹³¹ V tu chvíli bylo ticho a nepršelo, an předtím samé vlhkosti a deště trvaly. Myslili jsme, že budou snad následovat jasné časy, ale nebyly, jen zas samé vlhkosti, až již v brázdách voda stojí. Dne 20. list[opadu] v pátek začal padat sníh a padal i v sobotu celý den.

[143] V poslední neděli po s[v]. Duchu začátek zimy. Mrzlo celý den a tolikéž v pondělí při jasném slunci, a to bylo 22. a 23. listop[adu].

Obilná cena zase spadla; již dávali za pšenici jen 6 zl. 30 kr. a 7 zl., žito 4 zl. 30 kr. a 45 kr., ječmen 2 zl. 15 kr., oves 1 zl. 30 kr. Že pak přibývalo daní⁹³² a platů i všeliké potřebné jestosti – materialia⁹³³ – ještě draze každý řemesl/ník prodával, protož starost, soužení a bída víc než zima lidi trápila.

Z novin N: 46. V pevnosti a paláci Kremlíně, jenž jest připojen k městu Moskvě, toto Francouzové natrefili a vzali: Množství talířů, mís, svícňů a jiných stolních a všelikých klenotů z samého ryzího zlata a stříbra; několik drahým kamením obsazených trůnů, jeden trůn darovaný někdy dvoru ruskému od

⁹²⁹ Rkp.: Mlegny ... mlegti ... Osseni ... Sýlo.

⁹³⁰ Rkp.: v Wečer ... zablegsknutj ... geg ... Tijcho ... Wlchkosti ... Sobotu.

⁹³¹ K tomu Krameriovy noviny, 1812, č. 50, podaly úvodní článek Z Prahy o nebeském ukazu na obloze dne 15. listop. uvečer po 6té hodině od p. prof. A. Davida, cis. pražského hvězdáře. Jeho závěr zněl: „Mužeme tedy z zkušenosti říci, že ten blsek !!/ zimu předpovídal. Všecky jiné nešťastné příhody, které vyznamenávati má, jsou jen babské předpovídky a náleží mezi pohádky.“ – Profesor pražské univerzity Alois Martin David (viz výše) byl od 1799 ředitelem pražské hvězdárny.

⁹³² Rkp.: toly kež ... Danňi ... Materialiá.

⁹³³ Jestost, materialia = zde ve významu pracovní materiál, potřeby, náčiní.

perského Sufi⁹³⁴ neb krále; koruna sibiřská, kazanská a astraganská,⁹³⁵ které země někdy Rusové dobyli; koruna císařovny Anny, císařovny Alžběty, císaře Petra II.⁹³⁶ a jiných více, všecky zlaté a indiánskými⁹³⁷ perlami ozdobené. V zbrojnici nalezená byla stará zbraň, zvláště 5 děl nesmírné velikosti; všeliké historické⁹³⁸ památky, jako obraz Petra Velikého, šaty Kateřiny I., Petra II., též [144] Anny a Alžběty, trůn dvojí sezení⁹³⁹ pro Petra I. a jeho bratra, kunstovné hodiny a jiných mnohých slavných věcí.⁹⁴⁰

V témž zavřítí aneb pevnosti Kremlínu jest 32 kostelů, jejich věže, kup/ole a makovice jsou pozlacené, což obz/v/láště do oka padá; z těch jeden veliký s[v]. Ivan, to jest Jan,⁹⁴¹ a při něm věže, s[v]. Ivana slove, velmi vysoká, na níž jest 22 zvonů; mezi těmi jest jeden, an 288 000 liber váží a jest největší.

Item jest tu zvon do země zaražený, jenž byl roku 1737 z jiné věže spadl, když mu trámy přehořely, a ten má přes 400 000 liber tíže a má se za to, že jest v celém světě největší; ten jest 19 stře viců a 19 coulů vysoký a v těle 32 coule tlustý; jeho diametr neb

⁹³⁴ Míněn perský šáh Súfí (vládl 1628–1642). Trůnní křeslo daroval caru Michailu I. Fjodoroviči Romanovovi (1596–1645, vládl od 1613) za morální podporu ve válce proti Turkům.

⁹³⁵ Sibiřská, kazaňská a astrachaňská. – Rkp.: Sibýrska.

⁹³⁶ Carevna Anna Ivanovna (1694–1740, vládl od 1730) byla neteř cara Petra I. Velikého, původně vévodkyně kuronská; carevna Alžběta–Jelizaveta Petrovna (1709–1762, vládl od 1741) byla mladší dcera Petra Velikého, k moci se dostala palácovým převratem proti vládě své neteře, regentky Anny Leopoldovny (1740–1741); car Petr II. Alexejevič (1715–1730, vládl od 1727) byl vnuk Petra Velikého.

⁹³⁷ Správně indickými. Vavák výraz převzal z Krameriových novin, s. 184.

⁹³⁸ Rkp.: Nalezená ... wzlásstě ... Historitske.

⁹³⁹ V Krameriových novinách stojí: „... trůn s dvojím sedadlem ..., kunstovné hodiny ajv.“

⁹⁴⁰ Následující sdělení pocházejí z Krameriových novin, 1812, č. 47. – Car Petr I. Alexejevič Veliký (1672–1725) byl carem od 1682, panování se ujal 1689 po sesazení regentské vlády své sestry Sofie Alexejevny; carevna Kateřina I. Alexejevna (1684–1727, vládl od 1725) byla prostého litevského původu, druhá žena Petra Velikého; nevlastní bratr Petra Velikého Ivan V. Alexejevič (1666–1696) pocházel z prvního manželství cara Alexeje, byl duševně zaostalý a po svržení své sestry zůstal formálně Petrovým spoluvladařem.

⁹⁴¹ Vavák mýlil kremelskou Zvonici sv. Ivana, pojmenovanou po národním ruském světcí, velkoknížeti moskevském Ivanu I. Daniloviči, řeholním jménem Kalita (asi 1304–1340, vládl od 1325), vnuku velkoknížete vladimírského sv. Alexandra Něvského. – Rkp.: Závřiti ... Obzlásstě.

prostřednost a okoloběžnost nemůže se měřit, neb jest v zemi,⁹⁴² ale urazilo se ho kus, an tou dírou dvě lidé volně do něho vejíti mohou.

Nedaleko té věže jsou 4 děla převeliká, z nich jedno, které Petr Veliký slíti dal, má 96 000 liber tíže a 20 střeviců dlouhé, ale do střelby prej⁹⁴³ netrefne.

Jest tu též kostel katedrální s[v]. Michala archanděla, kdež mají císařové ruští své hroby řadem stojící,⁹⁴⁴ nad zemí vyzděné, asi 2 střevíce vysoké, na nichž obrazy jejich a nápisy se spatřují.

[145] Z Paříže 30. října dává se zpráva,⁹⁴⁵ že tam těch původníků, jenž byli proti císaři Napoleonovi bouře strojili, 14 osob k smrti ortelováno jest, z těch někteří jenerálové vojenští byh; jejich jména: 1. Klaude Frankos Malet, 2. Viktor Aldauder Lahorie, 3. Josef Guridal, 4. Gabriel Sanlyr, 5. Mikuláš Štrichuber, 6. Pyre Borderiux, 7. Anton Pirquerele, 8. Anton Fessard, 9. Lefehwre, 10. Reignier, 11. Braumout, 12. Jan Roteau, 13. Jan Rabbe, 14. Lois Buchaimre.⁹⁴⁶

Více o pevnosti Kremlínu, N: 51.⁹⁴⁷ Skrze bránu, jenž do té pevnosti vchod má, krom maršírujícího vojska žádný mužský s přikrytou hlavou projíti nesmí na památku, že někdy nepřá-

⁹⁴² Průměr a obvod zvonu Krameriovy noviny neuvedly.

⁹⁴³ Rkp.: Okolo běžnost ... dvě ... znjch ... prej ... Kathedrálj S. Mjchala Archangela.

⁹⁴⁴ Vavák odněkud věděl o moskevské katedrále sv. archanděla Michaela a opravil mylný údaj Krameriových novin, které uvedly sousední katedrálu sv. archanděla Gabriela, v níž se konávaly křty a svatby členů carské rodiny.

⁹⁴⁵ Krameriovy noviny v témže č. 47.– Rkp.: Správa ... Ossob.

⁹⁴⁶ Vavák se při přepisu cizích jmen nedržel ani zkomoleného textu v novinách a podle svého si je dál upravoval, případně si dal noviny předčítat. – V čele skupiny stál divizní generál Claude-François de Malet (1754–1812), iniciátor tří spiknutí vůči císaři 1807, 1809, 1812. Po posledním byl popraven spolu se svým důvěrným přítelem, brigádním generálem Victorem Claudem Alexandrem Fanneau de Lahorie (1766–1812). Z dalších zkomolených jmen jsme většinu nedešifrovali. Maršál Saint Cyr, generálové Reynier a Rapp k vzbouřencům nepatřili a byli na frontě (viz níže); Borderiux = Maletův stoupenec divizní generál Étienne Tarlif Bordesoulle hrabě de Pommeroux (1771–1838); Lefehvre = maršál François Joseph Lefèbvre, vévoda de Danzig (1755–1820), vynikající stratég, který porazil Prusko a nikdy Napoleona nezradil.

⁹⁴⁷ Vavákův omyl v číslování Krameriových novin. Tento odstavec pochází z č. 47, další z č. 50.

telé Tataři až k té bráně se dostali a zázračným způsobem skrze zde ctěný Panny Marie milostný obraz zpátkem sami utíkali.

O svrchu psaných hrobích císařů ruských: Každý ten hrob jest obestřen krásným příkrývadlem z hedvábí, aksamitu a zlatohlavu⁹⁴⁸; napřed jest přivěšená stříbrná tabulka, na níž v ruské řeči jest vyryto jméno, rok a den smrti mocnáře tu [146] ležícího. Zde leží všickni mocnáři v jednom pořadí podle sebe od počátku vyvýšení Moskvy za město sídelní až do Petra Velikého, kromě Borusa Gondunova,⁹⁴⁹ an leží v klášteře Troisa, Demetria a Vasila Šujskoje.⁹⁵⁰ Odtud nedaleko stojí kostel Nanebevzetí Panny Marie, v němžto bývají ruští mocnářové korunovaní a pomazaní, ač pak korunu sami sobě na hlavu staví. Kostel ten není veliký, ale jistě nejbohatší a nejpěknější.

Mezi jinými poklady jest veliký svícen z pouhého stříbra velmi uměle vypracovaný a váží 2800 liber, an od nějakého Morusova⁹⁵¹ carovi Alexi Michlevičovi darem dán byl; jiný, málo menší, též z samého stříbra, blíž téhož visící. Bohatství kostelního, náradí a obrazů na zlatě a stříbře, drahém kamení a perlách jest nesmírné. Na mnoho obrazích Matky Boží jsou okolo hlavy oblohy samými brilianity vykládané, až záře z toho nemalé se vidí. Podle vchodu k velkému oltáři jsou dvě povýšená místa za mříží, jedno pro císaře a druhé pro patriarchu. Stoliče ani v tom, ani v jiných ruských kostelích nejsou, [147] poně-

⁹⁴⁸ Zlatohlav = brokát. V Krameriových novinách stálo „zlatého roucha“. – Rkp.: Spůsobem ... spátkem ... Axamjtu ... přiwěšená.

⁹⁴⁹ Moskva byla oficiálně sídelním městem od 1325, kdy do ní velkokníže sv. Ivan Kalita přenesl z Vladimíru sídlo Rusi a pravoslavné církve; Boris Fjodorovič Godunov (1551–1605), bojar tatarského původu, dal zavraždit careviče Dimitrije a po smrti slaboduchého cara Fjodora I. se dal 1598 zvolit carem.

⁹⁵⁰ Trois = Vavákovo čtení nepřesného výrazu Troick. Míneňa Trojickosergijevská lavra (klášter) v moskevské gubernii; sv. Dimitrij–Démétrios Soluňský (přelom 3. a 4. stol.) je mučedník celé východní ortodoxie, umučený pravděpodobně v Sirmiu za vlády místního rodáka, římského císaře Maximiana; sv. Vasilij Šujskij (1552–1612), ruský bojar, po zavraždění Borise Godunova zvolen 1606 carem, 1610 přinucen k rezignaci, zemřel v klášteře. – Rkp.: Ssugskoge.

⁹⁵¹ Boris Ivanovič Morozov (asi 1590–1661), ruský bojar, vychovatel, hlavní rádce, přítel a švagr cara Alexeje Michailoviče; Alexej Michailovič Romanov (1629–1676), car od 1645, syn Michaila I., otec Petra Velikého, dobyvatel Ukrajiny. – Rkp.: Korunowanj a Pomozanj ... Negakeho ... Czarrowi ... Mjchlewičowi ... wissycý.

váč dle způsobu řeckého stolice v kostelích zapovězené⁹⁵² jsou. Slavnost služeb Božích a zvláště pronikající zpěvy jejich velmi k pobožnosti probuzují.

V týchž novinách.⁹⁵³ V zemi pruské – v Prajzích – když tak tamní židé zcela městského práva spolu s jinými vlastními obyvateli dosáhli, protože tyto tři kusy k zachování jim jsou ustanovené⁹⁵⁴: I. V synagogách své služby Boží a modlení mají míti v řeči německé, a ne hebrejské. II. Obyčejné a zvláštní své zpěvy mají s varhanami⁹⁵⁵ zpívané býti a takové mají sobě zapatřiti. III. Osoby ženské, vdané i svobodné, mají zároveň s muži v synagogách se shromážďovati.

V týchž novinách. Oznamuje se, ono zablýsknutí 15. listopadu že všudy ve všech zemích viděno bylo a ve Vídni nejen všechny domy, ale i dost malé věci dobře se spatřovaly při tom blesku. Příříká pražský p. hvězdář David, že jest to první znamení pozdějších věků,⁹⁵⁶ ale aby si z toho žádný nic nedělal a se neděsil.

[148] Na svatého Mikuláše
byla zima všecka naše.

Mrazy tvrdé se začaly, sníh začastý⁹⁵⁷ padal, závěje okolo zahrad a v ouvozích vítr vzdělal veliké; cesty také se pokazily, že nebylo vidět, kudy se má jeti.

Měsíce prosince obilí mělo cenu: Pšen[ice] 7 zl., žito 5 zl., ječm[en] 4 zl. 30 a 45 kr., oves 2 zl. 30 kr., zde míra vrchovatá a v Praze rovná tak se platila. Formani od hor přestali jeti,

⁹⁵² Rkp.: Spusobu ... Zapowěžene ... wzlásstě ... Spěwy.

⁹⁵³ Krameriovy noviny, 1812, č. 50.

⁹⁵⁴ Na následujících ustanoveních se usnesli sami představitelé židovských náboženských obcí v Pruském království. – Rkp.: Prusske ... Praizych ... tamnj ... Městkeho ... ustanowene.

⁹⁵⁵ Rkp.: ané ... wzlásstnj ... Spěwy ... s Warhany Spjwane ... Ossoby ... Schromážďowati.

⁹⁵⁶ O osvícenském vědci Davidovi viz výše. Vavák mylně pochopil jeho slova: „Ten blesk zůstane pamětný za první skrze pozdní čas, v němž se dál“, totiž že se udál tak pozdě, v listopadu; za druhé David pokládal za ojedinělé i to, že způsobil takový jas a že byl viděn tak daleko od místa svého původu. Závěr Vavákovy věty v Davidově článku vůbec nebyl. Astronom naopak soudil na brzkou tuhou zimu prý ze zkušenosti, „že povětrí s bleskem na jaře teplý a ourodný rok předpovídají, na podzim ale nastávající zimu oznamují“. – Rkp.: Onno ... Pražský.

⁹⁵⁷ Rkp.: začasty ... Prasynce ... geťti ... wzdy ... Gjtčina.

a protož i od Kolína a Čáslavě i z panství poděbradského ze vsí Bobnic, Vestce, Chleb, Čiňovse, Opočnice etc., jenž vždy do Jičina své obilí vozívají, nyní do Prahy vezou, skrz to tam taky láce se působí.

Nový pan administrátor panství královských, pan hrabě Filip Hartman⁹⁵⁸ novou módu v odvádění ročních důchodenských povin/n/ostí taky založil, a to sice aby sedláci své robotní a familianti své z panských polí ustanovené platy polovici takových platů v samém sutém obilí na panský špejchar odváděli, a na srážku tolo [149] platu ustanovil valoru⁹⁵⁹ takovou: 1 m[ěřici] pšenice za 2 zl., žita za 1 zl. 30 kr., ječm[ene] za 1 zl., ovsa 45 kr.

Bylo to prohlášeno na všech císařs[kých] panstvích hned měsíce září a října, nad čímž se všudy všickni poddaní zděsili a proti tomu se ozývali, okazující v rukouch⁹⁶⁰ mající kontrakty od raabovské komisi z r. 1777,⁹⁶¹ že tam nestojí obilí, nýbrž jen vždy peníze odváděti, ale nebylo platno nic. Přišla vojenská exekuce, a tak v nepřítomnosti pana administrátora v některých vesnicích, aby tu exekuci pozbyli, obilí na špejchar vezli, jakož i odtud z Milčic. Tam zas takový příjem spatřili, že p. správce Blahna,⁹⁶² prve než měřici štrejchoval, třikrát ji štrejch[h]olcem⁹⁶³ otloukal, a kdo neměl čím dosypávat, schodků nadělal

⁹⁵⁸ Správně Jan Prokop Hartmann hrabě z Klaršteina (viz výše), Filip byl jeho nejstarší syn.

⁹⁵⁹ Míra (měřice) má dva významy, jako jednotka dutého a plošného měření. Plošná (polní) míra se dělila na českou a rakouskou, česká byla větší než rakouská. Dutá měřice se dělila na vrchovatou a rovnou míru a vrchnostenští úředníci nebo obchodníci obilím je měli sklon zaměňovat v neprospěch sedláků (vrchovatá míra obsahovala úměrně víc obilí než rovná). – Familiant = nový osadník v poddanské vsi; valora = zde ve významu taxa.

⁹⁶⁰ Rkp.: Robottnj ... okazugjc ... Rukauch ... Contracty ... Raabowske Comissi ... wzdy.

⁹⁶¹ Raabovskou komisi míněna komise Franze Antona Raaba (1722–1783), ředitele komorních a bývalých jezuitských statků v Čechách, která od března 1777 koordinovala dobrovolné provádění raabizace, nové hospodářské soustavy, na patrimoniálních velkostatech – ty měly být zrušeny, půda předána sedlákům a zakládány selské statky, k nimž vrchní vlastnické právo mělo náležet původní vrchnosti a jí měli sedláci platit roční pěnížitou dávkou. Odpor reforma vyvolala hlavně mezi panským úřednictvem.

⁹⁶² Správce poděbradského komorního panství.

⁹⁶³ Štrejchovat = měřit obilnou mírou (od štrych: měřicí čára, štrychem obilí se mínila naměřená vrchovatá nebo rovná, česká či rakouská míra); štrejchholec nebo shá-

a tudy plnosrdečné prokhnání na sebe vzbudil, když se vidělo, že nejen pro císaře, ale i pro sebe to obilí přijímá a přitom žádnému dobrého slova ani nedá, nýbrž na sousedy hůře než na psy mluví. – NB. Ne sice na každého.

[150] Když podruhý⁹⁶⁴ to obilí odtud z Milčic odváděli, p. správce již tak sice měřici neotloukal, ale dal svému měřičovi z podlahy měřiti, kterýž do měřice zrovna zrno házel, aby se slehovalo, při štrejchování štrejch[h]olec položil, zrno do měřice tlačil a ještě krajíček na 2 přešle nechával, takže mu (dle vyznání moudrých sousedů) na každé měřici rovný mázlík přeci zůstalo; to učiní z 1000 měřic 1000 mázlíků, 62 m[ěřice] 8 m[ázlíků], za 2000 měřic 2000 mázl[íků] udělá 125 měřic.

Dne 23. a 24. pros[ince] ta prudká zima odlevila.

Skrz CeLeg Boží HoD WánoCžňI MLha [1812] velmi hustá a tmavá byla, tolikéž na den s[v]. Štěpána a o něco menší na den s[v]. Jana. V ty svátky začalo se proslejchat⁹⁶⁵ skrz privátní psaní, že Francouzové ze zemí ruských zpátkem a s bídou coufají, štěstí válečné že je opouští a zima tvrdá velice trápí. Až dosavad v novinách samé zvelebování Francouzů a smutný stav Rusů jsme čtli.

[151] V posledních dnech prosincových rok 1812tý odcházej⁹⁶⁶ taky /s/ sebou tu tvrdou zimu bral; 28., 29., 30. a 31. pros[ince] mrazy žádné nebyly, sníh se slehoval, sanice pomíjela a bylo náchylné k dešti.

Z novin N: 52, 26. prosince: Z Drážďan 14. pros[ince]. V noci před tím dnem nenadále tam přijel z Vilny⁹⁶⁷ přes Varšavu císař francou[z]ský v malém komonstvu, zůstal u svého tam ostávajícího legáta. Ráno v 5 hodin král saský⁹⁶⁸ k němu přišel a on po snídani odtud do Paříže odjel.

něčka = podle Jungmannova Slovníku úzká, asi 1 loket dlouhá deska k měření pře-depsaného vrchu obilní měřice.

⁹⁶⁴ Rkp.: Plno Srdečne ... ne gen ... né ... po druhy ... předsy ... Pras.

⁹⁶⁵ Rkp.: onětco ... proslegchat ... spátkem ... caufagj. ... dosawád.

⁹⁶⁶ Rkp.: Prasyncových ... odcházegic ... Pras.

⁹⁶⁷ Vilno, Vilnius = hlavní město Litvy. – Rkp.: Sasský.

⁹⁶⁸ Viz výše.

[152] Den RokV noVeho zCeLa MIIrňe obLaCžnI [1813].⁹⁶⁹

Z novin N: 52 dne 26. prosince a 12. ledna 1813. Z Molodečny⁹⁷⁰ od francou[z]ské armády. Až do 6. listop[adu] bylo povětrí libé, 7. téhož nastaly mrazy, skrze něžto každé noci přes 100 koní v armádě franc[ouzské] padlo.

Císař franc[ouzský], jsa již zpátkem v Smolensku, nařídil, aby armáda tolikéž coufala. Dne 13. list[opadu] odjel z Smolenska a 16. t[o]ho byl v Krasnoj.⁹⁷¹ Zima prej již toho dne tam vystoupila až na 18 gradů.

Z listu od armády ruské⁹⁷²: Dne 8. listop[adu] Rusové vzali Franc[ouzům] město Polocko.⁹⁷³ 19. téhož již Rusové šťastně začali bojovat, [153] doráželi na Francouze a všudy je zpátkem

⁹⁶⁹ Dále je skoro půl stránky prázdné. Vavák ji asi mýnil zaplnit obvyklými novoročními verši, ale byl zaujat ruskými událostmi.

⁹⁷⁰ Moloděčno.

⁹⁷¹ Krasnyj. – Rkp.: Spátkem ... Caufala ... w Krasnoi ... preg.

⁹⁷² Odstavec má předlohu v posledním 52. č. Krameriových novin z 1812, předchozí odstavec v 1. č. nového ročníku (12. 1. 1813).

⁹⁷³ Polock. – Rkp.: sstrásně ... Spátkem ... tijskli.

tiskli. U vsi Jurečivy a toho Polocka dosáhli Rusové 1 dělo, 45 oficírů a 2000 sprostých.

Opět u vsi Klubiče 10 oficírů, 100 sprostých, 40 vozíků s municí, 22 praporce. Opět jinde 6 kusů, 2 haubice, 30 prachovních vozíků a 800 mužů. Item u městečka Rovosvešně⁹⁷⁴ Rusové položili Franc[ouzů] 500 a 1 obršta,⁹⁷⁵ 12 oficírů a 760 sprostých zajali. Opět u městečka Kajdanova 16. listop[adu] 2 kusy, 2 praporce, 80 oficírů a 2000 sprostých Rusové dosáhli a dne 16. město Minsko a v něm mnoho potravy a municí. Item toho dne na silnici do města Vilny zajali Rusové množství kusů a vozů s municí, též 1000 mužů a 3 své zajaté jenerály, jenž s tím transportem jíti musili, silnou stráží obestřeni, Wincingroda,⁹⁷⁶ Světčina a Leonariskina, vysvobodili.

NB. Až posud od ruské armády žádné listy nepřicházely, až tento první veřejně přišel. Prve jen to jsme čtli, co od francou[z]ské armády přicházelo.

Nyní z listu od armády francou[z]ské:⁹⁷⁷ Od 6. do 14. listop[adu] tak krásná franc[ouzská] armáda za 8 dní nebyla k sobě více podobna, beze vší jízdy, děl, municí, toho všeho zproštěná jsouc;⁹⁷⁸ nebo v několika dnech padlo 30 000 koní, celá jízda zůstala [154] pěchotou a nákladní vozy jsou bez všech koní. Největší díl našich děl, našich špižních zásob musili jsme zanechati a zkaziti.

Item: Bez jízdy nemohli jsme ani na hodinu cesty na výzvědy vyjeti, bez děl nemohli jsme se v žádnou bitvu pustiti, ale jen na dorážení Rusů očekávati a spěšně táhnouti, abychom⁹⁷⁹ k bitvě

⁹⁷⁴ Haubice = zastarale houfnice; Klubice; Rovosveršně; Minsk. – Rkp.: Ittem ... Rowoswessně.

⁹⁷⁵ Obršt = Oberst, plukovník.

⁹⁷⁶ Ferdinand svob. pán von Wintzingerode (1770–1818), ruský generál jízdy hessenkého původu, hlavní adjutant Alexandra I., po vysvobození ze zajetí velitel II. sboru; Nikanor Michailovič šlechtic Svěčin (1772–po 1829), ruský generálporučík, významný vojevůdce, vyznamenal se v bitvě u Teplic; Lev Alexandrovič hrabě Naryškin (1785–1846), ruský generáladjutant, později generálporučík, organizátor kozáckého vojska. – Rkp.: Swëttsina a Leonaryskýna.

⁹⁷⁷ Srv. Krameriovy noviny, 1813, č. 1.

⁹⁷⁸ Rkp.: podsud ... prosstěná gsaucy ... nakládny ... skazyti.

⁹⁷⁹ Rkp.: abychme ... přinutcenj ... spátečnj.

přinucení nebyli. Taky jsme se musili dalece rozšířiti, aby nás Rusové neobklíčili, a to vše se dalo bez jízdy a všecku vojenských zásob. Tyto obtížnosti spolu s nesmírnou a překrutnou zimou spojené činí naše položení a zpáteční tažení velmi smutné.

Vévoda z Elchingu,⁹⁸⁰ franc[ouzký] vůdce, maje při sobě 3000 lidu, dal příkopy okolo města Smolenska, když k němu zpátečně přitáhl, do povětří vyhoditi; vtom byl od Rusů obklíčen, z nichž se prej s velikou těžkostí vysekal a jim jeden celý den spěšně ustraňoval a v noci řeku Borysthenes⁹⁸¹ šťastně přešel a vyvázl. Jak mnoho lidu při obojí straně tu i tam padlo i zimou zhubeno bylo, není psáno.

[155] Císař franc[ouzký] již dne 19. listop[adu] zpáteční tažení z města Moskvy nařídil a všecku vozní tíhu a co by tah nespěšný činilo, zkaziti poručil. Odtud k Smolensku coufající/mu/vojsku⁹⁸² každoden[n]ě od jízdy, kusů a pakázních⁹⁸³ vozů přes 100 koní padlo; na té cestě množství munice zkaženo, množství děl zatlučeno, zahrabáno a do vody vmetáno pro ztrátu koní a spěšné ustupování.

Ještě hůře by bylo, kdyby toho coufání⁹⁸⁴ Rusové byli dříve věděli aneb předzvěděli.

Dne 24. listop[adu] 4 míle za Borisovem Rusové porazili jednu celou divizi franc[ouzkou], dosáhli 6 děl, 500 vozů s tíhotou⁹⁸⁵ a 2000 zajatých.

Opět jinde 7. listop[adu] u Dorobogusu⁹⁸⁶ Rusové na jeden tém⁹⁸⁷ francou[z]ský vyrazili, množství lidu pobili, 600 lidu

⁹⁸⁰ Maršál Michel Ney (1769–1815), od vítězství u Ulmu 1805 vévoda z Elchingen a od 1812 po vítězstvích u Smolenska a Borodina kníže Moskevský, zachránil na ústupu z ruské výpravy zbytek Napoleonovy armády, po jeho pádu člen válečné rady, za stodenního císařství opět na císařské straně, popraven. – Rkp.: Wywoda.

⁹⁸¹ Starověké řecké jméno Dněpru. – Rkp.: zñjchž ... preg ... vstranřowal ... Borysthenes sstrásně ... neñj.

⁹⁸² Rkp.: Spátečnj ... Možsskwy ... skazyti ... Caufagicy ... mnozstwi ... skaženo ... strátu.

⁹⁸³ Pakázní vůz = snad tolik co pakostní, škodu způsobující (záškodný) čili ozbrojený vůz.

⁹⁸⁴ Rkp.: Caufáni ... Borysowem ... diwizy.

⁹⁸⁵ Tíhota = náklad.

⁹⁸⁶ Doroboguž ve smolenské gubernii. – Rkp.: Mnozstwi.

⁹⁸⁷ Tém = regiment, pluk.

a 6 děl zajali a zase dne 8. téhož ruský jenerál Prato⁹⁸⁸ na armádu jenerála Rafina⁹⁸⁹ /vyrazil/ a 100 oficírů a 3500 sprostých dosáhl a zajal. To se píše od franc[ouzké] armády.

[156] Císař franc[ouzský] vida, že nevyhnutelně všeka jeho armáda coufati⁹⁹⁰ musí, sám napřed a časně začal. Dne 9. listop[adu] již byl v Smolensku a odtud poručení dával, dne 13. t[oho] vytáhl odtud do Krásnoj, když již ta prudká zima lidi i koně zhusta zabíjela. Dne 26. byl ve vsi Studžanech. (NB. Praví se, že se tam do sprostých šatů přešatil a jako neznámý mezi vojáky jel.) Dne 12. prosin[ce] v noci přijel do Drážďan v malém komonstvu, tam u svého legáta barona Serej⁹⁹¹ několik hodin pobyl, ráno 13. t[ohoto] král saský k němu přišel o 5ti hodinách. Odtud dne 16. pros[ince] uvečer přijel do Mohuče a 20. téhož o půlnoci již byl v Paříži.

Rusové taky prej mnoho lidu i koní tou zimou tratí,⁹⁹² krom kozáků, jejichžto koně zimě obvyklí jsou. Ztráta lidu obojího psaná není.

Z Londu⁹⁹³ z Engličan. Sbíрка neb almužna peněžítá na vyhořelé město Moskvu jen od privátních osob v Londu učiněná vynáší za krátký čas 240 000 liber šterlinků.

O tom francou[z]ském coufání a od Rusů jich stihání mnoho /j/sem v novinách N: 52 1812 a N: 1 1813 zanechal, nemoha všeho vypsati.

[157] Města Smolensko, Vitepsko, Orza, Mohylov, Mčislav, Polocko, Vilna, Novogorod⁹⁹⁴ jsou v zemi litevské neb v Liflandu.

Dne 2. ledna můj syn Martin, hospodář N: 24 v Milčicích, s svou manželkou Rozalií dostali od Pána Boha dcerušku, jenž toho dne pokřtěná a jmenovaná Marie.⁹⁹⁵

⁹⁸⁸ Hrabě Matvej Ivanovič Platov (1751–1818), polní ataman donských kozáků, 1812–1814 velitel všeho ruského kozáctva.

⁹⁸⁹ Francouzský generál Jean hrabě de Rapp (1772–1821) vedl operace u Smolenska a potom u Gdańska.

⁹⁹⁰ Do Krasného (Krasnoje). – Rkp.: Caufati ... Krásnoi ... z husta.

⁹⁹¹ Jméno francouzského vyslance v Sasku je zkomoleno a námi nedešifrováno. – Rkp.: Prasyn: ... Sereg ... vWečer ... půl nocy.

⁹⁹² Rkp.: preg ... tratěgi ... gegjchžto ... Štráta ... psaná.

⁹⁹³ Londýn. – Rkp.: Engličan ... Zbjzka ... Mosskwu ... Ossob ... Caufáni.

⁹⁹⁴ Smolensk, Vitebsk, Orša, Mogilev, Mstislavl, Polock, Vilnius, Novgorod.

⁹⁹⁵ Rkp.: pokržtená a gmenovaná ... Počassy ... Snjch.

V tento měsíc od 10. a 12. začala obilí cena přibývati; pšenice měla 8 i 9 zl., žito 6 zl. 30 kr. i taky 7 zl., ječ[men] 4 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 kr. Sena 1 cent./nýř/ 1 zl. i také 1 zl. 6 kr.

Počasy byly mírné, někdy mráz, někdy nic, cesty se velmi dobré a tvrdé udělaly; sníh nepřibýval, ale ten, jenž byl r. 1812 napadl, pomalu scházel.

Z novin N: 3.⁹⁹⁶ Jeden ruský rubl platí dle naší mince 1 tolar, tj. 1 zl. 30 kr. Jeden polský zlatý našich 15 kr.; 1 libra šterlinků mince englické našich skoro 10 zl.

Item 13. ledna 1813 v novinách stojí oznámení, že jeden císařský dukát má 7 zl. 3 krejcarey a stříbrných peněz 100 zl. v šajnech 144 zl. 30 kr.

[158] Vejtah⁹⁹⁷ peněžitých odvodů ze vsi Milčic za rok 1811, co tak v baňkocedulích na 5kráté⁹⁹⁸ tolik ztráty, tj. místo 20 zl. 100 a místo 10 zl. 50, dávat se musilo a do knihy kontribuční odepsáno bylo:

Kontribuce⁹⁹⁹ ročně 978 zl. 49 kr.,¹⁰⁰⁰ přirážky 3679–31; rozličného vydání 8–3, přirážky 67–12; na kasárny dle kontr[ibuce] 33–47, přirážky 281–25; z domu 47–15; /na/ službu kominíka 6–54; na silnice 21–27, přirážky 178–39; za magacíny 186–43 1/2, přirážky 510–6, též dle druhé repartice¹⁰⁰¹ 816–8, dosázky¹⁰⁰² od roku 1810 23–34; na plat k navigaci, tj. na vodní a lodní tahy 4–43, /suma¹⁰⁰³ činí/ 6844–16 1/2. Od [roku] 1810 k tomu přeplac[no] 613–36 3/4, /suma/ hlavní 7457–53 1/4.¹⁰⁰⁴

⁹⁹⁶ Ani tato, ani další zpráva o dukátu nepochází z Krameriových novin. – Rkp.: Engliske ... Ittem.

⁹⁹⁷ Rkp.: Wegtah ... Baňko cedulych ... stráty.

⁹⁹⁸ Rkp.: na 15kráté tolyk.

⁹⁹⁹ Zde ve smyslu daně.

¹⁰⁰⁰ V rkp. jsou následující údaje uvedeny v sloupci s nadpisem „zl.–kr.“. První číslice označuje zlaté, druhá krejcarey (Vavák všude píše grejcar, gr., ale zůstali jsme u úpravy editorky, která se řídila zásadou čitelnosti).

¹⁰⁰¹ Repartice = dobově šlo o obecní poplatky, daň na správu obce.

¹⁰⁰² Doplatky.

¹⁰⁰³ Užíváme dobového pojmu suma, summa místo novodobého úhrn.

¹⁰⁰⁴ Další odstavec je v rkp. připsán do druhého sloupce výkazu (tedy pod sloupec krejcarů), a tak nelze rozeznat, kterých přirážek se tyto poznámky týkaly, jelikož Vavák k nim nepřipojil poukazová znaménka.

NB. Tato přirážka se začala od 15. března r. 1811 a musilo se dávat v bankocedulích na místě 10 zl. 50 zl., na místě 100 zl. 500. Tato zde psaná přirážka též od 15. března se platila. A tak za ten rok odvedla ta ves 7457 zl. 53 1/4 kr. Vytaženo z knihy kontribuční. R. 1812 již se platí šajny.

[159] Roku 1812 byla celoroční povin/n/ost 1622 zl. 33, k tomu přibýlo na rekvizici 305 zl. 55, /suma/ všeho 1928 zl. 28 kr.¹⁰⁰⁵

[160] Měsíce února byly časy mírné, víc teplo než zima, sníh pomalu scházel a velké povodně nečinil; ozimní osení pěkně se ukazovalo.

Ale převeliké napomínání i s tužnou¹⁰⁰⁶ vojenskou exekucí donucování¹⁰⁰⁷ bylo k placení kontribuce a jiných vždy přibývajících daní, neb jest veliký nedostatek peněz. Obilí málo se r. 1812 sklídilo a nemnoho platí, formani z Němec nejedou a Praha dává, co chce. Co se pak koliv kupuje k šatstvu a potřebám hospodářským, to ještě každý dle starého zvyku, ne podle té baňkocedulní srážky, ale jak jen chce, vysoko cení a prodává, a tak hospodářové vesničtí vsudy a ve všem velkou bídu mají. Jestli pak sami buď obilí, neb dobytek prodávají (jakož pak na daně prodati musejí), zase kupcům dle jejich vůle prodávají. Ale nejvíce jest těch, kteří již co prodati nemají:

stodoly prázdné, na špejchařích nic,
daní přibývá vždy den po dni víc.

Exekuce již tak do zvyku vešla, že i na svážení dříví do lesa, jestli hned v přikázaný den sedláci nejedou aneb místo 10ti for přijede 5, hned voják – maje 1 zl. za den – poslán jest.

[161] Okolo půl února¹⁰⁰⁸ obilí mělo cenu: Pšenice 8 a 9 zl., žito 5 zl. 30 kr. i taky 6 zl., ječmen 4 zl., oves 2 zl.

Kdo má ještě co prodat,
nemá komu,
a kdo nemá co prodat,
běduje v svém domu.

¹⁰⁰⁵ Zbytek stránky je prázdný.

¹⁰⁰⁶ Tužná = tuhá.

¹⁰⁰⁷ Rkp.: donutcowání ... Contribuce ... wzdy ... baňko cedulnj ... danňe.

¹⁰⁰⁸ Rkp.: 1/2 Vnora ... w Ssactwu ... skrz baňko cedule.

Již taky tu i tam grunty sedlské na prodej se vyhlašují, ale na ně málo kupců jde.

Všeliké bláznovství v šatstvu, v licitacích, pronájmích, prodajích a koupích, které skrz baňkocedule v lidech se usadilo, začíná zase přestávati, ač sice

jak v drahotě, tak v láci
trpí nejvíc sedláci.

Co se v drahotě a za bankocedule¹⁰⁰⁹ prodávalo za 1 zl., mělo by býti nyní za 4 groše, a ono jest za 8 i 10 gro[šů]; co prv za 2 zl., mělo by být za 8 grošů, a ono jest za 15 g[rošů].

Z toho všeho jenom židi
mají dobrý pšoures,
ale všickni jiní lidi
jak prv, tak hynou dnes.

Od 20. února počínaly se polní práce: vorba a místem i jarní setba ječmena a ovsa.

Dne 27. února uvečer, v sobotu před nedělí poslední masopustní, ve vsi Kostelní Lhotě po tý¹⁰¹⁰ straně jdouc od Sadský nalevo 27 numer a napravo před kostelem i s farou 7 numer a s nimi ten starožitný kostel Nanebevzetí Panny Marie na popel shořelo; přitom rozlily se tamní krásné /162/ a starožitné zvony 3, dva dosti velké a třetí malý. Já nyní lituji, že /j/sem z nich jejich nápisy nikdy nepřepsal. Škola za farou státi zůstala.

S tím žebráků přibylo,
a není jim co dávatí,
neb vloni málo bylo
do stodol co skládati.
K tomu veliké daně
pořád po sobě přichází,
není zač tržít na ně
i koupit, kde co schází.

¹⁰⁰⁹ Rkp.: Banco cedule.

¹⁰¹⁰ Rkp.: Massopustnj ... poty ... Sadsky ... na lewo ... na prawo ... snjmi ... Na Nebewzeti ... schořelo ... Náplissy ... daně. – Masopustní neděle jsou mezi Zjevením Páně 6. 1. a masopustem (pokladní nedělí, 7. před Velikonocemi).

Bože, rač se smilovat
nad námi v tomto roku,
rač nám pokoj darovat,
ukrať bojovných kroků!

Dne 1. února dvojí cti hodný kněz, pan Jan Šturm, rodič plzeňský, kaplan škramnický, dostal se a odjel do Černého Kostelce ke špitálu a přitom bude cvičiti a učiti tamních zámeckých pánů děti.¹⁰¹¹

Dne 25., ten den po s[v]. Matěji, přijel ze Smečna od Slaného nový pan kaplan do Škramníka jménem František Klary, rodič pražský, a 7. března, v neděli 1. postní, měl první kázání.¹⁰¹²

Dne 8. téhož, v pondělí, skrz celý den trval převeliký vítr, střechy otrhával, stavení i stromy v lesích porážel.

/163/ Vinš do Budějovic Českých:

SWatIho Iozeffa SWátek

Ať gest raDostnIJCh paMátek

W tento Rok LIJbY ZaCžátek,

KrWaVI bog Wrať naSpátek [1913].

Což při CeLeM ZDraWI Libě Spatř [1913]

MIILo SrDeCžně LaskaWY OteC a Pán [1913]:

Již po dwauch Kolečkách (a) třináctý Rok my semtam se kolotagice:

Awssak na Horu Odpočinuti Newidjme gesstě nástuP.

Obloha sama dřjwe giž Cestu Vkázawssi (b) bog wedla,

Pychu a Zpauru Zymau krutě porážegicJ.

Zpurná Pycha, giž wssecko Slitowáni zawrhna,

swug plný vkrutnosti gesstě roztahuge KlýN.

Ey hle, gak giž přemnoho wylila krwe:

a gesstě, kde koliw Pokog se Ozýwá, nechce přigjti geG.

Falarida¹⁰¹³ přewissu[gj]cý Tyran budiž letos skažen,

Aby wjce, ani Mečem ani Perem netrápil nÁS:

¹⁰¹¹ Rkp.: Pán ... Plzenský ... Spitalu.

¹⁰¹² Rkp.: Mathegi ... Kláry ... Prazský.

¹⁰¹³ Falaris byl tyran v Agrigentu na Sicílii v 6. stol. př. Kr., pověstný svou ukrutností.
- Chronogram přepisujeme opět podle originálu (s výjimkou interpunkce).

W sWeM sWátkV, VesseLICy se,
 KapItolňI, InfVLlroWanY DĚkan – 1813
 Města BVDěgoVIC ČeskIJCh – 1813:
 S beránkem dole¹⁰¹⁴ pijící,
 i my všickni
 svrchu hlas vlka slyšící,
 a to vždycky,
 že mu ještě vodu kalí
 k pití jeho,
 an se proud od vlka valí
 z tlamy jeho.
 /164/ S strachem beránek pijící
 kalnou vodu,
 vlkovi ukrocující
 jeho zlobu,
 co kde má, všecko mu dává
 i vlastní krev, (c)
 a sám od něj nedostává
 ani hrst plev.
 Hle kterak, když jest mnoho vin
 ve všem lidu,
 umí nejvyšší Hospodin
 činit bídu!
 Křivda ze všech stran se vidí,
 však se trpí,
 ještě přitom všecky lidi
 hrůza smrtí.
 Aby přečkal tu vichřici
 Boží ctitel
 a mě vždycky milující
 sladký přítel,
 zkázy¹⁰¹⁵ té pejchy francou/z/ský
 by slyšel hlas

¹⁰¹⁴ Od slov „S beránkem“ začíná kontinuálně normální veršovaná zdravice. – Rkp.:
dalo ... z Wrchu.

¹⁰¹⁵ Rkp.: wjnn ... ciňit ... Smrtij ... Amně wzdycky ... Skázy.

slavný děkan budějovský
Josef Pingas.
Živ buď a raduj se v Pánu
v své starosti
a dostaň nebeskou schránu
na věčnosti!
S svou srdečnou upřímností
chutně přeje
známý syn v poníženosti,
libě pje,
kterýž rovně potěšení
nemá za mák,
tím¹⁰¹⁶ vinšem dnes občerstvený
z Milčic Vavák.

Pane, když nás tresceš, nepřátely naše mnohem tíže trápíš, abychom dobrotu tvou soudíce sobě rozjímalí, a když bychom souzení byli, abychom doufali v milosrdenství tvé. (Moudro, 12. kap.)¹⁰¹⁷

(a) Po roku 1800, jenž má dvě kolečka.

(b) Kometu, od 20. září r. 1811 do 10. ledna r. 1812.

(c) Marii Ludoviku.¹⁰¹⁸

/165/ S tím vinšem odeslal jsem do Budějovic vyobrazení vsi Libice a toho místa, kde hrad¹⁰¹⁹ stával, a spolu vysvětlení – podle liter – všech pamětních věcí.

Dne 9. března spadlo trochu sněhu a zimy přibylo; dne 10. zase mželo i přšelo s ostrou zimou.

Dne 11. skrz celý den mrzlo a zima prudká byla. Ovce od 5. téhož na pastvě nebyly. Na den s[v]. Řehoře slunce svítilo

¹⁰¹⁶ Rkp.: chutně ... lýbě ... Stim ... Sauzenj ... abychme.

¹⁰¹⁷ Jde o autorské využití smyslu citátu ze SZ, kn. Přísloví (podle kralického vyd. Moudrosti), 12, 21–22. V ekumenickém překladu místo zní: „Žádná ničemnost nezasáhne spravedlivého, kdežto svévolníci okusí zlého vrchovatě. Zrádné rty se Hospodinu hnusí, kdežto zalíbení má v těch, kdo prosazují pravdu.“ Vavák citát pozoruhodně zpracoval po vzoru učených teologů, s nimiž se stýkal (případně jej přímo převzal z kázání).

¹⁰¹⁸ Míňena dcera rakouského císaře císařovna Marie Louisa (viz výše).

¹⁰¹⁹ Rkp.: Hrad.

s velkou zimou a mrazem, že i okna zamrzlá byla.¹⁰²⁰ Lidé, jenž byli již mnoho ječmena a ovsa sili, z toho se rmoutili, neb již od 5. března na poli nemohlo se vyjeti.

V těch dnech všickni mladí lidé, jenž r. 1810 a /18/11 na vojnu odvedení a zase domů propuštění byli, nyní do Prahy a odtud k regimentům sobě vykázaným jíti musili.¹⁰²¹

/166/ Z novin N: 9 dne 27. února: Konkordát aneb srovnání mezi Jeho Svatostí¹⁰²² papežskou Piem VII. a císařem franc[ouzským] Napoleonem:

I. Jejich Svatost může ve Francouzích a Vlaších tím způsobem řídit, jako jeho předchůdcové řídili.

II. Vyslanci, ministři a vyjednavatelové, které Jej[ich] Svatost papežská k jiným mocnostem vyvolí, užijí stejných práv a privilegií, jichž diplomatický pluk¹⁰²³ užívá, tj. jako jiní cís./ařští/ a král./ovští/ vyslanci.

III. Panství, která¹⁰²⁴ S[vatý] otec měl a kteráž prodaná nejsou, se jemu navracují a mají býti ode všech platů osvobozená.

IV. V 6ti měsících rozdělí papež dle konkordátu kanovnické donace, tj. nanovo potvrzování přestálých biskupství a diecézí.

V. Papež má ve Francouzích a ve Vlaších šestero biskupství k přesazení, tj. k proměnění, o čemž se později rozhodne.

VI. K Římu patřící biskupství mají býti zase v první stav postavená.

VII. Biskupové, kteří k Římu náležejí a skrze všeliké okolichnosti v tu vojnu od svých diecézí vzdálení jsou, náležejí k rozhodnutí S[vatého] Otce.

/167/ VIII. J[eho] Sv[atost] papež a J[eho] Mil[ost] císař franc[ouzský] spojij se /dohodnou se/ v příhodném času biskupství v Toskánsku a Jenuánsku¹⁰²⁵ zmenšiti.

¹⁰²⁰ Rkp.: zamrzle byly. – Svatého Řehoře Nysského (4. st.) je 9. 3.

¹⁰²¹ Dále je skoro půl stránky prázdné. – Rkp.: sly ... Odwedenj ... domu propusstěnj.

¹⁰²² Rkp.: Swátostj [i dále takto] ... Spusobem.

¹⁰²³ Zde ve smyslu sbor.

¹⁰²⁴ Rkp.: ktere ... prodana ... Oswobozená ... na Nowo ... Diecessi ... 6ro ... postawená.

¹⁰²⁵ Jenuánsko = Janovsko. – Rkp.: wzdálenj ... Tosskansku a Jenuensku.

IX. U obydlí S./vatého/ Otce zřídí se propaganda,¹⁰²⁶ t[otiž] soud dispensací, a papežské dcky,¹⁰²⁷ t[otiž] zápisné knihy.

X. J./eho/ M./ilost/ císař všem kardinálům, biskupům a kněžím, kteří v předešlých případech do nemilosti císaře upadli, zase svou milost navrácuje.

XI. S./vatý/ Otec ujišťuje všem svou mocnou ochranu. – V Fonteneblu 25. ledna r. 1813.

Pius papež toho jména VII. – Napoleon, císař francou[z]-ský.¹⁰²⁸

Dne 20. února vrazili kozáci do Berlína a projedše některé ulice zase zpět odjeli. Dne 1. března vytáhlo z Berlína všecko francou[z]ské vojsko. Dne 14. února ruský generál Raj¹⁰²⁹ vtrh do Lublina.

Dne 24. císař ruský Alexander přijel do Kašise.¹⁰³⁰ Kamkoliv Rusové přijdou, pokojně se chovají, a kdo by z nich nařízení přestoupil, toho přísně trestí.

Dne 15. března J. M. císař ruský přijel do Vratislavě a tam slavně zvoněním všech zvonů, ze 101 kusů střelbou, pruských generálů a měšťanstva naproti /168/ východem a uvečer celého města osvěcením byl slavně uvítán. Tak praví noviny N: 12.

Z novin N: 12 a 13 jen zkrátka: Rusové již celý Lífhand¹⁰³¹ a pruskou zem opanovali a k Labi do dolních Sas postupují.

Frankfurt nad Oderou¹⁰³² i Lipsko, Wirtenberk i Drážďany mají v své moci, kdež jsou všudy vesele a radostně vítání a Francouzové vždy jim, nemohouce vydržet, nazpátek ustupují.

¹⁰²⁶ Vavákův omyl. Propaganda, slovo mu neznámé, nebyla soudem dispensací. V Krameriových novinách bylo uvedeno: „Propaganda, soud dispensací a papežské dsky.“

¹⁰²⁷ Správně: dsky (desky). – Soud dispensací neboli dispensační měl na starosti rušení či obnovu jednotlivých církevních zákonů z obecně prospěšných důvodů.

¹⁰²⁸ Fontainebleau. V Krameriových novinách: „V Fonteneblo (...) Napoleon. Pius P. P. VII.“ – Rkp.: Dyspenzacy.

¹⁰²⁹ Generál Nikolaj Nikolajevič Rajevskij (1771–1829) patřil k významným velitelům Suvorovovy školy; Kališ = Kalisz na polském území. – Rkp.: v Wečer.

¹⁰³⁰ V Kaliszi byla 27. 2. 1813 ujednána smlouva mezi Ruskem a Pruskem proti Napoleonovi.

¹⁰³¹ Litvu.

¹⁰³² Frankfurt nad Odrou; Würtemberg. – Rkp.: Prusskau ... Sass ... Oderau ... Wirtenberk ... wjtanj ... naspátek.

Zde v Čechách armáda 80 000 lidu silná státi má a již sem táhnou plukové z Uher a Rakous a zdejší české vojsko. Kladou se v krajích chrudimským,¹⁰³³ hradeckým, bydžovským a boleslavským, při hranicích slezských a hrabství kladského. Nejvyšší správu nad tím vojskem má míti náš slavný Čech jenerál hrabě z Kolovrat.¹⁰³⁴

Z Frankfurtu nad Rejnem¹⁰³⁵ od strany francou[z]ské se přecházení francou/z/ského vojska přes Rejn neustále trvá a není den, v němž by 15 i 20 tisíc lidu spolu s municí a kusy k armádě do Sas /nepřešlo/, a císař Napoleon se tam očekává. Psáno 5. března.

Nyní již v novinách všecko bez obalu se píše, an prv pro Francouze nesmělo se psáti, jen to, co oni /169/ ve svých novinách psali. Tolikéž prv Rusové psali se za nepřátele a nyní zas Francouzům to jméno připisují.

Oznámení v novinách N: 12. Hebdomada sancta¹⁰³⁶ neb pašijový spolu velikonoční tejden¹⁰³⁷ se všemi kostelními ceremoniemi a modlitbami dle rituálu,¹⁰³⁸ jak již od starodávna v latině vytištěný bejval (a) a který onen pracovitý, můj dobrý známý Čech, pan Jan Rulík, měšťan pražský a hlavního kostela strážník a ma[n]zionář,¹⁰³⁹ z latiny do čečoty přenesl,¹⁰⁴⁰ nyní po jeho smrti¹⁰⁴¹ vůbec vytištěný jest a prodává se 1. v České

¹⁰³³ Rkp.: Chrudimskym, Hradeckym, Bidžowskym a Boleslawskym ... Gladskeho.

¹⁰³⁴ Polní maršál Jan Karel hrabě z Kolowrat Krakovský (1748–1816) byl tehdy velící generál v Čechách.

¹⁰³⁵ Rkp.: Kollowrat ... Regnem ... Regn ... Kussy ... Oballu ... připissugi.

¹⁰³⁶ Správně hebdomas sancta = svatý týden. Pašije, velikonoční týden od Květné neděle po Vzkříšení o Bílé sobotě.

¹⁰³⁷ Rkp.: Tegden ... Prachský ... begwal.

¹⁰³⁸ Šlo o obřadní církevní knihu (popis obřadů).

¹⁰³⁹ Manzionáři byli původně duchovní, později i laikové, obstarávající v chrámu sv. Víta chórovou službu, tj. modlitbu a zpěv církevních hodin. V moderní době to byli choralisté. Na svatovítském kůru Rulík byl i houslistou. – Rkp.: Massionář.

¹⁰⁴⁰ Titul adaptace Jana Rulíka: Svatý pašijový týden aneb Pobožná rozjímání duše křesťanské téhož svatého času, Praha 1809.

¹⁰⁴¹ Jan Rulík zemřel v Praze 6. 3. 1812, jak oznámily s chybou v datu na s. 139 Krameriovy noviny o svém starém spolupracovníku a spolupracovníku České expedice Matěje Václava Kramera v č. 25 z 20. 6. 1812: „Z Prahy. Dne 6. června umřel o 3ti hodině polední na hradě Pražském v 68. roce věku svého P./an/ Jan Rulík, vlastenec pravý a spisovatel přemnohých kněh českých, jsa již oddávna nemocí zlou obtížen.“ Vlastenské noviny psal a řídil podle poznámky ve strahovském výtisku až do

expedici, 2. v Buchlerovském kněhkupectví¹⁰⁴² v Celetné ulici, 3. u Najrajtrův v Jezuitské ulici¹⁰⁴³ nevázaný za 15 kr. a vázaný v tuhé obálce za 24 kr.¹⁰⁴⁴

(a) NB. Tu a takovou knížku v latině l. 1630 v Antverpu tištěnou měl /j/sem a nyní též takovou l. 1650 v Vídni tištěnou dosavad mám.

Dne 22. března přišlo sem od Kolína do Prahy jdoucích 230 koní a s nimi 70 lidu.

D[ne] 27. téhož přišlo sem touž cestou 110 koní a 66 lidu, jenž je vedli, a s nimi několik kyrysarů.¹⁰⁴⁵

/170/¹⁰⁴⁶ Dne 23. března odpoledne začali lidé zase polní práci, an od 5ho toho nemohli pro mrazy, větry a zimy a deštivé i sněžné nečasy celých 18 dní.

Dne 22. března přišlo sem na roztág¹⁰⁴⁷ 230 koní remundních,¹⁰⁴⁸ vedli je ze Znouma¹⁰⁴⁹ z Moravy do Prahy. Bylo při nich přes 50 štuknechtů,¹⁰⁵⁰ 17 rejtarů, 4 kaprálové, jeden lejttenant a jeden rytmajstr.¹⁰⁵¹

Dne 24. šli odtud a v ten den po poledních byl jasný a teplý čas, a sice v tom roce první.

konce 14. č. ze 4. 4. 1812, po němž od č. 15 „začal psáti tyto noviny syn P./ana/ V./áclava/ Kramériusa“ Václav Rodomil Kramerius, s matkou Jenovéfou jejich spolujitel. Noviny v témž ročníku na s. 64 uvedly, že na Hradčanech v čp. 31 byla na prodej menší česká bibliotéka. Editorka se domnívala, že nejspíš to byla Rulíkova knihovna.

¹⁰⁴² Tehdy náleželo již vdově po Janu Buchlerovi, která později firmu prodala (Buchler et Stepani). Buchlerův závod spolupracoval s českými vlastenci. – Rkp.: Kněhkupectwi.

¹⁰⁴³ Neureutrův. Po zakladateli firmy Janu Neureutrovi (Newreuter) podnik vedl česky uvědomělý Martin Neureutter. Jeho syn Bohdan N. byl první český profesor dětského lékařství. – Rkp.: v Nairagtruw w Jezuitske.

¹⁰⁴⁴ Původní krámská cena výtisku činila 30 kr.

¹⁰⁴⁵ Rkp.: Kyrysaru od ... [jméno pluku Vavák nezapsal.]

¹⁰⁴⁶ V rkp. je omylem stránka paginována opět 168, teprve od s. 187 je opět správná paginace. Editorka vše opravila.

¹⁰⁴⁷ Roztág = odpočinek (původ viz výše). – Rkp.: od Poledne ... Nečassy.

¹⁰⁴⁸ Remontní čili lidově remundní koně (z francouzského remonte) jsou koně kavalerie v zácviku. – Rkp.: remundtnjch.

¹⁰⁴⁹ Lidově ze Znojma.

¹⁰⁵⁰ Štuknecht = jízdní dělostřelec (z německého Stückknecht).

¹⁰⁵¹ Vysvětlení dobových pojmů viz výše; rejtar = vojín jezdeckva. – Rkp.: Reitharu ... Leitenant ... Ritmaistr.

Dne 27. téhož přišlo sem zase touž cestou 110 koní a s nimi 66 lidu, jenž je vedli, samí Moravané, teď vnově pod štuknechty odvedení. Kyrysaři při nich byli od reg[imentu] Hohencollern.¹⁰⁵²

Dne 30. března přišlo sem od Prahy do Hradce jdoucích 240 mužů, 1 celá kom[panie]¹⁰⁵³ od regimentu Arsandau, jenž někdy sloul Oliwer Vallis.¹⁰⁵⁴

31. téhož přišlo sem zas od Prahy 68 koní a 30 lidu,¹⁰⁵⁵ ti zde byli jen přes noc.

5. dubna přijelo sem 20 kyrysarů z Uher z města Pěti kostelů¹⁰⁵⁶ od regim[entu] Kajser¹⁰⁵⁷ a dne 25. dubna odtud do Brandejsa odjeli, kdež jejich obršt zůstával, a tam okolo po vesnicích lehli.

Dne 23. máje přišlo sem 30 Charvátů, jenž 4 léta u Francouze zajatí byli a letos v Sasích k Rusu utekli, kterýž je domů propustil. Odtud o příchodu sem vojska hledej doleji.

/171/ Dne 30. března umřel a 1. dubna pohřben v Poříčanech velebný v Kristu otec pan Václav Šimek, tamní – od roku 1751 pátý v počtu – farář, rodič z města Bělý pod vrchem Bezdězem,¹⁰⁵⁸ jenž taky býval v Škramníku 12 let kaplanem, potom v Krutech 4 léta, nato farářem v Vyšerovicích 18 let a v Poříčanech 4 léta. Na tom funuse bylo 11 kněží i já taky.

¹⁰⁵² Kyrysar = příslušník těžkého jezdeckva s krunýřem (kyrysem) na prsou. Kyrysnický pluk č. 8 nesl od 1780 jméno rakouského generála jízdy Fridricha Antona knížete von Hohenzollern–Hechingen, jenž zemřel v Brně (1726–1813). Po jeho smrti se stal majitelem pluku velkokníže Konstantin Pavlovič, bratr cara Alexandra I. (1779–1831), po napoleonských válkách vrchní velitel ruské armády a posléze místokrál v ruském Polsku.

¹⁰⁵³ Kompanie (z francouzského compagnie) = rota.

¹⁰⁵⁴ Rakouský polní zbrojmistr nizozemského původu Eugen hrabě Argenteau (1741–1819), naposledy velící generál na Moravě, byl od 1809 majitel pěšího pluku č. 35. Pluk získal od původně irského rodu Wallisů, z něhož jej jako první držel od 1777 genmjr. Patrik Olivier hrabě W. (1724–1787) a po něm nesl jméno císařského polního maršála Georga Oliviera hr. W. (1673–1744), rehabilitovaného císařem Josefem II. za bělehradský mír s Turky. – Rkp.: Com:.

¹⁰⁵⁵ Rkp.: lydu /takto výjimečně/.

¹⁰⁵⁶ Míněno město Pécs, česky Pětikostelí, německy Fünfkirchen.

¹⁰⁵⁷ Plukem Kaiser míněn kyrysnický pluk č. 1 císaře Františka. – Rkp.: Brandegsa ... zagatij ... Sassych.

¹⁰⁵⁸ Bělá pod Bezdězem. – Rkp.: Běly ... Bezděsem.

I. farář poříčanský byl r. 1751 František Budil, kaplan škramnický, rozený z Říčan, jehožto otec jakožto slavný panmistr¹⁰⁵⁹ a tam primas ten kostel poříčanský i faru vnově stavěl. Starý kostel, v němžto /j/sem já jako chlapec taky bejval, stál kůrem k východu a tento stojí k poledni.

II. farář byl Josef Šperling, Pražan, a ten odtud přišel do Tuklat.

III. Matěj Svoboda, rodič z Praskoles, byl volený hrado-pražský kanovník,¹⁰⁶⁰ ale z toho se poděkoval a tam v Poříčanech umřel r. 1799.

IV. Petr Kvítek, r. /1809/ přišel odtud do Plaňan a téhož ještě roku z Plaňan do Ouřiňovsi,¹⁰⁶¹ tam jest i dnes.

V. Václav Šimek, dnes 1. dubna pohřbený.

VI. Antonín Šembera, z fary vitické jako k odpočinutí (jsa¹⁰⁶² starý pán) poříčanskou faru si vyžádal a do ní se v měsíci červnu odstěhoval.

/172/ Dne 4. dubna, v neděli Smrtnou, celý den přšelo.

D/ne/ 5. dubna přišli sem do kvartýru rejtaři kyrysáři od slav[ného] císařského regimentu z Uher z města Pěti kostelů; zde jejich štáb kvartýruje v Brandejse.¹⁰⁶³

Od 5. dubna až do Bílé soboty byly jasné a teplé časy. Osení zimní i jarní pěkně v/z/cházelo a houstlo, tolikéž i tráva; ovce již o domácí potravu nedbaly. V černých vlhkých zemích začínalo se síti, ale v zemích povrchních zase již suchota se začínala.

Mezitím již hned v březnu obilní cena začala padnouti; okolo svátku Zvěstování Panny Marie měla pšenice 7 zl. 30 kr. a 8 zl., žito 5 zl. 30 kr. a 6 zl., ječmen 4 zl. 30 kr., oves 2 zl. 30 kr., hrách a čočka 6 zl., erteple 1 zl., sena 1 cent./nýř/ 1 zl. 15 kr. A nyní okolo Veliké noci pšenice 6 zl. a 5 zl. 30 kr., žito 4 zl.

¹⁰⁵⁹ O tom Paměti, II-2, 159 (zde údaj, že P. František Salesius Budil, syn stavitele Tomáše Vojtěcha B., †1775). – Panmistr = stavitel (viz výše). – Rkp.: Panmjstr ... w Nowě ... begwal.

¹⁰⁶⁰ O něm Paměti, II-2, 160; P. Matěj Arkadius Svoboda se 1791 vzdal kanovnické funkce, †1799. – Rkp.: Tukladt ... rodic ... Hrado Prahský.

¹⁰⁶¹ Uhřiněves. – Rkp.: Plarňan ... Auřiniowsy.

¹⁰⁶² Rkp.: gsy.

¹⁰⁶³ Rkp.: Qvartjrju ... Kirysáři ... Qvartiruge w Brandegse ... Osseni ... Wlchkých.

a 3 zl. 45, ječmen 4 zl. a 3 zl. 45, hrách a čočka 5 zl., erteple 45 kr. a 36 a 30 kr., seno jako prv.

HoD boží WeLikonocžní MěL Patereg poCžas [1813]: Zima, jasno, deštivo, větrno¹⁰⁶⁴ a uvečer ticho a byl den 18. dubna. Do rána k pondělku na 19. den dubna napadlo sněhu téměř na 1/4 lokte a při horách na 1/2 lok[te]. Mnozí lidé a zvláště páni na saních do kostela jeli. Zde v našem okolí ač studený vítr a zimavý byl, přeci do večera ten sníh sešel.

/173/ Než pominul duben, již sucho začínalo býti; posledního dubna déšť někde hojný, někde malý spadl, a tuť všecko osení se zradovalo.

Stromy ovocné všeho druhu všudy a hojně kvetly, a to sice hned okolo svátku sv. Marka, jenž byl právě v neděli Provodní. Babek¹⁰⁶⁵ letos bylo málo, ač pak tepla měly dosti.

Pamět. Dne 23. března umřel v Čáslavi u svého pana syna uroz[ený] pan Jan Josef z Beyerwecku, rodič v Moravě v městě Výškově,¹⁰⁶⁶ bývalý 22 let vrchní poděbradský a 18 let administrátor panství královských v Čechách. Starý byl 74 léta. Jeho p. syn Jan jest v Čáslavi téhož kraje čáslavského hejtman.

Dne 27. dubna jela přes Plaňany a Brod Český do Prahy ruského císaře sestra, vdova po knížeti z Wejmaru,¹⁰⁶⁷ a toho taky dne přijeli tam z Řezna přes Budějovice a hrad Konopiště král a královna saská s princeskou Augustou, dcerou svou.¹⁰⁶⁸

Dne 26. dubna před nimi přijel do Prahy J[eho] C[ísařská] Vyvššenost Ferdinand, veliký vévoda wircpurský, císaře pána bratr, nynější pán na Šlakenwerdu v Čechách.¹⁰⁶⁹ Praví se,

¹⁰⁶⁴ Rkp.: Wětrno ... v Wečer Tjcho ... wzlásť ... Předsy.

¹⁰⁶⁵ Babka = tímto pojmem se lidově nazýval výhonek vinného keře, chroust, jitrocel, sýkorka, žabka. Zde asi v prvním významu (chrousti v březnu ještě nejsou); Zvěstování Panně Marii je 25. 3., svátek evangelisty Marka je 25. 4.

¹⁰⁶⁶ Mínen Vavákův známý Johann Josef šl. z Bayerwecku, rodák z Vyškova na Moravě (1739–1813).

¹⁰⁶⁷ Vavákův omyl s Výmarem. Velkokněžna Jekatěrina Pavlovna se provdala za oldenburského prince Georga von Holstein–Gottorp, jmenovaného po sňatku hlavním velitelem ruských komunikací a tverským, novgorodským a jaroslavským gubernátorem. – Rkp.: Knjžeti z Weimaru.

¹⁰⁶⁸ K tomu Krameriovy noviny, 1813, č. 18. – Rkp.: Konopjsstě.

¹⁰⁶⁹ O něm viz výše. – Rkp.: Wywoda Wircpurský ... njněgssi ... Sslakenwerdu ... Wircpurka sstiasně.

že ho chtěl franc[ouzský] císař pod svou moc dostat i vojsko pro něj poslal, ale on přešativ se, z jeho osidel a z Wircpurka¹⁰⁷⁰ šťastně ujel a sem do Čech i do Prahy dne 26. dubna přijel.

/174/ Z novin od N: 13 až do N: 18 pro obšírnost nic jsem nepsal, a co nyní psát budu, vše odbydu zkrátka.

Měsíce dubna Rusové všudy vesměs přes Labe již na levý jeho břeh – do Sas – přešli.

Město Lubek¹⁰⁷¹ 1000 mužů na svůj náklad dalo do ruské armády proti Francouzům. Kamkoliv Rusové přijdou, všudy jsou slavně vítáni a oni všudy francou[z]ské zákony maří, strhují a zamítají.

13. dubna byli fran[couzští] zajatí v Lineburku do Berlína přivedeni, 71 oficírů, z nichžto 25 saských, a 2582 sprostých. Item též 487 mužů v Mekernu¹⁰⁷² zajatých. Tam též v Berlíně skrze jenerála ruského¹⁰⁷³ stalo se oznámení, že pruský dvůr spolu s Rusy proti Francouzům docela spojen jest.

Dne 5. dubna pevnost Častochov¹⁰⁷⁴ v Polsku, kde až dosavad Francou[zové] byli, Rusům se vzdala. Osazení se vzalo do zajetí, též 30 děl a mnoho zásob válečných.

Dne 10. dubna v Děvíně – Magdeburku – prohlášení francou[zského] císaře se stalo obšírně, v němž sebe za nevinného uznává, své všechny tahy za spravedlivé a nejvyšší svou z toho čest si dělá a těm, jenž by s ním držeti a jeho za pána a hlavu uznávati nechtěli a jemu se protivili, smrtí hrozí.

/175/ Dne 10. dubna, v sobotu před nedělí Květnou, u vsi Kerbelice¹⁰⁷⁵ blíž Burku v Prajsku bitva se stala, kdež 1500 lidí na místě zůstalo, ale Rusů málo, a oni tu dostali 16 děl, 500 koní

¹⁰⁷⁰ Würzburg.

¹⁰⁷¹ Lübeck. – Rkp.: Wjtanj.

¹⁰⁷² Lüneburg; Möckern. – Rkp.: přivedenij

¹⁰⁷³ Byl jím polní maršál Michail Bogdanovič kníže Barklaj (Barclay) de Tolly (1761–1818), ruský vojevůdce z livonské šlechty skotského původu, 1810–1812 ministr vojenství, 1812 krátce vrchní velitel ruských vojsk, 1813 znovu vrchní velitel.

¹⁰⁷⁴ Częstochowa.

¹⁰⁷⁵ Informaci Vavák převzal z Krameriových novin, s. 141. Kerbelicemi je asi míněna obec Gardelegen. – Rkp.: Pragsku.

a 500 zajatých Francouzů. U tý¹⁰⁷⁶ vsi prej Fridrich II., král pruský, skrz mnohá léta své vojsko cvičíval a prohlížel.¹⁰⁷⁷

Toho měsíce Francouzi ze Španěl vytáhli a Engličané Portugalům novou pomoc učinili.

Dne 25. dubna pevnost Špandava¹⁰⁷⁸ se vzdala a tamní francou[zské] osazení bez všeho vojenského řádu i nábytku i zbraně propuštěno s reverzem, že proti Rusům a Prusům do jistého času bojovat nebudou.

16. dubna u Werdu¹⁰⁷⁹ v dolních Sasích kozáci ve vsi Rýdě mnoho utíkajících Francouzů chytili a kasu jejich s 15 tisíci¹⁰⁸⁰ tolarů podržeh.

Od 10. až do 18. a 20. dubna shromažďovali se Francouzové s velikou silou u Erfurta a Ejzenachu¹⁰⁸¹ a proti nim též stavějí se Rusové, s nimi též Prušané a někteří jiní, města a kníže z Kurlandu.¹⁰⁸²

Garda saského krále jest nyní v Praze a 8000 jeho lidu leží v Čechách v kraji žateckým a litoměřickým.¹⁰⁸³

Dne 28. dubna umřel v Boleslawi v Sle/z/sku ruský fedlmaršál Kutuzov v 77. roce svého věku¹⁰⁸⁴; nastoupil po něm jenerál Witkenšajn.¹⁰⁸⁵

¹⁰⁷⁶ Fridrich II. Veliký Hohenzollern (1712–1786) byl pruským králem od 1740. – Rkp.: V ty ... Prussky ... mnohe Letta.

¹⁰⁷⁷ Informace převzata z Krameriových novin, 1813, č. 18.

¹⁰⁷⁸ Spandau = předměstí Berlína.

¹⁰⁷⁹ Město Werdau; Ried.

¹⁰⁸⁰ Rkp.: tjsjcemi.

¹⁰⁸¹ Eisenach.

¹⁰⁸² Kurland = Kuronsko. Poslední kuronský vévoda Gustav Kalixt říš. hrabě Biron–Wartenberg (1780–1821) dosáhl od Alexandra I. náhradní panství v polském Vartenbersku a účastnil se tažení proti Napoleonovi jako generálporučík pruské armády, po válce guvernér Kladska.

¹⁰⁸³ Rkp.: kragi Zatteckym a Litomňeřickym.

¹⁰⁸⁴ Polní maršál Michail Illarionovič Goleniščev-Kutuzov kníže Smolenský (1745–1813), po maršálu Alexandru Vasiljeviči Suvorovovi knížeti Italinském (1729–1800) největší ruský vojevůdce přelomu 18. a 19. století, diplomat, 1812–1813 vrchní velitel ruských vojsk, 1813 první vrchní velitel spojených rusko-pruských armád.

¹⁰⁸⁵ Polní maršál Ludwig Adolf Peter říš. hrabě (od 1834 kníže) zu Sayn und Wittgenstein (Vitgenštejn)–Ludwigsburg (1769–1843), východopruský magnát v ruských vojenských službách, po Kutuzovově smrti vrchní velitel spojených rusko-pruských armád.

/176/ Dne 30. dubna ruský císař Alexander přijel do Fryperku¹⁰⁸⁶ v Sasích a král prajský¹⁰⁸⁷ t[oho] dne do Chemnice.

Pamět. Pevnost Častochovej jest spolu klášter benediktinský a v něm zázračný starožitný obraz Panny Marie. Protož Rusové skrz ten obraz nechtěli velikou střelbou a ohněm to místo kaziti, zvláště když se tam byl již v jednom místě prach chytit a mnoho okolo pobořil.¹⁰⁸⁸

Dne 25. dubna, v neděli Provodní, kyrysníci od regimen[tu] Kajser,¹⁰⁸⁹ jenž sem byli dne 5. dubna přišli, zase odtud k Brandejisu odešli.

Na začátku máje počasy byly jasné a chladné, dle čehož všechno zelené osení pěkně se spravovalo i také luka, občiny¹⁰⁹⁰ a stromoví dobrou naději k sklizení ourod svých dávaly; chroustů – babek – málo bylo.

Dne 2., 3. a 4. máje v Sasích u Litzen, kde l. 1632 dne 16.¹⁰⁹¹ listop[adu] náš Čech jenerálissimus Valdštejn švejdského krále Karla Gustava¹⁰⁹² v bitvě porazil i zabil,¹⁰⁹³ mezi Rusy a Francouzi krutá bitva se strhla, v které až na 40 000 lidu lehlo. Francouzů víc než Rusů prej¹⁰⁹⁴ padlo a Rusové po té bitvě zpátkem zase k Drážďanům coufali. Noviny praví,¹⁰⁹⁵ že Rusové i Francouzové do Vídně každý o svém vítě/z/ství psali. Rusové přešedše¹⁰⁹⁶ v Drážďanech most přes /177/ Labe v novém městě zůstali a Francouzové do starého města vešli.¹⁰⁹⁷ Odtud až do Hamburku ještě Rusové na levém břehu Labe města v své moci mají.

¹⁰⁸⁶ Freiberg.

¹⁰⁸⁷ Fridrich Wilhelm III. Hohenzollernský (1770–1840), pruský král od 1797.

¹⁰⁸⁸ Rkp.: benedyktynsky.

¹⁰⁸⁹ Kyrysnický pluk č. 1 císaře Františka I.

¹⁰⁹⁰ Občina = obecní pastviny.

¹⁰⁹¹ Vavák omylem napsal 6. 11.

¹⁰⁹² Správně: bitva u Lützen, česky u Lucka; švédský král z dynastie Vasovců se nejmenoval Karel Gustav, nýbrž Gustav II. Adolf (1594–1632, králem od 1611), autor plánu Velkého Švédska. – Rkp.: Sassych v Litzen ... Sswegdskeho ... Gustáwa.

¹⁰⁹³ Albrecht z Valdštejna vévoda Frýdlantský (1583–1634), vrchní velitel císařských vojsk, ho neporazil, ale švédský král padl.

¹⁰⁹⁴ Rkp.: Kruttá ... preg ... spátkem ... Dráždanum caufaly.

¹⁰⁹⁵ Krameriovy noviny, 1813, č. 21.

¹⁰⁹⁶ Rkp.: přegda.

¹⁰⁹⁷ Starým a novým městem míněna stará a nová výstavba Drážďan.

Mezitím sem do Čech vždy více vojska císařského přibývalo pěšího i jízdného. Dne 19. máje pěší regim[ent] Kaunic z Polska,¹⁰⁹⁸ an tam 4 léta byl, od Kolína z této strany silnice marširoval k Praze - zde jsme měli jednu celou kompanii 230 mužů toho dne -, z druhé pak strany silnice jel dragounský regiment Rosenberk.¹⁰⁹⁹ Altiherie¹¹⁰⁰ veliké množství kusů a vozů s municí stojí za Kolínem.

Dne 18. máje král saský se svou gardou z Prahy vyjel; královna tam zůstala, tolikéž jeho pagáže.¹¹⁰¹

Dne 23. máje ze Sadský¹¹⁰² procesí do kaple Bolestné Panny Marie již druhý rok v neděli Křížovou¹¹⁰³ vedené bylo a služby Boží vykonané, tak jak před prodáním té kaple před lety bývalo.

Dne 24. máje, v pondělí Křížové, posvěcen jest slavně kříž kamenný ve vsi Pečkách Blatných v návsi od důstojného v Kristu otce p. Leandra Navrátila,¹¹⁰⁴ děkana a spolu vikáře dobřichovského, kdež i já byl /j/sem. Na tom místě po mnohé věky býval vždycky kříž dřevěný. Ten poslední když l. 1746 upad, Tomáš Hradecký v Bílé krčmě, tehdejší rychtář, způsobil¹¹⁰⁵ místo kříže na to místo krásnou vysokou štátui Početí Panny Marie, k ní /178/ i zábradlí obarvené a lampu zavřitou přidělal, která každou sobotu večír hořívala, l. 1748.

Když pak on l. 1755 umřel, přestala lampa, potom zábradlí, naposledy i sloup okolo r. 1776 padl a štátuj byla zetlelá, jsouci

¹⁰⁹⁸ Pěší pluk č. 5 Kaunitz nesl jméno na památku zásluh rodu, z něhož pocházela žena kancléře Metternicha. Patřil kdysi Václavu Antonínovi hraběti z Kounic, od 1764 říš. knížeti von und zu Kaunitz-Rietberg (1711–1794), velkému státníku tereziánské doby, ministru zahraničí, kancléři tajné dvorské a státní kanceláře, inspirátoru reformního osvícenského kurzu Marie Terezie.

¹⁰⁹⁹ Pluk dragounů č. 13 (také dragoni, švališaři, švališěři) čili středně ozbrojeného jezdecktva, opatřeného karabinami, patřil generálu jízdy Franzi Seraphovi říš. knížeti von Rosenberg-Orsini (1761–1832).

¹¹⁰⁰ Artillerie. – Rkp.: Mezy tym ... wzdy wjce ... Kompagnij ... Altiheriae ... mnozstwi Kussu.

¹¹⁰¹ Bagáže = zavazadla.

¹¹⁰² Rkp.: Sadsky Processy ... wykonane.

¹¹⁰³ Křížové dny byly čtyři: svátek sv. evangelisty Marka a tři dny před svátkem Nanebevstoupení. Prosební průvody k polním křížům se modlily za úrodu.

¹¹⁰⁴ Rkp.: blattnjch ... wzdycky ... dřewenný.

¹¹⁰⁵ Rkp.: spusobil ... štátuy ... zavrítou ... setlelá, gsaucj ... dřewenná ... Processy ... Křížový ... wzdy ... držená.

těž dřevěná. Od té doby nebylo tu nic, ale procesí v pondělí Křížový každý rok sem vždy vedeno a tu poslední štací s vyřikáním veršů po letanii¹¹⁰⁶ držená byla; takž i dnes stalo se. O tento kříž nejvíce se staral soused Jan Jeřábek a jeho manželka Kateřina, rozená Vaváková z hospody milčické. K tomu posvěcení 12 muzikantů k hudbě nalézti se dalo. Bud' P[án] B[ůh] pochválen!

Dne 8. máje v Českých Budějovicích umřel první tamní biskup Jan Prokop hrabě Šafgotč, pán z Kinastu a Grejfenštajnu, linie sle/z/ské.¹¹⁰⁷ Pohřben v kapli sv. Prokopa, kde sobě sám – a ještě pro budoucí čtyry biskupy – hrobku udělati dal při kostele sv. Jana Křtitele na Předměstí. Věku svého by byl doplnil dne 23. máje 65 let, biskupem byl 25 let. Za dědice¹¹⁰⁸ svého jmění vykázal svůj katedrální kostel sv. Mikuláše tam v Budějovicích, svůj jeden zlatý kříž poručil j[emnost]pánu Josefovi Pingasovi, kapotolnímu děkanu, který jej posledními svátostmi zaopatřoval. Dne 11. máje měl slavný funus, na nějž se sešlo samých kněží 130 a domácích kleriků bylo 106 a lidu převeliké množství. Tak mám psáno z Buděj[ovic] od p. Pingasa.

[179] Při konci máje Rusové od Labe zpátkem coufali dobrovolně a Francouzové je následovali. Ruská armáda má státi u Paucen – Budešina v Lužici.¹¹⁰⁹

V tom čase naše vojsko z Polska, z Uher, Rakous sem do Čech přicházelo a při hranicích sle/z/ských, lužických a saských se kladlo, kdežto jich leží po vesnicích a městách 10, 20, 30, 40 i 50 v jednom domě.

Zde pak maršírující vojsko vesnice naplňuje. Dne 19. máje šel pěší regiment Kaunic z Polska na Prahu, zde byla 1 kumpanie 200 mužů.

29. přišlo sem od ruské armády 30 Charvátů, jenž byli u Francouze 4 leta zajatí, nyní v Sasích utekli k Rusovi a on je domů propustil; šli od Prahy k Vídni.

¹¹⁰⁶ Litánii, přímlově.

¹¹⁰⁷ Johann Prokopaeus říš. hrabě von Schaffgotsche pán na Kynastu a Greiffensteinu (1748–1813), biskup českobudějovický od 1788. – Rkp.: Ssafgotč ... Greiffensteinu.

¹¹⁰⁸ Rkp.: dědiče ... Katedrálnj.

¹¹⁰⁹ Bautzen, česky Budyšín. – Rkp.: Lábe zpátkem caufaly.

30. téhož na roztág přišli 2 kompa[nie] grenatýrů¹¹¹⁰ od regim[entu] Erbach.¹¹¹¹ Když r. 1807 zde od týchž grenatýrů, jenž obě kumpanie v Sadský měli a zde jich leželo 30,¹¹¹² již nyní z těch 30ti /z/byl jen jediný. Bylo jich 298 mužů a šli na Prahu.

NB. My sem do Milčic dostáváme vojsko od silnice dělané; mimoto¹¹¹³ jdou jízdné husarské,¹¹¹⁴ rejtarské a dragounské hluky neb regimenty po stranách, jenžto se silnice netejkají; někteří v Kolíně Labe přešedše¹¹¹⁵ k Jičínu a Mladé Boleslavi odcházejí.

/180/ Když se červen začínal, začalo obilí připláceti. Dne 1. Juni v Praze měla pšenice 10 i 11 zl., žito 7 zl., též 7 zl. 15 kr., ječmen 4 zl. 30 a 45 kr., oves 3 zl., seno 2 zl. Zde tak míra vršíta téměř se platila, ale není již co prodávati. Daně nemohou se platiti, skrze exekuci se dobývají. Přicházející vojsko za foršpon, za nocleh, za stravu¹¹¹⁶ nedává nic; svůj chléb hned na místě aneb ve vsi prodají a hospodářův chléb jedí, aniž kdo smí co proti tomu říci.

Dne 4. Juni přišli sem z Polska ze špitálu 160 mužů na rostág; ti byli od čtyř regimentů: 1. Princ de Ligne,¹¹¹⁷ 2. Varaždín, charvátský,¹¹¹⁸ 3. Čatorinský,¹¹¹⁹ 4. Kotulínský.¹¹²⁰ Když dne 6. téhož, na slavný hod Seslání Ducha svatého, ode-

¹¹¹⁰ Mínení granátníci (grenatýři, grenadýři) = vojáci metající ruční granáty.

¹¹¹¹ Granátnický pluk č. 42 patřil od 1793 rakouskému pol. zbrojmistru Karlu Eugenuvi říš. hraběti zu Erbach-Schönberg (1732–1816).

¹¹¹² Srv. Paměti V, 45.

¹¹¹³ Rkp.: Mý ... Mjlčic ... mjmo toho ... netegkagi.

¹¹¹⁴ Husaři = vojáci uherské lehké jízdy v národním kroji (z maďarského hús: jezdec).

¹¹¹⁵ Rkp.: Přegdauc k Gitčinu.

¹¹¹⁶ Rkp.: Danně ... za zdravu.

¹¹¹⁷ Správně: Prince. Polní maršál Charles Joseph kníže de Ligne (1735–1814), rakouský vojevůdce, diplomat a spisovatel belgického původu, velitel tělesné stráže rakouského císaře, od 1771 majitel původně vallonského pěšího pluku č. 30.

¹¹¹⁸ Národní chorvátské pohraniční pěší pluky zvané varaždinské byly od 1746 dva: Crentzer a královský Sv. Jiří, oba se štábem v Belovaru.

¹¹¹⁹ Polní maršál Adam Kazimierz kníže Czartoryski-Sanguseo (1734–1823), významný východohaličský vojenský, politický a kulturní činitel, byl od 1802 majitelem haličského pěšího pluku č. 9.

¹¹²⁰ Polní podmaršálek Fridrich sv. pán Kottulinsky von Kotulin (†1815), vojenský velitel v Opavě, byl od 1808 majitel západohaličského pěšího pluku č. 41. – Rkp.: Czatorynský ... Kotulýnský.

šli, v týž den zas přišli grenatýři, a sice 2 kompanie od reg[imen-
tu] Princ de Ligne, a ti obojí šli na Prahu.

Svátky svatodušní
byly letos krušný,
vojáků plné stavení –
toť bylo špatné slavení.

V některém gruntu bylo jich 10, 12, 15, 18, 20, 24, 25 i taky
27, a tolik sice bylo jich u mě¹¹²¹ N: 24 na Boží hod.¹¹²² Dne
1. Juni císař pán náš do Kolína na noc přijel a ráno 2. toho jel
odtud do Jičína. Odtud z Milčic 6 koní tam na foršpon šlo a vezli
ho do Králova Městce, a tam se zas jiné¹¹²³ koně zapřáhly; bylo
všech koní přes 100.

/181/ Dne 5. Juni, v sobotu před svátky svatodušními,¹¹²⁴ cí-
sař pán odjel z Jičína do Prahy. (NB. Nejel!)

A v ten den dal nám Pán Bůh tichý déšť, po němž ráno na
Boží hod bylo velmi studeno.

Dne 6. Juni byl Boží hod svatodušní.

Dne 9. téhož přišlo sem od Zásruk 236 Sasů,¹¹²⁵ rozených
Poláků,¹¹²⁶ jízdná leibgarda krále saského, jenž byli před Rusy
do Falce a odtud do Bavor se retovali,¹¹²⁷ nyní pak přes Českou
zem do Lužice k Žitavě a Gerlice¹¹²⁸ – Zhořelci – k saskému
a francou[z]skému vojsku dovolil jim císař pán náš marširova-
ti; byli silni přes 2 tisíce.¹¹²⁹ Ti velmi pyšně po francou[z]sku
sobě vedli, všeliké věci míti chtěli, ano i kořalku a pivo k jídlu,
též ráno a večer, masa 1 lib[ru] na muže se dáti musilo, též pro
koně oves a seno. Pravili, že jejich král všecko platí. Odtud pro
oves jelo se na panské špejchary a seno domácně se dalo;
14 porcí z každého gruntu učiní 168 porcí. Dostaly se potom pe-
níze v Poděbradech, 18 krejc[arů] na 1 muže, an z nich někte-

¹¹²¹ Rkp.: plne ... vmně.

¹¹²² Svatodušní boží hod připadl na 6. 6., psáno proto dodatečně.

¹¹²³ Rkp.: Gjtčina ... Mjlčic ... gine.

¹¹²⁴ Rkp.: Sobothu ... Swatodussnjma ... Gjtčina ... Tijchy.

¹¹²⁵ Rkp.: Saxu.

¹¹²⁶ Určitě chyba, šlo o Lužické Srby.

¹¹²⁷ Retovat se = odcházet do bezpečí.

¹¹²⁸ Zittau (česky Žitava); Görlitz (česky Zhořelec).

¹¹²⁹ Rkp.: ps 200 tisyce. Tij ... Pjwo ... Massa ... Múže.

rý na 1 zlatý koštoval. Tak v pravdě píše, že když dostala¹¹³⁰ naše ves za 2 noci a za ten oves a seno...,¹¹³¹ ani polovic zaplaceneno není. Naděl nás Pán Bůh!

/182/ Dne 11. Juni táhl regiment dragounský Riš z Polska, jenž někdy byl kyrysařský a sloul Mellas.¹¹³² Sem do Milčic přišlo jich 68 a ti zůstali zde načas na ležení, ale 12. téhož odpoledne přišlo poručení, že ihned musili odtud jíti, a šli přes Lysou a Brandejs¹¹³³ k Mělníku.

Dne 14. Juni, v pondělí po /nejsvětější/¹¹³⁴ Trojici, přišel též z Polska pěší uherský regiment Simšem, jenž někdy sloul Davidovič,¹¹³⁵ a rozložil se okolo Sadský¹¹³⁶ a Cerhenic; na ležení zde zůstala státi 1 kompanie 185 mužů.

Dne 19. začali nejprv exercírovat na obci k Žaboškrtům; 21. téhož přišlo sem jiných 5 kompanií, a sice ze Sadský 1, z Hořan a Střebestovic 1, z Poříčan 1, z Tatec a Žher 1, též z Radimě, Chotutic a Chváloviček 1 a tak celý batalion – 6 kompanií neb zástupů – spolu; dne 23. podruhý.¹¹³⁷ Dne 24., na den sv. Jana Křtitele Narození, udělali sami vojáci¹¹³⁸ na obci nalevo za stružkou příkop k střílení do terče, ale sešlo z toho. Příkop zůstal. Dne 25. zas těch 6 kompanií exercírovali potřetí.

Z novin N: 25 19. Juni. Dne 4. Juni bylo mezi bojujícími mocnostmi, franckým a ruským císařem a pruským králem, uza-

¹¹³⁰ Rkp.: že dostawssi.

¹¹³¹ Místo pro obnos zůstalo prázdné.

¹¹³² Hrabě Johann Siegmund Riesch (1750–1821), tehdy generál jízdy v. v., byl od 1806 majitel dragounského pluku č. 6. Pluk zdědil po Miklósi Benediktu sv. pánu de Melasovi (1729–1806), generálovi jízdy sedmihradského původu, který byl majitelem téhož pluku od 1799. – Rkp.: Riss ... Kirisařský.

¹¹³³ Rkp.: od Poledne ... y hned ... Lissau a Brandegs.

¹¹³⁴ Rkp.: po SSS.

¹¹³⁵ József Anton sv. pán de Simbschen (1746–1820), polní zbrojmistr v. v. sedmihradského původu, byl od 1809 majitel uherského pěšího pluku č. 48. Předtím nesl tento pluk jméno generála pěchoty chorvatského původu Filipa sv. pána de Vukašoviće (1755–1809); Pavao sv. pán de Davidović (1737–1814), polní zbrojmistr v. v., byl od 1804 majitel uherského pěšího pluku č. 34.

¹¹³⁶ Rkp.: Simssen ... Sadsky ... Kompagnie.

¹¹³⁷ Batalion (batalion) = prapor. – Rkp.: Kompagnij ... Sadsky ... Tatttec ... Kompagnij ... po druhy.

¹¹³⁸ Rkp.: Wogácý ... na léwo ... Přjkop ... Kompag: ... po III.

vřeno příměří – Stillstand – na 6 neděl do dne 20. července na 12 článků, které já zde pro obšírnost nekladu, a to se stalo skrze zplnomocněné vyslance ve vsi Peswicy¹¹³⁹ na hranicích česko-slezských.

/183/ Dříve než se to příměří zavřelo, mezi vojsky rozličné šarvátky a malé bitvy v Sasích a Lužicích se strhly, jako 26. máje u Hantavy¹¹⁴⁰ v Slez/s/ku, a tu Francouzi prohráli. Padlo jich 12 tisíc a jenerál Durot, spolu maršál, byl tam zabit.¹¹⁴¹ 27. zase u Šprotavy¹¹⁴² ztratili 500 zajatých, 22 kusy, 80 vozíků prachovních. D[ne] 28. zase 300 Rusů do zajetí přišlo u Javoru města. 31. máje jenerál franco[uz]ský Vandame¹¹⁴³ blíž Hamburku na ostrov v Labi Okzenwerden přešel a u Winsenu též Franc[ouzové] Labe přešli a nato i do Hamburku (z něhož byli Rusové vytáhli) se dostali. Francouzové jsou taky již blíž Vratislavě v Slezsku, též u Goltperku a Lignice.¹¹⁴⁴

Z Peštu z Uher od dne 8. máje Turci přistavše k hranicím vla[š]ským a charvátským do Benátska tam vzali Francouzům pevnost Četín a obrátili se k Čeňku. Z Karlštatu¹¹⁴⁵ v Charvátích mnozí se stěhovali.

Dne 18. Juni císař ruský Alexander přijel do Králové Hradce, kdež při jeho vjezdu do města a při vchodu do biskupský¹¹⁴⁶ rezidence vždy ze 100 kusů se vystřelilo. Náš císař pán jest dosavad v Jičíně a dletem taky přejíždí do jiných zámků, obz[v]láště do Kosmanos blíž Mladé Boleslavě.

¹¹³⁹ Stillstand = klid zbraní. V Krameriových novinách, cit. číslo: „Schůzka ta se stane ve vsi Pesvice mezi předními strážemi obou armád.“ Vavák znění správně (!) opravil. – Rkp.: Česko Slezskych.

¹¹⁴⁰ Hanlau (Hanlava).

¹¹⁴¹ O maršálově smrti viz Krameriovy noviny, 1813, č. 25. Maršál Géraud Christophe Michel Duroc vévoda Friulský(1772–1813) byl raněn 22. 5. v bitvě u Mackersdorfu. Zemřel toho dne za Napoleonovy přítomnosti.

¹¹⁴² Rkp.: v Sprotawy stratily.

¹¹⁴³ Francouzský maršál Dominique René Vandamme hrabě Uneburský (1770–1830) byl významný Napoleonův vojevůdce, 1813 jmenování vévodou de Prague neveslo v platnost, 1814 zajat, 1815 povýšen a jmenován jedním z velitelů v bitvě u Waterloo, pak v exilu v USA a nakonec na svých statcích; ostrov Ochsenwerden; Wiesen. – Rkp.: na to.

¹¹⁴⁴ Goldberk; Lehnice.

¹¹⁴⁵ Karlsstadt. – Rkp.: Čzetjn ... Czeňku ... Karlsstatu.

¹¹⁴⁶ Rkp.: Biskupský ... wzdy.

NB. Že by císař ruský do Králové Hradce přijeti měl, hlásilo se to, ale pravda nebyla; nepřijel.

Dne 12. Juni 400 volů z Kolína hnali tudy k Brandejsu¹¹⁴⁷ a na zahájené obci na Roudníku je pásli přes /184/ noc. Jest vyřknuto, že bude na pokrmení z 1 vola 20 kr., za noc 40 kr. Dal jejich správce kvitanci na dvoje krmení 800 kusů, tj. 400 volů za 1 noc, což učiní 266 zl. 20 kr.; však co jest uděláno škody na obilí z obouh stran cesty od Loužku až do vsi Milčic a od té pastvy do Střebestovic! 100 zl. snadno spočísti se může, k tomu z každého numera 2 osoby pomáhaly vojákům hnáti; co práce zameškáno!

Krom těch zde ležících vojáků málokterý den byl, v němžto by zase jiní aneb štuknechti s vozotahem byli nepřišli. K tomu dva ordinancové na koních od vozotahu zde ustavičně stáli a po pořádku na oběd a na večeri do statků chodili.

V noci mezi 25. a 26. dnem Juni v Přední Lhotě vyhořel 1 statek – soused Šlechta.

Když toto dne 27. Juni píši, přidávám, že až potud od začátku toho měsíce chladné větry, každé ráno studeno i mrazivo, že takřka rukavic potřeba, k tomu veliké sucho. Pšenice a ječmeny kvetou, tolikéž hrachy, čočky, vikve etc. Jest k obávání zkázy prosa; ač se pěkně okázala,¹¹⁴⁸ nyní jsou žlutá a místo /v/zrostu vzhůru kladou se na zem. Pán Bůh to zachovej!

Ale žita nadmíru /v/zrostla.¹¹⁴⁹ Na Hod boží svatodušní vytrhli vojáci granadíři¹¹⁵⁰ za Brtkovou stodolou N: 23 jedno žitné stéblo – bylo 16 granadýrů od hluku Princ de Ligne v hospodě /185/ a u mě¹¹⁵¹ 27 – /a/ i tam i zde všechny ty granadýry převyšovalo. Jeden z nich, /co byl/ největší, předák – Fligelmann – ještě 1/2 klasu nad svou hlavou měl.

Dne 13. Juni poslal jsem po počtě¹¹⁵² do města Roudnice 5 písni k Panně Marii, které již r. 1808 poutníkům a p. p. měš-

¹¹⁴⁷ Rkp.: Brandegsu ... Qvitanci ... s obauch ... Mjčic ... Ossoby.

¹¹⁴⁸ Rkp.: Lhottě ... podtud ... tak řka ... skázy ... okázaly ... nýnj ... Žlute.

¹¹⁴⁹ Rkp.: nad mjru zrostly.

¹¹⁵⁰ Rkp.: Granadíři ... Granadjru.

¹¹⁵¹ Flügelmann = křídelník, voják na kraji řady. – Rkp.: v mně ... Granadiry.

¹¹⁵² Rkp.: Počte ... Processy ... Sobothu.

ťanům čáslavským, když své stoletní do Staré Boleslavě procesí konali, jsem vyhotovil. Že pak letos také město Roudnice své tam stoleté procesí 4tou sobotu po sv. Duchu (pokudž pro vojsko možné bude) povede a já r. 1763 jejich tam velmi slavné padesátileté procesí viděl /j/sem, protož k tomu stoletému jejich procesí [ony písňě], z nichžto jedna schválně k tomu času přiměřená jest, /j/sem k tamnímu magistrátu poslal.

Z novin N: 26. V saském městě Drážďanech má se jednati o pokoj. Tam prej od strany rakouské již odjel polní maršál hrabě z Bubna, Čech, od strany francou[z]ské vévoda z Bassano a očekávají se tam též plnomocní vyslanci ruský, pruský, španělský a englický, též švejdský.¹¹⁵³

/186/ Když tak země saská skrze vojsko francou[z]ské a ruské, též pruské na potravních věcech velice zhubená jest, tehdy císař pán dovohl tam takové věci z Čech přivážeti.

N: 27, vydané 3. července. Dne 16. června J. M. císař ruský Alexander z Kladska přes Náchod do Opočna přijeti ráčil, kdež jej jeho sestra knížna z Wejmaru¹¹⁵⁴ očekávala, která byla dne 27. dubna do Prahy přijela, a když v Teplicích i Karlovým¹¹⁵⁵ Varu (Karlsbadu) lázně užila, zase do Prahy, odtud do Opočna v Čechách, 3 míle za Královým Hradcem, odjela a tam až do 23. téhož s císařem, bratrem svým, přebejvala. Odtud toho dne ona zas do Prahy a císař zase přes Náchod do svého haubkvar-týru¹¹⁵⁶ u Petrswaldy¹¹⁵⁷ v Sasích odjeli. C[ís]. král. štalmistr pan hrabě z Trautmansdorfu jménem našeho císaře pána v Opočně císaře ruského přivítal.¹¹⁵⁸

¹¹⁵³ Polní maršál Ferdinand Antonín hrabě z Bubna a Litic (1768–1825), významný rakouský vojevůdce a diplomat českého původu, byl v té době polním podmaršálkem; Napoleonův ministr H. B. Maret vévoda de Bassano viz výše. – Rkp.: preg ... Wýwoda ... Plnomocnj ... Sspanielský ... Englicky ... Sswegdský.

¹¹⁵⁴ Míňna Jekatěrina Pavlovna Oldenburská (viz výše).

¹¹⁵⁵ Rkp.: Gladka ... Knjžna z Weimaru ... Karlowym.

¹¹⁵⁶ Haubkvar-týr z něm. Hauptquartier = hlavní stan. – Rkp.: Náhod do sweho Haub-qwartyru v Petrrswaldy.

¹¹⁵⁷ Míňna obec Peterswaldau v Pruském Slezsku (Krameriovy noviny uvádějí: „v Petrwaldavě“).

¹¹⁵⁸ Nejvyšší štolba (německy Stallmeister) Jan Josef Norbert princ z Trautmansdorfu (1780–1834) byl až po smrti svého otce Ferdinanda (1749–1827), blízkého spolupracovníka a hofmistra císaře Františka, dědicem knížecího titulu.

Dne 17. června cís. král. ministr cizích důležitostí pan hrabě Meternich¹¹⁵⁹ přijel z Jičína do Opočna k císaři ruskému a dne 18. t[éhož] zase zpátky do Jičína se navrátil. Dne 23. odjel do Drážďan a d[ne] 26. zase do Jičína přijel.¹¹⁶⁰

/187/ Od 28. Juni náš císař pán zůstává v Kosmanosích, 1/2 míle za Mladou Boleslaví, kdež jest vznešený zámek hraběte Fridricha z Mirbachu¹¹⁶¹ a bývalá kolej piaristů, jenž nyní v Mladé Boleslavi v klášteře bývalých minoritů kolej a školy mají.

Zámek Opočno a to panství náleží knížeti Frant[íškovi] Kolloredo Mansfeld.¹¹⁶² Odtud císař ruský byl očekáván v Hradci, ale nepřijel tam.

Toho dne 28. Juni v Praze u samaritánů umřel prajský jenerál Šanhorst,¹¹⁶³ byv koulí prostřelen.

Ačkoliv obilí z Čech do Sas se vozilo, ale zde málo se to cítilo. Při konci Juni zde se platila pšenice od 11 do 12 zl., žito od 7 do 8 zl., ječmen za 5 zl. a 30 kr., oves za 5 zl., seno 2 zl. 15 kr.

Dne 3. července, v sobotu před 4tou nedělí po sv. Duchu, uvečer přišel malý deštík, a ten byl od soboty před sv. Duchem první. Po něm v neděli, na den sv. Prokopa, byl velmi studený a velký vítr, po čemž prosa málo se opravila¹¹⁶⁴ a hráchy, jenž právě kvetnou, rovně škodu trpěti budou.

Pane Bože, račiž se nad námi smilovati,
ourody zemské požehnati a zachovati
a v té již 20 let trvající vojně s[vatý] pokoj darovati!

¹¹⁵⁹ Clemens Lothar Wenzel hrabě (od 1813 kníže, pak vévoda z Portelly) Metternich-Winneburg und Ochsenhausen (1773–1859) byl největší rakouský státník a diplomat této doby, od 1809 ministr zahraničí, později dvorský a státní kancléř, od 1826 prezident ministerských konferencí.

¹¹⁶⁰ Rkp.: Stallmjstr ... Minýstr ... Meterných ... Gitčina ... spátky ... Colleg.

¹¹⁶¹ Pruský plukovník Fridrich Otto sv. pán Mirbach, říšský hrabě von Mirbach (1771–1851) byl manželem Johany Terezie rozené hraběnky z Martinic, dědičky kosmonoského panství.

¹¹⁶² Správně Ferdinand kníže Colloredo-Mansfeld (1777–1850), organizátor zemské obrany v Čechách, přední představitel zemského stavovského sněmu a generální ředitel staveb císařského dvora.

¹¹⁶³ Generálporučík Gebhard David von Scharnhorst (1756–28. 6. 1813 v Praze) byl přední organizátor pruské armády, velel vojenské správě, 1813 šéf generálního štábu maršála Blüchera, v bitvě u Gross Górschen těžce raněn, po převozu do Prahy zemřel. – Rkp.: Samarytanu ... Ssanhorst ... bywsse.

¹¹⁶⁴ Rovně = rovněž. – Rkp.: Prossa ... oprawily.

Dne 6. Juli přijel císař pán z Kosmanos do Brandejsa.¹¹⁶⁵ Odtud i do Staré Boleslavě na mši s[vatou] přejíždí a na probošství chvíli se zdrží.

/188/ Dne 8. Juli z Chotouně zase procesí do Sázavy k sv. Prokopu – vloni poprvé¹¹⁶⁶ a letos podruhé – šlo v počtu 207 osob, s nimiž i já byl /j/sem. Ty vloni udělané ode mě 3 písně o sv. Prokopu dal sázavský v. p. farář¹¹⁶⁷ vytisknouti v počtu 1000 kusů; z těch přes pout s[vato]prokopskou jen 60 tam zůstalo a v Chotouni 66 jich prodáno bylo. Poslal mně jich sice¹¹⁶⁸ 100, ale já [j]sem jich 54 rozdal a 66 prodal jemu k užitku tamního kostela, peníze odvedl. Byl jeden exemp/lář/, v němž jsou 3 písně za 2 krej[cary].

Dne 13. července svatá Markéta zaváděla na pole žence, ale jen tam, kde vojákům co dáti neměli a nikde vydlužit se nemohli.

Dne 12. téhož dávala Praha za pšenici 16, 17 i 18 zl., za žito 8 /zl./ i více, za ječm[en] 6 zl., oves 5 zl.

Dne 10. téhož uvečer hojnější než předtím deštíček přišel.

Dne 11. uvečer jel počtovským koňma přes Náchod, Hradec, Chlumeck, Kolín a Plaňany ruský vyslanec¹¹⁶⁹ do Prahy k děláni pokoje a za ním v 11 hodin v noci v týž čas zase jel vyslanec pruský.¹¹⁷⁰ Z Drážďan do Prahy se přeložilo /189/ to jednání, to též i noviny oznamují.¹¹⁷¹

Dne 24. v sobotu jel skrz Kolín a Plaňany do Prahy od Vídně marokánský vyslanec z Afriky; ten i se svou čeledí byl samý zlato, tj. zlatem hustě šaty premované, na čepici pak měl drahý veliký světlý kámen v zlatě fasovaný, co by jej mohl do ruky zavřít; řekli mnozí, že jest to karbunkulus.¹¹⁷²

25. téhož, v neděli, jel touž cestou od Vídně k Praze kurýř francou[z]ský.

¹¹⁶⁵ Rkp.: Brandegsa ... Probožstwi.

¹¹⁶⁶ Rkp.: Chottauně ... Processi ... w Loni po Prwe ... po II. ... Ossob ... odemně.

¹¹⁶⁷ V. p. farář = velebný pan farář (míněn Chmela, viz výše).

¹¹⁶⁸ Rkp.: sece.

¹¹⁶⁹ Alopeus (viz níže).

¹¹⁷⁰ Humboldt (viz níže).

¹¹⁷¹ Srv. Krameriovy noviny, 1813, č. 28.

¹¹⁷² Míněn antrax.

15. července ve vsi Chválovicích Labských soused Jan Lahoda, jenž odtud z Milčic souseda Matěje Hotovce dceru za manželku měl, byv¹¹⁷³ v jaře od psa /v/zteklého poškrábaný, nyní tu /v/zteklinu dostal, a protože když větřel,¹¹⁷⁴ svázaný a lékař poděbradský p. Ditrich na obouch¹¹⁷⁵ rukách mu žíly přeřezal a on tak na věčnost odešel. Byl nábožen[ství] kalvínského.

Od 17. až do 24. Juli každý den přelo. Žita se hojně našlo, ale vázat se nemohlo; přeci 24ho něco se svázalo a odvezlo. V pondělí na den sv. Anny odpoledne zase jsme vázali, tolikéž i v outery.

Dne 20. Juli zase tudy hnali z Kolína 300 volů do Brandej-sa¹¹⁷⁶ a s nimi škodu na obilí rozmnožili.

Dne 26. zase od Velenky 300 samých uherských volů, kdežto je byli na louce – slove Zvířecí – 2 neděle pásli, tudy ke Kolínu hnali. Ti, že byli čerství a vypasení,¹¹⁷⁷ tuze běhali a zas velkou škodu na /190/ stojatým obilí vedle cesty učinili, ačkoliv nás mnoho lidu s nimi ku pomoci a k zachránění šlo.

Vtom přišlo poručení dávat magacín, a sice ves Milčice 54 m[ěřice] žita, a to aby bylo staré, ne letošní; polovici toho dne 27. Juli aby bylo v Mladé Boleslavi odvedeno. Protož zdejší souseдка, vdova Anna Vozábová, majíc¹¹⁷⁸ žito ještě staré, takové celé obci půjčila podle valory běžící a tam se dovezlo. Též 43 cent[nýře] sena, též starého, a to ihned aby do Bydžova vezeno bylo. Veřejně se mluvilo, že to židi usnovali, majíce stará¹¹⁷⁹ žita a sena nakoupená, aby to odbyli; nebo se ilned do zámku najíži¹¹⁸⁰ dali a na pacht to oboje odvésti se zavazovali. Nebozí vesničané, staré žito a seno nemající a k tomu žně již začaté, podvolovali se ten magacín i s odvodem (tak jak židi chtěli) platiti. Zas jedna tuhá rána!

¹¹⁷³ Rkp.: Hottowce dcéru ... bywssi ... Ditrych.

¹¹⁷⁴ Větřet = třestit.

¹¹⁷⁵ Rkp.: na Obauch.

¹¹⁷⁶ Rkp.: předsy ... nětco ... od Poledne ... Brandegsa.

¹¹⁷⁷ Rkp.: Tij ... Wypasení ... stogatym.

¹¹⁷⁸ Rkp.: Magazin ... né ... mage.

¹¹⁷⁹ Rkp.: magouce staré Žitta ... nakoupene ... odwedsti ... Magazyn.

¹¹⁸⁰ Najíži = najmouti.

Dne 26. Juli zas tudy hnáno bylo 300 volů od Kolína k Brandejsu a nechala se jim zde vypásti přes noc velká obíčka,¹¹⁸¹ jenž byla zahájena pro sklizuňk sena do domův; ale sklidili je¹¹⁸² voli a okolo cest ještě přidělali škody. Co jen při Milčicích obilí zkaženo, může být za 300 zl.

/191/ Od dne s[vaté] Anny až do svatého Ignáce – 31. Juli – na polích vesele šla od rukouch¹¹⁸³ práce; nebo jasné časy dnem i nocí byly, v nichž jsme suchá žita do stodol vozili.

Dne prvního srpna, v tu osmou neděli, (a) zase jsme jen na déšť celý den hleděli.

(a) Po sv. Duchu.

Dne 27. Juli přišlo sem od Kolína do Prahy jdoucích 185 Charvátů ozbrojených, jenž za Prahou svůj hluk aneb regiment mají. Zde v N: 24 bylo jich 14 přes noc.

Z novin N: 31 dne 31. července.¹¹⁸⁴ Krásný kostel s ambity¹¹⁸⁵ Panny Marie od vítě/z/ství, jež tam byl po vítě/z/ství na Bílé hoře Ferdinand II. postavil, ale r. 1784¹¹⁸⁶ zavřen byl, zase s povolením císaře pána jest otevřen a dne 8. srpna, v neděli 9tou po sv. Duchu, bude slavně posvěcen. (b)

(b) Byl jsem tam r. 1807.¹¹⁸⁷

Ze všech stran znáti se dává, že náš monarcha František I. k vydělání sv./atého/ pokoje v celé Evropě největším prostředníkem jest.

Dne 10. Juli přijel do Prahy francou[z]ský vyslanec pan Alopignak¹¹⁸⁸ z Drážďan, též taky ruský pan Alopens a prajský zemský ministr pán z Pilova von Pelau.¹¹⁸⁹

¹¹⁸¹ Obíčka = obecní pastvina.

¹¹⁸² Rkp.: Brandegsu ... ho ... skaženo.

¹¹⁸³ Rkp.: rukauch ... suche Žitta.

¹¹⁸⁴ Následující zprávu o znovuvysvěcení kostela na Bílé hoře Vavák převzal z oznámení přiloženého k cit. výtisku Krameriových novin.

¹¹⁸⁵ Rkp.: s Ambitami.

¹¹⁸⁶ Správně 1785.

¹¹⁸⁷ Viz Paměti V, 20.

¹¹⁸⁸ Francouzský vyslanec při uvedených jednáních byl snad podle policejních hlášení bývalý vestfálský ministr války plk. Philippe-François Maurice d'Albignac hrabě Riedský (1775–1824), budoucí generál a velitel válečné akademie v Saint-Cyr.

¹¹⁸⁹ Ruský zástupce na kongresu byl David Maximovič Alopeus hrabě Polský (1768–1831), ruský diplomat, syn diplomata Kateřiny Veliké, 1812–1813 vyslanec

24. téhož přijeli do Prahy generál ruský pan Dybič¹¹⁹⁰ a náš pan polní maršál kníže Šwarzenberk a švejdský vyslanec pan Bild.¹¹⁹¹

/192/ Dne 28. Juli přijel druhý francou[z]ský vyslanec do Prahy vévoda z Vičenzi.¹¹⁹²

Dne 13. Juli náš císař pán z Brandejsa¹¹⁹³ do Prahy přijel, tam na hradě s Ferdinandem, bratrem svým, vévodou wircpurským, obědval a zase do Brandejsa se navrátil.

Z Rejchnbachu¹¹⁹⁴ v Sasích. Vlaští a španělští dobrovolníci, jenž u Francouze zajatí byvše službu převzítí donucení byli, nyní k Rusům po 50 a 60 mužů denně odcházejí.

Z Fiumy v hiridské¹¹⁹⁵ krajině. Dne 3. června Engličané na 5 velkých návích¹¹⁹⁶ nenadále k Fiumě přistáli, celého města a všech záloh se zmocnili, a co jen mohli, s sebou¹¹⁹⁷ odtud vzali, Franc[o]uze tam bydlící rozplašili i pobili a nevin/n/é vězně od Francouzů tam držené rozpustili a některé s sebou odtud vzali.

Ze Španěl. Měsíce máje a června Španělové s pomocí Engličanů Francouze ze svých zemí docela vytlačili, všecku artolerii¹¹⁹⁸

v Sasku, od 1813 v Prusku, 1813–1815 carův komisař ve válečném stanu spojenců; pruským byl Karl August kníže Hardenberg (1750–1822), od 1810 státní kancléř, iniciátor rusko-pruského spojení proti Napoleonovi. – Von Pelau = nelze dešifrovat.

¹¹⁹⁰ Zástupcem ruské armády na jednáních byl generálporučík a pozdější polní maršál Ivan Ivanovič Dibič hrabě Zabalkanský (1785–1831), jeden z nejhodnějších podporovatelů carského absolutismu.

¹¹⁹¹ Rakouskou armádu na kongresu zastupoval polní maršál Karl kníže von und zu Schwarzenberg (viz výše); švédským delegátem byl zřejmě příslušník švédských svob. pánů von Bildt, žádný diplomat toho jména však není v biografických indexech uveden. – Rkp.: Dýbič ... Sswarzenberk a Sswegdský.

¹¹⁹² Hrabě Armand Auguste Louis Caulaincourt, od 1805 vévoda de Vicenze (1772–1827), poslední Napoleonův ministr zahraničí, diplomat rusofilské orientace. – Rkp.: Wywoda z Wičenzi.

¹¹⁹³ O jmenovaném bratru Františka I. viz výše. – Rkp.: Brandegsa ... Wywodau Wircpurským ... donucenj.

¹¹⁹⁴ Reichenbach.

¹¹⁹⁵ Hiridská krajina = Illýrie, illyrská (Krameriovy noviny uvádějí: Ilýrská). – Rkp.: Endgličane.

¹¹⁹⁶ Slovo „náva“ pochází z latinského navis a znamená loď. Krameriovy noviny mají výraz „lod“.

¹¹⁹⁷ Rkp.: ssebau.

¹¹⁹⁸ Míneha artilerie; tíhoty = zde ve smyslu kořist. – Rkp.: Engličanu ... Artollerij ... Caufagicy.

a jiné tíhoty dosáhli, když v jedné bitvě slavné vítězství obdrželi, a to se stalo dne /193/ 21. a 22. června neb Juni. Po té bitvě coufající Francouzové pevnost Burgos prachem do povětří vyhodili.

Z Berlína. Král pruský nařídil všeobecní zemský sběh lidu, kdyby se Francouz dále tlačiti chtěl, od 15ti až do 50ti let a jest sepsáno 230 kumpanií. Při těch bude 230 hejtmanů, 722 lajtmanů, 232 podporučníků, tj. feldvéblů, 2399 desátníků, tj. kaprálů, 102 bubeníků, tj. tamborů, 25 533 bojovných mužů – všech 29 217 hlav.

Takový zemský sběh lidu, jemuž německy Landšturm¹¹⁹⁹ říkají, jest taky nařízen v království švejdském¹²⁰⁰ od dne 30. Juni r. 1813. Že taky i zde v Čechách takový zemský sběh bude, již jest skrz listy krajské oznámené. Dejž, Pane Bože, aby býti nemusil!

Z berlínských listů. Vojska francou[z]ského prej se vynachází v Slez[s]ku 35 000, v Dolní Lužici 15 000, v Horní Lužici 70 000, v Sasích a v Anhaltu 50 000. Ostatní nyní přicházející vojska při Labi a Majnu¹²⁰¹ nejsou tu počtená.

Město Lubek¹²⁰² má Fran[couzům] složiti 24 miliony franků; do složení jich vzato jest 40 nejbohatších kupců.

/194/ Pane Bože, rač osvítiti a řídití každou tu hlavu, která přijela sem do Čech na město Prahu, aby činila pokojnou a křesťanskou správu pro církev a tvou božskou čest a slávu.

Jména vyslanců, jenž v Praze jsou: Císař[ský] rakouský p. hrabě Meterných. Císař[ský] ruský pán z Anšteten a pán Alopens. Císař[ský] francou[z]ský vojvoda z Vičenzi. Královský pruský pán z Humboltu. Králov[ský] švejdský pán Bild.¹²⁰³ Turecký...¹²⁰⁴

¹¹⁹⁹ Landsturm = domobrana.

¹²⁰⁰ Rkp.: Zběh /tak i dále/... Lainantu ... Německý Landssturm ... Sswegdskem ... Lýsty.

¹²⁰¹ Rkp.: preg ... Magnu ... počtená. – Majn = Mohan.

¹²⁰² Lübeck. – Rkp.: Fraňku ... wzáto.

¹²⁰³ Ivan Osipovič šlechtic Anštet (Johann von Anstett, 1766–1835), ruský diplomat alsaského původu, osobní zmocněnec cara na jednáních s napoleonskou Francií

Od 10. července začaly se dělat okolo Prahy, též u Mělníka, Veltrus a jinde, drnové šance neb valy aneb apruží¹²⁰⁵ pro lidi a pro kusy. Na to dílo musili lidé jíti z celé země a bylo jich několik tisíc. Z našeho bydžovského kraje dělali mezi Prahou a Bubenčem, z kouřemského na Bílé hoře a jiní jinde. Baráčníci i podruzi neradi tam šli, protože doma byly žně, že tam málo vydělají, neb tam byl plat 1/2 zlat[ého] na den.

Do těch valů a náspů palisády¹²⁰⁶ se stavěly, na které dříví nejen po Labi a Moldavě¹²⁰⁷ se plavilo, ale i odtud z panství na 5, na 6 a 7 mil /195/ okolo Prahy z lesů se vozilo. Zde na Poděbradště v samém lese Kersku 6000 kusů a těch palisádů nařezaných borových se vykázalo; tam musili jít podruzi dříví porážeti a vyřezovati, některé 8 loket 6 coulů aneb 13 střevíců dlouhé, ty se z lesa na silnici vyvážely. Odtud dne 2. srpna začaly se vozit k Praze, k Mělníku a Veltrusům, s čímž se mnoho práce domácí při sklizení obilí zameškalo. Tesaři taky musili jíti ty palisády dělati. Město Sadská muselo ve svém borovém lese 1000 kusů dáti, z toho kusu vždy¹²⁰⁸ 2 palisády. První vozotah na ty palisády vyjel odtud z Milčic dne 2. srpna 7 for. Jest dříví stěnové i trámové.

Toho dne přišlo sem z Polska 180 koní a s nimi 36 lidu¹²⁰⁹; kyrysaři od regim[entu] Hohencolern¹²¹⁰ na koních je prováze-

a protinapoleonskou koalici; Karl Wilhelm sv. pán von Humboldt (1767–1835), pruský diplomat, státník a geniální jazykovědec, jako ministr vyučování založil berlínskou univerzitu, jako tajný státní ministr spoluvůrce protinapoleonské koalice; Metternich, Alopeus, Caulaincourt a Bildt viz výše. – Rkp.: Anssteten ... Wegwoda ... Sswedgsky.

¹²⁰⁴ Místo pro jméno zůstalo v rkp. prázdné. Turecký delegát na pražské konferenci byl snad turecký vyslanec ve Vídni Abdul Ahmed Paša; konference se účastnil rovněž zástupce Velké Británie, státní sekretář zahraničí Henry Robert Stewart viscount Castlereagh markýz of Londonderry (1769–1822), významný státník a organizátor protinapoleonské koalice, který posléze spáchal sebevraždu.

¹²⁰⁵ Apruže, opruže (zřejmě z franc. aproche) = hatě, klestí a proutí v otepích s drny na vodní stavby a cesty v močálovitém terénu. – Rkp.: drnnowe ... Wally aneb Apružij ... proto že.

¹²⁰⁶ Palisády = zde ve smyslu dřevěné výztuže.

¹²⁰⁷ Moldava = z něm. Moldau, Vltava.

¹²⁰⁸ Rkp.: Wallu ... Pallisády ... né gen ... Mjl ... Lesse ... Weltrussum ... wzdy ... Palisady.

¹²⁰⁹ Rkp.: lydu ... Hohencolern ... w nowě ... 10. lydu.

¹²¹⁰ Kyrynsnický pluk č. 8 Fridricha Antona knížete von Hohenzollern–Hechingen (viz výše) měl štáb v Přelouči.

li k Praze. Byli samí Poláci a s nimi též vnově braní kováři, koláři a sedláři. U nás 10 lidí.

Dne 4. toho zase přišlo v poledne 700 volů uherských, kterým jsme u cest dosti bránili, ale přeci škodu dělali.

Po poledních na nocleh přišlo 22 dragounů od regim[entu] Kajser – císařského, zelené barvy,¹²¹¹ a s ním 50 koní, šli k Praze; zde 2 muži. Ráno 5. srpna zas na noc přišlo 180 Uhrů od regim[entu] Esterhasy,¹²¹² šli od Krakova na Prahu; zde bylo 14 mužů.

/196/ Dne 7. srpna, v sobotu před nedělí 9. po sv. Duchu, toto jsme v Milčicích viděli a cítili:

Ráno od 4 hodin až do 8 chvíli málo, chvíli ztlusta přšelo s velikým větrem. Tak v té deštivé slotě v 5 hodin šli odtud vojáci 42 muži od hluku Rajs-Krajc,¹²¹³ sedmá kompanie, jenž taky v Taticích, Škramníku a Chotuticích rozložená byla. Byla tu od 24. července 14 dní.

Po nich v 6 hodin šlo odtud 180 Uhrů od reg[imentu] Esterhasy, jenž sem byli včera 6. srpna od Kolína přišli.

Po nich jelo 9 fůr již podruhý¹²¹⁴ do Kerska, kdež palisády naloživše k Mělníku vezli. Dne 2. srpna bylo 7 for.

Potom šel tudy od Kouřema¹²¹⁵ přes Nymburk pěší regim[ent] Lusigni¹²¹⁶ s kusy, municí a vši polní potřebností; i voly za nimi hnali.

Po nich šel regim[ent] Rajner¹²¹⁷ od Zásmuk, tolikéž na Nymburk, jakož i zde ležící Rajs-Krajcz též tam šel. Od Nym-

¹²¹¹ Míněn pluk lehké jízdy (Chevaux-Legers) č. 1 císaře Františka. Vojáci měli kabáty tmavozelené, výložky světlečervené.

¹²¹² Miklós Eszterházy kníže de Galantha (1765–1833), vojenský diplomat, polní podmaršálek a kapitán uherské královské tělesné stráže ve Vídni, majitel uherského pěšího pluku č. 32, proslul jako mecenáš Josepha Haydna, zakladatel galérie a Napoleonův pretendent na uherskou královskou korunu, což odmítl. – Rkp.: Esterhasy ... Sobothu.

¹²¹³ Míněn český pěší pluk č. 18 Heinricha XIII. knížete Reuss-Greitz (viz výše). – Rkp.: stlusta ... Slottě ... Kompagniae.

¹²¹⁴ Rkp.: wčera ... podruhy ... Pallisady.

¹²¹⁵ Kouřim.

¹²¹⁶ Franz markýz de Lusignan (1760–1820) byl polní zbrojmistr v. v., majitel štyrského pěšího pluku č. 16. – Rkp.: Nimbargk ... za ňjmi.

¹²¹⁷ Arcivévoda Rainer Josef (1783–1853), čtrnácté dítě císaře Leopolda II., polní zbrojmistr, majitel českého pěšího pluku č. 11, zástupce svého bratra Františka I., místopředseda Vídně za francouzského obležení, autor návrhů na ozdravení státní správy

burka k Mladé Boleslavi a Hiršperku (Doxy)¹²¹⁸ prý půjdou. Od reg[imentu] Rajner jen 4 kompa/nie/ tudy šly, ostatní přes Pečky. Při tom jejich marši vždy pořád s velkým větrem přelo.

Když všickni odešli, přišla ze zámku cedule toto nařízení mající, aby sedláci a jiní kontrib/u/enti chléb pro vojsko doma ze své mouky pekli a na vykázaná¹²¹⁹ místa odváděli. A takž onehdy 27. Juli odvádělo se staré žito v Mladé Boleslavi, nyní z nového doma se má pécti.¹²²⁰ Má být těsta na 1 bochníček 4 1/2 lib[ry] a upečený má mít 3 1/2 lib[ry]. Odvádět se má 12. srpna v Chlumci, zdejší ves 320 bochníčků.

/197/ Téhož dne v 5 hod[in] odpoledne přijeli kvartýrníci od slav[ného] kyrysařského regim[entu] Hohencolern, jedouce¹²²¹ od Přelouče, kde leželi.

Dne 8. srpna od téhož regim/entu/ přišlo sem 180 koní, 120 mužů a 6 p. p. oficírů; byli zde přes noc, odtud šli na Čelákovice.¹²²²

Z novin N: 32, 7. srpna. Dne 24 června, na den sv. Jana Křtitele, v Španělich u města Vittorie Španělové s Engličany¹²²³ spojení nad Francouzi pod správou Josefa Bonaparta,¹²²⁴ cís[aře] franc[ouzského] bratra, veliké a slavné vítě/z/ství obdrželi (která bitva jest celá vypsána) a v ní tyto věci Francouzům odňali a dosáhli: 28 děl 12tiliberních, 42 osmilib[erní], 73 čtyřlib[erní], 3 osmicoulové, 20 šesticoulních, 3 čtyř- a 2 pěticoulní haubice, 2 šesticoulní hmoždíře. S patronama neb nábitkem¹²²⁵ vozů 56 pro 12tiliberní děla, 76 pro osmilib[erní],

a finanční politiky, od 1817 místokrál lombardsko-benátský. Jeho pluk předtím nesl jméno polního maršála Michaela hraběte Wallise von Karinghmain (1732–1798), od 1790 předsedy dvorské válečné rady. – Rkp.: Ponjch ... Nimburgkk ... Doxi ... Compag: ... wzdy.

¹²¹⁸ Doksy.

¹²¹⁹ Rkp.: vykázane.

¹²²⁰ Jde o tzv. komisárek.

¹²²¹ Jmenovaný pluk knížete von Hohenzollern–Hechingen. – Rkp.: od Poledne ... Qvartyrnicy ... gedauc.

¹²²² Rkp.: Regm: ... Sselakowice.

¹²²³ Rkp.: Sspanhelowe s Engličany ... wypsána ... wňj.

¹²²⁴ Joseph Bonaparte hrabě Survillierský (1768–1844), od 1806 král neapolský, od 1808 volený král španělský, po bitvě u Vittorie 21. 6. 1813 opustil Španělsko, generální místodržitel Francie, velitel národní gardy, 1815 předseda prozatímní vlády.

¹²²⁵ Nábitek = to, čím se nabíjejí palné zbraně; ručičné střelivo = střelivo do ručních zbraní.

68 pro čtyřliberní, 68 pro haubice, 149 vozů pro střelivo ručníčné. Střelivo neb municie v patronách 1936 pro 12tiliberní děla, 5424 patrony pro osmilib[erní], 3434 čtyřliberních, 97 pro osmicoulní a 3358 pro 6ticoulní haubice. Těž 19, 973 400 patron ručníčných, 40 668 liber prachu do děl, 56 vozů s potravou a 44 kovárny. 14 rozličných falešníků, jenž k vojně napomáhají, bylo lapeno a oběšeno.

Lord Welington englický¹²²⁶ jest vyhlášen za polního maršálka armády englické. Francouzové vždy ze Španěl zpátkem ustupují.

1. srpna přijel do Prahy z Vídně p. hrabě Dermet, denemarský vyslanec.¹²²⁷ Dne 2. /téhož/ p. Balatno, ruský vyslanec již druhý.¹²²⁸

/198/ Téhož dne 7. srpna, když vojáci odešli, v velké světnici u velkého stolu [j]sem sedl a psáti začal, kdežto jsem byl od Božího Vstoupení dne 24. máje pro vojsko sednouti a psáti řádně nemohl.

Tolikéž 8. srpna, v neděli 9. po sv. Duchu, artolerie,¹²²⁹ jenž u Kolína od měsíce dubna ležela, na Prahu a Brandejs postupovala, tj. kusy a vozy s municí, a sice když ten tah, jenž na Brandejs šel, již v Poříčanech měl svůj předek, ještě zadek z Dobřichova nevycházel. (a)

(a) Ten tah měl 1500 koní.

V ty dni 7., 8. a 9. srpna ze všech stran bubny a trouby slyšeti a vojsko viděti bylo a přitom vždy na chvíle málo i mnoho přšelo a taky slunce viděti se dalo.

¹²²⁶ Polní maršál Arthur Wellesley vévoda of Wellington (1769–1852), britský vojevůdce a státník, vítěz nad Napoleonem v Portugalsku, Španělsku a u Waterloo, 1828–1834 ministerský předseda. – Rkp.: Englický ... Englicke ... wzdy ... spátkem.

¹²²⁷ Dánský delegát na pražské konferenci Magnus hrabě Dernath (1765–1828), významný diplomat, spojenec Napoleonův, který nakonec dojednal mír se Švédskem, vyslanec v Sasku a Španělsku.

¹²²⁸ Vavákův omyl. V Krameriových novinách v „poznámenání do Prahy příšlych vzácnejších hostů“ stojí: „Dne 1. srpna P. hrabě Dermet, král. Dánský vyslanec z Vídně do Drážďan. Dne 2. P. Ballatino, cis. ruský rych[lý] pos[el].“ – Carovým legátem byl pravděpodobně Pavel Andrejevič Bolotov, syn selského spisovatele Andreje Timofejeviče a otec plk. profesora Alexandra Pavloviče B.

¹²²⁹ Artilerie. – Rkp.: Brandegs ... Dobřjchowa ... wzdy.

Ačkoliv znamenitá suma lidu zemského landvéru,¹²³⁰ jenž r. 1809 a /18/10 již sloužil a nyní zase k svým hlukům hned měsíce máje odešel, se nachází, proto však přeci zase nyní veliké braní a odvod mladého lidu na vojnu jest a trvá.

Dne 9. srpna, když Hohencolern odjel, přijel zase Ercherzog Franc s černými vejložky,¹²³¹ kyrysaři; sem přišla zase celá eškadrona a s ní pan rajtmajstr Volfram¹²³² od Chrudimě a zůstali zde na ležení.

Uvečer 8. srpna přišli kvartýrníci od pikynýrů a handlogru¹²³³ majíce na paletě z Plaňan 346 lidu a 185 koní, ale ty odbyl p. oberlejttenant od kyrysařů; po nich přišli od furchvezny neb vozotahu střeleckého, chtějíce sem dáti 244 koní a 130 lidí, ale taky odbyti byli.

V týž den 9. srpna vždy na chvíle přšlo a nemohli [j]sme obilí z polí sklízeti, zvláště pšenice. Dovoleno a v kostelích prohlášeno bylo v neděli a svátek obilí sklízeti, ale nebylo lze aneb možné. Od toho regim[entu] arcivévody Františka, bratra císařského,¹²³⁴ p. obršt¹²³⁵ položil se v Sadský.¹²³⁶

/199/ Téhož 9. srpna přeci jen na poledne 120 koní a 36 lidu štuknechtů¹²³⁷ od Vrbčan sem přijeli, tam kusy v polích nechavše,¹²³⁸ a vrazili se pod kůlny, kde mohli. Na noc postavili se v průhoně za krčmou u Brtkova plotu a tam [j]sme jim dříví na oheň, hrnce, mouku, vejce, kroupy a omastek dáti musili. Ráno 10ho odtáhli k Třebouli.

¹²³⁰ Landwehr = zeměbrana.

¹²³¹ Mínen cit. pluk Hohenzollern–Hechingen; arcivévoda František IV. Josef d’Este (1779–1846), generál jízdy, majitel kyrysnického pluku č. 2, od 1815 vévoda modenský, zeť sardinského krále Viktora Emanuela I. – Rkp.: Summa ... Esskadrona ... wegložky.

¹²³² Conrad Walfram, rytmistr I. třídy. – Rkp.: Raittmaistr Volfrám.

¹²³³ Pikynýři = vojáci s píkami, dýkami, ti, co propichují (z něm. pikieren); handlogr = vojenská jednotka ručního zaměřování, zaměřovači (z něm. Loger); furvezna čili vozotah = vozatajstvo. – Rkp.: Qvartirnicy od Pikinýru a Handlogru ... Oberleite-
nant ... furchwezny.

¹²³⁴ Omyl. Císař František I. a arcivévoda František Modenský byli bratrance, bratry byli jejich otcové – císař Leopold II. a velkovévoda Ferdinand Karel Antonín Mantovský.

¹²³⁵ Byl jím plk. Karl von Schäffer.

¹²³⁶ Rkp.: wzdy ... wzlásťě ... Arcy Wywody ... Sadsky.

¹²³⁷ Rkp.: předsy ... lydu Sstuknechtu.

¹²³⁸ Rkp.: nechage.

10. téhož hnáno bylo od Radimě sem a odtud k Brandejsu 700 volů; žádný nevěděl, že od Radimě jdou, až byli takřka ve vsi, a ti v Loužku z obouch¹²³⁹ stran cesty učinili na obilí stojatém a ležatém opět veliké škody. Jen synu mému Martinovi Vavákovi, jenž z obouch stran cesty pole proti sobě má a na těch bylo šestero osení: 1. ječmen na řadech, 2. jetel otavový již zase květoucí, 3. proso, 4. hrách bobový, 5. horčice a 6. řepka, vše veliké a krásné – tuť se stalo škody více než za 60 zlatých. Pane Bože, rač nás nadělit!

Dne 11. t[éhož] zase hnali volů 500 k Sadský¹²⁴⁰ odtud. A toho dne na obci Lhotecku¹²⁴¹ exercírovali se rejtaři od regim[entu] arcivévody Franz/e/, bratra císařovny naší, jenž u nás leží¹²⁴² dvě divizí, a od regim[entu] prince koruny Ferdinanda s zelenými vejložky¹²⁴³ 2 divizí, a ti leží okolo Poděbrad.

Dne 12. t[éhož] zas tudy hnali volů od Kolí[na] k Sadský 700 a toho dne vezlo se odtud 320 porcí chleba doma pečeného do Chlumce a zdejším vojákům zase do /200/ Nymburka pro chléb, oves a seno jsme jezdit musili.

Dne 13. srpna v pátek přišla sem ještě z Peček 1 eškadrona před polednem a zde zůstali přes noc; nato v sobotu, 14. t[éhož], před dnem šli odtud k Mochovu a tam za lesem Pardusovým blíž Záluží¹²⁴⁴ postavilo se 8 divizí kyrysarů, a sice 2 od hluku arcivévody Františka s černými vejložky,¹²⁴⁵ 2 od princ/e/ koruny Ferdinanda s zelenými vejložky, 2 od knížete Hohencolern s červenými vejložky a 2 od hluku Samaryba s modrými vejlož-

¹²³⁹ Rkp.: Brandeysu ... tak řka ... atij ... obauch.

¹²⁴⁰ Rkp.: Osseni ... Ottawowý ... Sadsky.

¹²⁴¹ Lhotecko u Milčic, dnes součást Milčic. – Rkp.: Rajthaři.

¹²⁴² Arcivévoda František IV., vévoda z Modeny, Massy a Carrary, bratr císařovny Marie Ludoviky (viz výše). – Rkp.: Arcy Wywody Frantz ... ležegi.

¹²⁴³ Korunní princ Ferdinand (1793–1875), 1831–1848 král uherský, 1836–1848 král český jako Ferdinand V., 1835–1848 císař rakouský jako Ferdinand I. Dobrotivý, byl od 1813 majitel kyrysnického pluku č. 4, jež mu otec odkoupil od generála jízdy irského původu Maurice Kavanagha von Ballyane (1763–1830). Vojáci měli výložky trávově zelené. – Rkp.: s Zelenyma Weyložky ... ležegi.

¹²⁴⁴ Rkp.: Nymburgka ... Esskadrona ... Sobothu ... lessem Pardusowem.

¹²⁴⁵ Všechny jmenované pluky viz výše. – Rkp.: Arcy Wywody ... Weyložky ... Weg: ... Wegl:.

ky,¹²⁴⁶ a tak do jedné linie se postavivše císaře pána očekávali, kdež i já se synem Martinem byl /j/sem a jiných mnoho, zvláště od panstva i z daleka sem přijelých diváků.

V 1/2 deváté hodiny po ránu začalo pršet a zaklopila se celá obloha. Tuť já odtud s vnukem svým¹²⁴⁷ Janem Vavákem z Velenky (jenž jest po synu mém Václavu Vavákovi sirotek) šel jsem na Šelákovice jakožto jdoucí na pouť do Staré Boleslavě. Tam v krčmě u mostu [když jsem byl],¹²⁴⁸ po 10. hodině císař pán šesti šimlami od Brandejsa k tomu vojsku jel – vedle něho seděl na levé straně jenerál de Duca,¹²⁴⁹ v půlkrytém kočáře za ním tolikéž 6 šimlami jel nejvyšší domácích důležitostí ministr, náš dobrý Čech Rudolf hrabě z Vrbna¹²⁵⁰ – a příjev¹²⁵¹ na ta pole, tu celou linii toho vojska před tváří přejel. Všickni zdviháním rukou k helmům jej vítali /201/ a on s pozdvihováním klobouku a nakloňováním jim děkoval. Že pak vždy pořád pomalu přšlo a vojáci již umoklí byli, protož to cvičení, jenž tu býti mělo, vynechal a vojsko zpátkem domů propustil. Sám také před 12. hodinou zase skrz Šelákovice projel a v Toušimi vsednuv¹²⁵² na jiné kočáry i koně, odtud zrovna po silnici k Vinoři, kdež poobědval, a k večeru do Prahy přijel. Přišed¹²⁵³ já ve 2. hodině po pol[edni] do zámku brandejského, tam od svých známých pánů toto jsem slyšel.

Dne 10. srpna tam v zámku brandejském dal sobě císař pán svůj cop vlasový ustříhnouti, an dosti malý měl. Přidám k tomu, že má již vlasy šedivé a trochu lysinu nad čelem, jak jsem sám viděl.

Dne 12. v čtvrtek vyjel císař pán do Lobkovic, onoho starého prostého zámku a bez proměny ustavičného hnízda pánův a nyní

¹²⁴⁶ Polní zbrojmistr italského původu Anniballe markýz de Sommariva (1755–1829), majitel kyrysnického pluku č. 5. – Rkp.: Weglozky ... wzlássť ... djwáku.

¹²⁴⁷ Šelákovice = Čelákovice. – Rkp.: mym ... Wellenky ... Sselákowice ... Pauť.

¹²⁴⁸ Rkp.: v Mostu bywssi ... Brandegsa.

¹²⁴⁹ Polní zbrojmistr italského původu Pietro sv. pán de Duka (1756–1822) byl nejvyšší ubytovatel rakouských vojsk.

¹²⁵⁰ Rudolf hrabě z Vrbna (1761–1823) byl do 1821 rakouský ministr vnitra.

¹²⁵¹ Rkp.: přigedauc ... Rukauch ... podzwjhováním ... wzdy ... vmoklý ... spátkem.

¹²⁵² Rkp.: Sselakowice ... Taussimi wsedna ... po Obědwal.

¹²⁵³ Rkp.: Přigdaucy ... Brandegskeho ... od mých ... Brandegskem ... vstrjhnouti.

knížat z Lobkovic¹²⁵⁴; odtud na noc do Bělý¹²⁵⁵ pod Bezděz, z Bělý v pátek do Hradiště, Kosmanos a na noc do Mladé Boleslavě.

Dne 14. v sobotu ráno o 5té hodině vyjel odtud a o 9té přijel ke mlejnu¹²⁵⁶ brandejskému, do zámku nevjed, a přisednuv¹²⁵⁷ na lehký kočár p. důchodního, jel k tomu vojsku k Mochovu neb raději k Záluží.

Mnozí lidé litovali,
jenž se k Záluží přibrali,
že skrže deště přšení
neviděli to cvičení.

/202/ Dne 15. srpna Nanebevzetí Panny Marie a neděle 10. po sv. Duchu byla. Do Staré Boleslavě k tomu dnu přeci přišlo procesí z Prahy od sv. Vojtěcha z Jirchář a z Černého Kostelce, též po ránu z Předměřic a z Brandejsa.¹²⁵⁸ Tuť v kostele Panny Marie viděl jsem na oltáři velkém 6 svíc 5tiliberních, malovaných erby roudnickými, kteréž město Roudnice, dne 3. Juli své stolecé procesí tam konavši,¹²⁵⁹ bylo darovalo – ty stály na svících krásných zcela stříbrných, přes 1 1/2 lokte vysokých – a též monstranci krásnou zcela zlatou s drahými kameny. Item za sklem při obrazu zázračném P. Marie jest mnohem více zlatých i stříbrných velkých a menších peněz, řetězů zlatých, perel a drahého kamenní a jiných klenotů, nežli před lety bývalo. Císař pán každou neděli tam na službě Boží býval, někdy též v chrámě sv. Václava a každý den ze zámku brandejského do farního kostela městského.¹²⁶⁰ Při obrácení sv. Pavla na víru na mši s[vatou] chodil, kdež i /s/ baldachýnem stolicí připravenou pro sebe měl.

Kapla zámecká sv. Tří králů měla v sobě v ten čas všeliké tabulní věci¹²⁶¹ neb nářadí, též konfekty a nápoje složené, neb

¹²⁵⁴ Blíže viz Paměti IV, 4.

¹²⁵⁵ Rkp.: Onnoho ... anýnj ... Běly pod Bezděs ... Hradjsstě.

¹²⁵⁶ Rkp.: Sobothu ... Mlegnu Brandegskemu.

¹²⁵⁷ Rkp.: newgeda a přisedna na lechký.

¹²⁵⁸ Rkp.: předsy ... Brandegsa.

¹²⁵⁹ Rkp.: konawsse.

¹²⁶⁰ Vavák měl na myslí kostel v Brandýse nad Labem; obrácení sv. Pavla je 25. 1. – Rkp.: Brandegskeho ... SSS. III. Králu ... Confecty.

¹²⁶¹ Tabulními věcmi Vavák mínil věci k tabuli, a to zřejmě jak trvanlivější potraviny, tak náčiní; konfekty (konfety) = jemné cukrářské výrobky; zavřítí a přípravny = zde ve smyslu spíže a přípravny.

tam pro císařský dvůr potřebných zavřítí a příprav mnoho se nenachází.

/203/ Toho 15. srpna před dnem těch 8 divizí aneb 16 škadron kyrysarů, jenž byli včera od Mochova do svých stavovišť vešli, zase touž cestou k Mochovu a odtud k Šelákovcům a Brandejsu¹²⁶² odtáhli. Po jich odjezdu již tu byli v patách Rusové v týž den. Prve ale, nežli sem¹²⁶³ vtrhli, téhož dne odtud z Milčic vezlo se 440 porcí doma pečeného chleba do Sobotky města, vzdáli odtud 7 mil. Nato k polednímu přišli první tři regimenty – polky – ruských kozáckých husarů od Poděbrad přes Sadskou: 1. polk neb regiment Horin N: 1, druhý Jílovajský N: 10, který byl v Velence a Horin v Střebestovicích, a zde 3tí sloul Lubenský; v Poříčanech /stál/ 4tý. A tu [j]sme viděli:

Czeho se ZeM Česká ObáWaLa, To se gl přlhoDILo [1813].

Kromě chlívů a zavřítí pod kůlnami, na dvořích, zahradách i na návsi koně postavili, a ač pak spolu s nimi obrok císařský vezen byl, proto přeci z polí i ze stodol ovsy a ječmeny nosili, jeztele na polích a trávy na lukách sekali, seno z hůry nosili. Pro sebe pak mimo to,¹²⁶⁴ co připraveno měli a jedli, ještě všeliké jiné věci, zvlášt' oficiři, sobě poroučeli, svinské maso, beraní maso, kůry, tj. slepice, holuby, nové máslo, sejr, smetanu, cibuli, česnek, vejce atd. V některém domě bylo jich 20, 25 i 30 i více a škody s nimi víc než tolik zlatých rejn/ských/¹²⁶⁵ v tom každém domě.

/204/ Zde byly 3 škadrony, 330 mužů, též obršt, major a oficiřů množství. Tak jak dělali zde, tak i v jiných vesnicích a zdá se, že byli horší a zuřivější nežli r. 1799, když tudy šli.¹²⁶⁶ NB. Ovoce všecko otrhali.

¹²⁶² Škadrona = eskadrona. – Rkp.: wčera ... Stanowjsst ... Sselákowicum a Brandegsu.

¹²⁶³ Rkp.: gsem ... wzdaly ... mjl. – Ruští plukovníci jízdy Gorin, Ilovajskij a Lubenskij nedohledáni.

¹²⁶⁴ Zavřítí (podle Vaváka závřítj) pod kůlnami = sklepní prostory; hůra = půda. – Rkp.: předsy ... mjmo toho ... wzlásst ... Segr.

¹²⁶⁵ Rkp.: Regn: ... mnozstwi ... Owotce.

¹²⁶⁶ O tom srv. Paměti III-2, s. 50 an.; s. 74 an.

Kdyby zde tejden byli,
tak by nás vytroudili,
že bychme¹²⁶⁷ neměli nic,
musili bychme jít pryč.

Dne 16. v pondělí ráno šli odtud na Šelákovice a Brandejs i Prahu. Po jich odjítí vezlo se odtud 27 měric domácího ovsa do Hostinný,¹²⁶⁸ /to/ jest ves se zámekem za Klomínem,¹²⁶⁹ tam taky vezli tudy skrz Milčice v Litomyšli nakládaný magacín lidi z panství žamberského, rychnovského, novoměstského, častolovského, borohrádeckého atd.¹²⁷⁰

Toho dne skrz Sadskou marširovalo pruského vojska 3 reg[imenty] jízdné a 2 reg[imenty] pěší, dne 17. pruská artolerie,¹²⁷¹ v jednom tahu 150 kusů spolu s municí neb střelním nábitkem.

Dne 4. srpna rybář brandejský jeden chytil v Labi rybu sumu,¹²⁷² jenž vážil 100 lib[er] aneb cent[nýř] rakouský. Nejprv jej dal na divadlo lidem, bera po 2 groších od osoby, a dostal přes 50 zl. Viděl ho i císař pán a pro svou kuchyň vzal a rybáři, jak sám on rybář chtěl, zaplatil.

Item: V neděli 15. srpna císař ruský Alexander jeda do Prahy ve 4 hod[iny] po poled[ni] byl v Českém Brodě a tam mu naproti vyjel náš císař pán. Po jeho z Prahy /205/ výjezdu přijel tam král pruský Fridrich Vilím III. a zvěděv,¹²⁷³ kam císař pán jel, ihned jel za ním a v Běchovicích, 2 míle od Prahy, oba císaře dosáhl¹²⁷⁴; odtud spolu všickni tři do Prahy jeli.

17. srpna v outerý skrz Nymburk 16 tisíc vojska pruského přešlo, též skrz Sadskou ruská artilerie; ale více jí šlo skrz Pláňany od Kolína a kladou se všudy v poli, ale na boudy a k ležení sláma musí se jim vozit ze vsí.

¹²⁶⁷ Vytroudit (nověji vytroubit) = vykrást, vyjít. – Rkp.: tegden ... bychme ... Musyly bychme ... Sselakowice.

¹²⁶⁸ Správně Hostín u Kralup nad Vltavou.

¹²⁶⁹ Správně Chlumín.

¹²⁷⁰ V rkp. následuje proti logice vyprávění věta, kterou uvozujeme tento odstavec.

¹²⁷¹ Rkp.: Artollerie.

¹²⁷² Sum = sumec. – Rkp.: Brandegský ... Summa ... nadjwadlo ... Ossoby ... Kuchin.

¹²⁷³ Rkp.: na Proti ... zvědewsse ... y hned.

¹²⁷⁴ Rkp.: dosahna ... trj.

Ruské a pruské vojsko, jsouc¹²⁷⁵ spolu již od r. 1811 spojené, jde do naší země těmito cestami: 1. Na Náchod od Glacka¹²⁷⁶ a Brounova, 2. na Trutnov od slezského Landshutu, 3. na Jablon¹²⁷⁷ a Mladou Boleslav.

16. a 17. srpna přešlo skrz Poděbrady Rusů a Prajzů¹²⁷⁸ 36 tisíc a několik tisíc for rozličných; z toho zajisté hrůza každého obcházel, tolik vojska, tolik kusů, tolik for!

Dne 18. v středu fůry, jenž byly s těmi Rusy v neděli odtud vyjely, ještě doma nejsou, jen 2 s volma, a ty se ještě vyplatily. Rusové sobě dané fůry nejen pouštět domů nechťí, ale i prázdné od magacínu složeného jedoucí chytají a zadržují. Sám /j/sem viděl, že fůry od Náchoda, Nového Města, Rychnova, Žamberka, Landškro[u]nu, Litom[yšle], Chrudimě, jenž byly v Litomyšli naložený, v Praze a Labském Kostelci magacín složily a s prázdnými vozy domů jely, u Chlumce, Poděbrad, Sadský,¹²⁷⁹ Šelákovíc mocně chytali a /s/ sebou zpátkem obraceli.

/206/ Dne 18. srpna vezlo se odtud 27 cent[nýřů] sena do Hostinný¹²⁸⁰ – jest ves s zámekem za Klomínem – a tam také vozil se magacín z Litomyšle od kraje chrudimského a hradeckého.

Dne 19. poslední poručení přišlo o tu fůru čtyrspřežní, která do Terezova¹²⁸¹ a k armádě ihned jíti a tam navždycky zůstati má; celé panství jich má dáti 40 /for/, zejtra¹²⁸² 20 již odjede.

Skrze takové množství for, jenž ze vsi vycházejí a dlouho se nevracejí, nejen pšenice, ovsy, vikve, prosa, řepky nemohou se domů vozit (ta fůra tomu pomáhá), ale obz/v/láště k budoucímu setí a roku nemohou se podvůrky¹²⁸³ dělat.

Dne 14. srpna, když císař pán od toho vojska zpátkem do Toušimě přijel, odtud zrovna do Prahy (ve Vinoři poobědvav)

¹²⁷⁵ Rkp.: Artillerie ... gsauce.

¹²⁷⁶ Správně Kladska a Broumova. – Rkp.: Braunowa ... Lanshůtu.

¹²⁷⁷ Správně Jablonné v Podještědí.

¹²⁷⁸ Rkp.: Pragzu /Vavák píše Prajzi i Prusové promiskue/... zagistě.

¹²⁷⁹ Rkp.: Sadsky, Sselákowic ... spátkem ... Obrácely.

¹²⁸⁰ Viz výše. – Rkp.: Lithomissle.

¹²⁸¹ Správně do Terezína.

¹²⁸² Rkp.: y hned ... wzdycky ... Zegtra ... mnozstwi ... né gen ... Obzłásstně ... spátkem ... po Obědwaw ... Arcy Wywoda ... Sslakenwerdu.

¹²⁸³ Podvůrky = zde ve smyslu vyklíčené osení.

odjel. Tam již napřed byl jeho bratr arcivévoda Ferdinand,¹²⁸⁴ jenž nyní na Ostrově neb Šlakenwerdu panuje.

Z novin N: 34, 21. srpna. Dne 15. srpna v neděli císař ruský Alexander do Prahy přijel uvečer ve 8 hodin. Náš císař pán jel mu naproti a potkali se v bráně Nové¹²⁸⁵ a jeli spolu na hrad. Při setkání z vozů svých s/e/stoupili a se objali. Ulice, kudy jeli, bez poručení osvícené měli.

Dne 18. v středu před 4. hod[inou] po polednu přijel do Prahy král pruský Fridrich Vilém III. a byl¹²⁸⁶ slavně s hlučnou střelbou uvítán. Co se na stránce [204] o příjezdu císař[ě] ruského a krále pruského napsalo, nyní nemá místa a nebylo pravdivé.

Dne 15. srp[na] odjel ze Prahy francou[z]ský vyslanec hrabě Narbon.¹²⁸⁷ Jenerál franc[ouzský] Moró,¹²⁸⁸ kterýž před lety do Afriky z Paříže vypověděn byl, odtud skrz Ázij do Rus i k jejich armádě se dostal a v Praze od obouch¹²⁸⁹ císařů se očekává.

NB. Přijel tam dne 16. srpna.

/207/ Cena obilná nového obilí měsíce července: Pšenice 10 zl., žito 5 zl. 15 kr. a 30 kr., ječmen 4 zl. 30 kr., oves 5 zl.

Na začátku srpna pšen[ice] 11 zl. 30 kr., žito 6 zl. 15 kr., ječm[en] 5 zl., oves 5 zl. 30 kr. i taky 6 zl. Po dnu 15. srpna Praha dávala za pšenici 15 i 16 zl., za žito 7 zl. i taky 7 zl. 30 kr., za ječmen 6 zl., za oves 7 zl. Co tam za rovnou míru dávali, zde ten tejdén¹²⁹⁰ formani ani za vršitou míru dáti nechtěli, ale o 15, 30 i 45 krej[carů] méně.

¹²⁸⁴ Velkovévoda toskánský byl v té době dočasně velkovévoda würzburgský (viz výše).

¹²⁸⁵ Nová či Vídeňská brána stála v Praze na Senovážném náměstí. – Rkp.: na Proti ... podtkaly ... Podtkání ... zstaupily.

¹²⁸⁶ Rkp.: ..., aby.

¹²⁸⁷ Francouzský brigádní generál italského původu Louis-Marie Jacques Amalric hrabě de Narbonne-Lara (1755–1813) byl 1791–1792 ministr války, 1812 generální poručník Napoleona I., 1813 vyslanec ve Vídni, doprovázel ministra zahraničí vévodu de Bassano na pražské konferenci.

¹²⁸⁸ Francouzský divizní generál Jean-Victor Marie Moreau (1763–2. 9. 1813 v Lounech) se rozešel s Napoleonem, jenž ho 1804 odsoudil pro údajné pokusy o návrat Bourbonů. Vystěhoval se pak do USA, odkud se počátkem 1813 vrátil do Evropy na pozvání Alexandra I., který ho jmenoval generáladjutantem. Zemřel na následky smrtelného zranění (amputace obou nohou). – Z následujícího textu je zřejmé, že Vavák nerozlišoval Ameriku a Afriku.

¹²⁸⁹ Rkp.: Obauch.

¹²⁹⁰ Rkp.: tegden.

Poznamenání vojáků, jenž zde v N: 24 v Milčicích obědváli, večereli i někteří teplou snídani měli, a to: Od Veliké noci dne 18. dubna do dne 1. srpna dílem přes jednu noc a dílem přes 2 noci vyživilo se zde vojáků 535 a stálo 80 koní. Od 1. srpna do 15. téhož 99–79.¹²⁹¹ Téhož dne 15. srpna přišli Rusové, těch bylo 20–16; 23. téhož ze špitálů z Uher přišli naši, 20.

Poznamenání, co se toho měsíce srpna z Milčic vydalo: Dne 12. srpna chleba doma pečeného do Chlumce se vezlo 320 porc[í]. 15. téhož zase chleba doma peče[ného] do Sobotky 440 por[cí]. 18. téhož sena do Hostinný za Klomínem 27 cent[nýřů]. 20. t[éhož] do Králový Hradce sena 14 cent./nýřů/, do Jičína¹²⁹² 6 cent./nýřů/ zpachtováno. Zas do Jičína 103 cent./nýře/, do Mladé Boleslavě 25 cent./nýřů/ zase zpachtováno. Item do Nymburka 26 cent./nýřů/ dáno. Ovsa do Labského Kostelce 27 měric dáno. Opět sena tamž 48 cent./nýřů/, zas do Mladé Bol[eslavi] 19 cent./nýřů/, ovsa 18 měř[ic]. 26. srpna chleba též tam 130 bochníčků neb porc[í]. Některá¹²⁹³ dání sena a ovsa jsou zpachtovaná se židy a za to mají být hned peníze a k tomu kontribuce na 8 měsíců ihned zaplacená.

/208/ Dne 27. srpna těch 19 cent[nýřů] sena, 18 měř[ic] ovsa a 130 porc[í] chleba vezeno do Mladé Boleslavě.

Kterí s Rusy¹²⁹⁴ hned 16. srpna z domu jeli a kteří do Labského Kostelce a Hostinný za Klomínem magacín vezli, byvše¹²⁹⁵ tam od Rusů zadrženi, někteří až za Moldavu k Velvarům, Budyňi, Lounům a jinam se dostali a 7, 8 i 10 dní bez obroku i chleba tam byli, jen co sobě v poli, kde mohli, něco lapili, domů bídne přijížděli a někteří nechavše tam koně i vozy, jsouce vyhnaní od nich i bití, sami – i hospodářové – přicházeli. Některým koně mocné vzaň a své jim mizerné daň a v tom způsobu taky veliké starosti, zármutky a škody hospodářové pocítili. Mnozí

¹²⁹¹ Další čísla jsou v rkp. zapsána ve sloupci (vojáci – koně).

¹²⁹² Rkp.: Kralowy ... Gjtčina ... z Pachtowano.

¹²⁹³ Rkp.: Některe ... s Pachtowane ... y hned zaplacená.

¹²⁹⁴ Rkp.: s Rusami.

¹²⁹⁵ Rkp.: bywssi ... zadrženj ... nětco ... vyhnanj ... bitj ... způsobu.

pas¹²⁹⁶ od zámku vzavše¹²⁹⁷ tam chodili, avšak svá hovada, koně i voly, nalézti nemohli, smutní zpátkem domů se vraceli.

Odtud z Milčic – buď Pán Bůh pochválen! – všickni se s koňmi i voly,¹²⁹⁸ však zhubenými, šťastně 7. a 8. a 9tý den navrátili, ač někteří – jako chlapec Václav po Jozefu Vavákovi, N: 13 – s volma až za Louny městem byli.

Mnozí, když 3, 4 a 5 mil zpátkem ujeli, zase vzatí a k armádě hnaní byli. Tudy pak zase fůry od Litoměřic s naloženými kůžemi do Kolína naši vojáci hnali, jenž taky žádné potraviny pro koně i pro sebe neměli.

Bída ve vsích, bída v městách,
bída v polích, bída v cestách;
všudy smutno, srdce bohů,
avšak ještě bijou s holí.¹²⁹⁹

Ve všem sedlák má úbytek,
nouzi trpí i dobytek.

/209/ K tomu ještě

svatý Bartoloměj zimu nám založil,
tu studený vítr skrz 6 dní rozmnožil,
obloha chladnými deštičky kropila,
smutná všudy pověst celou zem topila.

Z radimského panství ze vsi Tatec 8 a z Chotutic 4 koně u armády zůstali. Ti, jenž včera 28. a dnes 29. srpna domů se vrátili, praví, že tak rovně Prušané jako Rusové koně a vozy u sebe zadržují.

Naši páni, když se tam s magacíny jede, praví¹³⁰⁰: „Nic se nebojte, žádný vás již zdržovat nebude, již to mají Rusové i Prajzové zapovězeno“, ale není to pravda; byť snad zapovězeno měli, oni přeci chytají koně i voly i vozy a zdržují. Ano, stalo se, že již od mnoha pěknějších koní hospodáře i čeledíny odtloukli a koně sobě přivlastnili, zvláště p. p. oficíři.

¹²⁹⁶ Pas = průchozí list. – Rkp.: Pass.

¹²⁹⁷ Rkp.: wezmauce ... swe howada ... spátkem.

¹²⁹⁸ Rkp.: Wolmi ... s Wolma ... spátkem ... wzatj ... hnanj.

¹²⁹⁹ Rkp.: bjgau s Holy.

¹³⁰⁰ Rkp.: tij ... wčera ... prawěgi ... předsy ... wzlásstě. – Svatého Bartoloměje apoštola je 24. 8.

Z novin N: 35 dne 28. srpna. Od 20. srpna po prošlém příměří ve všech armádách pohnutí se stalo. Náš císař pán se prohlašuje, že on tuto vojnu vede z přinucení, a to jen pro vyjednání již jednou s[vatého] pokoje, který v čas příměří skrze podávané prostředky i jiných mocností namlouvání vyjednati nemohl. Za druhé, aby v svém panování svobodným a nepodrobeným /zůstal/ – jako již mnozí pod /210/ mocí franckou bez práva a viny zůstávají – a že on nikde nic sobě přivlastňovati nemíní. A proto pro kratší dosáhnutí téhož s mocností ruskou a pruskou spojiv¹³⁰¹ se v svazku s nimi zůstává. Hlavně tento boj se vede pro pokoj a nepodrobenost.

První francou/z/ská armáda od Mainu¹³⁰² táhne do Sas, aby se tu s tou zde stojící druhou armádou spojila, která od Hamburku k Drážďanům a něco v Slez/s/ku stojí a počítá se na 280 000 i taky na 300 000 mužů.

NB. Ze Španěl že jsou Francou[zové] pryč a že Španělové s Engličany již do zemí francou[z]ských se tlačí, jistotně se oznamuje.

Armáda spojených rakouských, ruských a pruských vojsk v Čechách pod nejvyšš/š/í správou knížete Karla z Šwarcenberku jest silná na 320 000 mužů. K tomu v Slez[s]ku pod jenerálem Blysse¹³⁰³ 80 000 a v Marku¹³⁰⁴ pod švejdským princem koruny¹³⁰⁵ 100 000. K tomu v Rakousích stojí armáda pod komeudou jenerála Hillera¹³⁰⁶ a knížete Rejss,¹³⁰⁷ která tam zastupuje,¹³⁰⁸ kdyby ze Vlach, Bavor a Tyrol Francouzové vypadali.

¹³⁰¹ Rkp.: Přinutcení ... Winny ... krátčj ... spogiwssi se.

¹³⁰² Main = Mohan. – Rkp.: Í ... 2hau ... nětco.

¹³⁰³ Zkomolené jméno velitele spojených vojsk operujících na slezském území, pruského generála polního maršála Gebharda Leberechta von Blüchera, od 1814 knížete von Wahlstadt (1742–1819). – Rkp.: Sswarcenberku /takto stále/ ... Sswegdskym ... Reiss.

¹³⁰⁴ Pravděpodobně míněno Braniborsko.

¹³⁰⁵ Mínen bývalý Napoleonův maršál Bernadotte (viz výše), jenž byl 1810 zvolen švédskou sněmovnou za následníka trůnu.

¹³⁰⁶ Polní zbrojmistr Johann sv. pán von Hiller (1754–1819) byl tehdy velitel domácí armády v Rakousku.

¹³⁰⁷ Mínen polní zbrojmistr Heinrich XV. kníže Reuss–Plauen (nar. 1751), tehdy rakouský vojenský guvernér dobytých provincií v Itálii.

¹³⁰⁸ Zastupovat = stát v zástupu.

D[ne] 22. srpna vůdce ruský Witgenštejn u Petrswaldy a Činwaldu¹³⁰⁹ do saské země vešel. To i císařští učinili a hauptkvartýr¹³¹⁰ kníž[ete] Šwarcenb/erka/ v Marienburku, městečku saském, má býti.

Kníže Šwarcenberk dal oznámiti všem Sasům, /211/ že se jim od přicházejících vojsk žádné ublížení a pronásledování nestane, pokudž oni v dobrém stání a poslušnosti státi budou.

Tak zkrátka jsem vypsal ten letošního roku začátek oné tak krvavé a již 20 let trvající vojny. Dejž nám to, Pane Bože, abychme¹³¹¹ brzy a hned zase její konec a svatý pokoj psáti mohli!

Dne 26., 27. a 28. srpna, v čtvrtek, pátek a sobotu, v samé Praze a 29., 30. a 31. téhož, v neděli 2. po sv. Duchu, pondělí a outerý, v celé zemi modlení v kostech nařizeno dopoledne od 8. do 11. hod[iny], odpoledne od 4. do 7. hodiny a k tomu 1 den půst – v Praze byl v pátek, venku v outerý – v němž se nemá žádná strojená zdrava¹³¹² jísti a nápoje opojné píti, jen něco málo v poledne a uvečer ještě méně.

Přirážka 3. na zlatých a stříbrných penězích: Od dne 18. srpna císařský dukát platí 9 zl. 41 1/2 kr., stříbrných peněz 100 zl. jest za ně šajnů 193 zl. 1/2 kr.

Ze Slez[s]ka smutné zprávy přicházejí, kterak tam Francouzové, kde jsou, převelice lid sužují a trápí a s každým hospodářem i jiným člověkem a ženským pohlavím dle své vůle bez všeho svědomí zacházejí, a protož lidé, kdo kam může, utíkají. Šénfel/dské/ noviny N: 24.¹³¹³

/212/ Dne 1. září jely odtud 3 fůry s chlebem doma pečeným do Teplic, dne 2. téhož zase 3 fůry s ječmenem v Kolíně naloženým do Chomutova.

¹³⁰⁹ Polní maršál Wittgenstein (viz výše); Petrswalda = Peterswald, česky Petrovice; Činwald = Zinnwald, česky Cinvald. – Rkp.: Witgensstein v Petrswaldy ... Činwaldu.

¹³¹⁰ Rkp.: Hauptqvartir ... Sswarcenb:.

¹³¹¹ Rkp.: z krátka ... Onne ... abychme.

¹³¹² Rkp.: Sobothu ... do Poledne ... Od Poledne ... Zdrawa ... nětco ... v Wečer ... Ssainu.

¹³¹³ Krameriovy noviny nesly tehdá označení Císařské královské pražské poštovské noviny. Jejich vydavatelem byl česko-německý pražský tiskař Johann Ferdinand von Schönfeld (1750–1821). – Rkp.: Ssenfel:.

Dne 3. téhož pohřben jest v Škramníku N./epomuk/,¹³¹⁴ syn Jana Mrvíka ze vsi Žher, jenž byv¹³¹⁵ u armády a nechtě se svých hovad spustiti tak byl ztlučen, že sotva živ domů se dostal a 5tý den umřel. Jak mnoho lidu, chasníků i sousedů, u Rusů a Prušanů o hovada, o vozy i o zdraví a život přišlo a jaké bídy, nouze, hladu, zimy i žízňě tam lidi i hovada pokusili, to není k vyslovení.

Manifest.¹³¹⁶ Náš císař pán v posledních dnech srpna vydal veřejný manifest neb prohlášení, proč tu vojnu v spojenosti Rusů a Prajsů proti Francouzům vede a vésti míní; že ne aby něco vybojoval a sobě přivlastnil, ale aby se svými zeměmi nepodrobený zůstal a snáze a dříve s[vatý] pokoj celá Evropa aby ucítla. Tu se též vidí, co a jak v Praze v času příměří jednáno bylo a jak císař francou[z]ský nejprv všecky jiné legáty zdržoval a svého nejposléze poslal; ten když přijel, ještě svým vyrčením prodléval, až prý druhý plnomocník přijede,¹³¹⁷ na něhož když den po dni očekávali, on přijel 28. Juli, 16 dní po ustanovené lhůtě, a /213/ prohlašoval jiným legátům a plnomocníkům takové nápady, dle kterých oni poznali jen samou pejchu, faleš a žádnou náklonnost ku pokoji. Protož onino plnomocníci, rakouský, ruský, pruský, švejdský,¹³¹⁸ španělský, englický, dene-marský atd., když již až do dne prošlého příměří, 10. srpna, pracující očekávali, již více mámiti se nedavše,¹³¹⁹ od péra k meči a od stolu na koně vyvstali a se z Prahy k svým mocnárům navrátili.

Ten manifest má na čtyry listy aneb 1 arch, tištěn jest ve všech evropejských¹³²⁰ řečích a prodává se za 12 krejc[arů]. I já jej též mám.

¹³¹⁴ Mínen branec Jan Nepomuk Mrvík.

¹³¹⁵ Rkp.: bywssi ... nechtice.

¹³¹⁶ Manifest císaře Františka I. z konce srpna 1813 odůvodňoval novou válku s Francií.

¹³¹⁷ Vévoda de Bassano, Napoleonův ministr, očekával Napoleonova legáta hr. Narbonna-Laru.

¹³¹⁸ Rkp.: Praisu ... wedsti ... né ... nětco ... Lhůttě ... Naklonost ... Onjno Plnomocnjý ... Sswegdský.

¹³¹⁹ Rkp.: neddawssi.

¹³²⁰ Rkp.: Lýsty ... Ewropegských.

Již pak máme zase nyní
samé krvavé noviny;
Bože, smiluj se nad námi,
přetrhni to vylévání!¹³²¹

Z novin N: 36.¹³²² Dne 26. srpna v Sasích mezi Lukavou a Ibigavou¹³²³ první porážka se stala mezi Francouzi a Švejdy. Komendýrující¹³²⁴ švejdský princ koruny zvítězil, Francouze zahnal a jim 26 kusů, 27 vozíků s prachem a 1500 zajatých odňal.

Téhož dne u Jurova prajský komendant Blysse¹³²⁵ na vojsko francou/z/ské, an z Slez[s]ka k Drážďanům táhlo pod jenerálem Makdonaldem,¹³²⁶ udeřil a 30 kusů, 50 vozů s prachem a 2000 Francouzů pochytil.

/214/ Dne 29. srpna Francouzové začali do Čech tlačiti majíce 40 000 hidu. Jenerála Ostermana,¹³²⁷ jenž 4000 lidu toliko měl, až skoro k Teplicím coufati přinutili, ale kníže Šwarcenberk, jenž jest nyní nejvyšším polním maršálem,¹³²⁸ poslal tam silnou pomoc, která 30. téhož přede dnem přišedši nepřítel zespátkem hnali; vtom přišel pruský jenerál Klejst¹³²⁹ a v rychlosti nepřítel stíhaje je do zmatku přivedl a porážka se skončila. Zaját jenerál Vandam a Axon a toho dne již 34 kusů vybojovaných se načtlo, množství utíkajících do našeho vojska přiběhlo.

¹³²¹ Vavák mýnil prolévání krve.

¹³²² Ze 4. 9. 1813.

¹³²³ Lukava = dolnolužický Łukow, Luckau; Ibigava = nedešifrována, snad Lubnjow, Lübbenau. – Rkp.: Lukawau a Ibigawau.

¹³²⁴ Rkp.: Sswegydy. Komendirugicý Sswegdský ... swjtězyl.

¹³²⁵ Jurov = zřejmě míněn Javor (Jauer). – Blysse (viz výše).

¹³²⁶ Francouzský maršál Jacques-Étienne Macdonald, vévoda Tarentský (1765–1840) byl osobní přítel maršála prince Eugèna de Beauharnais, což ho 1804 zachránilo před císařovým hněvem v souvislosti s aférou generála Moreaua. Náležel k nejlepším Napoleonovým vojevůdcům, jeho rod byl anglického původu. – Rkp.: v Jurowa.

¹³²⁷ Armádní generál Alexandr Ivanovič hrabě Osterman–Tolstoj (1770–1857) byl významný ruský vojevůdce z rodiny vestfálského původu. – Rkp.: Neywissim ... předednem ... přissedwssi ... Spatkem.

¹³²⁸ Generalissimem rakouských vojsk.

¹³²⁹ Generál polní maršál Emil Fridrich Kleist hrabě von Nollendorf (1762–1823) byl přední pruský vojevůdce; francouzský generál Vandamme (viz výše); jméno Axon zkomoleno, nedešifrováno (snad generál Dalton, viz níže).

Téhož dne naši s Rusy¹³³⁰ spojení oblehli Drážďany, a že tam se vynacházející Francouzové vzdáti se nechtěli, začalo se tam silně stříleti.

V noci před 18. dnem srpna Francou[zové] z Lignice¹³³¹ a Goltberku v Slez[s]ku odtáhli. A toho dne 2 škadrony pruských husarů u Tejpice¹³³² byly od 4 patalionů nepřátelských k coufání přinucení, ale o 5. hod[ině] po poledni oni dostavše posilu zase svá místa opanovali a Franc[ouze] do lesa zahnali.

Těž toho dne Prušané pod jenerálem Langeronem¹³³³ táh-noucí nepřátele od Lignice v Slez[s]ku tak stíhali, že mimo po-bité¹³³⁴ 200 sprostých a 6 oficírů zajali.

Dne 19. jenerál ruský Saken¹³³⁵ od Hinavy až k Tomaswaldě stíhaje Francouze jich 1500 pobil, 12 kusů, mnoho foroty a pe-něžitou kasu odňal. Coufající franc[ouzský] jenerál Makdo-nald, viděv před sebou Rusy a kozáky, na ně s odvážlivou prud-kostí uhodil, ale byl od nich přemožen a kasu 10 000 dukátů v ceně jim zanechal, a tuť prej se kozáci o dukáty a pěchota o stříbro dělili. /215/ Po ty dni Rusů a Prajzů na 2000 prej¹³³⁶ zahynulo.

Z Gdaňska 11. srpna. Tam prej jest 900 domů již prázdných, z nichž byli lidi dílem odešli, dílem vymřeli. 50 měšťanů jest u vězení, že požádaných 3 miliony fraňků¹³³⁷ složiti až dosavád nemohou. Osada franc[ouzská] jest tam silná 12 000 mužů pě-

¹³³⁰ Rkp.: Rusami.

¹³³¹ Lehnice (Liegnitz) a Goldberg. Zde se vyznamenal francouzský generálplukovník a pozdější maršál Jacques Alexandre Bernard Law hrabě, od 1817 markýz de Lauriston (1768–1828), přední Napoleonův vojevůdce a diplomat, po zajetí v bitvě u Lipska věrný Bourbonům, ministr královského domu Ludvíka XVIII. Byl prasynovec finančníka skotského původu Johna Lawa of Loriston (Jeana L. de Lauriston).

¹³³² Asi Těrlice (Tierlitz). – Rkp.: Tegpice ... caufani přinůtcenj.

¹³³³ Ruský generál pěchoty francouzské národnosti Andrault Langeron či Andrej Andrejevič L. hrabě Kutzbašský (1763–1831) velel ruskému oddílu v pruské armádě a levému křídlu pod Blücherem.

¹³³⁴ Rkp.:mjmo pobitých.

¹³³⁵ Ruský polní maršál Fabijan Vilgelmovič hrabě a později kníže Osten–Saken (pův. Sacken, 1752–1837) pocházel z pomořanské šlechty usedlé v Pobaltí, velel Paříži po porážce Napoleona, 1831 krvavě potlačil povstání ve Volyni a Podolí; Hinava = Hainau; Tomaswalda = Thomaswald. – Rkp.: Kassu ... widěwssi.

¹³³⁶ Rkp.: Caufagicý ... preg.

¹³³⁷ Rkp.: preg ... Fraňku ... dosawád ... Ossada ... Engličane ... Englických.

ších, 1000 jízdy, 14 jenerálů, 1600 oficírů. Rusů a Prušanů leží okolo Gdaňska 50 000 a Engličané tam po vodě přivezli 160 kusů bořících spolu s prachem. 80 englických střelečných lodí stojí na vodě okolo přístavu. 1 libra masa koňského jest tam za 12 krej[carů], hovězí a telecí není k vidění, skopového 1 lib[ra] za tolar, měrice erteplí¹³³⁸ za 7 tolarů, 1 lib[ra] másla 2 toлары, měrice pšenice 12, ječm[ene] 8, ovsa 5 tolarů, hrachu 20 tolarů, pár kuřat 5 tolarů, 1/2 kopy vajec 1 1/2 tolaru, libra kafe¹³³⁹ 3 toлары, libra cukru 2 toлары, libra chleba 4 groše, a to vše v stříbrných penězích. Rusové a Prušané žádnému z města nevadí, ale v den narození krále prajského k jeho cti 300 obyvatelů Francouzové na svobodu propustili.

Dne 31. srpna byl skrz Prahu vezen zajatý franc[ouzský] jenerál Vandam, jemuž prej císař Bonapart království české připovídal. Jenerál někdy francou[z]ský Moró jest jenerálním adjutantem císaře ruského, jenerál Jomini od Francouze k spojené armádě odejel a ruský císař jej jenerálním lajtenantem učinil. Císař Napoleon rozkaz vydal, aby se pevnosti okolo Rejna¹³⁴⁰ rychle spravovaly.

/216/ Jak mnoho Francouzů k spojené armádě každodenně a v noci utíká, svědčí to i naši sousedi a chasníci, jenž od armády přijíždějí. Bavoři že by rádi ihned k našemu císaři přistoupili a franckého¹³⁴¹ opustili, sami znáti dávají.

Z novin N: 37. Jenerál Hiller, jenž armádu v Ilirysku¹³⁴² a Charvátích pod svou správou má, tamní stojící armádu francou[z]skou zpátkem odtlačil, města Radštat, Lieně a v Gránsku Willach a Karlštat¹³⁴³ dosáhl dne 6. září. Maršál lejtenant Ra-

¹³³⁸ Rkp.: Erdteply.

¹³³⁹ Rkp.: kafee.

¹³⁴⁰ Francouzský brigádní generál a ruský generálporučík Henri baron de Jomini (1779–1861) byl Švýcar a bojovník za nezávislost své vlasti, vynikající vojenský historik i teoretik napoleonského způsobu války, pro rozpory s císařem 1813–1815 v ruské službě, 1822–1855 vychovatel a adjutant Nikolaje I., zakladatel petrohradské vojenské akademie. – Rkp.: Wandáme ... Moro ... Laitenatem ... Regna.

¹³⁴¹ Rkp.: každo denně ... Franckeho.

¹³⁴² Správně Illyrsku. – Rkp.: spatkem.

¹³⁴³ Správně Radstadt, Liene, v Gransku, Karlstadt.

divojevich¹³⁴⁴ do Fiumy že vtrhl; ve Willachu baron Frimot¹³⁴⁵ 20 železných děl dostal. Franco[u]zové prý nyní stojí u Labachu a Tarvisu.

V Sasích Franco/u/zové od Labe nazpátek rychle ustupují. Prušané s Rusy, jenž je stíhají, již 6000 ručnic po zemi zaházených sebrali a do Berlína odvezli. Jenerál ruský Dukát¹³⁴⁶ byl tam raněný.

Nyní přidám to, co v novinách nestojí. Dne 25. a 26. srpna francou[z]ské silné komendy od Žitavy z Lužice do Čech vrazily, do měst Frýdlandu, Rajchenberku,¹³⁴⁷ Jabloně a Mimoně se dostaly a tam narychlost brandštajru¹³⁴⁸ neb ohně platu vynutily: V Rajchenberku 21 tisíc zlat[ých], chtěly 50 tisíc, v Mimoně vzaly direktora ze zámku a purkmistra z města, že 11 tisíc složití nemohli; co v Rumburku, Jabloni a Frýdlandu vynutily, ještě nevím.

/217/ Zase z novin. V těch dnech byl veliký boj u Drážďan; naši tam mnohé náspy roztloukli, mnoho Franco/u/zů zbili, ale zase zpátkem coufli.¹³⁴⁹ Dne 27. srpna naši do Čech coufali.

Dne 22. srpna Franco[u]zové, chtějíce s velikou silou k Berlínu proraziti, byli od Rusů a Švejdů přemožení a zanechali jim 26 kusů, 30 vozíků s prachem, 1500 mužů, mezi nimiž jest 40 oficírů.

26. srp[na] švejdský¹³⁵⁰ princ koruny do Saarmundu v Prusích svůj hlavní byt přeložil. Dne 25. t[éhož] pruských 20 jízdných landvérů zajali 104 Franco[u]ze a 2 oficíry, jenž sami zahodivše zbraň zajíti se dali.

¹³⁴⁴ Rakouský polní podmaršálek srbského původu Pavlo šl. Radivojević (†1829).

¹³⁴⁵ Generál jízdy Johann sv. pán Frimont, od 1822 říšský hrabě (1759–1831) byl lotrinského původu, velel sboru, rakouským vojskům v horní Itálii, expediční výpravě do Neapolska a v Lombardsku. – Rkp.: Leitenant ... naspátek.

¹³⁴⁶ Generál jízdy Ilja Michailovič baron Duka (1758–1830) byl srbského původu, velel proslulé divizi ruského těžkého jezdeckta.

¹³⁴⁷ Friedland = Frýdlant; Reichenberg = Liberec; Jabloně = Jabloně v Podještědí. – Rkp.: Žittawy.

¹³⁴⁸ Komenda = komando; narychlost = narychlo; brandštajra = z něm. Brandsteuer: pojistné proti ohni (Francouzi vybírali plat za to, že nebudou vypalovat). – Rkp.: brandt sstairu ... Directora ... Purkmjstra.

¹³⁴⁹ Rkp.: Francosu ... spátkem caufly ... caufaly ... Sswegdu přemoženj.

¹³⁵⁰ Rkp.: Sswegdský ... Prussych ... zahodice.

Opět 26. srp[na] ruský obršt Krus u města Damu¹³⁵¹ zajal 6 oficírů, 120 sprostých a 70 vozíků s potravou.

23. srp[na] srazil se nepřítel u Wittemberka¹³⁵² a poslal 10 tisíc lidu na Šweryn; tam stálo 4 hluky kozáků, kteří do nich skočili, v rychlosti něco jich zbili a 100 zajali.

Item u Belcyku¹³⁵³ jenerál ruský Černičev zajal 60 oficírů, 1500 sprostých a 1 dělo. Item pruský jenerál Hirschfeld zajal 80 oficírů, 200 sprost[ých] a 78 děl.

Dne 26. srpna při té veliké střelbě u Drážďan onomu velmi vděčnému jenerálovi Moróvi koule z kusu obě nohy nad koleny přerazila. Ruský císařský lékař je odříznul a byl vezen do Prahy,¹³⁵⁴ odtud 30. srp[na] zase zpátkem do Loun, kdež s ním mívá císař[á] ruský mluviti, a tam zemřel.

/218/ Dne 6. září rakouské vojsko již má Fiumu a Franco[u]zové z celých Charvát a dílem z Gránska [j]sou pryč.

Dne 9. téhož ve vsi Pečkách Blatních 500 zajatých Francouzů pod stráží českých landvérů bylo přes noc. 16. září od poledne až do večera slyšeli jsme zde velikou z kusů střelbu, zvláště kdo na zem lehl.

Dne 12. září, v neděli 14. po sv. Duchu, vyprázdněn jest invalidhaus¹³⁵⁵ u Prahy pro raněné a nemocné vojáky. Tamní invalidi, v počtu 1300, vyšli k Poděbradům, a odtud až po Pardubice podle Labe na vesnice rozloženi jsou; slepí, chromí, bezruký¹³⁵⁶ a beznohý, ti tam zůstali.

Mezitím placení kontribuce z hlav, za robotu a jiné od několika let přiražené a v knížkách kontribučních napsané daně bez vši outrpnosti ostře se upomínaly a skrz exekuci – 1/2 zlat[ého]

¹³⁵¹ Jméno ruského plukovníka (rkp. Kruss, správně Krjujs, zřejmě jde o syna z významné admirálské ruské rodiny) nedohledáno. – Zkomolené jméno města (v Krameriových novinách: Dám) je asi Potsdam, Postupim.

¹³⁵² Wittenberg; Schwerin. – Rkp.: donjch ... nětco.

¹³⁵³ Belcyk = Belaik; ruský generálporučík Alexandr Ivanovič hrabě Černyšev (1785–1857) byl budoucí polní maršál, kníže, ministr války a ministerský předseda; pruský generál pěchoty Karl Fridrich von Hirschfeld (1747–1818); Moró = Moreau. – Rkp.: Czerničew ... Onnomu ... Morowi ... spátkem.

¹³⁵⁴ Generál Moreau byl dopraven přímo do Loun, kde zemřel bez setkání s carem.

¹³⁵⁵ Karlínská Invalidovna.

¹³⁵⁶ Rkp.: wzlásstě ... Invaliditi ... rozloženj ... bezrukij ... tij.

na den 1 muž s dobrou zdravou¹³⁵⁷ – vynucovaly. V některé vesnici 2 i 3 muži byli.

Magacíny, oves, seno a chléb, takřka každý tejden¹³⁵⁸ se dávaly a až k armádě posílaly, odkudž mákokdo šťas[t]ně za 10, 12, 14 i 20 dní domů se vrátil. Mnoho koní, vozů tam zůstalo. Ó, jakého naříkání všudy slyšeti!

Při konci srpna obilná cena: Pšenice 10 a 11 zl., žito 6 zl. 30 /kr./, ječmen 6 zl., oves 6 zl., seno 3 zl. Od 8. až do 16. září: Pšenice 11 zl., žito 7 zl. 30 /kr./, ječmen 6 zl. 15 kr., oves 5 zl. 30 kr., seno 4 zl., erteple 2 zl. 30 kr., jablka, hrušky 2 a 4 za 1 kr., švestek nejvíc 20 za 1 kr., v Praze 8, 10 a 12 švestek za 1 krej[car].

/219/ Z novin N: 39, 25. září. Potvrzuje se o bitvě dne 16. a 17. září, že Francouzové přemožení /j/souce zpátkem do Sas coufli; stala se u vsi Nolendorfu na saských hranicích za Teplicí, městem českým. Ztratil prej¹³⁵⁹ tam nepřítel 18 000 mužů, přes 400 vozíků s prachem a 60 kusů. Od strany pruské zůstalo též tam na 5000 mužů. Komendoval tu bitvu pruský generál Blycher a s ním se též vyznamenali prajští a švejdští jenerálové Bilow, princ z Hessen-Homburků, jenerálové Oppen, Borštel, Tymen, Tawencejn a obršt Graft.¹³⁶⁰ Že mnoho nepřátel zajato jest, dokazuje se i tím, jak jich skrže 3 dni od Prahy k Jihlavě pod stráží našich landvérů vedeno bylo. Jejich zajetí na několika místech stalo se, a sice v tom coufání jene[rál] Tileman¹³⁶¹

¹³⁵⁷ Rkp.: Mezy tim ... danně ... Zdrawau – Wynutcowaly.

¹³⁵⁸ Rkp.: tak řka ... Tegden ... málo kdo.

¹³⁵⁹ Nollendorf. – Rkp.: Přemoženj ... spatkem ... caufly ... Nolendorfu ... Stratil preg.

¹³⁶⁰ Blycher /tak stále/ = Blücher; pruský generál pěchoty Fridrich Wilhelm sv. pán von Bülow, od 1814 hrabě von Dennewitz (1755–1816) byl později velitel Královce a proslul i jako hudební skladatel; pruský generál polní maršál Ludwig Wilhelm Fridrich princ von Hessen-Homburg (1770–1839), od 1829 panující lantkrabě hesensko-homburský; pruský generálporučík Adolf Fridrich von Oppen (1762–1834); pruský generál Borschtel nedešifrován (snad plk. Brechtel); Tymen = pruský generálmajor Heinrich Ludwig August von Thümen (1751–1826); pruský generál pěchoty Fridrich Bogislaw Emanuel Tauntzien hrabě von Wittenberg (1760–1824) byl později velitelem v Berlíně; pruský plukovník a brzy nato generálmajor Karl August Adolph von Krafft (1764–1840). – Rkp.: Pragsstj a Sswegdsstj ... Borsstel.

¹³⁶¹ Tileman = zřejmě jde o genmjr. Johanna Adolpha sv. pána von Thielmanna (1765–1824) – Rkp.: Gjhlawě ...Landwehru ... Caufani.

vzal nepříteli 1 brigádu celou a druhou porazil,¹³⁶² též zajal jednoho jenerála, 1 obršta, 3 oficíry a 1254 sprostých; jinde zajato 600, jinde 200 mužů atd. Mnoho též Sasů a Bavorů k naší armádě odchází a ti u Rusů a Prušanů do služby vstupují. První bitva byla u vsi Denevic v Sasku blíž Torkavy dne 6. a 7. srpna,¹³⁶³ druhá u vsi Nolendorfu na hranicích saských dne 16. září.

V Uhřích u města Nitry a Trenčína dne 25. srpna převeliké povodně se strhly a mnoho tisíc lidu, dobytka i stavení pohltily. Tolikéž u Krakova v Polsku přehrozná povodeň byla, an 139 let taková nebyla, a tolikéž stavení, lidi i dobytek v přesmutném spatřování /s/ sebou pryč odnesla.

/220/ Z novin N: 40. Dne 16. září naši pod komendou majora Gavenda¹³⁶⁴ Fiumu při moři v benátské krajině dostali; Francouzové k Lípě coufali, ale od našich velmi pronásledovaní byli.

Ostatně co se v Sasích a Lužici při armádách děje, jak tito sem, onino tam přecházejí a sebe stíhají, pro obšírnost psáti pomíjím. Drážďany jsou dosavád obležený.

Onen zajatý jenerál Vandam do Rus jest odvezen, jenž se zaslíbil, že 30. srpna Prahu míti bude, a již taky dostal od franc[ouzského] císaře titul vejvoda¹³⁶⁵ z Prahy; byl tam sice dne 31. téhož, ale zajatý, a tu od pražského lidu posmíšky slyšel.

Dne 18. září jenerál Tilemon udeřil na Meseburk,¹³⁶⁶ tam 200 Francouzů zajal. Dne 19. zase silný boj u Kasnu¹³⁶⁷ vydržel a 200 vozíků s prachem a jinými potřebami a 200 mužů se 4 oficíry zajal. Tu také padl jeden franc[ouzský] jenerál a 400 sprostých.

¹³⁶² Porážku 2 batalionů (ne brigád!) připisují Krameriovy noviny generálu „Pálenovi“, „Týleman“ měl být funkčně pod ním. V každém případě se v těchto bojích opakovaně vyznamenával ruský generáladjutant a pozdější generál jízdy Petr Petrovič hrabě Palen (1778–1864) z livonského rodu Pahlenů, budoucí generální inspektor ruského jezdeckva a velvyslanec ve Francii.

¹³⁶³ Rkp.: v Wsy Denewic ... 2ha.

¹³⁶⁴ Rakouský major a později plukovník Mathaeus sv. pán von Gavenda (1783–1829) dobyl Fiume, Francouzi ustoupili k Lippě. – Rkp.: k Lypě caufaly.

¹³⁶⁵ Rkp.: tjto ... Onjno ... Wandám ... Wegwoda ... Prazskeho.

¹³⁶⁶ Generál Tilemon či Tileman nedešifrován (možná Thielmann); Meseburk = Meseburg. – Rkp.: Francausu ... v Kesuu.

¹³⁶⁷ Mínen zřejmě Kassel.

Dne 20. obršt Menšdorf u Lýcnu na Francouze uhodil a mimo pobité¹³⁶⁸ 150 zajal a 600 zajatých rakouských vysvobodil.

Dne 14. září spojená ruská a pruská armáda k Labi postupovala, 17. téhož u Milberku¹³⁶⁹ zase jenerál ruský Tawencyn na Franc[ouze] udeřil a 18 oficírů a 500 sprostých zajal; nato Prušané Milberk o/b/sadili.

Z Cerbstu 16. září. Ruský jenerál Černičev již prý s dělostřelstvem Labe přešel až k Naumburku a tam hejtman Fabek jen s 80 kozáky u Kwerfurtu na Franc[ouze] udeřiv bavorského obršta, franského obrštlajtnanta, 40 oficírů a 500 sprostých zajal. Ten kratičký vejtah jen dnes píší.¹³⁷⁰

Dne 25. září slez[s]ká armáda spojila se s naším jenerálem z Bubna.¹³⁷¹

/221/ Toto jisté jest, že od 18. srpna do 28. září jen po vídeňské silnici od Prahy skrz Plaňany přešlo 13 000 zajatých Francouzů dle poznamenání a sepsání tamního p. postmistra.¹³⁷²

Měl bych taky domácí příběhy zaznamenati, co se s náma doma děje, ale možné není všecko vysloviti a vypsati. Jen tohle:

I. Ustavičné forování a magacínu převážení, takže někdy 2, 3, 4 koně a voli tažní jen ve vsi /j/sou. Vozí se pak magacín jak domácí, tak v Brandejse a Labským¹³⁷³ Kostelci nakládáný do Jabloně, do Teplice, Terezienštat, do Loun, do Brixu a Chomutova. Tam Rusové fůry zajímají a u sebe nechávají, že někteří za 2 i tři neděle domů nepřijedou a hovada zmořená¹³⁷⁴ těžce domů přijdou a některá raněná a všelijak z/h/možděná doma pracovat nemohou. A sice jen ti domů přijíždějí, kteří se tam na jednom, dvouch¹³⁷⁵ i třech místech vyplatí, aneb našim

¹³⁶⁸ Lýcn = Lützen; rakouský plukovník a pozdější tajný rada ministerstva války Emanuel hrabě Mensdorff-Pouilly (1777–1852). – Rkp.: mjmo pobitých.

¹³⁶⁹ Milberk = Mühlberg; Tawencyn = Tauentzien (viz výše).

¹³⁷⁰ Cerbst = Zerbst; Černičev = Černyšev (viz výše); Namburk = Naumburg. – Rkp.: Czerničew ... Fábek.

¹³⁷¹ O něm viz výše.

¹³⁷² Rkp.: Wjdenske ... Postmjstra.

¹³⁷³ Terezienstadt = Terezín, Brüx = Most. – Rkp.: Brandegse a Labskym ... Tereziensstatu.

¹³⁷⁴ Rkp.: zmořene ... a někteře raněne ... Zmoždene.

¹³⁷⁵ Rkp.: tij ... dwauch ... platěgi ... Mnozstwi.

vojákům platí, kde mohou kterého dosíci, aby je z Rusů a Prajzů ven vyvedli. Množství hovad již tam zůstalo i doma zhynulo, sami hospodářové mnozí prázdní bez hovad i vozů domů přišli. Bylo by o tom mnoho co psáti.

II. Doma ovsy, sena každý tejdén dávání a chleba pečení.

III. Ustavičné marše vojska a forování fuhrverku¹³⁷⁶ ruského, jenž tudy od Holomouce a Kolína k armádě táhnou. Někdy jich po 20, 24, 28 i 30 v domě máme a ti ani chléb [s] sebou nemají; musíme jim oběd, večeri i snídani dáti i ještě chleba na cestu.

IV. Kontribuce a jiných platů skrz exekuci ostré vynucování a odvádění a žádné shovívání.¹³⁷⁷

V. Na vojnu, kdo jen 40 let nemá, ženatých i neženatých braní a odvádění. Ó, co tu pláče od žen a dětí!

/222/ VI. Role vorné¹³⁷⁸ netoliko po žněch podvorané, ale ani nyní k setí zimnímu vorané býti nemohou. Když toto dnes, dne 4. října, píši, přidávám, že jen asi 5 kop záhonů rolí¹³⁷⁹ zde u Milčic na zimu zaseto jest, a to proto, že hovada – koně i voly – doma nejsou.

VII. K tomu všemu ještě Pán Bůh dopustiti ráčil takové nepočasy, přes 3 neděle časté deště, že mnoho otav, jetelů a ovsů na polích a lukách shnilo, nemohouce se skliditi, a dosavád otavy a jetele i ovsy venku /j/sou. Někdo dostane svá¹³⁸⁰ hovada domů, avšak s nimi pro deště ani nic sklízeti, ani v polích dělati nemůže. K tomu zimy, mrazy a větry, takřka každý den něco traplivého vidíme. Ó bída!

VIII. Množství raněných Rusů, Prajzů i našich od armády do špitálů, Hory Kutné, Jeníkova, Polný¹³⁸¹ a jiných zámků a měst a zase odtud vyhojení – mimo zdravé vojsko, jenž z Polska a Uher, též Rusů z ruské země maršíruje¹³⁸² – dvakrát

¹³⁷⁶ Fuhrverk = z něm. fuhrwerken: jezdit s potahem, zde ve smyslu povoz k dopravě vojenského nákladu.

¹³⁷⁷ Rkp.: wynutcowání ... schowjwánj.

¹³⁷⁸ Rkp.: Worne ... podworane ... Nýnj ... Worane ... Rolly.

¹³⁷⁹ Zde ve smyslu pět kop zrna v řádcích na poli.

¹³⁸⁰ Rkp.: Ottaw /i tak dále/ ... schnilo ... swe ... snjmi ... tak řka ... nětco.

¹³⁸¹ Rkp.: Mnozstwí Ranněnych.

¹³⁸² Rkp.: mjmo Zdraweho ... Marssirugicých ... bozskau.

i 3krát za tejdén přes noc tu zůstává a sobě velmi poroučejí a lidi trápí.

Hospodine, Pane náš, račiž se nad námi smilovati a svatý pokoj nám darovati. Pro tvou božskou čest a slávu amen!

Ještě z novin N: 40. Od 18. srpna platí císařský dukát, jenž býval 4 zl. 16 kr., nyní 9 zl. 41 kr.; stříbrných peněz 100 zl. má v šajnech 193 zl. Ostatně viz napřed.¹³⁸³

NB. Časté pečení domácího chleba a sem i tam vožení, též dávaní ovsu a sena a tolikéž daleko k armádě dodávání, toť psáti přestávám, neb jen pro to tato kniha ani by nestačila. Až někdy pohromadě napíši, co tato ves Milčice za několik měsíců odvedla.

/223/ Z novin N: 41, dne 9. října. Psaní, které J. M. císař ruský Alexander z Teplice do Prahy panu nejvyššímu purkrabímu hraběti z Kolowrat¹³⁸⁴ svou vlastní rukou psané poslal:

„Pane purkrabě hrabě Kolowrate!¹³⁸⁵ S vděčným pohnutím zvěděl jsem ochotnou starostlivost i dobrovolné a přívětivé přijetí, kteréž moji ranění bojovníci v Praze našli. Cítím se nucena obyvatelům tohoto starého hlavního města k znání dáti, jak cenu takového jednání vážiti umím, kteréž jejich vlastenské lásce a srdci čest činí.

Žádám jich, pane nejvyšší purkrabě, jim toto mé smejšlení oznámiti. Nechať udělají jim to potěšení, že jeden každý bez rozdílu svého stavu, když se k svým praporcům navrátí, obnoveným statečným duchem bojovati bude, vzpomena na ruce, které jej zhojily.

Tak se obecný duch zesiluje a onen upevňuje svazek, kterýž pro štěstí a spokojenost Evropy uzavřen vítězoslávu nejdokonalější, nejspravedlivější a nejnechtivější důležitosti ujišťuje.

Onen, pane nejvyšší purkrabě, kterýž jest nejpřednější v vladařství,¹³⁸⁶ má i s panstvem a ostatními stavy stejný podíl na mé uznalosti, kterouž tuto veřejně vzdávám. /224/ Příklad vladař-

¹³⁸³ Kurz peněz v rkp. není uveden. Vavák měl asi na mysli odkaz na Krameriovy noviny.

¹³⁸⁴ O něm viz výše.

¹³⁸⁵ Rkp.: Purkrabě ... Kollowrate.

¹³⁸⁶ Vladařství = země i výkon moci v ní. – Rkp. podle Krameriových novin: Kterýž gest neypředněgssj, w vladařstwj.

ství jest nejmocnější podnět velikých důležitostí; není tehdy zapotřebí dalšího ujišťování, že oni, pane nejvyšší¹³⁸⁷ purkrabě, úplně svou vážnost a náklonnost sobě získali.

V Teplicích 29. září r. 1813. Alexander vlastní rukou.“¹³⁸⁸

Ostatně v týchž novinách se oznamuje: 1. Veliká bída a nedostatek potravy v Sasích, kde francké¹³⁸⁹ vojsko stojí, tolikéž v Drážďanech. 2. Francouzů zpátkem postupování a k Rusům, Švejdům i Rakušanům odcházení, zvláště Sasů a Bavorů. 3. Tu i tam Francouzů zajímání a do Čech i do Rus a Polska jich posílání, což pro obšírnost zde psáti pomímám.

Z novin N: 42. Jejich M[ilosti] císařové rakouský a ruský učinili mezi sebou jednotlivou smlouvu a závazek zase vnově v městě Teplicích zde v Čechách na 12 článků, které i noviny v sobě mají. Do zástavy a rukojemství dávají oba všechny své země a má jeden druhému v čas potřeby 60 tisíc lidu, a sice 50 tisíc pěších a 10 tisíc jízdy, kromě velké střelby a municí ku pomoci dáti; žádající strana má to vojsko živiti i platiti. Kořisti té straně, /225/ která je dobyla, mají patřiti. Já zde jen tak zkrátka. Zavřeno v Teplicích 9. září roku 1813 od zplnomocněných: Kliment Václav Lotarius hrabě z Meterných Wineburk Ochenhauzn od strany rakouské.¹³⁹⁰ Karel Robert hrabě z Nesselrode od strany ruské.¹³⁹¹

V týž den také učiněn byl takový spolek mezi císařem rakouským a králem pruským.

Dne 8. října také v městě bavorském Rýdě sjednocení krále bavorského s císařem rakouským zavřeno. Král bavorský odstoupil od toho Rejnského¹³⁹² spolku, který byl císař francou[z]ský

¹³⁸⁷ Rkp.: Negwissj.

¹³⁸⁸ Krameriovy noviny uvádějí „vlastní rukou podepsán“.

¹³⁸⁹ Rkp.: Fraňcke ... spatkem ... wzlásstě.

¹³⁹⁰ O něm viz výše.

¹³⁹¹ Karel Robertovič hrabě Nesselrode (1780–1862), ruský diplomat rodem z porýnské šlechty, 1812–1854 ministr zahraničí a od 1816 státní kancléř. V obou funkcích nečekaně nahradil Nikolaje Petroviče hraběte Rumjanceva (1754–1826), diplomata a mecenáše vědy, od 1802 ministra obchodu, od 1807 ministra zahraničí, od 1809 státního kancléře a od 1810 předsedu Státní rady, který onemocněl rozednou plíc.

¹³⁹² Rýda = Ried; bavorský král Maxmilián I. Wittelsbach (1756–1825, vládl od 1799) byl původně kurfiřt pod jménem Maxmilián Josef II., králem se stal po přešpurském

udělal, a přistupuje k našemu císaři. Zplnomocnění: Od stany rakou[ské] kníže Rajs a od strany bavorské hrabě Wrede.¹³⁹³

Ostatně noviny praví, že naše armáda dne 5. října přes Chomutov do Sas k Marienburku přetáhla, jenerál Wittgenštajn¹³⁹⁴ k Cvikavě a jenerál Kleman k Chemnici dorazili.¹³⁹⁵ Pruský jenerál Platten spojil se u Lipska se Švejdy.¹³⁹⁶ 25. října 75 000 Rusů s jenerálem Beningsen[em] položili se u Žitavy.¹³⁹⁷ Prušané Wittenberk¹³⁹⁸ dobývají, majíce tam 30 000 lidu. Dne 3. října jenerál pruský Blycher Labe tu, kde do něho řeka Alstra¹³⁹⁹ padá, přešel a tam franc[ouzského] jenerála Bertranda¹⁴⁰⁰ z hradeb vytlouk a vzal mu 1000 lidu, 16 kusů, 70 vozů. Švejdové obsadili zase Desavu. Ruský jene[rál] Černičev dostal se do Kaslu.¹⁴⁰¹

Saští ouředníci mají nařízeno již platy i jiné věci spojeným vojskům odváděti, poněvadž Sasy jako dobytá země jest.¹⁴⁰²

/226/ Francouzové okolo Rochlice se rozkládají; u Drážďan 3 mosty přes Labe strhli, z Nového Města pryč vytáhli a tam má být přehrozná dražota a bída všeho lidu.

V Děvině neb Magdeburce nemoce prej¹⁴⁰³ se rozmáhají. Král westfálský Jeroným, bratr Bonaparta, z Kaslu utek; ruský obršt Bentendorf¹⁴⁰⁴ jest tam za řiditele ustanoven.

míru 1805 rozhodnutím Napoleona I., jeho dcera byla manželkou prince Evžena Beauharnaise, Napoleonova nevlastního syna. – Rkp.: z krátka ... S gednocenj.

¹³⁹³ Plnomocníky rakousko-bavorského spolku byli rakouský polní zbrojmistr a říšský kníže Heinrich XIII. Reuss-Greitz (viz výše) a bavorský polní maršál Karl Philipp kníže Wrede (1767–1838), 1814–1818 vrchní velitel bavorské armády, předtím francouzský říšský hrabě.

¹³⁹⁴ O něm viz výše.

¹³⁹⁵ Rakouský generál jízdy Johann Nepomuk Klenau hrabě z Klenového a Janovic (1755–1819), později velící generál ve Slezsku. – Rkp.: Witgensstain.

¹³⁹⁶ Pruský generálporučík Gottlieb Wilhelm Christian von Platen (1765–1819).

¹³⁹⁷ Ruský generál jízdy Leontij Leontjevič hrabě Ben(n)ingsen (1745–1826) pocházel z brunšvické šlechty, 1807 generalissimus ruských vojsk, 1812–1815 velel polské armádě.

¹³⁹⁸ Rkp.: Sswegdy ... Žittawy ... Wittenbergk.

¹³⁹⁹ Alstra = Alster; Desava = Dessau. – Rkp.: Sswegdowe ... Čzerničew ... Káslu.

¹⁴⁰⁰ Francouzský divizní generál Henri Gracien hrabě de Bertrand (1773–1844) patřil k nejbližším Napoleonovým přátelům, zůstal s ním do jeho smrti a jako poslanec 1830 přivezl jeho ostatky do Paříže.

¹⁴⁰¹ Černičev (viz výše); Kassel.

¹⁴⁰² Rkp.: poněwáč.

¹⁴⁰³ Nové Město = Neustatdt. – Rkp.: preg ... Káslu.

¹⁴⁰⁴ Jérôme Bonaparte kníže Montfortský (1784–1860) byl admirál císařské flotily, velitel armádního sboru, 1807–1814 vestfálský král, od 1848 maršál; ruský generál-

Když dnes 24. října toto píši, přidávám, že až dosavád žádné slunečné časy nemáme, ale každý den dešť. Včera 23. a dnes 24. neprší, ale zem nic neosýchá.

Konopě, zelí, erteple,¹⁴⁰⁵ řepy z polí, sena jednotrávní a otavy z luk nemohou se sklízeti, všecko hnije; v rovinách, kde voda v brázdách stojí, nemůže se síti.

Z novin N: 44.¹⁴⁰⁶ Dne 16., 17., 18. října u města Lipska hrozná bitva se strhla, v níž společná vojska nad Francouzem zvítězila. Padlo prej¹⁴⁰⁷ tam Francouzů přes 20 tisíc, zajatých a těch, jenž sami odběhli, jest 40 tisíc. Raněných a nemocných v Lipsku zanechaných jest 24 000, samých oficírů 3000 hlav se nachází. Dne 20. toho ještě 20 kusů nepříteli vzato, takže všech dobytých kusů 370 se nachází, k tomu přes 1000 prachovných vozů. K tomu v Lipsku a okolo města převeliká suma franc[ouzských] nákladních vojenských vozů, jenerálských kočárů a jejich pakáže i kasy i rozličné loupeže a k tomu množství koní at[d].

/227/ Mezi 27 jenerály zajatými nacházejí se komendýrující¹⁴⁰⁸ jenerálové Rainier, Loryston, Bertrand, Mandeville, Pery,

poručík Alexandr Christoforovič hrabě Benkendorf (1783–1844) byl tehdy plukovníkem, zástupcem pozdějšího polního maršála knížete Michaila Semjonoviče Voroncova (1782–1856).

¹⁴⁰⁵ Rkp.: dosawád ... Erdteple ... Ottawy ... hnjge.

¹⁴⁰⁶ Z 30. 10. 1813.

¹⁴⁰⁷ Pakáž = bagáž. – Rkp.: swjtězyla ... preg ... Summa ... Kassy ... Koni.

¹⁴⁰⁸ Loryston = Law de Lauriston (viz výše); jméno Pery nedešifrováno (snad maršál Claude-Victor Perrin de Belluno, 1764–1841); Mandeville = francouzský brigádní generál Eugène Charles Auguste David Mandreville baron de Mandeville (1780–1850). Ve skupině byl též neuvedený plukovník Andrzej šl. Niegolewski (1786–1857), velitel pluku jezdeckých střelců, spojka Prusů a pak Napoleona ke generálu Stanisławu Kościuszskovi (1746–1817), žijícímu ve švýcarském exilu; Bertrand (viz výše); francouzský divizní generál Jean-Louis hrabě de Reynier (1771–14. 2. 1814 v zajetí) se vyznamenal v Porýní, Egyptě, Španělsku, Itálii, 1813 velel saskému sboru; francouzský divizní generál a ruský generál jízdy Alexander Rožnecki (Alexandr Alexandrovič Rožneckij, 1774–1849) byl raněn u Borodina a Lipska, od 1815 velel polskému jezdeckému, od 1832 člen ruské Státní rady; francouzský generálporučík a ruský generál jízdy Wincenty Krasiński šl. erbu Ślepowron (1782–1858) byl velitelem Napoleonova polského lehkého jezdeckého, později maršálek varšavského sejmku a člen ruské Státní rady; francouzský brigádní generál a ruský generálporučík Kazimierz hr. Malachowski (1765–1835) byl v polském povstání 1830–1831 načas vrchním velitelem povstaleckého vojska, zemřel ve Francii; francouzský brigádní a polský divizní generál Jan Nepomuk Umiński (1780–1851) byl poznaňský

Rozněcký, Krasinský, Malachowský, Umjuský, Branikowský, Kaminěcký, Rautenštrauch, princ Emil z Hessen-Darmštatu, hrabě Fridrich z Hochberku a princ Wingenštajn. Kníže Boňatovský¹⁴⁰⁹ nechtě zajatým býti, skočil na koni do řeky Alstry a tam sám sobě život odňal.¹⁴¹⁰ Maršál Makdonald taky se dosavád na žádné straně nenachází. Jenerálové Latur a Moburk jsou zabítý a jen[erál] Simchán jest smrtedlně raněn a zajat.¹⁴¹¹

Pruský jenerál Blycher ještě 20. října tak Franco[u]ze honil, že jim 2000 zdravých uchwátíl a 1600 raněných, na vozích vezených i po vesnicích roznechávaných, dosáhl.

Císař francou[z]ský po té bitvě v Lipsku s králem saským¹⁴¹² se rozžehnal, že ho dále hájit nemůže, přiřekl¹⁴¹³ a v cizích ša-

bojovník za nezávislost Polska, velé Napoleonovým husarům, 1807 vysvobozen z pruského zajetí, jako první vstoupil 1812 do Moskvy, 1826–1831 v Prusku vězněn, odsouzen k trestu smrti, zemřel v exilu; francouzský brigádní generál a ruský generálmajor Franciszek Ksawery Branicki šl. erbu Korczak (1730–1819) byl starý bojovník za polskou nezávislost; francouzský brigádní a polský divizní generál Henryk Ignacy Kamiński (1777–1831) velé Napoleonovým polským kyrysníkům, v Rusku byl mimo vojenskou službu a padl v polském povstání; polský brigádní generál a ruský generálmajor Józef Rautenstrauch (1773–1842) byl šéfem štábu polských jednotek v rusko-pruské spojené armádě a i později byl ve vysokých štábních funkcích; pruský generálplukovník Georg Karl (nikoli Emil) princ von Hessen-Darmstadt (1754–1830) byl strýc Napoleonova spojence knížete Ludwiga X. (†1830), od 1816 velkovévody Ludwiga I.; pruský generálplukovník Hans Heinrich (nikoli Fridrich) hrabě von Hochberg (1768–1833); byli dva pruští jenerálové jména princ Wittgenstein: Fridrich Karl princ von Sayn-W.-Hohenstein (nar. 1766) nebo Albert Fridrich Ludwig Ferdinand princ von Sayn-W.-Berleburg (nar. 1777). Protože první se víc věnoval správě dominia, lze se domnívat, že Vavák jmenuje druhého z nich. – Rkp.: Komendirugicy.

¹⁴⁰⁹ Maršál Józef Anton kníže Poniatowski (1763–1813) byl přední bojovník za svobodu Polska, ministr války Napoleonova Varšavského knížectví, velitel jeho V. sboru. Jemu podřízeni byli: francouzský brigádní generál a ruský generálmajor, jeho zástupce Józef Sierakowski (1750–1817) a osvědčený bojovník za nezávislost Polska, přímý velitel polských kontingentů ve francouzské armádě generál jízdy Jan Henryk Dąbrowski (1755–1818), odpůrce Rakušanů, věrný Napoleonovi do smrti. – Rkp.: Alstři ... odňal ... dosawád.

¹⁴¹⁰ Ve skutečnosti utonul. Chtěl se zachránit, když most byl již zničen. Macdonald (viz výše) se dostal na druhý břeh a kryl dále ústup Francouzů.

¹⁴¹¹ Ve skutečnosti šlo o divizního generála Marie Victora Fay markýze de Latour-Maubourg (1756–1850), který přišel u Lipska o nohu a přidal se na stranu Bourbonů, 1820–1822 ministr války; druhý jmenovaný byl divizní generál Joseph hrabě de Souham (1760–1837), původně člen opoziční skupiny generála Moreaua, jenž utrpěl pouze lehčí zranění ruky. – Rkp.: Jeneralowe ... zabítj ... azagat.

¹⁴¹² Fridrich August I. (viz výše).

¹⁴¹³ Přiřeknout = připojit, přidat.

tech z Lipska jen pěšky a mimo silnici utíkal. Dne 19. října po jeho outěku spojená vojska dosáhla¹⁴¹⁴ Lipsko a v něm převelike nábitky a kořisti; neb neměli Francouzové času to odvézti.

/228/ Dne 19. října, když Francouzové od spojené armády 4000 zajatých a 100 samých oficírů k Bibře hnali, obršt hrabě Beněl¹⁴¹⁵ je předešel, na ně uhodil a všecky zajaté vysvobodil i mnoho těch, jenž je vedli, zajal. V té bitvě bylo Francouzů přes 150 000, od spojené armády padlo prej¹⁴¹⁶ tam přes 4000 mužů. Po té bitvě Francouzové táhli nazpátek k Erfurtu a naši k Jéně a k Vejmaru.

Dne 22. října v Praze uvečer bylo všech ulic osvícení, z malé zbraně a ze 100 kusů třikrát vystřelení, na Staroměstském rynku radostné muziky i krásné zpěvy od Rusů až přes 1/2 noci.

24. v neděli v hlavním kostele¹⁴¹⁷ slavné Te Deum se střelbou zpíváno. To také i v jiných městách¹⁴¹⁸ činili.

V týchž novinách čte se prohlášení krále bavorského, v němž se vyjevuje, jak on od franc[ouzského] císaře šalen byl a proč od něho odstupuje, aby to celý svět povážiti mohl.

Dne 24. října v neděli můj syn Vojtěch Vavák, c. k. cestní komisař v Chomutově, an byl na nejvyšší poručení v Sasích pro naše vojsko cesty po 20 dní spravoval, maje vojsko i tamní sedláky, šťastně se na své místo navrátil.

/229/ Dne 25. a 26. října byla prudká zima a toho 26. okolo 10 hodin ráno opět v Kostelní Lhotě 12 stavení vyhořelo, z nichž 7 bylo těch, jenž před 5ti lety vyhořela.¹⁴¹⁹ Ten oheň se stal od zapálené slámy v kuchyni v domě u Chrastného, jenž ještě prve nikdy nebyl vyhořel.

V těchto dosavád trvajících nečasích cesty byly převelice zlé, že to není ani k vypsání. Tisíce for k armádě a od armády usta-

¹⁴¹⁴ Nábitky = munice. – Rkp.: Pěšský a mjmo Silnice ... spojene ... dosahly ... Nábytky.

¹⁴¹⁵ Jméno Beněl je zkomoleno, snad jde o pruského plukovníka a malíře Christiana Augusta von Böhndela (†1847).

¹⁴¹⁶ Jéna = Jenna. – Rkp.: preg ... na Spátek ... Weimaru.

¹⁴¹⁷ Míneň zřejmě týnský chrám.

¹⁴¹⁸ Rkp.: Musyky ... Spěwy ... Spjwáno.

¹⁴¹⁹ Rkp.: Neywissj ... Wyhořely.

vičně přes Prahu i mimo Prahu¹⁴²⁰ jede, vojsko tam zdravé, od-
tamtud nemocné, raněné a francou[z]ské zajaté maršíruje. Má-
lokterý jest den a noc, abychme vojáky neměli. Obz/v/láště¹⁴²¹
taky mnoho Rusů a jejich vozů k armádě i od armády pře-
chází.

Obilná cena od 1/2 října do 1. listop[adu]: Pšenice 11 i 12 zl.,
žito 9, 9 zl. 30 kr., 10 a 10 zl. 30 /kr./ i 11 zl., ječmen 7 zl. 30 kr.,
8 zl. i 8 zl. 15 a 30 kr., oves 6 a 7 /zl./.

Na začátku listopadu vždy počasí vlhké a deštivé byly. Mno-
hý hospodář, dostav¹⁴²² po dvouch, po 3 nedělích hovada domů,
zase pro mokro nemohl vorati a síti. Ó, jak lítostné bylo, když
ta¹⁴²³ hovada, s radostí doma spatřená, musila v maštalích státi
a na polích nemohlo se s nimi dělati, a zase druhý neb třetí den
musila z domu jíti a práce polní zůstávala státi.

/230/ Dne 9. listopadu, 10. a 11. na den sv. Martina neprše-
lo, ač slunečný¹⁴²⁴ čas taky nebyl, a tu mnozí hospodářové sena
jednotrávní, otavy a konopě, při horách i ovsy, domů vozili,
však napolovic aneb docela shnilé a konopě zrostlé.¹⁴²⁵

Mezitím hovězího dobytka pád tu i tam se zjevoval; při svát-
ku sv. Martina na našem panství poděbradském v 5ti vesnicích
hynul.

Dne 7. list[opadu] poděbradský pan vrchní Jan Wolfram¹⁴²⁶
přijel domů z města Loun, kdež byl víc než 6 neděl zemským fo-
rotním¹⁴²⁷ komisařem.

Dne 13. listop[adu] Praha dávala za obilí, /za/ rovnou míru:
Korec pšenice 11, 12 i 12 zl. 30 kr., žito 10 zl. a 10 zl. 15 a 30 kr.,
ječmen 7 zl. 30 kr. a 8 zl., oves 6, 7 a 7 zl. 30 kr., hrách 18 zl.,
seno 5 a 6 zl.

¹⁴²⁰ Rkp.: Mjmo Prahy ... Ranněne.

¹⁴²¹ Rkp.: Malo ktery ... obzlásstně.

¹⁴²² Rkp.: wzdy ... Wlchke ... dostawsse ... dwauch ... Worati.

¹⁴²³ Rkp.: ty ... spatřene musyly ... mussyly.

¹⁴²⁴ Rkp.: slunečznj.

¹⁴²⁵ Jednotrávní sena = první tráva z luk; otavy = druhá, případně třetí tráva z luk jako základ píce; zrostlý = vzrostlý, vyhnaný. Konopí se pěstovalo pro olej vybíjený ze semene.

¹⁴²⁶ Rkp.: Gednotrawnj, Ottawy ... schnile ... Mezy tim ... Wolfrám.

¹⁴²⁷ Forotní = zásobovací.

Dne 14. list[opadu], v neděli 23. po sv. Duchu, v Škramníku před rannou mší s[vatou] funus měl ze vsi Tatec Vác[lav] Jelínek, baráčník na obci, a spolu s ním jeden voják od landvéru, jenž byl včera na cestě, /a/ když do Tatec šli, umřel, a toho do slámy vojáci zavázali. A že tu vedle kostela taky marširovali, šest jich tu při pohřbu zůstalo, z nichž dva při vložení do hrobu z kvérů¹⁴²⁸ vystřelili. Jelínek v truhle dolů a voják v slámě na něj položen byl. Dej jim, Pane Bože, lehké odpočinutí!

/231/ Z novin N: 46 13. listop[adu]. Francouzové v největší rychlosti zpátkem ustupují, a kde se zastaví, všudy potírání a zajímaní jsou. Bavoři, Sasové, Vestfálové a jiní říšáci zhusta k spojené armádě, tj. císař[ské], ruské, pruské a švejdské¹⁴²⁹ utíkají, mezi těmi také dva franc[ouzští] jenerálové Sulkovský a Sabielo¹⁴³⁰ a dva celé jízdné regimenty bádenské k našim přišly. Města Vircpurk, Asafenburk a Hanavu¹⁴³¹ již naši dostali a blíží se k Frankfurtu.

31. října císař francou[z]ský z Frankfurtu k Mohuči odjel. Do toho dne přes 20 000 Francouzů tu i tam naši zajali. Dne 13. listop[adu] přišlo jich 8000 do Prahy a ti velmi bídne vyhlízejí. Item 5 jenerálů a množství oficírů zajato jest. Kusů, munice a koní, jak¹⁴³² ustavičně naši jak po cestách, tak v šarvátkách dosahují, mně možné není to vše psáti.

Jenerál Hiller, jenž Gransko a Tyroly podmaňuje, poslal prohlášení na všechny Vluchy, aby se upamatovali, jací někdy byli a jací nyní pod fracou/z/ským panováním /j/sou.

V týchž novinách jest přidáno 1/2 archu a začátek života a skutků jenerála Moró francou[z]ského, jenž onehdy do spo-

¹⁴²⁸ Rkp.: Tattec ... Landwehru ... wčera ... Tattec ... dwá ... Qveru.

¹⁴²⁹ Rkp.: spatkem ... Potjranj a Zagjmanj ... Sswegdske.

¹⁴³⁰ Francouzský divizní generál a ruský generálporučík Anton kníže Sulkowski erbu Sulima (1785–1836) vedl štáb maršála Poniatowského a po jeho skonu podléhal gen. Dąbrowskému, od 1824 maršálek poznaňského sejmu a člen pruské Státní rady; francouzský a pruský plukovník Henryk hrabě Zabiello (1785–1850), synovec posledního litevského hetmana generála Jana Henryka Z., vystudoval v Berlíně, vstoupil do Napoleonovy armády jako velitel legionu poznaňských Poláků, po napoleonských válkách se uchýlil na své statky a vynikl jako malíř.

¹⁴³¹ Würzburg; Asafaburg; Hanau.

¹⁴³² Rkp.: Mnozstwi ... Zagáto ... gako ... Gransko.

jené armády byl přišel a v té první bitvě maje nohy přeražené umřítí musil.

/232/ Změna¹⁴³³ a přidavek zlatých a stříbrných peněz od dne 3. listop[adu]: Císařský dukát platí 7 zl. 47 kr., stříbrných peněz 100 zl. v šajnech 163 zl. 7–8 kr.

Dne 28. října jenerál Wrede vtrhl do Hanavy a tam i okolo města zajal 4000 mužů a 200 oficírů francou[z]ských. V noci přitrhli nepřátelé a páhli do Hanavy; vytáhl odtud Wrede a postavil se u Kicyнку¹⁴³⁴; tu sebrav větší sílu, zase na město Hanavu uhodil a dobyv ji, tam 2 jenerály, mnoho oficírů a přes 1000 sprostých zajal, takže již v ten den s těmi prvními zajatými přes 5000 bylo krom kusů a municí. Ale sám Wrede byl tam smrtelně raněn,¹⁴³⁵ což když jeho vojáci viděli, všecko, co se bránilo, bez lítosti sekali. Protož mnoho Francouzů tam smrtí lehlo.

Dne 31. října Francouzové s pospícháním táhli k Frankfurtu.

Dne 2. listop[adu] jenerál hrabě Fresnel obtáhl město Frankfurt, z něhož Mohučskou¹⁴³⁶ branou Francouz[ové] honem utíkali, a v 9 hodin ráno od Rakušanů a Bavorů již město osazené bylo. Bavoři již také s císařskými spojení jsou a proti Francouzům bojují.

Ještě 31. října u vsi Gelnhausu jen[erál] Platov a hrabě Hadik¹⁴³⁷ 20 oficírů a 1500 sprostých F[rancouzů] zajali.

/233/ Kamkoliv spojené vojsko dál do říše a k Rejnu¹⁴³⁸ přichází, obyvatelé radostí plesají, že jsou francou[z]ské poddanosti a soužení zproštění.

Dne 29. října první bavorské patroly přijely do Asafenburku, po nich¹⁴³⁹ císařský a Rusové skrz město celý den a noc marširovali.

¹⁴³³ Rkp.: Zmněnu ... odne.

¹⁴³⁴ Kinzig (v Krameriových novinách: Kyncyk). – Rkp.: dobywsse gi.

¹⁴³⁵ Jeho zranění nebylo smrtelné.

¹⁴³⁶ Rakouský generál jízdy Ferdinand Peter hrabě Hennequin de Fresnel und Curel (1762–1831) byl lotrinského původu. – Rkp.: Mohutskau.

¹⁴³⁷ Ruský generál Platov viz výše; uherský polní podmaršálek András Hadik hrabě de Futak (1764–1840).

¹⁴³⁸ Rkp.: Kam kolyw ... Regnu ... plessagi ... sprosstěnj.

¹⁴³⁹ Rkp.: Ponjch ... spusobil.

V noci na den 24. listop[adu] spadlo trochu sněhu; ten d[ne] 26. se rozpustil a zase horší cesty způsobil. V ten čas ty ustavičné jízdy k armádě trochu se umenšovaly a lidé i hovada oddechovali.¹⁴⁴⁰

Dne 5. listop[adu] do Frankfurtu nad Majnem přijel císař ruský a dne 6. téhož císař rakouský, proti němuž císař ruský na 1 hodinu cesty z města vyjel. Byli velmi slavně uvítaní,¹⁴⁴¹ majistrát // odevzdával klíče od bran císaři našemu, na něž on ruku položiv¹⁴⁴² zase jim je nechal. Vojsko ruské a rakouské stálo v parádě, tolikéž domácí městská garda. Jeli oba císařové zrovna k hlavnímu kostelu, kdež slavná mše s[vatá] a po ní Te Deum laudamus se zpívalo, potom 300 ran z kusů znělo. Diváků přes 100 000 lidu se sešlo. Císařové spolu obědvali. Uvečer celé /234/ město bylo skvostně osvíceno. Všecken lid radostně plesal, že francou/z/ské trpkosti zbaven jest.

Dne 9. listop[adu] princ z Hessen-Homburku,¹⁴⁴³ císař./ařský/ král./ovský/ maršálek, byl od spojených mocností frankfurtského vojvodství říditelem učiněn.

Dne 11. listop[adu] jel kurýr k císařům s tou zprávou, že město a pevnost Gdansko aneb Francouzové tam zavření Rusům, Prušanům a Engličanům se vzdali. Tohkéž Engličané na začátku listopa[du] vtrhli do Říma a jej osadili, ale měly tam býti mezi nimi a Franc[o]uzi i měšťany nemalé rozbroje.

Dne 24. října utopený kníže Boňatovský byl od jednoho rybáře nalezen – viz napřed [227].¹⁴⁴⁴ Hrabě Potocký,¹⁴⁴⁵ též Polák, dal témuž rybáři za 6 prstenů, které na prstech měl, 100 kusů fridrichsdorů aneb tolarů¹⁴⁴⁶; zlatou pixlu rybář podržel.

¹⁴⁴⁰ Od následující věty Vavák zprávy přejal z Krameriových novin, 1813, č. 47.

¹⁴⁴¹ Rkp.: Vwjtanj.

¹⁴⁴² Rkp.: polože ... Obá ... Spjwalo ... plessal.

¹⁴⁴³ Rakouský polní maršál Fridrich Joseph Ludwig August kníže von Hessen-Homburg nebyl totožný s pruským generálem polním maršálem Ludwigem von H.-H. (viz výše), byl jeho bratranec (1769–1828); Gdansko = Gdaňsk. – Rkp.: Wegwodstwi ... Sprawau ... Engličanum ... Engličane ... Měšťany.

¹⁴⁴⁴ Maršál Poniatowski viz výše. – Rkp.: zlattau Pisl.

¹⁴⁴⁵ Hrabě Stanisław Kostka Potocki (1752–1821), přední bojovník za obnovu Polska a budovatel národního školství, ministr školství a ministerský předseda Varšavského knížectví, od 1815 ministr náboženských vyznání a osvěty ruského Polska.

¹⁴⁴⁶ Fridrichsdor platil pět (i o něco více) pruských tolarů.

Dne 13. října 6 krotkých jelenů, nimiž se král vestfálský vozíval, spolu s několika královskými vozy císař ruský do Petrova poslal.¹⁴⁴⁷

Dne 12. září franc[ouzský] jenerál Vandam[me], jenž se zaslíbil Prahu dobýti a měl prý připovězené královs[tví] České, byl přivezen do Moskvy. Viz stranu /220/ vejš.¹⁴⁴⁸ /235/ Tam jej hrabě Roztopšín¹⁴⁴⁹ do zámku Kremlu zasadil s přiřknutím: „Zde se budete mocti radovat z pohledu na tu spoustu, kterou Napoleon a vaši společníci učinili.“

Z počátkem roku 1813 musil franco[uz]ský národ do pole postaviti 350 000 lidu k nahrazení potřeného neb zhynulého vojska v Rusích. Potom když pruský král v dubnu od Francouzů odpadl, zase 180 000. Nadto národní gardy pro těch 6 velkých mořských přístavů /daly/ 30 000. Potom bylo ještě vynuceno tak nazvané dobrovolné jízdy 30 000.¹⁴⁵⁰ K tomu na dosazení vojska v Španělich zhynulého 30 000. A nyní zase žádá a chce Napoleon míti 280 000, a to mimo Vlachy.¹⁴⁵¹

Co jest tu z obouch stran lidu
kvůli člověku jednomu,
pro všech jiných lidí bídu
a jen pro radost jemu!

Generál/ní/ pardon, tj. hlavní odpuštění trestu všem z vojny utečencům od 1. listop[adu] r. 1813 do posled[ního] ledna r. 1814.

Z nov[in] N: 49. Dne 16. listop[adu] jenerál císařský Hiller dobyl ve Vlaších město Veronu. Od 11. až do 19. listop[adu] lehlo /236/ tam Francouzů přes 5000, několik vyšších oficírů a jenerál Grenier¹⁴⁵² raněn. Našich prej taky nemálo tam padlo.

¹⁴⁴⁷ Jérôme Bonaparte (viz výše); Petrov = Petrohrad.

¹⁴⁴⁸ Rkp.: Wandám ... Mosskwy ... wegss.

¹⁴⁴⁹ Hrabě Rostopčin (viz výše). – Rkp.: Roztopssjn.

¹⁴⁵⁰ Zatímco nábor národních gard proběhl převážně mezi městským obyvatelstvem, „dobrovolná“ jízda se týkala vesničanů.

¹⁴⁵¹ Rkp.: Wynutceno ... mjmo Wlachu ... Obauch.

¹⁴⁵² Francouzský generál pěchoty Paul hrabě de Grenier (1768–1827) bojoval v Porýní, Itálii, Rusku, vedl generální štáb, za restaurace patřil k liberální opozici. – Rkp.: Wissjch.

Dne 10. listop[adu] bylo do Paříže přivezeno 20 praporců, v bitvách u Kulmu, Lipska a Hanavy dosáhnutých, které císař Napoleon vojenskému ministerium a spolu své paní císařovně za dar a na pochloušku poslal, přitom psaní své paní takto znějící:

„Paní a nejmilejší manželko, zasílám Vám 20 praporců, které má¹⁴⁵³ vojska v bitvách u Vachavy, Lipska a Hanavy vzala. To jest dar, kterýž Vám rád obětuji. Rád bych byl, abyste v něm shlédla mé velké spokojenosti nad Vaším jednáním v svěřeném Vám vladařství. Napoleon.“

Z Benátek dne 6. listopadu. Dne 3. toho rakouské přední strážě měly se k Padově dostat a obležení Benátek od země¹⁴⁵⁴ se začíná. Město se rmoutí, že francou[z]ský jenerál Seras je¹⁴⁵⁵ až do poslední chvíle hájiti se prohlásil.

Od Rejna. 13. listop[adu] Rusové osadili vojvodství Berg pod jenerálem Jusevovič/em/¹⁴⁵⁶ an má svůj byt v Elbefeldu. 14. listop[adu] 30 kozáků přeplouh na dvouch¹⁴⁵⁷ lodích řeku Rejn u Kolína a chytivše tam 4 měšťany zase zpátkem se vrátili.

Dne 25. listop[adu] táhli skrz Prahu k armádě krásné dva regimenty husarů, jenž byli vestfálskému králi sloužili a hned v září, ze všech jiných nejprvnější, se /237/ odtrhli a k našemu vladařství přistoupili.

Dne 17. listop[adu] celé markrabství Báden odřeklo se Rejnského¹⁴⁵⁸ spolku a francou[z]ské poslušnosti a přistoupilo k císařství našemu.

V Paříži od 16. listop[adu] nařizuje se landšturm, zemský sběh lidu, od paláců a zámků až do vesnických baráků, kdo může zbraní vládnouti, a má se sebrat 300 000 lidu, polovic má býti hned a polovic kdyby nepřátelé hranice přestoupili.

¹⁴⁵³ Rkp.: mé ... Haňawy ... schledla.

¹⁴⁵⁴ Nikoli od moře.

¹⁴⁵⁵ Francouzský maršál Jean Mathieu Philibert hrabě de Serrurier (1742–1819) se vyznamenal v boji s Rakušany a při okupaci Polska, byl velitelem Benátek i Paříže. – Rkp.: Geg.

¹⁴⁵⁶ Generálmajor Dmitrij Michailovič Juzefovič (1777–1821) byl osvědčený Kutuzovův spolubojovník. – Rkp.: Regna ... Wegwodstwi.

¹⁴⁵⁷ Rkp.: dwauch ... Regn ... chitice ... mėsstany ... spatkem.

¹⁴⁵⁸ Rkp.: Margrabstwi ... Regnskeho ... zběh.

Od J. M. císaře vojsku ve Vlaších stojícímu jest za řiditele představen jenerál hrabě Belegarde, a prozatím než tam přijde, má řídití polní maršál hrabě Václav Koloredo, náš Čech.¹⁴⁵⁹

Z novin N: 50. Dne 5. prosince Franco[uzové] v pevnosti Štětínu Prušanům se poddali, všecko tam zanechat musili a do zajetí jíti, toliko komisaři a felčari¹⁴⁶⁰ jsou propuštění.

Dne 24. listop[adu] v noci Prušané pod správou obršta Žanereta Torgavu dobyli. 200 dobrovolných nejprve tam vrazili, průchody otevřeli, kamž ostatní vešedše¹⁴⁶¹ všecky Francouze pobili; jen 7 mužů zajali, sami pak jen 20 raněných počítají.

Z Lajbachu 23. listop[adu]. Mezi městy Goro a Velano na břehách mořských ve Vlaších Francouzové byli od našich a Engličanů rozehnaní.¹⁴⁶² Ti obě města a pevnosti /238/ dosáhli, jednu kumpanii a jednu kanonýršlupu¹⁴⁶³ zajali a v těch městech všecky vojenské i potravní zásoby obdrževše¹⁴⁶⁴ hned zase pevnost Magnavanku, z nížto byli Francou[zové] v rychlosti vytáhli, osadili a za Francouzi dílem po zemi, dílem s Engličany po moři dále postupují.

Smlouva mezi J. M. císařem naším a králem bavorským zavřená byla v městě Rýdě¹⁴⁶⁵ 25. říj[na] 1813; nachází se celistvá v novinách N: 50.

Páni řiditelové španělští, jenž kortešové slovou a nemajíce krále sami s pomocí Engličanů zemi i vojsko řídí, přeloží¹⁴⁶⁶ svůj byt z Kadixu do Madrytu skrze tam nakažlivé nemoce.

¹⁴⁵⁹ Rakouský polní maršál savojského původu Fridrich Heinrich hrabě de Bellegarde (1760–1845) byl prezident dvorské vojenské rady, guvernér haličský a lombardsko-benátský, 1820–1825 státní ministr; rakouský polní maršál Wenzel hrabě Colloredo–Mansfeld (1738–1822) byl přední organizátor vojenského hospodářství, předseda politického a ekonomického grémia dvorské vojenské rady, bratr ministra války od 1805 a polního maršála Josefa Marii hraběte C.–M. (1735–1818). – Rkp.: pro zatím.

¹⁴⁶⁰ Rkp.: Prasynce ... podaly ... feldssaři ... propusstěnj.

¹⁴⁶¹ Mínen pruský generálmajor Ferdinand Wilhelm sv. pán von Jeanneret (1764–1828). – Rkp.: wegdauce ... raněnných.

¹⁴⁶² Rkp.: Engličanu rozehnanj.

¹⁴⁶³ Kanonýršlupa = dělostřelecký člun (z něm. Kanonierschaluppe).

¹⁴⁶⁴ Rkp.: Obdržewssi.

¹⁴⁶⁵ Rýda = Ried.

¹⁴⁶⁶ Cádiz; Madrid. Legitimním španělským králem byl Ferdinand VII. Bourbonský (1784–1833), který vládl absolutisticky 1808, kdy byl sesazen Napoleonem, a znovu

Od 24. listop[adu] do 5. prosin[ce] od Nemberka¹⁴⁶⁷ a Frankfurtu spojená velká armáda k Rejnu postupovala.

Císař a císařovna francou[zští] míní¹⁴⁶⁸ přes zimu v paláci Tulierích strávit.

Dvě hodiny od města Bazileje¹⁴⁶⁹ okazali prej se naši husaři a kozáci; protoť tam ihned tři brány městské zazdívají a všecky potreby k obležení se tam svážejí, sedláci k práci se ženou a od tud až k rejnským krajinám 30 000 lidu napospěch se staví.

V Holandu všecken lid se zdvihá a od francou/z/ské vlády odstupuje, všech svých přístavů se zmocnili a 80 000 lidu zeměobráců se shromažďuje. /239/ Taky v Nýderlandu v městách¹⁴⁷⁰ Brislu a Antverpu, tolikéž v Amsterdamu, Harlemu, Roterdámu a Lajdenu francou[zské] panování ze sebe svrhují a prozatím princovi z Oranien,¹⁴⁷¹ někdejšímu svému pánu, se poddávají.

Kdež jsou stromy svobody,
pod nimiž se tancovalo?
Nyní nastaly hody,
byť se srdce radovalo.

V polovic prosince zde vršitá a v Praze rovná míra: 1 korec pšenice se platil 14 zl., žita 9 zl. 15 a 30 kr., ječmena 8 zl. 30 kr., taky 8 zl. 45 /kr./ a taky 9 zl., oves 6 zl. 15 kr. a 30 kr., taky 5 zl. 30 a 45 krejc[arů].

Dne 15. prosin[ce] v středu, Suché dni¹⁴⁷² a jarmark v Nymburce když byly,¹⁴⁷³ právě v poledne v Plaňanech umřel na hor-

1814, kdy se vrátil z francouzského nuceného exilu. Před jeho návratem byl regent království matematik admirál Gabriel Ciscar (1769–1829). – Rkp: přželožegi ... nákazliwe.

¹⁴⁶⁷ Od Norimberka. Vavák upravil znění Krameriových novin: Nyrnberka.

¹⁴⁶⁸ Tuillerie. – Rkp.: mjněgi ... ztráwiti.

¹⁴⁶⁹ Rkp.: Bazilege ... y hned ... Regnskym ... na Pospěch.

¹⁴⁷⁰ Brusel; Rotterdam; Leyden. – Rkp.: zdwjhá ... Schromážduge ... pro Zatim ... pod njmiž.

¹⁴⁷¹ Míněn princ Willem Frederik Oranžský (1772–1843), pod jménem Willem I. od 1814 král Spojeného Nizozemí a lucemburský velkovévoda. Napoleon po okupaci Nizozemska mu zprvu dosadil vládu, pak zřídil Batávskou republiku, 1806 Holandské království s bratrem Ludvíkem (1778–1846) v čele, 1810 je přímo anektoval.

¹⁴⁷² Suché dni (kvatember) znamenají čtvrtletní půst od středy do soboty: první postní týden v lednu, první týden po sv. Duchu, třetí týden v září a třetí adventní týden; Početí Panny Marie je 8. 12.

¹⁴⁷³ Rkp.: w Nimburce bywsse.

kou nemoc pan Antoň Pošival, tamní po svém otci i dědu c. k. postmistr, 38 let starý.

Na Den Počzetí Panní Marie bIL JasnIJ a VesseLIJ Čzas /1813/

– a od toho dne přestaly deště, ale 10. téhož začaly se mrazy nasucho, a tuť se cesty spravovaly samy.

Až potud ještě nepřestávají vojenské marše. Od Holomouce a Brna přichází vojsko zdravé i vnově braní lidi regrouiti¹⁴⁷⁴ ze Slez/s/ka, Polska, Uher, Charvát, Slavonie atd. Od armády pak /240/ zase ranění a nemocní do špitálů sem i tam vezení jsou jak naši, tak Rusové a Prušané, ale nejvíce Rusů. Taky Rusů od vozů mnoho zpátky přichází, a ti po vesnicích u sedláků službu žádají. Kdo kterého přijme, ten každý poslušný jest a velmi pilně pracuje, jináč než naše nepodalá¹⁴⁷⁵ a bezbožná čeládka, která již žádnou bázeň a svědomí nemá.

Bylo sice na začátku listop[adu] krajské poručení, aby žádný Rusa do služby nepřijímal, a kdo by ho měl, aby takového pustil aneb do zámku přivedl. Že pak domácí chasy málo jest a ta ještě po transportech široko daleko rozjetá jest a ti Rusové dobře pracují, protož málokdo je pustil a oni taky nera-di šli.

Na začátku prosince bylo veliké braní na vojnu; tuť rychtářové, kde jaký byl ten Rus, taky je javše do zámku vodili, zda by je přijali, aby se nimi¹⁴⁷⁶ domácí lid zastoupil. Tam pak jen toho přijali, který od regimentu utekl, a takové zas k armádě posílali; ale kteří byli jako pacholci od jejich formanek¹⁴⁷⁷ a bez přísahy, takové nechávali, čemuž jak hospodářové, tak ti Rusové a Poláci velmi vděční byli, s radostí tu zůstaň a tím lépe a poslušně pracovali.

Každý, kdo Rusa zdržuje,
jeho práci si libuje.

¹⁴⁷⁴ Rekruti. – Rkp.: podtud ... Brna ... w Nowě brannj Lydi Ranněnj ... Sspital-lu ... Wezenj ... spátky.

¹⁴⁷⁵ Nepodalá = nepoddajná.

¹⁴⁷⁶ Rkp.: rozgetá ... atij ... se snjmi ... wděčnj.

¹⁴⁷⁷ Formanky = zde ve smyslu vojenského vozatajstva.

/241/ O Drážďanech.¹⁴⁷⁸ Dne 11. listopadu francou[z]ské osazení v Drážďanech vzdalo se na kapitulaci neb hlavní smlouvu, která má článků 6:

I. Drážďanská posádka (osazení) vytáhne se zbraní a tíhotou (dělostřelstvo s municí) z města a před náspy zbraň složí; p. p. oficiři podrží¹⁴⁷⁹ kordy. Dle příkladu, jak maršál hrabě Wormser¹⁴⁸⁰ z Mantuje od Francouzů propuštěn byl roku [1797], podrží 1 batalion 600 mužů silný svou zbraň, 2 děla s potahem a vozy s prachem, 25 gendarmů¹⁴⁸¹ od císařské gardy podrží koně.

II. Všichni v Drážďanech se vynacházející zajatí od spojených mocností ihned na svobodu propuštění budou, tak jako by byli vyměněni.

III. Drážďanská posádka za zajatou se pozoruje,¹⁴⁸² však bude přece propuštěná a do Francouz doprovozená s tím doložením, že ani oficiři, ani sprostí proti spojeným mocnostem bojovati nebudou, dokud jejich tam zajatí nebudou vyměněni.

IV. Maršál Guvinon St. Cýr¹⁴⁸³ zavazuje se, aby co nejdříve takový počet tam zajatých, muž za muže, oficír za ofic[íra], spojeným mocn[ostem] odevzdáno bylo.

V. Jak brzy nějaký počet zajatých sem posláno bude, /242/ zase tolik z té drážďanské posádky může do své vojenské služby vstoupiti.

VI. V ten den po podepsání této smlouvy bude od obležených s písemným vejkazem¹⁴⁸⁴ vydáno: Vojenské pokladnice, kasy,

¹⁴⁷⁸ Zprávy přežaty z Krameriových novin, 1813, č. 47.

¹⁴⁷⁹ Rkp.: Drážďanech ... Ossazeni ... podržegi.

¹⁴⁸⁰ Mantuj = Mantova; rakouský polní maršál Dagobert Siegmund hrabě von Wurmser (1724–1797) se vyznamenal ve válkách s revoluční Francií na horním Rýně, od 1796 velel rakouským vojskům v Itálii, třikrát byl poražen Napoleonem, po devět měsíců hrdinně bránil pevnost v Mantově a krátce po kapitulaci zemřel. – V rkp. Vavák vynechal rok kapitulace, srv. k tomu Paměti III-2, 77.

¹⁴⁸¹ Gensdarm = z francouzského „gens d'armes“, žandarmerie: vojenské četnictvo. Vavák ovšem pojmu užil jako dobového výrazu pro elitní vojáky. Krameriovy noviny psaly: „Pěťadvacet mužů od císařské stráže podrží koně a zbraň; taktéž pěťadvacet mužů, kteří k rozličným divizím náležejí.“

¹⁴⁸² Pozoruje se = zde ve smyslu považuje se.

¹⁴⁸³ Francouzský maršál Laurent de Gouvion Saint-Cyr (1764–1830) velel v jižní Itálii, zvítězil u Polocka a bránil Drážďany, za restaurace dvojnásobný ministr války. – Rkp.: y hned ... propusstěnj ... wyměněnj ... předse.

¹⁴⁸⁴ Rkp.: Negaky ... Wegkazem ... Kassy.

munice, děla, mosty, vozy a všecky pevnostní a dělostřelecké potřeby a zásoby, což se tu koliv nachází.

Tu kapitulaci spojení mocnářové a feldmaršál kníže Šwarzenberk nepřijali, protože jenerál císařský Klenau¹⁴⁸⁵ z Klenového, /což/ jest starožitný český někdy rytířský, nyní hraběcí rod a z toho rodu l. 14/21/¹⁴⁸⁶ pan Přibík z Klenového, rytíř, u hradu Rábí Janovi Žižkovi, an jej dobýval a již tehdáž na jedno oko slepý byl, druhé, zdravé oko šipkou vystřelil, po čemž on na obě oči slepý zůstal, bez jejich dovolení tu kapitulaci udělal.

Protož musili Francouzové zase zpátkem do Drážďan jíti. Tu též shledalo se, že naproti slibům svým falše se dopustili, když mnoho municí a válečných potřeb zkazili, kusy zatloukli a mnohé v Labi ztopili i také hlavní sumu lidu a oficírů neodpověděli.¹⁴⁸⁷ A takž nemajíce¹⁴⁸⁸ tam co jísti (neb již prve koňské maso tam jedli a obz[v]láště dříví k palivu tam neměli), /243/ musili se nyní bez termínu do zajetí pod/d/ati, jen oficíři své kordy podrželi. Od 11. do 14. prosince z 27 000 vytáhlo jich 18 000, ostatní mají tam svůj hrob, a šli přes Teplici do Čech.¹⁴⁸⁹ Od Veltrus rozráželi je na 3 i 4 díly; od Brandejsa šli k Mladé Boleslavi, Nymburku a Českému Brodu. Oficíři byli zvlášť oddělení; dne 17. pros[ince] bylo v Nymburce samých oficírů 500 a v Českém Brodě 400. V vesnicích mnoho jsme s nimi pokusili, neb po 30, 40 i 50 do jednoho stavení dávali, místem i v stodolách a chlívích nocovali, a ty všecky živit jsme musili.

Jenerál Klenau, jenž Drážďany dobýval, byl poslán k armádě do Vlach a jenerál Šatler¹⁴⁹⁰ dostal komendu v Drážďanech.

¹⁴⁸⁵ Rakouský generál jízdy hrabě Johann Klenau (viz výše). – Rkp.: Hrabětcy ... Rábij Jánowi Žjsskowi.

¹⁴⁸⁶ Vavák vynechal místo pro přesný letopočet. Nejednoznačný husitský hejtman Přibík z Klenové (asi 1400–asi 1459) byl nejdříve na táborské, pak na Zikmundově straně, vystřelení Žižkova oka mu bylo připisováno neprávem.

¹⁴⁸⁷ Neodpovědět = zde ve smyslu nevydat.

¹⁴⁸⁸ Rkp.: Spátkem ... schledalo ... na proti ... Summu ... nemage ... Masso.

¹⁴⁸⁹ Informace pochází z Krameriových novin, 1813, č. 52.– Rkp: Brandegsa ... wzlásst Od dělenj.

¹⁴⁹⁰ Není jisté, odkud Vavák převzal tento fakt, který byl v novinách publikován až počátkem 1815. Schatler = asi pruský generálmajor Johann Fridrich Wilhelm von Schöler (1731–1817). – Rkp.: Ssattler ... Mezy tím ... wzdy.

Mezitím když tak spojené armády ze Sas do říše vždy dále odcházely, zde jsme znamenitou odlevu od převážení forotů potravních cítili i také menší magacíny v žitě, ovse a senu dávali.

Skrz celý advent byly mírné malé mrazy, cesty udělaly se lepší. I ta¹⁴⁹¹ hovada po dalekých a zlých cestách obživovala. Vojenské marše po odjiti těch Francouzů do Moravy, Uher a Polska taky přestávaly. Ale z Moravy do Litomyšle a Německého Brodu, odtud do Prahy a z Prahy do Plzně ustavičně obrok se přiváží, /244/ a co se doma dává, též tam se vozí, jenže ne často.

Z novin N: 52. Dne 16. prosin[ce] pruský jenerál Bilow dobyl město Arnhajm v Holandu a zajal tam se vším forotem 4000 Francouz[ů]; sám jen 300 mužů ztratil.

Dne 24. listop[adu] major Marklay¹⁴⁹² vtrhl do Amsterdámu, odkudž byli Francouz[ové] sami vytáhli.

27. téhož 300 kozáků dobyli město Dewenter pod vůdcem knížete Gagarina ruského; dobyli též Amensdorf, Knihaufen, Faro Fort Napoleon a jiná¹⁴⁹³ holandská města.

Dne 5. prosin[ce] Švejdové dobyli město Lybek neb Lubek. Item ve Vlaších jenerál Tomasych,¹⁴⁹⁴ Charvát, dobyl pevnost Zaru; dostal tam 276 děl neb kusů a 700 lidu.

Též 5. prosin[ce] město a pevnost Štětín se vzdalo. Bylo tam 7 jenerálů, 535 oficírů a 7100 sprostých; z nich 1400 samých Holandů hned s radostí do služby holandské vstoupili a Francouzi do Prus vedení byli. Dobývající pruský jenerál Plec¹⁴⁹⁵ město osadil.

9. prosin[ce] bavorský jenerál hrabě Wrede přijel do Hajdelberku, hlavního falckého kurfirštského města, odkadž byli

¹⁴⁹¹ Rkp.: ty howada ... Obžiwowaly.

¹⁴⁹² Pruský generál Bülow (viz výše); Arnheim; asi pruský major a později plukovník August Viktor Christian Müller ryt. von Markl (1775–1828). – Rkp.: stratil.

¹⁴⁹³ Ruský generálporučík Jurij Petrovič kníže Gagarin (1781–1837) se po ukončení vojenské služby věnoval diplomacii, byl vyslancem v Mnichově a Římě; Amersdorf, Knihafen (Krameriovy noviny uvedly Kurháfen); Faroa. – Rkp.: gine holandske.

¹⁴⁹⁴ Lybek = Lübeck; rakouský polní podmaršálek chorvatské národnosti Franjo sv. pán de Tomašić (Tomassich, 1761–1831) byl přední vojenský inženýr a bývalý vojenský atašé v Rusku, 1794 odsouzen k smrti ve Francii, od 1814 civilní a vojenský guvernér Dalmácie. – Rkp.: Sswegdowe ... Zaru.

¹⁴⁹⁵ Pruský generál jízdy August Wilhelm von Pletz (1741–1815). – Rkp.: Holandu ... Holandske ... wedenj.

Francouzové časně odtáhli. V týž den též skrz to město projel náš polní maršál Šwarcenberk a táhne k Rejnu.¹⁴⁹⁶ 14. toho přijel do Brichsalu. Kozáci již jsou v Odenwaldu, Mosbachu a Eberbachu. Na 20 000 Rusů již přes Hajdlberk táhlo, též velká střelba rakouská.

/245/ Dne 22. a 23. pros[ince] pevnosti Modlyn a Zámorsko v Litvě Rusům se vzdaly; dosáhli tam 240 děl. Francouzové jsou hluboko do ruské země odvedení, Poláci pak a Sasové a Wemberští¹⁴⁹⁷ propuštění aneb sami zase službu přijali.

Celá též holandská zem již jest od Francouzů osvobozená; o to pečují Engličané,¹⁴⁹⁸ aby i Nýderland osvobozen byl, a již mnoho vojenských lodí do Holandu přesadili.

Englický maršál Welington¹⁴⁹⁹ u města Bidaktu v Holandu dne 10. pros[ince] dobyl velmi pevné hradby /na/ francou[z]ské zemi a Engličani jsou prej¹⁵⁰⁰ tam mile přijímaní, neb Francouzové nemají chuti proti nim bojovat, spíše ukazují prej na sobě se svým řízením nespokojenost.

Z novin N: 1 r. 1814. Dne 11. pros[ince] 1813 princ z Oranien do Amsterdámu přijel a tam slavně uvítán byl jakožto někdejší pán Holandu.¹⁵⁰¹ Bylo mu tam obětováno jméno krále, ale on je¹⁵⁰² přijíti nechtěl, nýbrž dal si jméno „neobmezené kníže spojených Nýderlandů“.

/246/ Dne 16. t[éhož] přijel tam jeho nejmladší syn z Perlína.¹⁵⁰³

¹⁴⁹⁶ Heidelberg. – Rkp.: Regnu.

¹⁴⁹⁷ Správně Modlen a Zamojsk; Würzburští (nikoli Wirtemberští). – Rkp. Odwedenj ... Wemberstj propustěnj.

¹⁴⁹⁸ Rkp.: Oswobozená ... Engličane.

¹⁴⁹⁹ Wellington viz výše.

¹⁵⁰⁰ Rkp.: Engličany gsa preg ... mjle přigimanj.

¹⁵⁰¹ V tom se Vavák mýhl. Byl legitimní dědic oranžského místodržitelského trůnu po svém otci Willemu V. Batavovi (1748–1806), který byl místodržitelem Spojených nizozemských provincií v letech 1751–1795 a do 1806 stál v čele Batávské republiky, která po jeho smrti byla zrušena.

¹⁵⁰² Rkp.: Ongeg.

¹⁵⁰³ Zřejmě jde o následníka Willema I. Frederika, pozdějšího nizozemského krále Willema II. (1792–1849, král od 1840), který studoval v Berlíně u svého dědečka – pruského krále – vojenskou akademii. – Rkp.: z Perlyna ... Francaus ... wzatj.

NB. Z Francouz žádné noviny nepřicházejí, to ale se ví, že tam lid nespokojený jest a že 4 páni z tamního pařížského senátu do vězení vzatí /j/sou, kteří k děláni pokoje nabízeli.¹⁵⁰⁴

Dne 3. pros[ince] Prušané vtrhli do Roterdámu a toho dne též Rusové skrz Harlem do Lajdenu. 1500 Španělů, jenž vyvázli ze zajetí z Heldru, do Harlemu přišlo. Skrz město Utrecht neustále prajská¹⁵⁰⁵ vojska táhnou. Utrecht latině Trajectum.

Smlouva mezi dvorem rakouským a englickým,¹⁵⁰⁶ učiněná dne 3. října 1813, dle které neustálé přátelství a dobré srozumění má mezi nimi neustále panovati a staré jednání, jak někdy bývalo, zase obnoveno býti; oba dvorové bez přestání proti Francouzům bojovati a sobě pomáhati, dopisování svobodné do svých zemí míti a obchod kupecký ve všech zemích zaveden bude.

Franc[ouzský] jenerál Rap¹⁵⁰⁷ obležen jsa od Rusů a Prušanů v Gdansku vzdal se na kapitulaci, ale císař ruský nechtěl ji přijíti, ale nařídil, aby Francouzové buď v Gdansku zůstali a se bránili, aneb do Rus do zajetí ihned se pod/d/ali a šli.

/247/ Dne 16. prosin[ce] Rusové a Prušané dobyli město Bredu v holandském Brabantu a zajali tam Francouzů 1300 se všelikými foroty vojenskými.

17. toho spojená vojska u veliké síle přecházela řeku Rejn u Rajnsfeldu.¹⁵⁰⁸

Kníže z Ekmillu,¹⁵⁰⁹ franc[ouzský] komendant, vytáhl se vší jízdou a mnoho pěchoty z Hamburku a porazil něco tam stojících kozáků. Sebrali se potom Rusové a Švejdové a po 2 dni s ním se prali, několik kusů a několik set lidu mu zajali, něco pobili a rozplašili, což jak a kde v jakých místech se stalo, pro obšírnost psáti pomímám.

¹⁵⁰⁴ Nabízeli = nabádali.

¹⁵⁰⁵ Rkp.: Pragske.

¹⁵⁰⁶ Rkp.: Englickym ... njmi ... obá.

¹⁵⁰⁷ Generál Jean Rapp (viz výše); Gdaňsk. – Rkp.: gj ... y hned.

¹⁵⁰⁸ Rheinsfeld. – Rkp.: Regn v Rainsfeldu.

¹⁵⁰⁹ Francouzský maršál Louis–Nicolas Davoût, kníže Eckmühlský a vévoda Auerstädt-ský (1770–1823) velel postupně labské armádě, 1. sboru, Hamburku a Paříži, za vlády 100 dnů ministr války. – Rkp.:nětco ... Sswegdowe.

Ostatně praví noviny, jaké prohlášení vydal princ z Oranien Holandům a jak pařížské noviny o této vojně a coufání¹⁵¹⁰ Francouzů falešně oznamují, což já též nechávám i jiné všechny příběhy zkrátka píše.

NB. Ten princ z Oranien má jméno Vilím Fridrich.

V tomto měsíci prosinci vždy více tu i tam horké nemoce neb shnilé zimnice (někdy jsme říkali hlavníce aneb hlavní zimnice) se rozmáhaly, což nejprv tomu přecházejícímu vojsku se přičítalo, že to z nich pochází.

/248/ Z novin N: 2 roku 1814. Dne 14. prosin[ce] spojená vojska dosáhla město Bomel; také pevnosti Krewekar a Lewenštajn¹⁵¹¹ v Brabantu (a Nýderlandu) dosáhli.

Z města Bredy sami Francou[zové] odešli a 2 regim[enty] kozáků je osadilo.

Ruský jenerál Bekendorf¹⁵¹² dobyl pevnost Getrudienburk. Franc[ouzský] jenerál Lorencay s celým osazením do Francouz propuštěn s závazkem za celý rok proti spojeným mocnostem nebojovati.

Z pevnosti Wilhelmštátu sami Franc[ouzové] v rychlosti odešli. Ve všech holandských městách¹⁵¹³ měšťané sami se ozbrojují, jsouce povděční svého od Francouzů šťastného osvobození.

Dne 19. prosin[ce] jenerál Posse¹⁵¹⁴ dobyl pevnost Fridrichsort v Holandu; dostal tam 101 kusů a 400 cent./nýřů/ prachu, osazení jest zajato.

20. pros[ince] feldmaršál kníže Šwarcenberk přibral se do Lerachu, 21. téhož jel odtud do Bazileje a po ty dni i dříve všechna vojska Rejn¹⁵¹⁵ přešla a dílem v Elsasích, dílem v Švejcařích se rozkládala. Švejcaři své domácí vojsko též s císařskými /249/ spojili, a kteří jsou u Franc[ouzů], hustě utíkají.

¹⁵¹⁰ Rkp.: Pařížske ... Caufani ... z krátka ... wzdy ... Schnile.

¹⁵¹¹ Krewekov; Löwenstein. – Rkp.: Bomel ... geg.

¹⁵¹² Plukovník Alexandr Christoforovič Benkendorf (viz výše); Getrudienburg; jméno francouzského generála zkomoleno, zřejmě šlo o divizního generála Guillaumea Lorenceze hraběte de Latriille (1772–1855).

¹⁵¹³ Wilhelmstadt. – Rkp.: Wilhelmsstátu ... gsauce powděčnj.

¹⁵¹⁴ Švédský generálmajor Karl Henrik Posse (1767–1843) velel švédským expedičním jednotkám na straně spojenců. – Rkp.: Kussu ... Zagáto.

¹⁵¹⁵ Rkp.: Bazilege ... Regn ... Elssasych ... Sswegcařich.

Do 24. pros[ince] všecko spojené vojsko již na francou[z]-ském gruntě stálo.

Komendy dobíhají až k Štrasburku, přes sto a 80 tisíc lidu u Šafhauzu¹⁵¹⁶ a Bazileje již přes Rejn přejitého stojí. Tam, kde Francouzů zajímají, jsou prej jen samí nováčkové a chlapci, dost špatně ošacení i ozbrojení. Jest prý tam již nedostatek zbraně i těžké střelby.

V Holandu již jest několik tisíc Engličanů. V Wilhelmštátu v vojenské záloze, na kterou byl Napoleon přes 200 000 fraňků naložil, ještě zůstalo 200 000 liber prachu.

Lord Welington, englický¹⁵¹⁷ maršál, dne 10. listopadu v Španělech u města Bajony Francouze porazil, 51 kusů a 2000 mužů zajal. 18. téhož do Bórdax vtrhl a tam 150 amerikánských lodí zajal.

Ve Vlaších naši již Feráru dosáhli a za řeku Lamonu přešli; Francouzové do Raveny se stáhli, odkudž 1 oficír a 1000 mužů k našim utekli.

/250/ Z novin N: 3, r. 1814. Dne 15. prosin[ce] franc[couzský] maršál Davust¹⁵¹⁸ chtěl se s vším vojskem z Hamburku, kdež obležen jest, mocí a kvaltem vybrati a proraziti; ztratil ale 6000 mrtvých a raněných a 4000 zajatých a zase zpátkem do Hamburku vehnán byl.

Dne 20. a 21. vyšlo dle přísného poručení prince z Ekmillu¹⁵¹⁹ 35 tisíc lidu z Hamburku jakéhokoli stavu a řemeslníci, jenž tam rození nejsou, ženy, děti a žebráci, aby potravu méně ubejvalo.

Švejdský¹⁵²⁰ princ koruny zase je milostivě přijal, místa Odeslehe a Sekeberk mladším a těm, jenž chtějí pro Hamburk bojovat, města Lybek a Břem pro starce, ženy a děti vykázal a je všecky potravou, šatstvem a obydlím zásobil, vykázav na ně 40 000 říšských tolarů.

¹⁵¹⁶ Schaffhausen.– Rkp.: gsau.

¹⁵¹⁷ Wellington (viz výše); Bordeaux; Ferrara; Ravenna.

¹⁵¹⁸ Maršál Davout (viz výše). – Rkp.: Qvaltem ... stratil ... raněných ... spátkem.

¹⁵¹⁹ Týž maršál. – Rkp.: gakeho koliv.

¹⁵²⁰ Segeburg; Lübeck; Bremen (Brémy). – Rkp.: Sswedský ... Ssactwem a Obydlym ... Ržiských.

Dne 19. pros[ince] v Paříži do senátu byl veliký lidu sběh, jenž zdraví císaři a císařové vinšovali, a císař učinil k nim slavnou, spolu chytrou a ještě dosavad pyšnou řeč, v níž vypravoval své vítě/z/ství a oslavení Francouzů a příčiny nynějšího coufání¹⁵²¹ divně vytácel a na spojené /251/ mocnáře vstrkal tak vtipně a horlivě, že by někdo jej až jako litovati mohl. Ale vše falešně, své podvody a falše a divné s potentáty handle zatajil a samou svou až jakous spravedlnost vyhlašoval. Pro velkou obšírnost té řeči zde psáti ji pomímám.

Dne 27. pros[ince] jenerál franc[ouzský] Dalton jenerálovi Klajstovi pruskému vzdal celé město Erfurt a jen na samém hradě se zavřel.¹⁵²²

Z Frankfurtu. Do 1. ledna r. 1814 mají se všecka říšská knížata rejnského¹⁵²³ francou[z]ského svazku do Frankfurtu sejíti a dle zas nového německého spolku vojsko shromažďovati a při řece Rejnu stavěti, kterého 360 000 mužů postaviti se dá. K tomu když spojených mocností vojsko se přičte, tak na 800 000 na začátku roku 1814 přichystáno bude.

Město Genia¹⁵²⁴ ve Vlaších vzdalo se jenerálovi, našemu Čechovi, hraběti z Bubna d[ne] 2. ledna 1814.

Všecka spojená armáda, na 8 dílů sem tam rozdělená, činí 825 000 mužů.

/252/ Z novin N: 4. Město Geneva, latině slove Colonia Allobrogum, jenž má okolo sebe svou krajinu a jest obsazená někdejšími vejvodstvím safojským,¹⁵²⁵ dne 2. ledna r. 1814 od jenerála hraběte z Bubna chytrostí vzatá. Dostal tam 117 kusů a 30 polních kusů, mnoho střeliva a potřeb vojenských etc. Jenerál franc[ouzský] Jordis je¹⁵²⁶ hájil, ale neobhájl.

¹⁵²¹ Rkp.: Zběh ... njněgssjho Caufáni ... Pottentáty.

¹⁵²² Francouzský divizní generál Alexandre hrabě de Dalton (1776–1841) byl za restaurace generálním inspektorem dělostřelectva; generál Emil Fridrich Kleist hr. von Nollendorf (viz výše).

¹⁵²³ Rkp.: Regnskeho ... schromaždowati.

¹⁵²⁴ V Krameriových novinách je „Genfa“ z německého Genf = Ženeva. Vavák zaměnil italský Janov za švýcarskou Ženevu.

¹⁵²⁵ Savojské vévodství včetně Ženevska a Nizzy se jako dědičná država savojskému královskému rodu vrátilo po porážce Napoleona, který je anektoval. – Rkp.: Wegwodstwjm Safogskym.

¹⁵²⁶ Jordis = francouzský divizní generál Nicolas Louis Jordy (1758–1825). – Rkp.: ho.

Dne 3. ledna ruský jenerál Karnilov¹⁵²⁷ dobyl šturmem město Bingen v říši. Francouzové, jenž neutekli, do zajetí přišli.

Teď se v novinách nachází vejtah¹⁵²⁸ z dlouhé řeči, v novinách francou[z]ských položené, jak se francou[z]ský císař vymlouvá, proč nevíteží, a jak se o pokoj dávno staral, a kdo jest vinen, že se nestal. Z toho jest znáti, že se proto Francouzové obávají, avšak ještě svou hrdost a pejchu nevynechávají.

Dne 14. ledna Rusové a Prušané dobyli mocně město Wirttenberk¹⁵²⁹ v Sasích, jichžto prej něco přes 300 jen padlo. Zajali tam krom mrtvých a raněných 5000 mužů zdravých, též řiditele té pevnosti, 5 jenerálů a mnoho oficírů, mnoho těžké střelby a prachu etc.

/253/ Dne 9. prosince Enghčané pod vůdcem sir[em] Jan[em] Hoppe/m/¹⁵³⁰ u Angletu, hodinu od Bajony, zase Francouze porazili.

Opět dává se zpráva, že naši již v hrabství waliském¹⁵³¹ se nacházejí a tam se jim města poddávají. Opět dává se vejtah z pařížských novin, kterak lživé jsou a jak tam nimi svůj lid mámi.¹⁵³²

Okolo Vánoc obilí mělo cenu: Pšenice 12 zl., žito 10 a 10 1/2 /zl./, ječmen 6 a 6 zl. 30 kr., oves 5 zl. a 1/2 6¹⁵³³ zl.

/Noviny/ N: 5 1814. roku. Z Londýna. Dne 13. prosince 1813 lord Welington, englický admirál, na řece Nivě¹⁵³⁴ s Francouzy bitvu svedl, neb tudy do Francouz proraziti /mu/ chtějícímu Francouzové bránili, on však zvítězil, 1000 Francouzů a mnoho střeliva a jiných potřeb zajal; přitom mnoho patalionů německých říšáků frankfurtských, bádenských a nasavských od Francouzů uteklo.

¹⁵²⁷ Ruský generálporučík Pjotr Jakovlevič Kornilov (1770–1828) padl později ve válce s Turky.

¹⁵²⁸ Rkp.: Wegtah ... Pegchu.

¹⁵²⁹ Wittenberg. – Rkp.: preg nětco.

¹⁵³⁰ Britský generálmajor Sir John Hope (1765–1823). – Rkp.: vůdcem Sýr Jan Hoppe.

¹⁵³¹ Walliským hrabstvím Vavák nejspíše mínil italské državy rodu Wallisů. – Rkp.: Správa ... Waliskem.

¹⁵³² Rkp.: Wegtah z Pařížskych Nowjn ... snjmi ... Máměgi.

¹⁵³³ Čtete „půlšesta“ zlatého (5 zl. 50 kr.).

¹⁵³⁴ Wellington (viz výše). – Rkp.: Nýwě ... swjtězyl ... Patalionu.

Dne 3. ledna 1814 pevnost Elkuse¹⁵³⁵ v Ženevejským okršl/e/ku od majora Cechmajstra¹⁵³⁶ dobytá jest, tamní osazení zajato, též 6 děl, 120 cent[nýřů] prachu, několik /254/ 1000 koulí, 36 cent./nýřů/ olova a jiných potřeb, též vína a kořalky dostáno. Odtud prej nyní může se až k Lyonu do Francouz vojsko posílati.

Na začátku ledna Rusové pod jenerálem Pálen/em/¹⁵³⁷ obsadili Lauterburk, Hajnavu, Brumát a Wancenov v zemi elsacké a prodrali se až k Štrasburku a Šletštátu.¹⁵³⁸ Též naši se již dostávají k Wajsenburku,¹⁵³⁹ Landavě a Špýru. Jenerál pruský Blycher 4. ledna dosáhl Krajcench¹⁵⁴⁰ a jenerál St. Pryst dosáhl Kobolenci a jenerál Langeron oblehl město Mohuč.

NB. Město Štrasburk, jináč Strříbrná Hora, latině Argentina, l./éta/ 1681¹⁵⁴¹ skrz ryswijský pokoj obdrželi Francouzové; jest tam biskupství, krásný zámek s znamenitou věží a pěkný radní dům.

Feldmaršál kníže z Šwarcenberku svůj hlavní byt do Wesolu přeložil, maršál Kelerman jest v Mecu v zemi lotrinské.¹⁵⁴²

¹⁵³⁵ Écluse v Ženevsku. – Rkp.: w Jenewegskym.

¹⁵³⁶ Mínen rakouský polní podmaršálek Theofil Joseph Zechmeister sv. pán von Rheinau (1765–1815). – Rkp.: zagáto ... Francaus.

¹⁵³⁷ Ruský generál Palen (viz výše); Elsacko = Alsasko.

¹⁵³⁸ Porůznu zdeformovaná jména měst v Alsasku: Lauterburk = Lauterburg (nad Lauterou); Hajnava = Hagenau; Brumát = Brumath (Brumpt); Wancenov = Winzenheim; Štrasburk = Strassburg; Šletštát (v Krameriových novinách uvedený v podobě „Šlutštáh“ a Vavákem napodiv správně opravený) = Schlestadt.

¹⁵³⁹ Wajsenburk = Weissenburg am Sand; Landava = Landau (na Isaře); Špýr = Speyer v Rýnské Falci.

¹⁵⁴⁰ Krajcench = Kreuznach (na Naze); Kobolence = Koblenz; Mohuč = Mainz v Hessesensko–Darmstadtsku; ruský generálporučík francouzského původu Guillaume Emmanuel Guinard hrabě de Saint Priest (1776–1814) byl jedním ze tří synů posledního ministra vnitra krále Ludvíka XVI. hraběte Françoise, společně tvořili jedno z ohnisek restauračního procesu; ruský generál francouzského původu Langeron (viz výše). – Rkp.: Kobolency.

¹⁵⁴¹ Správně 1697. Mír v nizozenském Ryswijku byl uzvařen mezi Francií na jedné a Anglií, Španělskem a Nizozemím na druhé straně a uzavíral nizozemskou otázku. – Rkp.: Rizwicky ... Obdržely.

¹⁵⁴² Francouzský maršál François-Christophe Kellermann vévoda de Valmy (1735–1820) byl štrasburský rodák, bojoval v Alsasku, Porýní, Alpách, Itálii, za Napoleona patřil k jeho poradcům a velel rezervním sborům. Jeho synem byl generál jízdy vévoda François-Étienne K. (1770–1835), velitel Napoleonovy belgické armády. Lotrinský Mec jsou Mety (Metz).

Francou/z/ské noviny pod datum 7. ledna opět pěkné vejmluvy¹⁵⁴³ přednášejí, a jak se tam pokoj žádá, oznamují, z čehož chytrou francou/z/ská tím lépe se srozumívá, což já pro obšírnost vynechávám.

Dne 7. ledna vytáhli Franc[ouzové] z města Nimwegen /255/ k městu Klewe v Holandu.

Město Gdansko – Dantzig – vzdalo se do zajetí. Samých 1000 oficírů a 8000 sprostých do Rus odvedení jsou, jejich generál Rap¹⁵⁴⁴ vyžádal sobě byt v městě Revalu v Liflandu.¹⁵⁴⁵ Nalezeno tam 1300 kusů a jiných válečných potřeb množství.

Dne 6. ledna vzdalo se město Erfurt a 5. ledna pevnost Glikštat¹⁵⁴⁶ na kapitulaci spojeným mocnostem. Osazení přes 3000 m[ůžů] silně zajato, ale aby celý rok naproti nebojovali, propuštění.

Dne 12. ledna náš císař František přijel do Bazileje – Báslu.

V Glikštatu 325 kusů nalezeno, mezi těmi jest 119 kovových neb kovaných. Leží u Labe v Holštejnu.¹⁵⁴⁷ Tu pevnost Francouzové silně zlepšili proto, aby z moře Baltického k nám nic dodáváno nebylo. V té holštejnské krajině již 470 kusů spojená armáda dosáhla.

Mezi Denemarky¹⁵⁴⁸ a Švejdy měl býti pokoj zavřen a podepsán dne 11. ledna.

Vojska spojených německých knížat: Bavorů 36 000, Hanoveránů 32 000, Sasů a Wejmarů 23 000, Hessů 12 000, Sax-Koburk¹⁵⁴⁹ 9230, Wircpurských 9250, Darmštat a Frankfurt 12 000, Wirtenberských 10 330.

/256/ Pamět obz[v]láštní. Tohoto roku 1813 zde v Milčicích od 4. máje až do Štědrého dne bylo vojáků přes noc na obědě, večeri a snídání přes 18 tisíc a koní přes 2000. V mém samém statku N: 24 bylo vojáků 897 a koní 179. Co jest tu chleba a jiné

¹⁵⁴³ Rkp.: Wegmluwy.

¹⁵⁴⁴ Francouzský generál Rapp (viz výše).

¹⁵⁴⁵ Lifland = Litva. – Rkp.: Gdąnsko ... odwedenj ... Rewalu ... Kússu ... mnozstwi.

¹⁵⁴⁶ Glückstadt. – Rkp.: zagáto ... na Proti ... propusstěnj.

¹⁵⁴⁷ Holstein. – Rkp.: w Holsstegnu ... Baltýckeho ... Holsstegnske.

¹⁵⁴⁸ Dány.

¹⁵⁴⁹ Hannover; Weimar; Sachsen-Koburg; Würzburg; Darmstadt; Württemberg.

potravy pryč, též sena, co forování na dlouhé štace, a sice do Škvorče, Ouřínovsi, Dubče, Měcholup, Šestajovic, Horních Počernic a tak dále! A za to všecko ani noční peníz, ani od furlonu¹⁵⁵⁰ nic se nedostalo.

Okolo Vánoc obilí se platilo: Pšenice 15 zl., žito 10 zl., ječmen 9 zl., oves 5 zl. 30 kr. a 6 zl., a to jen v Praze. (Handlíři, jenž tam jezdili, dobré vejdělky měli, neb zde koupili obilí, zač jenom sami chtěli.) Formani od hor sem žádní nejeli. I v tom taky bylo trpké soužení.

¹⁵⁵⁰ Škvorec u Českého Brodu; Uhřiněves; Dubeč u Českého Brodu; výrazy „noční peníz“ a „od furlonu“ pravděpodobně znamenaly poplatky sedlákům za jízdu v noci a za povoz v zájmu vrchnosti. Správně furgon = krytý vůz.

Den NoVeho Letha ráno Mráz,
Nato SLVneCžnI a ŤIIChI čas. /1814/
Ó Bože, Tebe žádáme,
ať takový celý máme
tento nastávající¹⁵⁵¹ rok;
rač zastavit válečný krok,
ach, rač sám svou mocí¹⁵⁵² božskou
setřít tu pejchu francou/z/skou.

Pamět: Některé vojanské¹⁵⁵³ příběhy, které se r. 1814 přihodily, již vejš v r. 1813 z numera¹⁵⁵⁴ 1, 2, 3, 4 a 5 r. 1814 napsáno jest.

Dne 5. ledna VeLebnI W KrIstV PánV OteC Pan ThoMáss
StrnaD, farář W LstIbořI, VsnVL W PánV. /1814/ Byl v Tukla-

¹⁵⁵¹ Rkp.: nástáwagicý.

¹⁵⁵² Rkp.: Mocy Bozskou ... Pegchu.

¹⁵⁵³ Rkp.: Woganske Přjběhy ... giž wegss.

¹⁵⁵⁴ Vavák odkazuje na citace jednotlivých čísel z nového ročníku Krameriových novin na konci záznamů o roce 1813, které se k němu vztahovaly.

tech kaplanem 20 let, v Kaunicích¹⁵⁵⁵ farářem 8 let a v Lstiboři 12 let, věku svého 64 léta, rodič vltavotejnský.

Toho dne přišel do Sadský nový pan kaplan Josef Jirounek,¹⁵⁵⁶ rozený z městečka Lomnice pod vrchem Tábořem.

Dne 9. ledna velký sníh¹⁵⁵⁷ padal a velký vítr závěje vysoké vzdělal; 10. ledna veliký mráz; 11. toho větší¹⁵⁵⁸ a 12. ještě větší, a tak mrzlo silně do 18. /ledna/. Dne 19. byla odleva, nato 20. zas přituhlo.

A toho dne 20. ledna ráno v 8 hodin umřel ve vsi¹⁵⁵⁹ Pátku František Vavák, syn můj milý nejmladší. Narozen r. 1784 dne 4. března; druhé jméno měl Podivín. Oženil se do Pátku s Kateřinou, dcerou Jana Douši, r. 1806 28. ledna. Pane Bože, rač mu dáti lehké odpočinutí! Vydal jsem¹⁵⁶⁰ mu tam v penězích 720 zl., v dobytku a svrchkách¹⁵⁶¹ 577 zl. 45 kr., všeho 1297 zl. 45 /kr./. /260/ Zůstaly¹⁵⁶² po něm děti Jan 7 let a Kateřina 3 léta staré.

Dne 7. ledna dvojí cti¹⁵⁶³ hodný kněz pan František Klary, kaplan škramnický, odešel odtud na kaplanství do Ouřiňovsi, 2 míle od Prahy.

9. ledna František Vavák, můj vnuk po Josefovi, synu mém odtud z Milčic, začal se učit kupectví v Českém Brodě u kupce urozeného pana Brtnického.¹⁵⁶⁴

14. téhož jeho starší bratr Václav¹⁵⁶⁵ Vavák vstoupil do služby v Plaňanech na počtě. Pane Bože, rač je oba zachovat v své svaté božské milosti!

¹⁵⁵⁵ Kounice v Čechách. – Rkp.: Kaunicych ... WltawoTegnský.

¹⁵⁵⁶ Rkp.: Přissel do Sadsky ... Girounek.

¹⁵⁵⁷ Rkp.: Snjh ... Wjtr Zawěge.

¹⁵⁵⁸ Rkp.: wětssi ... gesstě ... sylně.

¹⁵⁵⁹ Rkp.: Wsy ... Franjssek ... Neymladssj ... Gmeno ... Daussi.

¹⁵⁶⁰ Rkp.: gsem ... w Peněžych.

¹⁵⁶¹ Svrchky = svršky, šaty a povlečení.

¹⁵⁶² Na tomto místě byla chyba v rkp. paginaci: místo 260 Vavák napsal 160. – Rkp.: Zůstally.

¹⁵⁶³ Rkp.: dwogieti ... Kláry ... Sskramnicky ... do Auřeniowsy.

¹⁵⁶⁴ Rod Brtnických z Valdštejna byl v té době již vymřelý, zřejmě šlo o rodinnou legendu o spríznění s ním.

¹⁵⁶⁵ Rkp.: Wácslaw ... Počte ... ge obá ... bozské.

Od 14. do 19. ledna byly převeliké¹⁵⁶⁶ mrazy a jíně. 24. toho přibýlo zimy a tvrdosti mrazu ještě víc. 27ho byla uvečer veliká¹⁵⁶⁷ jasnost od západu k 1/2 noci. Dne 25.,

na den sv. Pavla na víru obrácení,
jenž jest veselý a jasný,
učiň, ó Pane, války a nemocí ukrácení
a dej nám ten rok šťastný!

Skrz celý leden při veliké¹⁵⁶⁸ zimě horké nemoce aneb shnilé zimnice všudy panovaly a mnoho lidu mladého okolo 30 let pomřelo. Na hřbitovích samé nové hroby všudy viděti jest. Duchovní otcové a lékaři i hrobníci mnoho práce měli.

K tomu veliké¹⁵⁶⁹ braní na vojnu čeládky, synů sedlských i dědiců a každého, buď on kdo buď; ani kundšafy¹⁵⁷⁰ – pasy a ouřadní povolení, nic neprospívalo. Ó co bylo všudy jak pro mrtvé, tak pro živé vyhto slzí! Matky pro syny,¹⁵⁷¹ /258/ ženy pro muže, děti pro otce mrtvé a na vojnu odvedené živé kvílely¹⁵⁷² a naříkaly. Málokterý byl dům, v němž by¹⁵⁷³ se neplakalo.

Jestli¹⁵⁷⁴ který otec neb matka vdova syna svého hned do zámku, jak se psalo, neposlali, byli trpkou exekucí vojanskou trápení, dokud tam nepřišli. Příklad:

Zde v Milčicích¹⁵⁷⁵ N: 26 v hospodě vdova Anna Vaváková, že její syn František Vavák hned po zavolání se nepostavil, dostala vojáka, jemuž denně 1 zl. a jísti i postel dáti musila. Když on přeci¹⁵⁷⁶ nešel, měl voják 2 zl. na den; když ještě nešel, měl

¹⁵⁶⁶ Rkp.: přewelyke ... a Gijně ... Zymy.

¹⁵⁶⁷ Rkp.: Welyká ... Nocy ... Nemocy ... sšťastný.

¹⁵⁶⁸ Rkp.: Welyké Zymě ... schnile Zymnice ... Lydu ... Hřbytowjch ... Hrobnicy ... měly.

¹⁵⁶⁹ Rkp.: welyke ... wognu Čzeládky ... y ... Kundssafty, passy ... auřadnj ... Wylyto Slzy.

¹⁵⁷⁰ Výraz „kundšaft“ ve smyslu zákazník si Vavák spletl s dobovým německým výrazem „Kundzeugnis“ = osvědčení.

¹⁵⁷¹ Na tomto místě vložil Vavák poznámku o chybě v paginaci rkp., kterou editorka opravila.

¹⁵⁷² Rkp.: Qwjlely.

¹⁵⁷³ Rkp.: wněmžby.

¹⁵⁷⁴ Rkp.: Gestly ... neposlaly, byly ... Exekucy Woganskou trápenj ... nepřissy.

¹⁵⁷⁵ Rkp.: Milčicých ... Gjsti y ... musyla.

¹⁵⁷⁶ Rkp.: předsy ... Exekucj ... musyla.

4 zl. až 6 zl. až i 10 zl. na den. Tak ta nebohá vdova přes 80 zl. exekucí dáti musila. Když pak ten přišel, pan vrchní ho domů pustil. Potom když na Kolínsku¹⁵⁷⁷ v Nové Vsi grunt dosáhl, tam jej propustiti nechtěl, ale za 3 neděle zase ho jen samotného do Jičina poslal a pod landvéry odvedl. Takových příhod tu i tam stalo se velmi mnoho. V tom čase¹⁵⁷⁸ prosince 1813 a ledna 1814

příběhy vojenské

vítězstvím těšily

a domácí zemské

velice rmoutily.

Ustavičné platy,

živení vojáků,

jiný všelijaký

soužení sedláků.

Nikde lítost žádná,

žádné povážení,

všudy prosba prázdná,

žádné zpomožení.

/259/ Naše spojené vojsko ve francké zemi vždy dále postu-
povalo a města i pevnosti tamní dosahovalo a Francouzové na
všech stranách coufali.¹⁵⁷⁹

Z novin N: 6. D/ne/ 18. ledna hlavní kvartýr spojených byl
z Mirekurtu do Newšata přeložen.¹⁵⁸⁰ Dne 19. toho pruský je-
nerál Blycher byl již v Nausy,¹⁵⁸¹ tam španělského jenerála
hrabě/te/ Sotomajor/a/, 20 oficírů a 300 sprostých Španělů od
zajetí zprostil.

V tom čase Safojsko¹⁵⁸² se /v/zbouřilo, nechtíc víc Francou-
zům sloužiti.

¹⁵⁷⁷ Rkp.: Kolynsku w Nowewsy ... Gitčina ... Landwehry.

¹⁵⁷⁸ Rkp.: Czasse Prasynce ... domácí ... Welyce ... Wogáku ... gine wsselygaky ... Ly-
tost ... prozba.

¹⁵⁷⁹ Rkp.: coufaly.

¹⁵⁸⁰ Velení bylo přeloženo z Mirecourtu do Neuchâtelu.

¹⁵⁸¹ Nancy; španělský generál pěchoty Juan Pedro Sánchez-Pleites markýz de Soto-
mayor (1776–1856) vedl expediční jednotky Španělů ve spojených armádách. –
Rkp.: sspanhelskeho ... Oficyru ... Sspanhelu.

¹⁵⁸² Savojsko. Návrat Savojska a Piemontu savojské dynastií se děl na přání absolutis-
tického sardinského krále Viktora Emanuela I. (1759–1824, vládl 1802–1821).

Těž 18. ledna mezi Bredou a Antverpem jenerál Bilow¹⁵⁸³ Francouze porazil, 15 kusů a 800 mužů zajal a dosáhl města Hochstratru, Westwercl a vtrhl až do Turnhutu. Dne 13. ledna vyhnání jsou Francouzové z města Ajmsbytlu v Holandu.

V Hamburku veliká¹⁵⁸⁴ bída panuje. Franc[ouzský] komendant Davú¹⁵⁸⁵ přes 20 000 obyvatelů vyhnal, kteří také sem tam rozprchnutí v veliké nouzi živi jsou. Až k Altoně jest vše rozbořeno, spáleno, všecka předměstí a okolní vesnice spálené, rozmetané.

Na Boží hod vánoční r. 1813 vrch Vesuvius v Neapoli¹⁵⁸⁶ hrozně bouřiti začal, kamení, oheň a popel daleko na 2 i 3 míle vzdáli vyhazoval a lávu ohnivou vyléval. Vnitř jako hromové rány jedna za druhou se slyšely a země se třásla.

/261/ Z novin N: 7. Dne 13. ledna z měst Winterhudu a Ul[l]endorfu kozáci¹⁵⁸⁷ se vyrojili a mnoho Francouzů pobili, 2 míle od Hamburku.

Ustavičně coufající¹⁵⁸⁸ nepřítel vydal na Francouze poručení, aby se všickni bránili, mosty v cestách zbořili, v lesích a křovinách všudy číhali, na vítězné vojsko stříleli i v noci, jak můžou, mordovali; i malá pacholata mohou prej v noci koně píchati a zabíjeti a tak spojeným vojskám dost velikou škodu činiti.

21. ledna neapolský král přistoupil¹⁵⁸⁹ hlavně se vším vojskem k spojeným císařům; 7000 mužů již se spojilo s naší armádou a vtrhli do Bologni.

¹⁵⁸³ Pruský generál Bülow (viz výše). – Rkp.: mezy ... porazyl.

¹⁵⁸⁴ Rkp.: welyka.

¹⁵⁸⁵ Maršál Davouť (viz výše). – Rkp.: obywatelu ... welyke nauzy ... wssecky.

¹⁵⁸⁶ Rkp.: Neapoly ... vzdály ... slissely.

¹⁵⁸⁷ Rkp.: kozácy ... wyrogily.

¹⁵⁸⁸ Rkp.: caufagicý ... lessych ... čjhaly ... w nocy gak mužau mordowaly ... mohau preg ... nocy ... zabýgeti.

¹⁵⁸⁹ Neapolským králem byl 1808–1815 Joachim I. Bonaparte, vl. jménem Joachim Murat vévoda de Berg (1771–1815), Napoleonův přítel z mládí, od 1800 manžel jeho sestry Caroline, francouzský maršál a velkoadmirál. Po bitvě u Lipska podpořil spojence, ale za vlády 100 dní je zradil a byl popraven. Neapolské království se opět vrátilo k názvu Království obojí Sicílie. – Rkp.: welykau ... kspogenym ... snassi ... Bologny.

Také král denemarský¹⁵⁹⁰ s spojenými mocnáři pokoj zavřel a 45 000 Dánů obležení Hamburku na sebe převezme a Rusové s Prušany odtud k armádě odstoupí, an tam dosavád stojí.

22. ledna ruská císařovna přijela do Berlína¹⁵⁹¹; hlasem všech zvonů a množství děl i vzhledem tamního vojska slavně uvítána byla.

V tomto měsíci¹⁵⁹² ve Vlaších mnoho měst a malých pevností naši dobyli, mnoho děl, prachu a jiných záloh dosáhli, několik set Francouzů zajali, což kde a jak se stalo, psáti pomímám.

V Nýderlandu Rusové a kozáci města Jilich, Akdenhof, Herwe, Littich a Malmedy dosáhli. Dne 17. ledna v Malmedě za 50 000 fraňků samého tabáku zkořistili.¹⁵⁹³

/262/ Toho 17. ledna náš císař pán a král pruský odjeli z Bazileje – Báslu do Wesulu, kdež je císař ruský očekával. Jenerál pruský Blycher v Mecu¹⁵⁹⁴ celou francou/z/skou armádu obešel.

Dne 9. ledna v Paříži všickni vyšší oficiři a páni senátoři z poručení Bonaparta skládali¹⁵⁹⁵ přísahu samému jemu. 10. toho maršál Nay odjel odtud do Lionu a maršál Odeno do Nansy, ale již v těch obouch místech spojená vojska stála, a protož musili zpátkem obrátiti a hned taky z Paříže mnoho vojska ven vy-maršírovalo, tolikéž množství lidu městského z města odcházelo a jelo.

Nato vydal Bonapart ještě pyšné prohlášení, že on od svého velikého předsevzetí již – jen pro všeobecné štěstí národu francokého – upouští a že jen nepřátele z francou/z/ské půdy zahrati

¹⁵⁹⁰ Dánským králem byl rozporný Fridrich VI. (1768–1839, regent od 1784, král od 1808), který přivedl zemi do konfliktů s Anglií a Švédskem, vrcholících státním bankrotem. – Rkp.: Pogenymi ... stogi.

¹⁵⁹¹ Ruská carevna Jelizaveta Alexejevna (pův. Luisa Marie Augusta, 1779–1826) byla dcera bádenského markraběte Karla Ludwiga, od 1793 žena budoucího cara Alexandra I. – Rkp.: Berlyna.

¹⁵⁹² Rkp.: Měsycy ... dobyly ... dosahly několyk ... zagaly.

¹⁵⁹³ Rkp.: dosahly ... skořistily.

¹⁵⁹⁴ Metz.

¹⁵⁹⁵ Francouzský maršál Michel Ney (viz výše); francouzský maršál Charles Nicolas Oudinot, vévoda de Reggio (1767–1847) vynikl u Slavkova, Wagramu a v Rusku, velitel v Nizozemí, za restaurace velitel Paříže; Lyon; Nancy. – Rkp.: wissi oficýři ... skladaly ... Lionu ... Wogska staly ... musyly spátkem ... tolykez ... Lydu.

chce a pokoj takový, jakýž byl podal, vybojovat míni a potom v radostech a štěstí svých Francouzů pokojný život vésti.

24. ledna ruská císařovna odjela z Berlína do Wejmaru.¹⁵⁹⁶

20. ledna rakouský jenerál baron Cechmajstr¹⁵⁹⁷ vtrhl do Šambery, hlavního safojského města, a vojsko jeho stojí blíž Lionu.

22. ledna císař ruský přijel do Langresy, 23. téhož také tam přijel císař rakouský. To město až potud honosilo¹⁵⁹⁸ se Pannou, tím příjmením, že až dosavád nikdy v rukou nepřátelských nebylo.

/263/ Dne 19. ledna jenerál York vtrhl do Denvillu a 20. téhož do Newštato¹⁵⁹⁹ a jenerál ruský Platov táhl k Žonvilly a k Šalonu. V těch dnech pevnost Túl Rusům se vzdala, kdež mnoho prachu a jiných potřebností vojenských dosaženo bylo. Též 3 pruský¹⁶⁰⁰ vorlice, 4 kusy a řiditel franc[ouzských] š[v]adron se 400 muži zajat. Nato jener[ál] Platov přešel řeku Máz a Franc/o/uzi se stahovali k Dalenkurtu a potom k Voadu, vždy blíže k Paříži.

13. ledna náš jenerál a Čech¹⁶⁰¹ hrabě z Bubna táhna k Lionu dobyl město Burk, v krajině Ajn hlavní. V těch dnech a skrz celý leden měsíc¹⁶⁰² Rusové skrz Čechy a Prahu marširovali i na sta kusů vezli. Praví se, že jich 60 tisíc přešlo.

Z novin N: 8. Dne 1. a 2. února mezi městy Briene¹⁶⁰³ a Trannes spojená armáda nad Francouzy, an je byl sám Bonapart komendoval, slavné vítě/z/ství zase obdržela, v které[m] obdržela 73 kusy, mnoho municí. Dva franc[ouzští] jenerálové Fláho

¹⁵⁹⁶ Weimar. – Rkp.: z Berlyna do Wegmaru.

¹⁵⁹⁷ Generál Zechmeister (viz výše); Chambéry; Lyon. – Rkp.: stogi blyž.

¹⁵⁹⁸ Rkp.: honosylo ... Přigměnim.

¹⁵⁹⁹ Generál polní maršál Johann David Ludwig York hrabě von Wartenburg (1759–1830) pocházel z anglické rodiny usedlé v Pomořanech, generální guvernér Pruska pod Napoleonem, velel pomocnému sboru v Rusku, uzavřel smlouvu s generálem Dibičem, velel pruským vojskům ve Francii a posléze ve Slezsku; ruský generál Platov (viz výše); Neuchâtel; Jonvilly; Chalon-sur-Saône; Toul.

¹⁶⁰⁰ Mosela (Moselle). – Rkp.: Prusky Worlyce ... stahowaly ... blýze.

¹⁶⁰¹ O generálovi hr. z Bubna vícekrát (viz výše); Bourg je centrem departementu Ain (podle stejnojmenné řeky). – Rkp.: Czech ... w Kragině.

¹⁶⁰² Rkp.: Měsyc ... Cžechy ... marssirowaly ... tisyc.

¹⁶⁰³ Brienne-le-Château.

a Fortesie zabiti,¹⁶⁰⁴ 4 jenerálové zajati, Van Merten a ten byl holandský, Mausion, adjutant knížete z Newštatlu, jen[erál] Pyre a Duhezner¹⁶⁰⁵ a vůdce polských pikynýrů. Mnoho oficírů¹⁶⁰⁶ a přes 12 tisíc mužů zajato a na 20 tisíc jich lehlo. Našich raněných i zabitých 6000 se počítá.

Kde spravedlnost byla,
slavně zvítězila.¹⁶⁰⁷

/264/ Kníže Šwarcenberk, sláva své a naší¹⁶⁰⁸ vlasti, dostal od ruského císaře Alexandra krásný, diamanty vykládaný kord a milostné psaní, v němž mu zdraví a štěstí vinšuje. Též náš jenerál hrabě Gulaj,¹⁶⁰⁹ Uher, dostal od našeho císaře řád s[v]. Leopolda a od ruského kříž něvského řádu, jenerál Wrede od ruského císaře řád a kříž s[v]. Jiřího¹⁶¹⁰ druhé klasy. Rychlý posel tu zprávu naší císařovně do Vídně nesl. Po té bitvě Franc[ouzi] k Paříži a naši za nima postupovali.¹⁶¹¹

Již se francká pejcha níží
a naši k Paříži se blíží.

¹⁶⁰⁴ Údaj o zabití nebyl správný. Maršál Bessières zabit už 1813 u Lützenau.

¹⁶⁰⁵ Vavákovy omyly opravujeme. Francouzský divizní generál Auguste-Charles Flahaut hrabě de la Billarderie (1785–1870) bojoval v Portugalsku, Rusku a Německu, po 1830 vyslanec v Berlíně a Vídni; francouzský generál Fortesie nedešifrován; nizozemský generálmajor Johannes Cornelis van Mertens (1745–1821); francouzský plukovník a později brigádní generál Thomas Antoine Jean de Maussion (1764–1839); francouzský maršál Louis-Alexandre Berthier, kníže Neuchâtelský a Wagramský (1752–1815), syn zeměměřiče Jeana B., účastník americké revoluce, nejbližší Napoleonův spolupracovník, velitel jeho osobního štábu, jako zeť bavorského krále se podřídil restauraci, odešel do Bambergu a v době bitvy u Waterloo podlehl mrtvici; francouzský divizní generál Hippolyte-Marie Guillaume Pire hrabě de Rosnyvineu (1778–1850) restauraci nepřijal a byl reaktivován až 1830 jako velitel husarské jízdy; francouzský divizní generál Guillaume Philibert hrabě de Duhesme (1760–1815) bojoval v Německu a Polsku, Španělsku, Itálii a Francii, zemřel zraněn v zajetí po bitvě u Waterloo; jako velitel polských pikynýrů zřejmě míněn francouzský brigádní generál a ruský generálporučík Jan hrabě Krukowiecki (1770–1850), který za povstání 1830 podpořil ruskou svrchovanost jako varšavský gubernátor a předseda národní vlády.

¹⁶⁰⁶ Rkp.: Oficýru ... zagáto ... tisyc.

¹⁶⁰⁷ Rkp.: swjtěžyla.

¹⁶⁰⁸ Rkp.: nassi ... sstesti winssuge.

¹⁶⁰⁹ Polní zbrojmistr Ignaczy Gyulay hrabě de Maros-Németh et Nádaska (1763–1831) byl od 1806 chorvatským bánem, po napoleonských válkách velící generál v Čechách a Vídni, od 1830 prezident dvorské vojenské rady. – Rkp.: Gulag ... Ržád.

¹⁶¹⁰ Rkp.: Giřího ... Klassy ... Nassi.

¹⁶¹¹ Rkp.: postupowaly ... blýzi.

Dne 4. února Francouzové dobrovolně z města Verony ve Vlaších odešli¹⁶¹² a naši tam všedše ji osadili. Ostatní malé příběhy a coufání nepřátel ve Vlaších psáti pomímám.

Náš maršál hrabě Bellegarde, když ve Vlaších řeku Etč¹⁶¹³ přešel, na vla[š]ský národ slavné prohlášení vydal, které já pro obšírnost opouštím.

Dne 6. února, v neděli¹⁶¹⁴ Septuagesima, měl v Českém Brodě slavnou inštelací nový pan děkan Tomáš Mikovec, rodič z Rokycan; přišel tam z Turnova. Ty páry, jenž se tam r. 1813 kouřit začaly, dílem skrze komisi¹⁶¹⁵ a dílem skrze rozum utichly. Na žádost některých P. P.¹⁶¹⁶ udělal jsem k té inštelaci tomu panu děkanu vinš, jež mu byl náš škram[nický] jemnostpán¹⁶¹⁷ farář tam při tabuli podal.

/265/ Od 12. do 20. února zase převeliké¹⁶¹⁸ mrazy byly. V komorách i chlívích mrzlo, od toho i dobytek churavěl. Že do Prahy skrz tu zimu málo obilí lidé vezli, měla tam pšenice až 18 zl., žito 11 zl. a 12 zl., ječmen 9 i taky 9 zl. 30 kr. a taky 10 zl., hrách 12 zl., seno cent./nýř/ 5 zl., a toť bylo na handlíře dobře; někdy 2 i 3 zl. na korci vejdelku měli.

Voda v struhách i na Labi promrzala, bylo zle o mletí; na Labe z daleka lidi vezli¹⁶¹⁹ a tam draze platit musili. Led byl tlustý na 1, 1 1/4, 1 1/2 lokte. Lidé chudí, dříví nemající, veliké bídy zimou pokusili a Pána Boha o přetrhnutí těch mrazů žádali.

Na začátku února spojené¹⁶²⁰ mocnosti do města Troges, 19 1/3 míle franc[ouzské], 9 1/2 míle německé od Paříže, se dostaly a tam taky oba císařové i král pruský nakvartýrovali.

¹⁶¹² Rkp.: odessly ... wegda ... osadily ... pomjgim.

¹⁶¹³ Adiže (Adige, německy Etsch). – Rkp.: Etčž přissel ... Wlaský.

¹⁶¹⁴ Septuagesima = první neděle předpostní ze stanovených tří. – Rkp.: Neděly ... Českem ... Insstelacý.

¹⁶¹⁵ Rkp.: genž ... Comissý ... adjlem.

¹⁶¹⁶ Pánů. – Rkp.: Insstelacy ... Wjnss.

¹⁶¹⁷ Rkp.: Gem. p. ... Tabuly; Zákora.

¹⁶¹⁸ Rkp.: přewelyke ... Chlýwjch ... zymu ... obily lyde wezly ... Handlyře ... korcy.

¹⁶¹⁹ Rkp.: wezly ... musyly ... Nemagicý ... Zymau pokusyly.

¹⁶²⁰ Rkp.: spagene ... cysařowe ... naqwartirowaly.

11. února pevnosti Luxenburk¹⁶²¹ a Tyonville jsou oblehnuty od našich pod správou jenerála Derenberka a Millera.

Z novin N: 11. A toho dne u města Lafertu¹⁶²² Napoleon na jenerála Blychera velikou mocí udeřil, k coufání ho přinutil a 72 kusy a 12 000 lidu mu zajal. Ale u Wertusu,¹⁶²³ když mu Rusové z Migentu na pomoc přišli, zase hned 12ho /února/ na nepřátele přitekli, je rozrazil a vše, co včera ztratil, zase dosáhl, a co těžké střelby bylo, všecku Francouzům vzal a přes 3000 lidu zajal. Coufající Napoleon za Paříží u Melanu se postavil.

/266/ Nato přední zástupy spojených vojsk již jen 4 hodiny od Paříže se projížděly, zvláště Bavoři.

V těch dnech kníže Šwarcenberk mezi¹⁶²⁴ Fouteneblo a Bray, náš císař¹⁶²⁵ v Troges, ruský císař a kr[ál] pruský /s/ Nigentem své kvartýry měli a císař franco[uzský] přešel řeku Sajnu, jenž od Paříže k moři teče, a 17. února měl svůj byt v Laferte Aleps.

A toho dne 17. února k[níže] Šwarcenberk vtrhl do Bray a též toho dne císařovna¹⁶²⁶ francou/z/ská z Paříže odjela. Město k hájení maršálovi Makdonaldovi svěřeno, an ještě venku proti jener[álovi] Blycherovi stál.

Od 17. do 22. února všeliké¹⁶²⁷ mocné a trpké šarvátky se přihodily, ale že spojená vojska byla plná chuti a Francouzové svou chuť trátili, protož byli všudy přemoženi, ač ještě vždy pořád Napoleon pařížský lid těšil a jim falešné noviny posílal, odkud jaké vojsko dosáhne. A zdálo se, že sám na své štěstí

¹⁶²¹ Luxembourg; Thionville; ruský brigádní generál a hannoverský generál pěchoty Wilhelm Caspar Ferdinand sv. pán von Dönberg (1768–1850) vedl odboj proti dosazenému vestfálskému králi, vystřídal brunšvický dobrovolnický sbor a ruskou armádu, hannoverský vyslanec v Rusku; rakouský plukovník a později polní podmaršálek Andreas Müller šlechtic von Müllenau (1777–1862).

¹⁶²² La Fère. – Rkp.: welykou Mocy ... lydu.

¹⁶²³ Wertus = Les Vertus (Aubervilliers); Migent = Migennes; Melan – ves v dép. Basses-Alpes. – Rkp.: přissly ... rozrazil ... lydu ... Caufagicý.

¹⁶²⁴ Fontainebleau; Bray-sur-Seine. – Rkp.: progížděly, wzlásstě ... mezy.

¹⁶²⁵ Troges = Troyes; Nigent = rakouský polní podmaršálek a později polní maršál irského původu Laval Nugent hrabě von Westmeath, kníže von Roma (1777–1862), porazil Murata a doprovázel císaře; Sajn = Seine; Laferte Aleps = La Folie (Epernay). – Rkp.: Cysař ... Qwartyry měly ... swug.

¹⁶²⁶ Rkp.: Cysařowna Francauzská ... Hágeni Marssalowi ... staal.

¹⁶²⁷ Rkp.: wselyké ... spogená wogska byly plnj ... tratily ... Lyd ... posylal ... y Sylay Radda.

ještě bojovati chce, ale již mu všudy i síla i rada ucházela a ocas té zemské komety, tak prve dlouhý, již byl pořád kratší, jakž to ta na nebi kometa předukázala.

Bylo též rozhlašováno, jak mnoho lidu je v Paříži, jaké tam přípravy a nástrahy i okolo města jsou, že ani psu tam přijít možné není.

V tom čase spojení¹⁶²⁸ dobyli pevno[st] Gorkum, Gork, německy Gorinchen; dostali tam 1 jenerála, 1 senátora, mnoho vyšších i ni/ž/ších oficírů, 4000 vojáků, 176 kusů, 800 cent./nýřů/prachu, 5000 pušek, 183 000 hotových patron, 50 000 franků na penězích.

/267/ V těch pranicích¹⁶²⁹ a rvačkách spojená armáda zase se u Troges nadví rozstoupila a to město Francou[zi] zase dosáhli, ale dlouho tam nezůstali.

Mezitím Bonapart, mysle¹⁶³⁰ na nějaké své ulehčení a mocnostem zalíbení, papeže Pia VII. dobrovolně propustil. Hlas byl, že by v Fouteneblo býti měl. Dne 9. února 20 kozáků sršňovou rychlostí a udatností s vytaženými šavlemi a píkami dojeli¹⁶³¹ až tam, ale on v týž den odjel do Nitči a odtud 10. téhož do Genue, kdež jej slavné uvítání, jakož sluší, očekávalo. Odtud pojedou do Říma.

Z novin N: 12. Dne 27. února u Basuraube veliká¹⁶³² porážka opět se strhla, kdež Napoleon na jenerály Witgenštajna ruského a Wrede bavorského s velikou silou přitekli, chtějí je potříti, ale hned král pruský a k[níže] Šwarcenberk a princ Wirtenberk, sešedše se k tomu, slavně zvítězili. Celých 8 hodin Francouz[i] jako již zoufalstvím¹⁶³³ násilně bojovali, ale poražení

¹⁶²⁸ Hlavní město nizozemské provincie Zuid-Holland Gorkum (německy Gorinchen). – Rkp.: spogenj dobyly ... dostaly ... Wyssich y Nižssich Oficyrů ... Qweru ... Hotových ... penězých.

¹⁶²⁹ Rkp.: Pranicých ... dosáhly ... nezustaly.

¹⁶³⁰ Rkp.: Myslege ... ulehčení ... zalýbeni.

¹⁶³¹ Genua = Genova, Janov; Nizza. – Rkp.: dogely ... Ržjma.

¹⁶³² Basuraube = Bar-sur-Aube; maršálové Wittgenstein a Wrede (viz výše); generálporučík Eugen Fridrich Karl vévoda von Württemberg (1788–1857) byl nejvýznamnější virtemberský vojevůdce bojující na straně Pruska. – Rkp.: Welyká welykau Sylau ... chtice ... Prync ... segdauce ... swjtězly.

¹⁶³³ Rkp.: Zaufalstwjm Nasylně bogowaly ... ustupowaly.

byli a kteří mohli, rychle ustupovali, i sám Napoleon. Mimo mnoho nářadí zajato jich 800 od jenerála Pálena.¹⁶³⁴ Hned ráno po bitvě, v níž také Šwarcenberk do ramena a Witgenštajn do lejtka¹⁶³⁵ lehce raněni byli, princ Wirtenberk k Baru na řece Sajně přímo pospíchal, zda by tam nepřítel dosíci mohl. Ale on zase se obrátil, aby mu zadní vojsko odděleno býti nemohlo, a spojiv se s ním, město Bar velmi /268/ silně obsadil a každý přístup k němu zatarasoval. Ale naše vojska tarasy přelezla a samým bodením a pícháním do bran i /do/ města se dostala, v němž ještě na rynku a ulicích¹⁶³⁶ 1/2 hodiny krutý boj trval, a naši to město i se vším, co v něm bylo, dosáhli.

Dne 24. února vytáhli¹⁶³⁷ naši z Troges a 27. toho zase tam přitáhli a od toho dne Francouzové na všech stranách ustupovali.

13. února lord Welington¹⁶³⁸ postavil se s 90 000 lidu proti Francouzům, an byl již z Engličan sem přeploul a [na] francouzský grunt vystoupil.

A toho dne ráno v 6 hodin v hlavním englickým¹⁶³⁹ městě Londu neb Londýnu v celním domě oheň vyšel a se všemi knihami, i co v něm koliv¹⁶⁴⁰ bylo, jej strávil. /V/zňaly se od toho naproti stojící domy, kdež mnoho prachu bylo; ten, když se chytil, všecko to okolí i s množstvím lidu do povětří vyhodil.

Španělové,¹⁶⁴¹ když se již docela Francouzů zprostili, všechny Bonapartovy falše a podvody a tyranství vůbec na světlo vydali. Kdokoliv jemu neb jeho bratru Josefovi¹⁶⁴² sloužil aneb jakkoliv národ svůj opustil, toho za zlopověstného vyhlásili a pro zem i pro budoucí krále nová práva ustanovili a náboženství katolické zase samojediné utvrdili.

¹⁶³⁴ Ruský generál Palen (viz výše).

¹⁶³⁵ Rkp.: Legtka lechce ... byly ... k Báru na Rzece ... dosycy ... spogiwssi.

¹⁶³⁶ Rkp.: přelezly ... Ulycyh ... wssim ... dosáhly.

¹⁶³⁷ Rkp.: Wytahly ... ustupowaly.

¹⁶³⁸ Wellington. – Rkp.: lydu ... přeplaul ... Francauzský.

¹⁶³⁹ Rkp.: Englickym ... sewssemi.

¹⁶⁴⁰ Rkp.: kolyw ... stogicy ... Okoly ... Lydu.

¹⁶⁴¹ Rkp.: Sspanielowe ... sprostily ... wydaly. Kdo kolyw ... gak kolyw ... wyhlásyly ... budaucy ... ustanowily ... Katolycke.

¹⁶⁴² Josef Bonaparte (viz výše).

/269/ Na začátku března vždy jen pořád prudce mrzlo. Dne 5. padal sníh, an ho již prve dosti bylo, dne 6. tuhý mráz, 7. zase sníh a mráz, 9ho zase sníh. Dne 10. navečer maličko¹⁶⁴³ se otepilo, 11. a 12. začalo všecko pouštět.

Na den s[v]. Jozefa¹⁶⁴⁴ někteří vyjeli poprvé na pole. Od toho dne až do svátku Zvěsto[vání] P. Marie husté mlhy a velké vody zemi přikrývaly, nebo že nyní žádný rybník nikde se nedrží, voda od hor valem k Labi teče a převeliké, nenahraditelné škody na polích, lukách, pastvinách i ve vsích na stave[ní/ch/], kudy svou cestu má, působí a není žádný z pánů, kdo by se toho ujal a tam, kde náleží, přednesl a popsání těch škod představil.

Po svátku Panny Marie Zvěstování začali¹⁶⁴⁵ jsme u nás polní vorání.

Od Vánoc až posud¹⁶⁴⁶ vojska nová z Polska, Uher a Rakous, též vyhojená ze špitálů z Brna, Jihlavy, Jeníkova, Hory Kutné a odjinud k Praze a odtud k armádě, též vojsko raněné všech spojených mocnářů a zajatí Francouzové od Prahy do Moravy a Uher a do špitálů zhusta přecházeli, kterým jsme chléb, oběd, večeri i snídání dávat musili a za to dobré slovo nikde neslyšeli.¹⁶⁴⁷

/270/ Item: Od neděle Družebné 20. března až do neděle Květné¹⁶⁴⁸ 3. dubna 60 000 Rusů, mnoho set vozů a kusů přes naši zem a Prahu k armádě přešlo. Koně měli¹⁶⁴⁹ teď o mnoho lepší než loňského roku a též lepší mravy.

Dne 5. března u města La Wachery¹⁶⁵⁰ spojené vojsko zase nad Francouzi zvítězilo. Když nepřítel coufati začal, poslal

¹⁶⁴³ Rkp.: malyčko se oteplylo.

¹⁶⁴⁴ Rkp.: Jozeffa ... wygely ... welyke ... Ribnik ... Sskody na Polych ... we Wsych ... kdoby. – Svatého Josefa, pěstouna Kristova, je 19. 3.; Zvěstování Panně Marii 25. 3.

¹⁶⁴⁵ Rkp.: začaly gsme unás ... Woráni.

¹⁶⁴⁶ Rkp.: podsud ... ze Sspitálu z Brnna ... Horykuttne ... přecházely ... musyly.

¹⁶⁴⁷ Rkp.: neslissely.

¹⁶⁴⁸ Družebná neděle (Letare) = čtvrtá neděle postní; Květná neděle (Květnice, Palmarum) = šestá neděle postní.

¹⁶⁴⁹ Rkp.: měly ... omnoho lepssj ... lonskeho.

¹⁶⁵⁰ La Wachera = Les Vachères; Nagunk = zřejmě obec Nages; Troges = Troyes. – Rkp.: swjtěžylo ... wyklýdj ... po druhy ... Neyrichlegi ... následowaly ... zagaly ... obsadily.

trompetra¹⁶⁵¹ k našim a za ochranu toho města žádal, že z něho v 8 hodinách se vyklidí, ale nebyl přijat a bitva stále trvala. Poslal podruhý, že za 1 hodinu město prázdné bude, a při tom co nejrychleji ustupoval a město prázdnil. Naši jej v patách následovali, město dostali a v něm 10 kusů a 300 mužů zajali a město Troges zase obsadili. Odtud nepřítel coufal k Nagunku, 6 1/2 míle od Troges.

Dne 4. března jenerál pruský Blycher poslal své přední strážě k městu Paříži na zvědy, které až do předměstí dorazily a tam žádného odporu nenapadly.

Dne 6. t[éhož] k[níže] Šwarcenberk byl v Troges mile uvítán a měšťané¹⁶⁵² rozhněvaní žalovali na Bonaparta, že 4 přední měšťany dal zastřeliti, že při prvním dobytí Trogesu spojeným /vojskem/ dali se v něčem potřebovat.

/Noviny/ N: 13. V tyto dni maršál Blycher, pruský komendant, maje 135 000 lidu, položil se okolo města Móx, 10 hodin od Paříže. Lord Welington englický¹⁶⁵³ přišel s 90 000 k Tulose, princ Hessen-Homburk¹⁶⁵⁴ táhl k Lionu /271/ a Rusové dosáhli město Rems, Remis 12. března, 10 mil od Paříže. NB. Já přidám, že to město bývalo francké země hlavní a korunovali se tam králové franctí. Dostali tam 10 kusů a zajali 2500 Francouzů, též jenerála Lakarta, obršta Rainera a množství oficírů.

Dne 9. března maršál Blycher zase na Francouze uhodil u města Laonu, kdež sám Bonapart se vynacházel, v té bitvě 6tý armádní tém neb díl odrazil¹⁶⁵⁵ a docela jenerála Ožero potřel. Něco jízdy z toho tému ujelo, ale všecka pěchota musila

¹⁶⁵¹ Trompetr (trumpetr) = trubač, původně tambor: bubeník.

¹⁶⁵² Rkp.: Mesšťane ... žalowaly ... zastřelyti ... Spogenym daly se w nětčem.

¹⁶⁵³ Meaux; Toulouse; Lyon; Reims (Remeš). – Rkp.: Welington Englicky ... dosahly ... korunowaly ... franctij ... zagaly ... oficýru.

¹⁶⁵⁴ Rakouský generál kn. Hessen-Homburg (viz výše); francouzský generálmajor Auguste-Marie-Balthazard Charles Lagarde hrabě de Pelletier (1780–1815) původně utekl před revolucí do Ruska, v době ruského tažení vstoupil do Napoleonovy armády, pak se stal vyslancem Ludvíka XVIII. v Madridu, ale podpořil vládu Sta dní a byl bez soudu zavražděn v Nîmes; francouzský plukovník a později brigádní generál Léonard Reiner de Reyniac (1776–1840).

¹⁶⁵⁵ Rkp.: odrazil ... netco ... musyla ... dosahly ... několyk. Maršál Jean-Pierre Augereau vévoda de Castiglione (1757–1816) velel Lyonu.

zbraň složití a spojení dosáhli 50 kusů a velmi mnoho vozů a koní; padlo tam též několik franc[ouzských] generálů.

Tuť opět v největším¹⁶⁵⁶ nepořádku a různosti Francouzové coufali. V tom coufání generál Bianchi udeřil ještě na veliký díl tému maršála Odeno a jej porazil, několik kusů i lidu zajal za městem Šalonem a vždy dál za nepřítelem se hnál, ale aby se daleko neodtrhl od armády, zase se zpátkem obrátil. Ustoupil taky ruský Wicingrod¹⁶⁵⁷ z Soasonu, po čemž maršál Makdonald a vévoda z Tarentu zas Soason obsadili.¹⁶⁵⁸ I obrátil se na ně Wicingrod a hrozným kvaltem do města vpadnuv Francouze přemohl, generála Šebastiany zabil,¹⁶⁵⁹ Makdonalda ranil, 4000 mužů zajal a 16 kusů dostal. Kapitán od dragounů Giers,¹⁶⁶⁰ vešel do domu, kde /272/ Makdonald ležel kulkou do hlavy střelený a krví politý, ihned ochotně se k tomu měl, aby byl převázán a sám taky pomáhal, což vida Makdonald, dal si podati svůj kord a jej tomu rytmajstrovi daroval a po malé chvíli skončil. Ten byl jeden z těch nejjudatnějších franc[ouzských] vůdců a Bonapartovi milý. Wicingrod se odtud hned k Mó odbíral a Makdonald se vší ctí vojenskou od našich tam v Soasonu pohřben.¹⁶⁶¹

Bylo by teď mnoho co psáti o městu Paříži, jaké¹⁶⁶² jest tam k odporu chystání, jaké uděšení, jaké zbraně a všech potřeb

¹⁶⁵⁶ Rakouský polní podmaršálek Fridrich sv. pán von Bianchi, vévoda de Casalanza (1768–1855) pocházel ze staré lombardské šlechty, bojoval v Německu, Francii a Itálii, kde porazil Joachima Murata; Odeno = maršál Oudinot (viz výše); Challon. – Rkp.: Neywëtssjm ... caufaly ... welyky ... porazyl, několyk ... Lydu ... spátkem.

¹⁶⁵⁷ Generál baron Wintzingerode (viz výše); maršál Macdonald a vévoda z Tarenta jsou jedna a táž osoba; Soisson.

¹⁶⁵⁸ Rkp.: počemž ... obsadily ... Qwaltem ... Ssebástiány.

¹⁶⁵⁹ Omyl, jen lehce ranil. Francouzský maršál François-Horace Bastien Sébastiani hrabě de la Porta (1772–1851) byl Napoleonovým vyslancem v Turecku, kde zabránil koalici s Angličany, raněn u Slavkova, po Napoleonově pádu krátce v exilu, po 1830 ministr námořnictví, pak zahraničí, vyslanec v Neapoli a Londýně. Napoleonovým brigádním generálem byl i jeho bratr, pozdější generálporučík Jean-André Tiburce vikomt de S. (1786–1877).

¹⁶⁶⁰ Velitelem dragounů byl ruský kapitán, později generálmajor a velitel pohraničních oddílů Alexandr Karlovič baron Girs (1785–1859). – Rkp.: dragaunu ... wegda ... polytý, yhned ... sy ... Ritmeistrowi ... pomale chvjly ... Neyudatnégssich.

¹⁶⁶¹ Wintzingerode (viz výše); Meaux; Soissons.

¹⁶⁶² Liknovat se = zdržovat se (byli zdržováni před účinným odporem, otáleli s ním). – Rkp.: gake gt ... uděssenj ... těssenj byly ... s Pissnau ... liknowaly.

i peněz obětování; neb dokud v městě střelné rány slyšeti nebylo, vždy jen mámení a těšení byli a ještě s pyšnou myslí, že nepřátelé ze země vyhnáni budou, se liknovali. To já pomím.

Z nov[in] N: 14. Dne 10. března k[níže] Šwarcenb[erg] a Blycher na poslední neb zadní coufající¹⁶⁶³ Francouze udeřivše je rozptýlili a potřeli, též houfy maršála Marmonta rozehnali, 46 kusů, 50 vozů s prachem a 2000 mužů zajali. Napoleon ustavičně ustupuje, mezi ním a městem Paříží naše armáda svobodně stojí.

Dne 15. března u města Dormanu na řece Marně k[níže] Šwarcenb[erg] a Blycher maršála Ney porazili a jemu 14 000 lidu a 52 kusů uchwátily.¹⁶⁶⁴

V těchto dnech jenerál bavorský Wrede učiněn jest od všech spojených¹⁶⁶⁵ mocnářů maršálem aneb vůdcem.

/273/ Dne 6. března ve Vlaších král neapolský,¹⁶⁶⁶ přidav něco svého lidu rakous[kému] jenerálovi Štaremberkovi, táhli spolu k městě Modeně a Regio, kdež jenerál franc[ouzský] Sevaroli se 4000 lidu stál, na něho udeřili, porazili a rozplašili, 600 zajali, on pak, maje levou nohu uraženou, dotáhl do Regio a tam zajat. Dne 7. toho ještě v ostrovi Franc[ouzové] stíhání byli,¹⁶⁶⁷ až k Parmě za řeku Lencu ustoupili, ale málo jich tam došlo, neb v coufání porážení i zajímaní byli.

Dne 28. února lord Welington englický¹⁶⁶⁸ mezi Orte a Svatým Severem na maršála fran[couzského] Sulta vrazil a jej po-

¹⁶⁶³ Francouzský maršál Auguste-Frédéric Louis Viesse de Marmont, vévoda Dubrovnický (1774–1852) dobyl Maltu, bojoval v Egyptě, byl velitelem dělostřelectva, velel v Holandsku, Itálii, Dalmácii, Chorvatsku, Portugalsku, před Paříží, zradil Napoleona a podpořil restauraci. – Rkp.: caufagicy ... udeřiwse ... rozptylyly a potřely ... rozhnaly ... zagaly ... mezy.

¹⁶⁶⁴ Dorman = Dormans; Schwarzenberg; Blücher, Ney. – Rkp.: Rzece ... porazyly ... Lydu ... uchwátily.

¹⁶⁶⁵ Rkp.: Wssech spogenych.

¹⁶⁶⁶ Joachim Murat (viz výše); rakouský polní podmaršálek Heinrich hrabě von Starhemberg (1774–1857) vynikl hlavně jako velitel lehké jízdy; Napoleonův spojenec, italský generál jízdy Filippo hrabě de Severoli (1767–1822) vskutku přišel o nohu; Reggio. – Rkp.: Wlassich ... Nětco ... Lydu ... táhly ... udeřily, Porazyly a rozplasily ... mage.

¹⁶⁶⁷ Lenca = řeka Livenza v Benátsku. – Rkp.: byly ... ustaupily ... Zagjmanj byly.

¹⁶⁶⁸ Orte = město na Tiberu, v italském Viterbu; Svatý Sever (podle sv. Severina z Norika, †485) = Saint Sever na franko-italské hranici; francouzský maršál Nicolas-Jean

tloukl, 4 jenerály, několik obrštů zabito, 40 kusů dobyto a jiné zbraně a prachu mnoho.

Okolo 15. března císařové¹⁶⁶⁹ oba zas byli v Troges; spojená vojska obsadila zase města Sens, Monero, Nogen a Pont na řece Sajně.

Dne 12. března ruský jenerál St. Pryst¹⁶⁷⁰ do Remsu na jenerála aneb maršála fran[couzského] Marmonta vrazil a tam 12 000 mužů a jenerály Kalkurta, Kollen/a/ a Rainera zajal a 50 kusů dostal. Ostatní z toho tému zas u Laonu potření byli, jen něco jízdy ušlo.

24. března veliká¹⁶⁷¹ voda na Labi a plynoucí ledy u Litoměřic mnoho škod a strachu způsobily a taky 2 pilíře pod mostem se převrhly a několik osob se tam utopilo.

31. března byl zde první veselý, jasný a teplý den. A toho dne naši do Paříže vešli.¹⁶⁷²

/274/ Z novin N: 15. Předběžná¹⁶⁷³ rokování k všeobecnému pokoji, kteráž se v Šatylonu dne 5. března začala, dne 18. toho zase jsou vyzdvižena a všickni vyslanci k svým mocnářům zase odjeli, protože ještě Napoleon svých chytrostí a lstí zanechatí nechtěl a vítězům artikule předpisoval.

Kníže Šwarcenberk učinil do celé armády slavné prohlášení všemi těmi jazyky, ježto¹⁶⁷⁴ jich armáda užívá; já je zde pro obšírnost nekladu.

de Dieu Soult, vévoda Dalmatský (1769–1851) bojoval v Porýní, Švýcarsku, Itálii, Španělsku, za restaurace dočasně v exilu, po červenci 1830 ministr války, ministr zahraničí a ministerský předseda. – Rkp.: Englicky mezy ... Wrazyl ... několyk.

¹⁶⁶⁹ Sens; Monero = snad Monestier, ves v dép. Isère; Nogen = Nogen-sur-Marne; Pont = Pont-sur-Seine, město v dép. Aube. – Rkp.: Cysařowe obá ... byly ... obsadily ... Ržece.

¹⁶⁷⁰ Generál Saint-Priest (viz výše); Rems = Reims, Remeš; generál Kalkurt neexistoval, jméno zkomoleno, zřejmě mýlka s pruským generálem polním maršálem Fridrichem Adolfem hrabětem von Kalckreuth (1737–1818), který byl jako vrchní velitel pruské armády poražen a sjednal tylžský mír 1806, vojenský guvernér Berlína; generál Kollen by mohl být admirál Joseph Collet (1768–1828), vypomáhající při pozemních operacích; generál Rainer = divizní generál François Augustin Reynier de Jarjayes (1745–1822). – Rkp.: vrazil ... potřenj byly ... Nětco.

¹⁶⁷¹ Rkp.: welyká ... plynaucy ... spusobily ... Pjlyře ... několyk.

¹⁶⁷² Rkp.: wessly.

¹⁶⁷³ Chatillon. – Rkp: Prředbežné ... začaly ... Wyslancy ... odgely ... proto že.

¹⁶⁷⁴ Rkp.: gessto ... Obsirnost.

2. března jenerálové Wicingerode a Bilow spojili se s Blycherem, uhodili na město Soason, tamní komendant fran[couzský] Moro se 2000 lidu na kapitulaci se vzdal, a dostali 14 kusů a množství všeliké zálohy.¹⁶⁷⁵

Mezitím¹⁶⁷⁶ Napoleon se svou ještě hlavní armádou přešel řeku Marnu a postavil se u Laferte. 5tý den března učinil outok na Soason, ale nic neprospěl. Dne 6. učinil outok na některé tu i tam od armády oddělené floty¹⁶⁷⁷ a přinutil je k ustoupení.

V ten den 18 tisíc¹⁶⁷⁸ Rusů stáli přes 12 hodin proti 60 tisícům Francouzů a až v noci zpátkem ucoufli. 9. března zmocnil se nepřítel dvou¹⁶⁷⁹ vesnic, ale Wicingerod a Bilow zase mu je vzali. Toho dne naši na nepřítel v noci udeřili a jej do utíkání přinutili. Zas 10. t[oho] srazil se a udeřil na město Laon, byl ale na všech stranách s velikou ztrátou¹⁶⁸⁰ zahnán.

Dne 11. ustoupil až za Šavignon.¹⁶⁸¹ V těch přeháňkách ztratil 45 kusů, mnoho prachovních vozů i zajatých lidí.

Dne 20. března táhl sám Bonapart přes Šalon¹⁶⁸² a se stavěl proti naší armádě, tak svou ještě sílu jako by /275/ okazoval, ale byl poražen a ustoupil do Arsis. Hned nato 21. téhož se vší silou přihrнул se zas naproti, ačkoliv včera 1000 mužů od staré stráže a 7 kusů bylo mu odjato. Tu se strhla veliká bitva, v které Bonapart zas byl poražen a ustupoval. Naši uhodili na Arsis a jej dostali a 1500 mužů zajali. Po tom vítě/z/ství jenerál Wicingerode táhl přes Rems a jenerál Tetenborn¹⁶⁸³ přes Šalon.

¹⁶⁷⁵ Wintzigerode (viz výše); Bülow (viz výše); Soissons; Moro = asi omyl, snad maršál Marmont. – Rkp.: spogily ... uhodily ... lydu na Kapitulacy ... dostaly ... wsse-lyke.

¹⁶⁷⁶ Rkp.: Mezy tjm ... Flotty ... ustaupeni.

¹⁶⁷⁷ Flota = námořní termín, zde ve smyslu oddíl.

¹⁶⁷⁸ Rkp.: tisyc ... stály ... tisycum ... Nocy spátkem ucaufly.

¹⁶⁷⁹ Rkp.: dwauch ... wzaly ... Nocy vdeřily ... přinutily ... srazil.

¹⁶⁸⁰ Laon = hlavní město départementu Aisne. – Rkp.: welykau stratau.

¹⁶⁸¹ Chavignon. – Rkp.: stratil ... Zagatých Lydu.

¹⁶⁸² Challon; Arsis = Arcis-sur-Aube. – Rkp.: Syly gakoby ... na to ... wssi Sylau ... na-proti, ačkolyw ... odgáto ... Welyká ... uhodily ... dostaly ... zagaly.

¹⁶⁸³ Ruský generálmajor rakouského původu Fridrich Karlovič Tettenborn (1778–1845) byl od 1809 v ruských službách, 1812–1813 velel partyzánskému oddílu, v čele di-vize dobyl Brémy, od 1818 bádenský vyslanec ve Vídni.

V Paříži jest učiněno od Bonaparta 40 000 /mužů/ národní stráže, z níž¹⁶⁸⁴ čtvrtý díl stráž v městě zastává. Bonapart požádal tu stráž, aby mimo město službu v pohi konala, ale měšťané nechtěli mu nic poslat. Žádal ještě jen o 10ho muže, tj. 10 tisíc, ale bylo mu odepřeno. Od 17. února Bonapart v Paříži se neukázal.

Dne 25. března spojená armáda pod správou¹⁶⁸⁵ kníž[ete] Šwarcenberka slavné vítě/z/ství nad maršály franc[ouzskými] Viktorem, Odinotem a Makdonaldem dosáhla. 8 jenerálů, 9000 mužů jest zajato, 60 kusů dostáno; stalo se mezi Mó a Dyžonem. Myslíl Bonapart od Troasu do Paříže se dostat, ale neměl přístupu.

Po té bitvě spojená armáda kolem okolo Paříže se rozložila a sem tam rozplašené francou/z/ské houfy pronásledovala. V tom prej maršál Blycher má taky slavný podíl.

22. února španělský¹⁶⁸⁶ král Ferdinand z Valencie z Francouz se zase do Španěl – jako ze zajetí – navrátil. Ti Španělové, jenž byli s Francouzi ze země odešli¹⁶⁸⁷ a nyní se navrátili, byli v městě Vitoriji nemile přijati a /276/ velmi pronásledováni. Bylo v tom městě veliké lidu /v/zbouření a má z těch každý o své jmění přijíti.

28. března mezi¹⁶⁸⁸ městama Paříží a Bondy ještě spojený nad témy maršála Marmonta a Mortiera zvítězili. Dobyli přes 90 kusů a všecky zásoby a ostatky těžké střelby, jenž byli z té

¹⁶⁸⁴ Rkp.: znjž ... Poly ... nechtěly ... tisyc.

¹⁶⁸⁵ Francouzský maršál Perrin v letech 1809–1830 vystupoval jako Claude Perrin Victor, bojoval v Itálii a Holandsku, vyslanec v Dánsku, guvernér Berlína, velel ve Španělsku, Rusku, Německu, po nástupu restaurace Napoleona zradil; maršál Oudinot (viz výše); maršál Macdonald (viz výše); Meaux; Dijon; Troas. – Rkp.: Sprawau ... zagáto ... mezy ... Myslyl.

¹⁶⁸⁶ Rkp.: Sspanielský ... Ty Sspanielowe ... byly s Francauzy.

¹⁶⁸⁷ Vitoria = město v Baskicku, kde byla svedena rozhodná bitva, která vytlačila Josepha Bonaparta ze Španěl. – Rkp.: Odessly ... nýnj navrátily, byly ... Welyke Lydu ... oswe Gměni.

¹⁶⁸⁸ Francouzský maršál Édouard Adolphe Mortier, vévoda z Trevisa (1768–1835) válčil v Nizozemí, Porýní, Švýcarsku, Španělsku, porazil Švédy, bojoval v Rusku a Německu, po 1830 vyslanec v Rusku a ministr vojenství, oběť atentátu; Bondy = městys na Seině. – Rkp.: Mezy ... spogený ... swtězily. Dobyly ... byly zté ... odťahly ... Mizynu.

bitvy u Dyžonu odtáhli, a ty oba témy na mizinu přišly. A tuť spojené mocnosti až k samé Paříži se dostaly.

29. toho vydal a poslal do Paříže prohlášení nejvyšší vůdce spojených armád kníže Šwarcenberk, dle kterého senát a celé město na kapitulaci se vzdalo. To oboje já zde psáti pro šířinu pomímím.¹⁶⁸⁹

Z novin N: 16. Město Paříž od spojených mocnářů vzato.¹⁶⁹⁰ Spojená vojska dne 31. března do hlavního města Paříže vtrhla. V nesmírném množství měšťanstvo vyšlo jim vstříc a tisíce bylo hlasů volajících „Živi budte, spojení mocnářové! Ať žije pokoj a naši vysvoboditelové!“ Jak celé tažení do města přicházelo, tisícové bílých kokard¹⁶⁹¹ v množství lidu¹⁶⁹² spatřeno bylo, a když císař ruský a král pruský do města vjeli, jednosvorným hlaholem vítání byli: „Živ bud' císař ruský! Živ bud' císař rakouský! Živ bud' král pruský! Ať žijí Bourbonští! (Bourbonští, M. K.). Živ bud' král! Živ bud' Ludvík Osmnáctý!“

Senát neb rada¹⁶⁹³ města slavně mocnáře přivítala a prozatím panování v městě zřídila. Městská národní stráž podržela zbraň a hned toho dne uvečer spolu s našimi tu i tam stráž držela.

Dne 1. dubna naši ještě ostatky francké armády do /277/ Fonteneblu hnali a stíhali.¹⁶⁹⁴ V ty dni náš císař pán v Dyžonu zůstával, s ním jsou mnozí slavní páni od jiných mocností a dvorů.

Dne 11. dubna v poledne přišla do Prahy zpráva,¹⁶⁹⁵ že jest město Paříž v našich rukouch. Ihned se to všudy rozhlásilo skrze střelbu a skrze ihned tlačené a rozdávané listy. Strílelo se až do

¹⁶⁸⁹ Rkp.: neywissj ... Spogených ... Capitulacy se wzdalo.

¹⁶⁹⁰ Rkp.: wzáto ... Měsštiánstwo ... tisyce ... Wolagicych ... Tisycowe.

¹⁶⁹¹ Za slovem „Kokard“ je v rkp. vynecháno místo, po straně „NB.“, ale poznámku Vavák nedoplnil.

¹⁶⁹² Ludvík XVIII. Bourbonský (1755–1824), bratr popraveného Ludvíka XVI., vládl od 1815 se snahou po mírnosti, nicméně byl pod vlivem Svaté aliance. – Rkp.: Lydu ... Cysař ... wgely ... Gednoswornym ... byly ... Cysarž Rakausky ... žigi Burbousstj.

¹⁶⁹³ Rkp.: Radda ... pro Zatím.

¹⁶⁹⁴ Rkp.: hnaly a stjhalj. Wty ... nass Cysař ... snim gsau Mnozy.

¹⁶⁹⁵ Ihned tlačené listy = letáky. – Rkp.: Sprawá ... Y hned ... rozhlasjlo ... Lysty ... Nocy ... Welykonočnj ... Na to ... Muzykau ... Ulycyh ... Lydu ... procházely a Welyly.

noci, byl právě velikonoční pondělek. Nato v úterý zase střelba z kusů zněla; uvečer celá Praha i most osvícena, vojsko s muzikou a rozžatými pochodněmi po ulicích procházelo. Všichni obyvatelé i množství venkovského lidu po městě se procházeli a veselili.

Dne 13. bylo v hlavním chrámu slavné Te Deum laudamus zpíváno,¹⁶⁹⁶ z kusů i z malé zbraně stříleno.

Tu novinu pan doktor¹⁶⁹⁷ filosofie Němeček hned v pondělí do Sadský – své vlasti – věděti dal a protož p. p. měšťané sadští hned v pondělí také stříleli a v outerý Te Deum se střelbou slavně vykonali. Předtím uvečer na skále nad městem se sešli a tam při střelbě a muzice radostili. K tomu Te Deum taky 65 invalidů, jenž tam leží, v parádě do kostela šli a dost příjemné i pohutelné vidění dělali. Jeden z nich jest 92 léta starý, někteří 80, 70 atd., ten nemá ruku, ten nohu, ten se na jedné berlí, jiný na dvouch berlách snáší. Chválen byl jejich pan zástupník, že z nich ten pořádek a klid udělal.

Dne 17. dubna v neděli Provodní¹⁶⁹⁸ bylo v celé zemi ve všech městech a farních kostelích slavné se střelbou Te Deum laudamus.

/278/ Dne 7. dubna v Zelený čtvrtek¹⁶⁹⁹ přšelo, nato u Veliký pátek, 8. dubna, začaly se pěkné časy až do 22., a tuť bylo pohodlné setí jarních osení.

Na s[v]. Vojtěcha zase trochu přšelo a osení se zelenalo.

Na den s[v]. Jiří,¹⁷⁰⁰ v neděli II. po Velkonoci, bylo v Praze se střelbou Te Deum L[audamus] na poděkování Pánu Bohu, že Svatost papežská Pius VII. zase do Říma přijel a na svou stoli-ci dosedl.

¹⁶⁹⁶ Rkp.: spiwano.

¹⁶⁹⁷ František Xaver Němeček (viz výše). – Rkp.: Doctor ... Ponděly ... Měsstiáne Sadsstj ... Autery ... wykonaly ... sessly atam ... Musyce radostily ... Inwalydu ... ležegi ... ssly ... dělaly ... Berly ... znjch ... Klyd.

¹⁶⁹⁸ Provodní neděle (viz výše). – Rkp.: Kostelych.

¹⁶⁹⁹ Zelený čtvrtek, Velký pátek, Bílá sobota se Vzkříšením, Hod boží velikonoční a velikonoční či Provodní pondělek jsou dny velikonočního týdne (pašijový týden začíná Květnou nedělí a vrcholí Vzkříšením). – Rkp.: Čzwtwrtek ... na to ... Welyky ... Czasy.

¹⁷⁰⁰ Svátek biskupa a mučedníka Vojtěcha Slavníkovce (asi 956–997) je 23. dubna; svátek sv. Jiří, mučedníka z přelomu 3. a 4. století, je 24. dubna. – Rkp.: Gjří, w Neděly II. po Welkonocy ... Ržjma ... Stolycy.

26. t[éhož] přišel do Lstiboře dosazený p. farář vel[ebný] pán František¹⁷⁰¹ Skalický, rodič pražský, a to z Kounic, kdež byl po panu Strnadovi 12 let, dřív kaplanem v Škramníku 17 let a předtím v Koutech 2 léta.

28. t[éhož] padal sníh, 29. byl silný¹⁷⁰² mráz, tolikéž 30. toho. Zas ještě 1., 2. a 3. máje velké mrazy byly a led na 1/4 coule.

Všecko stromoví převelice¹⁷⁰³ kvete; Pán Bůh rač chránit, aby skrz ty mrazy zkáza se nestala.

Od neděle Smrtné až přes Velkonoc ve 3 nedělích¹⁷⁰⁴ přes kraj bydžovský a boleslavský a přes Prahu přešlo 60 tisíc Rusů a od Holomouce přes Kolín a Brod Český veliké množství kusů a mnoho set vozů.

Dne 1. máje,¹⁷⁰⁵ v neděli Jubilate, všudy v celé zemi se střelbou byla zase slavná Te Deum skrze navrácení Svatosti papežské. Sám císař svou rukou psal nejvyššímu purkrabímu¹⁷⁰⁶ do Prahy a taky do Vídně, aby se to slavně vykonalo.

Dne 1. března učiněná jest smlouva na 16 článků v Šamonu¹⁷⁰⁷ na 20 let mezi císařem rakouským, ruským a králem pruským a anglickým. Já ji zde psáti pomíjím.

/279/ Z novin N: 17. Dne 28. března dle nařízení Bonaparta měla odjet¹⁷⁰⁸ jeho císařovna s princem a synem svým z města Paříže.

Dne 5. dubna přijeli¹⁷⁰⁹ tam maršálové Nay a Marmont; o[d]stoupivše od Bonaparta, prohlásili se k službě nového krále franckého.

¹⁷⁰¹ Míňeny Kounice (původně Konice) u Českého Brodu; Kouty na Poděbradsku (nikoli Krúty na Kolínsku, jak by mohl zmýlit Vavákův zápis). – Rkp.: Frantjssek Skalicky ... Prahsy ... w Sskramniku ... w Krutech.

¹⁷⁰² Rkp.: sylný ... tolykéž.

¹⁷⁰³ Rkp.: přewelyce ... skáza.

¹⁷⁰⁴ Smrtná neděle = pátá neděle postní. – Rkp.: Nedělých ... Krag Bidžowský ... tisyc ... welyke.

¹⁷⁰⁵ Neděle Jubilate (česky Plesejte) = třetí neděle povelikonční. – Rkp.: Mage, w Neděly ... Cysař ... Neywissjmu purgrabjmu.

¹⁷⁰⁶ Hraběti Kolowratovi (viz výše).

¹⁷⁰⁷ Jiří III. Hannoverský (1738–1820) byl králem Velké Británie od 1760 a Hannover-ska od 1765, vynikl podporou koloniální expanze; Chamonix. – Rkp.: mezy Cýsaři Rakauskym ... Englickym ... pomjgim.

¹⁷⁰⁸ Rkp.: oddget ... Cysařowna s Prynцем.

¹⁷⁰⁹ Rkp.: přigely ... prohlasyly.

Dne 8. dubna náš císař¹⁷¹⁰ pán se svým komonstvem z Šatylonu vyjed dne 15. téhož do Paříže slavně vjel. Hned v bráně Šarenton od císa[ře] ruského a krále pruského a potom od mnoha jiných knížat, panstva a senátu i všeho lidu¹⁷¹¹ pařížského slavně uvítán byl. Francká národní stráž spolu s spojenými stráž činila, z každé strany dvě řady vojska stály. Princ z Artojs vyjel na place císaři vstříc a 25 tisíc vojska okolo obcházelo, na témž place. Potom do paláce Berkhese¹⁷¹² uveden a tam všickni mocnářové obědvali. Přitom všemi zvony v celém městě zvoněno a z kusů i z malé zbraně stříleno a od všeho lidu „Živ buď císař rakouský – anobrž i císař římský!“ voláno bylo.

Dne 4. dubna Svatost¹⁷¹³ papežská odebral se z Bologni do Ymoly, odtud do Ceseny, kde se zrodil, a do Říma přijeti ráčil.¹⁷¹⁴

17. dubna měl se Bonapart z Fonteneblo¹⁷¹⁵ do ostrova Elby na cestu vydati, což za svůj vejminek do své smrti od spojených mocností vykázano má, jsa předtím 2. dubna od senátu pařížského obz[v]láštním prohlášením z trůnu svržen i se vším svým potomstvem.

/280/ 180tá a poslední strana – r. 1814 – odtud do jiné, nové knihy. Když spojená¹⁷¹⁶ vojska do Paříže vtrhla, Bonapart jsa ve Fonteneblo, když tam dne 4. dubna se dověděl, že i mocnářové ruský a pruský tam slavně uvítaní byli a že maršál jeho Marmont se 12 000 muži k spojeným přistoupil, tak se rozhněval, že jako vzteklý sobě počínal. Celé své ostatní vojsko shromáždil, okolo 30 000, a mluvil, že se ještě Paříže zmocní a celé město vypáliti dá, a žádal od maršálů a jenerálů novou přísahu

¹⁷¹⁰ Chatillon; brána Charenton. – Rkp.: Cysarž ... wygedauc.

¹⁷¹¹ Princem z Artois míněn mladší bratr francouzského krále Ludvíka XVIII., budoucí král Karel X. (1757–1836, vládl 1824–1830), zastánce tvrdé restaurace, svržen tzv. červencovou revolucí. – Rkp.: Lydu ... každé ... Ržády ... Prync ... tisyc ... obědwaly ... Cysarž Rakausky ... y Cysarž Řřimsky.

¹⁷¹² Míněn palác Borghese v Paříži.

¹⁷¹³ Ymola = Imola u Bologně; Cesena u Bologně, rodiště Pia VII. – Rkp.: Swátost ... Bologny ... Ržjma.

¹⁷¹⁴ Přijel 23. 4. 1814.

¹⁷¹⁵ Fontainebleau. – Rkp.: Wegminěk ... gsauce ... z Trunu.

¹⁷¹⁶ Rkp.: spogené ... gsauce ... byly ... schromážil ... wypályti ... nechťely.

věrnosti, ale oni ji skládat nechtěli. Maršál Ney¹⁷¹⁷ mu první představil, aby se vladařství odřekl, že jest z něho svržen. Nejprv se sporoval a velmi prchlivě a zlostně mluvil; když pak viděl, že jináč být nemůže, to své zavržení podepsal, ale na syna pod panováním jeho máteře že je přenáší. Ale od císaře ruského a senátu nic přijato nebylo, žádné jeho vejminky a lsti, nimiž až dosavád jak mocnáře, tak domácí¹⁷¹⁸ senát a celou Evropu mámil, hubil a zžíral. Nemožné mně zde psáti všecko to, co mu nyní Pařížané vytejkají, jak je lstivě vždycky mámil a posledně i je do své vlastní vlády a poddanosti uvrhnouti mnil.

Dokonávám tuto Vltou knihu svých rukopisů od r. 1770 až do tohoto 1814. /roku/ dne 8. dubna a čtenáře¹⁷¹⁹ odsílám do spisu neb svazku aneb knihy VII mé od měs[íce] máje roku MCCC[C]XIV. Fr. Vavák Milčický.

¹⁷¹⁷ Maršál Ney (viz výše); sporovat se = vést spor, zde ve významu „šprajcovat“. –

Rkp.: Neyprv ... Prchlywe ... geg přenassi. ... Cysaře.

¹⁷¹⁸ Rkp.: domácí ... wytekgagi.

¹⁷¹⁹ Rkp.: mých ... Cztenaře odsylám.

D o d a t k y

A. Na štítku na přední desce:

VegpIs RozLICžnICH PaMětI
Pro PřeLe a pro DětI. –

Co se Za Dnuw nassich stává,
To Péro Potomkum dává.

Začátek

Wěku MDCCCX –

Dne XII. Srpna.

B. Vlastnoruční zápisy na předním příděšti:

Za tuto knihu prázdnou dáno dvě zlat./ých/ rej./nských/.
A má v sobě CLX jedno sto šedesát listů.

Pamět. O sloupích Herkulesových. – Ty samé jsou převysoké skalnaté dvě hory na Gibraltáрске úžině mořské, kdež se Oceán, veliké moře, s Mořem prostředzemním spojuje; jedna slove Kalpe a stojí v Andaluziji, a druhá Abila stojí v Království Fezu v Africe. Ty zdaleka jako nějaké sloupy vyhlížejí, a že tu někdy Herkules svou plavbu skončil, proto sloupy Herkule-

sový slovou. – Byl Herkules na světě okolo roku po stvoření světa 2735 a před Narozením Pána Krista 1236 let, za času Bóza a Ruth, jenž byl děd krále Davida.¹⁷²⁰ A za času Thola, VIIho soudce izraelského.¹⁷²¹ – Bucholcer.¹⁷²²

C. Na zadním přidešti:

Pamět. Obec Milčická má svých obecních gruntů podle inženýrského vyměření roku 1778

na rakouské měřice: Polí, Luk, Paster
(Mm)

1. pole nad Kovářovou zahradou ...	2 1/4
2. v Kavanství u obce ...	5 1/2
3. za Prostřední loukou ...	<u>7 1/2</u>
	15 1/4

1. louka na Varhánkách ...	23 1/4
2. Prostřední louka ...	<u>29 1/2</u>
	52 3/4

1. pastvy na Bahnách a u Roudníka
a taky v Kavanství (4 M za 1) ...	52 1/4

= Všeho je v míře 208 měřic =

2. v Žaboškrtech a okolo	

Třmenu na Marastech ... 63 1/4

= toho jest 252 měřic, ale zas 4 měř./ice/ za jednu počítajíc =

3. jezírko s obíčkou ...	78 3/4

4. zahrada Kovářova ...	<u>5 3/4</u>

194 1/4

Vzato z tabule inženýrské a z tištěného kontraktu. Podle míry bez odrážky jest paster 460 měřic.

D. Dva listy přilepené k poslední straně rkp. VI. knihy Pamětí:

A) První list užšího formátu – asi ústřížek z poděbradské zámecké kanceláře s písařskými poznámkami a zkouškami písma,

¹⁷²⁰ Boáz a Rút byli praděd a prabába krále Davida (kn. Rút, SZ).

¹⁷²¹ Neodpovídá skutečnosti, Tóla byl soudcem zřejmě dříve (kn. Soudců, SZ).

¹⁷²² Údaje Vavák přejal z českého překladu díla Abrahama Buchholzera, slezského luteránského pastora (1529–1584): Index chronologicus. Pod titulem Registřík historický jej 1596 vydal v češtině Benjamin Petřek z Polkevic.

jež si Vavák nejspíš sám vyžádal. Na okraj poznamenal: „Na 799. rok: Žita kontrib/učně/ 6090 m/ěřic/. Familianti 1134. Nařízeno 23. října 798.“ Na přední prázdné straně je záznam „Originál 20. září 798“ blahopřejného Vavákova „vinše“ k padesátému jubileu kněžství P. Josefa Kosteleckého, děkana v Úněticích, o němž viz Paměti III, 3, s. 25–26, kde je i upravený text skladby, a s. 43. Na konceptu a jeho opravách (tiskem to nelze reprodukovat) lze pozorovat, jak Vavák takové příležitostné hříčky tvořil.

B) Druhý přilepený list má shodný formát s knihou, je z běžějšího papíru a podává na přední straně pečlivě psané verše chronogramu Matěje Svobody, věnované Vavákově památce:

We Wsy MIČICyCh Dne 24. Vnora 827.

Mjlé a rád čtauce twug spiS
A wsselike, genž gsy sepsal sloWO,
Tjm gsa hnut, bych slawil twug hroB
Esstě, genž trawnjkem mnohO
Gest přikryt, awssak země truDnA
ChuťI MIJ k tomu DodáWá,
Co mi tWé Čilé péro podáWá,
Neznámému, ač Přjtely,
Wssak předc twých spysu Cřtely.

Bych Fialau stlal twug hrob za těchto dnuW,
RAdsti gewil mnohA,
Neboť wznesla se powěst twá w liduW,
TJm wjce mezy wznessenýmA;
Šetřjly tebe Měsšťanu gednaK
KOrunowalo tě Měsšťanstwjm Plzeň městO,
Welice wážily Stawowé twých dnuW –
Y tohož důkaz twůg peníz památnY.
Buh ti dal dar Ducha swatého,
Když z učenj tak malinkeho,
A to syce gen čtyřnedělnjho;
Mnohé wěcy gsy spysowal,
Y také Mapy dělával,

Vrozeným Osobám Winsse skládal
Y Dugstogným Kněžum ge obětowal;
Za to gsy dossel hogné pochwaly.
Buh ti deg sláwu na nebi!

Na druhé prázdné straně tohoto listu podepsali se dva čtenáři šesté knihy Pamětí: „Přečetl Vavák Jan z Tatec. Přečetl 1847 Hořejš Johan ze Škramnika.“

E. K zadnímu přideští je připevněn červenou pečeti list s verši souseda Vichery:

PřIssel Den DWaCatIho LeDna bLIž StřzebestoWItC.
Kdokoliw přzehlidne Rukopisuw twich
Uznatj prawie musí, že gesto dostj welkj diW
A wssechnu swau pracj zastawat Hospodařstwj celj,
Pak k tomu spisowat celé zemnebgel.
Rukopisj twe až w cizich zemich,
Otetlj se i u Mocnařzu Rukauch gegiCH,
Esstě i pamnetnj Peniz na twe Serdce
Ratczilj zawiesit nechat skerze rucE
Laskj a milostjpelneho Pánna,
Jitczinskiho Krage KomisaRA.
Libge přeČzetL tWICH SpIsVW CtIteL
V WerChV W psanI tWVg DobrI PřzIteL,
FrantIsskV, W PánV zesnVLI,
BVh tI, Deg SLaWV na NebI.

Písmena letopočetní a akrostichová jsou psána červenou barvou. Druhá strana zůstala prázdná.

F. Posléze bylo do knihy nahodile vloženo sedm různých drobných ústřížků, z nichž jsou zaručeně Vavákovy:

1. Na osmerkovém dvojlistě je na prvních třech stránkách vepsaná cizí rukou píseň o svatém Janu Nepomuckém,¹⁷²³ opat-

¹⁷²³ Rkp. písně zní: „Svatý Jene Nepomuku, Pražský Kanovníku, podej nám tvou svatou Ruku v nynějším zármutku, mé Přátele v Nepřátele mněněje !! se všade Chraň, zastaň, Svatý Jene, věrné Ctitele. Ty víš, v našem soužení Srdce zarmoucený v všem pronásledování v Meně !! dobrých zmenšuj, Láska se mnění !! v Ukruťnost nelid-

řená na konci málo čitelným podpisem, snad „Kassal“ (Kasal). Na čtvrté stránce jsou Vavákovy původní poznámky o náboženském hnutí po tolerančním patentu:

„V Lysý N:25 odpad. Z nich 4 se obrátili. – U Velký Pátek k Večeři. – U Mělníka šli od Veče/ře/ p. p. z Kostomlat. Strnad, vůdce, nekřtil v Lysý. Ze Žher vůdce Pokorný pohřbil po katolicku. V Ovčářích Svoboda, podruh, šel od Večeře.“

Dole na téže stránce je červeným inkoustem Vavákovou rukou: „Svatý Jene Nepomuku, pražský kanovníku!“

2. Rovněž na osmerkovém dvojlistě, ale dole ostře sestřiženém, je na rubu řádka čísel asi z kanceláře a na líci Vavákovy výpisy pravděpodobně z knih poděbradského zámku. Obsahují některá data, jichž užil v Pamětech:

/a/ Mikuláš Vavák leta 1685 po Vác. Vavákovi, bratru. Po Mikul./ášovi/ Jakub 1720. Po Jakubovi Jan 1764. Ve Klích Vác. Rambousek, Říha, Vlk, p. Matěj Kasalický, Vít Vlk. l. 1570. Ves Milčice. L. 1575 Matěj Kudrna, Petr Lojík, p. Vít Vlk z Kel, Brigita Fišmajstrová, p. Sigmund Petrášek a po něm 1575 p. Vác. Mirek z Solopisk.

/b/ Item Duchek, Vít Hejnej, Matěj Buršů, Martin Sokol krčmář koupil krčmu od Víta H. l. 1575 za 44 kop, závdavku položil 15 kop, ostatní po 8 kopách skládal. L. P. 1581 Fridrich Niklásek z Žitěnic koupil krčmu od Martina Sokola za 60 kop a hotově složil. L. 1582 koupil Vohrádku od p. Mandelýny Bártový z Milčic, vedle pole Říhy krejčího a vedle obce Milč./ic/, za 13 kop.

/c/ P. Mandelýna Bártová z Milčic l. 1576 prodala 40 sáhů rolí za Ro/u/dníkem mezi rolí Víta Hrozného a Jana Lhotáka za 22 kop s tím doložením, aby zas z toho rodu je vyplat[i]ti mohl.

skou, zuřivost zahynula, přívětivost, jenž byla Čechův Cnost !!!. Nyní však Faleš Panuje, proti nám bojuje, nuzné, chudé nešanuje, všecko zle obcuje. Kde může jeden druhému pomoci ke zlému, buď k škodě Duši neb Tělu, rád učiní jemu. Pláč Sirotků nezpytují /slovo připsal Vavák/, mínění Vdov nelitují, ze všech stran jich utiskují, mzdu nepozorují. Činí podle svyvolného, vůle Těla svého, ale mzda Soudce /slovo připsal Vavák/ ostrého najde takového. Pročeš !!! náš milý Patróně, Nepomucký Jáne, přetrhni rozbroj nevole, vypros nám pokoje, bychom v jednotě, svornosti a v poníženosti dosáhly !!! Boha milosti, zde i na věčnosti. Víme dobře, že se staráš jako věrný Otec, že žádnému zajít nedáš, hájíš Krysta !!! Obec. Zhlédni na Oči slzavé, Srdce zarmoucené ochraň, zastaň, svatý Jene, tvé věrne ctitele.“

L. 1577 táž p. Mandelýna Bártová z Milčic prodala 2 role mezi rolí Říhy krejčího a rolí Marka Lhotáka Matoušovi Kudrnovi za 48 kop. Říha krejčí koupil statek od Jana Kubaše za 235 kop a dal hned 118 kop l. 1576.

/d/ Jan Kubaš v Milčicích koupil chalupu od Říhy krajčího (!) za 65 kop a dal závdavku 50 kop, ostatní po 2 kopách ročně skládati má l. 1576. Marek z Vikáně koupil grunt po Janu Lhotákovi za 200 kop l. 1577. Martin krčmář koupil statek od Pavla a Brigity Fišmajstrový/ch/ za 215 kop, ostatní po 5 kopách ročně l. 1577. Jíra z Peček koupil chalupu od Jana Kubaše za 67 kop, závdavku 25 kop, ostatní po 2 kopách l. 1578.

3. Dva náčrty akrostichů, u prvního počáteční písmena dají jméno „IOZEF PINKAS“:

„Iakkoliw gsme zkusyly cele Wlasti nassi zabjgegicý Ssjp
Od Nepřátel, y w domácým strachu a StarostI
Z toho dosawád negsauce zcela weN,
Eyhle, wssak Smrt množj swũg kroK,
Franco/u/ze stjrá y nA
S.“

Druhý akrostich na druhé straně měl dát slova „ZDRAWJ, POKOG A RADOST“, ale má řadu škrťů a není dokončen. Začíná:

„Toho Wěku
Slech samých Heku,
Owssem y Leku,
Dost málo Wděku
A giných wjce
Ran na Tisíce,
Anť každau dussi
Gjmagic tussj,
Otrásá, russj...“¹⁷²⁴

¹⁷²⁴ Fragment vypadá následovně:

„Konec pak lechce, kdo trpět musy.
Ohlás nechce pak z toho
Powěstj weřegna mnoho.
J Mysl wěrná strachu žene,

Další verše jsou s přeměnami a poslední tři vůbec chybí.

4. Úzký ústřížek po šířce půlarchu s milčickými domovními čísly 1 až 20 a s připojenými počty ubytovaných vojáků (dohromady 105 a 1 obršt – plk., 1 kapitán, 2 další „oficíři“ a 6 sloužících).¹⁷²⁵

5. Na malé čtvrtce (11x9 cm) se zachovala Vaváková písnička, složená asi k svatební zábavě pro družbu, jež vykazuje lidově rustikální antisemitské prvky, charakteristické pro prostředí katolických vesnic v té době vůbec:

„Orig: /1/808, 10. Frbr. (Februarii, února)

Slyšte nyní, miň lidi,
jaká bude novina,
jeden Židák, jménem Izák,
šel do Prahy z Kolína.
Do Hrdlořez, jak z vrchu lez,
je tam cesta nerovná,
dolů se smek, až jen kluk hek,
spad zrovna do hovna.
Druhej za ním, Benijamín,
spad z toho zábradlí,
psi tam stáli, mrchu žraň,
ti jsou si ho popadli.
Třetí, Froule ze Střeboule,
potkal v cestě cikána,
ten ho tahal, fousy lámal,
zůstal tam až do rána.“

Tato malá čtvrtka obsahuje navíc přestřižený úryvek německého vojenského hlášení asi o ubytování vojsk či vojenském pochodu z 19. 12. 1807 s podpisem „Stiefel, Feldwebel“.

Wssick twař i Země

A skrz to Mdlýme

R

D

Z.“

¹⁷²⁵ Č. 2 – 18, č. 1 – 11, č. 3 – obršt a 3 sloužící, č. 4 – 2, č. 5 – 2, č. 6 – 5, č. 7 – 6, č. 10 – 7, č. 11 – 7, č. 12 – kapitán a 3 sloužící, č. 13 – 7, č. 14 – 2, č. 15 – 7, č. 16 – 6 a oficír, č. 17 – 7, č. 18 – 5 a oficír, č. 19 – 6, č. 20 – 7.

6. Malý lísteček papíru (7x12 cm) s Vavákovým písmem je úryvkem z dopisu:

„Pane kmotře Jeřábku, posílám k vám 6 pytlů s 6 měřicema žita, vemte je na svůj vůz a dejte je na cestě anebo v Hradci na fůru Chotouňskou, nebo ta Chotouňská fůra těch 6 měřic žita...“ Na druhé straně je adresa: „Jeřábkovi Pečekýmu, kokáni¹⁷²⁶ v Pečkách.“ Vedle toho na téže straně se nalézá Vavákův zápis: „Z Vídně almužny do Prahy posláno 103 847 zl. 55. kr. na začátku června.“

7. Na odstřiženém listě o rozměru 16x14 cm je cizí rukou psaný úryvek dopisu:

„Dne 20. novemburu myslivci z Budějovic do Prahy táhli. Takových povinnost jest na pomezích nepřátelské lotříky odháněti a na našich pomezích již takové do Frýberku, do Vyššího Brodu, do Rožumberka vyskočiti. Z Rakous a z Bavor stále na hranice naše vyskakují a myslivci jdou na planině ku Praze zajíce střílet. Máme ještě v paměti, jak se v předešlej vojně chovali, my nevíme nežli jen o jejich pranicích v hospodách, a ty vychovávati máme?

Dva lotříkové, jeden z Čestic a druhý, jak povídají, z Volyně vydávali se za kvartýrmajstry francou/z/ské. Lidi strašili a peníze vymamovali a veliký strach okolo Strakonice způsobili, ty lidé zděšený z vesnic do lesův se skrejvali. Ti dva podvodníci chycený a do Písku odeslaný byli.

Dne 20. novemburu zas /v/zbouřené jsme měli ráno. Na Císařskej cestě, která od nas jde do Lince, byly ustanovený z nováčků stráže až ke Kaplici z té příčiny – kdyby zemi nějaké nebezpečnosti se přibližovalo, aby známost daly. Ty toho dne čerstvým krokem skrze naše město nazpátek šly. Strhl se křik, že od Kaplic Francouzi se hrnou k Velešínu. Nová ouzkost, tu jsem se ponejprv lekl. Běželi někteří na zvědy, ty nám oznamovali, že pro mlhu téhož dne nic nevidějí. Když ale slunce na obloze Boží vejš vyšlo, s mlhou naše bázeň se zmizela.

Naše vojsko do veliké potupy přichází. Někdo ten posměch si vymyslíl, že ve Vídni z kazatelnic ohlášeno bylo, že rakouské

¹⁷²⁶ Kokáň = nespisovně povozný.

vojsko se ztratilo; kdyby je někdo našel, aby je přinesl do zakristije.

Vídenský měšťani velmi sobě naříkají, že náš císař pán žádné peníze na Brandsteuer jim nenechal, a dřív že 8 miliounů zanechá, se přislibovalo, a že všechny vrchnosti z Vídně ujely. Posavad Francouzi nic víc nepožadují nežli jen jíst a pít.“

Po straně připsáno:

„Odpustěj dnešnímu peru, mnoho dnes psaní mám do Hradce, do Žebráku, do Brandejsa.“¹⁷²⁷

8) Uzounký dvouřádkový ústřížek o jmenování hraběte z Kollowrat Libštejnského, královského pražského hejtmana, nejvyšším purkrabím Českého království.

¹⁷²⁷ Jde pravděpodobně o písemný referát Vavákova přítele P. Josefa Pingase, kanovníka českobudějovického.

KNIHA SEDMÁ
(1814-1816)

Pamět potřebná:

I. Léta Páně 1811, když sousedé chotounští na kapli sv. Prokopa tu i tam peněžitou pomoc žebrali,¹⁷²⁹ já sám níže psaný vyžebрал a dosáhl jsem¹⁷³⁰ hotových peněz v bankocedulích nejprv v Praze skrze jemnostpána Antoně Peče–Petsch,¹⁷³¹ kanovníka vyšehradského, 25 zl. A ty jsem odvedl jemnostpánu faráři škramnickému¹⁷³² dne 16. Juni proti kvitanci téhož 1811. roku.

II. Opět nažebранých tu i tam 92 zl. odved jsem v zákristi-ji¹⁷³³ v kapli sv. Prokopa v Chotouni Václ. Šmejkalovi,¹⁷³⁴ tamž sousedu a kostelníkovi, kterýž taky na tu kapli, kde mohl, žebрал, právě na den sv. Prokopa 4. Juli téhož roku a naproti kvitanci.

¹⁷²⁸ První část textu z předmluvy – smluvní – je napsána Vavákovou rukou na předešlí.

¹⁷²⁹ Rkp.: Letta ... Chotaunsstj na Kaply ... žebралy.

¹⁷³⁰ Rkp.: gsem [pravidelně] Hottowych ... Bankocedulych ... Gewnost.

¹⁷³¹ Antonín Petsch viz Paměti, III-2, 12.

¹⁷³² Rkp.: Sskramnickému ... Qvitancy.

¹⁷³³ Rkp.: Zákrystiy w Kaply.

¹⁷³⁴ Rkp.: Ssmegkalowi.

III. Opět z Českých¹⁷³⁵ Budějovic skrz jemnostpána Josefa Pingasa, tamž kapitolního infulír[ovaného] děkana, nažebra-
ných a mně poslaných 50 zl. odvedl jsem 29. Decembr[is] t[oho]
1811. roku zase jemnostpánu faráři škramnickému naproti kvi-
tanci. Ty všecky III kvitance od těch, jenž peníze přijali, na-
psané jsou na 1/4 archu papíru a složeno u mně v truhle. Všeho
dohromady činí 167 zl. v bankocedulích. Frant. J. Vavák Mil-
čický,¹⁷³⁶ měštěnin plzeňský, manžel jubilátus.

NB. Přepsáno zde léta 1814, 4. Septem[bris].

/1/Františka Jana Vaváka v Milčicích na panství c. k. kom./or-
ním/ poděbradském –

SEDMÝ DÍL SPISŮ PAMĚTNÍCH, vázaný v papíru:

I. díl od roku 1770 do roku 1783 má archů 80.

II. díl od /1/783ho do /1/790ho má 84.

III. díl od /1/790ho do 1801ho má 84.

IV. díl od r. 1801 do r. 1807, v kůži vázaný, má listů 101.

V. díl od r. 1807 do r. 1810, v papír[rových] deskách, má listů
139.

VI. díl od r. 1810 do r. 1814., v papír[ových] deskách, má
listů 90.

VII. díl tento, v té formě vázaný jako předešlých VI, začíná
se od dne 1. máje r. 1814; má¹⁷³⁷ listů 140.

/2/Krátké oznámení z předešlé¹⁷³⁸ knihy, z dílu šestého,
v tomto sedmém dílu potřebné:

I. Že město Paříž¹⁷³⁹ dne 31. března od spojených mocností
vzato a opanováno jest.

II. Senát pařížský se poddal a Bonaparta z trůnu i panování
svrhl.¹⁷⁴⁰

¹⁷³⁵ Rkp.: Českých ... Gewn. ... přigaly ... gsau [pravidelně].

¹⁷³⁶ Rkp.: Mjlčický, Měsstějn.

¹⁷³⁷ Rkp.: máge.

¹⁷³⁸ Rkp.: Prředessle Knjhy, zdjlu Ssesteho.

¹⁷³⁹ Rkp.: Pařž ... gest [obojí tvar pravidelně].

¹⁷⁴⁰ Rkp.: z Trunu y ... swrchl.

III. Vojsko spojených mocnářů, jakož i císař¹⁷⁴¹ ruský a král pruský slavně do města uvítáni byli.

IV. Ludvík, syn Jindřicha,¹⁷⁴² za krále vyhlášován a Ludvíkem XVIII. jmenován.

V. Císařovna Maria Ludvika dne 28. března spolu s princem, synem svým, z Paříže odjela.¹⁷⁴³

VI. 15. dubna náš císař pán slavně do Paříže vjel, kdež ho cí[s]ař ruský, král pruský a senát i všecken lid pařížský slavně vítali.¹⁷⁴⁴

VII. Dne 11. dubna přišla do Prahy zpráva,¹⁷⁴⁵ že Paříž dostaná jest. V Praze byla veliká sláva, po 2 dni 13. dubna tam a 17. toho, v neděli Provodní, po celé zemi slavné Te Deum [audamus] s hlučnou střelbou a zvoněním i osvícením každého města konáno.

VIII. Že dne 3. dubna, v neděli Květnou, papež Pius VII. do Říma slavně přijel a slavně uvítán byl.

IX. Že Napoleon i jeho potomci od všeho panování odmrštěn a dán jest mu ostrov Elba bhž Korsiky k užívání.¹⁷⁴⁶

/3/ X. Že jeho předeepsání a sobě i svým přátelům zemí přivlastňování – všecko jest zavrženo.

XI. Že maršál Marmont a jiný jenerálové Bonaparta opustili a s několika tisíci lidu k spojeným a senátu pařížskému přistoupili.¹⁷⁴⁷

XII. Dne 24. dubna v neděli Misericordia¹⁷⁴⁸ v Praze a dne 1. máje v neděli Jubilate¹⁷⁴⁹ v celé zemi slavné Te Deum s střel-

¹⁷⁴¹ Rkp.: y Cysař [pravidelně] ... byly.

¹⁷⁴² Král Ludvík XVIII. byl vnukem krále Ludvíka XV. (1710–1774, vládl od 1715, samostatně od 1728) a bratrem Ludvíka XVI. (1754–1793, králem od 1774). Ludvíkem XVII. (1785–1795) nazývali roajalisté syna Ludvíka XVI. a Marie Antoinetty, který byl po popravě rodičů a krátkém věznění svěřen revoluční správě a podlehl špatnému zacházení. Otcem Ludvíka XVIII. byl dauphin Ludvík, nikoli Jindřich.

¹⁷⁴³ Marie Louisa (Ludovika) s Napoleonem II., zvaným Orlik. – Rkp.: Pryncem.

¹⁷⁴⁴ Rkp.: lyd [pravidelně] ... wjtaly.

¹⁷⁴⁵ Rkp.: Špráwa ... dostanná ... welyká ... Neděly [pravidelně].

¹⁷⁴⁶ Rkp.: potomcy ... blž Korsyky.

¹⁷⁴⁷ Rkp.: Opustily ... Několyka [pravidelně] Tisycy ... přistaupily.

¹⁷⁴⁸ Neděle Misericordia = druhá neděle povelikonoční (z lat. Misericordias Domini: milosrdenství Páně).

¹⁷⁴⁹ Neděle Jubilate (viz výše).

bou a zvoněním zpíváno, že Svatý Otec šťastně do Říma se navrátil.¹⁷⁵⁰

XIII. Že má Bonapart ročně dostávat 6 milionů franků a ten ostrov Elba vynáší ročně 200 000 franků – má býti dlouhý a široký okolo 10 mil – což i jeho rodině náleží.¹⁷⁵¹

XIV. Že kníže Šwarcenberk od císaře ruského dostal veliký řád s[v]. O[n]dřeje.

XV. Že v Paříži pyšná socha neb podoba Bonapartova snatá¹⁷⁵² a na tom místě obraz pokoje postaven.

XVI. Že Ludvík Stanislav Xaver, přijatý král francký, co nejdřív¹⁷⁵³ do Paříže přijede.

XVII. Že národ španělský¹⁷⁵⁴ nadví rozdělen jest: jedni jsou po starodávnu dobře smejšlející, a chtějí mít krále Ferdinanda VII., aby měl vládu obmezenou; druzí jsou, jenž Francouzům přáli, a ti chtějí, aby on svá práva pro sebe měl a nové ustanovení nepřijímal. Jak to dále bude, čas ukáže.

XVIII. V portagalské zemi všem impresorům zapovězeno jest zas králem Jánem o Španělích jakou zmínku činiti.¹⁷⁵⁵

/4/ XIX. Že dne 1. března v městě franckém Šamonu¹⁷⁵⁶ učiněná jest smlouva na 16 článků mezi císaři rakouským, ruským a králi englickým a pruským ustavičně.

XX. Dne 29. a 30. dubna a dne 1. a 2. máje byly veliké mrazy i led na stojaté vodě na 1/2 prstu.

Z novin N: 18 dne 30. dubna roku 1814. Prohlášení jenerálníhoho conseilu neb řízení¹⁷⁵⁷ krajiny na Sajně všem Pařížanům a všem vůbec Francouzům:

¹⁷⁵⁰ Rkp.: spiwáno ... sstiasně do Ržijma.

¹⁷⁵¹ Rkp.: wynássi ... Ssiroky ... mjl /pravidelně/.

¹⁷⁵² Rkp.: sniatá.

¹⁷⁵³ Rkp.: Neydřjw.

¹⁷⁵⁴ Rkp.: Sspanielský ... na dwý ... Gednj ... smegsslycý ... Druzý ... přály.

¹⁷⁵⁵ Portugalský panovník Jan – Jodo VI. (1767–1826) byl od 1792 regentem za duševně chorou matku, 1807 Napoleonem zbaven trůnu, zemi zanechal péči Anglie a odjel do brazilského exilu, odkud od 1814 vydával rozhodnutí, králem od 1816, do vlasti se vrátil 1820. – Rkp.: Impressorum ... Sspanielých.

¹⁷⁵⁶ Chamonix. – Rkp.: Cžlánku mezy ... Krály.

¹⁷⁵⁷ Conseil général de département řídil správu Paříže po Napoleonově abdikaci. – Rkp.: Ržjzení Kraginy.

„Obyvatelové pařížští!¹⁷⁵⁸ Vaši řiditelové jednali by s vámi jako se zrádci, kdyby hlas svého svědomí z nehodných osobních ohledů déle zatajovali. Ten hlas k nim a k nám všem praví, že všecko trápení, které jsme až dotud snášeli, jen jedinému muži přičítati a jeho samého viniti máme.

Ten to byl, jenž rok od roku naše rodiny skrze konškrípci¹⁷⁵⁹ oslaboval! Kdo z nás neztratil syna, bratra, otce, přítele, příbuzného? Pro koho ti stateční padli? Jedině pro něj, ne pro vlast. Pro jakou záležitost? Jedině pro bláznivost tyрана, jenž sobě, jak se vidí, před/s/evzal všechny pokojné národy bez příčiny přemáhati, mordovati a ve všech kronikách nyní i budoucně tím nejošklivějším a nejzuřivějším tyranem jmenován býti.

/5/ Ten to byl, jenž nám místo 4 milionů¹⁷⁶⁰ daně, které jsme našim starým dobrým králům ročně odváděli (abychme v svobodě naší šťastně a tiše živi býti mohli), 15 milionů ukládal a ještě větším počtem hrozil.

Tentýž to, jenž nám zavřel moře obou dílů světa, zacpal všechny prameny národního vynasnažení a všelikým dílnám (fabrikám) i polím dělníky odjal.¹⁷⁶¹

Skrze něj nás všickni národové nenávidí, jakkoliv¹⁷⁶² jsme to nezavinili, jsouce více oběti jeho vzteklosti nežli nástroji jaké dokonalosti.

Tentýž bez ohledu na nejposvátnější¹⁷⁶³ osobu mezi veškerým lidem v celém světě ctnou vrchnost církevní v zajetí držel bez vší hodné příčiny, jen tý, že jeho marné a pyšné¹⁷⁶⁴ mínění starodávních ustanovení církevních se tejkající přijmouti a jeho první manželstvo zrušiti a druhé nepravé potvrditi nechtěl.

¹⁷⁵⁸ Rkp.: Pařížsští ... Řiditelowe gednaly ... Zrádci ... zatagowaly ... Knjm ... snásely ... winniti.

¹⁷⁵⁹ Rkp.: Konsskrípicy ... tij ... padly ...pokogne ... Kronykách nýni y buddaucně ... Neyossklywěgssim.

¹⁷⁶⁰ Rkp.: Milyonu ... nassjm ... odváděly ... nassi sttiástrně a tiisse ... mohly ... hrozyl.

¹⁷⁶¹ Rkp.: obau djlu ... wsselykym ... fabrykám y Polym.

¹⁷⁶² Rkp.: Gakkolyw ... nežly Nastrogi.

¹⁷⁶³ Rkp.: Neyposwátněgssi ... mezy ... Cýrkewnj.

¹⁷⁶⁴ Rkp.: Pissne ... tegkagicý ... sspanielsky ... welyke.

On jest ten, an nejopovrženější nevěrou krále a knížata o země oloupil a španělský národ, našeho starého věrného přítele, u veliké zhoubě zanechal.

Nebyl to též on, an svým vlastním poddaným nepřítel jsa¹⁷⁶⁵ nařízení vydal, aby národní stráž město hájila, kdež předtím od mocnářů ctným podaným pokojem celé nešťastné zemi naší i taky jiným odlehčiti mohl, an bez všeho práva od něho soužené a hubené byly?

/6/ On též všecky národy hlasem těšitedlné svobody mámil a ty, jenž mu upřímně věřily, nejtrpčí¹⁷⁶⁶ poddaností trápil a násilím o všecko připravoval.

Též on zahnal naše zákonodárce (země řiditele) ze svých míst, protože se osmělili¹⁷⁶⁷ jemu pravdu mluvit. Aby byl jen malý počet lidu své privátní mstě obětoval, tak neobětoval, ale hned celé Francouzsko, celou Evropu své neobmezené ctižádosti skloniti mínil. Ctižádost, anebo pomsta – podnět jest vždy tentýž a oučinkové stejní.

V celém dalekém evropejském¹⁷⁶⁸ okršle/ku spatřujeme na všech stranách rozmetané kosti Francouzů a jiných národů, mezi nimiž nikdy hněv ani různice nepanovaly a které jen proto do boje uvrhl, aby svět hlaholem svého jména naplnil.

Ať se nepraví o jeho¹⁷⁶⁹ prvních vítězstvích – co nám způsobily dobrého? Hněv všech národů, slzy našich rodin, vynucené panenství našich dcer a jejich samotnost, časně ovdovění našich žen, zkáza všech statků, zoufanlivost a zármutky našich rodičů, jimž z početného potomstva ani dítě nepozůstává, jenž by jim po smrti oči zatlačilo. To jsou požitkové těch zkázu přinášejících¹⁷⁷⁰ vítězství. Ta vítězství byla také cesta, jenž přivedla cizozemce k našemu městu. Žádný mezi námi k nalezení nejní, jenž by ho jako všeobecného nepřítel z celého srdce ne-

¹⁷⁶⁵ Rkp.: gsauc ... Nesstiasne ... ginym Odlechčiti.

¹⁷⁶⁶ Rkp.: Neytrpčegssi ... Nasylym Oussecko.

¹⁷⁶⁷ Rkp.: Osmělyly ... Prywátnj ... Aučinkowe.

¹⁷⁶⁸ Rkp.: Ewropejskem ... mezy ... Gmena.

¹⁷⁶⁹ Rkp.: Ogeho ... spusobily ... vynutcene ... skáza ... genžby.

¹⁷⁷⁰ Rkp.: Skázu přinássegicých ... Ty ... Cyzozemce ... negnj ... Srdcy Weřegně ... Gmena.

náviděl. Žádný nebude, jenž by nebyl /7/ v spolku svých dobrých přátel sám žádal, aby jednou těm nepotřebným ukrutnostem konec byl. A tu jednostejnou žádost vašich i našich srdcí veřejně oznámiti byla by zrada (dle jména) veřejného dobrého, an zatím bylo by pochopení hrozného ukrutenství a záhuby všeho, co jen na světě žije.

Ozbrojená Evropa to od nás žádá jako dobrodiní pro členství a za rukojmí všeobecného trvanlivého¹⁷⁷¹ pokoje. Pařížané! Ani ozbrojená Evropa nebyla by v stavu vaše přání učinit, kdyby se to s jejími povin/n/ostmi nesrovnávalo.

Ve jménu¹⁷⁷² těch povin/n/ostí a ve jménu těch, které nejsvětější jsou, pravého náboženství se tejkající, odpřisaháme jemu všechno poslušství, abychme zase pod naši náležitou vrchnost přišli.“

Nato vydal senát pařížský následující vyjádření dne 2. dubna r. 1814:

„Mocnář země, ustanovující¹⁷⁷³ monarchii, jen dle ustanoveného společného vyjednání pozůstává. Že Napoleon Bonapart zprvu správnou a moudrou vládou národu franckému naději činil; že však to vyjednání, jenž jej s národem spojilo, přetrhl, učiněnou přísahu přestoupil, daně a platy nesmírné ukládal, hrozné, krvavé a dlouhé boje jen ze své pejchy vedl, zodpovídání ministrům a nepodrobenost soudních ouřadů zničil a zkažil; /8/ že svobodu v tlačením kněh etc. jakožto jedno z národních práv vlastní vůli své policie podrobil, sám tiskárny k své potřebě užíval, aby Francou/z/sko a celou Evropu oklamal; že ujednání¹⁷⁷⁴ a oznámení, kteréž senát přijímal aneb vydával, dle své vlastní vůle měnil a převracel neb i zničemňoval; že Napoleon, maje dle své přísahy národ francký šťastný¹⁷⁷⁵ činiti, on jej v propast ošklivosti uvrhl; že nechtěl pokoj přijíti,¹⁷⁷⁶ ježž byl

¹⁷⁷¹ Rkp.: Rukogmi ... trwanlyweho ... gegimi.

¹⁷⁷² Rkp.: Wegmenu ... tegkagicý ... přissly ... Nasledugicy Wygádřeni.

¹⁷⁷³ Rkp.: Ustanowugicy Monarchigi ... sprwu ... Nádegi ... Peychy ... minystrum ... Auřadu znjžčil a skazyl ... Wůly.

¹⁷⁷⁴ Rkp.: Ugednání ... Neb y zNičemňowal.

¹⁷⁷⁵ Rkp.: sstíástny ... Ossklywosti.

¹⁷⁷⁶ Přijíti pokoj = přijmout mír.

celý národ žádal a s nímž by jeho sláva nikoliv zmenšená byla; že marně užíval pomoc jak v lidu¹⁷⁷⁷ bojovném, tak v penězích, nechaje raněné bez pomoci lékařů v bídě a bolestech zahynouti – a protož ze všech těchto i jiných mnohých příčin jeho císařské panování přestalo a že sjednocená žádost Francouzů jest ihned¹⁷⁷⁸ pokoj způsobiti a slavné urovnání všech zemí v Evropě uvésti.

Zavřeno jest těmito třemi články¹⁷⁷⁹: I. Napoleon Bonapart jest z trůnu svržen a dědičné právo v jeho rodině věčně zničeno. II. Francou/z/ský národ i celá armáda jsou přísahy věrnosti k Bonapartovi zproštěni. III. Toto ustanovení bude zvláštním vyslanstvím do všech francou/z/ských krajin¹⁷⁸⁰ i k armádě zasláno a v hlavním městě bez prodlení oznámeno. Podpisy: Prezident Bartelemi, hrabě z Valense a sekretář Pastorek.¹⁷⁸¹

/9/ Z novin N: 19 dne 7. máje. Dne 3. máje při těch slavných radovánkách v Praze, jenž se konaly, že papež Pius VII. zase na svou stolic¹⁷⁸² v Římě dosedl, v týž den uvečer byly všechny kláštery a fary v celé Praze osvěceny, nejvíc ale kostel s[v]. Salvátora, jenž někdy jezuitský býval, v Starém Městě, vnitř i zevnitř se skvěl a v něm uvečer bylo slavné Te Deum laudamus zpíváno. Na balkónu (předvchodu) byl veliký obraz vystaven Jeho Svatosti papežské, též papežská trojí koruna, dva klíče a palmy v plném ohni se spatřovaly a pod tím podpis „PIVS VII.“

¹⁷⁷⁷ Rkp.: w lydu ... Peněžych ... pomocy.

¹⁷⁷⁸ Rkp.: y Hned ... spusobiti.

¹⁷⁷⁹ Rkp.: Czlánky ... sprosstěj ... wzlásstnjm.

¹⁷⁸⁰ Francouzskými krajinami míněny les départements (departementy).

¹⁷⁸¹ François Barthelémy (1747–1830), francouzský politik, 1790–1791 vyslanec v Anglii, 1791–1795 ve Švýcarsku, 1796–1797 člen direktoria, 1797 za monarchismus odsouzen k deportaci, od 1804 místopředseda senátu, od jara 1814 v čele rojalistické frakce, 1814–1815 předseda senátu, 1815–1817 ministr spravedlnosti; hrabě z Valense = Talleyrand, hrabě de Valençay a kníže de Benevento (viz níže); Claude Émmanuel Joseph-Pierre markýz de Pastoret (1756–1840), teoretik zákonodárství, po 1791 generální prokurátor, první předseda ústavodárného shromáždění, pro rojalismus odsouzen k deportaci, od 1804 profesor práva na Collège de France, od 1809 senátor, od 1814 sekretář senátu, od 1817 místopředseda senátu, od 1826 státní ministr, 1829–1830 kancléř.

¹⁷⁸² Rkp.: Stolycy w Ržjmě ... Neywjc ... spjwáno ... welyký ... Swátosti ... trogi ... klyče.

Pod tím bylo jiné osvícení¹⁷⁸³ s tímto ohnivým nápisem: „San-
Ctitate, Constantia sVa hosteM DeVICIt“, to jest Svatostí a tr-
pělivostí svou nepřítelů přemohl.

/10/ 16. dubna v Paříži obědvali¹⁷⁸⁴ spolu spojení mocnářové
císař rakouský, ruský, král pruský, bratr krále Ludvíka
XVIIIho, princ wírtensberský a nejvyšší jenerálové všech spoje-
ných armád v domě u našeho císaře pána. Pruský maršál Bly-
cher v Paříži se roz[s]tonal, ale zas uzdraven. On má na sobě
17 řádů, křížů, hvězd a jiných znamení své udatnosti, jenž byl
od spojených mocnářů dostal.

Dne 18. dubna náš císař pán jel do Nambuiletu¹⁷⁸⁵ a tam
svou dceru Marii Ludviku, císařovnu francou/z/skou, nyní vej-
vodkyni z Parmy a Piacenzy, radostně navštívil. Dne 17. t[oho]
zase do Paříže přijel.

Dosáhnutí Paříže a zavržení Bonaparta a učiněný od vylévá-
ní krve pokoj zadržel někdo v Paříži a neohlásil¹⁷⁸⁶ to ani Fran-
couzům, ani Engličanům proti sobě stojícím. Englický lord We-
lington na maršála Dalmáta¹⁷⁸⁷ neb z Dalmácie fran[couzského]
dne 10. dubna u města Tulosy udeřil, jej porazil a město Tulo-
su vzal, přičemž několik tisíc lidu padlo a mnozí prej stateční
rekové tam zahynuli. To se prej v Paříži velmi lituje.

Dne 19. dubna celý francou/z/ský senát aneb říditejská¹⁷⁸⁸
společnost odebral se k císaři rakouskému. Pan hrabě z Vrbna,
Čech, nejvyšší komorník, jej představil a kníže z Beneventu¹⁷⁸⁹

¹⁷⁸³ Rkp.: gine Oswjcení ... Swátosti a Trpělywosti.

¹⁷⁸⁴ Bratr Ludvíka XVIII. byl princ d'Artois (viz výše); wírtensberský princ byl ruský
generálporučík Eugen Fridrich Karl vévoda von Württemberg (1788–1857), velel
druhému armádnímu sboru, s nímž se vyznamenal na německém i východofran-
couzském bojišti. – Rkp.: Obědwaly ... Neywissi.

¹⁷⁸⁵ Nambuilet = snad Ambronay; Marie Louisa byla vévodkyní z Parmy a Piacenzy.

¹⁷⁸⁶ Rkp.: a neohlásyl ... stogicym ... porazyl ... několyk tisyc ... mnozý preg ... zahy-
nuly ... lytuge.

¹⁷⁸⁷ Míneň maršál Soult, vévoda Dalmatský (viz výše), poražený u Toulouse, ale podpo-
řivší restauraci, proto jmenovaný ministrem války.

¹⁷⁸⁸ Rkp.: Ržiditejská ... Cžech, Neywissi ... Ržeč ... spokogem.

¹⁷⁸⁹ Hrabě z Vrbna (viz výše); francouzský státník a diplomat Charles Maurice de Tal-
leyrand-Périgord, hrabě de Valençay a kníže de Benevento (1754–1838), původně
biskup autunský, po revoluci předseda Národního shromáždění, legát v Anglii,
obviněn z roajalistických paktů a donucen k anglickému a americkému exilu,
1797–1799 ministr zahraničí, 1800–1808 podruhé v čele zahraničního úřadu, od

k císaři /11/ slavnou díkočin[n]ou řeč vedl a císař mu též s pokojem slavně odpověděl. Obě ty řeči pro obšírnost psáti pomím.

Co Bonapart před svým zavržením míti chtěl a žádal:

1. Evgen Bouhornois,¹⁷⁹⁰ jeho pastorní syn, aby byl králem ve Vlaších a k tomu Benátsko, které v linevilem pokoji l. [1801] k Rakousům odevzdal, aby měl.

2. Krajiny podle Rejna a Nýderland aby bylo s Francouzi¹⁷⁹¹ spojeno a on aby byl pánem Antwerpu a řeky Šeldy.

3. Holand že postoupí, ale to postoupení bylo lstivé, neb byli by Holandrové přeci jeho poddaní. K tomu Nimwegen a díl krajiny podle řeky Wally.

4. Žádal vynahrazení a utvrzení pro všeliké¹⁷⁹² osoby z svého rodu: Jozef/ovi/ Bonapartovi, svému bratru, za ztrátu Španěl, Jarolímovi, též bratru, náhradu za ztrátu království vestfálského (a), Ludvíkovi za velké vojvodství Bergu a Kleve etc. Žádal také tři bibliotéky neb knihárny, jednu svou vlastní, druhou z města Fonteneblo¹⁷⁹³ a třetí z Paříže; též 160 svých vozů (b) – ale bylo mu vše odepřeno.

(a) Kteréhož byl sám tam udělal králem.

(b) Ani prej se tam nemůže na voze jezdit, jen na koni neb mezku a pěšky chodit.

20. dubna odjel Bonapart z Fonteneblu do Tropesu¹⁷⁹⁴ a jeho celé komonstvo přijelo do Paříže.

1807 arcikancléř, 1814–1815 vrchní komoří a ministr zahraničí Ludvíka XVIII., 1830–1835 velvyslanec v Anglii.

¹⁷⁹⁰ Francouzský maršál princ Eugène de Beauharnais, velkovévoda Frankfurtský (1781–1824), syn generála Alexandra de B. a Josephine, po ovdovění první manželky Napoleona I., místokrál italský, zeť bavorského krále, po Napoleonově pádu obdržel titul knížete von Eichstätt a vévody von Leuchtenberg; mluven lunévillský mír, datum jeho podpisu v rkp. vynecháno. Došlo k němu 9. 2. 1801, uzavíral druhou koaliční válku.

¹⁷⁹¹ Nijmegen; rameno Rýna Waal. – Rkp.: Francauzy spogeno ... Ržeky ... byly by ... předsy.

¹⁷⁹² Joseph, Jérôme a Louis Bonaparte (viz výše). Ludvík Bonaparte byl formálně velkovévodou z Bergu a Cleve po Napoleonově anexi Nizozemska, žil ve Štýrském Hradci. – Rkp.: wsselyke ... strátu Šspaniel ... Jarolýmowi.

¹⁷⁹³ Fontainebleau.

¹⁷⁹⁴ Saint Tropez.

/12/ Císař ruský Alexander Bonapartovi a jeho rodině za obydlí¹⁷⁹⁵ vykázal ostrov Elbu blíž ostrova Korzyky a do jeho smrti ročně 6 milionů liver, jemu samému polovic a jeho první manželce Jozefíně¹⁷⁹⁶ a ostatní rodině polovic. Item ta samá Jozefína má míti ještě svého ročního příjmu 1 milion fraňků a město Malmáson. Item někdejším králům španělskému, vestfálskému a holandskému, kteréž byl Bonapart udělal, 50 tisíc fraňků ročního platu vyvrženo.

Bonapart prej jeden díl svých vlastních pokladů do Ameryky poslal.

Francouzové mají¹⁷⁹⁷ spojeným mocnostem zaplatiti patnáct set milionů fraňků, a dokud zaplacíno nebude, obsadí spojená vojska 15 francou/z/ských pevností.

NB. Ostrov Elba sedí v moři 2 míle od toškánských a 6 mil od korzykánských břehů, okolo 10 mil dlouhý a široký; má obyvatelů 13 750, vynáší ročně dvakrát sto tisíc franků. Nejvíc jest tam lesů a voňavých křovin, v oudolích roste víno, fíky, olivy, pomoranče a jiné velmi šťavnaté ovoce, ale žádná jabka; sotva čtvrtý díl potřebným obilím se zasívá a na vozní jízdu jest velmi nezpůsobilý.¹⁷⁹⁸

Bonapartovy řeči a žehnání při jeho odjezdu psáti pomíjím. Žádal ještě předtím pařížské prozatímní¹⁷⁹⁹ vladařství o mnoho učených spisů a několik učených lidí aby mu bylo posláno.

/13/ Před odjezdem jeho věrný mamaluk Rustán,¹⁸⁰⁰ jehož byl z Afriky z Egypta přivezl a při svém boku vždycky měl a slavně choval, jej opustil a do Paříže utekl. Když odjeti měl, dal svého komorníka Koštansa volati, ale on se ukryl a nebyl k nalezení, ač pak před tím dnem 50 tisíc fraňků od svého pána darem na hotově dostal.

¹⁷⁹⁵ Korsika; livra z anglického „livre sterling“. – Rkp.: Obydly ... blyž ... Milyonu.

¹⁷⁹⁶ Josephine Marie-Rose de Beauharnais, rozená Tascher de la Pagerie (1763–1814) se prvně provdala za generála Alexandra vikomta de B., jednu z obětí revoluce, s nímž měla dvě děti, 1794–1809 prvá choť Napoleona I. Císař se s ní dal z dynastických příčin rozvést, zemřela 27. 5. 1814 v Malmaisonu.

¹⁷⁹⁷ Rkp.: magi spogenym ... obsaděgi.

¹⁷⁹⁸ Rkp.: tisyc ... Audalych ... Olywy ... Owotce ... obilym ... zasywá ... nespůsobný.

¹⁷⁹⁹ Rkp.: před tjm ... Prozatimny ... několyk.

¹⁸⁰⁰ Mameluk Rustan; komorník Constance. – Rkp.: z Egipta ... na hottowě.

Na ten ostrov Bonaparta doprovázejí jenerálové frančtí Bertrand a Drovot,¹⁸⁰¹ též od každého vojska spojených 1 jenerál a něco vojenské jízdy.

Maje odjeti takto se ještě slyšeti nechal: „Vpravdě málo veselí¹⁸⁰² na tom ostrově očekávati mohu, neb pro mne není jiného nic než prostra/n/ný žalář. Ale může se lehce státi, že tam nezůstanu a do Engličan se odeberu, neboť jen tam jest země pro veliké a svobodné předsevzetí zřízená.“

Z Paříže některé věci o Bonapartovi.¹⁸⁰³

R. 1813 30. března řekl Bonapart: „Kdyby již naši nepřátelé na vrchu Monmárt stáli¹⁸⁰⁴ (jest nad městem Paříží), ještě jim ani jednu vesnici z našeho velikého císařství nepostoupím.“ Nato dne 30. března 1814 vzdala se Paříž a 31. tohoto i z toho vrchu spojená vojska do Paříže vešla. Nemínil dát vesnici – a musil nechat všeho císařství hlavní světlici.

/14/ Roku 1796 dne 11. dubna počal Bonapart svůj vojenský život s bitvou, kterou u Monterotte¹⁸⁰⁵ dobyl a do vážnosti přišel – a po 18 letech dne 11. dubna 1814 odřekl se koruny francské a vla/š/ské i všeho panování a ztratil svou vážnost.

Bonapart prej taky vždy rád prorokoval, a poněvadž¹⁸⁰⁶ mnoho časem prorokoval, protož některé proroctví štěstí mu vyplnilo.

Tak r. 1808 prorokoval, že francou/z/ští vorlové¹⁸⁰⁷ v Kadixu a v Lyzaboně v Portugalu skvíti se budou: 0.

¹⁸⁰¹ Generál Bertrand (viz výše) byl určen jako Napoleonův adjutant; generál dělostřelectva Antoine baron de Douot (1774–1849) vedl dělostřelecké oddělení Napoleonova štábu, guvernér ostrova. S nimi byl na Elbě i brigádní generál Pierre Jacques Stéphen baron de Cambronne (1770–1842), posádkový velitel Porto-Ferrajo, po bitvě u Waterloo Angličany zajatý, po 1830 vikomt a generálporučík. Klid cestou výpravě zajišťoval divizní generál Jean Drouet hrabě d'Erlon (1765–1844), žijící 1815–1830 v bavorském exilu, před smrtí jmenovaný maršálem. – Rkp.: nětco Wogenske.

¹⁸⁰² Rkp.: Wessely ... gineho ... lehce ... Welyke.

¹⁸⁰³ Rkp.: Wěcy o Bonapártowj.

¹⁸⁰⁴ Montmartre. – Rkp.: stály ... Wesnicy ... Welykeho ... spogene ... wessly ... a musyl ... Swjetnicy.

¹⁸⁰⁵ Montereau. – Rkp.: stratil.

¹⁸⁰⁶ Rkp.: poněwáčž.

¹⁸⁰⁷ Cádiz, Lisabon. – Rkp.: Worlowe.

R. 1809, když zvítězil¹⁸⁰⁸ u Wagramu v Rakousích, dal všudy prohlašovat, že poslední armádu rakouskou potřel: 0.

Od r. 1808 až do /1/812 prohlašoval, že španělská zem v jeho moci jest a její ustanovení že bez budoucí změny zůstati musí: 0.

Od r. 1800 až do r. /1/813 prorokoval, že Engličané co nejdříve národní pankrot oznámí¹⁸⁰⁹ a vojnu sami nechají: 0.

R. 1812 prorokoval své armádě, že po bitvě u Moskvy kvartýry zimní v Moskvě míti bude: 0.

R. 1813 coufaje před Rusy ze Saska prorokoval, že ta ruská stáda¹⁸¹⁰ dobytčí brzy se domů vrátí: 0.

Ale poslední jeho proroctví bylo pravdivé, když r. 1814 dne 1. ledna řekl: „Ve třech měsících¹⁸¹¹ budto nepřátelé přes Rejn ustoupí, aneb já více nebudu.“ A vpravdě po třech měsících dne 1. dubna senát pařížský vydaným listem¹⁸¹² z trůnu jej svrhl.

/15/ TřICátIho PrWňIho Března Město Paříž Dosaženo a PegCha FranCká setřená.

Až Do Leta CztrnáCtIho

W přItomnIm stoLetI

nechal Pán tyrana zlého

trápiti zemské děti.

Však k svému trestu ho nechal,

jenž může horší býti

než ten, kdožkolivěk¹⁸¹³ spěchal,

aby jej mohl zabíti.

Již Apolion (a) světu zjevený,

Evropy hltoň již jest potřený.

Již pejcha¹⁸¹⁴ jeho co tráva zvadla,

koruna z něho jako list spadla.

Již co ten tyran v Evropě páchal,

jak baše Sinan (b) v krvi se máchal.

¹⁸⁰⁸ Rkp.: Swjtězyl ... Sspanijelská ... wgeho Mocy ... musy.

¹⁸⁰⁹ Rkp.: oznáměgi ... Qwartyry Zymnj.

¹⁸¹⁰ Rkp.: Ruské stáda ... wrátěgi.

¹⁸¹¹ Rkp.: Měsycych ...ustaupěgi ... w prawdě.

¹⁸¹² Rkp.: Lýstem.

¹⁸¹³ Rkp.: Kdožkolywěk.

¹⁸¹⁴ Rkp.: Pegcha ... Lýst ... zanjm pugde.

Ted' za ním půjde jeho odplata,
třebas že ujde umění kata.

Alexander, král macedonský, monarchii řeckou¹⁸¹⁵ mocně založil.

Alexander, císař ruský, monarchii franckou mocně rozbořil.
Stejné štěstí měli v rozmnožování,
ale ne v zachování.

Alexander¹⁸¹⁶ monarchoval 12 let,
Napoleon monarchoval 9 let a 11 měsíců.

Alexander nejvyššího¹⁸¹⁷ kněze církve židovské ctil jsa pohan,
Napoleon nejvyššího kněze církve křesťanské trápil jsa¹⁸¹⁸
křesťan.

Alexander k své moci a síle přimichoval spravedlnost jsa pohan,
Napoleon k své moci a síle přimichoval lest a zlost jsa křesťan.

Alexander panoval až do své smrti,
Napoleon musil panování nechat před smrtí.

(a) Zjevení s[v]. Jana, 9. kap.¹⁸¹⁹

(b) Baše Sinan, turecký ukrutník v Uhřích za Rudolfa II.¹⁸²⁰

/16/ Z novin N: 20, 14. máje. Dne 13. dubna skrz město Montargis¹⁸²¹ jel Bonapart na ostrov Elbu do svého ex[s]ilium v 6ti-spřežním kočáru a s ním jenerálové 1 rakouský, 1 ruský, 1 pruský, 1 englický a 1 francou/z/ský, an s ním seděl ve voze, jménem Bertrand.

Rusové potáhnou domů v 5ti kolonyjích¹⁸²² aneb taženích.
V prvním tažení bude lidu 25 000, koní 15 000, v druhém

¹⁸¹⁵ Rkp.: Ržeckau ... Stegne sstěsti měly ... né.

¹⁸¹⁶ Vavák srovnával Napoleona s Alexandrem Makedonským, nikoli Alexandrem I.

¹⁸¹⁷ Rkp.: Neywissjho ... Cyrkve ... gsauce.

¹⁸¹⁸ Rkp.: gsauce ... Mocy a sýle ... gsauce ... gsauce ... musyl.

¹⁸¹⁹ Vavák cituje konkrétní místo ze Zjevení Janova (NZ, Zj, 9, 11), kde se hovoří o zatroubení pátého anděla apokalypsy, po němž se rozevře jícen propasti, zemi zaplaví hejna hrůzných kobylek a: „Nad sebou měly krále, anděla propasti, hebrejským jménem Abaddon – to znamená Hubitel.“ Abaddon v řečtině zní Apollyón.

¹⁸²⁰ Mínen turecký vojevůdce z let vlády císaře Rudolfa II. Habsburského bašibozuk Sinan (vl. jménem Scipione Cicale, asi 1515–1595), rodilý Florentian, vyhrál řadu bitev, spravoval četná území, byl velkovezírem, potlačil vzpouru janičárů, ale boj o Uhry prohrál.

¹⁸²¹ Montargis poblíž Orléansu.

¹⁸²² Rkp.: Kolonyich ... zageti ... Lužicy ... gine ... které.

40 000 – 20 000, třetím 40 000 – 20 000, čtvrtým 40 000 – 18 000, pátém 35 000 – 15 000, dohromady lidu 180 000, koní 88 000. K tomu ještě přibudou ze zajetí, ze špitálů uzdravení a potáhnou přes saskou zem, Lužici, Sle[z]sko a Polsko, každé tažení jinou cestou a skrz jiná města, která já zde psáti pomím.

V Paříži svého krále Ludvíka 18ho příjezd velmi slavně se očekává.

Krajiny Parma, Piacensa a Kvastalla,¹⁸²³ pohromadě ležící, velmi krásné a ourodné, jsou císařovně Marii Ludovice odevzdané; mají a počítá se tam 500 000 duší a 120 mil.

12. dubna v městě hlavním englickém¹⁸²⁴ Londu velice slavné a skvostné radovánky se držely, že Francouzové přemožení jsou, které mně nemožné zde psáti.

Dne 1. máje měl nový král francký Ludvík 18. do Paříže slavně přijeti, o čemž budoucně.

/17/ Závěrek vojny francou/z/ské:

DIikI CzIňMe, CzeChoWe, Pánu Bohu,

že z DarV Boží MILostI

gest koneC franCoV/z/ský zLostI.

TřlčátIho prWňIho Března Město Paříž Dosaženo a PegCha franCká setřená.

Až Do Letta CztrnáCtIho

W prItoMnIm stoLeťI

nechal Pán tyrana zlého

trápiti zemské děti.

Však k svému trestu ho nechal,

jenž může horší býti

než ten, kdožkolivěk spěchal,

by jej mohl zabíti.

Ten Apolion¹⁸²⁵ světu zjevený,

Evropy hltoň, již jest setřený.

Již pejcha jeho co tráva zvadla,

koruna z něho jako list spadla.

¹⁸²³ Piacenza, Quastalla. – Rkp.: po Hromadě ležicý ... magi.

¹⁸²⁴ Rkp.: Englyckem ... Welyce.

¹⁸²⁵ Na tomto místě Vavák opakuje obsah poznámky z první verze básně (viz výše).

Nebude sedět více na trůnu
 a tlamou na svou hledět korunu.
 Aj, co ten tyran v Evropě páchal,
 jak baše Sinan¹⁸²⁶ v krvi se máchal!
 Již nenapřáhne svou hroznou střelbu,
 v smutku sám táhne na ostrov Elbu.
 Tam za ním půjde jeho odplata,
 třebaš že ujde umění kata.
 /18/ Ten římskou¹⁸²⁷ monarchiji lstně a /v/zpurně zkazil,
 již náš monarcha rakouský z něho slávu srazil.
 Chtěl dělat v Římě druhého Tarquína, (c)¹⁸²⁸
 však vyhnán jest – jako on – i s potomky svýma.
 Skřímánkové malí¹⁸²⁹ (d),
 vorel (e), lev (f) a kříž (g)
 jej 20 let přemáhali a přemohli již.
 Dub černohorský¹⁸³⁰ (h), jenž neshořel v Paříži,
 již tam i do vsí francké země nahlíží.
 Třetí evropejský vorel vnově upletený (i)
 jest silou téhož dubu jako prach smetený.
 Io Paean!¹⁸³¹ náš český černohorský dube,
 že tvá čest¹⁸³² ve třech dílech světa hlásiti se bude!(k)
 Alexander Veliký¹⁸³³ monarchiji řeckou mocně založil,
 Napoleon Nízký monarchiji franckou lstivě a chytře rozmnožil,
 Alexander Ruský s Františkem a Fridrichem zase ji mocně
 rozbořil.

¹⁸²⁶ I zde Vavák opakuje obsah poznámky z první verze básně (viz výše).

¹⁸²⁷ Rkp.: Ržimskau ... spurně skazyl ... srazil ... Ržjmě ... Tarqujna.

¹⁸²⁸ Jde o starověkou římskou legendu o dvou posledních římských kráľích, Tarquiniovi Priscovi a jeho synu Tarquiniovi Superbovi, dobyvatelích a svržených uzurpátorech, jejichž osudy jsou tak podobné, že lze usuzovat, že se v tradici zdvojilo vyprávění o vládě jediného vládce.

¹⁸²⁹ Skřímánkové = od skříniti: před Sluncem vycházeti. Zde ve smyslu skřivánci, tj. ti, kteří oslavují východ Slunce svým zpěvem. – Rkp.: malý ... přemahaly a přemohly.

¹⁸³⁰ Černohorský dub = dub je alegorie (viz níže Vavákovu poznámku) polního maršála Schwarzenberga, adjektivum „černohorský“ vychází z překladu jeho příjmení. – Rkp: Czernohorsky ... neschořel ... nahlyžj ... Ewropegský ... Sylau.

¹⁸³¹ Česky by se dal tento antický básnický výkřik přeložit „Hej, paián!“, jako označení chvalo zpěvu.

¹⁸³² Rkp.: Czestt ... djlých ... hlasyti.

¹⁸³³ Rkp.: Welyky ... Fridrychem.

- (c) Tarquín jest král římský.
- (d) Lotringové.
- (e) Císařství.
- (f) Čechové.¹⁸³⁴
- (g) Uhři.
- (h) Kníže z Šwarcenberku, náš rodič a pán český.
- (i) Francou/z/ský: 1. jest rakouský, 2. ruský.
- (k) V Evropě, Asiji a v Africe.

Tma ve dne jako v noci,¹⁸³⁵
 jenž ve Francouzích byla,
 a své lilium¹⁸³⁶ s mocí
 nevin/n/ě usmrtila.
 Nyní jsouc přemožena
 od tří světa mocnářů,
 tomu, od něhož třena,
 sama nadává lhářů.
 Teď, když světlo přijala,
 sází zas své lilium
 a zhoupci hlas přidala,
 by šel do ex[s]ilium.
 Dokud lilium měla,
 v cti a slávě se skvěla.
 Jak lilium uvadlo,
 slunce slávy zapadlo,
 již místo velebnosti
 má propast ošklivosti.
 /19/ Tma vyvohla¹⁸³⁷ vorla,
 jenž v prudkosti, ne zvolna,
 svým pyšným, lstivým letem (l)
 chtěl vlásti celým světem.
 (l) Lítáním.

¹⁸³⁴ Rkp.: Czehowe ... Czechsky.

¹⁸³⁵ Rkp.: Nocy ... Francouzých.

¹⁸³⁶ Rkp.: Lilyum s Mocý ... přigala, sazý ... zhaubcy ... ossklywosti.

¹⁸³⁷ Rkp.: wywolyla ... pissnym ... Lýtánjm.

Ale skřiváci¹⁸³⁸ jarní
jeho let prudký, valní
v jeho zemi a městě
strhli a jsou tam ještě.
Vorel jsa zbaven letu
musil dát vejhost světu,
a chtě Evropu míti
musil z ní na moře jíti.

Alexander Veliký¹⁸³⁹ a Napoleon Nízký stejní byli v bojování,
ale ne v spravedlnosti a v dlouhém zachování.

Alexander monarchoval 12 let
a Napoleon 9 let a 11 měs[íců]. (m)

Alexander k své moci a síle přimichoval spravedlnost jsa
pohan,

Napoleon k své moci a síle přimichoval lest a zlost jsa křesťan.

Alexander nejvyššího kněze církve židovské ctil jsa pohan,

Napoleon nejvyššího kněze církve křesťanské trápil jsa křesťan.

Alexander náboženství židovské i pohanské v pokoji¹⁸⁴⁰ nechával,

Napoleon dle své vůle sněm duchovní zakládal. (n)

(m) L. 1804 10. máje vyvolen, 2. prosin[ce] korunován.

(n) O sněmu duchovním v Paříži viz v dílu VI. těchto spisů na
rok 1811 stránka 63, 95 a 97.

Alexander byl /k/ poddávajícím se milostivý,

Napoleon byl v všem lživý a lstivý.

Po Alexandrovi zůstali přátelé jeho v světě oslavení,

po Napoleonovi zůst[ali] přát[elé] jeho všeho zbavení.

Alexandra mrtvého země přijala,

Napoleona živého na moře vyhnala.

Všudy přidával jen hoře k hoři,

slušno, by skládal své oučty v moři.

Strom svobody již se skácel,

¹⁸³⁸ Rkp.: Skřjwáncy ... strhly ... musyl ... chticý.

¹⁸³⁹ Rkp.: Welyký ... byly.

¹⁸⁴⁰ Rkp.: Mocy a Sýle ... Pokogi ... Poddáwagicym ... zustaly.

co se v světě natrmácel,
Bellonu Neptonus¹⁸⁴¹ smácel.
Rus, Uher, Čech, Slovák, Němec
již nese bobkový věnec.
My se z toho radujme,
Pánu Bohu děkujme;
že jsme přečkali ten rámus,
pějme Te Deum laudamus!
/20/ Dáno ze WsI MIILCžIC Letos.¹⁸⁴²

Z novin N: 21 dne 21. máje 1814. Dne 28. dubna císařský jenerál hrabě Najperk vtrhl bez odporu do města Mediolanu ve Vlaších, jehož tamní obyvatelové s veselostí přijali,¹⁸⁴³ a toho dne taky vojska vla[š]ská z Mantuje vytáhla a jenerál Majern císařský tam s velikou slávou vešel.¹⁸⁴⁴

4. máje hauptkvartýr maršála Bellegarde do Mediolanu přeložen. Vojska císař[ská] táhnou k Turínu a po celém téměř Piemontu se rozkládají.¹⁸⁴⁵

Vojsko krále neapolského,¹⁸⁴⁶ co ho ještě bylo u Francouzů pozůstalo, zpátkem¹⁸⁴⁷ domů táhne, neb on musil taky pod rukou Bonapartovou státi, ale letos /se/ odtrhl.

Vypsání všech vojsk, kteráž proti Francouzům v nynější vojně v poli stála: Němců 290 120 mužů, císař[ských] rakouských

¹⁸⁴¹ Bellona byla u starých Římanů bohyně, která zapřahala koně do Martova bitevního vozu. Že ji smácel bůh moří Neptun, je narážka na Napoleonův exil na ostrově.

¹⁸⁴² Na tomto místě Vavák napsal na okraj: „NB. To patří k předešlému psaní.“ Poznámka vyjadřuje skutečnost, že báseň tvoří celek s první, podobnou básní, která byla snad přípravnou verzí této.

¹⁸⁴³ Rkp.: přigaly ... wytáhly ... welykau.

¹⁸⁴⁴ Mediolan = Milán; Mantova. – Rakouský polní podmaršálek Adam Albert hrabě von Naipperg (1775–1829) se vyznamenal ve válkách s Francií o Itálii, přišel o oko, 1811–1812 vyslanec ve Švédsku, od 1815 nejvyšší hofmistr bývalé císařovny Marie Louisy, otec tří jejích dětí, po Napoleonově smrti 1821 její manžel; rakouský generálporučík Wilhelm Fridrich Mayern (1760–1829), od 1809 přední organizátor landwehru, jeden z jeho velitelů, 1815 řídil přejímku uměleckých děl ukořistěných Francií, potom v diplomatických službách. Zřejmě omyl, míněn proto asi polní podmaršálek Christian Fridrich von Mayer (†1846).

¹⁸⁴⁵ Rkp.: Hauptqvartir ... Turynu ... rozkládagi.

¹⁸⁴⁶ Míněn Joachim Murat.

¹⁸⁴⁷ Rkp.: spátkem ... musyl ... Njněgssi ... Poly.

250 000, císařských ruských 250 000, Průšanů¹⁸⁴⁸ 200 000, Švejdů 30 000, Engličanů v Španělsku a Nýderlandu 60 000, Španělů a Portugalů 80 000, Neapolitánů 30 000, Dánů neb Dene-marků 10 000 – všeho dohromady jeden milion 30 tisíc 120 mužů.

Dne 3. máje francouzský maršál Dávu¹⁸⁴⁹ již taky z Hamburku (kde Labe do moře vpadá) vytáhl a ruský generál Benningson /se/ tam hned zase nakvartýroval.

2. máje Maria Ludovika, arcivejvodovna z Parmy, i se synem svým, mladým Bonapartem, přijela do Bazileje.¹⁸⁵⁰

/21/ Dne 3. máje Ludvík XVIII., nový král francouzský, s velikou slávou do Paříže vjel a tam ještě s větší uvítán a přijat. Obšírné vypsání toho zde psáti pomímám.

K pozorování zůstává, že po Ludvíkovi Šestnáctém, jehož byli Francouzové stali,¹⁸⁵¹ zůstal syn Ludvík, 9 let starý, a toho zmatení Francouzové dali nejprv vyřezat, aby z něho žádné pokolení nepošlo, od čehož on umřítí musil. Nyní ale přeci za Ludvíka XVII. se počítá, poněvadž králem rozeným byl a králem bytným¹⁸⁵² býti měl a nevinně usmrčen jest.

4. máje v Paříži císařové rakouský a ruský a králové pruský spolu s francouzským a lord Welington englický prohlíželi všeska tam dosavád stojící¹⁸⁵³ vojska.

Dne 2. máje v městě Fréjus s doprovázením císařského generála Kollera a englického obršta Kampela Napoleon Bonapart vstoupil na englickou k tomu připravenou fregatu a odploul na ostrov Elbu.¹⁸⁵⁴ Do Avignonu prej jel bezpečně, ale odtud přes město Ajx až do Fréjus měli co páni komisaři, jenž s ním jeli

¹⁸⁴⁸ Rkp.: Průssanu ... Sspanielých ... Neapolytánu ... Million.

¹⁸⁴⁹ Francouzský maršál Davoût (viz výše); ruský generál Benningsen (viz výše). – Rkp.: naqvartiroval.

¹⁸⁵⁰ Rkp.: arcyWegwodowna ... Bazylege.

¹⁸⁵¹ Rkp.: byly ... stialy ... daly neyprw ... musyl ... předsy.

¹⁸⁵² Bytný = zde ve smyslu skutečný.

¹⁸⁵³ Rkp.: Prohlyžely ... stogicý.

¹⁸⁵⁴ Fréjus; Avignon; Aix. – Rakouský polní podmaršálek Franz sv. pán von Koller (1767–1826) byl českého původu, generální adjutant polního maršála Schwarzenberga, později velitel armády v Itálii; britský plukovník Sir Archibald Campbell (1780–1843) byl ve Španělsku adjutantem maršála Wellingtona, později vítěz v Barmě a generál pěchoty. – Rkp.: měly ... gely ... stogicý ... předse přinutceno ... hlasytě.

a vojsko měli, lid všudy stojící zdržovati, aby zdraví a živobytí zachovati mohl. Ale jeho komonstvo bylo přece přinuceno zdraví nového krále Ludvíka hlasitě vyvolávatí.

Deklarací¹⁸⁵⁵ neb prohlášení krále, jak se byl všemu národu franckému prohlásil k budoucímu panování, pomímím.

Náš císař pán knížeti Šwarcenberkovi a knížeti Meternýchovi své vlastnoruční psaní poslal, jejich erby rozmnožil a panství v Uhřích přislíbil; datýroval to v Paříži 21. dubna r. 1814. Ta obě psaní nacházejí se v novinách N: 21.¹⁸⁵⁶

/22/ V zemi dánské neb denemarské při volení krále na tři strany prej se lid rozděluje: I. a nejsilnější¹⁸⁵⁷ strana, jenž prince Kristiána králem volí, taky se na dva díly dělí; z nich jeden chce, aby přijal král předepsané vejminky a bez budoucího dědictví, druhý ho chce míti beze všech vejminků, aby byl neomezený. II. strana chce míti spojení se Švejdskem a tak větší moc a panování způsobiti.¹⁸⁵⁸ III. velmi též zmnožená strana žádá a chce demokratické nepoddané vladařství bez krále. Jak to dále bude, čas ukáže.

Z novin N: 22 dne 28. máje. Z Francouz: Když Bonapart, maje¹⁸⁵⁹ na ostrov Elbu odjeti, ve Fontaneblo byl, přijel k němu švejdský dědičný princ koruny a v oči mu vytýkal, že a proč tomu chtěl a o to se snažil, aby on (týž princ) v Štokholmu, hlavním švejdském městě, zamordován byl.

V Paříži pokoj vyjednávají¹⁸⁶⁰ tito p. p. minýstři: Z strany rakouské kníže Meterných a hrabě Stadion, ruská hrabata Nes-

¹⁸⁵⁵ Rkp.: Declaracj ... prohlásyl.

¹⁸⁵⁶ Rkp.: přislybil ... ty ... nachazegise.

¹⁸⁵⁷ V Dánsku vládl po Kristiánovi VII. (1749–1808, panoval od 1766) jeho nevlastní bratr Fridrich VI. (viz výše). Jeho jediný syn korunní princ Kristián (Kristián VIII., 1786–1848, panoval od 1839) vedl 1814–1815 proti otci opozici, jako norský místodržitel se nechal prohlásit dědičným norským králem, což však mocnosti neuznaly, zemřel bez potomků. – Rkp.: Neysylněgssi ... Wolý ... dělý ... Wegmjnky ... budaucýho.

¹⁸⁵⁸ Rkp.: Sswegdskem ... spusobiti ... demokraticke ... Cčas.

¹⁸⁵⁹ Fontainebleau. – Rkp.: Magíc.

¹⁸⁶⁰ Metternich (viz výše); Johan Philipp Karl hrabě Stadion-Werthausen (1763–1824), bývalý rakouský vyslanec ve Švédsku, Velké Británii, Prusku a Rusku, stávající dvorský a státní kancléř, brzy ministr financí; Nesselrode (viz výše); ruský diplomat Andrej Kirillovič hrabě, od 1815 kníže Razumovskij (1752–1836) byl postupně vy-

selrod a Rozumovský, engličtí lordové Kastlererg a Aberden, Katharta a pan Stuardt, pruský p. baron z Hardenberku a Humbol/d/t, francou/z/ské kníže z Beneventu.

V městě Frejus na břehu mořském v krajině Provence z toho domu Bonapart, do něhož byl z moře vstoupil, když z Egypta¹⁸⁶¹ přijel, zase na moře, a sice na anglickou fregatu vstoupil a na ostrov Elbu /23/ odjel. Když odjeti měl, přinesen byl jeho obraz a před jeho očima veřejně spálen. Ostatně jaké v lidu pozdvižení bylo, jak ke kočáru se tlačili i dvírka již otvírali, aby ho zahradili; jiní křičeli „Dolů s ním! Dolů s ním!“; i ty ženy kamením naň házely a jej proklínající nejhorší jména mu dávaly, křičíce „Usmrťme tyrana!“ Kdyby jej byli ti s ním odeslaní generálové s vojskem nehájili, měl v rukouch těch lidí zahynouti.

Byl tu taky ještě od Bonaparta sem vypovězený a v zajetí¹⁸⁶² držený kardinál Gabrielly; uslyšev ten křik, přistoupil k oknu. Toť lid křičel: „Živ bud' pan kardinál! Živ bud' král Ludvík! Ať umře tyran!“ A to se stalo v městě Organu,¹⁸⁶³ dříve než do města Frejus přijel. Z obšírného toho vypsání jen tak krátce jsem zde položil vejtah.

Dne 4. máje Bonapart na ostrov Elbu přijel.

Přístav mořský při městě Genuji¹⁸⁶⁴ ve Vlaších zase jest za svobodný prohlášen, an pod mocí francou/z/skou byl podroben.

slancem ve Švédsku, Neapolsku a velvyslancem v Rakousku; Castlereagh (viz výše); britský diplomat George Hamilton Gordon hrabě Aberdeen (1784–1860) byl sekretář ministra zahraničí, později dvojnásobný ministr zahraničí a ministerský předseda; britský generál pěchoty William Shaw hrabě Cathcart (1755–1833), přítel lorda Wellingtona, velitel expedice v Dánsku a Norsku, velvyslanec v Rusku, otec Wellingtonova adjutanta Sira George C. (1794–1854); britský generál pěchoty Charles Stuart baron of Rothesay (1779–1849), významný diplomat, velvyslanec v Rakousku; Karl August sv. pán von Hardenberg, od 1814 kníže (1750–1822), pruský státník, od 1810 státní kancléř, iniciátor rusko-pruského spojení proti Napoleonovi; Humboldt (viz výše); kníže z Beneventa (viz výše). – Rkp.: wygednawagi tijto P. P. ... Ruske ... englicke.

¹⁸⁶¹ Fréjus. – Rkp.: Egypa ... syce ... prodzwjzeni ... dwýrka ... Proklynagice ... byly ... nehágily.

¹⁸⁶² Kardinál Giulio Gabrielli (1748–1822), 1801–1808 státní tajemník papežského státu, pro odpor vůči Napoleonovi jím sesazen a držen v nuceném exilu ve Francii, kde tvořil společnost papeži, po návratu do Říma od 1814 prefekt Koncilové kongregace. – Rkp.: Zagei ... uslisse.

¹⁸⁶³ Organ = ves u Castelnau.

¹⁸⁶⁴ Janov. – Rkp.: Mocy.

Město hlavní ostrova Elby jest Porto–Ferrajo, a tam Bonapart z moře vystoupil.

D[ne] 8. a 9. máje Francouzové pod vůdcem Dávem¹⁸⁶⁵ z Hamburku vytáhli a domů se vracejí. Kupecké šify a všecka zboží zase mají svobodu tady se plaviti a přistavovati, když jen clo zaplatí. Rusové do Hamburku vtrhli.

/24/ Novější¹⁸⁶⁶ zprávy oznamují, že obyvatelé ostrova Elby nechtěli Bonaparta přijíti a proti němu povstali. Proto že musil od břehu odstrčiti, a ta englická fregata že jej budto na ostrov Maltu, aneb do Gibraltalu zavezla, což dále se oznámí.

Z novin N: 23 z 4. června 1814. Dne 17 máje v městečku Neveklově na panství tloskovském v kraji berounském oheň za 1 hodinu děkanství, školu, masné krámy a 52 domy strávil.¹⁸⁶⁷

Ve Vídni činí se slavné chystání a strojby k přivítání Jejich c. k. Milostí.

14. máje v Paříži držáno bylo slavné requiem za krále Ludvíka 16ho a 17ho, též Marii Antonínu královnu, arcikněžnu¹⁸⁶⁸ rakouskou, a Alžbětu, princezku francou[z]skou, kteréž byli /v/zbouření Francouzové r. 1792 usmrtili.¹⁸⁶⁹

Těž zpráva se činí, že Bonapart zemi francou[z]ské zanechal 1, 400 milionů¹⁸⁷⁰ dluhů, které ona zaplatiti musí; s tím se vždy více jeho šálení poznává.

Vojsko rakouské, ruské, pruské, bavorské et[c]. již se z Francouz domů navracejí.

Dne 8. máje okolo Hamburku vydaných platů Francouzům činí sumu 125 milionů fraňků. Větší ale suma jest města a před-

¹⁸⁶⁵ Maršál Davoût. – Rkp.: vytáhly ... ssiffy ... wtrhly.

¹⁸⁶⁶ Přijíti = zde ve smyslu přijmouti; Gibraltar. – Rkp.: Nowegssi Spráwy ... nechtely ... powstaly ... musyl.

¹⁸⁶⁷ Tloskovské panství na Benešovsku včetně Neveklova náleželo tehdy Fridrichu říšskému hraběti von Pourtalès (1779–1861), potomkovi hugenotského rodu, nejvyššímu ceremoniáři pruského královského dvora.

¹⁸⁶⁸ Rkp.: arcykněžnu ... Prynckesku ... byly ... usmrtily ... Správa.

¹⁸⁶⁹ Ludvík XVI. (viz výše); Ludvík XVII. (viz výše); Marie Antoinette Habsbursko-lotrinská (původně Marie Antonie, 1755–1793), dcera Marie Terezie a Františka Štěpána Lotrinského, od 1770 žena Ludvíka XVI.; princezna Alžběta Filipina řečená Madame (1764–1794) byla sestra Ludvíka XVI., která žila s jeho rodinou a sdílela s ní její tragický osud. V dataci 1792 se Vavák zmýlil.

¹⁸⁷⁰ Rkp.: Milyonů ... musy ... z Francaus.

městí Hamburku: na míli¹⁸⁷¹ okolo města krásné okolí v rozličných staveních, zahradách, tvrzích a vesnicích všecko zkaženo, spáleno a v nic uvedeno, takže jsou tu nespočítatelné škody.

12. máje komendant Dávu¹⁸⁷² byl v Hamburku vzat a do Paříže k odpovídání pod stráží vezen. Jaký konec!

/25/ Již mnohé dny a hodiny
čtli¹⁸⁷³ jsme jen samé noviny,
nyní pak v své milé vlasti
čteme své bídy a strasti.

Počasy a domácí nahodilosti roku 1814 od 1. ledna až do měsíce máje jsou napsané v dílu VI. těchto rukopisů.

Dne 10., 11., 12. a 13. máje veliké¹⁸⁷⁴ mrazy a ledové na stojaté vodě a přitom zimy. Tráva růsti nemohla, dobytek, ani ten ovčí, pastvu neměl, tím méně hovězí. Květy ovocné větším dílem pomrzly, málokde co zůstalo.

Zmrzly také v zemi zasité¹⁸⁷⁵ hráchy, vikve, ječmeny, ovsy a vycházely velmi řídky. Zmrzly taky ječmeny a fazole, zelené ozimní osení zčernalo a zapadlo, od země nerostlo. A k tomu začalo se veliké sucho, větry suché a zimavé každý den a ranní mrazy všecky ourody hubily.

V nízkých zemích skrze od sněhu pošlé vlhkosti¹⁸⁷⁶ nemohlo se dříve sít až okolo svatých Filipa a Jakuba, i po nich 10. a 14. máje ještě lidé sili, a to zase pro sucho nemoh[1]o ven vyjít. Když já toto dnes 6. června píši, ještě pozdě síté ječmeny a ovsy nevycházejí, a co zmrzlo, to již nevyjde.

Žita¹⁸⁷⁷ /j/sou nízká a kratičkého klasu, málo zrna dají i málo taky slámy; obyčejného žita poloviční stéblo a poloviční klas letos jest. Pšeničné přížinky¹⁸⁷⁸ nebyly k vidění.

¹⁸⁷¹ Rkp.: Mjly ... Okoly ... Twrzych a Wesnicych ... skaženo.

¹⁸⁷² Davoût.

¹⁸⁷³ Rkp.: Čztly ... domácí ... Měsyce.

¹⁸⁷⁴ Rkp.: welyke ... Zymy ... Howězy.

¹⁸⁷⁵ Rkp.: zasyte ... Wykwe ... Ozymnj ... sčernalo ... welyke ... zymawe.

¹⁸⁷⁶ Svátek sv. apoštolů Filipa a Jakuba Menšího připadá na 3. května. – Rkp.: Wlchkosti ... sýt ... S. S. Filypa ... Czerwna ... syte.

¹⁸⁷⁷ Rkp.: Žitta ... nizke ... scžernaly ... Lýsti ... a malyčko ... w Lesych.

¹⁸⁷⁸ Přížinky = ta část obilí, která se utíná při žních.

Ovce se nestříhaly, až okolo s[v]. Jana Nepomuckého.¹⁸⁷⁹ A to ještě přidám, že v těch májových dnech na mnohých stromech vršky větviček zmrzly a zčernaly a mnohé stromy od toho mají listí žluté a maličko ve vrškách rostou. V lesích listí na dubích, jasanech et[c]. zmrzlo a usychlo.

/26/ Každý hospodář se rmoutí, že po takovém od r. 1813ho vyprázdnění skrz velké daně, skrz vojsko, skrz škody v hovědech, zameškání práce, nezasetí všeho obilí na zimu¹⁸⁸⁰ nyní tak málo kliditi bude. Pane Bože, smiluj se nad námi!

Dne 17. máje v Chotouni se stalo v přítomnosti uroz[eného] a statečného rytíře¹⁸⁸¹ pana Jindřicha Hrušovského z Hrušova (kterážto starožitná rytířská familije již od r. 973 osm set a 41 let v Čechách žije) a uroz[eného] p. Františka Poula, sirotčího, onen krajský pan komisař, tento zádušních věcí počet vedoucí, spolu s vědomostí j[emnost]pána vrchního Jana Wolframa, že tamní starožitný a bývalý farní kostel svatých Petra a Pavla jakožto v ouzkém místě mezi stavením stojící, malou v sobě volnost a malý hřbitov mající a od 20 let pádem (že do něho vejít ani se nedá) hrozící a protož obnovovat se mající, což by velkého nákladu potřebovalo.

Naproti tomu kapla s[v]. Prokopa, na místě narození jeho stojící, než tento kostel jest větší, od ohně bezpečnější, troje dvěře a okolo sebe volnost mající, nyní posléz od obce chotouňské¹⁸⁸² koupená a taky velkou opravu potřebující – jakož pak již dříví na ni se tesá, které z darovaných a[l]mužen se koupilo. NB. Já sám, jenž toto píši, 117 zl. na tu kaplu jsem nažebрал a tam r. 1811 dne 4. Juli v týž kapli v zakristiji Václ[avu] Šmejkalovi, kostelníkovi, odvedl jsem 92 zl. a 16. Juni panu faráři škramnickému 25 zl., oboje proti kvitanci, a tak vjednom 117 zl.

¹⁸⁷⁹ Svátek generálního vikáře Jana Nepomuckého (Johánka z Pomuku, asi 1345–1393) je 16. května.

¹⁸⁸⁰ Rkp.: obily ... Zymu ... Klýditi ... Smilûg.

¹⁸⁸¹ Krajský komisař se celým jménem jmenoval Jan Jindřich Hrušovský ryt. z Hrušova. – Rkp.: Ritjře ... wěcy ... wedaucý ... S. S. ... mezy ... stogicý ... Hržbýtow magicý ... Hrozycý.

¹⁸⁸² Rkp.: nýnj ... Chottaunske ... potřebugicý ... Kaply w Zakrystjgi ... Qvitanci.

Nyní tedy, aby budoucně obec dvojí¹⁸⁸³ náklad a forování na dva kostely neměla, právo farní i věno polní etc. od kostela svatých Petra a Pavla přeneše[no] k s[v]. Prokopu, a ten se lépe a dokonale opraví, vyprošená almužna k tomu se přidá, oltář sv. P[etra] a P[avla] se tu taky postaví. Sám slav[ný] ouřad dohlížeti a řídití bude.

/27/ Pak kostel svatých Petra a Pavla se docela rozboří a širší hřbitov se učiní, an nyní dost malý jest. Zvonice a kostnice tu jen zůstane. K tomu prohandlování nejprve sousedé přivoliti nechtěli, obávajíce se, že by tu kapli uroz[ený] p. Šustr, držitel dvora Berkova, koupil a z ní bydlitelnou tvrz učinil; když se ale ztvrdilo, že se to nestane, tehdy přivolili.¹⁸⁸⁴

Byli¹⁸⁸⁵ ještě při tom důstoj[ný] pán Leander Navrátil, arcibisk[upský] vikář a děkan dobřichovský, a veleb[ný] p./án/ Václ[av] Zákora, farář škramnický, jakožto pastýř toho místa, a odtud podalo se to do Prahy k slav[né] konzistoři, též k administraci a kde víc to patří.

V polovici¹⁸⁸⁶ máje Rusové, jenž v záloze, rezervě, okolo Kolína, Zásmuk, Kostelce, Benešova atd. leželi,¹⁸⁸⁷ začali se hejbatí a po houfích přes Nymburk a Mladou Boleslav domů odcházeti.

NB. Ten pan krajský komisař Hrušovský z Hrušova, jedoucí¹⁸⁸⁸ dne 18. máje z Chotouně a zde na rychtě poobědvav, spolu s panem sirotčím a panem justiciářem Šeplem po tom obědě prohlíželi onu sadskou struhu, jenž vedle Kanůvek teče, a ta má se brzce vyklízeti. Témuž p. k[rajskému] komisařovi vypsals jsem z Paprockýho¹⁸⁸⁹ začátek jeho rodu od r. 973 a několik

¹⁸⁸³ Rkp.: dwogi ... Węno ... S. S. ... dohlýžeti.

¹⁸⁸⁴ Mínen profesor a děkan pražské právnické fakulty, jedno období univerzitní rektor Michael Schuster (1767–1834), přední znalec občanského práva a právní zástupce beřkovických Lobkoviců. – Rkp.: S. S. ... Ssjrssj Hřbýtow ... přiwołyti nechtěly ... Kaply ... Bydlytelnu ... přiwołyly.

¹⁸⁸⁵ Rkp.: Byly ... Conssistoři ... Administracy.

¹⁸⁸⁶ Rkp.: Polowicy ... Kolyna.

¹⁸⁸⁷ Rkp.: ležely, začaly.

¹⁸⁸⁸ Rkp.: gedaucy ... z Chottauně ... Richtě ... prohlyžely ... Wyklýzeti – Scheppl.

¹⁸⁸⁹ Titulářem Vavák mínil vzácnou publikaci, kterou měl ve své knihovně, Bartoloměj Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle (asi 1543–1614): Diadochos, id est Successio,

osob, kdy který byl a jak se jmenoval – rytíř z Hrušova, z Titulářů jsem vytáhl a p. sirotčí mu to do Jičina poslal.

V tom čase obilí¹⁸⁹⁰ suté mělo cenu: Pšenice 14 a 15 zl., žito 9 zl. 30 kr., též 45 /kr./, a taky 10 zl. 15 kr., ječmen 8 zl. 30 kr. a taky 9 zl., oves 6 zl., hrách 16 zl., proso 14 zl.

Velikým suchem již všickni lidé se rmoutili a v každé vsi u kříže za deštiček se modlili. Jarní osení již začínalo schnouti a bžeti.

Dne 24. máje papež do Nového Města¹⁸⁹¹ přijel, bez vsí slávy.

/28/ Hod slavný svatodušní byl XXIX. máje. V týž den z král./ovského/ města Čáslavě mnohem více než jindy poutníků do Staré Boleslavě tudy naskrz přešlo. I u mne uroz[ený] pan Antoň Fiala, bývalý purkmistr¹⁸⁹² a nyní král./ovské/kraj[ské] kasy kontrolor, spolu s p. Veseckým oba obědvali a jiných p. p. měšťanů asi 15 sem též vešlo.

V ten den právě v poledne, když vsudy lidé obědvali,¹⁸⁹³ vyšel oheň v Černém Kostelci při velikém větru a takřka za 1 hodinu 100 stavení obklopil, že z nich téměř nic odneseno býti nemohlo. Od Pražské brány k rathouzu a odtud až po školu, též okolo kostela s[v]. Jana Křtitele a všecka ta stavení, jenž slove Na Poustkách, až do země strávená /j/sou a jedno dětátko v kólibce¹⁸⁹⁴ uhořelo. Oba kostely i zámek se svým kostelem a špitálem i dvorem šťastně obstály. Pán Bůh rač nás od toho neštěstí chrániti!

29. máje, na HoD S:DvssňII, Dnes KosteLeC ČžernI VIhořeL.
Že v tom městě vody málo,
mnohem víc stavení /v/zplálo;
přes ploty se oheň semení,
hned bylo vše v jednom plameni.

jinak Posloupnost knížat a králův českých, biskupův i arcibiskupův pražských a všech tří stavův slavného království českého, tj. panského, rytířského a městského, krátce sebraná a vydaná, Praha 1602. – Rkp.: Několik Ossob ... Gitčina.

¹⁸⁹⁰ Rkp.: Obily sutte ... rmautily ... wsy ... modlyly.

¹⁸⁹¹ Zřejmě do Neapole.

¹⁸⁹² Rkp.: Purkmjstr ... Cassy-Kontrolor ... obědwaly ... asy.

¹⁸⁹³ Rkp.: Lyde obědwaly ... Čžernym Kostelcy ... Pražské.

¹⁸⁹⁴ Rkp.: strávene ... Kolybce ... sstiatně ... splálo ... plotty.

Dne 4. června, v sobotu před nejsvětější¹⁸⁹⁵ Trojicí, uvečer Pán Bůh nám poslati ráčil hojný a tichý déšť od západu, an nepršelo předtím jak v Zelený čtvrtek 7. dubna a něco málo na s[v]. Vojtěcha. Budiž z toho pochválena nejsvět[ější] Trojice!

14. téhož skrz Poděbrady přešlo 1000 zajatých Francouzů, an z pevnosti Plesu domů se vraceli.¹⁸⁹⁶ Bylo jich tam 4000 a z nich 700 umřelo. Dne 16. téhož zase jich šlo 900. Mezi těmi všemi viděli jsme nejvíce 14ti-, 15ti-, 16ti- etc. letých chlapců, jenž bídne vyhlíželi.

/29/ Dne 9. Juni byl svátek Božího těla. Při chladném větru mračilo se, jako by pršet chtělo, a protož procesí ke 4 oltářům se nevedlo, ač pak nepršelo.

Dne 10. téhož mrazivý¹⁸⁹⁷ vítr byl a každý den studeno, takže po tom radostným dešti 4. Juni málo se obilí spravovalo. Žita se metala s kratičkým klasem, ječmeny a pšenice ještě v zemi zůstávaly a též maličké klásky ukazovaly. Větrové zase zem sušili, takže do 10. Juni zase veliké sucho se vidělo.

Dne 29. máje umřela Jozefína de Boharnoá,¹⁸⁹⁸ první manželka Bonapartova, s kterou že ho papež Pius VII. rozvésti¹⁸⁹⁹ a s Marií Ludvikou rakouskou potvrditi nechtěl, proto jej v tuhém zajetí a rozličném nenáležitém chování až do svého vlastního zavržení držel.

Dne 3. máje v městečku Kardašově Řečici¹⁹⁰⁰ v domě tamního purkmistra od másla z neopatrnosti se zapálilo a v malé chvíli tamní slovutný farní kostel s[v]. [Jana Křtitele] a 76 domů vyhořelo. NB. V Černém Kostelci rovně tak se zapálilo, když na rozpuštěné máslo hodilo se mokré maso z telecích nožiček, od čehož máslo komínem vyletělo.

10. Juni adjunkt¹⁹⁰¹ střebestovský Leopold Richter s těšitelnou zásobou svého jmění odešel odtud na Křesetice a sem

¹⁸⁹⁵ Rkp.: Sobothu ... S. S. S. Trogicy ... Tijchy ... něteo.

¹⁸⁹⁶ Ples = Josefov. – Rkp.: wracely ... Mezy ... widěly ... wyhlyžely ... Procesy.

¹⁸⁹⁷ Rkp.: Mrazywý ... obily ... mataly ... sussily.

¹⁸⁹⁸ Josephine de Beauharnais (viz výše).

¹⁸⁹⁹ Rkp.: rozwedsti.

¹⁹⁰⁰ Jméno světce v rkp. chybí. – Rkp.: Ržečicy ... Purgmjstra ... zapalylo ... chwjly ... Telecích.

¹⁹⁰¹ Rkp.: Adijunkt ... Heitmanem.

přišel 11. téhož uroz[ený] pan Maximilián Klaner z Englhofen,¹⁹⁰² z jegerhausu poděbradského adjunkt, jehožto p. otec býval tu v Poděbradech polesným do smrti a jeho p. děd hejtmánem (nyní říkáme vrchní) též tu a taky do smrti.

Skrz ty zimy¹⁹⁰³ a mrazy nejen na osení všeho druhu, ale i na ovoci znamenitá zkáza jest. Ačkoliv všecko stromoví překrásně a hojně kvetlo, ale tak pomrzlo a spadlo, že jen něco málo zůstalo. Pane Bože, rač nám nadělit!

/30/ Z novin N: 25. V městě Paříži dne 30. máje uzavřen jest pokoj na 32 články mezi spojenými mocnostmi a Francouzi. Ty pak všechny články budou ještě ve Vídni hlavně považovány a vysvětlovány, kamžto ve dvou měsících¹⁹⁰⁴ všickni mocnářové, jenž s Francouzi co činit měli, své vyslance odešlou, a protož ty prozatímní články v počtu 32 zde psáti pomíjím. Může se státi, že někteří zničení aneb jinak předělaní býti mohou.

Jozefína, první císaře Bonaparta manželka, byla zrozená v Martiniku r. 1763 9. června, její příjímí jest Ta[s]cher de la Pagerie. Její první manžel byl hrabě Boharnoá, oud francou[z]ských zákonodárců a ministr vojenský, ale r. 1793 byl gilotynou taky odpraven a ona taky dlouho v žaláři zavřená byla, až r. 1797 vzal si ji¹⁹⁰⁵ Bonapart za manželku. R. 1810 s ní se rozvedl a pojal Marii Ludviku, dceru císaře našeho Františka.

Těž 30. máje jenerál polní maršál Blycher prajský z Paříže do Prus odejel.

K prohlášení ujednaného pokoje ve všech větších městách francou[z]ských dne 1. června bylo v každém 200 ran z kusů vystřeleno.

Císař ruský svým odděleným k své stráži gvardijím dal na jednu každému celoroční žold.

¹⁹⁰² Klannerové von Engelshofen byla povýšená rodina německého jazyka, z níž pocházela řada vysokých státních úředníků; jegerhaus = z německého Jägerhaus: myslivna (jednalo se o komorní panství a myslivec i hospodářský vrchní byli úředníky komory).

¹⁹⁰³ Rkp.: Zymy ... né gen ... Owotcy ... skáza ... ačkolyw ... nětco ... nadělyt.

¹⁹⁰⁴ Rkp.: Měsycych ... měly ... pro Zatimnj ... Znitčenj.

¹⁹⁰⁵ Divizní generál Alexandre vikomt de Beauharnais (1760–1794) byl jedním z velitelů francouzských dobrovolníků v americké válce za nezávislost, za revoluce ministr války a velitel Rýnské armády, obviněný a státní jakobíny. – Rkp.: sy gí.

Na ostrově Elbě v městě Ajačo,¹⁹⁰⁶ odkud Bonapart zrozen, pan kanovník Arigy a jenerální vikář vydal pastorále¹⁹⁰⁷ na místě tamního biskupa, v němž všecku vážnost a poslušnost a přidržení se zeměpána svého, tj. Bonaparta, nařizuje a ve všech farních kostelích Te Deum laudamus slavně zpívati poroučí.

Španělský král¹⁹⁰⁸ starý zase domů přijel a slavně všudy uvítán byl, jakož i na 7 mil dýlky sami lidi jeho kočár s ním v takové prej rychlosti táhli, jako by od koní tažen byl. Stalo se dne 14. máje. Item všickni zahnaní kněží jsou zase zpět povoláni.

Za dne 19. Juni tu i tam maličko přšlo.

/31/ Z novin N: 26. Dne 16. června císař pán slavně do Vídně přijel a tam též s velikou slávou vítán byl, an celý rok u armády byl strávil a vždy v plném zdraví se vynacházel. Bud' z toho jméno Páně pochváleno! Krom obyvatelů domácích¹⁹⁰⁹ přes 50 000 lidu přespolního tam od mnoha mil příšlého ve Vídni se prej vynacházelo.

Císař pán dal nadělati veliké množství pamětních stříbrných peněz, které (bez rozdílů hodnoty) těm bojovníkům, jenž se v tom posledním tažení dobře vyznamenali,¹⁹¹⁰ budou rozdávané a na hedvávné zlaté, červeno obroubené pentli na třetí knoflík v dírci zavěšené. Na nich na jedné straně bude nápis v latině „Libertate Europae asserta 1813–1814“ a na druhé straně „Grati princeps et Patria Franciscus Imperator Augustus“. Ty peníze jsou na způsob kříže bobkovým věncem obvinutého, a ten věnec činí kulatost téhož ctipeníze.

Z Paříže 11. Juni. Jenerál Bertrand, jenž Bonaparta na ostrov Elbu doprovázel, vrátil se do Paříže a praví, že Bonapart při jeho odjezdu rozum pozbyl a lékaři že o jeho uzdravení pochybují.

¹⁹⁰⁶ Ajaccio; kanovník z Ajaccia byl z rodu vévodů d'Arrighi; v místě narození se Vavák zmýlil. – Rkp.: Země Pána ... Nařizuge ... Kostelych ... Spjwati.

¹⁹⁰⁷ Vavák si spletl pojem pastorále (ve smyslu součásti slavnostní pastorační mše) s tzv. pastýřským listem biskupa.

¹⁹⁰⁸ Ferdinand VII. (viz výše). – Rkp.: samy Lydi ... Tahly ... spět ... Malyčko.

¹⁹⁰⁹ Rkp.: domácých ... Lydu.

¹⁹¹⁰ Rkp.: vyznamenaly ... Hedwáwne ... Pently ... knoflyk ... Spůsob ... cti Penjze.

Vojsko francou/z/ské, jenž ještě ve dvouh pevnostech v Španělich¹⁹¹¹ – v Tortose a Barceloně – zůstávali, domů odešli.

Englický velký vůdce Welington, když v Paříži do královského paláce přišel, tázán byl od pánů francou/z/ských, co by se mu tam pamětihodného líbilo¹⁹¹² domů. On odpověděl: „Ruské granatýry!“ Slavná odpověď.

/32/ Ve Francouzích od předešlého řiditelství¹⁹¹³ mnohým pánům pobraná panství zase král starým držitelům navrácuje a je povolává.

Dne 4. června v Hanovru slavili den narození krále englického Jiřího III., jenž toho dne r. 1738 se narodil, a toho dne před 11 lety Francouzové do Hanoveránska vtrhli.

NB. V těchto novinách N: 26 dne 25. června 1814 položen jest list,¹⁹¹⁴ kterýž oznamuje, co v té válce Čechia aneb země Česká se svým lidem zkusila, co vynaložila a jak se věrně a slavně všudy i v poli i doma chovala.

Katoličtí¹⁹¹⁵ Čechové, jsouce svatým pokojem potěšeni a rozvlaženi, na zázračná místa na poděkování Pánu Bolu a Panně Marii u velikém množství putují a s poutníky taky zase kněží (jako někdy) jdou. V Staré Boleslavi, na Svaté Hoře a jinde každou sobotu dvoje, troje, 4ro i 5ro procesí přichází, a tak čest a chvála Boží, jenž v té tak dlouhé válce velmi se zmenšila, zase se rozmáhá. Dejž Pán Bůh dále, aby i v domích, v hospodářích, dětech a v čeládce se rozmáhala!

Ale i protivníci¹⁹¹⁶ naši z toho svatého pokoje se rmoutí, neb jim jejich kontralor¹⁹¹⁷ – ten, jenž v ráji Evu podvedl – vždy taky podvodné edikty vydával, dle kterých oni, když Bonapart vítězil, těšitedlně se radovali a veselice se mluvili: I. Že mu žádný mocnář nic neudělá a že on všecky přemůže. II. Do Čech

¹⁹¹¹ Rkp.: Sspanielych ... zůstávaly ... odesly.

¹⁹¹² Rkp.: líbilo.

¹⁹¹³ Rkp.: Ržiditelstwi ...slawily ... Gjriho ... wtrhly.

¹⁹¹⁴ Rkp.: Lýst ... Čzechia ... skusyla ... Poly.

¹⁹¹⁵ Rkp.: Katholičtj ... Zázračne Mjsta ... Processy přicházý ... Dedgž.

¹⁹¹⁶ Rkp.: Protiwnicy ... rmautěgi ... wjtězyl ... radowaly a weselyce se mluwily ... mu-sy ... Zámčých ... Wsselyká ... mezy ... pobrane a mezy ... rozdělene ... Krály.

¹⁹¹⁷ Vavák znal pojem „kontrolor“ a v tomto kontextu mu splynul s pojmem „kotrahor“ = ten, jenž svádí na scestí, svůdce.

že přijít musí a přijde, panské řízení v zámcích poddaného lidu že zruší. III. Všelická robota i plat za ni přestane. IV. Všecky panské dvory budou mezi obecní lid rozděleny. V. Kostelům a farám /33/ též tak pole pobraná a mezi pracovitě lidi rozdělena. VI. Jednota víry že bude ustanovená dle jejich věření, katolická víra zrušena; tu jednotu kdo by přijíti nechtěl, buď on kdo buď, kněz, pán, sedlák neb měšťan, ten ze země jíti musí. Jiných mnohých těm podobných a horších žvanění psáti pomím. Jen toto přidám:

I. Že větší vždycky lásku a přízeň k nepřátelům než k svému korunovanému a od Boha danému i podle rodu dědičnému pánu a králi mají, an jim jejich domnělé náboženství povoluje a je jako své děti zachovává, ačkoliv¹⁹¹⁸ mu nic zlata a stříbra etc. ze svých sborů ani od svých osob na tu válku nepřidali; to z kostelů katolických i těch synagog židovských, ó, jak mnoho centnýřů stříbra a zlata se sebralo a odvedlo!

II. Když se ti tři mocnářové, rakouský, ruský a pruský, spojili,¹⁹¹⁹ ano ještě když již od Drážďan Francouze odehnali, též ještě, když u Lipska 20 tisíc jich položili a Francouzové v rychlosti k Rejnu a Paříži coufali, oni přeci mluvili, že proto coufá, aby jim někde vymlel, jak on jim dá, jak on jim někde vymele, jak on si je někde zaskočí, že z nich ani noha neodejde, máť on za ně všecky rozum a vtip, nemajít oni to v sobě, co on má v svém malíku... Potom i to:

III. On přeci¹⁹²⁰ do Čech přijde, kdyby tu jen jeden nocleh udělati měl, jeho práva v Čechách přeci se hlásiti budou.

IV. Takové řeči a šprochy nestyděli¹⁹²¹ se i ti, jenž se zdají jako vzhlednější, možnější a učenější býti, mluviti, však ne před nějakým vzhlednějším katolíkem, ale /34/ před sprostými svého cechu, podruhy, pacholky, děvkami a obz[v]láště mezi sebou.

¹⁹¹⁸ Rkp.: ačkolyw ... zborů ... ossob ... nepřidaly ... Sinagog.

¹⁹¹⁹ Rkp.: spogily ... odehnaly ... položily ... Richlosti ... caufaly ... předsy mluwily ... sy ... Malyku.

¹⁹²⁰ Rkp.: předsy ... Noclech ... hlásyti.

¹⁹²¹ Rkp.: nestiděly ... tij ... Katolykem ... mezy ... swozowaly ... odwracowaly ... tratile ... mnozý Wogácý ... pocházegicý ... Sspitallu ... procházely ... nocowaly ... spjwaly ... utwzowaly ... Mnozý Katholycy ... przedstawowaly ... cztyly.

Od těch zase to do uší sprostých katolíků, podruhů, pacholků, děvek přicházelo, čímž taky ti sprostí nemálo se svozovali a od svého vlastního pána jako odvracovali a lásku povi/n/nou k němu trátili. K tomu i mnozí vojáci z jejich rodu a bludu pocházející, když do špitálů ranění aneb zdraví skrz vesnice procházeli a tam nocovali, tím tónem zpívali a ty domácí blázny utvrzovali.

Mnozí katolíci jim představovali (ano i oni sami v novinách četli), že již Francouz v mnohých zemích byl i některé sobě podmanil a v nich panuje, avšak o víře že tam neučinil zmínky; práva země, všecka říditelství v zámčích¹⁹²² vrchnostenská i v městech městská, též duchovenstvo, kostely, fary že v jejich stavu zanechal, nic nerušil.

Item v Holandu, Hanovru, Vestfálu, v Sasích,¹⁹²³ v Sle/z/sku a jinde, kde samé lutriánstvo i taky kalvínsko v Švejcařích natretil, avšak jim nic nelavíroval a nedaroval, aniž v jaké mírnosti s nimi zacházel; neb on se ve svém tahu nic na víru a náboženství nevázal, ale aby starodávné panovníky svou pejchou přemáhal a své panství rozšiřoval a tím se pyšně honosil.

Item tak hloupí a od toho svého kontralora zatvrzení byli¹⁹²⁴ a jsou, že nerozumějí, zdaliž světská osoba může jakou víru ustanoviti a k ní všecken lid nutiti. Co někdy Žižka v Čechách působil, jak přemnoho krve katolické vylil, jak mnoho tisíc kněží, pánů a jiného lidu pomordoval, kolik set kostelů a klášterů vypálil a zámků, hradů rozbořil, jen aby dle své chuti a ponoukání téhož kontralora víru založil a utvrdil, avšak nemohl.

/35/ V. Dokud Francouzi vítězili,¹⁹²⁵ noviny z Prahy i z Vídně brali, je chutně platili a četli, k nim se scházeli a s nimi se těšili; když pak od Lipska do své země coufali, tu nad novinami founěli, že v nich nic není, že za nic nestojí a že kdoví, jestli je to pravda, co se v nich píše, mluvili a někteří je od Nového léta

¹⁹²² Rkp.: Rżiditelstwi w Zámčých.

¹⁹²³ Rkp.: Sassych ... Pissně honosyl.

¹⁹²⁴ Rkp.: byly ... Zdalyž ... Ossoba ... katolycke ... tisyc ... kolyk ... wypályl.

¹⁹²⁵ Rkp.: Francauzy Wjtězily ... braly ... platily a četly ... scházely ... těssily ... caufaly ... fauněly ... gestly ... mluwily ... přestaly ... widěgi ... braly ... mnozý.

1814 kupovat přestali. Nyní pak, když Bonapart docela potřen jest a vidí, že již všechny jejich vozy v blátě uvázly a nic na sucho vyvézti z těch svých hlubin nemohou, zase od 1/2 léta letošního roku 1814ho ještě ti, kteří noviny dosavad brali, přestávají bráti. Mnozí smělejší katolíci¹⁹²⁶ jim praví,

že kdyby pro trestání směli,
veřejný smutek pro Francouze by měli.

Ačkoliv nemají ho zjevně,
znáti jest, že ho mají stejně.

Pane Bože, račiž je osvítiti,
aby se nedali víc bludně mámiti!

Mohl bych toho víc ven dáti,
ale chuť přestává psáti.

Okolo svátku s[v]. Jana Křtitele obilí¹⁹²⁷ se platilo: Pše[nice] 19 zl., žito 10 zl., ječmen 8 a 9 zl., oves 7 zl., hrách 16 zl., seno 3 zl., a tu již po hojnější vláze začalo se zelené osení v polích spravovati, pšenice, ječmeny etc. se vyrovnávaly i obnože přidávaly, ale vždy přeci krátký klas všemu zůstává.

Dne 27. června, v pondělí¹⁹²⁸ po 4. neděh svatodušní, skrze celý den hojně a studeně přšelo, až voda všudy zůstávala státi a od vrchů sem na roviny struhami se hrnula.

V tu 4tou neděli¹⁹²⁹ v Staré Boleslavi s procesím z města Roudnice, z Dobřichova, Plaňan a jiných míst na tisíce lidu bylo, ale že má nyní Boleslav málo kněžstva (jen 4 osoby: 2 kanovníci a 2 kaplani), víc než polovic těch lidí bez zpovědi domů šlo. Kdež i já byl jsem tam od Roudnických ty písňe, které jsem byl r. 1813 do Roudnice po počtě panu purkmistrovi poslal a on je skrze přepsání rozmnožil, s potěšením zpívati slyšel.

/36/ Z novin N: 27 dne 2. července. Dne 8. června císař ruský Alexander a král pruský Fridrich Vilím III. do hlavního englic-

¹⁹²⁶ Rkp.: Katolycy ... směly ... měly ... ačkolyw ... nedaly.

¹⁹²⁷ Svátek sv. Jana Křtitele je 24. 6.; obnož = odnož, výhonek. – Rkp.: obilý ... osseni w Polych ... předsy.

¹⁹²⁸ Rkp.: Ponděly ... neděly.

¹⁹²⁹ Rkp.: Neděly ... processym ... Tisyce ... Kanownicy ... Spowědi ... purgmjstrowi ... Spjwati slissel.

kého města Londu přijeli,¹⁹³⁰ s nimi též pruský princ Jindřich, kníže Meterných náš rakouský, též jenerál Barklai de Tolli,¹⁹³¹ hrabě Plátov, jeden prajský jenerál a lord Karkhait etc. To již prej druhý ruský císař, ale pruský král první do Engličan přijeli.¹⁹³² Po nich též tam přijel pruský feldmaršál Blycher, ostatní psáti pomímám.

Dne 6. Juni císařovna Maria Loise,¹⁹³³ bejvalá francou[z]ská, v Parmě jako vladařka a vejvodová slavně prohlášená a přijatá byla.

Toho dne v Portoferajo,¹⁹³⁴ hlavním městě ostrova Elby, kde nyní Bonapart zůstává, bylo zemětřesení, ale bez škody přestalo.

Až dosavád odtud zajatí Francouzové a z Francouz zase naši zajatí domů se vracejí.

Dne 14. června 1000 Francouzů z Plesu¹⁹³⁵ skrz Poděbrady domů šlo. Bylo jich tam 4 tisíce. 28. téhož zase naši, jenž v Lionu zajatí byli,¹⁹³⁶ od Prahy na Kolín a Holomouc domů šli.

Po skonání vojny bylo našich zajatých u Francouzů jen 9 tisíc¹⁹³⁷ a Francouzů u všech tří mocnářů, u nás, v Rusích a Prusích, na 60 tisíc a kanónů neb kusů střelných 10 tisíc, a ti zůstávají.

/37/ Z novin N: 28. Z Říma dne 1. června. Svatost papežská v těchto dnech bude vnově světit kostel bývalých jezuitů a bulu k novému jich dosazení vyhlásiti¹⁹³⁸ nechá a v témž kostele bude třídní modlení.

¹⁹³⁰ Míněn korunní princ Fridrich Wilhelm Heinrich (1795–1861), syn pruského krále a Luisy Střelické, vládl jako Fridrich Wilhelm IV. od 1840. – Rkp.: přigely ... Gjndřich.

¹⁹³¹ Ruský maršál Barclay de Tolly (viz výše); ruský generál Platov (viz výše); anglický diplomat Cathcart (viz výše).

¹⁹³² Rkp.: přigely.

¹⁹³³ Marie Louise (viz výše).

¹⁹³⁴ Porto-Ferrajo.

¹⁹³⁵ Míněn Starý Ples, původně vesnice, v jejímž katastru nechal Josef II. postavit pevnost, později nazvanou Josefov.

¹⁹³⁶ Lyon. – Rkp.: Tisýce ... byly ... Kolyn ... ssly.

¹⁹³⁷ Rkp.: Tisyc ... Rusych a Prúsyh.

¹⁹³⁸ Rkp.: Swátost ... Bullu ... wyhlasyti.

Z ostrova Elby. Bonapart chce své panovníctví na tom ostrově knížectví toškánskému prodati a žádá, aby mu povoleno bylo v Engličanech zůstat.

Veliký¹⁹³⁹ kníže Konstantýn, syn císaře ruského, má být v Varšavě za místokrále polského vyhlášen.

Dne 23. Juni kníže Šwarcenberk do Vídně přijel a tam v svém paláci¹⁹⁴⁰ slavně ctěn byl. Dne 24. téhož sám císař pán jej tam navštívil.

Bývalý jenerál francký Vandáme,¹⁹⁴¹ jenž na moři loupežníkem býval a od Bonaparta dostal titul roku 1813 vejvoda z Prahy, protože se zavázal Prahu dostati, ten byv vloni zajat, jak se byl zaslíbil, že do posledního srpna Prahu dostane, téhož posledního dne srpna dostala Praha jeho, když do ní byl v poutách přivezen, odtud dle vyrčení císaře ruského do Moskvy odvezen a z Moskvy zase do města Kazánu dodán; nyní, když z Kazánu do Siberie k Zmrzlému moři zavezen býti měl, tak v svém bydlišti prej se oběsil. Dne 24. Juni z Hanovru to přišlo.

Z Vídně. Císař pán náš odeslal princovi vladaři englickému¹⁹⁴² aneb budoucímu králi zlaté rouno a ten řád. Též učinil ho držitelem jednoho našeho husarského regimentu, jenž se bude jmenovat Vladař englický.

/38/ Na den s[v]. Prokopa¹⁹⁴³ v Sázavě bylo 22 procesí; osmero přišlo před tím dnem a 14ro na ten den, se šestnácti z nich přišli duchovní pastýřové.

¹⁹³⁹ Velkokníže Konstantin Pavlovič (1779–1831) nebyl syn, nýbrž bratr bezdětného cara Alexandra I. a jeho nástupce Nikolaje I. Jako polský místokrál se zamiloval do polské šlechtičny, dal se rozvést se sasko-koburskou princeznou a musel se vzdát nástupnictví, jež připadlo mladšímu Nikolaji Pavlovičovi. Za nejasných okolností zemřel nepohodlný carskému dvoru v době polského povstání. – Rkp.: Welyký.

¹⁹⁴⁰ Rkp.: Palácy.

¹⁹⁴¹ O maršálu Vandammovi viz výše, nespáchal sebevraždu, naopak se v září 1814 vrátil do Francie; Kazaň. – Rkp.: bywssi ... bydlýssti ... oběsyl.

¹⁹⁴² Britský korunní princ – Princ walleský, jak se také jmenoval citovaný pluk – Fridrich August Hannoverský (1762–1830, jako Jiří IV. vládl od 1820) od 1810 zastupoval svého schizofrenního otce. – Rkp: budaucýmu Krály.

¹⁹⁴³ Svátek sv. opata Prokopa (asi 975–1053) je 4. 7.– Rkp.: Processi ... přissly.

Dne 5. Juli taky z Chotouně již potřetí procesí¹⁹⁴⁴ do Sázavy šlo, které vedl slavně s muzikou, bubny a troubami sám pan farář škramnický Václav Zákora. Když /j/sme ke Kouřimu přicházeli, tu' vyšli proti nám z Kouřima slavně sám jemnostpán děkan, spolu vikář, též magistrát s plnou muzikou, bubny a troubami a uvedli nás do děkanského kostela s[v]. Štěpána, tu se nám daly k políbení ostatky s[v]. Prokopa a rozdávali nám písňě tištěné o těch svatých ostatcích, které se v tom kostele uctivě zachovávají.

Když pak dne 6. téhož zase /j/sme domů šli, vyšli¹⁹⁴⁵ proti nám zase před město ještě s větší slávou, nesouce i všechny řemeslnické praporce, a veliké množství lidu. V kostele p. děkan učinil nám výborné kázání o uctění svatých a spolu oznámil nalezení těch s[v]. ostatků kouřimských, jichžto jest v počtu 44, jenž se mohou nápisy čísti, a 13 těch, jichžto nápisy nelze přečísti. R. 1608 někdo je v čisté dubové truhlici v kostnici do kostí založil dosti hluboko, aby je kacíři nedostali, a r. 1668 stalo se, že chlapani okolo /39/ kostnice na míč hráli,¹⁹⁴⁶ z nichžto jeden vyhodil míč z ruky a on náhodou vpadl oknem do té kostnice. Chlapec ten velikou chtivostí míč míti týmž oknem tam vlezl a bez všeho strachu kosti vždy pořád přehazoval, ten míč hledaje, až na hlubinu se dostal, neb mu vždy ten míč hlouběji do těch kostí zapadal, tak až se k té dubové truhlici dobral, kterou vyhrabal a ven vynesl a na děkanství donesl. Tu když od zámečnicků otevřená byla, tu radostně se spatřilo tolik svatých ostatků, na které hned obz[v]lášni schránu město udělati dalo a k veřejnému uctění na oltář Panny Marie v levé kapli byly vystavené, nyní ale na velikém oltáři svat[ého] Štěpána přestavené jsou. Tu truhličku taky p. děkan při tom kázání nám ukazoval.

¹⁹⁴⁴ Svatý Prokop byl chotouňský rodák, jeho skutečné ostatky byly přeneseny koncem 16. století ze Sázavy do hlavního oltáře chrámu Všech svatých na pražském Hradě. – Rkp.: Processy ... Muzykau ... přicházely ... wysly ... uwedly ... Polybeni ... Ostatečch.

¹⁹⁴⁵ Rkp.: ssly, wysly ... Cziste ... truhlycy w Kostnicy ... Kacyři nedostaly ... chlapany.

¹⁹⁴⁶ Rkp.: hrály ... truhlycy ... tolyk ... Kaply ... Truhlyčku.

Tu neděli po s[v]. Lidmile každoročně ty svaté ostatky s slavnou procesí od 4 neb 6 duchovních osob po rynku města Kouřima nošené bejvají.¹⁹⁴⁷

Na vděk tomu panu děkanu, jenž se jmenuje Jozef Frič, učinil jsem popsání všech kostelů v Čechách s[v]. Štěpána založení a též někdejší/ho/ děkanství kouřimské/ho/, k němuž r. 1384 patřilo 83 fary; těch všech kostelů neb far jména /j/sem napsal.

/40/ R. 1812 první procesí¹⁹⁴⁸ z Chotouně do Sázavy mělo lidu 205 osob, r. 1813 206 a letos 1814 486.

Na den s[v]. Prokopa do Chotouně přišlo procesí ze Lstiboře s bubny a troubami, s ním byl sám tamní v[elebný] p[an] farář František Skalický.

Tu neděli¹⁹⁴⁹ po s[v]. Prokopu 10. Juh přišlo tam procesí z Přistoupimě s tureckou muzikou, které vedl velebný pan František Klary, tamní kaplan, a to bylo poprvé. 11. téhož, na oktáv¹⁹⁵⁰ s[v]. Prokopa, přišlo tam procesí z města Brodu Českého, a to již po 12 let trvá.

Mezi 7. a 8. dnem Juli v Praze byla převeliká¹⁹⁵¹ slavnost z příčiny s[v]. pokoje. Celá Praha byla osvícena, všeliké strojby a nápisy ohnivé představeny byly. Některé domy a paláce na tisíce měly lamp. Na domě stavovským¹⁹⁵² mezi tisíci lampami, nimiž byl takřka přikryt, plál ohněm tento český nápis:

Zdráv bud' František český král,
kterýž Čechům pokoj přál.

Jiných tu i tam mnoho nápisů bylo, ale v latině a němotě, v čechotě jen ten jediný.

Obraz knížete Šwarcenberka byl nošen od 24 vojáků, jenž byli¹⁹⁵³ v Lipsku a u Haňavy ranění, po vzhlednějších ulicích.

¹⁹⁴⁷ Míněna první neděle po svátku kněžny a mučednice sv. Ludmily (†921), který připadá na 16. 9. – Rkp.: Neděly ... Lidmille ... Processy.

¹⁹⁴⁸ Rkp.: Processy ... Lydu.

¹⁹⁴⁹ Rkp.: Skalycký ... Neděly ... July ... Přistaupině ... Musykau ... Klarý.

¹⁹⁵⁰ Oktáv = osmidenní slavení významného svátku. – Rkp.: Octaw ... Czechskeho.

¹⁹⁵¹ Rkp.: přewelyká ... tisyce.

¹⁹⁵² Míněno Nostitzovo stavovské divadlo. – Rkp.: mezy tisycy.

¹⁹⁵³ Haňava = Hanau. – Rkp.: byly ... ulycych.

Samé noviny praví, že tu krásu a skvostnost není možné nijakž vypsati. Přitom střelba z kusů zněla.

Z Drážďan 27. Juni. V ten den veliká záloha prachu od Francouzů složená a skrytá, žádný neví jak, se /v/zňala a do povětří vyletěla. Skrže to množství domů spadlo a více roztřesenó jest, trámy až přes Labe na Nové město¹⁹⁵⁴ lítaly, okna a kamna v celém městě shrkla, ano až v Pirně (4 hodiny od Drážďan) okna se roztrásla; lidu a dobytka na sta zahynulo, jejichž počet ještě není shledán. To jest z Novin N: 29.

/41/ Okolo 1/2 července¹⁹⁵⁵ obilí mělo cenu: V Praze rovná míra pšenice 10 a 11 zl., žito 8 a 9 zl., ječmen 6 a 7 zl., oves 4 a 5 zl.

Te Deum laudamus. Dne 17. Juli, v neděli 7. po s[v]. Duchu, po celé zemi ve farních kostelích,¹⁹⁵⁶ městech a vesnicích na poděkování Pánu Bohu za svatý pokoj „Tě, Bože, chválíme“ zpíváno bylo, muziky a střelby radostně zněly i jiné strojby, iluminace neb osvícení v každém městě, nápisy ohnivé a jiné všelijaké stroje, jenž každého k plesání vzbuzovaly. Tolikéž v městách dávali večere na place neb rynku pro chudý lid a děti.

V Sadský mají¹⁹⁵⁷ 64 invalidů (jenž taky na velkou mši svatou v parádě šli), těm dáno bylo každému 1 lib[ra] pečeně, za 6 kr. chleba pekařského, 1 máz piva a 1/2 žejd[líku] kořalky. Po vypití toho ještě se jim pítí dávalo, až někteří starci ležet zůstávali. Že pak v t/o/už neděli uvečer mračno s deštěm a bouřkou nedalo svítiti a na rynku jísti, protož se to vše v pondělí 18. Juli vykonalo.

Na vrchu Vysoká nad Malešovem bylo přichystáno pro ohnivé stroje a hořaté sloupy, jenž by byly velmi vysoko pod oblohu plápolaly, sloupy smůlou polité,¹⁹⁵⁸ slamou otočené, item ještě 1 cent[nýř] smůly, 8 sáhů dříví a 2 mand[ele] slámy. K tomu z celého panství malešovského musili tam přinést lidi a hospo-

¹⁹⁵⁴ Dresdner Neustadt. – Rkp.: lytaly ... schrkly ... roztřasly, lydu ... schledán.

¹⁹⁵⁵ Čtete „Okolo půli července...“ – Rkp.: obily.

¹⁹⁵⁶ Rkp.: Kostelých ... Wesnycych ... chwálýme Spjwáno ... Musyky ... wsselygake ... tolykež ... dávaly.

¹⁹⁵⁷ Rkp.: magice ... Inwalydu ... ssly ... Wipiti ... starcy ... zustávaly ... Ponděly.

¹⁹⁵⁸ Rkp.: polyte ... musyly ... stogicy ... tisyce.

dářové své lucerny se svíčkami. Též tam stojící prostra/n/ná a vysoká kapla s[v]. Jana Křtit[ele] byla celá lampami obložená. Lidu na tisíce by tam bylo přiběhlo a to ohnivě divadlo na 5 mil i více bylo by viděti, ale ta bouřka s deštěm, jenž odtud i k nám přišla, všemu tomu zabránila, anobrž do dvora panského v Dobřeni, 1/4 hodiny od Vysoký,¹⁹⁵⁹ hrom udeřiv zapálil, a tuť přítomní lidé, chtějí veselí viděti, viděli smutný oheň. Muzikáři odtud běželi domů. Hned v pondělí člověk, jenž tam byl, a soused toho panství maleš[ovského] mně to oznámil.

/42/ Dne 16. července, v sobotu¹⁹⁶⁰ před 7. nedělí po s[v]. Duchu, Jan Kvíz, zde sused v N: nyní 3, zanechal rychtářství, byv po Jakubu Vozábovi od roku 1811. To zase přijal Jan Brtek¹⁹⁶¹ v N: 23 a on jest první rychtář nekatolík. Pane Bože, rač mu dáti dobré a spasitedlné oumysly!

22. téhož p. kaplan Jindroušek ze Sadský odešel na lokáli,¹⁹⁶² a tak zase ani v Sadský, ani v Škramníku kaplana není.

Začátek žní. Na den s[v]. Jakuba apoštola, v pondělí po neděh 8. po s[v]. Duchu, začínaly se žně – ježto¹⁹⁶³ jindy do toho svátku bývají žita doma – a jsou u nás v žitách zběžné. Tolikéž pšenice, ječmeny, ovsy, hrachy, vikve a vše jarní osení po těch deštích se spravily, buď Bohu chvála!

Okolo s[v]. Jakuba staré obilí se platilo: Pšenice 10 zl., žito 8 zl. i taky 7 zl. 30 kr., ječmen 6 zl., oves 4 a 4 zl. 30 kr.

Mezi 7. a 8. dnem Juli při té pražské¹⁹⁶⁴ iluminaci jeden měšťan kožešník v osvěcení svého domu učinil slovy ohnivými tento nápis český:

¹⁹⁵⁹ Rkp.: Wysoký ... udeřic zapályl ... Wessely ... widěly ... Muzykaři... běžely.

¹⁹⁶⁰ Rkp.: w Sobothu ... Neděly ... Richtařstwi, bywssi ... richtář Nekatolyk ... sspasytedlne Aumissly.

¹⁹⁶¹ U jeho jména Vavákovou rukou poznámka: „Richtář Nowý“.

¹⁹⁶² Jindrouškovo křestní jméno, ani místo přeložení Vavák neuvedl, ač pro oba údaje vynechal místo. – Rkp.: Gindraussek ... odssel na Lokalij ... w Sskramniku.

¹⁹⁶³ Svátek apoštola sv. Jakuba Většího, snad bratra sv. Jana miláčka Páně, státého králem Hérodem Agripou, připadá na 25. července. – Rkp.: gessto ... býwagi Žitta ... Tolykež ... Wykwe awsse ... desstych.

¹⁹⁶⁴ Rkp.: Prahske Illuminacy ... Wylim ... wylupaly ... Wjdenskau y Prahskau ... slawněgssi ... Nápisych ... nežly.

Alexander, Vilím, František
vylupali Bonapartovi kožíšek.

Od těch, jenž vídeňskou i pražskou iluminaci viděli, se praví, že byla pražská o mnoho slavnější a v nápisích bystřejší¹⁹⁶⁵ nežli vídeňská.

V Českých Budějovicích¹⁹⁶⁶ na rádním domě byl tento ohnivý nápis: „FranCIsCVs DeI gratIa Caesar et RestaVrator GerMa-nIae“, toť jest „František z Boží milosti císař a opravitel říše“.

/43/ Z Novin N: 30. Bonapart na ostrově Elbě dal si¹⁹⁶⁷ bít novou stříbrnou minci, na níž z jedné strany jeho obraz a z druhé strany tento pyšný nápis: „Imperator et Rex ubi felix – Císař a král všudy šťastný“.

Karel kníže z Švarcenberku¹⁹⁶⁸ na začátku Juli do Čech na své panství jeda nejprv na Vorlík, hrad v kraji prácheňském, maje s sebou ještě 2 jenerály, nedal pak nikde nic vědět, že do Čech jede. Na 1 míli cesty před Vorlíkem zastala ho noc a tma, že nevěděli, kam mají jeti. Toť přijel k jednomu potočnímu mlejnu na tomž svém panství. Poslal on služebníka do něho, aby si vypůjčil lucernu. Mlynářka ale ji odepřela a půjčit nechtěla řkouc: „Nedávno jsem půjčila lucernu jednomu židu a on ji dlouho nenavrátil.“ Doložil služebník, že kníže pán jejich jede a ji potřebuje, ale mlynářka řekla: „Co je mně po knížeti.“ Nato rozhněval se sloužící a vytloukl okna v témž mlejně. A tak v té tmě o 1/2noci přijeli na Vorlík. Tamní paní obročňová¹⁹⁶⁹ měla starost o večeri, nic před rukama nemajíc, a kníže s těmi pány nikde v ten den neobědvali. V trpělivosti však dočkali se večere, jaká býti mohla, a byli spokojeni.

Druhý den přijížděje¹⁹⁷⁰ k Bechyni, tam s velikou slávou, střelbou a muzikou – i panny na cestu růže mu házely – a od

¹⁹⁶⁵ Ve smyslu nápaditější.

¹⁹⁶⁶ Rkp.: Buděgowicých ... Ržjsse.

¹⁹⁶⁷ Rkp.: sy ... Mincy ... pissny ... Sstíástny.

¹⁹⁶⁸ Rkp.: Sswarcenbergku ... geda, neyprw ... Práchynskem ... Worlykem ... wypugčil ... řkoucý ... Sloužicy ... Nocy ... nemage ... trpělywosti

¹⁹⁶⁹ Žena obročního, správce sýpky a pravděpodobně i spíže.

¹⁹⁷⁰ Generálmajor Johann Karl kníže von Paar (1773–1819) byl dvakrát těžce raněn, velel brigádě v Itálii a byl Schwarzenbergovým přítelem. – Rkp.: Přigížděge ... swe-lykau ... Musykau ... z Páru ... Sydla ... ačkolyw.

židů s desaterem byl uvítán, kdež se 2 hodiny u knížete z Paaru, tamní vrchnosti, zdržel. Odtud do Třeboně, svého hlavního sídla, když přijížděl, zase slavně vítán byl, ačkoliv to byl dříve všudy zapověděl. Tam po obědě svým p. p. oficírům¹⁹⁷¹ hospodářským ukazoval všecky řády, kříže a zlaté řetězy, kteréž byl od mocnářů dostal, jichžto bylo plný stůl, zvláště ten kříž a řád s[v]. Ondřeje od ruského císaře, pro velikost a množství kamenů nejslavnější. – To jsem dostal z Budějovic.

/44/ Týž kníže, když do Vídně přijeti měl, byl tam velmi slavně očekáván, ale on přijel v noci¹⁹⁷² a všemu tomu /se/ vyhnul, neb prej říkává: „Ne mně, ale Pánu Bohu patří sláva a děkování; on vše sám učinil a mne jen za nástroj vzíti ráčil.“ Po jeho příjezdu do Vídně císař pán nečekal, až by k němu kníže přišel, ale sám k němu do jeho domu přijíti a jej přivítati ráčil.

Dne 27. Juli v středu krupobití potlouklo osení¹⁹⁷³ okolo vsi Milčic, od vsi k Chválovičkám, okolo humen, v Loužku, na Podhoří a u silnice. Sepsáno a do zámku posláno, co jest na kterém poli vyseto, to činí ozimního osení 187 kor[ců] 3 v[ěrtele], a to jest potlučeno na třetí díl, a jarního 111 kor[ců], a to jest potlučeno na polovic.

Předtím dne 17. Juli, v neděli 7. po s[v]. Duchu, tolikéž od krupobití potlučeno jest osení okolo Ratěnic, Sokolče a Gligsu.¹⁹⁷⁴

Na den s[v]. Maří Magdalény¹⁹⁷⁵ místem okolo Labe a u nás až na s[v]. Jakuba začaly se hlavní žně, ale byly velmi zběžné. Žita, že bylo pozdě seto¹⁹⁷⁶ a skrz dlouhé i velké jarní mrazy, byla velmi řídká, krátkého klasu i stébla; pšenice silnější, ale oboje málo sype, ječmeny jsou pěkné a zvláště ovsy, ty jsou krásné, husté i sypané; hráchy, vikve na slámu víc než na zrno silné, prosa prostředně.

¹⁹⁷¹ Správně hospodářským úředníkům. – Rkp.: Oficýrum ... Ržády ... Ržetězy ... wzlásstě ... neyslawněgssi.

¹⁹⁷² Rkp.: Nocy ... wzyti ... Přigezdu ... cysař.

¹⁹⁷³ Rkp.: Osseni ... Wsy ... Slynice ... Poly ... Ozymnjho.

¹⁹⁷⁴ Ratenice, Sokoleč a Glückzu = Klipec: vesnice na poděbradském panství.

¹⁹⁷⁵ Svátek učednice Krista sv. Marie Magdaleny (správně Marie z Magdaly) připadá na 22. července.

¹⁹⁷⁶ Rkp.: Sýto ... byly ... ržitké ... silněgssi ... wzlásstě.

Na začátku srpna obilí nové se platilo: Žito 7 zl. 30 kr. a do 15. srpna již dostalo 8 zl. 30 kr., pšenice nová 10 zl. a za několik dní 11 zl. 30 kr. a taky 12 zl., ječmen 6 zl., oves 4 zl. 30 kr. V ten čas zas veliké bylo sucho, že se nemohlo vorat.¹⁹⁷⁷

Dne 7. srpna papež řád jezovitský zase potvrdil.

/45/ Dne 26. a 27. srpna přšlo a celých 10 dní nehrubě svítilo slunce. Obilí¹⁹⁷⁸ na polích a otavy na lukách nemohly dobře schnouti. A mnoho toho venku jest.

Na začátku září obilí cena přibývala; za pšenici dávali 13 a 14 zl., za žito 10 zl., ječmen 6 zl., oves 5 zl., hrách 12 zl.

Dne 3. září v sobotu a 4. téhož, v neděli 14. po s[v]. Duchu, a 5. toho, v pondělí, byla veliká zima, vítr velmi studený, jako by měsíce ledna bylo, foukal a obloha všecka zakalená byla, žeť prosa, ovsy a vikve nemohly dozrávati a položené schnouti. NB. V Praze d[ne] 29. srpna měla pšenice 16 zl.

Mezitím vždy začastý¹⁹⁷⁹ vojáci do Prahy maršírující na oběd a nocleh přišli. V tomto statku N: 24, kde já žiji, bylo v tento rok přes noc od 1. ledna do 23. srpna 228 mužů a 38 koní. V minulém pak 1813. roce od Velkonoci 18. dubna do Štědrého dne 897 mužů a 179 koní. Zde jest k povážení, co jest v tom jednom gruntu chleba, mouky, vaření, sena, dříví a jiných věcí pryč; tolikéž žádný noční peníz ani od foršponu plat nedávají.¹⁹⁸⁰

Z novin N: 36 dne 3. září. Dne 16. srpna do Kop[p]enhagu, hlavního denemarského města, připloul onen jenerál Vandám, o němž r. 1813 /jsem psal/. Byl v arestu v městě Riga v Liflandu.¹⁹⁸¹ Více o něm napřed.

Dne 15. srpna v Paříži byla veliká slavnost od krále Ludvíka XVIIIho činěná i nařízená, aby i na budoucí časy se konala na

¹⁹⁷⁷ Rkp.: Warat ... Ržad.

¹⁹⁷⁸ Rkp.: Obily na Polych a Ottawy ... Měsyce.

¹⁹⁷⁹ Rkp.: začasty Wogácy ... marssjrugicý ... Welkonocy ... wěcy.

¹⁹⁸⁰ Poplatky za příprěže a nocležné z doby napoleonských válek císařská komora sedlákům nikdy neproplatila.

¹⁹⁸¹ Do Kodaně připlul Vandamme z Lotyšska před návratem na francouzskou půdu. – Rkp.: Denemarskeho ... Wandám ... Rýga ... budaucy.

ten den na poděkování Pánu Bohu a Panně Marii, že on svou zemi a svůj národ pod ochranu nejsvětější¹⁹⁸² Panny poručil a tak svůj slib vyplniti chce.

V Římě papež Pius VII. zapověděl pod trestem klení a zapřísahání v handlích, rozprávkách atd. „Toho by bylo věru v Čechách potřeba“, praví noviny.

/46/ Dne 20. srpna v Budíně, hlavním uherském městě, byla veliká, sice¹⁹⁸³ každoroční, ale letos slavnější, slavnost na den sv. Štěpána, krále uherského, jenž národ uherský k víře křesťanské přivedl.

NB. Roku 1792 tři kalvíniští pastorem, velimský, hořátevský a kšelský, jenž zde u Stehlíka souseda se sešli a odtud spolu do Prahy jeli, mně, jenž toto píši, oznamovali o té budínské slavnosti a přidali, že ruka pravá toho s[v]. Štěpána, dosavád neporušená, při té slavnosti na procesí od biskupův a taky od nejvyšších zemských ouředníků nošená bejvá. Příležitost k tomu se stala tato: Já /j/sem řekl, že Praha má neporušený jazyk s[v]. Jana Nep./omuckého/, a oni řekli, že Budín má neporušenou ruku s[v]. Štěpána, svého krále, a tu o té roční slavnosti všickni vypravovali.

V Španělech¹⁹⁸⁴ je prej národu rozdvojení, neb někteří chtějí míti starého krále Karla IV., jehož byl Bonapart o království připravil, a jiní chtějí mladého jeho syna, jemuž byl Bonapart nenáležitě a podvodně to království vstrčil.¹⁹⁸⁵

¹⁹⁸² Rkp.: Neyswětěgssi Pany ... swuislyb ... Ržjmě ... Handlých; 15. 8. je Nanebevstoupení Panny Marie.

¹⁹⁸³ Rkp.: syce ... Welymsky ... Kssellsky ... Stehlyka ... Procesy ... begvá; sv. István Uherský (asi 975–1038) má svátek 16. 8., od 997 kníže, od 1001 král Uher.

¹⁹⁸⁴ Rkp.: Sspanielych.

¹⁹⁸⁵ Král Carlos IV. (1748–1819) vládl vlastně jen 1788–1808. Španělská vlastenecká fronta mu právem vyčítala, že podléhal prvním ministru knížeti Godoyovi, milenci své ženy Marie Luisy Parmské, a že zavlekl zemi do vleklých konfliktů s Francií, Anglií a Portugalskem. Proto uvítala, že v březnu 1808 se na Napoleonův nátlak vzdal trůnu ve prospěch syna Fernanda VII. (1784–1833, vládl 1808 a od 1814). V květnu však prohlásil svoji abdikaci za vynucenou, nicméně koruny se musel zříct a předat formální moc Josefu Bonapartovi. Do země se po válkách vskutku vrátil, ale na rozdíl od skupiny legitimistů většina Španělů upřednostnila jeho syna Fernanda, jenž se však projevil jako obnovitel inkvizice a likvidátor ústavy kortesů z roku 1812.

Dne 24. srpna odešli ze Sadský¹⁹⁸⁶ zase invalidi v počtu 68 do pražského validhausu. Bylo rčeno, že tam budou dělat jakési fabriky, ale sešlo z toho. Kde jinde okolo Labe invalidi byli, odevšad odešli.

Dne 5. a 6. září vždy pořád velká zima s drobným deštěm trvala. Ano, ještě 7., 8., 9., 10. a 11. téhož samé zimy a sloty, časté deštíky a studené větry nás rmoutily. Skrže to /byly/ poseďané ovsy, prosa, vikve, řepky¹⁹⁸⁷ etc. a na lukách otavy nemohly se kliditi, a protož zrno rostlo, sláma a otava hnila. Ty dva obilní druhy, oves a vikev, nejzdařilejší letos se ukázaly a těšily a pro bujnost dlouho nedozrávaly, a hle, nyní jak sláma, tak zrno malý užitek dají.

Item tu i tam taky ještě mnoho pšenice na polích jest. Ovoce taky nemůže zrání, když již od 25. srpna nemnoho, ano velmi málo slunce naň svítí.

/47/ Letošního roku při faře škramnické vystavená jest nová stodola, již ve žněch dokonaná, nákladem záduší,¹⁹⁸⁸ ale forování v kamení, dříví a vápně všecky vesnice konaly. Naše ves Milčice odvezla kamena od Chotutic 6 sáhů a 6 džberů vápna ze Skalice, 3 1/2 míle odtud.

Taky t[oho] r[oku] začala se stavět nová škola¹⁹⁸⁹ na vrchu blíž té stodoly, na niž forot již r. 1813 přichystán byl a grunty se vyhnaly téhož roku. Ale letos zjara skrz tu stodolu ta práce zůstala státi a nyní se tomu chce, aby ještě do zimy stála, neb v staré škole není možné ani kantorovi, ani dětem v zimě bydlet. Což jestli se stane, to stavení za mnoho státi nebude, když nebude moci vyschnouti.

Item toho roku v Sadský p. měšťan Číhal¹⁹⁹⁰ přestavěl svůj dům, jenž sloul někdy Rottovský, naproti přes cestu proti domu bývalému obecnímu, kterýž hned roku 1786 musila obec prodati. Byl dřevěný, a ten koupiv měšťan Chládek, jej tak přesta-

¹⁹⁸⁶ Validhaus = Invalidovna; fabriky = využití na řemeslné práce. – Rkp.: Sadsky ... Praškeho ... gakessy.

¹⁹⁸⁷ Rkp.: Ržepky ... Ottawy ... Klýditi ... Owotce.

¹⁹⁸⁸ Záduší = zádušní jmění, majetek církevního úřadu, zde fary ve Skramníku.

¹⁹⁸⁹ Míněna normální škola. – Rkp.: Sskolla.

¹⁹⁹⁰ Rkp.: Čížhal ... musyla ... kaupiwssi ... Omýtku.

věl samým kamenem, jak se i dnes vidí, ale omítku mu nedal, což na něm škoda jest, neb sadský kámen od deště škodu trpí. Naproti tomu zase měšťan p. Zvolský, maje dům od svého děda p. Jana Zvolského roku 1743 vystavený a dosavád neovrhnutý, letos jej ovrhnouti a obílití dal v 71. roce od jeho vystavení.

Nadřečený dům Rottovský jméno vzal od urozeného pána Daniele Rotta z Rottenthallu, jenž zde v Milčicích z urozených p. p. /pánů/ poslední seděl na gruntě 30 kop silným,¹⁹⁹¹ jenž měl nejprv N: 2 a nyní 3. Tentýž, když l./éta/ 1705 vyhořel, to spále-niště prodal Václavovi Kvízovi, šafářovi chválovskému od Labe, a koupil v Sadský ten dům, ale za čas zase ho prodal a vkoupil se do Brodu Českého, a tam jsou Rottové i dnes po něm pozů-stávající.

/48/ Jest taky letos právě 100 let od vystavení fary škramnic-ké, neb dostavená byla roku 1714. Býval ten rok napsán po-čtem římským¹⁹⁹² na jednom komíně tamž takto: MDCCXIII, ale roku 1812, když nová střecha se položila a komíny oba se obílily, zedník to zabílil a jiné nepsal. A toho času byl farář na Škramníku od l./éta/ 1707 veleb.[ný] p. Florián Josef Miku-lovský, rodič z Oustí nad Vorlicí, kterýž umřel zde roku 1747 10. srpna.

Tentýž p. farář roku 1715 vystavěl svým nákladem štatuji kamen/n/ou s[v]. Jana Nepomuckýho před kostelem, jenž jest na ten způsob jako ona metalová na pražském mostě, kterou byl postavil uroz./ený/ pán Matěj z Vunšvic¹⁹⁹³ roku 1683 za 300 let po smrti s[v]. Jana.

Mezi všemi štatujemi s[v]. Jana Nepomuckýho, které v kaž-dém městě i zhusta v vesnicích¹⁹⁹⁴ se nacházejí v Čechách, nej-vyšší a nejpěknější jest při klášteře sedleckém blíž vrat, kudy se na ten slavný hřbitov a do té slavné kostnice chodí.

¹⁹⁹¹ Rkp.: sylnym ... Ssafařowi ... pozustáwagicý.

¹⁹⁹² Rkp.: Ržimskym ... Objlyly ... Austi nad Worlycy ... onna ... prahskem.

¹⁹⁹³ Matěj z Vunšvic (1632–1695) byl český barokní šlechtic z původně německé ro-diny s jezuitským vychováním, moravský prokurátor a naposled říšský dvorský rada.

¹⁹⁹⁴ Rkp.: Wesnicých ... Neywissj a neypěkněgssi ... blyž ... Hřbýtow ... Lysabonu.

Item v celém světě nejdražší a nejkrásnější štatuje s[v]. Jana Nepomuckýho jest v slavném městě Lisabonu a spolu hlavním země portugalské, kterou ze slibu skrz neplodnost vystavila královna portugalská.¹⁹⁹⁵

Zase: Mimo celou Evropu¹⁹⁹⁶ i v Aziji, v Africe i v Americe štatuje s[v]. Jana Nepomuckýho /se/ nacházejí, to již vůbec vědomé jest.

Dne 12. září začaly býti jasné časy, a tuť prosa, vikve, ovsy a otavy chutně začali lidé kliditi, ač pak již nemalé škody na tom byly.

Dne 16. září, v neděli 16. po s[v]. Duchu, v královském krajském¹⁹⁹⁷ městě Kouřimě obnovená byla tamní roční slavnost svatých ostatků, které se tam vynacházejí a byly od čtyř duchovních osob po rynku nošeny se slavnou procesí, kdež i já byl jsem.

/49/ Ty svaté ostatky aneb kosti a jiné věci¹⁹⁹⁸ mnohých svatých a světic Božích kdy byly a od koho do chrámu Páně děkanskýho s[v]. Štěpána v Kouřimě shromážděné, žádný neví, neb od roku 1421 veřejné katolické náboženství bylo tam vyhlazeno a samí jen podobojisté a potom lutriáni tu zůstávali; vždy však podobojisté ty svaté ostatky nezkazili, až když lutriánstvo se rozmáhalo a z obojistů lutriáni se dělali, neb kněží obojisté chtěli ženy po lutriá[n]sku míti. Tuť někdo dobrý, buď podobojista, aneb ještě tajný zůstávající katolík, aby ty svaté ostatky k zlehčení aneb k zmaření nepřišly, do čisté dubové a pozlacené truhlice je složiv v kostnici hluboko je skryl a kostmi suchými zaházel. Roku 1608.

NB. Toho právě roku čeští nekatoličtí stavové a města dobývali na Rudolfovi II., císaři a králi¹⁹⁹⁹ českém, majestát na

¹⁹⁹⁵ První manžel portugalské královny Marie Savojské Afonso VI. (1643–1683, králem pod regentstvím matky Luisy de Guzmán od 1656, samostatně 1662–1667) byl neschopný panovník, donucený vzdát se výkonu moci ve prospěch mladšího bratra Pedra. Marie Savojská se rozvedla, vzala si regenta Pedra a porodila mu syna Joda (Jana), následníka trůnu.

¹⁹⁹⁶ Rkp.: Slybu ... celé Ewropy y w Azigi.

¹⁹⁹⁷ Rkp.: Kragsem ... ossob ... Processy.

¹⁹⁹⁸ Rkp.: gine Wěcy ... d'ekanskýho ... schromážděnj ... katolycke ... Pod obogiste ... Zlehčeni ... Truhlyce.

¹⁹⁹⁹ Rkp.: Cys. a krály Českem Magestat ... lýbj ... pikhardske. Omylem: 1809.

svobodu v náboženství, to jest aby každý věřil, co se mu líbí, těchto čtyř náboženství: 1. podobojí, 2. lutriánské, 3. kalvínské, 4. pikhartské aneb Jednoty bratrské, což taky roku 1609 mocně a kvaltem vymohli.

Potom l./éta/ 1668, když již zase v celé zemi pravé katolické náboženství, jako zastarodávna bejvalo, se utvrdilo, při té kostnici chlapci²⁰⁰⁰ školáci hráli na míč, nímžto jeden chlapec hodě, trefil do okna v té kostnici, které že velké bylo, takovou /50/ si vzal smělost, že tam tím oknem vlez, ten míč hledal a spatřiv jej a dosáhnouti chtě, an mu vždy hlouběji mezi kosti zapadoval, které on na strany odhazoval, až když míč již dosáhl, spatřil pod ním truhlici. Tu též vytáhnouti chtěje nemohl, i volal na ostatní chlapce, aby tam šli a tu truhlici mu vytáhnouti pomohli, ale žádný nechtěl tam lézti, ani o truhlici věřiti, neb mysli, že by je tak podvésti a jen do kostnice vlouditi chtěl.

Protož chlapec ten vyleza ven hned každému o truhlici oznamoval. I poslali jej slyšící lidé k tehdej[ší]mu panu děkanu, kterýž poslav tam kostelníky a hrobníka s ním tu truhlici vyzdvihli a na děkanství přinesli. Kterou když zámečník ote[v]řel, vynašly se v ní ty svaté ostatky i rok jejich tam schování. Potom byly vůbec oznámené, slavně do kostela s[v]. Štěpána vnešené a v kapli Panny Marie v levé lodi kostela, kdež starožitný obraz její zůstává, na oltáři vystavené, kdež tak zůstávaly 146 let. Potom odtud na veliký oltář přeložené, kdež dosavad ctěné jsou a každoročně tu neděli po s[v]. Lidmile s slavnou procesí od 4 duchovních osob obnášené bejvají. V tuto pak vojnu již 12 let toho se nestalo, až letos zas obnoveno bylo.

Přišlo tam také procesí z Zásmuk a ponejprv z Chotouně, kteří obojí spolu s domácimi po rynku s procesím chodili, těm svatým ostatkům poctu činíce.

/51/ Poznamenání těch sv. ostatků i písň o nich dalo město vytlačiti, které tam darmo²⁰⁰¹ dávají. Jest pak těch sv. ostatků,

²⁰⁰⁰ Rkp.: Chlapcy sskolácy ... Kostnicy ... Truhlycy ... mislyly ... slissicý lide ... kaply ... Processy.

²⁰⁰¹ Ve významu zadarmo.

které se mohou na pergamenových ceduličkách čísti, v počtu 44 a těch, ježto se nápisy pro sešlost čísti nemohou, 13, všech 57.

Na ten čas kázání tam slavné učinil P. František Klary, kaplan přistoupimský,²⁰⁰² rozený Pražan, a summu zpíval i procesí vedl pan děkan přistoupimský Braun.²⁰⁰³

Okolo s[v]. Václava zase začínalo býti sucho, že se nemohlo dobře vorati a síti.²⁰⁰⁴ Obilí mělo cenu: Pšen[ice] 12 zl., žito 10 zl., též 10 zl. 15 kr., ječmen 8 zl., oves 5 zl. 30 kr. i taky 6 zl.

W Den S./vatého/ MIIChaLa bIL PěknÍ Čzas.²⁰⁰⁵

Generálpardon²⁰⁰⁶ na 6 měsíců od 1. října roku 1814 až do konce března roku 1815 pro všechny vojenské utečence od naší armády, nechť jsou oni v cizině aneb v dědičných zemích, všechno se jim odpouští.

Z novin N: 39. Dne 18. září odjela z Prahy do Vídně dědičná princeska a paní z Sasko–Vejmaru, sestra císaře ruského.²⁰⁰⁷

Dne 14. t[é]hož] arcikníže uherský palatin²⁰⁰⁸ jel z Vídně přes Brno do Krakova, kdežto přivítá jménem našeho císaře jedoucího do Vídně císaře ruského.

Z celé Evropy všickni světští mocnářové do Vídně se sjíždějí²⁰⁰⁹ a někteří své plnomocníky vysílají, což dále se oznámí. Má prej tam také přijíti Jeho Svatost papežská Pius VII.

L./éta/ 1714 dne 5. září umřel můj děd Jiří Vavák v Milčicích a l./éta/ 1781 toho dne umřel můj bratr Jiří Vavák v Lstiboři.

/52/ Dne 5. září shořelo²⁰¹⁰ v Poděbradech 3 stodoly ve dvoře a mnoho panského forotního dříví okolo špejcharu.

Dne o něco pozdějšího v Hradci Králový shořelo prej 62 domů.

²⁰⁰² Rkp.: Přistaupjnsky ... spíwal.

²⁰⁰³ Zpívat summu = od latinského Summa cum laude, chvalozpěv (S nejvyšší chválou).

²⁰⁰⁴ Rkp.: Worati a síti.

²⁰⁰⁵ Svátek svatého Michala připadá na 29. 9. Archanděl Michael je jeden ze tří biblických archandělů, uctívaných i Židy, v křesťanství velitel nebeských rytířů.

²⁰⁰⁶ Rkp.: Generál Pardon ... Měsycu od 1. Ržjgna ... Cyzyně.

²⁰⁰⁷ Velkokněžna Jekatěrina Pavlovna, ovdovělá princezna Oldenburská (viz výše).

²⁰⁰⁸ Uherským palatinem byl od 1796 arcivévoda Josef Antonín (1776–1847), šestý syn císaře Leopolda II., vynikající hospodářský, kulturní i vojenský organizátor. – Rkp.: Arcyknjze ... Brnno.

²⁰⁰⁹ Rkp.: sgjžděgi ... wysýlagi ... Swátost.

²⁰¹⁰ Rkp.: schořelo ... Sspejcharu.

Dne 27. srpna v Litomyšli²⁰¹¹ shořelo 274 domů, 4 kostely a kolej Pobožných škol neb piaristův, která taky roku 1775 byla shořela. Několik lidu a dětí dýmem a jináč o život přišlo. Okolo celého rynku všecky domy jsou v popeli.

Dne 24. srpna Excelenc p. hrabě Filip Vchynský z Tetova²⁰¹² držel slavnou jubilaci v zámku a městečku Rychmburku v kraji chrudimském svého 50tiletého panování.

1. K tomu byli pozváni slavní duchovního i světského stavu hosti i biskup k[rálové]hradecký Kolowrat.²⁰¹³

2. Poddaní na koních i pěšky provázeli ho ku kostelu jedoucího, ale 2 hony před kostelem mládenci myslivečtí z jeho panství vypráhnuvše koně sami jej v kočáře ke dveřům kostelním dotáhli.

3. Po kázání a po jeho /Kinského, M. K./ od biskupa požehnání bylo též od něho /biskupa, M. K./ požehnáno 6 párů 50tiletých manželů a několik párů nových u malých oltářů stvrzeno bylo.

4. Ti všickni byli skvostným obědem, nápojem i muzikou vyčastováni i jiní všickni poddaní, cokoliv se jich sešlo, mužský i ženské.

5. V place zámku postaven byl k divadlu strom jedlový obhoblovaný a pomydlený, 6 sáhů v své hladkosti. Na ratolestech jeho pověšeno bylo 1 klobouk, 1 čepice, 1 vesta, 1 plášť, 2 kůže kozlové na spodky, 1 boty, 1 fajfka, 1 pytlík hedbávný s tabákem, to vše nové a 10 zl. v šajnu. Ovšem nástroj chromoty a mrzáctví i bolesti, což práva duchovní nikoliv nedovolují.

/53/ Bylo těch 32, jenž se snažili tam vylézt, ale nemohli, ač pak i písek ku pomoci užívali, žádnému pak nepřípadlo, aby si byl dal do kramfleků bodce udělati a na dlaně kůži chlupatou přivázati. Vždyť jeden dvorský pacholek, odběhna odtud a medu dosáhna, tím sobě kalhoty, punčochy i ruce a rukávy u plan-

²⁰¹¹ Rkp.: Lithomissly schořelo ... Colleg ... popely.

²⁰¹² Mínen Filip hrabě Kinský z Vchynic a Tetova (1742–1827), rakouský polní zbrojmistr. – Rkp.: Wchinsky z Tettowa ... jubilacy ... Kollowrat ... wyprawsse ... muzsky ... Gedlowy ... pomidleny ... Cžepice ... Pitlyk ... Sseinu.

²⁰¹³ Alois Josef hrabě z Kolowrat (1759–1833) byl od 1811 biskupem královéhradeckým a od 1830 arcibiskupem pražským.

dy namazal a písku do kapes nabral a tam šťastně vyleza to vše dosáhl, což přes 50 zl. koštovalo, a tak p. p. hostům divadlo obveselil a sebe oradostnil, ale pomoc Boží byla v tom. Ta samá Boží pomoc zůstávej s námi. Amen.

Od gubernium i konzistoře oznámení měsíce srpna: Kdo by na hrob kříž, pyramid²⁰¹⁴ neb jakoukoliv postavu s nápisem postavit chtěl, má u konzistoře a u gubernium o dovolení žádati a ten nápis též tam odeslati. Ale těch kamenů, jenž na hrobích leží, se to netejče.

Dne 2. října, v neděli 18. po s[v]. Duchu, umřel v Nymburce²⁰¹⁵ slovutný měštěnin pan Ondřej Kramolín, ustavičný kúrní literák, dle řemesla mistr truhlářský, spolu štafír a malíř, prvního onoho slavného malíře Václava Kramolína z bratra syna a druhého malíře, jezuita Kramolína bratranec. Byl též nematný český veršovanec a můj známý.

13. října, v čtvrtek mezi nedělí 19. a 20. po s[v]. Duchu, uvečer ve vsi Ratěnicích vzešel oheň a za 2 hodiny 14 familiantských²⁰¹⁶ stavení strávil, a sice těch, jenž byly roku 1812 na den sv. Jakuba prvně vyhořely. Oheň ten vyšel z jedné stodoly. Jeho základu jest důmění troje: 1. že jeden ten familiant před večerem na mlatu obilí čistil a tabák kouřil, že tam snad houbu²⁰¹⁷ upustil; 2. že jakýsi ožralec Nikodým; 3. že jakýsi handlíř z Čáslavě, jehož tamní karbaníci o kolik set připravili, ten oheň založil.

/54/ Okolo dne 12. října obilí se platilo: Pšen[ice] 13 zl., žito 11 zl., ječmen 6 zl., oves 4 zl. 45 kr. a taky 5 zl., hrách 14 zl., libra vlny 1 zl. 30 kr., 45 kr. a taky 2 zl., švestek 20 za 1 kr., hrušky, jabka 2, 3 a 4 za 1 kr.

²⁰¹⁴ Rkp.: piramid ... gakaukolyw ... ležegi.

²⁰¹⁵ Ondřej Kramolín byl synovec obou malířů, neboť byli bratry: jezuita Josef Kramolín byl starší (1730–1802), Václav Prokop K. (1733–1799) mladší. Kúrní literák = zpěvák na chrámovém kúru, zpěvák z knih, nikoli z paměti; štafír = pozlacovač kostelních soch a ozdob; nematný = opak matného, neobyčejný, nezanedbatelný. – Rkp.: Nimburgee ... Kramolýn ... malýř ... Wácslawa.

²⁰¹⁶ Rkp.: familyantských ... syce ... gakýsy ... Handlýř ... Karbanicy.

²⁰¹⁷ Vavák měl pravděpodobně na mysli, že upustil na zem hubku, kterou čistil zrno, a ta chytla od oharku.

Z novin N: 40, 1. října. Převeliké přípravy, skvostnosti a krásy, které se ve Vídni k příštím slavných mocnářů chystají, nejsou prej ani k vypsání. Okolo města leží v poli 20 000 granatýrů, též několik regimentů jízdy, a ty všechny vartu dělají. Císařská garda též jest rozmnožená, Uhři 60 a Čechové 50 nových nejvznešenějších a nejmožnějších kavalírů²⁰¹⁸ i též jiné krajiny – dle rozepsání – postavili, jenžto slavné a drahé na sobě odění i na koních mají.

Dne 25. září o poledni přijeli tam císař ruský Alexander a král pruský Bedřich Vilím, dostali na přivítanou 1000 ran z kusů. Císař pán náš a dědičný princ²⁰¹⁹ vyjeli proti nim z města, sláva tu byla nevypravitedlná.

Při sjíždění těch vši Evropy mocnářů a legátů za 1 měsíc přibylo do Vídně 16 000 cizích lidu, toť jest čeládky těch mocnářů. Drahota v potravě začala tam býti, že jižl vejce bylo za 30 kr. a 1 lib[ra] másla za 4 zl., ale nyní vezou se tam potravní věci ze všech dědičných zemí, i odtud z Čech. Kořalka, zvěř, víno, pivo etc., dobytek z Polska a Uher, též i po Dunaji shůry i zdůli veliké zásoby jdou.

/55/ Mnohé panstvo a čeládka nemajíc v Vídni místa k bydlení, v bližších městách a vesnicích okolo Vídně noclehují a s koňmi bydlejí. A co jest těch duchovního a světského stavu pánů, jenž na podívání tam ze všech zemí jeli a dosavád jedou, kdož to vysloví. Za mnohými vrchnostmi z jejich panství obrok všeho druhu pro lidi i koně ostře se tam veze i žene.

Dne 7. října ctihodný kněz p. František Paleček, rodič vysokomejtský,²⁰²⁰ z Kostelní Lhoty do Nové Vsi u Kolína se přestěhoval.

Dne 21. září ctihodný pan P. Vojtěch Kincl,²⁰²¹ rodič plzeňský, přišel z Prahy na kaplanství škramnické a 25. téhož, v neděli 17. po s[v]. Duchu, první zde učinil kázání; sice dříve 10. Juli v Chotouni o pouti znamenité kázání vykonal.

Počátkem října taky do Sadský nový pan kaplan přišel.

²⁰¹⁸ Rkp.: Kawalyru ... Wilym ... Prync ... Cyzych lydu ... z hůry y zdůly ... Wesnicych.

²⁰¹⁹ Mínen korunní princ, arcivévoda–následník Ferdinand Habsbursko-lotrinský (viz výše).

²⁰²⁰ Rkp.: Wysoko Megtský ... Lhotty do Nowe wsy.

²⁰²¹ Rkp.: Kýncl ... Plzenský ... syce ... Chottauni.

Item na začátku října veleb[ný] pan Všembera, farář poříčanský, jsa²⁰²² starý a churavý, dostal se do špitálu černokosteleckého a do Poříčan přišel v[elebný] pan Václav Čapek z kaplanství čer/no/kosteleckého; byl v Kejích farářem a odtud do Poříčan. Z špitálu pan páter Jan Šturm, Plzňan, dostal se do Kej blíž Prahy, jenž taky býval v Škramníku kaplanem, a p[an] P. Rousek, jenž tu někdy bejval, je nyní v Říčanech a P. František Klary, též tu bývalý, jest nyní z Přistoupimě v Černém Kostelci.

/56/ Dne 26. října odjeli do Ostrova neb Šlakenwerdu²⁰²³ František Vomáčka nučický se svým čeledínem, item Václav Vomáčka, jeho bratr, student, Matěj Hotovec, odtud student, Rozálie, sirotek po Josefovi Vavákovi, mém synu, a Jan, sirotek po Václavovi Vavákovi, mém synu z Velenky, a s nimi Alžběta Klicperová z Velenky na podívání, všech 7 osob, z nichž 4 tam zůstanou a 3 domů se vrátí.

Od 25. do 29. října radimští sklízeli²⁰²⁴ otavu v lukách Opatových pod Milčicí.

Dne 20. října veleb[ný] kněz p. Václav Schýbal přišel z Mlázovic do Kostelní Lhoty a on jest tam již 5tý místní kaplan.

Na začátku listopadu začínalo se již veliké sucho, kteréž vorání²⁰²⁵ a setí i taky obilí mletí bránilo, a v cestách prach byl. Obilí zasité velmi řídké a smutně vycházelo a více ho v zemi zůstávalo.

14. listo[padu] mému synu Martinovi z matky Rozálie narodil se syn Václav a můj vnuk. Pokřtil ho veleb[ný] p. páter Vojtěch Kincl, kaplan škramnický, rodič plzeňský.

/57/ Z novin N: 46, 12. listop[adu]. V Vídni Alexander, císař ruský, papežskému vyslanci²⁰²⁶ daroval velmi drahá obdarování a krásný kříž k nošení.

²⁰²² Keje u Prahy = Kyje. – Rkp.: gsauce ... sspitálu ... Czapek ... blýž ... Pristoupině.

²⁰²³ Šlakenwerd = Schlackenwerth, Ostrov nad Ohří. – Rkp.: Hottowec ... Ján ... Welenky.

²⁰²⁴ Rkp.: sklýzely Ottawu ... Opattowych.

²⁰²⁵ Rkp.: Woráni.

²⁰²⁶ Mínen papežský státní sekretář kardinál Ercole Consalvi (1757–1824), velký papežský státník a diplomat, Napoleonův zajatec. – Rkp.: Wyslancy ... Wilym ... wygda ... Mocy ... mezy ... witembersky Fridrych Wilym ... Maximilyán.

18. října oba císařové a král pruský i jiní slavní páni vyjeli z Vídně do Budína, hlavního uherského města, kdež Alexandrova sestra, jenž arciknížete Ferdinanda měla, v Pánu odpovídá.²⁰²⁷

28. toho vyjeli odtud do Prešpurku, tu i tam byli velice slavně, jak jen býti mohlo, uvítáni; s králem pruským byl taky jeho dědičný princ Vilím.²⁰²⁸

Toho dne po obědě všickni šli do tamního hlavního kostela a vyšedše z něho hned na vozy své sedali a do Vídně odjeli.

Začíná se již psáti, kam která krajina a komu připadne, což mocí toho vídeňského sněmu se ustanovuje. Ale já ještě na jistější vydání očekávám, neb snad obz[v]láštní všeho toho vypsání ven vyjde.

Při tom sněmu přítomní mocnářové mezi sebou ustanovili, aby v každé důležitosti i v jízdě i v jiných pořadích pro uspořádání dvorních ceremonií a slavností vždy ten byl přední, který jest z nich starší, a tak dle toho jest nejstarší král witemberský Fridrich,²⁰²⁹ narozen roku 1754 7. listop[adu], 2. Maximilián Josef,²⁰³⁰ král bavorský, na[rozený] 1756 27. máje, 3. Fridrich VI.,²⁰³¹ král denemarský, naro[zený] 1768 27. ledna, /58/ 4. František, náš císař pán, nar[ozený] v témž roku 1768 dne 12. února, 5. Fridrich Vilím III., král pruský, narozen roku 1770 3. srpna, 6. Alexander, císař ruský, narozen roku 1777 23. prosince.²⁰³²

Po svatém Martinu ještě lidé seli,
ačkoliv v stodolách velmi málo měli,
neb ouroda malá, zhusta potlučení,
také mnoho vojska plné vyživení

²⁰²⁷ Vavák se zmýlil v jméně arcivévodě. Šlo o velkokněžnu Alexandru Pavlovnu (1783–1801), sestru cara Alexandra I. a prvou ženu uherského palatina arcivévodě Josefa Antonína (viz výše). Zemřela po porodu.

²⁰²⁸ Mínen pruský korunní princ Fridrich Vilém (viz výše).

²⁰²⁹ Württemberský král Fridrich I. (1754–1816, viz výše) byl o čtyři roky mladší než saský král Fridrich I. August (1750–1824), který v této řadě nebyl uváděn, protože se ocitl na poražené straně.

²⁰³⁰ Maximilián Josef (1756–1825) byl od 1799 kurfiřt a od 1806 král Bavorska.

²⁰³¹ Dánský král Fridrich VI. (viz výše).

²⁰³² Rkp.: Prasynce ... selly.

nenechává mnoho i potřebu béře,
z nouze otvírá do všech koutů dvěře.

14. listop[adu] v Kolíně²⁰³³ za Kouřimskou branou na před-
městí shořelo přes 12 stavení.

V polovici listop[adu] obilí se platí: Pšenice 13 zl. 30 kr.
a taky 14 zl., žito 12 zl., ječmen 7 zl. i taky 1/2 osma, oves 6 zl.
i 6 zl. 30 kr., hrách 14 zl., proso 12 a 13 zl. i 14 zl.

Z novin N: 47, 19. listop[adu]. Při vídeňském sněmu tito
jsou zplnomocnění²⁰³⁴ jednatele evropských mocnářů:
Z rakouské strany kníže Metterných svobodný pán z Wešen-
berka; z ruské strany hrabě Kapridián, hrabě Rozumovský
a hrabě Štaklberk, nynější vyslanec ve Vídni; z francou/z/ské
strany kníže Talejrand, vévoda z Dalberku a hrabě La Tout
i hrabě Noiles; z englické strany lord Kastreleargh, lord Kaik-
hard, /59/ též lord Klankarty a lord Stewardt; z pražské strany

²⁰³³ Rkp.: Kolyně ... schořelo.

²⁰³⁴ Správně se jedná o následující diplomaty: knížete Metternicha (viz výše); Kapri-
diána = Alexandr Borisovič kníže Kurakin (1752–1818), vynikající diplomat, do
1808 vyslanec v Paříži, poté ve Vídni; Razumovského (viz výše); Gustava Otoviče
hraběte Štakelberka, původně Stackelberga (1766–1850), carského vyslance z es-
tonské šlechty postupně v Turíně, Vídni, Neapoli a Římě; vévodu Talleyranda (viz
výše); Emmericha Josefa vévodu von (de) Dalberg (1773–1833), původně bádenského
vyslance ve Francii, prostředníka Napoleonova sňatku s Marií Louisou, od 1814
vyslance Ludvíka XVIII. ve Vídni a jeho zplnomocněného ministra na kongresu,
později vyslance v Turíně; La Touta = Joseph Denis Bernard Édouard La Tour
d’Auvergne–Lauraguais vévoda de Saint–Paulet (1767–1841) byl přední diplomat
a státník restaurace, na kongresu reprezentoval ministerstvo zahraničí; Noilesa =
Jean-Adolphe Noiret hrabě d’Avoine (1769–1839), přední finančník a za restaura-
ce ministr financí, na kongresu zastupoval francouzské kapitálové kruhy; Kastre-
leargha = Castlereagh (viz výše); Kaikharda = Cathcart (viz výše); Klankartyho =
Richard Trench le Poer lord of Clancarty (1767–1837), diplomat, vyslanec Velké
Británie ve Vídni; Stewardta = Stuart (viz výše); knížete Hardenberga (viz výše);
Wilhelma Humboldta (viz výše); Lewenhelba = Gustaf Carl Fredrik hrabě Löwen-
hjelm (1771–1856), švédský ambasador ve Vídni, generálporučík; Lambradora =
Pedro Havelo Gómez markýz de Labrador (1775–1852), španělský diplomat a stá-
tník, ministr zahraničí; Doma Pedra Palmellu vévodu de Souza–Holstein (1781–1850),
portugalského legáta u Napoleona, zástupce krále na kongresu, regenta země, vy-
slance v Anglii a několikanásobného ministra financí, vnitra a zahraničí; Salhan-
du = Joao Carlos Gregório Domingues Vicente Francisco Saldanha vévoda de Oli-
veira e Daun (1790–1876), reprezentoval portugalské rojalisty, prošel anglickým
zajetím, velel královské gardě v Brazílii, mimořádný vyslanec ve Vídni, ministr
války, ministerský předseda, maršál; kardinála Consalviho (viz výše). – Rkp.: spl-
nomocnenj.

kníže Hardenberk a svobodný pán z Humboltu; z švejské strany hrabě Lewenhelb; ze Španěl kavalír Lambrador; z Portugalu hrabě Palmela Sonza a hrabě Salhanda; za Svatého Otce Piusa VII. kardinál Konsalvi. Ti prej všickni knížeti Metternýchovi prezidium o vedení všech důležitostí odevzdali.

Dne 4. listop[adu] přijel do Drážďan nový vojenský řiditel města prajský jenerál Dobšir²⁰³⁵ a toho dne byl slavný katolický oumrtní průvod za jenerála Moro. Jeho ty od koule přeražené a uřezané nohy v obz[v]láštní truhlici byly do Raknice, vsi, kde se mu to stalo, slavně donešené a tam pohřbené a kámen památní na hrob postaven. Byli přítom kníže ruský Repnyn, jenerální saský řiditel, mnoho ruského, pruského a saského panstva.

NB. Ty nohy, kde mu feldšarem uříznuté byly v poli, jeden sedlák ze vsi Raknice je vzal a zakopal; nyní, když po nich bylo ptaní, je oznámil, které do Drážďan přinesené a odtud s takovou slávou zase tam nešené a pohřbené, jako by tu on celý byl, byly.

Nová knížka Otázky na děti vyšla v Praze a prodává se nevázaná za 1 zl. 30 kr. u Krameriusa v České expedici.²⁰³⁶

/60/ Pamět obz[v]láštní. V tento rok od jara až posud²⁰³⁷ boří a rozkopávají znamenitý starožitný a farní kostel ve vsi Gruntě pod Kaňkem na panství kolínském; není prej ho tu třeba, když jest blízko Kaňk. Ten někdy vystaven byl z hojnosti rud stříbrných, neví se kdy, pod jménem Nanebevzetí Panny Marie. Měl tu slávu a pověst, že jest v České zemi ze všech vesnických kostelů největší. Jeho kůr neb presbyterium aneb svatyně má

²⁰³⁵ Dobšir = pruský generálplukovník Leopold Wilhelm von Dobschütz (1763–1836) byl velitelem města Drážďan; míněn francouzský generál Moreau (viz výše); míněn Nikolaj Grigorjevič kníže Repnin–Volkonskij (1777–1845), voják a politik, generál jízdy, saský a posléze maloruský generální gubernátor. – Rkp.: Pragsky ... Truhlycy ... poly ... wsy.

²⁰³⁶ Překlad z němčiny od bibliotekáře, didaktika a překladatele Norberta Vaňka (1784–1835) vyšel pod názvem Otázky na děti aneb Předcházející potřebná příprava k snadnějšímu pochopení náboženství, ku pomoci rodičům, světským i duchovním učitelům. – Rkp.: Česke Expedicy.

²⁰³⁷ Rkp.: podsud bořegi ... Wsy ... Kolynskem ... blýzko ... Strbrnnych ... presbiterium ... Synce.

délky 20 1/2, šířky 11 3/4, vejšky 25 3/4, kostel má délky 34 1/4, šířky 30 1/4, vejšky 17 1/4 loket rakouské míry, 2 střevice za 1 loket počítaje. Jeho sínce má délky 12, šířky 9 1/4, vejšky 12 loket rakous[ských], kterážto sínce a věž zůstane státi a přistaví se k ní kapla, hřbitov tolikéž zůstane.

NB. V tom kostele jsou 3 hrobové kameny alabastrové před velkým oltářem; nápis na prvním jest: „L. P. 1589 v pátek před s[v]. Kateřinou Pán Bůh všemohoucí²⁰³⁸ z tohoto světa pojíti ráčil urozeného a statečného rytíře pana Jana Libenického z Vrchovišť na Libenicích a Jeníkově. Pán Bůh rač býti duši jeho milostiv.“

II. „L. P. 1591 na den sv. Žofie mezi 16. a 17. hodinou zesnul v Pánu uroz[ený] a statečný rytíř pan Vilím Víškora Libenický z Vrchovišť na Libenicích a Jeníkově. Proste za něho Pána Boha.“

/61/ III. „L. P. 1594 v pátek po Rozeslání SS./svatých/ apoštolů Páně mezi 1. a 2. hodinou na noc umřela urozená paní Anna Libenická z Vrchovišť rozená ze Lstiboře. Proste P./ána/ B./oha/.“

Před bouří Žižkovskou arcipřiš²⁰³⁹ kouřimský měl tam právo faráře dosazovati – jus patronatus. Nachází se v archivu kaňkovským městským, že léta 1384 dne 19. října arcipřiš²⁰³⁹ kouřimský dosadil tam faráře kněze Mikuláše, a tehdáž měl tam farář desátku žita a ovsu 51 korců a 3 věrtele a ouroku bral ročně z dědin kněžských 1 kopu 15 grošů čes[kých]. Tehdejší kopa česká dle nynější mince činí 8 korun aneb 16 zl. rejn[ských], tak by to udělalo 20 zl.

Item odtud ten p. Jan Libenický l./éta/ 1568 byl hejtmanem kraje čáslavského, ta paní Anna ze Lstiboře byla jeho manželka a ten p. Vilím²⁰⁴⁰ byl jejich syn. To buď památka toho slavného kostela. Vyměřil jej i nápisy z kamenů přepsal slovutný

²⁰³⁸ Rkp.: Wsemohaucy ... ritjře ... ritiř ... Wylim. – Mučednice Kateřina Alexandrijská má svátek 25. 11.

²⁰³⁹ Arcipřiš²⁰³⁹ = správně arcipryš²⁰³⁹, arcikněz, představený farnosti; svátek mučednice Žofie je 30. 9.; svátek Rozeslání apoštolů Páně je 15. 7. – Rkp.: Arcy Pržjss²⁰³⁹ ... Nachází se w Archywu ... létha.

²⁰⁴⁰ Rkp.: Wylim ... Hegzelna ... dichtiwý ... Kuttny.

pan Jan Hejzelna, kaňkovský měšťan a registrátor, dychtivý historik a trefný chronografikář, můj dobrý známý. Okolo toho kostela já /j/sem třikrát jel do Hory Kutný.

/62/ Celý²⁰⁴¹ měsíc prosinec byl pošmourný, tichý a teplý; až do 22. téhož lidé vorali. 23. byl mráz a 24. sníh se prášil.

Obilí v ten měsíc se platilo: Pšenice 15 zl., žito 14, ječm[en] 7 1/2, oves 6, hrách 12, vikev 10 a 11 zl., proso 14 zl. Másla 1 lib[ra] 1 zl. 20 kr., maso hovězí²⁰⁴² a skopové 18 kr., vepřové 36 kr., sádla 1 lib[ra] 1 zl., vejce jedno 3 1/2 kr. aneb 2 za 7 krej[carů].

HoD Boží WánoCžnI MěL ŤIICheg a tepLeG Cžas.

Na skonání roku a dnů prosincových zimy přibylo, t[otiž] sněhu a studenosti. 31. toho byl první tuhý, ale mírný mráz.

Toho roku měsíce listop[adu] zde pod vsí Milčicí udělané jsou 2 panské mosty na silnici brandejské, jeden U jezírka a druhý Na Liškách. Dělali je tesaři z Poděbrad příchozí.

NB. Třetí panský most jest na Obícce jedouc k Šadský, item trouba²⁰⁴³ na též silnici u hořanských polí a Vozábovských. Item mostek na silnici ke Kolínu jedouc odtud k Chválovičkám, v Loužku; ale nejsou letos dělané.

Před lety dávali páni na to dříví v lese Kersku dle představení rychtáře²⁰⁴⁴ zdejšího, které obec přivezla, mosty udělala a za to vrchy stromů a tříšky měla. Nyní se posílá panský tesařský mistr k prohlédnutí a přivezou se od obce trámy a mostnice otesané a tesaři to položejí; staré trámy mají se prodat.

²⁰⁴¹ Rkp.: Czely Měsyc Prasyneec ... tijchý ... woraly.

²⁰⁴² Rkp.: Howězy ... Milčicy ... sylnicy ... Jezýrka.

²⁰⁴³ Trouba = trubka na odvod vody z polí.

²⁰⁴⁴ Rkp.: Richtáře zdegsjho ... posýlá.

/63/ Den RokV NoVeho gest CzIstI, obLaCznIJ, SněheM obILe-
neg, do Rána

pak v nočním běhu
byl silný²⁰⁴⁵ mráz a víc sněhu.
Bože, smiluj se nad námi
a rač dáti požehnání
v tomto roce křesťanům všem,
žehnej též ten vídeňský sněm,
aby se dobře podařil
a mnoho času nemařil.
Od prvního listopadu
koná se v důstojném řádu,
však bez tvé, Pane, pomoci
nižádný nebudeť moci
co dobrého založiti,
na budoucnost utvrditi.

²⁰⁴⁵ Rkp.: sylný ... pomocy ... mocy ... odlechčeni ... Cýrkwi ... Wěřicý.

Ty víš a znáš hroznou bídu
všeho poddaného lidu,
učiniž sám odlehčení
jména tvého k zvelebení,
též církvi tvé potěšení
a slavné zas rozmnožení,
ať satan více nebouří,
pravý věřící nesouží!

Ještě roku 1814 měsíce²⁰⁴⁶ prosince poručení přišlo, a sice staré zase obnoveno, aby každý čeledín, když by na jiném panství sloužiti chtěl, od svého ouřadu písemné povolení měl.

Na císařských panstvích po takovém vytríbení sedláků vesnických od vojska²⁰⁴⁷ a po tak malé zemské ourodě (žeť po zimním zasetí teď o Vánocích málokdo co v stodole a špejchaře má) a když ještě za nic žádná náhrada, ani odleva za ty vojenské jen v hovadech učiněné škody a potravní lifruňky²⁰⁴⁸ neb foroty, ba ani ten noční peníz nepřichází, s tím svatým pokojem /64/ všudy smutno jest. Daní a platů již kolikaletých také nic neubejvá, ale raději přibejvá, jakož i plat z hlav, jenž nyní nové jméno obdržel, a sice osobní plat, a to z jedné prosté sedlské osoby čili hlavy 2 zl.

Na těch tehdy císařs[kých] panstvích jejich administrátor pan hrabě Filip²⁰⁴⁹ Hartman, jak hned v roku 1813 založil a tomu chtěl, aby jak kontribuenti, tak familianti své roční urbární povin/n/osti polovici samým obilím na zrně zapravovali a odváděli, dav cenu pšenice z 1 měrice za 2 zl., žito za 1 zl. 30 kr., ječmen za 1 zl. a ovsa za 45 kr. Skrze velikou vojenskou exekuci něco se toho 1813. roku vymohlo na panství poděbr[adském] i na kolínském, na Brandejsku nic, roku 1814 ostřeji se to upomínalo a mimo exekuci i někteří rychtářové do arestu dáni byli, ale na krajské poručení zase propuštění.

²⁰⁴⁶ Rkp.: Měsíce Prasynce /tak pravidelně, promiskue s tvarem „prasince“/.

²⁰⁴⁷ Rkp.: Wogska /tak pravidelně/ ... Zymnjm ... Wánocých ... Sspegchari ... nepřichází ... kolyka letych ... gmeno ...čily.

²⁰⁴⁸ Lifruňk = lidově dodávka zboží, zde potravin pro procházející vojska.

²⁰⁴⁹ Hrabě Filip Hartmann z Klaršteina (viz výše). – Rkp.: Filyp ... familyanti ... polowicy ... dawssi ... exekucy nětco ... mýmo ... Penězych ... předsy /tak pravidelně/.

Nyní od Nového roku zase ten pan administrátor poručil, aby se lidé uvolovali a vlastnoručně podepsali jak ten od roku 1813 pozůstávající rest, tak za rok 1814 tu polovici v penězích zapraviti, a to podle všeobecné valory, jak se obilí platí, a přitom že se povoluje tu celou sumu za ta 2 léta na ouklady²⁰⁵⁰ za 2, 3 i 4 léta zaplatit. Ale přeci žádný se v to podvolit nechtěl, protože to žádnému dáti možné není, neb jsou stodoly skoro prázdné.

Dne 17. ledna byla v celém panství držena vizitací²⁰⁵¹ skrze zámecké písaře a foršty, jak mnoho obilí v stodolách a špejcharách a dobytka koňského, hovězího a skopového kdo má a zda-liž má co nazbyt a na prodej; ale nevynašlo se nic nazbyt, nýbrž nedostatky.

/65/ Z novin již od 19. listop[adu] minulého 1814. roku nepíši nic, a to proto, že v nich pro nás sprosté lidi žádná pamětná hlavní věc se nešikuje, jen o samých vídeňských slavnostech, hostinách a bálích a převelikých outratních nákladech. Item co v jednom listu jako za jisté se klade, to v druhém zase se odvolává. Závěrek sněmu toho již někohkrát byl ohlášen, ten král, ten kníže, ten plnomocník v ten neb onen den domů pojede, avšak nic až dosavád se nestalo. Protož s tím vším mlčím, čeka-je na jistší oznámení.

V novinách na rok 1815 v prvním numeru neb čísle jest obšírný, ale krásný vinš pro všecky Čechy a krom vysokých vrchností pro lidi všech umění a druhů. Jest ustrojen do veršovnických šatů a hoden čtení. Pozná z něho, kdo chce a pochopí, co může Čech svou řečí mluvit i psát. Ó, by jen mnohými nedbalci hnul! Jest pod ním podepsaný František Vladislav Hek; zda-liž jest to ten pan Hek, jenž v Dobrušce měštěnín, kupec a purkmistr²⁰⁵² jest, nevím.

²⁰⁵⁰ Ouklady = zde ve smyslu časové termíny splátek.

²⁰⁵¹ U přídavných jmen „plzeňský“, „vídeňský“ aj. u Vaváka kolísá jak diakritika, tak počáteční písmeno, dáváme přednost dnešním tvarům. – Rkp.: Visitacy ... howězyho ... naprodeg ... bálých ... Domu ... gistčj.

²⁰⁵² Autorem byl vskutku obrozenec první generace, literát a hudebník František Vladislav Hek (1769–1847). – Rkp.: bygen ... Purgmjstr.

Z numeru 52 roku 1814 toto zde přísazují, že náš císař a král český²⁰⁵³ František na arcibiskupství pražské Václava Chlumčanského z Přestavlk, starožitného českého rytíře, biskupa litoměřického, jmenovati ráčil. Datum toho není.

/66/ Z N: 1, 1815. Při těch vídeňských slavnostech a radovánkách přeci taky nenadálej strach, smutné pohnutí všeho městského i cizozemského lidu, zármutek i škoda jako tehdy v Paříži se přihodilo:

Když dne 31. prosince ráno mezi 5. a 6. hodinou v ostávajícím²⁰⁵⁴ paláci hraběte Rozumovského, ruského předního ministra, oheň povstal a tak se rozmohl, že ačkoliv tu veliké pomoci jakožto blízko Dunaje a hájemství bylo, přeci ten palác, v celém městě prý nejkrásnější, zkázu vzal. V pokojích drahé špalíry,²⁰⁵⁵ zrcadla, štatuje a jiné okrasy, nádobí, lože, knihárna, a což jen tam bylo, vše zakaženo jest.

V ten den hrabě chtěl držet bál,²⁰⁵⁶

v ten den taky oheň se stal.

Na ten bál bylo mnoho slavných osob pozváno, ale přišlo bez zvaní mnohem víc, obz[v]láštně sprostých.

V tom listu N: 1 jest též přiložená báseň o dně neb podágře a pavouku, jak na svá²⁰⁵⁷ bydlišťata /postižení/ hadlovali, kterou jsem já v knize Františka Petrarchy již před 30 lety taky četl. NB. Kniha Frant[iška] Petrarchy na folium přeložená jest z latiny do čechoty od uroz[eného] a stateč[ného] rytíře pana Řehoře Hrubého z Geleně neb z Jeleního a vytištěna v Praze roku 1496.²⁰⁵⁸

²⁰⁵³ Václav Leopold Chlumčanský sv. pán z Přestavlk a Chlumčan (1749–1830) byl známý filantrop, od 1803 biskup litoměřický, od 1814 arcibiskup pražský. – Rkp.: Český ... Pražský ... Wáclawa /tak pravidelně/ ... ritjře ... negni.

²⁰⁵⁴ Správně knížete Razumovského (viz výše); ostávající = opuštěný, neboť Razumovskij byl s carem v jednacím síni. – Rkp.: mezy ... ostawagicy ... Pomocy ... blýzko... sspalýry ... okrassy.

²⁰⁵⁵ Špalíry = závěsy a tkaniny na stěnách.

²⁰⁵⁶ Rkp.: baal ... ossob.

²⁰⁵⁷ Hadlovat = pravděpodobně nasazovat (jako léčebný prostředek). – Rkp.: na swe ... vypučenj.

²⁰⁵⁸ Vavák se mýlil v dataci. 1497 přeložil humanista Řehoř Hrubý z Jelení (asi 1460–1514) jeden ze spisů sv. Jana Zlatoústého, který vydal s překlady Viktorina Kornela ze Všehrd až 1501. Vavák četl jeho překlady textů Francesca Petrarce s léčebnou tematikou Knihy dvojce o lékařství proti štěstí i neštěstí, vydané v Praze v témže roce.

Nachází se v knihárně kláštera lyského 1 exemplár, který /j/sem já vypůjčený měl roku 1788.

14. ledna poručení přišlo, aby tak velký magacín²⁰⁵⁹ jako roku 1814 ihned se chystal, a ten zase zadarmo od 1. února odvádět se bude tu, kde se oznámí. Na Milčice padá žita 92 měric a ovsa 95 měric; přitom ječmen na pivovar kdo má, aby vezl na prodej, a to za vrchovatý korec 8 zl.

/67/ Do Sadský. Dne 15. ledna v Sadský na slavnosti jména Pána Ježíše měl primici neb první mši svatou v kostele tamním farním sv. Apolináryše dvojí cti hodný kněz pan P. Ambrož Hončík, křtěný Václav, syn p. Jana Hončíka, měštěnína tamního. Vstoupil do s[v]. řádu premonstrantského na hoře Sión, jinak na Strahově v Praze, odkudž i kazatele měl, ale družbou byl velebný p. páter Kazimír²⁰⁶⁰ Světlík, farář v Sadský, z téhož řádu bývalej premonstrák, rodič z městečka Radnice v Plzeňstě.

DWaCátého LeDna OtepLeLo se a napaDLo SněhV.

Toho dne rychtář střebestovský se svými sousedy měl²⁰⁶¹ býti v zámku brandejském k uvolení a podepsání se na odvod obilí za robotní plat (což již od roku 1812 táhne se). Že tam nepřišli, přijelo uvečer 20 rejtarů pro ně a těm hned hotově po 2 zl., totiž 40 zl., a dost jísti, píti i koňům obrok dáti musili, což do rána zas přes 50 zl. koštovalo. Nato 21. ledna vzali rychtáře příjmím Rychetskýho a sousedy i pana mlynáře Františka Mouchu do zámku Brandejsa. Rychtář v poutech jíti měl, ale na velikou všech prosbu nedostal je, až před Brandejsem. Tam v zámku po jednom jen do kanceláře je pouštěli, kdež krajský pan hejtman kraje kouřimského, pana administrátora hraběte Hartmana syn,²⁰⁶² tak dlouho skrze slibování veliké exekuce, též vězení a bití k podepsání a uvolení toho nařízeného již za 3 léta sutého obilí je nutil, až se uvolili a podepsali.

²⁰⁵⁹ Sedláci odváděli obilí na magacín, tj. na sklad, vrchnosti. – Rkp.: Magacýn ... y hned ... primitji.

²⁰⁶⁰ Rkp.: Premonstranttskeho ... Kazymjr Swětlyk.

²⁰⁶¹ Rkp.: mage ... Brandegskem ... Regtharu /tak pravidelně/ ... musylo ... Richetskýho ... Cancelari ... Heitman ... slybowáni ... uwolyly.

²⁰⁶² Šlo o guberniálního radu Jana Adolfa hraběte Hartmanna z Klaršteina (†1879).

17. ledna rychtář ve vsi Dřenočicích²⁰⁶³ Nepomuk Záruba, jenž jako přední odpůrce toho uvolení byl a jiní k němu na radu chodili, uvečer od téhož pana komisaře, jenž měl /s/ sebou taky jednoho p. rytmistra a celou eskadronu rejtarů od slav[ného] tam ležícího regim[entu] prince koruny Ferdinanda,²⁰⁶⁴ přepaden ve svém statku a tu též exekucí, vězením a bitím k podepsání přinucen. A tak od téhož strachu zproštěn.

/68/ Dne 21. ledna, v sobotu²⁰⁶⁵ před nedělí Devítník, v zámku poděbradském dáváno byly rychtářům pamětné železné známky, toť jest znamení vítě/z/ství a pokoje, na způsob jako velkých tolarů bez ouška, do každé vesnice tři kusy stejného rázu, 1 kus za 10 krejcarů (i v tom taky handl), jejichžto všec-ku jestost i velikost tuto jsem přeuosl.²⁰⁶⁶

I. strana II. strana

Tyto pamětné známky v zbirovských železných hutích na panství císařském jsou lité, a zdalíž v celé zemi neb monarchii²⁰⁶⁷ čili jen na císařských panstvích prodávány jsou, nevím.

Okovy nepřátel jsou sice roztržené,
však v Čechách od přátel zas vnově založené.

Zvláště pak v poddaných samého zeměpána
začíná se na nich zabíjející rána,

která mnohem hůře nežli nepřítel v zemi
je trápati může i s jich potomky všemi.

Když jejich řiditel (a) skrz násilí chce tomu,

by každý držitel (b) dával ze svého domu
urbárního platu (c) za jednu polovici

čisté zrno z mlátu, žito, ječmen, pšenici.

K tomu oves taky, avšak jedna měřice

má být za 2 zl. pěkná čistá pšenice,

²⁰⁶³ Správně Dřenicích. – Rkp.: Dřenočicých ... raddu ... rittmjstra /tak už pravidelně/ ... přinutcen ... sprosstěn.

²⁰⁶⁴ O uvedeném pluku viz výše.

²⁰⁶⁵ Devítník (septuagesima) = devátá neděle před Velikonocemi. – Rkp.: Sobothu /tak pravidelně/ ... Neděly w Dewitnik ... spusob.

²⁰⁶⁶ V rkp. následuje Vavákova kresba averzu a reverzu mince.

²⁰⁶⁷ Zbirovské = zbirožské. – Rkp: monarchigi ... wzlástě ... Zabjgegićy ... nežly ... Ná-syly ... Polowicy.

žito 30 grošů, ječmen za jeden zlatý,
 oves 15 grošů, tak se má oučtovati.
 /69/ To v dvanáctém roku (d) měli dávatí lidé,
 však že jako v moku vězeli v trpké bídě (e)
 skrz transporty stálé, vojsko marširující,
 skrz ourody malé, dosavád trvající.
 Za tři léta nyní to zrno zoučtováno,²⁰⁶⁸ (f)
 dle ceny veřejný v knížce každému psáno. (g)
 Tuť ten tříletní rest že chce a musí dáti,
 má se pod hrozný trest (h) písmem uvolovati.
 Kdo nemůže nyní takový rest složiti,
 má sobě termíny čtyrleté vyvoliti.
 Těž v časy budoucí že to bude dávatí,
 i jeho potomci, má se každý zapsati.
 Nutí lidi k tomu s bitím též i vězením,
 rejtar s koněm v domu s jakým chce vyživením. (ch)

(a) Excelenc pan hrabě Filip Hartman, cís./ařských/ panství administrátor.

(b) Staro– i novousedlý soused.

(c) Dědičného ročního platu za robotu.

(d) Roku 1812 to začal, ale skrze vojnu nemoh lidi nutit.

(e) Na panství poděbradském někdo něco dal, někdo nic. Na Pardubště, Kolínště a Brandejště nedali nic.

(f) Za rok 1812, 1813 a 1814, dle té veřejné ceny, jak v těch letech měsíce října obilí platilo. Dle čehož veliké resty ve vsích zůstaly, an je žádný svévolně nevzdělal. Hotové peníze lidé chtěli na tu povin/n/osť jako jindy dávatí, ale nechtěli je v zámcích přijímati.

(g) Do knížek ručních domovních vepsané ty resty jsou.

(h) Svou vlastní rukou podepsati.

(ch) Kde se upisovat nechtěli, tam takovou exekuci dostali. To se začalo nejprv na Brandejště, jakž napřed podotknuto.

²⁰⁶⁸ Rkp.: s Aučtowáno ... Weřegny ... Cztyrlette ... Pottomcy ... mezy ... nětco ... Hot-towe.

/70/ Dne 28. ledna 3 rychtářové,²⁰⁶⁹ velimský Škopek, novohradský Vitman a srbecký Lukavec, přijeli z Prahy sem do Milčic, byvše tam u pana administrátora, stížnost celého panství vedouce, že to sypání obilí v tak malé ceně nemožno jest odvádět, ale nepořídili nic.

Toho dne vezen byl z Prahy mrtvý Excelenc p. hrabě Josef Koloredo²⁰⁷⁰ na své panství Dymokury a tam v obz[v]láštní hrobce mezi kostelem farním a zámekem v jednom malém kopečku – již od jeho otce Kamila Koloredo udělané, kde on již taky dříve pohřben jest – dne 31. ledna pochovanej. Jeho paní, nyní vdova, s nížto jen 1/4 léta byl, jest dcera toho pana hraběte Hartmana, cí.s./ařských/ statků administrátora. Jeho poddaní jej velice želejí.

/70/ Od 17. do 21. ledna poddaní brandejští do zámku volaní a u přítomnosti vojska jízdného k podpisu a uvolení toho obilního sypání i za 3 léta restů zaplacení přinucení²⁰⁷¹ byli. Bylo pak na listu pro každého napsáno, že dobrovolně to přijímá, za spravedlivé uznává a i se svými potomky na budoucí časy ze svého gruntu to platiti se zavazuje a na to se svou vlastní rukou podpisuje. Žádný přítom nesměl jiné jakékoliv slovo promluviti ani prosbu skládati, jen po přečtení toho uvolení řeklo se mu, zdaliž podpíše, nebo ne. Jestli řekl, že nepodpíše, měl lehnout a bit býti skrz kaprála, aneb byl-li je starý, posílali se hned rejtaři do jeho domu na exekuci, kdež každý muž oběd i večeri masitou a 1 máz piva k obědu a zas k večeri a 2 zl. denně peněz (též kuň obroku dost) vykázáno měl.

Což tu měli poddaní činiti!

Chtěj neb nechtěj, musil to každý přijíti²⁰⁷²

a nemaje po té tak dlouhé vojně ještě žádné odlevení, musil na sebe připsat zase nové soužení, a co v ty vojny trpěl, trpěl

²⁰⁶⁹ Rkp.: III Richtaržowe ... Welymský ... bywssi.

²⁰⁷⁰ Hrabě Josef Colloredo-Waldsee (†1815) byl synem hr. Camilla C.-W. (1712–1797) a manželem hr. Rosiny roz. Hartmannové z Klaršteina, která si po jeho smrti vzala hr. Bedřicha Cavrianiho. – Rkp.: Dimokury.

²⁰⁷¹ Rkp.: přinutcenj ... prozbu ... Gestly ... byly ge starý ... Massytau ... Czož.

²⁰⁷² Přijíti = zde ve smyslu přijmout.

sám a byla naděje k přestání; nyní pak i potomci²⁰⁷³ jeho, o nichž neví a ještě nikde na světě nejsou, již jsou k tomu připsáni.

/71/ Kdož by řekl, že ten tak slavně a draze skrz vyměření rolí roku 1776 a 1777 způsobený a od s[v]. paměti Marie Terezie a spolupanujícího Josefa II. podepsaný i ten též roku 1785 dle nového regulírunku²⁰⁷⁴ od s[v]. p[aměti] Josefa II. zase učiněný, s velkým nákladem na měřiče i na slavné knihy /v/zdělaný a podepsaný i lidem do rukouch daný kontrakt neb úmluva ve 30 letech zase zrušen bude. Aneb zdaliž se kdo opováží proti císařskému uskutečnění a ustanovení co mysliti, mluviti neb veřejně jednati. Avšak se to, a sice od lidí povejšených, stalo.

Proměna urbárních ročních povin[n]ostí na jiných panstvích. Co se na panstvích císařských po ty 3 léta 1812, 1813 a 1814, kde již dvory panské na familie²⁰⁷⁵ rozdělené jsou, začalo děliti, vidouce to p. p. inšpektorové a hospodářský zámecký páni, že se tam kontrakt s poddanými ruší a pro vrchnost lepší fiškus vyhledává, a pozorující, jak tu kde roboty zrušené jsou, vrchnosti k /v/zdělání polí dvorských veliké náklady na koně, voly, čeládku, nádeníky, žence, sekáče, hrabače a dříví dělače i jiné potřebné forování a též na řemeslníky, kováře, koláře, sedláře, uzdáře, provazníky vydávati musejí, protože někde již prve zase robotu založili, někde pak letos, jakož i na panstvích knížete Jana z Lichtenštajna,²⁰⁷⁶ tento způsob k vykonávání panských prací představili: Aby každý gruntovník jednu polovici svého urbárního neb robotního platu ročního své vrchnosti jízdou i pěchotou, když potřeba bude, oddělal na srážku peněžitého platu, a sice za 1 den dvěma hovadama má míti. Který prvý 2 dny týhodne na robotní povin[n]ost vyjížděl, ten má nyní do každé strany 1 štrych polí /v/zdělávat, pak

²⁰⁷³ Rkp.: Pottomcy ... Rolly ... spusobený ... Panugicýho ... do Rukauch ... Kontract ... mislyti

²⁰⁷⁴ Vavák měl na mysli tereziánský dekret o tzv. raabizaci a nařízení o tzv. josefínském katastru.

²⁰⁷⁵ Rkp.: familye ... Robottnjho.

²⁰⁷⁶ Míněn generál jízdy Jan Josef kníže z Liechtensteinu (1760–1836), před vídeňským mírem s Napoleonem krátce generalissimus císařských vojsk.

28 dní nepovědomých for.²⁰⁷⁷ Ty byly do lesů a v sena atd., též každotejdně 2 dny statnou osobu posílat. A kdo platil 67 zl. za všechnu robotu, nyní má platit 37 zl.; a tu všechnu práci za 30 zl.²⁰⁷⁸

/72/ Dne 28. ledna v zámku radimském začátek se stal staré úmluvy zrušení a nového uvolování, kdež jako na brandejském panství u přítomnosti pana krajského hejtmana²⁰⁷⁹ Exce[le]nce] hraběte Gavriani²⁰⁸⁰ a pana inšpektora lichtenštajnských panství a domácích p. p. oficírů,²⁰⁸¹ ale bez vojáků, gruntovníci po přečtení té jízdné i pěší povi/n/nosti k vlastnímu uvolení a podepsání bez promluvení jiného jakéhokoliv slova připovídáním bití, arestu a trpké exekucí vojenské nucení byli, jsouce po jednom toliko – jako v Brandejse – do kanceláře pouštění. Na Černokosteleckým panství to tak jíti nechtělo, tam honili sedláky v hejnách jako dobytky, a to skrze kyrysařry. A tam bez jednoho slova promluvení museli psát, co žádaly ouřady.²⁰⁸²

Měsíc leden měl zimu mírnou, sněhy, mrazy, větry nebyly veliké a tvrdé a taky žádné vlhkosti; sníh trval na polích²⁰⁸³ do 18. února, zvolna bez povodní sešel, pole osychala a 20. února, v pondělí po druhé neděli postní, již tu i tam byla vorba.

Téhož měsíce ledna (a) obilí se platilo: Pšenice od 15 do 18 zl., žito 15 a 16 zl., ječmen 8 zl. 30 kr. i taky 9 zl., oves 5 zl. 30 kr. Ta cena trvá i dnes, 20. února, když toto píše.

(a) Od 20. dne.

Dne 10. února, v pátek před 1. nedělí postní,²⁰⁸⁴ v zámku černokosteleckém začali tu proměnu urbárního platu lidem ze

²⁰⁷⁷ Nepovědomá fůra = povoz mimo smluvní povinnost, nad úvazek.

²⁰⁷⁸ Celý odstavec je psán cizí rukou, možná Vavákova přítele Jana Židlického, na autorovo přání.

²⁰⁷⁹ Rkp.: Hegtmana ... Oficiryru ... Gruntownicy ... nutcenj byly ... do Kancellaře.

²⁰⁸⁰ Hrabě Kryštof Cavriani (1780–1857) začínal ve státní službě a později se věnoval svým velkostatkům.

²⁰⁸¹ Správně úředníků (byrokratů).

²⁰⁸² Poslední dvě věty odstavce cizí rukou, možná Vavákova přítele a příbuzného Židlického.

²⁰⁸³ Rkp.: Polych ... Ossychaly.

²⁰⁸⁴ Míneňa První postní neděle Invocavit (Druhá postní neděle je Reminiscere).

2 vesnic, Štihlic²⁰⁸⁵ a Vyžlovky, představovati a k podpisu mírnou řečí nabízeti. Toť jeden soused ze Štihlic, jak řekl, že to nepodpíše, dal mu pan inšpektor přes hubu. Nato stal se všehozvuk²⁰⁸⁶ v kanceláři, což vidíce pan krajský hejtman i pan inšpektor, tak všeho nechavše, skrz archiv /73/ z kanceláře odešli a přestalo řízení. Nato ihned bylo posláno do Čelákovic pro rejтары a v sobotu 11. února okolo poledne přijelo tam 40 rejтарů s jedním panem oberlajtenantem, kdež i já (maje tam nějaké potřeby v městě) byl /j/sem. Ti byli do 4 hospod rozloženi a šenkýřové dostali poručení, aby jim oběd masitý s mázem piva na každého muže a pak taky večeri též s mázem piva zaopatřili, což se stalo, a obrok pro koně dostali ze zámku, též peněz na muže 1 zl. To byla příprava k budoucímu téhož podpisu nucení.

Dne 12. t./oho/, v neděli invokavit,²⁰⁸⁷ odpoledne 20 těch rejтарů posláno bylo do Klučova a Poříčan z příčiny, že tam udělavše sousedi supliku na komisi²⁰⁸⁸ k podání takovou po jiných vesnicích posílali k podpisu; ta když do Plaňan přišla, tamní rychtář odevzdal ji do zámku kosteleckého. Protož v pondělí 13. února ti rejтары sebravše mocně všecky ty sousedy z těch 2 vesnic do Kostelce je přihnati, kdežto k uvolení a podepsání té poroučející práce, davše tomu jméno ne robota, ale oukoly neb úkoly, úklady, lidi příslibováním bití, arestu a těžké exekucí přinuceni byli u přítomnosti krajského pana hejtmana hrab[ěte] Gavriani, též p. inšpektora panství knížecích, p. vrchního a jiných. Též rejтары s nahými meči všudy stáli a skrze ně lidé volání a pouštění byli, sice po jenom toliko. Žádnému víc nebylo dovoleno mluvit, jen toto „Podpíšu – nepodpíšu“ podepsati.

/74/ Od 13. do 18. února aneb od 1. do 2. neděle postní²⁰⁸⁹ z celého černokosteleckého panství držitelové gruntů přinuceni k přijetí a k podepsání těch uložených neb oukolních prací²⁰⁹⁰

²⁰⁸⁵ Rkp.: Sstihlyc a Wizlowky ... nechage ... Archyw ... y hned ... do Sselákwowic pro Reythary ... Tij ... Massytý ... nutceni.

²⁰⁸⁶ Všehozvuk = novotvar: shluk, hluk.

²⁰⁸⁷ Správně Invocavit.

²⁰⁸⁸ Rkp.: Comissi ... Wesnicych ... Poraučegicý ... robotta ... Exekucy.

²⁰⁸⁹ Reminiscere.

²⁰⁹⁰ Rkp.: Přinutceni ... Prácy ... Robotnjho.

na místě polovičního robotního neb urbárního platu ročního, za kteroužto práci toto se jim peněz odrážeti bude, jak na stránce /71/ napřed napsáno jest.

To však nebylo dost, neb na to přinucené upsání lidé doradivše se vyslali 2 deputýrované, totiž ze Štolmíře Václava Brože a z Poříčan Jana Macha, do Vídně k císaři, ale tu se vrazila hůl do sršní, neb začalo hned přísné vyšetřování u přítomnosti p. krajského hraběte Gavriani. Tu bylo svádění lidu, arestýrování, strašení a zas znova upisování. Tohle byl ale dobrovolný podpis, neb kdo měl psáti, tak naň pozorovalo nejméně 6 ulánů sprostých a 2 kaprálové, aby v tom podpisu žádnou chybu neudělal. Pak aby se dokázalo, že to bylo z dobré vůle, přišlo něco těch ulánů na exekuci do 4 obcí, totiž 1 do Poříčan, 2 do Hořan, 3 do Klučova, 4 do Štolmíře, 5 do Nové Vsi, 6 do Přistoupimě, 7 do Bylan, kdež od neděle do pátku mimo 1303 zl. hotových peněz, na samou exekuci daných, ještě 4581 zl. zbytečných outrat učinili a v pátek pryč odjeli. Pomysli, čtenáři budoucí, jaké to bylo dobrovolné ujednání, jak to ti páni ke všem vyšším instancím, ano i k císaři jmenovali, neb kdo proti tomu jen slovo řekl, již pro své muky nebe zasloužil jako já, jenž toto píši. Ti uláni mně za 3 dni 116 zl. utratili a já musel v Kostelci šlisovaný sedět.²⁰⁹¹

/75/ Z novin z numera aneb listu 6 dne 4. února. Dne 19. ledna/ ve Vídni měla být slavná sanice, ku kteréž sníh z polí do ulic²⁰⁹² městských se vozil, ale přišla slotta a sníh sám s velikým větrem padav²⁰⁹³ tmu v ulicích udělal. Protož nahradilo se to v neděli 22. ledna, byl Devítník. Byla prej tak slavná paráda na saních, že ani před 1000 lety, ani po 1000 letech nebyla a nebude. Některé saně koštují až na 60 tisíc zlat[ých], zeleným axamitem vyložené a čistým zlatem na půl coulu tlustě vyšívané; co jen nejvíc mohlo se na krásu, slávu a nové vidění vymysleti, to se učinilo.

²⁰⁹¹ Celý odstavec je psán cizí rukou, zřejmě na výzvu autora jej napsal a signoval „Jan Židlický z Klučova“. – Šlisovaný = spoutaný.

²⁰⁹² Rkp.: Poly do Ulyc.

²⁰⁹³ Rkp.: slotta ... padawssi ... w ulycych.

A tak dne 22. ledna v 2 hod[iny] z poledne vyjeli z c[ísařského] purku do Šenbrúnu,²⁰⁹⁴ kdež oběd strojen byl. Nejprve jel císař rakouský s ruskou císařovnou, po nich císař ruský, potom král denemarský, pruský, velký vojvoda z Báden, po nich zvláštní princové a dvorští páni, všeliké slavné mužské i ženské osoby, skvostnými kožichy oděny, a sáně skoro všecky nové a nádherně vymódované byly. Vzadu jela veliká, dlouhá, 6 koňmi tažená sáně s tureckou hudbou. Oděv pážat, vozků a koní nelze vysloviti, jakož i po stranách jedoucích c. k. gardistův. Z Šenbrúnu po obědě jeli do Vídně již ve tmě a po obouch stranách jeli jezdcí s rozžatými pochodněmi neb fagulemi, tím světlem den takořka činící. Jak mnoho diváků bylo, může každý sám myslet.

Tolik korunovaných hlav, panujících knížat a slavného panstva pohromadě,²⁰⁹⁵ jako Vídeň již od měsíce září roku 1814 doposavád má v sobě, ještě nikdy v světě se nestalo.

Před 300 lety byla také Vídeň šťastná, když roku 1515 do ní se na sněm sjeli Maximilián I., císař římský, Vladislav a Ludvík, otec a syn, králové uherští a čeští, Zikmund, /76/ král polský, papežský legát biskup feltrenský, dva kardinálové: Tomáš, arcibis[kup] ostřehomský, a Matouš, bis[kup] gurcenský, item Kryštof, bisk[up] bremenský, rozené kníže z Brunšviku, legáti krále englického a španihelského, Vilím, kníže bavorské,²⁰⁹⁶

²⁰⁹⁴ Správně Burg, Schönbrunn, Baden; dále jmenované osoby panovníků viz výše; velkovévoda badenský = Karl Ludwig Fridrich (1756–1818, vládl od 1811), původně spojenec Napoleona, od 1814 člen Svaté aliance. – Rkp.: Wzlasstnj Pryncowe ... Gardystuw ... obauch ... gely Gezdcy ... činický ... mislet.

²⁰⁹⁵ Rkp.: po Hromadě ... do posawád ... sstiasná ... Maximilyán ... Zygmund.

²⁰⁹⁶ Maxmilián I. Habsburský (1459–1519), od 1486 král, od 1498 panovník Svaté říše římské, od 1508 císař Svaté říše římské národa německého; Vladislav II. Jagellonský (1456–1516), od 1471 král uherský a český; tehdejší korunní princ Ludvík Jagellonský (1506–1526), od 1516 král uherský a český; Zikmund I. Jagellonský (1467–1548), od 1506 král polský a velkokníže litevský; Vilém IV. (1493–1550), od 1515 vévoda bavorský. Feltrenský biskup námi nezjištěn; gurcenský biskup kardinál Matthias von Jagow (†1544) byl později biskupem brandenburským; brémský biskup Christoph vévoda von Braunschweig-Wolfenbüttel (1487–1558); Tamás Bakócz de Erdöd (1442–1521), původně sekretář a kancléř Matyáše Korvína, od 1498 ostrihomský arcibiskup, od 1500 kardinál, od 1507 benátský patriarcha. Šlo o osobní zmocnění papeže Lva X. (vl. jm. Giovanni kníže Medici, 1475–1521, pontifikát od 1513).

a kurfirštové i knížata říše i jiných pánů, biskupů a prelátů množství. Ten sněm šťastně a užitečně se zavřel i rozešel. (a) Dejž Pán Bůh, aby i tento nynější po té stopě kráčeje samou Bohu milou a nám potřebnou dobrotu a pokojné časy způsobil²⁰⁹⁷ a zanechal!

(a) Beckovský v Kron[ice],²⁰⁹⁸ list 992.

Když tak zde v Čechách až dosavad po té tak záhubné vojně žádná odleva neb náhrada neb nějakého platu odpuštění se nestává, anobrž ještě více nových bíd a zármutků v hdech přibejvá, což taky ty malé roku [1]813 a [1]814 zemské ourody přidávají, dle toho takto se mezi lidmi všeobecně²⁰⁹⁹ mluví:

Ve Vídni je radost
a v Čechách je žalost,
ve Vídni se hoduje
a v Čechách se běduje,
ve Vídni peněz přibejvá
a v Čechách všeho ubejvá.

Tohle též v novinách čteme, ale špatně vysvětlené, že prej nějaký císařský/ král./ovský/ oficír příjmím Popovic v Klyfůre u Svinice²¹⁰⁰ podzemní skrejš našel, v němžto mělo bejt zlata a stříbra na 13 milionů, a to se prej do císařsko–královské komory dostalo. Má ta příliš štedrá pověst špatné šaty.

Dne 21. ledna v Paříži tělo něšťastného krále Ludvíka XVIho, od rebelů²¹⁰¹ sťatého, bylo ze země, tu, kde leželo, vyzdviženo a v kostele hlavním s[v]. Diviše v královské hrobce slavně pochováno.

Král sardinský povolal zase jezuity do svých zemí a v městě Turínu kolej i noviciát pro ně staví.

²⁰⁹⁷ Rkp.: Wylim ... spôsobil.

²⁰⁹⁸ Viz Jan František Beckovský (1658–1725) v Poselkyni starých příběhův českých aneb Kronice české (...), sv. 1, Praha 1700.

²⁰⁹⁹ Rkp.: wsse Obecně ... Oficýr.

²¹⁰⁰ Obec Klifure u Ebersteinu (slovinsky Svinc) v Korutansku.

²¹⁰¹ Chrám sv. Diviše = St. Denis (podle sv. Diviše, misijního biskupa v Galii a mučedníka); sardinský král = Vittorio Emanuele I. (1759–1824, vládl 1802–1821) byl příslušník savojské dynastie a stoupenec svatoalianční reakce. – Rkp.: Rebellu ... Sardynský ... Turynu Kolleg y Nowicyát.

Těž 21. ledna ve Vídni byla držena slavná pohřební památka Ludvíka XVIho, krále franc[ouzs]kého, na ten den roku 1793 v Paříži od rebelů státého.

/77/ V novinách v listu 7 přiložena jest známka,²¹⁰² že na Starém Městě v menší Jezuitské ulici²¹⁰³ u Vilíma Endersa, knihkupce N: 154, též u p. Krameriusa mladého v Dominikánské ulici N: 232 jest k dostání kniha Vypsání života i všech činů Bonaparta od počátku bouří franc[ouzských] až do léta 1799; svázaná prý se prodává za 1 zl. 24 krejc[arů]. Item tamž Obnovené Ezopovy básně, nevázané za 1 zl. 30 kr., čistě vázané za 2 zl.

Přinucený²¹⁰⁴ podpis lidu na sypání obilí.

Mezi druhou a třetí nedělí postní, od 20. do 25. února, měli ve všech vesnicích poděbradského panství staro– i novousedlí písemní uvolení toho dávání obilí sami na papír postaviti a na to se každý souseď vlastnoručně podepsati. Odtud z Milčic mělo se to dáti na den s[v]. Matěje 24. února, v pátek před 3. nedělí postní. Předtím 23. února rychtář novohradský Vitman, že v Praze třikrát se suplikou u p. administrátora byl a jal se jiné familianty troštovati, že to pomine, aby se nepodpisovali, dostal za to spolu se svými sousedy 30 mužů landvérů na exekuci, jenž po celém panství na ty resty exekvírovali, a zas v pondělí a v úterý 27. a 28. února řízení byly k osobnímu dostavení všechny vesnice, že minulý tejden písemní uvolení do zámku neodvedly.

V ten den hned po ránu již jedna eškadrona rejtarů z lyského²¹⁰⁵ panství (kdež zimují) od slav[ného] regimentu prince koruny Ferdinanda v Poděbradech na rynku stála, z těch 20 mužů bylo posláno zas do Novohradu a landvérů vzatých 16 sem

²¹⁰² Správně: zmínka.

²¹⁰³ Karel Vilém nebo Carl Wilhelm Enders (†1832) byl oboujazyčný pražský knihkupec a nakladatel; Václav Rodomil Kramerius (1792–1861), syn Matěje Václava a Jenovéfy K., prozaik, překladatel, adaptátor, vydavatel, redaktor novin, byl autorem i nakladatelem obou uvedených publikací: *Obnovený Ezop aneb Nové Ezopovy bájky* (Praha 1815); *Napoleon Buonaparte, co byl někdy a co jest nyní* (Praha 1815). – Rkp.: jezuitske Ulicy u Wylima ... pre ... Ezopowe.

²¹⁰⁴ Druhá a třetí neděle postní = *Reminiscere* a *Oculi*; troštovat = zde ve významu utěšovat; exekvírovat = exekvovat. – Rkp.: Přinutcený /tak pravidelně dále/ ... Mezy ... Exekucy ... byli ... neodvedli.

²¹⁰⁵ Rkp.: z Lisstého ... Zymugi ... rinku ... netco.

do Milčic, něco do Vrbové Lhoty a Sigfeldu²¹⁰⁶ a jinam. Sousedé zdejší byli tam, podepsat již se chtějíce, ale dostali hundsvutů,²¹⁰⁷ šelem, rebelantů etc. a nechtěli páni od nich podpis přijíti, nýbrž rejтары poslali a „Vem vás všichni čerti!“ mluvili, až večer po 7. hodině k podpisu je /78/ připustili. Vojáci měli poručení, aby si k obědu a k večeri poroučeli, co chtějí, jísti a pít dosti, též koňům obroku, jakož pak pivo a kořalku i v noci na stole mítí chtěli a měli; maso vařené a pečené, též k večeri, k tomu více z mouky, ovsa 1 čtvrtci na každé krmení pro jednoho koně, sena dosti; též své podkovy koňům trhali a obec jim nové dáti a ukovati musila. V Sigfeldu pak i karty jim sousedi koupit musili. K tomu na penězích 15 kr. na den každý muž. Zde v Milčicích byh 27. a 28. února 2 dni a 2 noci, dne 1. března ráno odjeli.

Při tom podpisování v zámku rovně tak jako v Kostelci²¹⁰⁸ 2 rejtaři stáli před kancelářem u dveří s vytaženými palaši, za dveřma zase dva a u stolice, která na bití přichystaná byla, stáli 2 kaprálové. Vždy jen jeden soused tam puštěn byl a optán: „Podpíšeš se, nebo nepodpíšeš?“ Jiné žádné slovo promluvit nesměl, jen „Podpíšu“, a taky nežli by zdraví i život skrz bití ztratil a hroznou exekucí trápen byl, což již měl dělat? Každý se podepsal. A tak všecky vesnice jedna za druhou a z nich sousedi druhý za prvním do kanceláře pouštění a /k/ tomu podpisu přinuceni byli.

Ó, kdož vypíše lidu (tomu, kdo to začal) zlého vinšování, proklínání, k Bohu na pomstu volání i samého císaře pána (jestli to dovoluje) dotejkání! Takž páni pravili, že to císař pán poroučí; proč to tištěným patentem a s podpisem svého jména jako jiná poručení nevydal?, tak zas praví lidé. Že když to spatří tištěné a jeho jméno, nic proti tomu mítí nebudou, nýbrž jako nařízení vždy přijímají, to taky přijmou.

²¹⁰⁶ Siegfeld = Vítězov; čtvrtce = čtvrtina věrtele. – Rkp.: Wogacy měly ... sy ... Cžtwrtcy ... musyla ... musyly.

²¹⁰⁷ Hundsvut (hundsvút, huncut, huncút) = darebák.

²¹⁰⁸ Rkp.: Kostelcy ... Stolyce ... nežlyby ... stratíl ... Proklynanj... Gestly ... gine ... prawěgi ... spatřegi.

Jsou také některé hlasy, že o tom císař pán dosavád neví; na-
proti tomu zase se praví, že kdyby nevěděl, nesmělo by jenerál-
komando²¹⁰⁹ vojsko do zámku a vesnic posílati. Do Vídně pak
žádnému pas nikde vydat nechtějí a bez pasu tam žádný ne-
vejde, zvlášť nyní v tom sněmu.

/79/ Mezi nedělí Kejhavnou a Družebnou ten tejden aneb
od 27. února do 4. března ze všech vesnic poděbradských sta-
ro- i novousedlí k tomu uvolení a podepsání přinuceni /j/sou.
Při té komisi²¹¹⁰ byli král./ovský/ krajský pan hejtman kraje
bydžovského, domácí pan vrchní Jan Wolfram a pan důchodní
Jeřábek, jenž se sem na začátku února z Prahy byl dostal.

Ta exekuce rejtarů koštovala na panství zde v Milčicích 16 mu-
žů /po/ 2 dni a 2 noci i 161 zl., a to jen za to, co se koupit musi-
lo, maso, pivo a kořalka; jiné věci, které dům dává, mouka
bílá, mléko, zelí, omastek, koření, dříví a semtam poselství,²¹¹¹
to se nepočítá. Jen se počítá k jejich masu a nápoji obrok ko-
ňům na každé krmení: na 1 koně 1 čtvrtce ovsu, 1 porce sena,
a bylo krmení patero. Item kováři za podkovy dalo se 16 zl.
Item do Poděbrad na tam zůstávajícího p. rytmajstra a 4 s ním
muže na spolek²¹¹² celého panství naše ves dala 5 zl. 30 kr.

Z kterých vesnic 23. a 24. a 25. února v zámku se podepsali,
ti té exekucí zbaveni byli a ji nedostali.

Měsíce března W toMtohLe rokV HoňILI gsaV SeDLaCI
PánIJ /1775/ –

MěsIce Března tohohLe rokV třaV bez PŘICžIny PáňI Se-
DLáKI /1815/.

/80/ Pro delší památku
ještě tuto skládku,
jestli²¹¹³ chceme,

²¹⁰⁹ Kejhavná neděle = neděle kýchavá neboli Oculi, třetí postní; Družebná neděle =
Letare, čtvrtá postní. – Rkp.: Jeneral Commano ... nýni.

²¹¹⁰ Rkp.: Comissy ... bidžowského ... domácí ... musylo ... Masso ... Wěcy ... zusta-
vagicjho ... Ritmeistra.

²¹¹¹ Poselství = zde ve smyslu posluha, posloužení.

²¹¹² Společný plat.

²¹¹³ Retován = ochráněn. – Rkp.: Gestly ...njž ... syc ... lytowán ... y swy Pottomky ...
Gacý ... roly ... Prácy ... Zamcych ... Qwaltem ... musy ... na Horu ... dolu.

sobě čteme
měsíce března roku MDCCCXV:
U nás ještě vojna trvá,
skrz niž lid sedlský se mrhá,
který sic v té dlouhé vojně
jest potřen a zhuben hojně,
takže za mnohonácte let
neuzří stavu svého květ.
Však proto není retován,
ani dost málo litován,
nýbrž ještě k budoucnosti
a gruntu svého bídnosti
na užitky i na zlomky (a)
má upsat i svý potomky,
o nichž neví, jací budou,
maje sám ted' komoru chudou,
co má ročně z rolí gruntu dávat
neb skrz práci obdělávat.
A k tomu jako ve vojně
nucen jest skrz vojsko zbrojné
v domích skrze vyživení (b),
v zámcích skrz mečův vidění.
Všecko se tam řídí kvaltem,
nic „audi secundam partem“ (c);
sedlák ani zbla říct nesmí,
nýbrž jako zvíře lesní
musí trpět křik a rány
beze všeho smilování.
Kdo nechce psát sám svou rukou,
hned jej kaprálové tlukou,
tuť mnozí páni se smějí,
že tak slavně vítězejí,
avšak netrápí viníky,
ale své živitelníky.
Tenkrát Petrarchovo (d) kolo
vyneslo nahoru mnoho,

však z něj dolů více spadne,
když sedlský hid tuze zvadne,
neb jest vždycky na tom kole
ten na vrchu, ten zas dole.

(a) Nešťastné časy.

(b) Exekucí.

(c) Symbolum²¹¹⁴ císaře Lotharia: „Slyš taky druhou stranu!“

(d) V knize Františka Petrarchy, mudrce křesťanského, kterýž narodil se v městě Aretium ve Vlaších l./éta/ 1304 a na žádost Roberta, krále neapolského, v Římě od dvouh pánů senatorů poeta laureatus korunován l./éta/ 1341. Spisy a verše jeho i císař Karel IV. rád čítal. A umřel na šlak blíž města Padiu l./éta/ 1374. Knihu jednu jeho O lékařství proti štěstí a neštěstí z latiny zčeštil uroz[ený] rytíř pan Řehoř Hrubý z Jeleního a na celém listu vytlačiti dal L. P. 1496 v Praze. V té knize jest kolo štěstí a neštěstí malované, jak onen nahoru leze a tento dolů padá.²¹¹⁵

/81/ To sedláky nejvíc²¹¹⁶ trápí,

požel toho, česká máti!,

že nesmí nikde žalovat

a na své křivdy stěžovat.

Byť šel kam, třeba s suplikou,

tichým slovem ho vytlukou.

V zámku i jestli řekne slovo,

hned mu jmen nadají mnoho:

psů, šelem a rebelantů

proti právům protestantů.

Jestli pak slov řekne více,

ocejtí se u biřice;

²¹¹⁴ Míněn Lothar (795–855, vládl od 817 v Itálii, od 843 císař římský), jehož oblíbeným výrokiem byla zásada římského práva „Audiatur et altera pars“. – Rkp.: Simbolam ... sliss.

²¹¹⁵ Francesco Petrarca se narodil v rodině notáře v Arezzu a zemřel na iktus skloněn nad manuskriptem na své usedlosti v Arquà u Padovy (Padua); neapolský král byl Robert z Anjou (1265–1343, panoval od 1285); korunovaným knížetem básníků se P. stal na návrh celého senátu; o Řehořově překladu viz výše. – Rkp.: blyž ... ritjř ... celym Lystu ... onnen na Horu.

²¹¹⁶ Rkp.: neywjc ... Česká ... gestly ... Nechcely ... Srdcy ... Proměny.

nechce-li mít hůl na sobě,
musí mlčet jako v hrobě.
Jako ten Šimon chudátko
rovně neměl v srdci sladko,
když na něj Páně kříž dali,
jisté jest, že ho i prali.
Trpme se Šimonem,
obratme se s lotrem
a litujme s Petrem,
plačme s Jeremiášem,
nezoufejme s Jidášem.²¹¹⁷
Nic není věčné na světě,
proměny /j/sou v každém létě,
/j/sme my taky Boží děti
a On nás má v své paměti,
On sám činí rychlé cesty
jak pro radost, tak pro tresty.

Počasy.²¹¹⁸ Od 20. února vesměs všudy vorba byla, a sice na
dolinách, kde jindy až máje měsíce se osívá, letos hned nejprv
vorati a síti se mohlo. Do sv. Řehoře,²¹¹⁹ an jindy vorba se za-
číná, již jest téměř zasito, ano místem i hráchy, čočky a vikve.
Počasy byly mírné, až před s[v]. Řehořem tu noc, a byla též
neděle Smrtná, napadlo trochu sněhu; ten do poledního sešel,
ale zima zůstala.²¹²⁰ I v pondělí i v outerý studené větry vály
a v středu 15. března kroupy a sníh.

Na konec února a začátku března cena obilná byla: Pšenice
17 zl., žito 15 zl., ječm[en] 7 zl. 30 /kr./, oves 4 zl. 30 kr., hrách

²¹¹⁷ Jmenování: Šimon z Kyrény, který musel nést Ježíšův kříž na Golgotu; sv. apoštol
a mučedník Petr (původně Šimon, Ježíš mu dal jméno Kefas, lat. Petrus = kámen,
skála), po Ježíšově smrti převzal vedení jeruzalémské obce a věnoval se misii, oběť
Neronovy perzekuce, podle tradice první papež; starozidovský prorok Jeremjáš
(nar. asi 650 př. Kr., † v Egyptě, kam odvečen); Ježíšův učedník a zrádce Jidáš
Iškariotský.

²¹¹⁸ Rkp.: Počassy ... syce na dolynách ... ossywá ... Sýti.

²¹¹⁹ Svátek sv. Řehoře Nysského (asi 335–asi 395), jednoho z klasiků východní patristi-
ky, připadá na 9. března.

²¹²⁰ Smrtná neděle = pátá postní, Judica. – Rkp.: Zymy zustala ... Erdteply ... Howě-
zy ... Telecy.

12 /zl./, erteple 4 zl. Maso hovězí 1 lib[ra] 18 a 20 krejc[arů],
telecí 18 krejc./arů/, vepřové 30 kr., másla 1 lib[ra] 1 zl. 18 kr.

Na den svatého Longina²¹²¹

byl vítr, sníh, trpká zima.

/82/ ŠestnáCteho a SeDMnáCteho března Wětrně a neVstáLe
prsseLo. A osmnáctého téhož, v sobotu před nedělí Květnou,²¹²²
též tak bylo. Vichřice díky Nejvyššímu nic neponičila a nepolá-
mala.

Vinš k svátku s[v]. Jozefa²¹²³ do Budějovic Českých:

WInss LáskI DanI z MILCžIC

Na Den SWateho Iozeffa, NegCžIstCžIho ŽenICha Marle
Panny

Vysoce důstojný, lásky a cti hodný

1) Již bouřiti přestala – a ratolest pokoje všudy dosáhla přístuP

2) Odpočívati začala – a po meči péra užívá nynJ

3) Zakládá nové grunty – a někde staví i rozrážející²¹²⁴ klíN

4) Ejhle, dosavád nemůže dosíci starý bejvalý své jasnosti zraK

5) Faleš zuřivě jezdící strhly – a porazily – nebesA

6) Faunis housti přestal, ó by ještě brzce pominul hudby jeho
ohlaS!

Kapitolní děkan budějovský,

když z vůle a milosti božský

viděl a přečkal Európu hořící,

s tím i věci svaté tu i tam bořící,²¹²⁵

aby ještě dočkal slavnou všeho obnovu,

Winšuji ja Wesele, jaK nejupřímnějc mohu,

ten již dávno známý

StarI SeDLák WsI MIILCžIC.

/83/ V neděli Květnou a spolu na den sv. Josefa v noci na-
padlo sněhu, ráno prudký mráz a celej den ostrá zima.

²¹²¹ Svátek sv. Longina Dionysia Cassia (asi 213–374), představitele východní patristi-
ky, učitele palmyrské říše, popraveného Římany, připadá na 15. března.

²¹²² Květná neděle = šestá postní, Palmarum.

²¹²³ Svátek sv. Josefa, Ježíšova pěstouna, připadá na 19. března. – Rkp.: Wychřice
dijky Neywissjmu ... Jozeffa ... Cžechských ... Wyssoce.

²¹²⁴ Rkp.: rozrážegícý Klýn ... dosýcy ... bozský ... hořicý.

²¹²⁵ Rkp.: bořicý ... zyma.

V ten den²¹²⁶ z toho vojska, jenž nenadále z Prahy do Vlach marširovalo, a sice²¹²⁷ 9 kompagnií ha/n/dlogrů a 300 kusů, z těch ha/n/dlogrů přišlo sem do Milčic 300 na rostág a koní 48. V některých statcích jich bylo, jakož i zde u mě v N: 24, 26 mužů 2 dni a 2 noci; k tomu ještě po nich zůstali 3 /muži/, a tak na jednu noc jako by jich bylo 55, k tomu 4 koně. Svého chleba ani neměli, a tak podle té drahoty vaření, mouky, dříví a omastku vzali přes 60 zl.

Dne 20. března, v neděli, zase byl silný mráz a led všudy.

Z novin, z listu 11. Dne 2. března král saský²¹²⁸ do Brna přijel a odtud do Prešpurku v Uhřích odjel. On ještě dosavád k žádnému jednání ve Vídni povolán nebyl jakožto ten, jenž až doposledka vojny Bonaparta se držel a od něho neodstoupil, zatímco sami vojáci jeho od Francouze k spojeným mocnostem utíkali.

V Římě zase 23 řádů duchovních kněží, kteří od Francouzů rozehnaní byli, do svých klášterů jest uvedeno.

Lékařství jedovaté. V městě Dobrušce měšťan Josef Čížek,²¹²⁹ jsa vodnatelný, dostal radu od jednoho vesnického poddaného Josefa Kugla, aby užíval prášek z semena bodlavého jabka neb ježkové palice aneb panenské okurky, latině *Datura Aramonium*²¹³⁰ Lin., německy *Stechapf/e/l*. Ten nemocný ráno o 10 hodinách prý ten prach přijal a o 4 hodinách po poledni usnul a více již probuzen býti nemohl. Protož k vejstraže²¹³¹ se to vůbec oznamuje. Jest pak ještě více jedovatých bylin, jako bolehlav, blín, kostival, ocoun, šalamounek, pryskyřník etc.

/84/ Dne 9. března odjela z Vídne ruská císařovna do Minychu, hlavního bavorského města, odtud do Karlsruhe.²¹³²

Z listu 12. V noci na den 27. února Bonapart z ostrova Elby s několika sty vojska po moři na 5 lodích ujel. Dne 1. března

²¹²⁶ 19. března.

²¹²⁷ Handlogři = zaměřovači (viz výše); rostág (rosstag, roztág) = odpočinkové ležení (viz výše). – Rkp.: a syc ... statcych ... u mně ... sylný ... kromě co ... Wogacy.

²¹²⁸ Saský král Fridrich August III. (viz výše).

²¹²⁹ Rkp.: Czžjek, gsauc ... raddu ... Palyce.

²¹³⁰ Správně *Datura stramonium* = durman lékařský.

²¹³¹ Rkp.: Weystraže ... bilyn ... blýn.

²¹³² Mnichov, Karlsruhe.

vtrhl prej do přístavu Žuan v krajině varenské blíž²¹³³ města Kanne a chtěl v pevnosti Autybě přijat býti, tamní pak ředitel odepřel; chtěl on se zbrojně toho místa zmocniti, ale taky se mu nezdařilo.

V noci na den 21. března to do Vlach maršírující²¹³⁴ vojsko dostalo poručení, aby se zpátkem obrátilo. Sem do Milčic přišlo to o 1/2noci, a protože ti zde bytní²¹³⁵ handlogři, majíce jíti ráno ke Kolínu, šli zase ku Praze, tolikéž těch 7 kompagní kanonýrů a 5 kompag[ní] handlogrů, z nichž přední již v Čáslavi byli, a s nimi 300 kusů. Ve Vlaších jakési /v/zbouření měl král neapolský²¹³⁶ z ponuknutí Bonaparta, svého švakra, učiniti, což snad sněm vídeňský zrušil. V středu sazometnou²¹³⁷ větrno, deštivo a zimavo.

ZeLenIJ CžtWrtek MIĚL DostI gasnI Cžas. – V WeLIkIJ Patek WeLIká ZIMa, WeLIkIJ Witr a z CžastkI Désst'. – BÍLá Sobotha MěLa GasnI a ŤICHl Cžas a též Desst'Wo. – Na HoD božII WeLIkonoCžňI neCžas a HřMIěLo. – Na PonDěLI VeLIkonoCžňII stVDenI Désst' a NeCžas. – Na AVterI bILO Mnoho Desstě a SILná VIChřICE. – StřeDa WeLIkonoCžňII MIěLa GasnI Cžas /85/. – HoD VeLIkonoCžňI se trefIL Dne DVaCátIho SsestIho března;

tak taky se krom předešlých dávných let trefil roku 1617, roku 1758 et anno 1780.

V tomto velkonočním čase
hlas bubnů slyší se zase,
vzniká opět nová vojna,
anť jest všudy bídy zhojna
od té (a), jenž tak dlouho byla
a nás všecky ochudila.
Čas tvrdý ještě chtěl tomu,

²¹³³ Žuan = Juan, záliv, nikoli přístav. Od pobřeží Napoleonův průvod táhl na sever; varenská krajina = správně département Alpes Maritimes; Kanne = Cannes; Autyba = Antibes. – Rkp.: blyž.

²¹³⁴ Rkp.: marssirugicý ... spátkem ... Kolynu ... tolykéž ... gakesy.

²¹³⁵ Ubytování.

²¹³⁶ Neapolský král Joachim I. Murat (viz výše).

²¹³⁷ Sazometná středa (viz výše).

co nemáme ani v domu,
a vháněl nás do svých léčí
až s vytaženými meči.
Teď se proslejšchá hustý hlas,
že Rusové sem přijdou zas.
Ó Bože, copak jim dáme,
když co jíst sami nemáme!
Račiz na ně sám naspořit
a nenechej nás umořit!

(a) Vojny, jenž trvala 22 léta.

Ta všecka artileria, jenž se byla 21. Marti od Kolína zpátkem²¹³⁸ ku Praze obrátila, šla z Prahy dílem k Egru²¹³⁹ a dílem k Linci do říše. Item též všecky jízdné i pěší hlukové neb regimenty, též osady z pevností tam šly, jenž tu v Čechách rozložený byly.

Dne 29. března odešel taky ten rejterský regiment Princ koruny Ferdinand, jenž na panství brandejským a lyským²¹⁴⁰ své stání měl, od něhožto rejtaři k přemožení sedláků do zámků a na exekuci povoláni byli.

Skrz město České Budějovice k Linci²¹⁴¹ odmarširoval 10. Marti hluk pěší Defrón z Jindřicho[va] Hradce, 11. téhož hluk Davi: z Písku, 15. t[oho] hluk Aržendo z Plzně, 14. téhož 3 kompa[gnie] kanonýrů s kusy z Budějovic Českých.

Dne 30., 31. Marti a 1. a 2. dubna vojsko z Hradce a Plesu²¹⁴² odcházelo. A 3. dubna všickni rozpuštění landvérové – země strážní – k svým kumpagniím povoláni byli.

Praví se, že utečený Bonapart do Francouz přišel a tam armádu novou /v/zdělává skrze své lahodící listy a že mnoho Francouzů k němu se přidává.

²¹³⁸ Rkp.: od Kolyna spatkem ... Lincy ... ržjsse ... ossady.

²¹³⁹ Eger = Cheb; osady z pevností = posádky.

²¹⁴⁰ Rkp.: brandegskym a Lisskym.

²¹⁴¹ Defrón = Desfours: Josef hrabě Desfours-Walderode von Mont, Athienville und Eckhausen (†1838), velkostatkář a císařský komorník; Davi = Davidovich: Pavao sv. pán de Davidovich (1737–1814), polní zbrojmistr, velitel honvédů; Aržendo = Argenteau (viz výše). – Rkp.: Lyncy ... Plessu ... lahodicý lýsty.

²¹⁴² Ples = Josefov.

/86/ Dne 3. dubna, v pondělí Provodní, světili /j/sme svátek Zvěstování Panně Marii, an byl z Bílé soboty²¹⁴³ na ten den přenešen, a byl celý den krásný, jasný, teplý a tichý²¹⁴⁴ a ten byl toho roku den krásný nejprvnější.

Do prvního dubna již zaseto bylo
a osení zhrubna pěkně vycházelo.
Stromové, jenž v máji jindá kvítávají,
již teď jako v ráji květ svůj vydávají.
Země znáti dává, že více nestůně,
všudy z ní vyvstává list, květ a dost vůně.
Že proti té bídě Pán chce nahražovat,
již to všichni lidé můžou pozorovat.
Ach, račiž, Bože, sám, račiž nadělovat,
když zdejší žádný pán nechce politovat.
Ach, rač jejich tvrdé sr/d/ce obměkčiti
a myšlení hrdé zas okřesťanštiti.

Okolo Veliké noci²¹⁴⁵ při konci března obilí se platilo: Pšenice 15 zl. 30 kr., taky 16 zl., žito 13 zl. 30 kr., taky 14 /zl./, ječmen 7 zl., oves 5 zl., hrách 13 zl., proso 15 zl., erteple 2 zl. 30 kr. a 3 zl. Maso hovězí za 21 kr., telecí 24 kr., vepřový 36 kr.

Dne 1. dubna, v sobotu²¹⁴⁶ před nedělí Provodní, nařízení přišlo, aby za ten ledna měsíce oznámený potravní forot, toť jest magacín, do 10. dubna peníze se odvedly, že jest v místě odvodu spachtovaný a na ves Milčice že vypadá 1185 zl. Děsí se toho všickni sousedi a přitom téhož dne na 1/4 léta kontribuce aby zaplacená byla.

Z novin, /z/ listu 13. Ve Vídni dne 13. března 1815 prohlášení od spojených mocností vydáno jest, že Bonapart má se pozorovat jako veřejný nepřítel a rušitel pokoje na světě, smlouvu

²¹⁴³ Bílá sobota následuje po Škaradé středě, Zeleném čtvrtku a Velkém pátku před večerním Vzkříšením, po ní velikonoční neděle (Hod boží velikonoční) a velikonoční Provodní (průvodní, procesní) pondělí.

²¹⁴⁴ Rkp.: tichy ... lýst ... okřestinsštiti.

²¹⁴⁵ Rkp.: Welikenocy ... koncý ... Howězy ... Telecy ... Wepřowy.

²¹⁴⁶ Provodní neděle (Quasimodogeniti) = první neděle povelikonoční (závěr Provodního týdne); pacht = pakt. – Rkp.: Sobothu ... Magacýn ... spachtowany ... De-segi.

a spokojenost svou že odvážlivě²¹⁴⁷ zrušil a jen vždy krev vylívati bezprávně chce a všem právům a mocnostem se protiví. Protož že se již sám vší právní ochrany zbavil a tak taky jako veřejný nepřítel že má býti /87/ stíhán a záko/n/nímu trestu vydán, a kdo by jej dostati mohl, aby jej spojeným mocnostem odvedl. Některá prej města v zemi francké ho přijala, dílem dobrovolně, dílem jsouce mocí dobytá a přinucena.²¹⁴⁸ Tolikéž z vojska francou[z]ského již prej se mu něco přidalo.

Nejprv od města Káne²¹⁴⁹ do Lionu a dne 7. března odtud do Grenobly Bonapart přišel. Hlavní město Paříž nechce prej s ním míti nic, tolikéž jiná města i mnozí jenerálové, jenž mu sloužili.

Z novin N: 14. Všecka francká zemská správa, parlament, též Švejcaři,²¹⁵⁰ Flandři, Elsasové a jiné krajiny proti Bonapartovi prej se zdvihají, lid shromažďují a vzniku mu nedají.

Dne 12. března vejvoda z Orleánu holandský se 20 000 lidu na Bonaparta u Lionu uhodil, jej potlouk a až za Burboing zahnal.²¹⁵¹

Vydal taky Bonapart velice chlubný list, popouzející lid, aby se k němu přidal a po městách i vesnicích obrokem zaopatřoval. Naproti tomu jest proti němu stojícím regimentům oznámeno, který by regiment jej zajal a živého neb mrtvého lapil a dodal, že 150 000 (jedno sto a padesát tisíc) fraňků dosáhne.

Dne 8., 9., 10., 11. a 12. dubna ráno tuhé mrazy a ve dne veliké studené větry trvaly. Stromy ovocné zakvétaly a sucho již veliké začínalo býti. Ječmeny vycházející zežloutly a na zem lehly a mnoho zrna skrze suchotu ještě ze země nevzešlo. Žita a pšenice zelené taky začernaly.

²¹⁴⁷ Rkp.: odvážlywě ... wylýwati bez práwně.

²¹⁴⁸ Rkp.: Nektere ... přigali ... dobiti a přinutceni ... tolykež.

²¹⁴⁹ Cannes; Lyon; Grenoble. – Rkp.: gine ... mnozý.

²¹⁵⁰ Rkp.: Sswegcaři ... schromaždugi ... welyce ... popouzegicy ... mstogicym.

²¹⁵¹ Správně vévoda Oranžský. Jde o Viléma Frederika (1772–1843), který nastoupil z pruské armády, kde byl generálem jízdy, na uprázdněný nizozemský trůn jako vévoda Vilém VI., o rok později z rozhodnutí Vídeňského kongresu jako Vilém I. nizozemský král (vládl 1815–1840). – Burboing = zřejmě Bourbon–Lancy (Bourbon-les-Bains).

V ty samé vejš²¹⁵² napsané dni veliké regrutýrování přišlo, a tuť opět otcové, matky a synové nové slze vylejvali a zármutkem se troudili.

/88/ Dne 5. dubna skrz město Nymburk²¹⁵³ prošel pěší regiment Rajskrajc z pevnosti Josefštatu, též hluk polských dobrovolníků, jenž měl modré kabáty a žlutý vejložky, lidé takorka ze všech evropejských zemí pocházející; já byv tam viděl /j/sem je.

Od Veliké noci²¹⁵⁴ až do 15. dubna svážel se forot potravní do Čáslavě, Plaňan a Ouvala, seno, oves, chléb, maso a kořalka pro Rusy, kteří zase tudy na Francouze půjdou. Rozvrženo jest na každé panství v kraji chrudimském, čáslavském a kouřimském, jak mnoho má dáti masa a kořalky; panství černokostelecké 100 cent./nýřů/ masa a 100 věder kořalky. Ta se skládá v Plaňanech v rychtě, seno a oves v stodolách a k masu /j/sou voli přichystaný, jakož i chléb se chystá. Tak rovně i na jiných štacích.

10. dubna ve vsi Velenicích²¹⁵⁵ 2 statky vyhořely a dne 11. téhož v outerý ve vsi Opočnici 26 stavení shořelo. Na obouch těch místech byly prej luntý založené a od nich se oheň chytil.

Kdo jsi šťastný, výtečný,
každý, milý brachu,
nebud' nikdy bezpečný,
živ bud' vždycky v strachu.

Od 9. do 17. dubna každé ráno byly mrazy a ve dne studené větry a zimy, že sotva na poli²¹⁵⁶ začít se mohlo, a přitom sucho. Obz[v]láštně dne 15., 16. a 17. dubna led byl na 1/2 prstu. Přitom ovocné stromy všelikého druhu velmi hojně a radostně kvetly; Pán Bůh račiž je od zkázy zachovat!

²¹⁵² Rkp.: wegss ... Reqrutirowáni ... wylegwaly.

²¹⁵³ Pluk čili regiment nebo hluk Reuss-Greitz (viz výše). Josefštat = Josefstadt. – Rkp.: Nimbürgk ... Ragsskragcz ... Josefsstattu ... pocházegjcj ... bywssi.

²¹⁵⁴ Ouval = Úvaly. – Rkp.: Welykenocy ... Russy /vždy tak/ ... sstacych.

²¹⁵⁵ Lunt = doutnák, zde ve významu ohniště. – Rkp.: Wsy Welenicych ... Opočnicy ... schořelo.

²¹⁵⁶ Rkp.: Poly ... skázy.

Trvaly ty mrazy a zimy do 28. dubna, 29. téhož přišel studený vítr, 30. téhož, v neděli Křížovou,²¹⁵⁷ odpoledne přišel studený deštěk a s ním bouřka. Dne 1. máje jen přeci bylo chladno, dne 2. /máje/ trochu teplej a předtím dne 1. toho tu i tam okolo nás hojně pršelo, ale zde jen něco maličko. Dne 3. máje, v středu Křížovou, silný vítr vál, stavení trhal, květ ze stromů srážel a zem vysušoval. /89/ A toho dne v tom větru shořel jeden dvůr na panství lyském.

Dne 2. máje, v outerý Křížový, bejvalý pan vrchní poděbradský od roku 1806 a též měsíce máje zouplna 9 let, p. Jan Křtitel Wolfram odjel z Poděbrad do Brandejsa nad Labem, kdež s přidáním roční štancí²¹⁵⁸ 200 zl. vrchnoředitelský ouřad zastávati bude.

Z novin N: 15. Tak v zemi francou[z]ské nyní se děje, že některá²¹⁵⁹ města Bonaparta přijímají, brány mu otvírají, lid i obrok mu dávají a některá pak mu odpírají, což která a jak dělají, bylo by dlouhé psáti. Ano, již i zase hlavní město Paříž prej obdržel a tam svou vládu zakládá, ač Pařížani všickni s ním a jeho vládou spokojení nejsou. Král francou/z/ský Ludvík XVIII. odjev z Paříže zůstává prej v Bryslu v zemi nýderlantské.

Vojsko císařské z Prahy i z pevností jízdné i pěší dílem na Lync, dílem na Cheb neb Egr maršíruje na hranice do říše. Tam i taky vojsko krále prajského se staví.

V posledních dubna a v prvních máje dnech obilní cena zde a v okolí²¹⁶⁰ míry vršité byla tato: Pšen[ice] 18 a 19 zl., žito 16 a 17 zl., ječmen 8 a 1/2 deváta /zl./, oves 6 zl., hrách 16 zl., proso 16 zl., erteple 3 i taky 4 zl., 1 cent./nýř/ sena 3 zl. 30 kr. i taky 4 zl.

/90/ VpřIMno–SrDeCžnI a LaskaVI, Česki napsanI HLas Ze WsIJ MILCžiC Lettos a Dnes prvnjho máje:

²¹⁵⁷ Křížová neděle (Rogate) = pátá neděle povelikonoční, dtto Křížové úterý, Křížová středa. – Rkp.: předsy ... sylný ... wal ... schořel ... lisskem

²¹⁵⁸ Roční štance = roční ražba, zde ve smyslu přírážka k platu.

²¹⁵⁹ Lync = Linz, Linec; Brysl = Brusel. – Rkp.: některé ... které ... odjeda ... zusta-wa ... niderlantské.

²¹⁶⁰ Rkp.: okolly.

PřIIIMá a Ctná Láska stará
Tento LIstek ChVttňIe DáVá.
GeWnostPane WrChňI RžIDItelI WoLfráM/e/, LaskaWě
WáženI,

MILosrDeCžné RozžehnáňI

CžIňI totohLe PozoroWáňI:

1. NaD LabeM gegICh Ctné VrozeňI,
2. NaD LabeM gegICh CtnostI a HbltostI Wázně PozoroWáňI,
3. Nad LabeM ZaCžátkoWé Weřegného WsseobeCného RžI-
zeňI,
4. OdtVD Do hVstICh LesVW, kDe GeLeňI RohI se zblráVa-
LI, PřeneseňI.
5. Na WLttaWě a BeroVnCe PřIgeMné WrChňI AVřaDoWaňI,
6. Opět: na LabI téhož Wisokého RžáDV Veskrz MILé
a ChWaLltebné WikonáWáňI,
7. NIňI gesstě na Labe ToMž RžáDV a CtI zase ChVaLltebné
PřeneseňI:

Protož: SaMo Labe nIjňI gegICh LásCe DrVžbVge,

LID poDřIzen WsseCh Let nIkDe nIC nenařIká,

Ale: z PLnne LásKI Pokog a ZDraWI MIILE a OChottně
přege

spolu s všemi jinými

při Labi poddanými

StarI VaVak MIILCžICkI, Lettos a Dnes prvnjho máge.

1. V Kolíně toho roku.
2. V Poděbradech toho roku.
3. V Kolíně téhož roku.
4. Na Zbirovu téhož roku.
5. Na Zbraslavi tohoto roku.
6. V Poděbradech téhož roku.
7. V Brandejse nyní.

/91/ Dne 5. máje, v pátek po Božím vstoupení,²¹⁶¹ nový pan
vrchní ráno po 8. hodině časně, aby slavnému vítání ušel, z Ko-

²¹⁶¹ Svátek Nanebevstoupení Páně patří také k pohyblivým, je ve čtvrtek po Křížové ne-
děli.

lína do Poděbrad přijel. Jeli tam z vesnic rychtářové a sousedi (jsouce²¹⁶² k tomu řízení) na koních, ale když přijížděli, on již byl v zámku. Protož vraceli se domů a on obědval u pana sirotčího. Jemužto v týž den ráno napsal jsem tento hle vinš:

GeMnostPane WrChňI RžeDíteLI Norbert/e/ OlessIk/u/
Z Labe z KoLIJna po LabI zas na Labe Do PoDIěbraD
Wikázaná Cesta

Lettos a Dnes pátIho Máge nás OCžekáWagICIJ potěssILa.
Když laskavě k nám přijíždějícího radostně spatřujeme,
jejich lásce dlouhověké²¹⁶³ zdraví a všecko potěšení srdečně
vinšujeme,

zvláště když válečná vichřice zas celou Európu zdvihá,
an skrze mnoho let bijící rána ránu stíhá.

Řízení neslýchané a nikdy neviditedlné

ať jest jim, jevnostpane, vždycky potěšitedlné

a nám poddaným, dejž Pán Bůh!, snesitedlné

i brzkým svatým pokojem zase odplatitedlné.

Ten HLas SpoLeCžnII RIChtářOWé a PoDdanI PoDěbraDssŤI
GegICH LibostI s LáskaV přIMosrDeCžně ObětVgI.

VIVAT!

Jménem a na místě všech StarI VaVák MIILCžICkI, Lettos
a Dnes pátého máje.

/92/ Zůstali tam rychtářové z Křečkova, Budiměřic, Bobnic, Chleb a Vestce, a když pan vrchní byl po obědě, zjednavše muziku²¹⁶⁴ a na koně vsedavše, šli v pěkném řadu do zámku. Já viděv je šel /j/sem za nimi, a když oni se u studnice před bydlíš-
tém pana sirotčího postavili, optal /j/sem se jich, zdaliž má
který z nich řeč pro pana vrchního připravenou. Odpověděli,
že nemá žádný; protož když p. vrchní spolu s p. sirotčím a ji-
nými hostimi ven vyšel, já /j/sem jménem všech rychtářů a pod-
daných uvítání a vinš jemu složil. Načež on odpověděl velmi las-
kavě: „Moji milí rychtářové a všickni zdejší poddaní, já vám

²¹⁶² Rkp.: gsauc.

²¹⁶³ Nový vrchní komorního velkostatku v Poděbradech byl Čech Norbert Olešík. –
Rkp.: dlauhověkke ... wzlásstě ... stihá ... Wychřice ... GewnostPane.

²¹⁶⁴ Rkp.: Musyku ... gá widěwsse.

všem uctivě děkuji za vaše laskavé přivítání a vinšování a to vše, co vy mně nyní skrz Vaváka vinšujete, já taky vinšuji, aby to mně i vám Pán Bůh dáti ráčil.“ Nato jsem mu podal ten prve na stránce 91 napsaný hlas.

Dne 6. máje v sobotu tu i tam někde víc, někde míň²¹⁶⁵ přšlo, ale u Milčic velmi maličko.

Na den Božího vstoupení 4. máje v kostele škramnickém velkou mši s[v]. zpíval pan děkan plaňanský a kázání měl jeho pan kaplan.

Toho dne nejprv vojsko ruské, a sice kozáci²¹⁶⁶ od Plaňan a okolo silnice ležících vesnic viděti se dali. Toho dne taky začalo se 3den/n/í modlení v kostelích v našem pražském arcibiskupství, až dosavád osiřelém.

Dne 7. máje, v neděli 6. po Velkonoci,²¹⁶⁷ v biskupství hradeckém začalo se v kostelích 3den/n/í modlení v příčině té zas nastávající záhubné války.

/93/ 9. máje, v outerý před Hodem seslání Duchla svatého, přišli do Milčic první Rusové²¹⁶⁸ na roztág 325 mužů; v domě mém N: 24 bylo jich 30, to činí na jednu noc 60. A 13. téhož, v sobotu před svátky,²¹⁶⁹ zas na roztág 250 mužů – v N: 24 bylo jich 22, na jednu noc činí 44 – všech 104. Dávali na ně chléb a kořalku z Plaňan, též i maso, kdež byl na to forot založen, ale málo se s tím pomohlo. Kořalky dávali na 4 muže jeden žejdlík na den, na jednoho muže 1/4 žejd[líku], ale oni s tím nechtěli býti spokojeni a majíce míti takovou jen před obědem v poledne, oni ji chtěli i ráno i večer. Ó, což tu bylo outrat, křiku a mrzutostí! V některým domě krom té dané kořalky ještě jiné za 5, 6, 10, 12, 15 i více zlatých musil hospodář koupit a jim dát vypít, svého chleba taky, než ten z Plaňan přivezli, jim dáti. V některým domě 2, 3, 4, 5, 6 i 8 pecnů ho rozkrájeli, ano ten komisní

²¹⁶⁵ Rkp.: mýň ... malyčko ... spjwal.

²¹⁶⁶ Rkp.: a syce Kozáci ... ležicich ... Kostelych... prahském ... Ossyřelem.

²¹⁶⁷ Neděle Exaudi, šestá povelikonoční; biskupem v Hradci Králové byl v letech 1812–1830 Alois Josef hrabě z Kolowrat Krakovský, pozdější arcibiskup pražský (viz výše).

²¹⁶⁸ Rkp.: Russowe ... Zegdlyk ... mage ... nekterym.

²¹⁶⁹ Míňeny svatodušní svátky (neděle svatodušní je sedmá neděle povelikonoční).

ani potom nechtěli, nýbrž jen ten domácí. Co potravy jiné, vo-
mastku a dříví vyšlo a jiných všelikých²¹⁷⁰ škod pokusiti /j/sme
musili.

13. máje v tuž sobotu, jakož i na Boží hod,²¹⁷¹ též zase v pon-
dělí 15. máje vždy trochu, ale v outerý 16. máje, na den s[v].
Jana Nepom[uckého], hojněji přšelo, bud' Pánu Bohu chvála!
A tuť ve středu 17. máje začínala se síti prosa.

Mezitím okolo těch Božích svátků obilí mělo cenu: Pšenice
19 i 20 zl., žito 16 zl., ječmen 11 a 12 zl., oves 6 zl.

Formani zhusta jeli,
ale máloco nakládat měli.

Na stromích ovocných již taky znáti jest, že co dříve kvetlo,
všecko, a co později kvetlo, napolovic a třetí díl²¹⁷² pomrzlo –
a tak jest na ovoci velký úbytek.

/94/ Dne 17. máje, v středu po svátcích²¹⁷³ svatodušních,
Fridrich VI., král denemarský, jel z Vídně v 8 kočářích přes
Plaňany ku Praze a do své země. On jest narozen roku 1768
27. ledna, začal královat roku 1808 d[ne] 13. března.

Dne 18. téhož, v čtvrtek, Václav Vozáb v statku N: 4, syn po
Jakubovi Vozábovi a vnuk po Václ[avu] Vozábovi, namluviv
sobě nepořádným způsobem nevěstu ve vsi Pečkách, dceru Ma-
tyáše Muchy, tamž sedláka, z ohledu, že s ní ten jeho statek do-
stane, jakož pak i zápis na něj proti vůli téhož otce dosáhl,
a otec i matka, ač zmrhanou již tu dceru majíce, nechtěli ji ne-
chat v manželství potvrditi, tím méně grunt svůj jí pustiti. Pro-
tož svrchupsaného dne ona bez vědomí rodičův přišla, též i její
Vozáb, do Dobřichova a tu byli do manželství oddáni. Odtud
sami přišli sem do Milčic k matce v tichosti. Ale dne 19., v pá-
tek, stalo se přeci²¹⁷⁴ rozhlášení, když oni oba spolu noví man-
želé, byvše v malé světničce, a on flintu svou, s kterou do polí
rád chodí, nemoha dlouho opuštěnou nechat ji prohlížel a své

²¹⁷⁰ Rkp.: wsselykých ... pokusyti ... začínaly se sýti ... owotcných ... owotcy.

²¹⁷¹ Mínen Boží hod svatodušní (seslání Ducha svatého), svatodušní neděle.

²¹⁷² Napolovic a třetí díl = ze tří čtvrtin.

²¹⁷³ Rkp.: Swátcech ... spusobem ... wsy ... wuly.

²¹⁷⁴ Rkp.: samy ... předsy ... flyntu ... Poly ... prohlyžel ... gestly ... střelyl ... přigdauc
... rozrazyla ... wzýti.

ženě okazoval; ale nepohlíd, jestli nabitá, namířil na ni a střelil a rána broková na jednu tvář přišedši ji rozrazila. A tu se potěšení obrátilo v zármutek a náklad, jenž mohl být na pořádnou a poctivou svatbu uveden, dostane se feldšarům, pro kteréžto dva do Sadský a do Poděbrad hned po té ráně se jelo.

Z toho /v/zrostlé děti mohou si příklad vzíti,

Pána Boha se báti a své rodiče poslouchati a ctíti.

/95/ Dne 4. máje, na den Božího vstoupení, umřela zde v N: 18 Kateřina Čermáková, posléz Žertová, rozená Kvízová ze statku Kvízovského, stará 85 let. Byla rozená roku 1730 12. srpna, což /j/sem sám v matrice vyhledal, a moje matka Barbora byla jí kmotrou. Byla sestřenice vysoc[e] důstoj[ného] pana Josefa Kvíze, probošta hlavního kostela na hradě pražském,²¹⁷⁵ neb jeho otec, pan Václav Kvíz, důchodní v Brandejse 40 let, byl rozen odtud z toho statku nyní N: 3 a bratr jeho Matěj, hospodář zdejší, byl otec té Kateřiny. Ona l./éta/ 1782 spolu s některými jinými odpadla od víry katolické. Když pak ten p. probošt Kvíz na komisi do Poděbrad přijel, chtěl ji rád zase obrátit, ale ona tůze zatvrdla, věříc těm bludným knížkám, které se dřív tajně, nyní pak veřejně z Perlína, Žitavy, Hállu a odjinud přinášely. O čemž napřed v spisu mém více se najde. A tak až posud v tom bludu trvala; 1 syn a 5 dcer její v tom ji následovali, ale jedna dcera katoličkou zůstala a jest dosavad.

Z novin. Dne 9. máje začali Rusové skrz Prahu marširovat. Předtím dne 5. máje přijel tam nejvyšší ruský polní maršál hrabě de Tolly s celým svým komonstvem.

Dne 11. t[oho] zase 2 regimenty ruských husarů spolu s těžkou střelbou. Item dne 13. a 15. a 17. toho Rusové přes Prahu táhli. Jejich maršál Barklaj de Tolly²¹⁷⁶ s některými našimi jenerály naproti nim z města vyjel, Praha se tak velice oslavila.

Ale poutníků s[vato]janských skrz ty tu i tam jdoucí Rusy tentokrát málo Praha viděla.

²¹⁷⁵ Berlín, Žitava = Zittau, Halle an der Saale. – Rkp.: Matryce ... Prahskem ... Comissi ... věřice ... Perlyna, Žittawy.

²¹⁷⁶ Ruský maršál Barclay de Tolly (viz výše). – Rkp.: Barklag do Tolly.

/96/ Když již 4 léta a 8 měsíců stolice²¹⁷⁷ arcibiskupská v Praze prázdná byla, totiž od roku 1810 14. září, dne 14. máje v pondělí svatodušní přijel nový arcibiskup Václav Chlumčanský z Chlumčan a Přestavlk, starožitného českého rytířského rodu. Dřív bejval kanovníkem a safrakánem²¹⁷⁸ hlavního kostela sv. Víta a biskup kamienský, odtud roku 1801 dne 16. října dosáhl biskupství litoměřické a nyní arcibiskupství pražské. On slavný obyčejný vjezd do Prahy zanechal a místo těch outrat 16 tisíc zlatých mezi chudé lidi k rozdání obětoval! Pán Bůh odplatí.

21. máje, na den Nejsvětější Trojice Boží, zase do Černého Kostelce celá eškadrona ulánů přijela, odtud byli do vesnic na exekuci rozdělováni více a méně v počtu. Poručeno jim, aby poroučeli k jídlu, co chtějí, tolikéž i pití; obrok koňům tuplovaný, též jejich podkovní kování, to vše že musí²¹⁷⁹ sedláci dáti. Poroučejíť si ovšem, co ani v stavu nejsou sedláci shledati a nemají zač koupiti. A taky ani nevědí, proč tu exekuci mají, neb tu práci, která na ně letos v měsíci únoru uložená jest, vykonávají a ji nerestýrují, ano, 22. a 23. máje přijedše z některých vesnic ke dvorům a nemaj[íc]e tam žádné práce, prázdný domů musili jeti. Leží nyní l hluk ulánů okolo Pardubic a tito jsou od nich. Přijeli pak se vši svou pagází, aby když celý hluk odtud půjde, i oni s ním mohli zrovna odjíti. A to se stalo 26. máje, v pátek po Božím těle, že šli přes Brod Český k Praze všickni od Pardubic uláni; tak i tito z vesnic, v nichžto byli na té exekuci, odešli s nimi. Kterak lidi trápili a jakých outrat nadělali, když všecko pravdivě se dozvím, neopominu napsati.

/97/ Z novin N: 21. Dne 20. máje mají se prej všickni mocnářové a plnomocníci²¹⁸⁰ z Vídně rozejíti. Král sicilský učinil spo-

²¹⁷⁷ Rkp.: Stolyce Arcy Biskupská ... Arcybiskup ... Cžechskéhoritjřského ... lithoměřické ... pražské.

²¹⁷⁸ Chlumčanský (viz výše); safrakán = sufragán, biskup přímo podřízený arcibiskupovi.

²¹⁷⁹ Rkp.: musý Sedlácy ... schledati ... Prácy ... měsycy.

²¹⁸⁰ Sicilsko-neapolský král Fernando III. Bourbonský (1751–1825), jako král neapolský Fernando IV., vládl od 1759, 1805–1815 panoval jen na Sicílii, od 1816 král tzv. obojí Sicílie. – Rkp.: Plnomocnicy ... Sicylský ... věcy ... historycké.

lek s dvorem rakouským a postaví do pole 30 000 lidu. Ostatní tam věci psáti pomímám.

Zde připiš dost málo,
co se již teď rok stalo,
jest to hodno paměti
pro historické děti.

Léta 1814 dne 9. máje umřel na Svaté Hoře nad Příbramí pan hrabě Joáchym Čejka²¹⁸¹ z Olbrámovic, starého českého rodu, první infulír probošt svatohorský od roku 1797, 5. Juni. Viz o tom v mém rukopisu na ten 1797. rok měsíce června.

Léta 1647 Václav hrabě Čejka z Olbrámovic²¹⁸² odevzdával Svatou Horu jezuitům (byl tohoto Joáchyma praděd, jsa komisařem k tomu od Ferdinanda III. odeslán) d[ne] 25. srpna.

Pan hrabě IoáChIMVs Czegka,
Na SWaté Hoře PrWnI InfVLlroWaní Probosst DosazenI
gest – 1797

W NeDIěLI IIIítí po Swatém DVChV DWaCátého Vho IVnI –
1797.

Pan Hrabě IoáChIJM Czegka,
Iní Probosst na Swaté Hoře, DokonaL W PánV ŽIWot sWVg
VIIIiho KWětna – 1814.

Po něm dosazen jest v počtu druhý probošt Jozef Pleyer, v pražském arcibis[kupském] seminarium rektor a kanovník st[aro]boleslavský.

Za starých časů náležela Svatá Hora se svým malým kostelíčkem²¹⁸³ a Panny Marie obrazem pod správu duchovní p. děkana příbramského. L./éta/ 1647 uvedený /j/sou tam a roku 1773 zrušení jezuiti. Po nich od roku 1773 do roku 1797 zase ji držel v službě duchovní p. děkan příbramský a nyní od roku

²¹⁸¹ Český kněz teatinského řádu, od 1773 svatohorský administrátor, od 1797 probošt Jáchym hrabě Čejka z Olbramovic (1721–1814) byl poslední mužský potomek svého rodu. – Rkp.: Czegka.

²¹⁸² Správně Rudolf Čejka z Olbramovic (1605–1669), nebyl ještě hrabě a byl Jáchymův prapraděd, místopisár Českého království; Ferdinand III. Habsburský (1608–1657), syn Ferdinanda II. Štýrského, od 1637 císař římskoněmecký a král český.

²¹⁸³ Rkp.: Kostelyčkem ... zustawagicý ... nýnj.

1797 25. Juni jest tam zůstávající infulírovaný probošt se 4 kaplany.

/98/ Šikuje se, že jako svatý Joáchym²¹⁸⁴ byl Panny Marie otec a svatý Jozef byl Panny Marie ženich a opatrovník, tak na Svaté Hoře byl první infulír Panny Marie služebník a chrámu jejího opatrovník Joáchym a druhý hned po něm jest Jozef. První byl Čech, druhý Moravan z Jihlavy rozený.

Potřebné oznámení. Když tak letos z Boží milosti nejvyššího²¹⁸⁵ kněze země, arcibiskupa pražského, po prázdnosti 4 let a 8 měsíců zase země naše česká dosáhla a ten rozený Čech jest, zalíbilo se mně pro vás, mé děti, a jiné sprosté české (jenž přeci historií milovní /j/sou) čtenáře, a takových spisů a kněh dosíci nemohou, napsati dokonalou a jistou posloupnost všech biskupů, arcibiskupů i administrátorů hlavního kostela pražského sv. Víta, tolikéž biskupů někdy litomyšlských, potom i litoměřických, králohradeckých a budějovských. Jest tento vejbor jak z tištěných, tak i dílem psaných posloupností a popsání bedlivě vytažen.

WáCsLaW ChLVMCžanskI z PřestaWLk, rozenIJ CžeCh StaWV RIřIIřskIho,

ArCibIskVp PrahskI (a),
dosedl 12. máje toho roku.

(a) V počtu XXV.²¹⁸⁶

1. poznamenání o koleji piaristův v Litomyšli: Bejvalo tam každý tejdén 100 bochníčků chleba pro chudé studenty a ten každý se musil pomodlit 3krát Otčenáš a Zdravas Maria. Chudí studenti tam dosavad /j/sou, ale chléb se někde ztratil. V koste-

²¹⁸⁴ Vavák míní svatého Jáchyma (Jóacha) z rodu Lévi, manžela sv. Anny (Chany), podle novozákonních apokryfů otce Mirjam – sv. Marie Nazaretské, ženy sv. Josefa z rodu Davidova.

²¹⁸⁵ Rkp.: Neywissjho ... Arcy Biskupa Prahskeho ... Cžechská ... předsy ... dosýcy ... Litomisslskych ... bedlywě.

²¹⁸⁶ Na stranách 99–113, z nichž s. 110 je prázdná, následuje již dříve oznámená Posloupnost s oddíly: „I. Biskupové v Praze. Arcibiskupové. Administrátorové. Zase arcibiskupové; II. Biskupové litomyšlských, litoměřických, králohradeckých, budějovských; III. Posloupnost administrátorů konzistoře dolejší.“ Vše doprovází, jak je u Vaváka obvyklé, řada podrobností, protože však tento dokument nemá užší vztah k Pamětem, odkazují celou Posloupnost do závěrečných příloh a vybírám jen tři průběžně číslované noticky, zapadající do Pamětí. (S. J.)

le piaristů na velkém oltáři byl obraz ukřižovaného Pána našeho, jenž koštoval 300 dukátů; l./éta/ 1775 8. září i s kostelem shořel. L./éta/ 1759 24. máje já, jenž toto píši, byl jsem tam v tom i v děkanském kostele.

2. poznamenání o Leopoldu Hájovi, biskupovi králohradeckém: Mluvil /j/sem s ním a vinš složil a podal v Chotouni, když jel na korunování Leopolda II. roku 1790.²¹⁸⁷

3. poznamenání o biskupovi Šáfgočovi budějovském: S ním /j/sem mluvil tam v Budějovicích roku 1794 3. Juli.²¹⁸⁸

/114/ Z novin. Dne 24. máje císař ruský Alexander odjel z Vídně do Mynichu, hlavního bavorského města, a 26. téhož náš císař pán též tam za ním odjel.

27. téhož jel skrz Plaňany a Brod Český z Vídně do Drážďan král saský Fridrych August²¹⁸⁹ v 6 kočářích po 6 koních. V Plaňanech před poštouzem v kočáře i s královnou²¹⁹⁰ sedě něco maličko, než přepřáhli, pojedl. On jest narozen roku 1750 23. pros[ince], králem od Bonaparta vyhlášen roku 1806 dne 20. pros[ince]. NB. Měl kočár otevřený, že ho lidé sytě viděli.

Dne 27. máje, v sobotu po Božím těle, byl veliký mráz a ten květ ovocný na stromích, též žitný /v/zrost a vycházející konoře, lny, prosa, řepky et[c]. velmi zhubil. Někde i listí stromové připáleno jest.

Ku konci máje obilná cena: Pšenice v Praze 18 zl., v Jičíně²¹⁹¹ 20 zl., protože tam handlířové jeli. Hned tu i tam připlatilo všecko, neb ač malé deštíky přicházely, vždy sucho panovalo. Na začátku června již se platilo: Pšenice 22, 23 a 24 zl., žito 20 zl., ječmen 12 zl., oves 7 zl., sena 1 cent./nýř/ 4 zl.

Kde se jaká tráva od ouřadů panských prodávala, tak se lidé na to v licitaci²¹⁹² hnali, že nastojatě trávu tak přepláceli, až

²¹⁸⁷ O tom srv. Paměti, III-1, 24. – Jan Leopold Hay z Háje (1735–1792), od 1780 biskup v Hradci Králové, průkopník osvícenského katolicismu, náboženské tolerance a zemského vlastenectví.

²¹⁸⁸ Jan Prokop hrabě Schaffgotsche (1748–1813), od 1784 první biskup v Českých Budějovicích: viz výše.

²¹⁸⁹ Fridrich August saský (viz výše).

²¹⁹⁰ Saskou královnou byla Amalie von Pfalz-Zweibrücken.

²¹⁹¹ Rkp.: Gjtčině ... Licytacy ... Prácy ... Czjžek.

²¹⁹² Licitace = zde ve smyslu přeplácení.

suchého z ní sena na 5, 6 i 7 zl. i s prací placené bylo. Dne 12. června na lukách střebestovských jedna louka, 16 měric silná – Děkanská jí říkají, že ji někdy důst[ojný] p. Tomáš Čížek, děkan sadský, užíval – byla prodaná (viděl /j/sem to celé) za 653 zl. 30 kr., ač pak na ní 4tý díl²¹⁹³ velmi maličko trávy jest.

Dne 10. června, v sobotu před 4. nedělí po s[v]. Duchu, všickni zámeční p. p. ředitelové a správcové byli povoláni a sjeli se do Bydžova,²¹⁹⁴ krajského a téměř prostřed kraje ležícího města. Jaké poručení tam dostali, hned 12. téhož, v pondělí, a skrz celý tejden, to vidět bylo, když z každé vesnice /115/ všec-ken lid od 14 až do 40 let, buď kdo buď, ženatý a svobodný, poddaný i nepoddaný, do zámku byl volán a tam k vojně vybírán; kdo se nepostavil, těžkou exekuci 2, 3 i 5 zl. na den dostal.

Již teď přestali jíti Rusové,
ale zas začínají jíti Čechové.

Ačkoliv v samé smutnosti rána ránu stíhá,
však málokdo v pokornosti Pána Boha vzývá.

Všudy pláč a naříkání dává se slyšeti,
ale od hříchu přestání přec není viděti.

Dne 1. června poděbradské pivo začalo se platit 1 máz za 9 krejc[arů], an /v/ okolí již dříve od ledna, dubna i listopadu 1814 za 9 a za 10 krejcarů se platilo.

Z novin, z listu 24 dne 10. Juni. nic jiného nepíši, jen toto, že /ze/ stavění²¹⁹⁵ hradeb okolo Parýže, zvlášť na vrchu Momartr, které Bonapart dělá, Pařížané prej mají strach, aby snad z nich do města stříleno nebylo, neb v nich má být 600 kusů.

Item onehdy v listu 23 stálo, že naše císařské vojsko v Římě i v Napolí jest. Král neapolský Murat, švagr Bonaparta, z Neapola ujel dne 19. máje.

Item již dne 7. máje v hlavním městě Benátkách²¹⁹⁶ byla slavnost, kdež Benátčané a Lombardové skrze své plnomocníky

²¹⁹³ Čtvrtým dílem Vavák mínil čtvrtou trávu, čtvrté sekání.

²¹⁹⁴ Rkp.: Pidžowa ... předs.

²¹⁹⁵ Momartr = Montmartre. – Rkp.: stawenj Hrateb ... wzlásst ... napoly.

²¹⁹⁶ Benátky (Venezia) byly hlavním městem Lombardsko-benátského království, zřízeného Vídeňským kongresem.

skládali slib²¹⁹⁷ věrnosti našemu císaři pánu, a sice v zastoupení jeho arciknížeti Janovi, bratru císaře pána. Byly tam hlučné zvonění, střelby, divadla, strojby, osvětlení a po moři kratochvilné plavení. Vše v pěkném pořádku se vykonalo a arcikníže odtud odjel do Mediolánu a odtud dne 22. máje do Pávije. Město Ankóna jest již taky v hrsti Rakušanů. Přes Piermont táhne mnoho rakous[kého] vojska.

Dne 10., 12. a 13. Juni krátké, ale hojnější deště zde spadly. Od s[v]. Víta až do s[v]. Jana Křtitele²¹⁹⁸ takměř každý den pršelo, někdy i v noci, od čelož v polích²¹⁹⁹ již bylo mokro, a sena na lukách posekaná, mnohokrát obracená již začínala hníti.

/116/ Nyní dává se viděti, co ty mrazy způsobily,²²⁰⁰ když žita mnoho klasů mají prázdných a mnoho zubovatých. Ovoce, jenž dříve nespadlo, nyní bouchořovatí, že místem málo, místem nic švestek nezůstane. Prosa také zastydla; mnozí zavoravše silí jiná, a těm zase ta přílišná vláha škodí, že žloutnou.

Okolo svátku s[v]. Jana Křtitele obilí mělo cenu: Pšenice 22, 23 a 24 zl. a měla již taky před 14 dny 27 zl., žito 18 /zl./ a 18–30 kr., ječmen 11 a 12 zl., oves 6 zl. 30 kr. a taky 7 zl.

Pěkná pamět pro nás Čechy. L./éta/ 1814 o Veliké noci,²²⁰¹ když po dostání Paříže vojsko naše ještě tu i tam ve Francouzích, Švábích, v říši etc. leželo, byli taky v Konštanci, městě švábském (tam, kde Jan Hus 6. Juli 1415 byl upálen), naši čeští obránci z kraje kouřimského, 1 batalion, a že již mnoho času mši svatou neslyšeli, dal jejich pan major v jednom kostele na předměstí pro ně tu svatou mši sloužiti, ku které když se sešli, zpívali při ní česky tu zde známou píseň „Bože, před tvou ve-

²¹⁹⁷ Arcivévoda Jan Habsbursko-lotrinský (1782–1859) byl synem císaře Leopolda II. a převzal jeho osvícenské smýšlení, byl literárně činný a výrazně se zaloužil o rozkvět Štýrska, kde žil; Mediolán = Mediolanum, Milán; Pávije = Pavia, lombardské centrum; Ankóna = Ankona, významný přístav na jih od Benátek; Piermont = Piemont, država savojské dynastie. – Rkp.: slyb ... a syce ... Arcykňžeti.

²¹⁹⁸ Svátek prvomučedníka sv. Víta připadá na 15. 6. a Ježíšova bratrance sv. Jana Křtitele, syna sv. Zacharjáše a Mariiny starší sestry nebo sestřenice sv. Alžběty, na 24. 6.

²¹⁹⁹ Rkp.: Polých ... posekane ... obracené ... začínaly.

²²⁰⁰ Rkp.: zpusobily ... zastydly ... sýly giné.

²²⁰¹ Rkp.: Welykenocy ... Francauzych ... Konsstancy ... Obrancy ... neslissely ... spíwaly.

lebností“. Ten kněz, jenž ji četl, když z kostela vyšli, taky s nimi česky mluvil. Bezpochyby že některým oznámil, odkud jest, ale ti, jenž mně to vypravovali, neslyšeli to.

Hle, v Konštanci²²⁰² náš český hlas
rozlíhal se v tom čase zas,
když čtyry sta let minulo,
jak se tam česky mluvilo,
nebo Jan Hus tam odjel na sněm a s ním mnoho Čechů léta
1414.

Po té veselé památce
hned smutnou zas píši krátce.

Dne 8. dubna v městě Rožmitále onen rozhlášený mistr školní, znamenitý veršů a figurální muziky skladatel, jenž mnoho knížek zpěvových i čtoucích²²⁰³ do tisku vydal i taky mně některé poslal a za jedno sacrum, kteréž do Plzně k slavnosti tamní udělal, právo městské tam dostal, Jakub Jan Ryba, ten když 7ho dubna odkudsi domů nepřišel (a podle toho, že jakousi malomyslností trefen byl), dala ho manželka ráno hledati. Nalezen byl v jednom lese, an měl flaksy na obouch rukách i žíly i krk podřezaný, a protože mrtvý. Břítvu /s/ sebou z domu vzal a tou sobě to učinil.

/117/ Z novin listu neb N: 20 dne 24. června. Z města Heidelberku císařové náš i ruský vyjeli a v poli u vojště zůstávají; ruský prej u našeho větším dílem obědvá. Pražský král má do Frankfurta přijet. Dne 7. Juni saský král do Drážďan přijel a slavně uvítán byl. Saské vojsko přimísilo²²⁰⁴ se k vojsku prajskému proti Francouzům.

Ostatně píše se, jak ve francké zemi královští i bonapartisté se jedni proti druhým sílejí i bojují, města a pevnosti sobě odjímají a tak s tím sami sebe hubí.

²²⁰² Konstanz, Kostnice. – Rkp.: Kunštancy.

²²⁰³ Jan Jakub Ryba (1765–1815) byl vynikající hudební skladatel první buditelské generace, spisovatel a osvěcenský pedagog, trpící pravděpodobně maniodepresivní psychózou; figurální muzika = mnohozvučná, mnohohlasá (z rozličných figur komponovaná) hudba. – Rkp.: Muzyky ... Spěwowých y Cztaucych ... gakausy Málo-mislnosti ... flaxi na Obauch.

²²⁰⁴ Rkp.: přimisylo ... sýlegi ... hubý ... wsym ... okolym.

Z Prahy. Dne 13. června nad Prahou tak se protrhl deštivý oblak okolo vsi Chuchle, že ta ves se vším svým okolím ve vodě stála a větším dílem k zboření a zkáze přišla; 17 stavení dokonce pryč odneseno jest, též na 130 kusů hověz[ího] dobytka. Z lidí a dětí žádný o život nepřišel, všickni šťastně z toho vyšli, jen jediný pacholek, semtam od vody zmítán, těžce raněn byl. Škoda se tam počítá na 26 tisíc zl.

Dne 1. a 2. července z těch tak každodenních dešťů taky již i k nám od Kostelce a Brodu Českého voda přišla a obce i některá²²⁰⁵ pole zatopila. 2. července, v neděli 7mou po s[v]. Duchu a přitom svátek Navštívení Panny Marie, žádný do Sadecký a Lhoty do kostela jíti od nás z Milčic nemohl.

Prosa od té přílišné vláhy žloutla,²²⁰⁶ jiné husté obilí lehlo, trávy na lukách posekané a množstvíkrát obrácené shnily, do stojatých trav zase horská kalná voda přišla a je podkalila.

Tak nás všudy Pán Bůh tresce,
že se žádný lepší nechce.

Z novin listu 27 dne 1. července. Dne 18. června začalo se krvavé nepřátelství první mezi²²⁰⁷ spojenými Prušany s Engličany a Bonapartem u Hory s[v]. Jana. Vůdce prajského vojska kníže Blycher a englický vůdce Welington²²⁰⁸ nad Francouzi zvítězili, 300 kusů, všecky vozy jim vzali, mnoho tisíc na místě nechali, kteří ještě docela sečtení nejsou. Prušanů a Engľů taky prej 30 000 padlo.

/118/ Od 1. července císařský dukát platí papírových šajnů 20 zlatých 57 kr., stříbrných peněz 100 zl. – 458 zl.

V Bádnu²²⁰⁹ blíž Vídně, kdež zdravé lázně /j/sou, přes jistý potok, jenž v čas rozvodnění nebezpečný bejvá, udělali letos železný most, anť ještě nikdy žádnéj nebyl. Dne 15. Juni mnoho slavných osob a množství lidu se slavností – jakož ponejprv – přes něj šlo, a sice²²¹⁰ přes 500 lidu, a když naň vešli, most se

²²⁰⁵ Rkp.: skáze ... každodenjch ... nektere ... zatopyla ... Lhotty.

²²⁰⁶ Rkp.: žloutly ... schnily ... podkalyla.

²²⁰⁷ Rkp.: mezy ... Francauzy swjtězily ... tisyc ... které ... blyž.

²²⁰⁸ Maršál Blücher (viz výše); maršál Wellington (viz výše).

²²⁰⁹ Baden u Vídně.

²²¹⁰ Rkp.: a syce ... Mrtwicy.

polámal a ten lid do vody padl, mnoho se jich zranilo. O život přišel jen jeden kupec, jenž z leknutí mrtvici dostal a druhý den umřel. Ještě se neví, jak se to státi mohlo a co jest za příčinu toho zlomení.

Z novin list 28 dne 8. července. Od 8. července císařský dukát platí v šajnech 18 zl. 45 kr., za 100 zl. stříbrných peněz na šajnech 412 zl. 52 kr.

V Nýderlandu, kde 28. Juni²²¹¹ ta hrozná bitva byla, našlo se 50 000 Francouzů mrtvých, které tam (aby se povětrí nenakazilo²²¹² a se zakopáváním práce umenšená byla) na hranicích ohněm pálí. Po té bitvě nepřátelé zase zpátkem do Francouz coufají, Englové a Prušané je stíhají.

Naši taky již dále postoupili. Dne 22. Juni město Avenes²²¹³ se vzdalo; dostali tam naši 47 kusů, 1500 lidu a jiné zásoby. Prachárna skrz střelbu se tam /v/zňala a skrze to přes 300 lidu o život přišlo. Naši dosahujou již přes Genevu²²¹⁴; na malé pevnosti Gwisse²²¹⁵ dosáhli 100 mužů, 14 kusů a několik tisíc ručnic.

Bonapart prej zase skládá své vladařství a odřiká se i pro syna svého francké koruny na věčné časy.

Vítězná armáda Englů a Prajzů dostala prej se až do Laonu, tam se všeho franc[ouzkého] ležení zmocnila, přes 20 000 mužů zajala a 180 kusů dostala. U Jenevy na jezeře Rakušani Francouze taky přemohli, mnoho lidu i kusů zajali.

NB. 15. července císař[ský] dukát 14 zl. 26 /kr./, 100 zl. st[říbrných] p[eněz] 319 zl.

/119/ Item. Z té bitvy Bonapart přešacený pěšky utíkal, zanechav svůj kočár, v němž jeho klobouk, hůl, plášť a kord se našel, a s ním mnoho jiných kočárů, jeho veškeren kancelář,²²¹⁶

²²¹¹ Správně 18. června. Tehdy u středobelgického Waterloo utrpěl Napoleon I. definitivní porážku.

²²¹² Rkp.: nenakazylo ... hranicych ... pálegi ... spátkem ... caufagi.

²²¹³ Správně Avesnes, pevnostní město v départementu Nord. 1815 nebylo dobyto Rakušany, ale Prusy.

²²¹⁴ Geneva (dále také Jeneva) = Ženeva.

²²¹⁵ Správně Guisse.

²²¹⁶ Rkp.: Kancellář ... caufáni ... wjtězy.

spisy, korešpondence a smlouvy atd. V tom coufání ještě jenerál pruský Bilow²²¹⁷ 7000 Franc[ouzů] zajal.

Englové a Prajzové již /j/sou prej jen 30 hodin od Paříže. Dne 17. Juni náš arcikníže Ferdinand²²¹⁸ se 60 000 lidu vtrhl do Švejcar. Dne 20. téhož bavorský vůdce Wrede²²¹⁹ do Tyrkhajmu, prajský vůdce kníže Blycher všudy slavně vítězí.

Franc[ouzský] jenerál Wandám²²²⁰ s celým svým hlukem po té bitvě coufající a maje od Engličanů cestu zamezenou, vidě se v takovém stavu, prej se zastřehil a jeho vojsko, které vedl, 22 000 /mužů/ silné, všecko do zajetí přišlo.

Zde pak v naší vlasti přeci²²²¹ každý den téměř přšelo; žně se prodlívaly, prosa žloutla, v brázdách místem voda stála, zrno žitné a ječné nemohlo tvrdnouti a sláma bĕleti.

Dnes 12. Juli sice neprší, ale taky jasnost slunečná není. Včera 11. Juli prošel skrz naše panství regiment pěší Gulaj²²²² z pevnosti Plesu do Prahy a odtud prý do Ulmu.

Taky v tomto létu
na svatou Markétu (13. Juli)²²²³
začaly se veřejně žně,
ale málo radosti v ně.

Nebo skrz ty dlouho trvající²²²⁴ mrazy, potom sucho, nyní zas ustavičné vlhkosti a mokro žitných klasů jest mnoho jalo-
vých, že žádného zrna nemají. Ječmeny, brzy sité a pomrz-
lé, mají krátký klas i slámu a spolu též malou sejpku; pšeni-
ce zamrklé, ležaté, hrachy, vikve hnijí a prosa hynou a se

²²¹⁷ Fridrich Wilhelm sv. pán Bülow hrabě von Dennewitz (viz výše).

²²¹⁸ Míněn arcivévoda Ferdinand Karel d'Este Habsbursko-lotrinský (1781–1850) z lombardské větve dynastie, pozdější polní maršál, organizátor zeměbrany, 1815 velitel rakouské záložní armády na švýcarsko-francouzském území.

²²¹⁹ Generál polní maršál Wrede (viz výše); Tyrkhajm = hornoalsaské město Turkheim.

²²²⁰ Správně Vandamme (viz výše): nespáchal sebevraždu. – Rkp.: caufagicý ... widice ... zastřelyl ... sylne.

²²²¹ Rkp.: předsy ... prodlywaly ... žloutly ... syce ... Plessu ... Lettu.

²²²² Správně Gyulay, jehož majitelem byl polní zbrojmistr Ignác G. hrabě de Máros-Németh et Nádaska (1763–1831): viz výše.

²²²³ Svátek sv. panny mučednice Markéty Antiochejské připadá na 20. 7., v Čechách se světí 13. 7.

²²²⁴ Sité = ve smyslu seté. – Rkp.: trwagicý ... Wlhosti ... sýte.

trati²²²⁵ skrz velké vláhy. Někde voda v brázdách stojí, protož i vorba jak v ouhořích, tak v strnišťatech bídná jest.

/120/ K tomu ještě přibylo bídy,
že nepřišli od hor pracující lidi;
málo práce za den v polích se /v/zdělalo,
zvlášť když jen na chvíle na ně se běhalo.

Kdo přeci žence měl, musil je živiti,
ale z jejich práce nemoh se těšiti.

I to taky jest zlé, že v takovém mokru
nespraví se pole k budoucímu roku.

Ale zas jiná, nová bída: 15. července byla v zámku skrz krajskýho pana komisaře Hrušovskýho z Hrušova²²²⁶ oznámená tato novota:

I. Kolikokoliv škol dětinských a kantorů na panství potřeba bude, ty že se stavěti budou. Na ty kantory všechny vesnice a v nich gruntovníci dle možností lidu a dětí plat peněžitý do zámku /budou/ odváděti a odtud zase kantoři takový dostávati.

II. Na doktora v lékařství, též ranhojiče, feldšara též jistý plat každá vesnice do zámku ročně odváděti /bude/ a odtud oni placeni býti mají. Na to se mají rychtářové podpisovat, ale v ten první den nepřišlo k tomu, neb každý odporoval.

Dne 17. Juli přišel sem ke mně do Milčic z Hradce Králový velebný v Bohu otec p. František Švenda,²²²⁷ bývalý jezuita, můj od roku 1788 dobrý známý a nynější slavný historik hradecký, jenž Kronyku hradeckou počna od založení města Hradce až do roku 1780 ve 13 dílech na osmero již byl na světlo vydal a ještě 14tý a 15tý díl vydati míní. Jest narozen v Hradci²²²⁸

²²²⁵ Zamrklý = nerostoucí, zakřiknutý; ouhoře = ouhory, lány, které se v zaoraném stavu ponechávají k setí na druhý rok. – Rkp.: tratěgi ... Strhnjsstátech ... Pracugicý ... Polych... wzlássť ... musyl.

²²²⁶ O něm viz výše. – Rkp.: Hrusowskyho ... Ran Hogiče ... hystorik ... djlých.

²²²⁷ Exjezuita P. František de Paula Švenda (1741–1822) byl přední buditel první generace, reformní katolík a kazatel, kulturní historik a topograf. Jeho největší místopisné dílo *Obraz města Králové Hradce nad Labem* vyšel ve čtyřech dílech a 16 svazcích v běhu let 1799–1817.

²²²⁸ Správně: Křesetice; Čelákovice; Břístev; Velké Běronice; Kratonohy; Libčany. – Rkp.: Hradcy ... Kuttny ... Křessetic ... Sselákowic.

roku 1741 dne 2. dubna. On nyní šel nejprv do Čáslavě, odtud do Hory Kutný a Křešetic, odtud do Sázavy k s[v]. Prokopu a do Mnichovic, pak do Prahy. Odtud do Staré Boleslavě, Šelákovice, Břístvě a sem do Milčic. Odtud přes Poděbrady, Běrunice, Krátonohy a Lipčany zase domů do Hradce.

/121/ Velebný duchovní otec, pan

P. František SsWenDa na MIILCžICE PŘIsseL – 1815 – SeDVMnáCtého CžerWenCe.

Nové žito před s[v]. Jakubem²²²⁹ platilo 10, 10 1/2 a 11 zl.; po s[v]. Jakubu 11 1/2 a 12 zl., ječmen 9, též 9 1/2 zl.

Dne 24. Juli, na s[v]. Kristinu, počna od Nehvizd přes pole dílem mochovská,²²³⁰ kounická, klučovská, hořanská, ž[h]erská, škramnická a chotutická až nad Radim krupobití přešlo, ale tak ouzce, někde 6, někde 8 honů široce, někde málo, někde všecko zrno, zelí, hrachy, jetele potlouklo a docela zkazilo.

Když já toto dnes 28. července píši, od 4. června až dodnes 15 celých jasných dnů jen bylo, ještě bez tepla.

Z novin 22. Juli, list 30. Když naši do Elzasu do země franc ké se dostali, tu i tam, kde mohli Francouzové kterého zabít, se snažili. Protož kde se tak zabitý voják našel a nalezne, ta ves ohněm i mečem ihned²²³¹ zkažená jest. Blíž Sargemindu i jeden šelma židák 16letý do obilí se položil a na tudy jedoucího maršála bavor[ského] Wrede 6 kroků vzdáli vystřehl, ale Pán Bůh to dal, že ta ručnice selhala, a tuž židák lapen a do Wircpurku pevnosti odveden. Tamž v Elzasu, v Mílhauznu – česky Nalžoves – v té samé vsi jeden obyvatel dva vojáky zastřehl; toho samého zas na stůl v světnici přibili a dům zapálili. 1/2 hodiny za tou vsí jelo 6 ulánů, jeden z nich ptal se 12letého chlapce na jméno té odtad první vsi; chlapec ale zrovna toho ulána zastřelil, protož ostatní uláni jej na kusy rozsekali. V Hegenhajmu²²³²

²²²⁹ Svátek sv. apoštola Jakuba Většího připadá na 25. 7.; Kristina je legendární mučednice.

²²³⁰ Rkp.: mochowske /obdobně v ostatních adjektivech/ ... zely ... jettele ... skazylo.

²²³¹ Sargemind = Saargemünd; Wircpurk = Würzburg; Mílhauzn = Mühlhausen. – Rkp.: y hned ... skažená ... blýž ... vzdály vystřelyl ... Mjlhauznu ... wsy ... zastřelyl ... zapalyly.

²²³² Hegenhajm = Hegenheim. – Rkp.: Wsy ... zastřelyl ... rozsekaly ... powěsyly.

vyloupili oči a na strom pověsili jednoho vojáka, protože tu taky všecken lid, staří, mladí, ženy i děti vyhlazeni a sídlo vypálené jest.

/122/ Po bitvě u Fleru a Labelé²²³³ v dylce a šířce na 7 mil přes 60 000 lidu mrtvých sebráno bylo a ještě jednou tolik jest raněno a třetina tolik²²³⁴ zajatá.

25. Juni začali spojení přes Rejn přecházeti, což celých 6 dní trvalo. Dne 3. a 4. Juli město Paříž se vzdalo Engličanům pod obrštem Herweye a Prušanům pod jenerálem Miřlinkem.²²³⁵ Dne 4. Juli kníže Blycher prušanský to potvrdil tak, dokud to všickni spojení sami mocnářové nepřijmou.

Španělové²²³⁶ taky do Francouz vtrhli.

Žádná smlouva s Paříží prej se nestane, dokud všickni mocnářové v spolku nebudou a se nesejdou; zatím od 6. Juli Engličané a Prušané Paříž o/b/sazenou mají.

Na 15 000 Dánů neb Denemarků k armádě englické ku pomoci²²³⁷ přichází. Ve Vlaších jenerál hrabě z Bubna, Čech, a jenerál Trenk²²³⁸ dne 28. Juni u vrchu Cenis²²³⁹ nad Fran[couzi] zvítězili, ale padlo prý tam našich 400 mužů a 16 oficírů; Francouze nemohli všecky sčísti.

Po s[v]. Jakubu formani hustě pro žito jeli a dávali již do dne posledního července za korec 13 zl. Časy vlhké,²²⁴⁰ deštivé a pošmourné dosavád nepřestávaly; jestli ne ve dne, tak v noci přšelo. Ó, jak přebídné bylo sklízení obilí a jak mnoho vlhkého obilí lidé do stodol navezli, které těžce se mlátiti bude!

²²³³ Míněna belgická města Fleury (Fleurus) a La Belle.

²²³⁴ Třetinou míněno 20 000 zajatých Francouzů.

²²³⁵ Herwey = Sir John Harvey (1778–1852), velitel britského gardového pluku, později generálporučík; Miřlink = pozdější generál polní maršál Fridrich Ferdinand Karl sv. pán Müffling von Weiss (1775–1851), generáladjutant knížete Blüchera, 1815 generální guvernér Paříže, pak vyslanec v Turecku, od 1820 šéf pruského generálního štábu, 1841–1847 předseda Státní rady Pruského království.

²²³⁶ Rkp.: Sspanielowe ... Francaus ... magý.

²²³⁷ Rkp.: Pomocy ... swjtězly ... Oficyrů.

²²³⁸ Hrabě z Bubna (viz výše); pruský generál jízdy Leopold hrabě von der Trenck (1769–1834) mu byl v dané bitvě podřízen.

²²³⁹ Na franko-italském pomezí je masiv Moncenisio (Mont Cenis).

²²⁴⁰ Rkp.: Wlchke ... Gestly ... sklýzeni ... nawezly.

Mezitím často přeci²²⁴¹ vojsko marširovalo, které plnou zdrouvou i chlebem živiti /j/sme musili, tam sice ne tak, kde vesnice od silnice vzdálené /j/sou.

Zde v Milčicích v mém statku N: 24 bylo v nočním ležení vojáků, jak našich, tak Rusů, od Nového roku až do posledního července 311. Co jest tu chleba, mouky, vaření, omastku a dříví pryč, avšak na to žádný ohled.

/123/ Však /j/sou a snad ještě budou
vždy jedna bída za druhou.

Dne 1. srpna přibylo ceny tabáku a soli.²²⁴² Až posud byla 1 lib[ra] kuřce za 1 zl. 40 kr. a nyní za 2 zl. 36 kr., tak sice od posledních prodavačů. A 1 lib[ra] šňupce, jenž byla za 2 zl. 8 kr., nyní jest za 3 zl. 12 kr. Soli 1 žejd[hk] za 11 kr., čtvrtce 2 zl. 52 kr.

V ten 1. den srpna přšelo, zde sice málo, ale za Ouvašem okolo Koloděj, Běchovic voda stojaté i ležaté obilí zahla.²²⁴³ Nato v noci a druhého dne srpna zas přšelo zde.

Z novin N: 31, 29. července. Běh zlatých a stříbrných peněz od dne 22. července: Císařský dukát platí v šajnech 14 zl. 45 kr. a za 100 zl. stříbrných peněz 324 zl. 30 kr.

Item N: 32, 5. srpna. Od dne 29. července zase tento běh: Císař[ský] dukát za 14 zl. 42 krej[carů], za 100 zl. stříbr[ných] peněz 321 zl.

Na den Proměnění Pána Krista,²²⁴⁴ 6., 7. a 8. srpna pořád takřka ve dne i v noci přšelo; voda všudy v polích stála, od hor valem běžela, struhy, příkopy stačit nemohly. Obce, luka tu okolo Milčic, vše pod vodou bylo, že ani dobytek neměl se kde pásti. V neděli 12. po s[v]. Duchu, 6. srpna, s tím deštěm taky hromobití a blejskání přišlo, z něhož ve vsi²²⁴⁵ Hradištku u Labě hrom zabil 4letého chlapce, jehož otec jeho v síni v chalupě na rukách držel, otce též – má příjmení Suchý – opálil a dej-

²²⁴¹ Rkp.: předsy ... musyly ... syce /pravidelně dále/ ... Milčicých.

²²⁴² Rkp.: Soly ... podsud.

²²⁴³ Rkp.: zalyla ... Polých.

²²⁴⁴ Svátek Proměnění Páně připadá na 6. 8.

²²⁴⁵ Rkp.: stim ... Wsy ... sýni.

chání v něm jako vysušil aneb zofty,²²⁴⁶ že dejchat nemůže a těžce živ zůstane.

V ty dni od 3. srpna již dávali formani za žito 15 zl., čekavše naň, a z mlatu po 1, 2 korcích,²²⁴⁷ co kde mohli dostat, ještě žádostně kupovali. Dne 9. srpna již dávali 16 zl., za ječmen 10 zl. 30 kr., za pšenici starou 24 zl.

Dne 9. a 10. srpna přeci jen pořád řídce i hustě pršelo.

/124/ Dne 5. července Bonapart z Paříže utekl a v Rozefortu²²⁴⁸ na lodi, an naň čekala, vstoupil.

Dne 6. /července/ všecka spojená vojska rozličnými²²⁴⁹ branami do Paříže se brala, 50 000 jich tam vešlo. Dne 10. t[oho] císař rakouský, též král pruský a král Ludvík francou[z]ský tam přijeli a Ludvík ještě ten večer a zas druhej den ráno císař[are] Františka navštívil a toho taky dne císař ruský tam přijel.

Přidrželci Bonaparta všudy ustupují, pevnosti a města zanechávají aneb na kapitulaci odevzdávají. Bylo by o tom mnoho co psáti.

Když císař ruský z Šalonu²²⁵⁰ do Paříže jel, z obilí i křoví bylo na něj od Franc[ouzů] stříleno i jeden jenerál tak zabit byl. Pochytali ty střelce a hned zvěšeli.

Englický jeden kapitán tak na ty Bonapartovy lodi zřetelil,²²⁵¹ že on nikam jinam jen do Enghčan odplouti mohl, a tu taky – jako by řek, že nechce – zajat byl a do pevnosti S[v]. Řehoře v Šotlandu půlnočním dodán. S ním též dostala se všeliká psaní, jeho mínění oznamující. S ním prej jest taky bratr jeho Jozef a jenerálové jeho milí Savary, Bertrand, Labeledoyere, Laremand a jiní více.²²⁵²

²²⁴⁶ Zofty = šťávy, zde ve smyslu blesk ho zbavil slin.

²²⁴⁷ Rkp.: čzekagíce ... korcých ... Pssenicy.

²²⁴⁸ Rozefort = Rochefort-sur-Mer.

²²⁴⁹ Rkp.: wssecky spogené ... rozlyčnými ... braly ... přidrželcy ... kapitulacy.

²²⁵⁰ Šalon = Chalon-sur-Saône.

²²⁵¹ Rkp.: zřetelyl ... wsslyke ... oznamugický.

²²⁵² Šotland = správně Shetland; půlnoční = severní; pevnost sv. Řehoře nesla název podle sv. Řehoře Velikého, římského papeže (asi 540–604, pontifikát od 590); Josef Bonaparte v doprovodu Napoleona I. nebyl, jako sesazený předseda prozatímní vlády emigroval do USA; francouzský maršál Anne-Jean Marie René Savary vévoda

Z novin list 33, 12. srpna:

O Bonapartovi jest toho mnoho,
ale má se čekat na potvrzení toho,

jen to přidám, že dne 17. července do rukou englických se dostal a přivezen z moře do Engličan na lodi englické jménem Belerophon pod kapitánem Maitlandem.²²⁵³ Radost velikou mají z toho Engličani, že oni ze všech jsou ti, jenž ho dostali.

/125/ Z těch tak velkých a jako každodenních dešťů veliké povodně od 4. a 5. srpna se přivahly,²²⁵⁴ břehy stružní přepĺňovaly i trhaly, pole s obilím stojatým i ležatým, luka, obce zatopily. Od 6. do 13. srpna, od 12té do 13té neděle po s[v]. D[uchu], žádný nemohl na polích nic dělati, nejen žíti a vázati, ale ani vorati.

Dne 13. /srpna/, v neděli 13. po s[v]. Duchu, též dne 14. a 15., na den Nanebevzetí Panny Marie, vždy přeci jen přšelo. Dovoleno bylo v neděli a svátek vázat a mandele vozit, ale nemohlo se, až na den svatého Rocha²²⁵⁵ přivezlo se domů obilí trocha.

de Rovigo (1774–1833) byl předním Napoleonovým vojevůdcem, vyslancem v Petrohradě a Madridu, ministrem policie, za vlády sta dní generální inspektor četnictva, s Napoleonem nesměl odcestovat, 1815–1816 vězněn na Maltě, odkud utekl, pak v smyrenském exilu, 1831–1833 velel fr. africké armádě; generál Bertrand (viz výše) opravdu tvořil Napoleonův doprovod spolu s markýzem Las Casesem a generály Montholonem a Gourgaudem; Labedoyere = divizní generál Charles Angélique François Huchet hrabě La Bédoyèse (1786–1815) patřil původně k Napoleonovým kritikům, ale podpořil jeho návrat a po bitvě u Waterloo nabádal sněmovnu, aby přijala za panovníka Napoleona II. (Orlíka), zač odsouzen k trestu smrti; Laremand = dva generálové Napoleonovy éry jména Lallemand – div. gen. Charles François Antoine Frédéric baron de L. (1774–1839) a jeho mladší bratr brig. gen. Henri Dominique baron de L. (1777–1823), druhý byl s Napoleonem vskutku vězněn. Napopak s maršálem Savarym byl vězněn na Maltě viceadmirál Louis Jacques baron de La Horie (1761–1841). Členy Napoleonova průvodu dále byli Emmanuel Auguste Dieudonné Las Cases markýz de Lecossade (1763–1842), sekretář císaře, 1815–1816 vězněn na Ostrově sv. Heleny, kde zapisoval císařovy paměti, poté v exilu ve Frankfurtu nad Mohanem, od 1830 levicový poslanec; brigádní generál Charles Tristan Montholon hrabě de Lesse (1782–1853), přední velitel jezdeckta a jeden z vykonavatelů Napoleonovy závěti; brigádní generál Gaspard de Gourgaud (1783–1852), křídelní adjutant Napoleona a druhý vykonavatel jeho závěti, po 1830 pair.

²²⁵³ Správně Bellerofon; kapitánem byl britský námořní velitel, pozdější admirál Anthony Maitland lord of Lauderdale (1785–1863).

²²⁵⁴ Rkp.: přivahly ... Polych ... Na nebe wzeti ... wozyt ... wcelý.

²²⁵⁵ Svátek languedockého léčitele sv. Rocha (Rochus) připadá na 16. srpna.

Odpoledne jasný byl den,
že v celý žně nebyl jest ten.

Ale pšenice již i nastojatě rostly i hnily, tolikéž ovsy, hrachy, čočky a vikve. Ó, jakých převelikých škod viděti jest a na té letošní malé ourodě ještě skrže to znamenitá ujma! Item²²⁵⁶ z nové mouky, cokoliv se peče, vše je sražené a nechce dobře kysati.

Item v nové pšeničné mouce rodí se malé červíčky, jako řka hnidy, jichžto málokdo pozoruje. Všeho druhu mouky nedávají pěkné kypré těsto, ale sráží se vše, co se peče.

Dne 17. a 18. srpna vždy přeci, ale málo, přšelo, lidé pšenice vázali a vozili.²²⁵⁷ Někde na vodě plavající hrstě nažaté sbírali. Mandele jen 4 a 5 mohlo se na vůz naložiti, neb na polích jako v marastě hovada i vozy se bořily a v cestách všudy voda stála, tolikéž v brázdách na polích. Na vršitých²²⁵⁸ polích jen mohlo se vorat, ještě velmi těžce a neužitečně, neb taková mokrá vorba i tomuto i budoucímu roku jest škodlivá.

Od dne 5. srpna běh peněz zlatých a stříbrných naproti šajnům: Císařský dukát má šajnů 15 zl. 55 kr., 100 zl. stříbrných má šajnů 348 zl. 7 krejcarů.

/126/ Z novin list 34, dne 19. srpna. Od dne 12. srpna císařský dukát má 15 zl. 3 kr. a 100 zl. stříbrných peněz má v šajnech 330 zl. 0 kr.

O Bonapartovi se tu píše, že jest z Engličan²²⁵⁹ zavezen na Ostrov sv. Heleny, ježž byli roku 1500 Portugalové vynášli na den svaté Heleny²²⁶⁰ a to jméno mu dali. Leží v velikém poledním moři, ježž slove Atlantikum, mezi polední Afrykou a Amerykou. Má v svém okolí jen 6 mil německých²²⁶¹ a patří Engličanům. Obyvatelů i s vojenskou zásobou se tam počítá okolo 7000 a jest prej tam tak zdravé povětrí, že žádné nemoce nikdy tam nebejvají. Nyní patří Engličanům.

²²⁵⁶ Ujma = újma. – Rkp.: Ittem /výjimečně/ ... kissati ... roděgi ... málo kdo.

²²⁵⁷ Rkp.: wázaly a wozyly ... Polych ... Czestách ... budaucýmu ... sskodlywá.

²²⁵⁸ Vršitá pole = vyvýšená pole.

²²⁵⁹ Rkp.: Englyčan ... mezy ... okoly ... Obrancy ... Francauzych.

²²⁶⁰ Svatá poutnice Helena (asi 255–330) byla matka římského císaře Konstantina Velikého a její svátek připadá na 18. srpna.

²²⁶¹ Délková jednotka „německá míle“ čítala 7500 metrů.

Praví se tu, že lid nyní vnově na vojnu sbíraný, jakož i zemští obránci – landvér – půjdou domů, dejž to Pán Bůh! Pokoj svatý co nejdřív že vyhlášen bude. Vojsko naše, též ruské a pruské ve Francouzích že načas zůstane a tam živo²²⁶² bude.

Převeliké a nenahraditelné škody od povodní, tu i tam učiněné, a ourody zemské i mnohé vesnice zkažené psáti pomíjím.

Okolo 20. srpna obilí suté má cenu: Žito od 16 do 17 /zl./, pšenice od 19 do 22 /zl./, ječmen 9 a 10 /zl./, oves 7 a 7 zl. 30 /kr./, hrách 16 a 17, seno 5 a 6 zl.

Z novin list 35, 26. srpna. Jiného nic z nich dnes nepíšu, jen od 19. srpna běh peněz, a sice za 100 zl. stříbrných peněz má býti v šajnech 336 zl. 30 krej[carů].

O běhu vojenským není jisto co psáti, neb se dějou veliké a divné proměny, dnes tak, zejtra jinak, protož raděj nic.

Item z listu 36, dne 2. září zase nic jiného nepíši, jen zas běh peněz: Od dne svatého Rufusa císař[ský] dukát za 16 zl. 5 kr., za 100 zl. stříbrných 347 zl. 0 kr.

/127/ Dne 3. září ráno, v neděli 16. po s[v]. Duchu, v Poděbradech v bejvalým panským²²⁶³ dvoře, jenž na familie rozdělen jest, v stodole p. sládka oheň vyšel a tamní všecka stavení, a sice 3 familie, kůlny se senem atd., strávil. NB. V tom dvoře asi v 6ti letech již popátý hořelo.

Na začátku září obilí mělo cenu: Pšenice 20 zl., žito 14 zl., ječmen 9 zl. 30 kr. i taky 10 /zl./, oves 8 zl. i víc.

Mezitím plat kontribuce a jiné rozličné již obvyklé daně roční ostře se upomínaly a žádné náhrady za to, co se vojsku i Rusům²²⁶⁴ vydalo, ani za magacíny, ani interesy, nic se nedává.

Ve všem lidu bída bídu
stále stíhá a přibejvá;
ještě více hubenice,
když jsou světlé stodolice,

²²⁶² Živo = zde ve významu živeno.

²²⁶³ Rkp.: sKažene ... Wogenskym ... begwalým Panskym ... asy ... po 5tý; sv. Rufa mučedníka je 27. 8.

²²⁶⁴ Interesy = úroky. – Rkp.: Rűssum ... Mgacyny ... stodolyce ... ty male cecawe ... tučne.

luka, obce zatopené,
pole k setí rozmočené.

K tomu dobytek ovčí na neštovice stůně i hyne, tolikéž dobytek svinský, i ta malá cecavá prasátka, dosti tučná, taky hynou aneb mřou.

Dne 9. září ve vsi Odřepích²²⁶⁵ na panství poděbradském uvečer jedna stodola shořela.

Z novin list 37, 9. září. Opět není, co hodno psáti, jen to, že zemská česká obrana, landvérové, domů se vracejí, z čehož budiž, Pane Bože, navěky pochválen! Dne 10. září patalion z kraje hradeckého šel domů skrz Sadskou.

Běh peněz od 2. září: Císařský dukát platí v šajnech 15 zl. 39 kr. a za 100 zlatých stříbrných peněz 337 zl. 30 krej[carů].

Item na Ostrově s[v]. Heleny k ostřežení Bonaparta jest ze strany císaře rakous[kého] komisař baron z Štirmer,²²⁶⁶ jehožto otec jest internuncius, kromobyčejný²²⁶⁷ vyslanec, u dvora tureckého.

Ze 20 milionů zlatých, které má král neapolský našemu císaři složiti, již prý 6 milionů složil.

/128/ Dne 11., 12. a 13. září nepršelo a byly časy slunečné; protož lidé ještě ovsy, vikve, prosa, řepky z polí a otavu z luk chutně klidili.

Mezitím dodělávala se oprava na kostele s[v]. Prokopa v Chotouni,²²⁶⁸ kterýž prve jen kapla sloul – viz o tom roku 1814, an kostel sv. Petra a Pavla, velmi starodávní a bejvalý farní, začal se bořiti.

Dne 6. září dána jest na vížku novou nad střechu nová bání s křížem a do ní v piksle jest vložen tento nápis, kterýž jsem já na žádost veleb[ného] pana faráře škram[nického] napsal takto:

PaMětnII Nápls pro BVDaVCI CzeChI.

²²⁶⁵ Odřepy = správně Odřepsy. – Rkp.: Odřepých ... schořela ... Česká.

²²⁶⁶ Mínen аташе spojeneckých vojsk na Ostrově sv. Heleny rakouský plukovník, pozdější polní podmaršálek Karl sv. pán von Stürmer (1772–1853); jeho otec byl významný diplomat Ignaz Lorenz sv. pán von S. (1752–1829).

²²⁶⁷ Rkp.: Krom Obyčejný ... Poly a Ottawu ... chuttně klydily.

²²⁶⁸ Rkp.: Chottauni ... S. S. ... stogicy ... Lypeho ... ritjř ... Lhottce ... Oltářemi.

I. Tato kapla, na místě narození s[v]. Prokopa stojící, nejprve malá bejvala.

II. Léta 1710 tuto přítomnou velkou vystavěl uroz[ený] pán, pan Václav Berka z Dubé a Lipého,²²⁶⁹ jehož erb nad hlavními dveřmi se spatřuje. Jeho pak nástupník uroz./ený/ a statečný rytíř p. Václ[av] Mladota z Solopisk a na Lhotce vnitř dokonál a oltáři i rouchy mešními ozdobil a zásobil.

III. Léta²²⁷⁰ 1759 pan Antoň Dubenecký, držitel dvora s[va-to]prokopského (jenž až dosavád od p. p. Berků, kteří ho od roku 1599 až do léta Páně 1706 drželi, Berkov slove), opravil a přes 2000 zl. věnoval i dlažbu kvadrátovou a střechu kůrkovou položil.

IV. Když skrze mnohé držitele ochudla a o všecko přišla, byla v té své chudobě léta 1808 od toho dvora odprodaná a od obce chotouňské²²⁷¹ za 300 zl. koupená.

V. L./éta/ 1814, když tato kapla velikou opravu opět potřebovala a kostel zde starodávni, někdy farní sv. Petra a Pavla taky pádem hrozil, že v něm za 20 let služby Boží nebyly, /129/ aby tehdy v těch nepříznivých a předrahých časích na oboje náklad veden nebyl, jest od toho kostela právo farní i věno sem přenešeno a zde kostel učiněn, tam pak věže se zvony a hřbitov zůstane, kterýž po vyboření kostela toho bude větší.

VI. Toho též 1814. roku z biskupství králohradeckého v duchovní službě vyňat a do pražského²²⁷² arcibiskupství k faře škramnický na budoucí stále časy odevzdán.

VII. Léta 1815 novou střechou kůrkovou přikryt a jinými potřebami zásoben i kruchta o 1 trám širší a větší i na straně

²²⁶⁹ Na tomto místě se Vavák zmýlil v letopočtu i jméně. Hrubou stavbu dokončil 1701 František Antonín hrabě Berka z Dubé a Lipé (asi 1645–1706), císařský diplomat a politik, vyslanec v Madridě, Kodani, Stockholmu, Bruselu a Benátkách, od 1701 nejvyšší maršálek království, poslední mužský potomek rodu; stavbu po něm dokončil Václav Šťastný rytíř Mladota ze Solopisk, na Vršicích a na Lhotce (†1722), místní církevní mecenáš.

²²⁷⁰ Antonín Dubenecký z Berkova; kvadrátová dlažba = dlažba z čtverhranného tesaného kamene; kůrková střecha = pravděpodobně břidlicová střecha. – Rkp.: Letta ... Quadrátovou ... kurkowou.

²²⁷¹ Rkp.: Chottaunske ... S. S. ... hrozyl ... Wěnno.

²²⁷² Rkp.: Pražského arcy Biskupstwj ... Sskramnický ... budaucy.

epišť[olní] v kůru nová druhá modlitebnice²²⁷³ učiněná a kazatelna od pravých dveří do kraje kůru přenešená, když toho času v Poděbradech byl urozený pán Norbert Olešík, vrchní řiditel, pan František Poul, sirotčí, starosta a počet vedoucí, ur./ozený/ pan Šuster,²²⁷⁴ držitel dvora Berkova, p. Matěj Kalous, mistr, a p. Hynek Racman, palír²²⁷⁵ tesařský, p. Jan Havlina, parýl zednický, všickni z Poděbrad.

Tato báně dána jest dne 6. září léta Páně 1815. Sousedé chotouňští toho času byli...²²⁷⁶ Duchovní pastýř /byl/ důstojný v Kristu otec pan Václ[av] Zákora, arc[i]bis[kupský] protonotarius²²⁷⁷ a farář škramnický, rodič říčanský; velebný pán Vojtěch Kincl, kaplan škram[nický], rodič plzeňský.

/130/ Dne 16. září Vojtěch, syn /můj/ z Chomutova, se svým synem Honzíčkem 4letým sem přijel a přivezl /s/ sebou na vagonci²²⁷⁸ Hotovce a Vomáčku ze Šlakenverdu. Nechal tu matce 8 zl. 30 kr. a mně pikslu černou papír[ovou] s pantíčkem. Nučičtí sem k němu přišli z Klučova z posvícení a zase dne 18. téhož odjeli všickni do Klučova a on domů.

Z novin list 38. Zase z nich nic jiného nepíše, jen běh peněz. Od dne 9. září císařský dukát má 15 zl. 43 kr., za sto peněz stříbrných 337 zl. 45 kr.

List 39, 23. září. Zase nic, co by se pro nás sedlský lid šikovalo, nepíše ani běh peněz, neb tam taky není. Ale přidal Krameryus,²²⁷⁹ vydavatel novin českých, zvláštní list, v němž oznamuje, že na budoucí [1]816. rok Kalendář tolerancí tlačití bude, an v polovici listopadu t. r. bude se vydávati v ceně za 36 krejc[arů]. Jeho otec p. Vác[lav] Krameryus asi po 3 léta takové kalendáře vydával, počna od roku 1784, roku 1788 přestal.

²²⁷³ Rkp.: wětčj ... Modlytebnice ... Ollessik ... wedaucý ... Pallýrtessařský ... Hawlyna.

²²⁷⁴ Správně Michael Schuster (viz výše).

²²⁷⁵ Palír, nesprávně parýl = polír, vedoucí stavby.

²²⁷⁶ V rkp vynecháno místo pro neuvedené členy sousedské obce.

²²⁷⁷ Rkp.: proto Notarius ... Honzyčkem.

²²⁷⁸ Míněn Schlackenwerth. – Rkp.: Vagacy.

²²⁷⁹ Václav Rodomil Kramerius. – Rkp.: wzlásstni ... budaucy ... Tollerancy ... Polowicy ... asy.

Takové kalendáře na 8erkách vydává v Prešpurku Jiří Palkovič²²⁸⁰ a přidává k němu i taky starý juliánský kalendář, od roku 1805.

Dne 25. září přišel ke mně uroz[ený] pan Jan Kincl,²²⁸¹ znamenitý měšténin plzeňský, kterýž syna svého veleb[ného] pana pát[era] Kincla z Prahy na kaplanství do Štolmíře dovezl, odtud staršího svého p. syna pát[era] Vojtěcha Kincla, již 2 léta kaplana škramnického, navštívil a s ním ze Škramníka ke mně přišel, aby mě jakožto obdarovaného měšťana plzeňského spatřil.

/131/ Okolo svátku sv. Václava²²⁸² ještě lidé klidili²²⁸³ prosa, řepky, vikve a votavu, ale u nás mnoho votavy i se senem zatopeno jest, i taky pastviny.

V tom čase obilí mělo cenu: Pšenice 22 a 23 zl., žito 18 a 18-30 krej[carů], ječm[en] 10 zl., oves 5 a 5 zl. 30 kr., hrách 20 zl.; švestek někde dávali 30, někde 20 za 1 krej[car], hrušky a jablka 2, 3 za 1 krej[car]. Někde bylo ovoce²²⁸⁴ velmi mnoho, někde málo a někde nic, při horách nic.

Dne 27. září zdejší obec milčická podala písemní žádost panu vrchnímu, aby vyzdvihl krajskou komisi na struhu odtud k Labi tekoucí, velmi zanešenou, skrze což nemůže voda z našich gruntů k Labi odpadat. K tomu taky dal přípis pan vrchní radimský.

Dne 2. října, v pondělí po neděli 20. po s[v]. Duchu, pan vrchní poděbradský dav²²⁸⁵ vědět panu vrchnímu radimskému vyjeli oba na tu struhu, obeslavše k tomu sadský majistrát, a tu viděvše sami, že voda k Labi odpadat nemůže, nařídili témuž

²²⁸⁰ Jur či Juraj Palkovič (1763–1835) byl profesor prešpurského semináře a později prelát ostříhomské kapituly, přední slovenský buditel směru Antona Bernoláka, vydavatel, překladatel a teolog. Vavák měl na mysli jeho periodikum vycházející v Prešpurku dlouhodobě (od roku 1802, nikoli až 1805) pod názvem Větší a zvláštější nový i starý kalendář. Byl psán kvůli českému abonentovi převážně v bibličině.

²²⁸¹ Vavák píše důsledně Kyncl.

²²⁸² Svátek sv. Václava Přemyslovce, českého zemského patrona, připadá na 28. 9.

²²⁸³ Rkp.: klydily ... Wottawu.

²²⁸⁴ Rkp.: Owotce ... Komissy ... tekaucy.

²²⁸⁵ Rkp.: dawsse ... Kostelno Lhottskym ... Wyklýzely ... Prothokol ... richtáře ... majistrátu ... hottowo.

majistr[átu] a též kostelnolhotským sousedům, aby ihned tu struhu vyklízeli, a uznáno od sáhu /platit/,²²⁸⁶ kde bude na 1 štych lopaty kované 4 groše, na 2 štychy 8 grošů a na 3 štychy 12 grošů. Protokol na to byl psán u rychtáře ve Lhotě u přítomnosti obouh pánů vrchních a sadského majistrátu. Radimský p. vrchní, aby víc dělníků bylo a dříve hotovo, přepustil jim 10 nádeníků z panství.

/132/ V noci mezi 3. a 4. dnem října v 11 hodin Pán Bůh povolati ráčil k věčnosti mou manželku Barboru, roku 1740 dne 12. března narozenou Poupovou zde, kde jest nyní N: 7. Její otec byl Václav Poupa, matka Johana.²²⁸⁷ Do manželství jsme vstoupili roku 1762 dne 5. února; padesátiletou jubilaci jsme měli 30. března, v pondělí velikonoční, jakž toho roku psáno, a tak byli /j/sme spolu v manželství 53 léta 8 měsíců zouplna. 5. února [1]762 oddavky a 5. října [1]815 funus. Pohřbena jest na hřbitově, hlavou u rohu zvonice, v hrobě Jozefa, syna našeho, jenž umřel roku 1805 d[ne] 10. října a nyní byl vyňat, jehožto hlavu a hnáty synové jeho a naši vnukové, Václav, postknecht na počtě, a Franc, učedlník kupecký, oba v Českém Brodě, do kostnice odnesli. Na funuse bylo lidu mnoho a koštoval dle té nynější drahoty, a sice bez truhly, která dřív, roku 1806, dubová udělaná a v kostnici spolu s novou truhlou uložená byla ...²²⁸⁸

Popsání dětí a vnukův mých z tohoto manželstva dnes:

I. Anna dcera, narozena roku 1763 20. února, vdaná za Václ[ava] Hotovce zde v N: 7 roku 1780 20. listop[adu]. Její děti: Karel a Matěj, synové, Kateřina, Anna, Dorota – dcery. Jest živa.

II. Jozef²²⁸⁹ syn, narozen roku 1765 17. března. Oženil se zde do N: nyní 13 roku 1794 24. února s Alžbětou, dcerou Václava Čermáka z Čiňovsi. Jeho děti: Václav, nyní v Českém Bro-

²²⁸⁶ Rozumí se platba za výkop (veřejné práce); štych = zdvih.

²²⁸⁷ Rkp.: Johanna ... Padesati letau Jubilacy ... Welykonočnj.

²²⁸⁸ V rkp. vynecháno místo patrně na uvedení poplatku za pohřeb. – Rkp.: počtě ... Kostnicy ... Hottowce.

²²⁸⁹ Rkp.: Jozeff ... Cžoňowsy ... u swyho ... 2há.

dě na počtě, František též tam, učí se kupectví, dcery Rozálie, nyní v Chomutově u svého strejčka a mého syna Vojtěcha Vaváka; druhá Anna jest doma. Týž Jozef umřel roku 1805 10. října.

III. Kateřina, naroz[ená] roku 1767 4. dubna, vdaná za Václava Vomáčku do vsi²²⁹⁰ Nučic roku 1787 12. února. Její děti: Franc, doma oženěný, druhý Václav studýruje v Praze geometrii.

/133/ IV. Prokop, narozen roku 1769 2. června, umřel roku [1]780 28. února na horkou nemoc; měl vehikou přirozenou sílu.

V. Vác[lav], narozen roku 1771 26. září, oženil se do Velenky roku [1]794 2. září, umřel tam roku 1810 3. února. Děti po něm: Jan, kterýž nyní učí se zahradnictví v Šlakenverdu neb Ostrově u svého strejčka Ivana Vaváka, mého syna. Dcery: Kateřina, též tam jsoucí, Alžběta, Anna, ty /j/sou doma ještě mladé.

VI. Jan Ivan, vesměs mu Ivan říkáme i píšeme, narozen roku 1774 20. června, dostal se do Šlakenverdu²²⁹¹ za zahradníka roku 1805 1. října, jest dosavád v stavu svobodném.

VII. Vojtěch, naroz[en] roku 1777 8. března, od roku 1810 cestní komisař²²⁹² v krá[lovském] městě Chomutově zůstávající. Oženil se tam roku 1811. Jeho děti: Jan Nepomuk a dcera Vilhelmína aneb Vilímka.

VIII. Martin, naroz[en] roku 1779 10. září, oženil se doma do mého gruntu roku 1806 28. ledna. Jeho první manže[lka] Anna Doušová z Pátku umřela roku [1]810. Oženil se podruhá t[éhož] roku s Rozálií, dcerou Jakuba Balouna z Hořan. Jeho děti dnes: František z první manže[lky], Anna, Mariána a Vác[lav] z druhé manže[lky].

IX.²²⁹³ František Podivín, naroz[en] roku 1785 4. března. Oženil se do vsi Pátku s Kateřinou, dcerou Jana Douši a Martinovy manželky sestrou, roku 1806 28. ledna stejně s bratrem

²²⁹⁰ Rkp.: Wsy ... 2hy ... Welykau ... Sýlu ... gsaucý.

²²⁹¹ Stále stejný tvar již dále neodkazujeme.

²²⁹² Rkp.: Komissař ... Wilymka ... lní ... 2hý.

²²⁹³ Omylem Vavák očísloval „VIII.“ – Rkp.: Wsy ... sýti ... zasyte ... Wezýr.

Martinem (což hodno jest želení²²⁹⁴); umřel tam roku 1814 20. ledna. Děti po něm: Jan a Kateřina.

/134/ Z novin 30. září, list 40. Běh zlatých a stříbrných peněz od dne 23. září: Císařský dukát za 16 zl. 20 kr., 100 zlatých stříbrných – 349 zlat[ých] 15 krej[carů].

Zase jest nyní na začátku října tak veliké sucho, že se nemůže vorati a pohodlně síti, zasité zrno nemůže vycházeti. Kdo kde seje, má pole samou hrudu.

Z novin 7. října, list 41. Císařský dukát má 15 zl. 53 kr., 100 zl. stříbrných má v šajnech 341 zl. 40 krej[carů].

Ostatní tam věci neuznávám za potřebné psáti. Jen to přidám, že rakouské vojsko ze své a Rusové taky ze své strany na hranice turecké se stavějí, když prej veliký vezír²²⁹⁵ se 200 000 lidu do Srbska táhne.

Dne 13. října magacínu²²⁹⁶ celé panství mělo odvést v Chlumci 300 m[ěřic] žita a 900 m[ěřic] ovsa. Naše ves 50 m[ěřic] ovsa (na žito se má čekat), a to má být bez vší náhrady; spachtovalo se to.

Od s[v]. Havla²²⁹⁷ až do 30. října žádný již více nemohl pro sucho na polích pracovat. Zasité zrno nevycházelo, a kde před s[v]. Václavem zaseto bylo a ze země vyšlo, leželo uvadlé na zemi.

Dne 21. října, v sobotu²²⁹⁸ před nedělí 23. po s[v]. Duchu, v 5 hod[in] ráno přijel po počtě z Prahy do Brodu Českého Alexander, císař ruský, z Francouz domů se vracuje. Odtud ho do

²²⁹⁴ Podle dobové pověry, když sourozenci slaví v jeden den svatbu, do roka jeden umírá.

²²⁹⁵ Na podzim 1815 byl tureckým velkovezírem Mehmed Emid Rauf Paša (1780–1859), státník a vojevůdce, který stál celkem pětkrát v čele vlády, poprvé od 30. 3. 1815 do 6. 1. 1818. V březnu 1815 vystřídal velkovezíra Huršida Ahmeda Pašu (od července 1812). Tureckým sultánem tehdy byl nejprve Napoleonův, posléze svatoalianční spojenec, reformní Mahmúd II. (1785–1839, vládl od 1808), syn Abdülhamida I. Bojoval proti srbskému a řeckému osvobození.

²²⁹⁶ Spachtovat = zde ve smyslu smluvit, spaktovat. – Rkp.: Magacynu ... Chlumcy ... polých ... zasyté.

²²⁹⁷ Svátek sv. Havla, irského mnicha ze 7. století konajícího misijní službu v Evropě, připadá na 16. 10.

²²⁹⁸ Rkp.: Sobothu ... Russky ... mým ... facýrowi.

Plaňan vezl postknecht²²⁹⁹ Václav Vavák, můj vnuk, sirotek po Jozef[u] Vavákovi, mým synu odtud z Milčic. Dostal od něho 1 fran[couzský] dukát, kterýž prodal za 30 zl. šajnů; z těch dal 10 zl. svému facírovi.

/135/ Přes Nymburk²³⁰⁰ a po 2hé straně Labe marširovalo po houfích 55 tisíc Rusů, nechávající Prahu na pravé straně. Od přívozu Moldavy šli k Labskému Kostelci, a tu něco na druhou stranu a k Lysý a něco po této straně k Brandejsu, Přerovu, Nymburku a Králové Městci. Co s nimi lidé pokusili a jakých historií jest naděláno, bylo by mnoho co psáti. Na Přerov²³⁰¹ první přišli 14. října, do Nymb[urka] 15. téhož.

Dne 28. října, v sobotu před nedělí 24. po s[v]. Duchu, jehi do Ostrova neb Šlakenverdu s Matěj[em] Hotovcem Karel Hotovec, jeho bratr, a Jan Židlický z Klučova, jeho švakr; Václav, syn Vomáčkův z Nučic, též vnuk můj, jenž tam byl od roku 1807 8 let, nyní půjde do Prahy učit se geometrii.

Dne 30. října v pondělí odpoledne začalo pršet maličko, potom uvečer hojně až přes 1/2 noci,²³⁰² a tuž každá živá duše, tráva a ošení se zaradovalo. A nato 31. téhož byl pěkný, jasný, slunečný čas, a tuž se zavlačovala²³⁰³ ošení před 3, 4 i 5 nedělemi zasiatá, an byla pole samé hrudy a obilí zelené vidět nebylo.

Dne 13. října mělo být odvedeno v Chlumci na magacín z celého panství 300 m[ěřic] žita a 900 m[ěřic] ovsa, a to bez vsí náhrady – na Milčice 50 m[ěřic] ovsa. A to se s židy spachtovalo.

/136/ Dne 1. listop[adu] nařízeno, že celé panství musí odvést na magacín²³⁰⁴ pšenice 460 m[ěřic], žita 2487 měř[ic], ovsa 2667 měř[ic] na rok 1816, a to na tři termíny neb lhůty, až se /v/zkáže kam, a sice 1. hned v měs[íci] listop[adu], 2. v měs[íci] prosinci roku [1]815 a 3. v měs[íci] lednu roku [1]816. Pšenice

²²⁹⁹ Postknecht = poštovní kočí; facír = povaleč, zde zřejmě sluha stojící na zadním stupínku poštovního vozu.

²³⁰⁰ Moldava = Vltava; pokusili = zakusili. – Rkp.: Nimbůrk ... tisíc Russu ... nechávage ... Kostelcy ... nětco ... Lyssy ... Městcy ... pokusyly.

²³⁰¹ Přerov nad Labem.

²³⁰² Rkp.: malýčko ... 1/2 Nocy ... osseni.

²³⁰³ Rkp.: zawlačowaly osseni ... neděli zasyte ... byly ... Chlumcy na Magacýn.

²³⁰⁴ Rkp.: Magacýn ... skáže ... a syce ... Prasyncy.

má být těžká 80 lib[er] a žito 76 lib[er]. Může se prej taky platit, až od k[rál]lovského kraj[ského] ouřadu tržní cena přijde. Jak mnoho která ves dáti má, není ani vypsáno.

Na den Věch svatých²³⁰⁵ byl pěkný, tichý,²³⁰⁶ ale studený počas. Na den Věch věrných dušiček před dnem začal padat sníh a padal do 11 hod[in] a zase se trafil.

V posledních dnech října platilo se obilí, zde vršitá a v Praze rovná míra: Pšenice 25 zl., žito 20 i víc, ječm[en] 13 a 14, oves 5 a 6 zl. i více.

Po tom dešti a sněhu chutně lidé vorali a vláčeli.

Dne 8. listop[adu] přijeh z Ostrova neb Šlakenverdu domů zdejší Karel Hotovec a Jan Židlický z Klučova. Když tam byli, dne 3. listop[adu] dal tam můj syn Ivan Vavák, tamní zahradník, v kostele farním s[v]. Michala mši svatou, jednu velkou s figurální muzikou a 2 malé čtené, sloužiti za svou matku Barboru a mou manželku, která zde dne 3. října k Pánu se odebrala. Těším se z toho.

Od 22. října do 12. listop[adu] Rusové šli domů od Chebu a Plzně, Rokycan k Slanému, Roudnici²³⁰⁷ a /přes/ přívoz /ke/ Klomínu, Brandejsu, Lysý, Nymburku, Městci, Bydžovu, Jaroměři a Náchodu; Prahu minuli. Co tam s nimi nebozí obyvatelé pocítili, nemožné k vyslovení.

/137/ Od tý silnice²³⁰⁸ po obouch stranách na 1 míli po vesnicích se kladli, s čímž naše poděbradské vesnice tyto zasáhnuté byly: Bobnice, Chleby, Vesec, Budiměřice, Rašovice, Netřebice, Podmoky, Čiňoves, Vrbice, Opočnice, Radčany. Z této strany Labe podvakrát jen Hořátev, Chválovice, ale v Poděbradech nebyli, ani v Sadský, ani u nás.

Co jim k potravě dáti musili masa, vaření a zvláště kořalky, a jak sena, slámy i obilí ze stodol vykrmili, ač pak oves i seno

²³⁰⁵ Svátek Věch svatých připadá na 1. listopadu; svátek Dušiček (vzpomínka na zemřelé) následuje den poté.

²³⁰⁶ Rkp.: Tichý ... woraly ... Židlycký ... Musykou.

²³⁰⁷ Rkp.: Raudnicy ... Lissy, Nimborku, Městcy, Bidžowu ... nebozý ... pocýtily.

²³⁰⁸ Vesec = Vestec; Podmoky = Podmokly; Čiňoves = Činěves (viz výše); Radčany = Hradčany. – Rkp.: Sylnice ... wesnicych ... po 2krát ... mussyly ... wzlásstě ... Nepřátelych.

jim dávali! Zůstalo po nich jako po nepřátelích. Mnohý hospodář, který jich více na noc míval, 30, 40, 50 zl. i víc jen za samou kořalku vydal, neb podle vyrčení 1/4 žejd[hku] na 1 muže – žádný s tím spokojen být nechtěl. A ačkoliv pro vejstupky dosti trestání byli, nic na to nedbali.

Dne 31. října ve vsi Jeseníku²³⁰⁹ blíž Ronova uvečer jeden Rus došky ze střech trhal a takové zapalovav po vsi s hořatými chodil. V tom jenerál jeden do vsi přijížděl i dal ho hned chytit, z šatů svléci, ruce i nohy svázati a domácí sedlstí lidé musili hned jámu v zemi na způsob hrobu dlouhou vykopati, do které poručil ho vhoditi a zahrabati. A na to se musili v té vsi rozložení Rusové dívati.

Jak tu, tak jinde, kudy ti Rusové šli, veliké množství lidu ochuzených zůstalo, že skrze své gruntovní potřebsnosti do velikých dluhů upadnou.

/138/ Z novin N: 45, 4. listopadu. Od 28. října roku 1815 císařský dukát má v šajnech 16 zl. 35 krej[carů], 100 zlatých stříbrných 352 zl. 40 kr.

Ostatní, co se v nich píše,
pro nás sprosté nehodí se.

Při konci listop[adu] a na začátku prosince obilí mělo cenu: Pšenice 25, 26 i taky 27 zl., žito 20, 21, 22 zl., ječmen 14 i 15 zl., oves za 6, 7 a více zlatých.

Dne 6. prosince večer napadlo trochu sněhu a dne 7. toho udeřil silný²³¹⁰ mráz, až okna zamrzla, a celý den zima.

Mezitím od 20. listop[adu] vojáci, husaři, rejtaři, mušketýři, štuknehti s velkými kusy z Francouz marširovali a měli jsme jich na noc někdy 12, 14, 16, 18 i 20 mužů v domě. Ó, jak tu mnoho jim vydáno bylo po té malé ourodě chleba, vaření, omastku a spáleno dříví, též vydáno sena a slámy! Chléb svůj nikdy neměli, za maso platit nechtěli, oběd a večeri i ráno snídání – teplý – mítí chtěli a měli. Co přitom tak drahých svíček – za 1 zl. 30 kr. 1 lib[ra] – jest spáleno! Avšak přitom málokdy

²³⁰⁹ Rkp.: Wsy Jesseniku blýž ... zapalowawsse po wsy ... swlecti ... domácí ... musyly ... spusob ... Russowe.

²³¹⁰ Rkp.: Sylný ... zamrzly ... zyma.

dobré slovo od kterého jsme slyšeli. Maso i to skopové za 30 kr. 1 lib[ra] se prodává, hovězí tolikéž.

Dne 5. pros[ince] uvečer v Přední Lhotě²³¹¹ komusi stodola shořela.

Dne 18. listop[adu] do Černého Kostelce přijela slavná od dvora poslaná komisí.²³¹² Zůstala bytem i svým řízením v domě pana Dominyka Šauera, bývalého vrchního tamž. Nato hned v pondělí 20. téhož začali sedláky vyslejchat. Jak to dále vy- padne, budoucně se napíše, neb jest to hodné paměti.

20. listop[adu] do vsi Hořan dáno jest 20 vojaček, jenž mají 25 dětí, na zimní kvartýr²³¹³; ty chtěly jít do říše k svým mužům, ale byly z Prahy do vesnic rozvezený, až prej do jara.

/139/ Tvrdá zima, jenž 6. prosin[ce] se začala, 14. téhož ule- vila a bylo snesitelně; drobet víc sněhu přibylo.

Dnes 18. prosince
z několika archů novin
jenom běh peněz zde povím,
aby ty divné proměny
a skrz to všech zboží ceny
zůstaly v delší paměti
pro ty, jenž jsou nyní děti.

Roku 1815 dne 4. listop[adu] císařský dukát jako onehdy 16 zl. 35 kr., za 100 zl. stříbrných 370 zl. šajnů; 14. listop[adu] dukát 17 zl. 20 kr., za 100 stříbrných 374 zl. 30 kr.; 25. lis- top[adu] 17 zl. 30 kr., [za 100 stříb.] – 378 zl.; 30. listopadu zas 17 zl. 30 kr., [za 100 stříb.] – 370 zl.; 6. prosince 17 zl. 30 kr., [za 100 stříb.] – 356 zl. 37 kr.

Dne 31. října náš král a císař František I. spolu s císařovnou ze Vlach²³¹⁴ do města Benátek přijeli a tam velmi slavně uví- taní a oslavovaní byli, po čemž po několika dní znamenitější místa, chrámy, paláce, zbrojnice, kasárny i špitály i mořské

²³¹¹ Rkp.: Málo kdy ... Lhottě komusy ... schořela.

²³¹² Rkp.: Komissy.

²³¹³ Rkp.: Zymnj Qwartýr ... snesytelno.

²³¹⁴ Rkp.: Wlah ... Kassárny y sspitálly ... Illuminace ... Musyky, Spěwy ... gsaucy ... padaly.

břehy spatřovali etc. Na iluminace (osvícení), divadla, muziky, zpěvy a všelijaké strojby p. p. Benátčané ukázali se velmi štedří.

Okolo 15. pros[ince] všemu obilí o 1 zl. ceny přibylo.

SstěDrI Den bIL Lettos DWaCatIho třetího PrasInCe, a sice v sobotu před nedělí 4tou adventní. HoD boží VánoCžnI CeLY MokrI a OkLVzkI. Lidé do kostela a domů jdoucí na cestách padali, nebo pomalu mželo a přitom mrzlo.²³¹⁵

/140/ Popsání, co která země, knížectví,²³¹⁶ hrabství a města a panství mají dáti pokuty spojeným mocnostem za to druhé odstoupení z učiněné první smlouvy a přidržení se Bonaparta a přidrželců jeho, skrze což ta druhá vojna aneb tažení do Francouz se stalo roku 1815.

Jsou pak spojení mocnářové tito: 1. Císař rakouský, 2. císař ruský, 3. král pruský, 4. král španělský, 5. král sardynský, 6. král neapolský, 7. král englický, 8. král švej/d/ský, 9. král dánský neb denemarský. Item Bavor, Sax, Hessen-Kassel a jiní někteří, z nichžto taky některých, kde jejich poddaní vnově zas odstoupili a Bonaparta se přidrželi, k té pokutě odsouzení jsou, třebaže pán jejich s těmi mocnáři spojen byl. Vytaženo z novin německých.²³¹⁷

/142/ Tohoto 1815. roku vystavená jest nová kovárna zděná v tom místě, kde stará stála. Proti tomu stavení se ozejval Václav Šlechta, že prej blízko²³¹⁸ od jeho stodoly stojí. Dne 22. Juni pan vrchní /s/ panem sirotčím, jedouce ze Sadský do Chotouně,

²³¹⁵ Zřejmě na toto místo byl původně určen Vavákův vpisek, dodatečně (snad Janem Židlickým) vlepený mezi s. 138 a 139 rkp.: „NB. Z vůle Bonaparta a moci jeho sněm duchovní v Paříži se začal 17. Juni [1]811. Na něm byli 4 kardinálové, 8 arcibiskupů, 40 biskupů, několik prelátů, opatů a teologie doktorů. Když ale papež Pius VII. jej povoliti a ztvrditi nechtěl, rozešel se a zničen 28. listop. téhož roku 1811ho. Trval 5 měs. a 10 dní.“

²³¹⁶ Rkp.: Knjzetstwj ... Russky ... Sspanielský ... Sswegský.

²³¹⁷ Na zbytku s. 140 a na celé s. 141 v rkp. pak následuje tabelární soupis s rubrikami: „Jména zemí a krajin. – Drží lidu vojenského, mužů. – Složí peněz franků. – Dílů.“ Na konci Vavák sumarizoval, že „... měli (správně měly, S. J.) vojska 235.130, složí franků 100,000.000, k tomu samotný Frankreich 700,000.000“. Tento soupis přetiskujeme až v příloze, neboť jde o pouhou z novin převzatou statistiku, nesouvisející s vlastním obsahem Pamětí. (S. J.)

²³¹⁸ Rkp.: blýzko ... gedauc ... Chottauně ... musyl ... Kowárskýmu.

tu se zastavili, to stavení již dodělávané shledali a Šlechta musil mlčet, a poručili mu, aby naproti verkštatú kovářskému ten plot okolo své zahrady rozbořil a místo něho zeď kame/n/nou postavil.

Naloženo na tu kovárnu, v níž jsou i oba komíny nové a dvě strany světnice dřívím roubené: 1. Za rozličné dříví k stavení 285 zl. 28 kr.; 2. za kámen k stavení 107 zl. 30 kr.; 3. za cihly²³¹⁹ 55 zl.; 4. za vápno 50 zl. (dohromady 105 zl.); 5. za prkna 63 /zl./; 6. za šindel 34 /zl./ (dohromady 97 zl. 30 kr.); 7. truhláři za 4 dvěře a rámy do oken 25 zl. 16 kr.; 8. sklenáři za 4 okna, 2 větší, 2 menší, 25 zl. 20 kr.; 9. hrncířovi za kamna 28 zl.; 10. kováři od práce a za hřebíky 29 zl. 32 kr.; 11. tesařům dle smlouvy 140 zl.; 12. zedníkům s oběma novými komíny 275 zl.; 13. nádeníkům /a/ domácím podruhům 284 zl. – dohromady 1462 zl. 36 kr.

NB. Co starého dříví, kamena, cihel ze dvouh komínů, stropnic, prken, železa atd. do toho se spotřebovalo, to se nepočítá, může být snadno 100 zl.

Ta kovárna odstarodávna v tom místě stojí. Roku 1750 při onom hrozném ohni na s[v]. Matěje²³²⁰ obstála, ale roku 1757 16. června, když Brandeburci²³²¹ ves zapálili, shořela a zas vystavená byla roku 1759. Zas oba komíny nové se vystavily roku 1780 a nyní zase oba nové jsou. Náklad jest obecní. Toho času rychtář Jan Brtek N: 23, koňšel Matěj Brtek Nr. 13, obecník Matěj Štajner Nr. 2.

/143/ Tohoto měsíce ona zemská obrana landvér, jenž se roku 1808 dne 27. června dle vydaného patentu²³²² byla začala (jakož pak každá ves ten patent dosáhla), v němž stojí, že jen toliko vlastní zem, bude-li potřeba, obraňovat budou a meze zemské nepřekročí; ale byli rovně tak jako jiné vojsko ven ze země potažení. Ti, pravím, jenž se byli z Francouz, z říše, ze

²³¹⁹ Rkp.: Cyhly ... hrnczjřowy ... obaumi ... Nadenníkům domácym ... Cyhel.

²³²⁰ Svátek sv. apoštola Matěje se původně světil 24. 2., nyní 14. 5.

²³²¹ Brandeburci či Brandenburci = Prusové, Prajzi. – Rkp.: Brandeburcy ... zapályly, schořela ... Sstayner.

²³²² Rkp.: Pattentu ... budely ... Pattalion ... Compagnij ... Queru ... Klobaucych.

Vlach a Švejcar navrátili, domů propuštění jsou. Každý kraj měl svůj patalion a v něm 6 kompanií, oděv barvy železné,²³²³ ale vejločky každý kraj měl jiné a řemeny na sobě i u kvěru měli černé. Na kloboucích okrouhlých, jimž nyní čáky říkají, měli na mosaznejch plíškách²³²⁴ numera patalionů.

Od pěších regulárních regimentů taky lid rozpouštěli, starší navždycky, mladší, dokud pokoj stane. Od každé kompanie 50, 60, 80 i taky 100 mužů propuštěno bylo, a kteří staří neb ranění /j/sou, ti do validhauzu posláni jsou.

Trvala ta zemská obrana od roku 1808 27. června do roku 1815 1. prosince, 7 let a 5 měsíců. Kterí kde tam padli, zas jiní ze země za ně dosazení byli. Byli pak z Čech, Moravy, Sle[z]ska a Rakous.

Pane Bože náš, rač to učiniti,
aby nikdy víc nemusili jíti!

Z novin N: 52. Naše císařovna dne 1. pros[ince] z Benátek do města Mode[n]ny odjela, kdež prej přes zimu zůstane.

7. pros[ince] maršál Nay²³²⁵ francou[z]ský skrz svou hroznou zradu na smrt odsouzen a zastřelen od pařížského práva. Byl prej jen rtutí střelený, aby pod tou pokličkou snáz ze země ujít mohl, neb to bylo od jeho přátel tak vše uplaceno.

²³²³ Železná barva = šedomodrá.

²³²⁴ Rkp.: Plysskách ... Pattalionu ... Kompagnie ... Walydhausu ... nemusily ... zymu.

²³²⁵ Maršál Michel Ney (viz výše) byl popraven, úkladně byl zavražděn i maršál Guillaume Brune (1763–1815), vynikající vojevůdce a diplomat, republikán, bojující v Itálii, Švýcarsku, Nizozemí, působící v Turecku a v městech hanzy. – Poslední, obsahově nesprávná věta je psána jinou rukou, možná Vavákova přítele a příbuzného Jana Židlického.

/144/ PrWnI Den RokV NoWého bIL Wezkrz TWrDI a WLChkI, StVDenI i TepLI.

Od dne 1. ledna a roku nového naše poděbradské pivo začalo se platit 1 máz za 14 krejc[arů]. Do 1. Juni /1815/ bylo za 8 kr., od 1. Juni do 1. září za 9 kr., od 1. září do 1. ledna za 12 kr.

Z novin N: 53 dne 3. prosince.²³²⁶ Naše císařovna do města Mode/n/ny přijela a dne 5. královna sardynská;²³²⁷ tam se též mnoho jiných vzácných hostí prej schází.

Svatý Otec papež Pius VII. jest prej nemocný.

Běh²³²⁸ peněz od 23. prosince [1]815: Císařský dukát má v šajnech 16 zl. 52 kr., za 100 zlatých stříbrných 365 zl.

Z Frankfurtu dne 20. prosin[ce] [1]815. Pamět pěkná pro dychtivé²³²⁹ historiky. Raduje se prej město Frankfurt, že

²³²⁶ Rkp.: Prasince /i dále tak/.

²³²⁷ Sardinská královna byla Marie Terezie Habsbursko-lotrinská (1773–1832), dcera arcivévody Ferdinanda Karla Antonína, guvernéra lombardského. – Rkp.: Sardynská ... wzáctných ... schází.

²³²⁸ Na okraji rkp. poznámka: Běh peněz ... zlatý.

²³²⁹ Rkp.: dichtive historyky ... a syce v sedmdesaty pátym ... meho.

v něm zase sněmování v záležitosti Německé říše otevřeno a založeno bude. A protož vydalo vejpis všech tam držených sněmů a sjezdů, které já taky zde kladu pro milovníky věcí památních, jakož i já jsem, ačkoliv již v starém mém věku, a sice v sedmdesátém pátém roce svého živobyetí.²³³⁰

/146/ Oznámení. Od Nového roku a měsíce ledna přestal jsem bráti a čísti české²³³¹ Krameriusovy Pražské noviny, protože je řádně každý tejden dosahovati²³³² nemohu; někdy 2 i 3 neděle nic, někdy 2 a 3 archy najednou, někdy zas jeden arch nebo dva scházely. Nebo/ť/ zdejší Kvasničková každý tejden do Prahy nechodí, já pak zase do Sadský, kde i německé noviny čtou, jíti nemohu, abych tam co zvěděl. Jestli²³³³ pak zde jiní noviny bráti budou aneb já je ze Sadský neb Škramníka kdy dosáhnu, z nich sem, co pamětního bude, napsati neopominu, ač již na sobě cítím, že dlouho psáti nebudu.

Obilná cena o Vánocích: Pšenice 26 zl. a nyní 22 zl., hrách 25 a 24 zl., žito 22 zl. a nyní 20 zl., proso 30 a 32 zl., ječ[men] 15 zl. a nyní 14 zl., oves 8 zl. a nyní 7 zl., erteple 4 i 5 zl. i 6 zl.

Počasy vždy mírné, víc vlhké než tvrdé, cesty zlé. V noci na 10. ledna spadlo sněhu na 1/4 lokte a přitom hodný mráz, že i okna chýtila, a ten celý den mrzlo.

20. ledna přišlo oznámení, aby každý gruntovník i kdokoliv jiný dobrovolně se uvolil a napsati dal peněžitý přídavek na vyplácení invalidů²³³⁴ aneb z vojska puštěných starých a raněných vojáků. Nebyl žádný, kdo by to chutně a laskavě přijal, z příčiny, že již 24 léta, co vojna francou[z]ská trvá, maršírující přes den aneb v zemi načas ležící vojsko se vyživuje, magacíny se dávají a za to se nic nedostává.

²³³⁰ Dále na s. 145 Vavák vypsál přehled všech 24 říšských sněmů ve Frankfurtu nad Mohanem, který editorka vypustila z textu jako s Paměťmi nesouvisející. Podtrhla jen, že Vavák červeným inkoustem napsal, že 1339 byl tam též český král Jan Lucemburský a 1369 král český a císař římský Karel IV. Srv. závěrečné Přílohy.

²³³¹ Rkp.: Czechske ... Prahske ... Sadsky.

²³³² Dosahovat = zde ve smyslu dostávat.

²³³³ Rkp.: Gestly ... cýtjm ... Wánocych ... wlehke ... nocý ... chitily.

²³³⁴ Rkp.: Inwalydu ... marssirugicý ... ležicy ... magacyny.

K tomu na císařských panstvích mocí²³³⁵ vojanskou přinucení rolníci musí za svůj poloviční robotní roční plat obilí v malé ceně odváděti, což velikou újmu působí. Jinde zas na mnohých privátních panstvích sedlský lid k vybejvání /147/ jízdných i pěších robot touž vojanskou mocí přinucen jest, což taky užítky gruntů nemálo hubí.

K tomu již po 4 léta tak malé zemské ourody byly, zvláště v minulém [1]815. roce, že mnohý hospodář podle sejkpy i slámy a píce sotva sklídl polovic toho, co někdy klidíval. K tomu vždy a pořád vojsko sem i tam maršíruje a darmo se vyživuje, že ani toho chleba /s/ sebou nemá. K tomu tu i tam po ty 4 léta hovězí²³³⁶ dobytek padal, ano i ty odstavní telata i cecavá prasátka i ovce na nešťovice a jehňátka skoro všudy a zvláště v rovinách zhusta mřely a padaly, žeť mnohý hospodář po ty léta nic za dobytek neutržil. A z polní ourody, byť že drahé obilí jest, nevynáší mu, aby mohl platy a daně a čeládku vyplatiti.

Tak zde v Čechách v sedlském lidu stále stíhá bída bídu.

Při konci²³³⁷ ledna obilí mělo cenu: Pšen[ice] 23 zl. a víc, žito 20 zl., ječm[en] 14 /zl./, oves 6 a 7 zl., seno 5 zl.

Měsíce února vždy víc vlhké než tvrdé časy byly, často sníh a déšť a přitom zima a ustavičně pošmourno, žeť nebylo slunce vidět, sotva jednou za tejdén.

Za magacín²³³⁸ před Vánoci nařízenej musily se odvádět hotové peníze. A hned zase jiný na zrně magacín k odvodu nařízen jest. Kontribuce a robotna na 8 měsíců má se zaplatit.

/148/ Dne 12. února umřel zde v Milčicích²³³⁹ soused Matěj Čermák, N: 12-18, náboženství švejcarského. Ten vždycky jen tomu chtěl a očekával, aby sem Francouzové přišli.

²³³⁵ Rkp.: mocy ... Rolníky ... musý ... přinuceny ... prywatnjch ... wzlásstě ... sklýdil ... klýdjval.

²³³⁶ Rkp.: howězy ... cecawe ... tý leta ... stihá.

²³³⁷ Rkp.: koncý ... wlchke ... zyma.

²³³⁸ Rkp.: Magacýn ... Wánocy ... musyly ... hottowe ... Contribuce.

²³³⁹ Rkp.: Milčicych ... Nučicych ... thýně.

Dne 28. února, v Středu popelní,²³⁴⁰ umřela v Nučicích Barbora Vomáčková, stará hospodyně, tchýně mé dcery Kateřiny, tam od roku 1787 12. února v tom gruntě vdané.

Na začátku března obilí mělo cenu téměř tak jako skrz celý únor, někde víc, někde méně.

Dne 10. března stalo se v Sázavě u s[v]. Prokopa, že tam byl funus 6tiletýho chlapce, rychtářova syna ze vsi²³⁴¹ Vlkančic, s kterým přešli most, a řeka Sázava jsouc²³⁴² rozvodněná mezi mostem a městečkem zem topila, že se tu na lodi převážet musili. Převezli rybáři dva nejprv máry s mrtvým tělem a dva člověky, jenž ty máry drželi, podruhý vzali 6 panen, jenž to tělo nesly, z nichž dvě toho mrtvého chlapce sestry byly, a jiné 4 osoby ještě k nim (ač pak rybáři bránili) přisedly.

Že pak malá loď a velká tíž byla,

uprostřed té vody loď se zatopila,

a oni majíce k břehu daleko a proud vody tu ostře se hnál, všickni se utopili, jen rybáři vyplouli. Skrze to ten rychtář své tři děti najednou ztratil.

Skrz celý měsíc březen samé zimy,²³⁴³ sněžné prášenice a deštíky a vždy pošmourno. Od 21. do 29. toho pro tvrdé mrazy nemolilo se vorati a síti. Osení jarní nemůže vycházet, a co vyšlo, již tu mrazy spálily. Tráva neroste, ovce pastvu nemají.

/149/ NB. Sázavský veleb[ný] pan farář Jan Nepomuk Chmela, rodič z král./ovského/ krajského města Klatov, starý 77 let, bývalý jezuita a jeden z posledních kazatelů kajících,²³⁴⁴ jest můj dobrý známý. On roku 1804 složil a do tisku dal pěknou knížku Ohlášky všech slavností celého roku, jenž všemu lidu prospěšná jest. A tu /j/sem já roku 1808 na píseň uvedl, dav jí jméno Rok církevní. Kterou když on dosáhl, vehce se těšil, ale zas odvedl. Roku pak 1815 dvakrát mně /v/zkázal i psal, abych mu ji zase půjčil; snad myslí ji dát vytlačit. A já nevím, kde je

²³⁴⁰ Popelečná středa = středa před první nedělí postní.

²³⁴¹ Rkp.: richtářova ... Wsy.

²³⁴² Rkp.: gsauce ... mezy ... musyly ... po druhy ... stratil.

²³⁴³ Rkp.: zymy ... sýti ... ossenj ... spályly.

²³⁴⁴ Rkp.: Kagicých ... dawsse ... Cýrkewnj ... skázal ... mislý ... Spěwowem Zboru na Welkym ... nacházý ... trwagicý Nemocy.

zas půjčena, ač pak v mém zpěvovém Sboru na velkém folium, kde množství starých i nových písní vypsáno jest, taky se nachází, ale v té mé již 3 léta trvajících nemoci není možné ji přepisovat; má veršů 343.²³⁴⁵

V polovici²³⁴⁶ března obilí se platilo: Pšen[ice] 25 zl., žito 20, 21 i 22 zl., ječ[men] 14, 15 i 16 zl., oves 8 zl. 30 kr., hrách 20 zl., vikev tolikéž, proso 22 zl., erteple 3 zl. a někde víc, sena 1 cent./nýř/ 5 zl. i víc. Vejce 2 za 3 kr., 1 lib[ra] masa hověz[ího], dost špatného, za 30 kr., telecí 36 kr., vepř[ové] 45 kr., 1 lib[ra] nového másla za 2 zl.

Již zase nyní skrze ty šajny, jako prv skrz ty baňkocedule, všecky věci a zvlášť v šatstvu předražené jsou.

Až do konce března samé zimavé,²³⁴⁷ pošmourné a nepříjemné počasí trvají, žeť se nelze venku s prací zahřít. Ovce ještě nemají pastvu.

/150/ Na začátku dubna

ještě zima zhrubna

nás i dobytek trápí,

slunce nic nechce hřátí.

Ozimní osení vzhůru se nezdvihá,

jarní ještě v zemi skrz mrazy umdlívá.

Ó, náš Slitovníku, rač se slitovati

a ourodám vzniku milostivě dáti!

Dne 4. dubna slunce svítilo, ale studený vítr bránil mu zahřívati. Obilná cena jako předešle.

Dne 10. dubna, v středu Sazometnou,²³⁴⁸ první toho roku byl den jasný, tichý, teplý a všem lidem příjemný.²³⁴⁹

²³⁴⁵ Jan Nepomuk Chmela (1740–1817, viz výše), v jehož věku se Vavák zmýlil, vynikl zvláště polemikami s prvním českým farářem luteránské konfese Matějem Markovicem; Vavák se zmiňuje o jeho spisku Ohlášení svátkův a slavností na celý rok, též obyčejných při nich ceremonií, tak jak je církve svatá vyjádřené míti žádá, Praha 1780, 2. vyd. Praha 1804, 3. vyd. Hradec Králové 1823; o Vavákově Zboru písní viz úvod S. Jonášové (hic).

²³⁴⁶ Rkp.: Polowicy ... telecy ... wěcy a wzlásst w Ssactwu.

²³⁴⁷ Zahřítí = zahřát. – Rkp.: Zymawe ... Pracý ... Zyma ... ozymnj ossení ... umdlywá.

²³⁴⁸ Sazometná středa viz výše, jinak též Škaredá středa.

²³⁴⁹ Tento zápis je poslední, který psal František Jan Vavák. Všechny následující zápisy pocházejí od manžela jeho vnučky, klučického Jana Židlického.

Z N: 16 dne 20. dubna 1816. Císařovna a královna Marie Božena²³⁵⁰ zemřela ve Veroně 7. dubna. – „Páni od stavu“²³⁵¹ hráli v Praze divadelní kusy ve prospěch nemocnic milosrdných bratří a alžbětinek s čistým výnosem 25 250 zl. – Anekdota o zloději, jenž chce odciziti chodci plášť. Napadený žádá, aby mu jej ponechal, předstíraje,²³⁵² že jest nemocen. Když pak zloděj přesto chce plášť strhnouti, dá mu chodec tak notnou facku, až se zloděj svalí, onen pak odkvapí. Vzpamatovav se zloděj praví: „Hrome, nechtěl bych od tebe ránu, kdybys byl zdrav.“

/151/ Ve Vídni vyšel spis na světlo pod názvem Co žádá polityka císařských zemí. Tu se nejvíc o financích jedná, a nejspíše žeť ji kdos sepsal, jenž se v ouřadech vysokých dobře zná. Můž být, že má ta knížka obecnstvo připravovat k novým změnám; její hlavní zástoj jest zvejšení daně z gruntů, jejížto následky /j/sme již v červenci /1815/ uslyšeli.

Z N: 17 dne 27. dubna. Tělo zesnulé císařovny bude převezený do Vídně. – Dvorský smutek nařízen. – Každý ouředník má prej se naučiti česky, a kdo by byl pouhej Němec, bude přeložen do Rakous. (Ale v tom bude, myslím, tolik pravdy jako bílých vran.)

Měsíc máj, naši staří říkali květen.

/152/ Z N: 19 dne 11. května. V Trutnově dne 23. t/oho/ shořelo 50 domů. – U Marienburku zkázonosná²³⁵³ povodeň. – Pražská obilní cena a běh peněz ...

Z čís. 20 dne 18. května. V Paříži vypátraná nová tajná společnost pro Bonaparta. – Veliký oheň v Tagrmyndu.²³⁵⁴

Z čís. 21 dne 25. května. Pojednání o Bodóniho kněhtiskárně a jeho otčenáši ve 155 jazycích!²³⁵⁵

²³⁵⁰ Císařovna Maria Ludovika Beatrix Habsbursko-lotrinská (1787–1816), třetí manželka Františka I., byla nazývána lidově Božena podle svého třetího jména.

²³⁵¹ Míneho Stavovské divadlo.

²³⁵² Rkp.: předstíragíce ... vspamatovavssi.

²³⁵³ Na konci řádku je vynechané místo na cenu obilí. – Rkp.: skazonosná.

²³⁵⁴ Tagrmynd = Tangermünde u Marienburgu v Prusku.

²³⁵⁵ Giambattista Bodoni (1740–1813) byl turínský řezbář, sazeč a knihtiskař, proslulý bibliofilským vydáním Homérovy Ilias, věnované Napoleonovi.

/153/ Neštěstí ohně potkalo Vysoký Mejt²³⁵⁶ (z čís. 26 dne 29. června) dne 18. t./oho/, tak sice, že 205 domů, soudnice, dům obecní, pivovar, dvě věže a veliké císařské koňské maštale lehly. Pak po několik dní neustálí dešťové to neštěstí horší učinili, kdež ještě pozůstalá klenutí spadala, a jest velký díl obyvatelů těch, kteréž roku 1774 totéž neštěstí potkalo. Bůh jim rač vzbudit dobrodince k pomoci!

Z čís. 23 dne 9. června. Dne 5. tohoto měsíce zemřel v Praze p. hrabě Jan Karel z Kolovrat Krakovský, nejvyšš/š/í zemský velitel.²³⁵⁷

Dne 8. toho měsíce vyšlo c. k. nařízení strany peněz, avšak pro jeho obšírnost zde ho klásti vidí se mi zbytečné; toliko hlavní jeho smysl zde vkrátku podotknu, totiž: Kdo by měl nejméně 140 zl. k zemskému baňku, toť jest zde v Čechách, do Prahy do bankálu jíti musí a tam dostane 40tízl./atkovou/ bankovku a potom prej stříbrný²³⁵⁸ a za 100 zl. dostane zemskou obligací a z ní každoročně 1 zl. interesu. Tak i také měděné peníze tomu osudu podrobené jsou.

Dne 14. vyšlo c. k. kuberjální²³⁵⁹ cirkulární nařízení, jímž se to nařízení vysvětluje a delší čas ukládá.

Pane Bože všeho světa,
račiž už nám dáti léta
po vojně zas pokojnější,
těž i tu minci stálejší.
Od osmistýho²³⁶⁰ již roku
máme v minci tohk skoků,
brzy malé, brzy větší,
nám však nepotěšenější.
Skoro /vž/dycky, když klidíme,
jiné peníze vidíme,

²³⁵⁶ Vysoký Mejt = Vysoké Mýto. – Rkp.: Megt ... soudnjcze ... obecnj ... Czisařske konccke ... horssy.

²³⁵⁷ Polní maršál Jan Karel hrabě z Kolowrat Krakovský (1748–1816) byl dlouholetý komandující generál v Českém království.

²³⁵⁸ Rkp.: Střjbrnj ... Obljgacyj.

²³⁵⁹ Kuberjální = guberniální.

²³⁶⁰ Rkp.: Osmjstjho ... djczkj.

avšak nám ku prospěchu nikdy,
neb se to z následku už vidí.
Dříve bylo z pěti jeden
a teď ze sedmi dva berem.
Kouká na to někdo arci,
že jest to líp, než přiopláci;
kdo prodá štrych žita nyní,
má víc než za 10 jindy;
koukej na to, brachu, sice,²³⁶¹
jaká je zas kontribuce:
Já jsem platil 45,
nyní platím 300 a pět;
podle toho si pomysli
a předlož všecko v svý mysli,
co tu koštujou sedláka
řemes[1]níci a čeládka.
Bože, rač se smilovati,
svou milostí pomáhati,
časy stálejší nám dáti!²³⁶²

/154/ Z čís. 28 dne 13. července. Veliké pohromy a škody z led-
nových mrazů v Uhřích.

V Čechách ne sice s dobyt看em, ale s lidem se o málo lépe
vedlo, neb skrze skrovní sklizuňk všechny k životu lidskému po-
třebné věci do vysoký²³⁶³ walory vstupují, takže okolo sv. Hav/la/
již obilí platilo: Pšenice přes 30 zl., žito přes 25 zl., ječmen
okolo 20 zl., oves 14 i 15 zl.

Okolo Českýho²³⁶⁴ Brodu, jenž loňskýho roku na sv. An/n/u
kroupy u Klučova, Poříčan a Kounic všechno ztloukly, těžce
sobě lidé pomáhají, neb ouřad skrz tu robotu, jak může, nad
nima se mstí; neb poddaní černokosteleckého panství litující té
loňskýho roku 1815 neprávňě jim dané exekuce, vypravili opět

²³⁶¹ Rkp.: nato ... sjtcze ... wswj.

²³⁶² Báseň je Vavákem pravděpodobně diktována.

²³⁶³ Rkp.: liczkému ... wjsoky walori ... swa Haw.

²³⁶⁴ Kuverjální = guberniální. – Rkp.: Českjho ... lonczkiho ... lonskiho ... deputjro-
wanj ... Cragški ... Berounczkeho ... Placzera ... begwaliho.

svý deputýrovaný, jenž v předešlém létě na strá[nce] 74 jmenovaní [j]sou, do Vídně k císaři a vyjednali tak mnoho, že hned pod datum 8. prosince 1815 mocí vysokého kuverjálního nařízení komise ustanovená byla, kterouž zastával p[an] krajský hejtman kraje berounského rytíř Prokop Placzer²³⁶⁵, pán přístupný, moudrý a učený, který mnoho svých mladých let při vojště strávil, nám ale ještě taktak přál.

/155/ Ta komise byla držaná v domě u p[ana] Dominika Šau[e]ra, bejvalýho zámeckýho²³⁶⁶ vrchního, jenž pro svou dobrotu k poddaným z chleba s/e/sazen byl skrze knížecího inspektora Václava Štelu Moravce.

Od strany poddaných byli k té komisi vyvoleni ze Štolmíře Vác[lav] Brož, z Klučova Jan Židlický a z Poříčan Jan Mach, kteří tam, než ta věc ke konci přivedená byla, devět neděl strávili a k tý komisi 44 kusů příloh dali, jenž některé také 2, 3, 4 až i 7 archů papíru silné, některé in originale a jiné in copia byly. Nad tím se každý pozůstav a pomysli sobě, co tu bylo psaní, čemu se tu muselo rozumět, poněvadž ty nucené podpisy všechny se odvolaly a s novýma, které míti chtěli, rovně tak málo jako se starýma vyřídili.

Nato se poddaní stali poslušní jen tak, jak jozefínský patent od roku 1781 nařizuje, a na místě oukolů vzala se roboty, jak ji patent od rok[u] 1775 dne 13. srpna nařídil. Což pánům velmi odporné bylo a strana poddaných odvolala se k rozhodnutí c. k. trůnu.

/156/ Až dotud nemohu býti hotov s tím 1815. rokem, neb Faunis pro Evropu ještě housti nepřestal, ale ten v roku 1813 z trůnu s/e/sazený a na ostrov Elbu zavřený francký císař Bonapart opět se z svýho²³⁶⁷ zavření vydobyl a okolní mocnáře nepokojil, takže tudy přes českou, již tak zhubenou zem opět 100 000 Rusů do franckých zemí táhlo, aby jej znova vojenskou mocí přemohli a pak zase světu z očí někam odstranili; což se

²³⁶⁵ Prokop Platzer ryt. von Platzerfeld.

²³⁶⁶ Z chleba = ze zaměstnání. – Rkp.: zameckího ... Cnižecího ... kti ... s nowjma ... se starima.

²³⁶⁷ Rkp.: z swjho ... Pragskech, Sswegdskegch, jessto ... Labskiho.

v krátkém čase stalo, neb jej znovu jali a na Ostrov sva[té] Heleny zavřeli. Nám ale za vyživování těch mnoha vojsk jak našich, tak ruskejch, prajskejch, švejskejch, ježto [j]sme některé v zemích vyživovati museh a jiným jejich potřebu pod jménem magacínu do Mochova, do Brandejsa a do Labskýho Kostelce dávat musili, draho bylo platit.²³⁶⁸

/160/ Maje /dále/ psáti nevím, jak pero řídit budu, neb mi přichází myšlínka do hlavy, která již mnohé od práce odehnala a raděj o budoucích časech s pochybností soudit, než o přítom[n]ých s jistotou psát přilákala a vábila, poněvadž²³⁶⁹ vidím, jak v tě/ch/hle just časech málo se o to lidu stará, aby pro budoucnost co činiti měli. Ale já maje v čerstvé paměti, co mi dobré paměti můj nebožtík dědeček říkával, aspoň jen pro mou a jiných přátel pamět jeho smrt tuto napíši.

Až do dne 10. dubna tohoto roku on tento již sedmý spis svejch rukopisů chvalitebně jest dovedl, pak ale pro mdlobu těla a ještě více pro svůj defekt, který od svalený zlatý žíly²³⁷⁰ počínal a sedět proň nemohl, více nepsal, jak zpředu znáti. Proto já po jeho smrti, vezma toto v ruku svou, usmyslil /j/sem, jak mi možná bude, ten čas doplniti a pak i jeho smrt zaznamenati. A protože jak mohu nejlépe, tak činím zadost svému slibu.

/159/ Dne 11. listopadu, jenž byla neděle a svatého Martina biskupa²³⁷¹ svátek, šel [j]sem navštívit svého²³⁷² milovaného přítele, neb byl mé ženy vlastní dědeček, ale shlledal [j]sem

²³⁶⁸ Následující s. 157 a 158 jsou v rkp. ponechány prázdné. Posledních šest stran knihy – snad v důsledku převazby – je převráceno, ale editorka je číslovala podle vzoru ostatních. Poslední s. 164 zůstala opět prázdná, na s. 162, 161 a částečně 160 je malý úryvek z roku 1817, jež vynechala jako s obsahem Pamětí nesouvisející, a na zbytku s. 160 a na s. 159 a 163 je níže uvedený památný zápis, jehož autora Stanislava Jonášová určila rovněž jako Jana Židlického, vydávajícího svědectví o posledních Vavákových dnech, jeho smrti a pohřbu. Zápis tvoří organický závěr Pamětí; Židlický doplnil dodatečně i zápisy po 10. 4. 1816.

²³⁶⁹ Rkp.: poněvač ... měvsse.

²³⁷⁰ Vavák trpěl po tři poslední roky života hemeroidy. Svalenou zlatou žilou míněn provalený, krvácející hemeroid.

²³⁷¹ Biskup Martin Tourský (asi 315–397) byl první mužský světec, který nebyl mučedník.

²³⁷² Rkp.: Mjho Mjlowanjho.

k svému zármutku, že již mezi živými dlouho druhovat nebude. A on mně sic častěj říkával, až přijde listopad, že jej věčným bytem zaopatří. Viděl [j]sem jej, pravím, již mdlého, a protože [j]sem tam zůstal na jeho žádost až do středy. A tu odpoledne, když [j]sme všelicos mluvili, zmínil [j]sem se také o nějaké pořádnosti mezi dětmi. I žádal mne, abych já takovou napsal, ale mně bylo těžko v tom jemu posloužiti, neb tu žádný nebyl než jeho syn, totiž hospodář, a ten má mou tetu za manželku, a tak jsem si vždy pomyslit mohl, co by tomu ti druzí přátelé a děti řekli. Pročež /j/sem to s prosbou vymoh, aby poslali pro rychtáře a jednoho suseda, a to byl rychtář toho času Jan Brtek, vedlejší, a soused Matěj Vavák, šenkýř.

Ti, kdož přišli, viděli, že ještě sobě kšaftující fajfku tabáku zakouřil, okolo postele a párkrát i přes světničku chodil a jim těm svrchu jmenovaným svou poslední vůli vyjevil. Nato jej taková těžkost a mdloba překvapila, že /j/sme myslili, že v tu chvíli nám v rukouch skoná. Pročež posláno pro duchovního a rychtáři řeknuto, poněvadž ví, co a jak se odkazovalo, teda že může kšaft napsat až ráno. Jemu to ale bylo příjemné, neb jako helvít nedbal býti přítomen, až pan páter přijede. A on již skutečně přijel, a sice pan kaplan škramnický a rodič z Plzně, pan Vojtěch Kincl,²³⁷³ jenž jej jakožto suseda a spolu měšťana plzeňského všemi svátostmi dle řádu křesťanského zaopatřil a až do 8mi hodin večer příkladné řeči s ním rozmlouval a pak domů odjel.

/163/ A když on odjel, my [j]sme ještě dlouho seděli a mnohé řeči slyšeli, které by k vinšování byly od každého křesťanského člověka při smrti slyšeti. Pak [j]sme se ale na odpočinutí uložili a on též dosti pokojně tu noc pře-trval, načež [j]sem já ráno domů odejel, neb byl již čtvrtek.

Ale milý rychtář místo psaní kšaftu, co již na starosti měl,²³⁷⁴ odešel do hospody na 1/2 žejdlíka, a tak ne/v/zpomena na kšaft, až [k]dyž slyšel v pátek v 10 hodin před polednem umíráčkem zvonit.

²³⁷³ Rkp.: Khinczl ... Plenczkyho ... Každjho Křestankjho.

²³⁷⁴ Rkp.: Uměl ... spjwanj ... Khynczla ... swjmu ... Sadsy ... swjho ... spjwal.

A tak 15. listopadu v 10 hodin ráno svůj život časný v věčný jest proměnil, věku svého 75 let.

Nato dne 17. toho měsíce, v neděli uvečer byl zpívaný při smutném zvuku hudby žaltář a dne 18. v pondělí vedl se z Milčic do Škramníka pohřební průvod při množství plačícího lidu a přátel skrz v[elebného] p[ána] Václava Zákoru, faráře škramnického, též v[elebného] p[ána] Vojtěcha Kincla, kaplana škramnického, a pana bratra jeho, kaplana štolmířského, jenž jakožto měšťané plzeňští svému sousedu ochotně sloužili. Též pan kaplan ze Sadský při tom průvodu byl.

Když se do Škramníka přišlo, šlo se zrovna do kostela a tam držel škramnický pan kaplan pohřební kázání, které se v této knize dále přiloží, pak rekviem sám pan farář. Nato se šlo k hrobu, [k]dež jej ti páni bratří jakožto spoluměšťana svého s pomocí přátel i do hrobu vložili a tak posledně posloužili. Načež škramnickej pan kaplan zpíval andělskou a štolmířskej malou mši svatou.

A tak jsme se všickni přátelé v zármutku domů navrátili. Děti zůstalo živých: synů 3, dcery 2.

I. Zpráva o Vavákově zlaté svatbě

(Vlastenské Noviny, XXIV. roční běh, Nro. 15, 11. dubna 1812)

/59/ V Praze 5 dubna. Došla nás zpráva z městečka Sadský o slavné a pohnutedlné 50tileté památce zasnoubení manželstva, kteráž ve vsi Milčicích dne 30. března jakožto na pondělí velikonoční k velikému potěšení všech domácích i okolních sousedů držána byla. Vůbec vědomo, že milčická vesnice vždy v dobré a chvalitebné poctivosti se zachovala, z níž pošel a se narodil onen znamenitý muž, Čech výborný a učený, náš milý vlastenec František Vavák, kterýž konaje velmi příkladně za dlouhý čas ouřad rychtářský takových zásluh sobě nashromáždil, že stříbrným penízem od mocnáře i slav./ného/ zemského hospodářství obdarovaný byl. Tentýž šťastný 50tiletý /60/ ženich jest František Vavák, soused milčický a měšťan plzeňský, jemuž propůjčil Bůh milosti toho věku, že s svou přemilou staříčkou manželkou, oba zestár/nu/vše v bázni Boží, k druhému posvěcení zasnoubení manželského k oltáři přistupuje, a to sice

s následujícím způsobem: v určitou hodinu všickni sousedové milčičtí panství Poděbradského, krásně ozdobivše své koně, s svými manželkami a dětmi na vozech se sjeli a začátek učinivše tyto staré manžele do farního chrámu Páně osadního v Škrábníku²³⁷⁵ doprovázeli; za nimi jelo 16 vnuků, 2 pravnukové, pak 6 dítek a potom zestaralí manželové v čistém voze s svou někdejší při prvních oddavcích družičkou ze Škrábníka. Před chrámem Božím uctivě přijati byli s hlučnou střelbou, s veselou hudbou a zvoněním na zvony; na to všedše do chrámu Páně začalo se kázání, kteréž držel v./elebný/ pan Kazimír, farář sadský, krásně přiměřené k této slavnosti; po kázání následovalo manželské požehnání s velikým všech přítomných srdce pohnutím a pláčem hlasitým, pak zpívaná mše svatá za tyto manžele obětována byla, kteroužto duchovní slavnost zpěv Ambroziánský skončil. Po vykonaných službách Božích zase v tom pořádku jelo se do Milčic do příbytku šedivých mamželů, a tu se začalo přátelské vesměs stolování, přičemž náš znamenitý vlastenec Vavák tuto vznešenou ctnost na sobě proukázal, že všechny děti z obce vyhledav, s svýma rukama je do sytosti nasytil a napojil. Sláva tobě, muži dobročinný! Toto radostné a s pláčem smíchané hodování skončil zpěv od něho samého mistrně složený, obsahuje v sobě díky činění za prodloužilost věku s naučením krásným pro manžele a napomenutím dobrých dítek. Přišli jsou i také k tomuto veselému a příkladnému společenství bratří okolní jiného náboženství, veselíce se právě z toho jakožto bratří upřímní a poctiví. A tak to byl ten den pro Milčice, kterýž učinil Pán!!!

(Dodatek tamtéž, Nro. 16, 19. dubna 1812)

/61/ K této ještě památce 50tiletého manželského sňatku našeho Vaváka připomenouti přísluší, že totiž pan Václav Zákora, farář škrábnický, tyto staré manžele požehnával. Družbou byl Ján Kvíz, rychtář milčický, jehož jubilant k svatému křtu nesl, družička byla Kateřina Králova z Třebestovic, jenž také při prvních oddavcích starší družičkou byla. Ostatně počítá náš

²³⁷⁵ Správně Škrábníku.

starý jubilant 6 dětí živých, 3 mrtvé, 20 vnuků živých a 15 mrtvých, 3 pravnuci naživě také jsou.

(K oběma výstřižkům si Vavák zaznamenal tužkou Dlabáčovy poznámky:

Na konci N: 14. ze 4/4 1812: „Až sem psal Noviny p. Jan Rulík.“

Na konci N: 15 z 11/4 1812: „Od tohoto listu počal psáti tyto Noviny syn pana V. Krameriusa Rodomil.“)

II. Vinš neb žádosti naší dobré a laskavé Matky Čechie svým věrným a upřímným synům, slovůtným Čechům, krajanům, na tento nový rok 1812

(Vlastenské noviny, XXIV. roční běh, Nro. 2, 11. ledna 1812)

Šťastný vchod, šťastný buď i krok
mým milým synům v tento rok.

Budiž zdraví, dobré srdce,
ctnost, upřímnost v tomto roce;

budiž láska staro-česká,
svornost, jednota anjelská.

Pánům velebně duchovním,
moudrým mužům a učeným

budiž jim on vinšovaný,
v předsevzetí požehnaný!

O svůj jazyk starost měli,
vzdělávati jej hleděli.

Horliví spisovatelé,
čiňtež tak perem svým směle,

vzbuzujte slovůtné plémě,
ať pomne, že jest z té země,

již dobyli jsou předkové,
slavní slovenští rekové!

Ať pomne, co rodičové
činili, děd – pradědové.

Vy dobří moji synové,

sláva Vám, budtež Čechové,
jakož jsou u vás Hoffmanové,²³⁷⁶
jakož jsou i Vavákové,
jakož jsou též Kotiarové,²³⁷⁷
jiní ještě vlastencové,
láskou vlasti opojení,
duchem českým obdařeni.
Zvlášt' slavní čeští jonáci,
pilní budtež v vaší práci,
jenž s svou velikou schopností
píšete česky k mé radosti,
nechte znáti českých darů,
každému v světě národu,
ač zdávna se ví, co jest Čech:
Tak skončuje vinš Matka všech.
Čechya.

III. Vavákův nekrolog

(Kramériusovy císařské královské vlastenské noviny pro veškeren národ Slovenský, Nro. 48, 30. 11. 1816)

Z Prahy dne 24. listop./adu/. Znamenitý a vůbec milovaný rolník český František Vavák, měštěnin ctný plzeňský a rychtář milčický, není více mezi živými. Dne 15. běžného měsíce odebral se na věčnost, oplakán a oželen ode všech přátel a příbuzných a velmi pohřešen mezi sousedy svými. Tento muž znamenitý, jež si každý sedlák správný za vzor vzíti má, jak pro své spisy, tak za příčinou všeho svého ostatního jednání zasluhuje v věčné paměti zůstatí a veřejně ve všem k následování ponavrženu býti. Tuto kratičký vejpisek nejhlavnějších zásluh jeho: František Vavák narodil se v Milčicích na kamerálním panství

²³⁷⁶ Mínen František Josef Hofmann (†1827), mistr mlynář, písmák a přispěvatel novin v Zeleném mlýně u Velvar.

²³⁷⁷ Mínen Vojtěch Kořara z Proseče (1742–1831), sedlák, písmák, vrchní rychtář, básník a autor vlastního životopisu.

Poděbradech v Čechách dne 26. října 1741. Beze všeho cvičení, aniž byv poslán do škol, naučil se počátečnímu umění, totiž čísti a psáti. A to vše jen z přirozené náklonnosti ke všemu užitečnému, k čemuž někdy otec jeho s hrstkou vlastní vědomosti napomáhal. Takovým cvičením v umění literním tak dalece to přivedl, že jonák teprv jsa, některé pěkné a valné zpěvy české vyhotovil. Taktéž sám se rejsovati výborně naučil; a tomu všemu při samém těžkém robotování a polní práci se naučil. Roku 1762 oženil se a roku 1778 byl učiněn rychtářem milčickým, kterýž úřad zastával celých dvě a třicet let s úplným spokojením svých vrchních a milován ode všech sousedů. V ty doby vyhotovil mapu panství poděbradského, kterouž slavné paměti císařovně Marii Terezii podal, začož milostivě obdarován byl. Roku 1785 byl povolán k vyměřování při spořádání daně (Steuerregulierung) a slavný otec, císař Jozef poslal mu peníz pocty. Roku 1800 vyhotovil pro veškeré dobrovolníky nový marš, ježž podal Jeho královské Vznešenosti princí Karlovi, jenž právě tehdaž skrz Milčice jel; začož mu princ Karel lichotné poděkování s vlastnoručním podpisem poslal. Roku 1804 obdarovala ho Pražská hospodářská společnost pamětním penízem. V neustavné práci těžké a stejném přemejšlení a študování došel let 75. Zanechal tří synů, dvou dcer, 25 vnuků a 10 pravnoučat. Před několika ještě lety padesátileté svatební veselí slavil. Vřed nezhojitedlný v kříži, k němuž se připojilo chladné zapálení, udolal ubohého starečka. Sepsal mnoho pěkných a užitečných kněh a menších spisků i mnohé hezké básně a zpěvy. Vyrejsoval též celé položení Plzně města, kdež někdy Plzeňští tábority na hlavu porazivše pryč zahnali. Za poděkovanou poslalo mu měšťanstvo plzeňské diplom městského práva. Mnohé jeho knihy jsou i v německý jazyk přesazeny a zasluhují pro svou výbornost veřejné pochvaly. Pan profesor Němeček, doktor a profesor filozofie, sepsal v němčině život jeho, a v Brně ve čtyrech dílich česky vydán byl. I v kalendáři švejcarském z Schaffhauznu²³⁷⁸ na rok 1798 lidu venkovskému za příklad představen

²³⁷⁸ Schaffhausen.

jest, v němž takto stojí: „Obzvláštní ozdoba českého stavu sedlského jestiť duchaplný muž ve vsi Milčicích. Muž, který vším způsobem zasluhuje Kleinjokovi, Mausovi²³⁷⁹ a jiným šlechtěným oudům německého stavu sedlského na bok státi. Od nejmladších let svých užil Vavák každé volné chvíle, by poučující knihy četl, písně zpíval, ba ano i písně sám skládal. V příbězích vlasti své a všeobecném zeměpisu velmi jest zběhlý. On dělá mapy, jest zeměměřič, zná se v stavění mostů i hrází, jest spisovatel, také poviční²³⁸⁰ koníř s nenešťastným prospěchem. Svě polní nástroje a náradí domácí dělá sobě všecko sám. Jeho příkladu domácné pilnosti a jiných ctností mají obyvatelé jeho vsi mnohý prospěch i lepší stav svůj co děkovati. Pro domácí sváry a jich rozhodnutí uvedl vlastní knihu, v které bývají řeči i ospravedlnění obou stran sobě odporných zaznamenány. Prostředek tento měl převýborné následky. Mnohá tvrdošíjná hlava styděla se za svou půtku; jiní bojíce se, by nebyli v knize jako hašteřiví a nepokojní lidé zaznamenáni, živi byli v pokoji. Karbanění, noční plahočení, rvanice v hospodách jsou zde docela neznámé. By každou vnadu k hraní překazil, nesvoluje Vavák žádnému obchodnímu židu karty ve vsi prodávati. Nařízení zeměpána zná Vavák obyvatelům svým předobře vykládati, ba i příjemnější učiniti. Domov svůj hledí vším způsobem okrášliti. Již od Marie Terezie, od císaře Jozefa II., také od Františka I., kterýž tak rád ctnosti a umění sobě váží a odplacuje, darů obdržel, jakož od mnohých skrze mnohé pobídnutí. Ostatně jest Vavák jako osvícené sedláctvo rekenské²³⁸¹ v Branibořích nový důkaz, že povinná poddaných věrnost a ochotnost v zachovávání zemských zákonů mnohem více skrze vzdělání a užitečné umění se upevňuje a posilňuje, než umenšuje.“

²³⁷⁹ Kleinjok = Jakob Gujer zvaný Kleinjogg (1716–1785), německý rolník a pozdně barokní spisovatel–autodidakt; Isaak Maus (1748–1833) byl německý rolník a osvěcenský básník.

²³⁸⁰ Poviční = měl povíce koní, chovatel koní.

²³⁸¹ Oblast řeky Rekenitz v Meklenbursku–Zvěřínsku.

IV. Torzo Vavákovy básně, vynechané na s. 69 posledního svazku originálu

Těž dva zlatý denně musí se mu platiti,
prosby ponížené nemohou tu stačiti.
Jaké naříkání jest mezi lidmi těmi,
jako by tu s námi byl zas nepřítel v zemi.
Vždycky hodlah mnozí jít do Vídně,
avšak pronedbali, až teď již hynou bídňě.
Hle, i v čas pokoje, když Pán má proč trestati,
rozličné nástroje ráčí na lid poslati.

V. Vaváková skica chronogramu ke s. 77

Žroucí válečná vichřice – 1 (když)
Jak umdlená Evropa – 2
Wše, co živé zůstalo – 3
Božího co jest – a uvadlo – 4
Ujímá svět, což jeho jest – 5 (když)
Díky čiňené Nejvyššímu Pánu – 6 (že)

VI. Vaváková válečná statistika z roku 1815

Jména zemí a krajin:	Drží lidu vojenského (mužů):
Bavoři	60 000
Nýderland	50 000
Wirtenberk	20 000
Báden	16 000
Saxové	16 000
Sardynové	15 000
Hessen–Kasel	12 000
Hessen–Darmštat	8 000
Hanovři	10 000
Meklenburk–Sweryn	3 800

Nassau	3 000
Braunšvajk (Brunšvik)	3 000
Hannzeštate	3 000
Saxen–Gotta	2 200
Saxen–Wejmar	1 600
Anhalt	1 600
Oldenburk	1 600
Švarcburk	1 300
Lippe	1 300
Neuss–Najs	900
Meklenburk–Strelicz	800
Saxen–Koburk	800
Waldek	800
Frankfurt nad Mainem	750
Saxen–Memingen	600
Saxen–Hildburkhauzn	400
Hohencolern–Sikmaringen	386
Hohencolern–Hechingen	194
Lichtenštejn	100
Summa	235 130

K tomu samotný Frankrajch (údaj chybí, S. J.)

Jména zemí a krajin:	K tomu složí peněz (fraňků):
Bavoři	255 177 980
Nýderland	21 264 832
Wirtenberk	8 505 932
Báden	6 804 746
Saxové	6 804 746
Sardynové	6 379 449
Hessen–Kasel	5 103 559
Hessen–Darmštat	3 402 373
Hanovři	4 252 966
Meklenburk–Sweryn	1 616 127
Nassau	1 275 889
Braunšvajk (Brunšvik)	1 275 889
Hannzeštate	1 275 889

Saxen–Gotta	935 652
Saxen–Wejmar	680 474
Anhalt	680 474
Oldenburk	680 474
Šwarcburk	552 885
Lippe	552 885
Neuss–Najs	382 766
Meklenburk–Strelic	340 237
Saxen–Koburk	340 237
Waldek	340 237
Frankfurt nad Mainem	318 972
Saxen–Memingen	255 177
Saxen–Hildburkhauzn	170 118
Hohencolern–Sikmaringen	164 164
Hohencolern–Hechingen	82 507
Lichtenštejn	72 520
Summa	100 000 000
K tomu samotný Frankrajch	700 000 000

Jména zemí a krajin:	Jejich dílů (podílů, M. K.):
Bavoři	60 1/2
Nýderland	22 1/2
Wirtenberk	88 1/2
Báden	31 1/4
Saxové	31 1/2
Sardynové	56 1/2
Hessen–Kasel	73 1/2
Hessen–Darmštat	16 1/2
Hanovři	44
Meklenburk–Sweryn	24 1/2
Nassau	93 1/2
Braunšwajk (Brunšvik)	93 1/2
Hannzeštate	93 1/2
Saxen–Gotta	61 1/2
Saxen–Wejmar	63 1/2
Anhalt	63 1/2

Oldenburk	63 1/2
Šwarcburk	69 1/2
Lippe	69 1/2
Neuss–Najs	97 1/2
Meklenburk–Strelie	31 1/2
Saxen–Koburk	31 1/2
Waldek	31 1/2
Frankfurt nad Majnem	48 1/2
Saxen–Memingen	98 1/2
Saxen–Hildburkhauzn	66
Hohencolern–Sikmaringen	50 1/2
Hohencolern–Hechingen	54 1/2
Lichtenštejn	66 1/2
Summa(údaj nedoplněn, S. J.)	
K tomu samotný Frankrajch (údaj nedoplněn, S. J.)	

VII. Vavákův soupis říšských sněmů ve Frankfurtu (včetně jeho chronologických chyb)

1. Léta po narození Páně 753 měl tam sněm Pipin, král francký, otec Karla Velikého.

2. L./éta/ 794 sněm tu byl pod týmž Karlem císařem, od Hadriána papeže rozepsaný, na němž taky bylo mimo knížat, hrabat a mnohých prelátů – přes 300 samých biskupů.

3. L./éta/ 871 sněmoval tu francký Ludvík.

4. – 985 sněm tu držán po smrti císaře Otty IIIho.

5. – 1006 pod císařem Jindřichem II.

6. – 1020 sněm tu držán pod týmž císařem.

7. – 1142 pod císařem Konrádem III.

8. – 1208 pod císařem Ottou IIII.

a zas pod ním 9. L./éta/: 1225!

10. – 1246 pod Jindřichem cis[ařem].

11. – 1291 pod cis[ařem] Rudolfem Habšpůrským.

12. – 1338 pod Ludvíkem Bavorským.

13. – 1339 zase pod týmž Ludvíkem, na němž i Jan, král český, Edward, král englický, a všickni duchovní i světští stavové říše byli se sjeli.

14. – 1369 sněmoval tam Karel IV., král český a císař římsky, kdež se byli sešli všickni kurfirštové, knížat 32, hrabat 150, rytířů 1300 a rozličných panoší a šlechticů 3700.

15. – 1400 pod voleným císařem Rupertem.

16. – 1417 pod císařem Zigmundem.

17. – 1426 též pod císařem Zigmundem.

18. – 1442 shromáždění stavů říše pod Fridrichem III.

19. – 1569 a 20. L./éta/ 1571 taková schůzka pod Maximiliánem II.

21. – 1631 a 22. L./éta/ 1634 pod Ferdinandem II. shromáždění.

23. – 1654 schůzka pod Ferdinandem III. a nato

24. – 1662 sněm valný držán a teprv roku 1706 skončen jest.

VIII. Vavákův soupis biskupů a vysokých církevních hodnostářů ke s. 99–112 originálu

(včetně chronologických a jiných omylů autora, s. 110 zůstala prázdná)

Za panování knížete českého Boleslava II. příjmím Milostivého, syna Boleslava Ukrutného, začalo se v Praze a v Čechách biskupství, a tito jsou:

Léta	Biskupové
968	1. Ditmar, Sas
969	2. Svatý Vojtěch, Čech z hrabat Libických
997	3. Deodatus, Bohdal, Sas
1018	4. Helikard, Moravan
1024	5. Izo, Čech, z P. P. /pánů z/ Valdeka
1030	6. Šebíř, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Berků z Dubé
1065	7. Jaromír, Čech, z rodu zemnoknížecího
1090	8. Kozmas, Čech

1097	9. Heřman, Lotrynk rozený
1122	10. Majnhard, Frank rozený
1134	11. Ján I., Čech.
1140	12. Oto, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Švábenských
1148	13. Daniel, Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Lípy
1167	14. Fridrych, Sasík rozený
1178	15. Valentýn, Sasík rozený
1182	16. Jindřich, syn krále českého Vladislava.
1197	17. Daniel II., Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Talmberka
1214	18. Ondřej, Čech
1224	19. Peregrýn, Sasík
1227	20. Budislav, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Švábenských. Jen 3 měsíce byl biskupem.
1227	21. Ján II., Čech
1236	22. Burchard, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Kaplířů z Sulevic
1239	23. Mikuláš, Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Rožmberka
1258	24. Ján III., Čech, z rodu P. P. /pánů/ Dražických z Dražic
1278	25. Tobiáš, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Bechyňův
1296	26. Řehoř, Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Házmburka
1301	27. Ján IV., Čech, z rodu P. P. /pánů/ Dražických z Dražic.

Arcibiskupové:

Za panování Karla IVho, krále českého a císaře římského, začalo se v Praze a v Čechách arcibiskupství L./éta/ P./áně/ 1343.

Léta	Arcibiskup
1343	1. Arnošt, Čech, z rodu P. P. /pánů/ rytířův Malovcův
1364	2. Ján I., Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Vlašimě, Vlašimských
1380	3. Ján II., Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Jenštejna

- 1386 4. Wolfrám, Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Škvorce, Škvoreckých
- 1402 5. Mikuláš, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Puchnikův
- 1403 6. Zbynko neb Zbyněk, Čech, z P. P. /pánů/ z Házmburka
- 1411 7. Albík, Moravan, rozený z Unčova
- 1413 8. Konrád, Westfál rozený. Ten všecky statky arcibiskupské prodal a peníze svým přátelům posílal, s kacíři sněmy držel. Protož od Martina III. papeže do klatby dán, pak L./éta/ 1420 do Westfálie z Čech dojel a tam někde umřel.

Administrátorové:

- 1421 1. Ján, biskup olomoucký a dřív litomyšlský, Čech, Pražan
- 1430 2. Kuneš neb Kunco, Moravan, z rodu P. P. /pánů/ ze Zvole, biskup olomoucký
- 1435 3. Ján II., Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Dubé, děkan pražský
- 1436 4. Filibert, biskup konštantský, Vlach
- 1444 5. Šimon z Nymburka, Čech, probošt u sv. Apolinářiše v Praze
- 1449 6. Prokop z Kladrůb, Čech, děkan v Praze a Staré Boleslavi
- 1454 7. Václav I. z Krumlova, Čech, děkan pražský
- 1461 8. Mikuláš z Krumlova, předešlého strejc, kanovník
- Item 9. Ján III. z Krumlova, Mikuláše bratr, kanovník
- 1462 10. Hilárius, Čech z Litoměřic, děkan pražský
- 1467 11. Václav II. z Křižánova, Čech, kanovník u sv. Víta a probošt u Věch svatých
- 1468 12. Hanuš, z rodu P. P. /pánů/ z Kolovrat, probošt u sv. Víta
- 1481 13. Václav III., rodič ze Planý, Čech, kanovník a arcijáhen hlavního kostela
- 1486 14. Pavel Poucek, Čech, probošt hlavního a zde-razského kostelův

- 1497 15. Ambrož Chod, z Plzně, pražský děkan
- 1502 16. Ján IV., Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Vartenberka, probošt v Praze a v Litoměřicích
- 1511 17. Arnošt, Rakušan, z rodu P. P. /pánů/ Šlajniců, probošt pražský a míšenský
- 1524 18. Mikuláš II., Houska příjmím, kanovník hlavního pražského kostela
- 1542 19. Valentýn, školastyk pražský spolu s Junem z Půchova, kanovník, oba Češi. Přeložil na česko knihu Kosmografii
- 1555 20. Jindřich Škrybonius, probošt, Moravan, administrátor poslední

Léta 1561 Ferdinand I., císař a král český, zase arcibiskupství obnovil a něco k živnosti statků vyplatil a koupil.

Zase arcibiskupové:

- 1561 9. Antoň I., Moravan, z rodu P. P. /pánů/ z Mohelnice, biskup vídeňský a jenerál křižovníků s červenou hvězdou
- 1581 10. Martin Medek, Moravan, probošt peltenberský
- 1591 11. Zbynko II., Čech, z rodu P. P. /pánů/ Berků z Dubé a Lipého, kanovník pražský
- 1606 12. Karel, Rakušan, z rodu P. P. /pánů/ z Lamberka
- 1613 13. Ján VII. Lohelius, opat strahovský, z Chba neb Egru rodič
- 1623 14. Arnošt II., hrabě z Harachu, Rakušan, spolu kardinál. Za jeho času jest biskupství v Litoměřicích a v Hradci Králový
- 1668 15. Ján VIII., Čech, hrabě z Kolovrat, školastyk olomoucký, dříve ouřadování – umřel
- 1669 16. Matouš Zoubek z Bilenberka, Moravan, dřív biskup hradecký
- 1675 17. Ján IX., Čech, hrabě z Valdštejna, též z Hradce přišel
- 1695 18. Ján X., Rakušan, hrabě z Brajneru, kanovník

- olomoucký. Pak prázdnost 3 léta, od roku 1610 /sic!, S. J./ do roku 1713
- 1713 19. Ferdinand, říšák, hrabě z Khynburku, od veliké vážnosti pán
- 1732 20. Daniel Mager, rodič pražský, řezníka syn, dřív probošt pražský
- 1733 21. Ján XI., Čech, hrabě Wratislaw z Mitrovic, dřív biskup hradecký, pak litoměřický, teď arcibiskup pražský
- 1734 22. Ján XII., říšák, hrabě z Manderšajt–Blankenhajmu
- 1764 23. Antoň II., Čech, z rodu P. P. /pánů/ Příchovských z Příchovic, nyní hrabata. Dřív biskup hradecký
- 1793 24. Vilím, rozený kníže říšské Salm–Salm, dřív biskup v Dorniku v Nýderlandu a kanovník rejnokolínský. Pak prázdnost 4 léta 8 měsíců
- 1815 25. Václav I., Čech, z rodu P. P. /pánů/ rytířů Chlumčanských z Přestavlk, dřív biskup litoměřický. Který živ buď dlouho!

Biskupství litomyšlské

Léta Páně MCCCVLIII od Karla IV., císaře římského a krále českého, založené a zaopatřené a od Klimenta VI. papeže potvrzené jest, 150 far mající. Byly k němu podřízené v chrudimském kraji IIII /čtyři/ děkanáty, nyní pravíme vikářství. V děkanství chrudimském far a farářů 45, v vysokomejtském 38, v dolyčském 21, v landškrounském 16, všech 120 far a kláštery v Litomyšli, v Mejtě, v Pardubicích, v Pardubičkách, v Sezemcích, v Podlažicích, v Chudimi, v Landškrouně. Ján VI., biskup olomoucký, Vočko řečený, postoupil k tomu novému biskupství ze svého biskupství v Moravě 30 far, a tak bylo v tom biskupství 150 far a klášterů 8. Zanechal pak Arnošt, arcibiskup pražský, v témž chrudimském kraji ještě deset far pro sebe. Dle toho bylo tehdáž v samém chrudimském kraji far a farářů 130. Když pak ten kraj L./éta/ 1784 k biskupství králohradec-

kému připadl, bylo v něm toliko 60 far. Ostatní bouřky kacírské zrušily a málokde která zase povstala.

Biskupové litomyšlští:

1343 I. Ján, Moravan, opat v klášteře luckém řádu premonstratskýho tamž v Moravě.

1353 II. Jan II., z městečka Nového Trhu, téhož kláštera po Janovi I. opat a zas v Litomyšli biskup.

1360 III. Albrecht, z rodu P. P. /pánů/ z Šternberka, ten jsa učiněn arcibiskupem magdeburským postoupil biskupství litomyšlské sufrakánovi svému, kterýž jmenoval se Petr.

1360 dáno bylo to biskupství Mikulášovi, proboštu pražskému, kterýž dříve než byl potvrzen, umřel.

1366 IV. Petr, příjmím Jelito, v Landškrouně z chudých rodičů zplozen, ale divnou pomocí Božskou v Bolonii, v Peruiji a v Římě se učil. Nejprv od Karla IV. dostal biskupství kurienské, a když Albrecht z Šternberka byl v Magdeburku 6 let, zase mu postoupil to biskupství magdeburské, a vrátiv se do Litomyšle, tu až do smrti doseděl. Umřel L./éta/ 1380 14. ledna.

1380 V. Ján III., probošt vyšehradský, byl Jána krále českého vnuk, margrabí moravského syn a Jošta, margrabí moravského, bratr. Byl taky biskupem olomouckým, potom patriarchou aquilejským a tam L./éta/ 1396 umřel.

1388 VI. Ján VI., kanovník hlavního pražského kostela.

1400 VII. Ján V., Pražan rodič, nejprv premonstrák na Sionu, L./éta/ 1406 dostal biskupství olomoucké. Nazván biskup železný, že proti kacírům v plné zbroji zapatý neb zavřený bojovával. Byl též kardinál sv. Cyriáka poustevníka a po zkáze arcibiskupství pražského byl prvním administrátorem kostela pražského. Za něho L./éta/ 1425 sirotci a táboři kostel biskupský v Litomyšli vypálili a rozbořili a statky se dostaly do rukouch kacírských, aniž byl kdo, aby se toho ujal. Byl pak tam kostel biskupský Panny Marie, spolu sídlo biskupa a kanovníků, též vedle slavný klášter premonstrantský, a sice tu, kde nyní jest zámek.

Po zkáze toho biskupství v Litomyšli:

1430 VIII. Albrecht II., kanovník pražský. Jen jméno a infuli toho biskupství měl.

1437 císař Zigmund jmenoval na to biskupství Jána Papouška, faráře tejského v Praze, ale že toho roku císař pán umřel, nepřišlo k tomu.

1438 papež Eugenius IV. odevzdal administraturu toho biskupství převorům svitavským řádu premonstrantského v Moravě.

Léta 1470 král Jiří sliboval zase to biskupství vyzdvihnouti a kanovníka pražského jménem Pavla Žídka biskupem učiniti, ale že statky rozebrané od husitů kacírů nechtělo se žádnému vrátiti a král jakožto sám taky husita (aneb pod obojí) nechtěl žádného nutiti, nedošlo k ničemu. A ta administrace zůstávala vždy na převořích svitavských.

Bylo tehdy skutečných biskupův litomyšlských v počtu VIII, volení III, všech XI. Statky toho biskupství a kláštera nejprv si přiřkli Pražané a něco uchwátili domácí měšťané, již předtím od víry katolický odpadnutí. Potom i zámek, tehdáž malý a rozbořený, dosáhl od Pražanů Albrecht Kostka z Postupic, tvrdý kacír, po něm P. P. /pánové/ z Pernštejna, a ti tento slavný zámek vystavěli. L./éta/ 1640 Febronia z Pernštejna, paní na Litomyšli, založila tam Kolej Pobožných Škol, piaristův. L./éta/ 1720 Václav hrabě z Trautmansdorfu založil tento slavný nynější kostel u piaristů. A tak na nějaké aspoň vynahrazení toho bejvalého biskupství ten kolej (ještě za živa sv. Jozefa Kalasancie) vystaven, fundýrován a dosavád jak od Trautmansdorfů, jenž po Pernštejních Litomyšl drželi, tak nyní od Valdštejnů spolu s pomocí jiných všelikých dobrodinců zdržován jest. Dostává každoročně ze zámku fundaci 1100 zl., od města 200 zl. a 100 sáhů dříví. Též ze zámku žita 58 korcí na 2 v/ěrtele/. Bývalo k tomu ještě každéj tejden 100 bochníčků chleba pro chudé studenty, a ten každý se musil pomodlit 3krát Otčenáš a Zdravas Maria. Chudí studenti tam dosavád jsou, ale chléb se někde ztratil. V kostele piaristů na velkém oltáři byl obraz Ukřižovaného Pána n/ašeho/, jenž koštoval 300 dukátů. L./éta/ 1775

8. září i s kostelem shořel. L./éta/ 1759 24 máje já, jenž toto píši, byl jsem tam, v tom i v děkanským kostele.

Biskupové litoměřičtí:

19tého července císař římský a král český Ferdinand III. založil, vyzdvihl a zaopatřil biskupství v Lithoměřicích, L./éta/ P./áně/ 1655.

1656 1. Maximilián, rozený hrabě z Šlajnic, kanovník pražský, dřív probošt litoměřický, potvrzen od Alexandra VII. papeže. Umřel v Litoměřicích L./éta/ 1675 13. Octobri, a tam pohřben.

1675 2. Jaroslav Hynek, hrabě z Šternberku, Čech, kanovník hradopražský, umřel i pohřben tamž. L./éta/ 1709. Řídil víc než 34 let. Prázdnost po něm víc než 5 let.

1716 3. Hugo František, hrabě z Kenigsek a Rozenfeldu, říšák, kanovník rejnokolínský a děkan v Argentýnu. Umřel 1720.

1721 4. Ján Adam, hrabě Wratislaw z Mitrovic, dřív biskup králohradecký. Rozličná řízení v světě konaje málo Litoměřice viděl. L./éta/ 1733 dostal arcibiskupství pražské, ale dřív než tam přijel, toho roku umřel.

1733 5. Mauricius Adolf, vojvoda saský z Julia a Klivia, dřív biskup králohradecký. – Umřel L./éta/ 1759 na Hůře sv. Hippolyta u Znojma v Moravě a tamž pohřben. Řídil 26 let.

1759 6. Emanuel Arnošt, hrabě z Valdštejna, dřív probošt jindřichohradecký a kanovník pražský, umřel L./éta/ 1789 v Litoměřici a tam též pohřben. Řídil 30 let.

1790 7. Ferdinand Kindermann, rozený ze vsi Keniksvaldu v kraji litoměřickém, probošt vyšehradský a děkan u Všech SS. /svatých/, přínosce normálního učení ze Sagánu z Slezska. Umřel 1801 v Litoměřici a tam pohřben. (a)

1801 8. Václav, z rodu P. P. /pánů/ rytířů českých Chlumčanských z Přestavlk. L./éta/ 1815 dostal arcibiskupství pražské, kamž přijel 12. máje.

(a) Mluvil jsem s ním a vinš složil a podal v Chotouni, když jel na korunování Leopolda II. roku 1790.

Biskupové králohradečtí:

L./éta/ 1664 Leopold I., císař římský a král český, vyzdvihl a zaopatřil a papež Alexander VII. potvrdil biskupství v Hradci Králové. Ján Karamuel, opat kláštera sv. Jána v Skále aneb u sv. Ivana řádu sv. Benedykta, dřív opat v klášteře Emauzu, z rodu lobkovského knížecího rozený v Španělich, byl od císaře Leopolda prvním biskupem hradeckým jmenován. On pak že česky neuměl, přijíti jej nechtěl. Protož dostal to biskupství a potvrzen byl léta

1664 1. Matouš Ferdinand Zoubek z Bilenberku, Moravan, opat benedyktýnský též u sv. Ivana. Odtud roku 1669 odešel na arcibiskupství pražské.

Pak prázdnot 4 léta.

1673 2. Ján Fridrych, hrabě z Valdštejna, pražský kanovník. Odtud L./éta/ 1675 dostal též arcibiskupství pražské.

1676 3. František Kryštof, Čech, z rodu P. P. /pánů/ z Talmberka, probošt u Všech svatých v Praze. Umřel roku 1698. Pohřben v Podlažicích.

1699 4. Bohumír–Gottfríd, z rodu P. P. /pánů/ rytířů Kapounů z Svojkova, dřív arciděkan infulatus v Českém Krumlově.

1701 5. Tobiáš Pekar /Becker, S. J./, rodič z Krulicha, z chudých rodičů, dříve kanovník a školastyk pražský. – Historie o biskupu Pekrovi králohradeckým: Narodil se v městečku Krulichu z chudých rodičů, otec byl pekař, L./éta/ 1649 15. Juli. Když jako chlapec na tom vrchu nad městečkem se svým bratrem, též chlapcem, otce svého dobytek pásal, řekl Tobiáš: „Až já budu v Hradci biskupem, dám na tomto vrchu vystavět klášter.“ Řekl druhý: „Až já budu v Lanškrouně hejtmanem, dám na ten klášter vozit kamení.“ Stalo se pak, že skrz dobrodince a svou v učení a školách schopnost obá dva k tomu přišli a Tobiáš, jsa v Hradci biskupem, tam klášter vystavěl, 1700. roku jej založil a posvětil L./éta/ 1706, daje tam obraz P. Marie a kněží servíty neb Panny Marie služebníky. Jeho pak bratr, jsa taky v Lanškrouně hejtmanem, slib svůj splnil a na ten klášter kamení voziti dal. Biskup Tobiáš umřel dne 11. září L./éta/

1710 v Hradci a tam pohřben. Řídil 9 let. Každý čtvrtek 12 chudých při svém obědě míval.

1710 6. Ján Adam, hrabě Wratislaw z Mitrovic, dvacet far pustých v té diecézi vzdělal. Roku 1721 odešel na biskupství litoměřické.

1721 7. Václav, Čech, z rodu rytířů Košinských z Košin, kanovník olomoucký.

1732 8. Mauricius Adolf, Sasík, vojvoda Juliae a Kliviae, kanovník rejnokolínský. Odešel L./éta/ 1733 do Litoměřic.

1733 9. Ján III. Jozef, hrabě Wratislaw z Mitrovic, Jana Adama bratr, kanovník pražský. L./éta/ 1733 Jan Adam šel z Litoměřice do Prahy na arcibiskupství, Jan Jozef šel z Prahy do Hradce na biskupství.

1753 10. Antoň Petr, Čech, z rodu P. P. /pánů/ Příchovských, kanovník pražský. L./éta/ 1764 odešel odtud na arcibiskupství do Prahy.

1763 11. Heřman Hannibal, hrabě z Blýmegen, děkan olomoucký, říšák. Umřel 1774 v Brně a tam pohřben.

1775 12. Ján IV. Ondřej Kajzr, rodič z městečka Vernštátlu v litoměřickém kraji, kanovník pražský a děkan staroboleslavský. Umřel 1776 tamž.

1776 13. Jozef Adam, hrabě z Arko, říšák, lítej Němec, kanovník salcpurský a pasovský. L./éta/ 1780 odešel odtud na biskupství segovienské.

1781 14. Leopold Háj, Moravan, probošt šternberský v Moravě. Umřel v Pánu v Chrasti L./éta/ 1794 1. Juni a tamž pohřben. /Jeho charakteristika uvedena samostatně v Pamětech, S. J./

1795 15. Maria Judas neb Thadeus, hrabě z Trautmansdorfu, z linie štejrské, kanovník olomoucký a děkan v Holešově v Moravě. L./éta/ 1811 odešel na arcibiskupství olomoucké. L./éta/ 1816 učiněn kardinálem.

Po něm prázdnota 3 léta.

1814 16. Alois Jozef Krakovský, hrabě z Kolovrat, až dosavad řídí.

Biskupové budějovští:

L./éta/ 1784 Jozef II., císař a král, vyzdvihl biskupství v městě Českých Budějovicích a na něj dosazen roku 1785 dne 11. prosince I. Ján Prokop, Šafgotš nazván, hrabě z Kinastu a Grejfenštajnu, linie slez/s/ké, dřív kanovník hradecký, pak olomoucký. Umřel 1813 8. máje tamž a taky pohřben. S ním /j/sem mluvil tam v Budějovicích roku 1794 3. Juli.

Pak prázdnot 2 léta.

Administrátorové konšistoře dolejší:

Posloupnost administrátorů konšistoře dolejší, pod obojí přijímajících, která v Karolýně v Starém Městě pražském své stanoviště měla. Kdy a jak se kacírstvo wiklefitské englické a přijímání pod obojí v Praze začalo a skrze převeliké krvevytlití katolíků a zmordování kněží katolických, spálení a rozboření klášterů i panských hradů a tvrzí v celé zemi České rozmnožilo a utvrdilo, o tom Hájek v své kronyce a z něho Beckovský obšírně vypsali.

Léta

1421 založena jest konšistoř dolejší v Karlové koleji od stavů, Pražanů a kněží od víry katolické odpadlých dne 7. července, kteréhožto dne zvolen byl administrátor.

I. Ján Příbramský, farář pod obojí u sv. Jiljího, a s ním mistr Prokop z Plzně a mistr Jakobelus.

1424 II. M. Pavel, profesor theologiae. Jeho pomocník byl Ján z Rokycan, kazatel v Tejně.

1427 III. Václav z Chocně a s ním Martin Lupáč.

1437 IV. mistr Křišťan Papoušek Prachatický, farář u sv. Michala, kněz katolický, hvězdář a lékař. Též u Věch SS./svatých/ kanovník, od císaře Zigmunda dosazený, a s ním Ján z Rokycan, jenž byl pod obojí.

1439 V. mistr Petr Mladěňovic, a když toho roku byl do Říma poslán, zase

1439 VI. mistr Ján Příbram, již podruhý, a s ním mistr Prokop z Plzně.

1450 VII. Jiří Pražák a s ním Jakub Stříbrský a Jan z Rokycan.

1460 VIII. Jakub Stříbrský a s ním Václav, kazatel v Betlémě.

1468 IX. Václav II., příjmím Koranda, kazatel v Betlémě.

1476 X. mistr Václav III. Tábořský, profesor v učení pražském.

1489 XI. Augustýn Luciánus, shozený biskup sankturienský pro bludy, jenž byl roku 1483 do Prahy přijel a jemu ke cti pře-dešlí dva Václavové odstoupili a pod ním zůstali.

1492 XII. Václav III. Kolumbus, opat kláštera slovanského, kněz katolický. S ním Ján z Vlašimě.

1499 XIII. Jakub II. Holub Stříbrský, děkan u sv. Apolinářiše, pod obojí, a ten toho roku v Lounech umřel. S ním Pavel Žatecký.

1500 XIV. Pavel II. Žatecký, děkan u sv. Apolinářiše, pod obojí.

1504 XV. Filip de Nova Villa, shozený biskup sidonienský. S ním Matěj Koramba. Léta 1505 odešel ten Filip do Hory Kutný a tam roku 1507 19. Octobri umřel.

1518 XVII. mistr Václav V. Litomyšlský a s ním mistr Vavřinec Třeboňský.

1520 XVII. zase mistr Václav V. Litomyšlský, ale s ním mistr Vavřinec Třeboňský, mistr Václav Rožďalovský a Jakub, farář tejský.

1523 XVIII. mistr Havel Kahera, vůbec Čahera, jenž taky faru tejskou dostal. Ten první začal v Praze lutriánstvo schvalovati a taky první se oženil. Z kněží pod obojí jemu přidání Jan Přeštický, Jindřich Lounský a Ján, děkan českobrodský.

1528 Obnovena konšistoř ... /zde Vavákův zápis končí, S. J./

**D o s l o v o k n i z e
a j e j í p r v n í e d i t o r c e**

Závěrečné dvě knihy Pamětí Františka Jana Vaváka z doby od září 1810 do podzimu 1816 vycházejí z mnoha vnějších příčin teprve sedm desetiletí od publikace jejich posledního svazku profesorem Jindřichem Skopcem, publikace uskutečněné v předvečer mnichovského diktátu. Tento fakt sám o sobě již představuje událost výjimečného kulturního významu. Dokončuje totiž jedno z největších torz českého dějepisectví, a to nejenom v edičním, nýbrž i mravním smyslu. Abychom byli s to pochopit, jak k takovému torzu mohlo vůbec dojít, je třeba zamyslet se poněkud nad lidmi, kteří s vydáváním Vavákových Pamětí přímo souviseli, i nad faktem, proč jejich poslední knihy mají dva editory. Naše vydání nemá být toliko splátkou dluhu vůči Vavákovi, nýbrž i vůči zasvěcené vavákovské badatelce Stanislavě Jonášové–Hájkové, vinou diskontinuálního českého duchovního vývoje dnes prakticky zcela zapomenuté. Konečně je třeba uvést na pravou míru i dlouhodobě promyšlené ediční zásady, kterými jsme se při redakci Vavákova textu pro tisk řídili.

Když se po pečlivé přípravě, nicméně dosud s víceméně amatérským nadšením rozhodl profesor prvního českého dívčího gymnázia Minerva a adjunkt archivu kapituly pražského Hradu P. Jindřich Skopec (12. 7. 1873 Sadská u Poděbrad – 3. 5. 1942 Praha) zadat vydávání své edice Pamětí milčického rychtáře, rozšafného sedláka a ojediněle vzdělaného lidového písmáka, psal se listopad 1906. Editorova volba padla na Dědictví svatojánské, které se ujalo jeho podnětu se vzácnou ochotou a zůstalo mu věrno po celou dobu – od uvedení první části první knihy Pamětí na trh v roce 1907 (týkala se let 1770–1780) po publikaci páté knihy (1807–srpen 1810) roku 1938. Tím se naddlouho zdála vavákovská látka vyčerpána. Nemocný profesor Skopec nestačil zpracovat závěrečné dvě knihy díla, pouze edici nesměle započal. Dědictví svatojánské po smrti arcibiskupa kardinála Karla Kašpara s dalšími církevními podniky národní orientace zahájilo za protektorátu pasivní rezistenci a po válce svoji činnost fakticky neobnovilo, načež brzy po únorovém převratu 1948 beze slova zaniklo. Skopec byl Vavákův krajan, od mládí vychovaný k úctě ke katolickým buditelům své země a zvláště rodného polabského regionu. Už při studiu bohosloví se zabýval myšlenkou uveřejňovat a soudobému čtenáři zpřístupňovat díla první buditelské generace, zejména Pamětí Františka Vaváka, protože podle jeho soudu právě ony vypovídaly výjimečně mnoho jak o době a svém autorovi, tak o církvi a její občas zpochybňované úloze, avšak předně o českém venkovském lidu jakožto nositeli národně emancipačního procesu. Módní slogany o tom, že Jungmann nebo Palacký si „vymysleli“ český národ, předtím prý inertní masu nacionálně neuvědomělých individuí, nejsou zálibně a s předstíraným znalectvím pronášeny výlučně dnes. Ty slýchal už mladý Jindřich Skopec v devadesátých letech 19. století za pražských studií a připadaly mu absurdní, neboť zrovna Poděbradsko podávalo nejedno svědectví o národní nepřerušenosti a spontánním, jen periferně z vnějšku ovlivněném rozrodu novodobého národního hnutí, totiž jako hnutí neseného když ne úplně, tedy aspoň z velké části aktivitou lidových vrstev. Z jejich řad také povstávala

valná většina českých kněží a učitelů, vlastního katalyzátoru – ideového, ne ideologického – celého národního procesu až do předbřeznových let.

Tři důvody vedly v roce 1901 kněze Jindřicha Skopce k externímu studiu historie a pomocných věd historických na pražské univerzitě. Na Minervě měl převzít úvazek profesora náboženství, jež si hodlal rozšířit o profesuru dějepisu, jako adjunkt archivu svatovítské kapituly potřeboval odborné vzdělání, aby mohl zastávat archivářské místo, a za třetí cítil, že bez historické odbornosti se těžko může pustit do vydávání obrozeneckých děl, vnímaných od počátku jako prameny historické, nikoli literární povahy. Jeho nejoblíbenějšími učiteli na české filosofické fakultě se stali docent a záhy profesor pomocných věd Gustav Friedrich na jedné a profesor rakouských dějin Josef Pekař na druhé straně. Absolvoval však roku 1906 u profesora českých dějin Josefa Kalouska, který byl laskavým patronem prvního vydaného svazku Vavákových Pamětí. Že Skopcův historicko-editorský zájem padl na Vaváka, bylo vcelku nasnadě. Vavák se mu nabízel svým původem, rodištěm a působištem, tím, že jeho dílo nebylo neznámé (psal o něm J. Miškovský, Jiráskův F. L. Věk čerpal převahou z Hekových a Vavákových Pamětí), tím, že byl ve styku s rodinou Vavákova pravnuka Jana, a v neposlední řadě zájmem Skopcových pedagogů – k Vavákovi vedli historizujícího kněze Kalousek i Pekař, znalci selských dějin, stimulující české agrární dějepisectví. Ze Skopcových pozdějších vyjádření si můžeme vcelku bez rozpaků domýšlet, že Pekař byl první, kdo mu zkraje roku 1903 vštěpoval, aby se plně soustředil na Vavákovy Paměti, pramen podle jeho mínění naprosto unikátní v celoevropském kontextu, s nímž je pracováno, aniž by byl znám vcelku a aniž by byl všeobecně dostupný. Vposledku profesor Čeněk Zíbrt, nad jiné vstřícný správce muzejní knihovny, se zasloužil o mnohaletou bezproblémovou možnost Skopcova studia manuskriptu milčického rychtáře, uchovávaného v rukopisných knihovních fondech Českého muzea. I Zíbrta lákala Skopcova práce, pro profesorovu vlastní etnografickou činnost zajisté významná. A konečně zasloužil-li se Kalousek

o přijetí Skopcova edičního záměru Dědictvím svatojánským kladným posudkem, zasloužil se Josef Pekař o jeho propagaci pochvalnými referáty.

Dědictví svatojánské bylo vydavatelem Vavákových Pamětí, avšak v žádném případě nebylo jejich nakladatelem. Víme od editorky závěrečných dvou knih tohoto monumentu, že Skopec si „nakládal“ Paměti z osobních zdrojů a že editorské a redakční činnosti, jakož i nákladu obětoval veškerý volný čas a všechny finanční prostředky. Navzdory vážné srdeční chorobě, která u něho propukla ve druhé polovině třicátých let, plnil do konce života povinnosti ve škole, v archivu i duchovní správě, aby načerpal byť minimální zdroje peněz, jimiž by mohl dotovat dokončení svého životního úkolu. Kulturního ocenění se mu sice dostalo, ale v praxi – jak už tomu v českých zemích bývá – mu nikdo nepomohl, nikdo účinný zájem neprojevil. Jedině pro výzkum v terénu od počátku získal řadu spolehlivých, pro věc zapálených spolupracovníků. Za přispění ovšem musel některým z nich – zvláště pokud byli zaměstnáni v archivech – poslat alespoň minimální honorář! Podporovatelem jeho snažení byl profesor Josef Pekař, ochotný přímluvou i písemným doporučením zlomit odpor některých úředních míst vždy, když bylo třeba, a vzorem přítel docent Antonín Podlaha, světící biskup pražský a správce kapitulního archivu, do úpadu obětavý kněz, vědec-humanista, ochotný mecenáš, štědrý rádce, moudrý, učený a věrný druh. A potom žáci, mezi nimi na prvním místě dr. Stanislava Jonášová s manželem Ladislavem, kteří dopomohli na svět svazkům Pamětí z let 1936 a 1938, posledním, jež vyšly ze Skopcovy dílny.

Nebylo tudíž nikterak náhodné, že Skopec se do šesté knihy Vavákových Pamětí nepustil sám, nýbrž že vyzval ke koedici PhDr. Stanislavu Jonášovou-Hájkovou. Jakmile vypukla válka, vydavatelský projekt se odsunul ad acta, spolupracovníci odpadli a vše spočinulo na bedrech editorů. Leč Jindřich Skopec už nemohl navštěvovat knihovny a jezdit po archivech far a obcí, choroba postupovala, a tak veškerá editorská péče stála na Jonášové. Zatímco při přípravě šesté knihy mohla vycházet ze

Skopcových kartoték a snad i z jeho rukopisného přepisu originální verze, již přepsala na stroji pro plánované poválečné vydání, edici sedmé knihy podstoupila sama, bez cizí pomoci a víceméně spíš v hrubém než definitivním pojetí. Šestou knihu uzavřela na podzim 1941, načež ji Skopec učinil svou dědičkou a zavázal ji slibem dokončení Pamětí. Sedmou knihu v zachované verzi dohotovila v létě 1943. Altruismus Stanislavy Jonášové se vymyká z obrazu českého dějepisce 20. století, nebude proto bez zajímavosti i bez užitku seznámit se aspoň v kusé skice dostupných informací s životními osudy této pozoruhodné ženy.

Rodačka z pražských Nuslí, kde přišla na svět 22. září 1904 v rodině soudce Jaroslava Hájka, byla trvale spjata s Nuselským údolím. Ještě v pozdním věku vzpomínala, jak jí otec ukazoval, kde toto údolí bude přemostěno. Upřímně se radovala ze stavby metromostu jako z naplnění dětského snu. Uprostřed jejích gymnaziálních studií však otec zemřel, zůstala s nemocnou matkou a starým psem a musela se o sebe starat kondicemi a různou výpomocí, neboť nevelká matčina vdovská penze stačila sotva na byt a stravu. S vyznamenáním ze všech předmětů maturovala roku 1923 na dívčím gymnáziu Minerva. Tam na ni měl největší vliv profesor P. Jindřich Skopec, který jí nahrazoval otce, podporoval ji a cílevědomě ji vedl k historickému poznání. Na jeho hodinách poprvé uslyšela Vavákovu jméno. A byl to Skopec, kdo ji nasměroval do semináře profesora Josefa Pekaře. Poněvadž její sociální situace nebyla dobrá, tak s finanční podporou římsko-katolické církve se zapsala ke studiu historie a filosofie na Filosofické a ke studiu zeměpisu na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy. Podle sestavy učebních oborů je zřejmé, že nastoupila na vysoké učení s cílem věnovat se výuce mládeže, ačkoliv její talent – jak o něco později rozhodně akcentoval Josef Pekař – odpovídal více „poslání vědeckému“. Rodinné poměry a oddaná i neúhybná katolická výchova rodičů, zvláště matky, a P. Skopce Stanislavu Hájkovou vedly ke skromnosti, nenáročnosti a službě druhým, naučily ji nepodléhat vlastním ambicím, jakkoli na ni jistě občas dotíraly.

Na univerzitě poznala několik mužů, za jejichž žačku se nadále považovala. Především to byl Josef Pekař. Jemu podobně jako Jindřichu Skopcovi zůstala věrná celoživotně. V lekcích docenta filosofie Karla Vorovky se naučila metodicky myslet. Vztah k muzikologovi a estetikovi Zdeňkovi Nejedlému, který tou dobou přednášel o barokní lidové hudebnosti, jí měl později zachránit existenci. A konečně v semináři geografa Václava Dědiny poznala budoucího manžela Ladislava Jonáše (1902–1963), shodou zvláštních náhod kmotřence P. Jindřicha Skopce z Bystřice u Benešova, kde Skopec kdysi kaplanoval.

Roku 1928 Stanislava Hájková ukončila vysokoškolská studia a nastoupila jako suplující profesorka dějepisu, zeměpisu a filosofie na arcibiskupské gymnázium. Vzájemná domluva Jindřicha Skopce a Josefa Pekaře a Pekařovy korespondenční i osobní ataky způsobily, že se podvolila a rozšířila svoji závěrečnou práci s příznačným názvem „Vavák a jeho pojetí českých dějin“ v doktorskou disertaci. Na podzim 1929 ji promovali doktorkou filosofie. V stručnější verzi byla její disertace ještě před obhájením přijata Josefem Pekařem do Českého časopisu historického, v němž vyšla paralelně s promocií autorky (35. ročník, s. 325–602). U přísného redaktora, jakým Pekař byl, šlo o jev neobvyklý. Svědčil o tom, že mladá historička se stala jeho oblíbenou žačkou, přední příslušnicí jeho historické „školy“. S kolegy Františkem Kutnarem, Josefem Klikem a právníkem Josefem Hobzkem okamžitě zahájila organizační aktivitu i na půdě Historického klubu. Ve třicátých letech se Stanislava Jonášová–Hájková, provdaná od roku 1930 a užívající zpravidla obou příjmení, zúčastnila známých Pekařových výletů a dostalo se jí dokonce jako výtečné amatérské fotografce – tuto zálibu sdílela se svým pedagogem – cti, že mohla Josefa Pekaře fotografovat. Většina Pekařových portrétních fotografií z posledních let jeho života pochází od ní, byla autorkou rovněž dokumentárních fotomomentek Pekařovy seminární pracovny i jeho soukromého bytu. Pokud byl profesor Pekař hospitalizován v Borůvkově sanatoriu, starala se o něho a přilepšovala mu jídlem, neboť Pekař nemocniční produkty větší

nou odmítal. S výše jmenovanou trojicí přátel náležela k nejbližším žákům Josefa Pekaře. Velmi ji mrzelo, že na přelomu let 1936–1937, bezprostředně před jeho skolem, se mu nemohla věnovat pro virová onemocnění manžela, syna a posléze i své.

Od druhé poloviny třicátých let Stanislava Jonášová učila na dívčím gymnáziu sester sv. Voršily v Ostrovní ulici v Praze, kde byla mj. třídní profesorkou matky autora těchto řádek, který tak dr. Jonášovou z vyprávění i přímého styku znal bezmála od dětství. Patřila tam k nejuvážnějším členům profesorského sboru a jako rozený pedagog měla mimořádné výsledky. Učit ji bavilo, byla vybavena přirozenou autoritou, pubescentním dívkám nikdy nedávala najevo intelektuální převahu, poněvadž nemusela, ony ji vyciřovaly samy, byla přísná, nesmlouvavá, náročná, odmítala drmolání z paměti, vedla k samostatnému myšlení, udržovala v napětí a znalostech permanentním přezkušováním. Ale byla také demokratická, tolerantní, laskavě přezíravá ke zlovykům mládeže (kouření, citové vztahy, absence), oplývala ironickým – někdy obávaným – smyslem pro humor, schopností jasného vyjadřování, stručností až úsečnou a navíc osobní skromností i zcela nerozpačitou otevřeností. Výjimečnou atmosféru gymnázia sv. Voršily nezastupitelně spoluutvářela, byla respektována žáčkami i jejich rodiči – mezi nimiž nechyběli ani herci Národního divadla či avantgardních scén, podnikatelé, redaktoři předních deníků, věhlasní architekti apod. – a před veřejností reprezentovala vyspělost českého církevního školství.

Společně se svým mužem, talentovaným geomorfologem a kartografem, který byl na fakultě profesorem Dědinou veden k tomu, aby se absolvováním Státní knihovnické školy u Zdeňka Václava Tobolky orientoval na zvýšení úrovně správy a vyhodnocení mapových sbírek pražské Univerzitní knihovny (ty před ním nikdo odborně nezpracovával), se dr. Jonášová vřadila po okupaci do odbojového kroužku rektora arcibiskupského semináře profesora Josefa Berana. To věděl jen neveliký počet jejích známých. Kroužek katolické rezistence pomáhali Jonášovi s jinými jeho členy udržovat i po Beranově zatčení roku 1942.

Jednoznačná podpora československé státnosti a masarykovsko-benešovské demokracii, ovlivněná nepochybně Josefem Beranem a generálním tajemníkem Československé strany lidové Msgr. Bohumilem Staškem, Jonášovou po Mnichovu epizodicky odvedla od jejích přátel z řad katolické inteligence včetně Zdeňka Kalisty, Josefa Klika a Františka Kutnara a sblížila ji dočasně s Jaroslavem Werstadtem, Janem Slavíkem i Vladimírem Klecandou před jeho emigrací. Podobné zkušenosti jí umožnily vědecky se zabývat náboženskou tolerancí a ekumenickými vztahy různých křesťanských denominací, tématem, jež promýšlela po dokončení edice Vavákových Pamětí v meziletí 1943–1948. V interpretaci Pekařova odkazu dávala proto zapravdu spíše svému učiteli Zdeňku Nejedlému než některým katolickým historikům.

Válečný postoj manželů Jonášových zprvu přál jejich společenskému vzestupu. S RNDr. Ladislavem Jonášem se v užším výběru počítalo jako s nástupcem PhDr. Jaroslava Hrozného na místě ředitele pražské Národní a univerzitní knihovny, avšak jako kandidát lidové strany byl odsunut a ředitelství obsadil slavista Josef Bečka, před válkou levý národní demokrat, nyní nestranický odborník, protežovaný národními socialisty. Náhradou za to se Jonáš stal vrchním komisařem mapových a atlasových fondů československých knihoven. Jeho žena od 1. září 1945 nastoupila do funkce zástupkyně ředitelky-zakladatelky dívčího gymnázia Řádu sv. Voršily v Praze M. RNDr. Milady Ebenstreitové. Společně stěhovaly školu do původní novostavby, využívané okupanty, z válečného exilu v Havelské ulici, kde gymnázium přežívalo válku pod vedením dočasného osvíceného ředitele Hlobila, bratra vynikajícího hudebního skladatele Emila Hlobila. Badatelsky se Jonášová věnovala jak Vavákovi, tak historii náboženské tolerance. Prožila i nepříjemné zklamání.

V říjnu 1942 měla ve vyšehradské edici Pro život, katolickém brožurovém pendantu k Petrovým Svazkům úvah a studií, vyjít k dvoustému výročí Vavákova narození publikace Stanislavy Jonášové „František Vavák, největší z českých písmáků“, která vzácně ladila s vlasteneckým profilem sbírky, s její národní

apelativností (úvodním svazečkem byl esej o „národním dějepisci“ Josefu Pekařovi z pera Josefa Hobzka) i obsahovým profilem, tvořeným mj. úvahami literárního historika Bedřicha Slavíka o českém písmáctví, režiséra a uměnovědce Ferdinanda Pujmana o barokních kulturních vlivech nebo historika Františka Kutnara o obrozeneckém nacionalismu. Ovšem právě Kutnar to byl, který – když se o chystané publikaci Jonášové dozvěděl od profesora Josefa Kostohryze, jednoho z redaktorů edice – nelenil a urychleně se rozhodl fruktifikovat nashromážděný materiál v rozsáhlejší monografii „František Jan Vavák“. Nákladem Československého kompasu, kde rozhodující slovo tenkrát měl geograf Stanislav Nikolau, úhlavní nepřítel manželů Jonášových, Kutnar knihu vydal v předvečer Vavákova jubilea na přelomu let 1941–1942, s vročením 1941. Na Kutnarově práci je znát chvat, s jakou byla dokončována, její poznámkový aparát je vypracován naprosto nedostatečně a řada z jeho závěrů ve světle pozdějšího výzkumu bohužel neobstojí, jeho Vavák je koncipován spíš s ohledem na aktuální přínosy Zdeňka Kalisty než vavákovského bádání, nicméně autorova genialita, jeho znalost problematiky agrárních a selských dějin, originalita myšlení i brilance literárního stylu a především pramenná akribie, nanejvýš dokonalá znalost dobové publicistiky, činily z jeho knížky význačný čin, jenž převýšil již hotovou stručnou brožuru Stanislavy Jonášové. Jonášová se cítila Kutnarovou monografií natolik zastíněna, že dobrovolně, aniž by musela, zrušila smlouvu s Vyšehradem a brožuru nevydala. Oč více v ní byla práva tématu než Kutnar, může soudný čtenář posoudit z úvodních partií naší edice, které tvoří dopracované a rozšířené znění původní brožury. Do přátelství Stanislavy Jonášové a Františka Kutnara, trvajících od vstupu na univerzitní půdu do rozpadu republiky, tak Vavákovo výročí vneslo těžko překonatelný stín, patrný i z podtextu Kutnarových mírně prezíravých vět o Jindřichu Skopcovi a dr. Jonášové ve druhém svazku Přehledných dějin českého a slovenského dějepisectví.

Od své doktorské disertace a první přednášky o Vavákovi z roku 1929 Stanislava Jonášová–Hájková byla s vavákovskou

látkou doslova sžita. V prvních protektorátních letech nadto vrcholila její ediční práce nad pátou knihou Pamětí a rozbíhala se k šesté knize. Vaváka vnímala od prvního okamžiku jako rustikálního katolíka, selského samovzdělance, svérázného myslitele a hospodářského praktika, jenž v běhu života dokázal překonávat náboženské a etnicko-nacionální předsudky, zatímco Kutnar naopak konzervativní, agrárně-selskou a nacionalistickou Vavákovu mentalitu nadbytečně zdůraznil. Jonášová, jakkoli nepocházela z venkova, nebyla odborník na agrární dějiny a oponovala jednostranné agrární politice, si byla velmi dobře vědoma (snad díky svému filosofickému školení, aniž by je kdy akcentovala), že zastávaná ideologie a životní praxe nejsou jedno a totéž. V tom je nadčasovost jejich vavákovských poznatků.

Využila je pravděpodobně při psaní syntézy, k níž se dlouho poctivě odhodlávala. Zabývala se v ní reflexí husitství v českém národě od poloviny patnáctého století do vzniku Československé republiky. Zvláštní pozornost věnovala myšlence náboženské tolerance a jejímu postupnému uplatňování. Přesný název knihy neznáme a její rukopis se nedochoval. Důvody, proč tomu tak je, uvedeme později. K dispozici je pouze leták s habilitačními tezemi z této monografie, vydaný v prvních týdnech 1948 pražskou teologickou fakultou církve římsko-katolické a uchovávaný v archivu autora tohoto doslovu. Na uvedené fakultě dr. Jonášová podstoupila řádné habilitační řízení v první polovině února 1948, venia docendi jí ovšem nebyla po 25. únoru toho roku uznána. Arcibiskup Beran zastával názor, že by se mladým katolickým bohoslovcům mělo dostávat přehledného a využitelného historického vzdělání, a přál si, aby je národním dějinám učila Jonášová, neboť její kvality odborné, pedagogické i morální znal z vlastní zkušenosti. Avšak místo schválení zákonné habilitace se dr. Stanislava Jonášová dočkala nejtěžší rány – mocensky násilné likvidace řádového gymnázia, na němž po celou dobu jeho existence učila. V úterý po velikonočních prázdninách 1949 se dívky jako obvykle shromažďovaly před vchodem budovy v Ostrovní ulici; ta ale byla pro veřejnost uza-

vřena. Hned poté nastala barbarská bartolomějská noc, kdy podobně jako předtím Židé do terezínského ghetta putovaly vzdělané, hrdé a čestné sestry Řádu sv. Voršily do internace v slezské Bílé Vodě včetně téměř devadesátileté zakladatelky řádové provincie, která deportaci přežila sotva o pár dní. Pro profesorku Jonášovou následoval zákaz učení, jež milovala. Nebyl nikdy zrušen. Z tragédie onoho jara se už nevzpamatovala, do tváře se jí vepsal rys trpkosti.

Několikaměsíční nezaměstnanost dr. Jonášové otrásla sociální situací její rodiny. Manželův plat nestačil krýt všechny výlohy a náklady, zejména ty z nich, které byly spojeny se studiem dorůstajícího syna. V pounorovém období byl dr. Jonáš vůbec rád, že mohl v Národní a univerzitní knihovně zůstat aspoň jako řadový pracovník. Zásahu na tom měl básník dr. Vilém Závada, komunista zachovávající si víru v Boha. I jeho nástupci v ředitelské funkci – historik Václav Čejchan a literární historik Jan Petrmichl – byli Zavadou ovlivněni a nechávali dr. Jonáše s řadou dalších politicky nevhodných osob v zaměstnanec-kém poměru knihovny. V březnu 1963, těsně před odchodem do důchodu, vědecky nerealizovaný život Ladislava Jonáše skončil v hale služeb starého Klementina okamžitou zástavou srdeční činnosti. Z díla, které budoval před válkou a po ní, nezůstal kámen na kameni.

Teprve po prázdninách 1949 došlo ke zrušení nuceného neplaceného volna dr. Jonášové a přímluvou přátel, především svého bývalého profesora Zdeňka Nejedlého, paradoxně jednoho z iniciátorů zvučely proti církevnímu školství, mohla nastoupit ve Státním ústavu historickém s vyčleněním pro Národní radu badatelskou a Historický klub. Přítel manželů Jonášových, konciliantní docent František Roubík ji angažoval jako nejvýznamnější stávající odbornici v oblasti bibliografie historických věd. Bibliografickou povinnost přitom dr. Jonášová měla vůči Historickému klubu, vydavateli Bibliografií české historie, avšak ten jí nemohl po únorových událostech vyplácet honorář, tím méně stálý plat. Přijala proto nabídku, zprostředkovanou ministrem Nejedlým, a oficiálně nastoupila v Roubíkově ústavu,

přičemž pracovala na bibliografii pro Klub a vedla archiv Národní rady badatelské. Do budoucna se počítalo s tím, že by vydávání bibliografií přešlo do Státního ústavu historického a že by s ústavem splynula i příslušná část agendy Národní rady badatelské. Po vzniku Československé akademie věd a likvidaci dosavadních tradičních institucí (České akademie věd a umění, Královské české společnosti nauk, Národní rady badatelské) Roubíkův ústav fúzoval s Historickým ústavem ČSAV a vydávání bibliografií přešlo do jeho kompetence. Docent Roubík, kryt Nejedlého autoritou, prosadil u ředitele nového pracoviště Josefa Macka uzavření pracovní smlouvy i s dr. Jonášovou. Aby ji Macek mohl udržet navzdory zhoršující se kádrové situaci, změnila v letech 1952–1958 třikrát zařazení: nastoupila jako odborná pracovnice do knihovny, potom jako dokumentátorka do Roubíkova oddělení historické geografie, až jednoznačným vlivem manažersky zdatného Josefa Macka dosáhla místa specialistky na historickou bibliografii a její hlavní autorky (1956–1964, od 1958 v externím poměru).

Po mnoha diskusích o tom, jak by měly Bibliografie české historie vypadat, via facti až volba Jonášové-Hájkové, k níž představenstvo Historického klubu vedla iniciativa Josefa Peckaře, umožnila, aby se naléhavě potřebná informační pomůcka mezinárodního významu stala úkolem opravdu vědeckým. Po zralé metodické i metodologické úvaze, s téměř nežensky exaktní racionality, precizností a systematičností se dr. Jonášová bibliografií ujala od sklonku dvacátých let a poslední, pod kterou je podepsána, odevzdala do tisku roku 1963. Její bibliografické svazky zahrnují dlouhou etapu vývoje historických věd 1927–1960 s výjimkou časové cézury pro léta 1942–1954. Jonášová od počátku pojala bibliografickou činnost jako nikoli elementárně tvůrčí, jejíž pomocí by prezentovala sama sebe, ale jako výstup týmového snažení – proto jednotlivé oddíly konzultovala vždy s odbornými redaktory (Josef Šusta, Arne Novák, Antonín Matějček, Zdeněk Kristen, František Gabriel, Josef Páta aj.), navázala součinnost i se slovenskými kolegy a výsledek předkládala recenzentovi, jímž byl její přítel Josef Klik.

Dala podnět ke vzniku bibliografické komise Historického klubu, koordinující její výkon. V třicátých letech v ní zasedali Bedřich Jenšovský jako předseda, Josef Matoušek, Josef Klik a ona. Po popravě prvních dvou Němci komise do svého zániku třikrát proměnila své složení (předsedali jí postupně Jaroslav Prokeš, Jaroslav Werstadt a František Roubík). Roku 1957 vyšla Bibliografie české historie prvně nákladem a zodpovědností akademického Historického ústavu. Že se tento stav osvědčil a dodnes zůstal nezměněn, to je prvořadě plod úsilí Stanislavy Jonášové, což autorovi osobně potvrdil sám akademik Josef Macek.

Úspěšným navázáním na předválečnou kvalitu Bibliografií české historie v rámci ČSAV na sebe opět dr. Jonášová upozornila širší vědeckou obec. Byla to vítaná příležitost, aby ji z pověření místopředsedy vlády vyzval ředitel Kabinetu Zdeňka Nejedlého ČSAV Václav Pekárek k urgentnímu nástupu do svých zaměstnaneckých řad. Do Kabinetu nastoupila zřejmě v únoru 1958 a setrvala v něm skoro dva roky jako expert na sestavení necenzurované, úplné bibliografie akademika Nejedlého. Bibliografie se připravovala s jistým zpožděním k jeho osmdesátinám a měla jí vyvrcholit mnohaletá nevděčná, odborně i ideově málo šťastná Pekárkova práce na historikových sebraných spisech. Jonášová se pustila přes všechny výhrady, jež k Nejedlému měla, do jeho bibliografie s entuziasmem a vědomím, že může lidsky a vědecky poněkud očistit člověka, který slepou službou moci a prezíravým chováním zraku veřejnosti zastřel nesporná pozitiva svého dřívějšího působení i záchranných kroků ve prospěch nemnoha sice, leč přece jen vícera osob, vesměs svých žáků (např. Josefa Klica, Františka Kutnara, ale rovněž Josefa Navrátila a jiných). Zdá se, že Nejedlý to věděl či předpokládal, proto podle svědectví klíčových svědků – dr. Jonášové a Václava Pekárka – nesmlouvavě vyžadoval, aby bibliografii jeho díla Kabinet svěřil Stanislavě Jonášové a aby byla pokud možná co nejúplnější, bez politických retuší. Stanislava Jonášová měla na knihu dost málo času, proto se rezolutně, jak už měla ve zvyku, a s podporou pracoviště vrhla do přípravy projektu majícího

interdisciplinární charakter. Víceborovost ji vedla k závěru, že musí postupovat jako v případě historických bibliografií, tj. se spolupracovníky. Zvolila si malý a dělný kolektiv svých známých, kteří vesměs nemohli publikovat: příkladně pro oblast politiky historika Šustovy školy Františka Bauera, pro oblast medievistiky Josefa Klika a pro oblast hudebnin mj. Annu Patzakovou, nedávno propuštěnou z pardubické věznice.

Vše bylo v chodu a bibliografie by byla mohla vyjít počátkem roku 1959, tudíž podle původního předpokladu. Tu ale proti ní zasáhla nečekaně vyšší moc v podobě tehdejšího děkana Filozofické fakulty UK profesora Mirka Očadlíka. Očadlík použil hrubých ideologických invektiv proti Jonášové i jejím spolupracovníkům, prý „buržoazním“ kádrům, neschopným rozeznat důležité od méně důležitého, ba nepodstatného atd. Ředitel Pekárek byl nucen mu písemně odpovídat a vyjádřit nesouhlas s jeho nekvalifikovaným posudkem, vedeným víc osobní záští než věcností pohledu. Podle Pekárka, o kterém se často soudívá, že byl politický dogmatik, byla dr. Jonášová jedna z nejlepších stávajících bibliografek a měla plnou moc zvolit si ke spolupráci, koho sama uznala za vhodná. Pekárek jí poskytl důvěru a přes recenzentovo veto prosadil Bibliografii Zdeňka Nejedlého s nezměněným, jen místy doplněným obsahem k vydání na sklonku roku 1959. Sestavovatelka obdržela čestnou odměnu od předsedy ČSAV Nejedlého. Nejedlý četl Očadlíkovo vyjádření a zamítl je, čehož Václav Pekárek, naprosto podléhající jeho názoru, radostně využil. Zbývá vysvětlit, co asi vadilo Očadlíkovi, jehož muzikologické kvality nechceme podcenit a o němž můžeme dovědět, že uměl podat včas potřeby pomocnou ruku i různým politicky perzekvovaným lidem. Dráždilo ho jméno Anny Patzakové; nepřímou se tázal, jak si dr. Jonášová mohla troufnout vyzvat ji ke spolupráci? Rehabilitována tehdy ještě nebyla. Nejedlý míval dva zaslepené stoupence mezi mladými muzikology: Očadlíka a Patzakovou, a Patzakové dal po Únoru 1948 přednost. Mirko Očadlík se s tím nesmířil a využil skutečnosti, že se dostala do soukolí politických procesů (její manžel, sloučený sociální demokrat Václav Patzak zemřel ve vězení), aby se chopil

vlády nad hudební vědou na fakultě. Navíc manželé Patzakovi byli v zahraničním odboji, zatímco Očadlík odbojově nikdy nepracoval, naopak byl za protektorátu ve vedení rozhlasového hudebního vysílání...

Očadlíkův posudek sice neohrozil vydání publikace, připravené s nevšední péčí, jež přerůstala dobový horizont podobných jubilejních podniků, ale způsobil, že dr. Jonášová nemohla setrvat v Kabinetu Zdeňka Nejedlého po odchod do důchodu, jak se zamýšlelo. Naposled však z pozadí zasáhla ruka Zdeňka Nejedlého a Stanislava Jonášová-Hájková se směla v závěru kariéry konečně stát vědeckou pracovnící, a to v Muzeu Aloise Jiráska a Mikoláše Alše ve Hvězdě. Spravovala v něm Jiráskovu písemnou pozůstalost, a odhlédneme-li od toho, že z Otakarovy ulice v Nuslích musela každé ráno cestovat tramvají na Bílou horu, prožila v Muzeu příjemné desetiletí 1959–1969. V šedesátých letech se vrátila do vědeckého dění jako přednášečka v Historickém klubu, Společnosti Národního muzea a Spolku absolventek Minervy a především jako autorka, i když se zájmem již vyhraněně zúženým na vavákovskou problematiku. Pakliže vskutku fungují jevy, které lze nazvat spravedlností, dočkala se dr. Jonášová po traumatu způsobeném manželovou předčasnou smrtí mimořádné satisfakce.

Roku 1964 Stanislava Jonášová v rámci obhigátní muzeologicko-archivářské aktivity našla v Jiráskových početných a do toho času nezpracovaných písemnostech balíček, zabalený do Národních listů a převázaný motouzem. Jiráskovou rukou byl nadepsán „Vavák“. Když jej rozbalila, ke svému úžasu rozpoznala mezi 69 položkami 50 neznámých autografů Františka Jana Vaváka z let 1769–1814. Jirásek je získal pravděpodobně koupí od Vavákových potomků, když se rozbíhal k pentalogii F. L. Věk. Ve druhé polovině šedesátých let dr. Jonášová zpracovávala tyto dokumenty a připravovala je k vydání. Avšak po srpnu 1968 nastala otázka, jaké redakci je nabídnout. Jako první Jonášová otiskla článek s malou edicí „Vavákův spisek z roku 1772 o české minci“ v Časopisu Národního muzea, 1971, č. 2 (s. 101–117). Příspěvek „Vavák a heraldika“ vyšel brzo

nato v časopisu Heraldika, 1972, č. 4 (s. 157–158). V obou případech intervenovali stateční kolegové – dr. Nemeškal a dr. Zárybnický. Zbývalo nicméně uveřejnit nejdůležitější z objevených vavákian, což se za normalizace zdálo skoro nemožné. Až archivář dr. Jiří Tywoniak, jeden z věrných pozdních přátel, stárnoucí a znovu politicky nežádoucí historičce doporučil redakci Středočeského sborníku historického. Členem redakční rady v něm byl Tywoniakův známý, někdejší ředitel Okresního archivu v Benešově dr. Jaroslav Pánek, který se bez rozpaků ujal komentované edice. Pod Pánkovou záštitou, opatřena jeho krajně pozitivním lektorským posudkem, Jonášová otiskla po podrobném archivním ověřování kdejakého detailu studii Vlastní životopis F. J. Vaváka s textem vzácného autografu, který původně sloužil jako podklad pro monografii z pera F. X. Němečka a nese titul „Popsání života Fraňka Jána Vaváka“. Byl napsán v roce 1796 a v něčem koriguje jeho Paměti. Středočeský sborník historický jej zveřejnil ve 13. ročníku, 1978 (s. 225–258) a dokončil ve 14. ročníku, 1979 (s. 123–155). Tato edice s úvodní studií uzavřela vědecké dílo Stanislavy Jonášové.

Zhruba po Vánocích 1980 znatelně ubývalo dr. Jonášové sil. Stále někam spěchala, nechtěla se zastavit v mylném domnění, že nestihne veškerý naplánovaný vavákovský výzkum. Pracovala jako o život, navštěvovala archivy a knihovny. Co studovala a k čemu, zaměstnanci nevěděli. Každému stereotypně opakovala: „Promiňte, ale nemám čas se bavit...“ Na pohřbu profesora Františka Kutnara s ní autor těchhle řádek mluvil naposled. Nepoznala ani jeho, ani paní Kutnarovou. Při kondolenci se ptala: „A kdo je ta dáma?“ Poúnorová doba, plná stresů a nespokojení, se podepsala na jejím zdraví. Vídali jsme ji, jak přenášela tašky plné rukopisů a kartotéčních lístků z domova na neznámá místa. Asi je ničila, vyhazovala do popelnic. Tak jediné lze vysvětlit torzálnost její osobní pozůstalosti – chybí v ní korespondence i rukopisy nepublikovaných děl. O obou položkách přitom bezpečně víme, že kdysi existovaly. Šťastnou shodou okolností si natožk vážila pozůstalosti P. Jindřicha Skopce, již uchovávala ve svém bytě, že ji revizi nepodrobila. Zachránil

se tudíž i její strojopis šesté a sedmé knihy Vavákových Pamětí, vložený ke Skopcovým papírům. Velká česká vavákovská badatelka Stanislava Jonášová-Hájková zemřela 23. února 1985. Nad její rakví se sešlo pár posledních přátel – dr. Karel Kučera, dr. Josef Hanzal, dr. Jiří Tywoniak, dr. Pravoslav Kneidl, dr. Ema Urbánková, profesorka Anna Patzaková, autor doslovu. Bibliografickými soupisy české historie, vavákovskými studii a zejména posledními dvěma knihami Vavákových Pamětí si vybudovala trvalý pomník.

Bezmála patnáct let trvalo vydavateli této publikace, než dílo po Stanislavě Jonášové dokončil. Projekt selhával na volbě nakladatelství. Je proto nezbytné s vděčným respektem poděkovat Univerzitě Karlově v Praze – Nakladatelství Karolinum, že se Vavákových Pamětí, jako ostatně jiných podobných podniků (např. tři rukopisů Karla Kazbundy, habilitace Františka Kutnara, Vachkova lingvistického slovníku), velkodušně ujalo. Na podzim 1992 vydavatel nechal ve vlastní režii přepsat do elektronické podoby strojopisy obou závěrečných knih Pamětí. Ve velice krátké době je s bravurou přepsala posluchačka historie a archivnictví na FF UK Martina Novozámská, již je rovněž nutno vyslovit vřelý dík za kvalitu odvedené práce, v nejednom ohledu nejednoduché. Ani konverze ze starého textového editoru v nový její opis neohrozila. Současně nezbyvá než poděkovat Archivu Národního muzea, vedeného tehdá Jaroslavem Čechurou, a všem jeho zaměstnancům za vzácnou ochotu, s jakou vydavateli vycházeli vstříc. Bez toho, že Stanislava Jonášová obě knihy přepsala a textologicky upravila, a bez zpřístupnění její a Skopcovy pozůstalosti archiváři Národního muzea by předkládaná publikace nemohla být vydána.

Přepisy dr. Jonášové se musely ve druhé fázi kolacionovat s rukopisem. Za umožnění této činnosti vydavatel vděčí zesnulé dr. Martě Zahradníkové z Literárního archivu Památníku národního písemnictví, která (ač profesí rusistka) se úkolu ujalas s nevšední péčí. Zvěčnělí přátelé profesor Alexandr Stich a dr. Rudolf Havel pak byli vydavatelovými konzultanty, pokud jde o textologickou stránku vydání. S nimi se dohodl již

před lety na tom, že knihu vydá v poněkud jiném výsledném tvaru, než jaký sledoval Jindřich Skopec a po něm v principu i Stanislava Jonášová. Skopec předstihl svoji dobu v tom, že Vavákovu rukopisu propůjčil transliterační formu, nyní nejen běžnou, nýbrž i vyžadovanou, avšak šel ještě nad ni a Vaváka s jeho svérázností podrobil přísné, chce se říct skoro „katolické“, cenzuře. To znamená, že Vavákovy germanismy nahrazoval českými výrazy – např. slovo „erdteple“ čili běžné „erteple“ neadekvátním tvarem „zemčata“, slovo „zofť“, případně „soft“, přeloženým „šťáva“ apod. – a text do důsledku zbavoval vulgarismů. Avšak hluboce se mýlil František Kutnar, pokud v Přehledných dějinách českého a slovenského dějepisectví uvedl, že Vavákovu vrcholné literární dílo Skopec nevydal v podobě, v jaké je Vavák napsal. Věrnost totiž nelze u obrozeneckých a vůbec starších textů docílit, mají-li sloužit širšímu využití a nejedná-li se o kritická vydání. Jak dobře víme, i vydání klasického Máchova Máje není textologicky jednoznačné.

Když vydavatel připravoval do tisku Kutnarovu habilitaci o obrozeneckém vlastenectví a nacionalismu, monografii naprosto zásadního významu, největší těžkosti mu způsobovala právě náhrada historikovy prosté transkripce obrozenecké češtiny a němčiny transliterací. To za první, a za druhé: Skopec opatřil edici Vavákových Pamětí bohatým, ba přebujelým poznámkovým aparátem netoliko faktografické, nýbrž též textologické povahy. Všechna místa, která nahrazoval zčeštělými či zjemněnými výrazy, uváděl pod čarou v originálním znění. Není proto pravdivé tvrzení, že Vaváka vydával bez ohledu na originál. Stanislava Jonášová, vědoma si spornosti některých Skopcových postupů, zpřísnila problém transliterace a s výjimkou germanismů, jež po vzoru milovaného učitele z pravděpodobných vlasteneckých důvodů (byla přece druhá světová válka!) také zčešťovala, text ponechávala ve Vavákově verzi i tam, kde s ním – jako v případě mírných antisemitských projevů – nesouhlasila. Přesto ani ona nebyla úplně konsekventní a bylo nutné postupovat textologicky znovu, slovo od slova, větu po větě.

Zásady, kterými se vydavatel po poradě s výše uvedenými odborníky usiloval řídit, vyplynuly z faktu transliterace – šlo o čitelnost Pamětí, o jejich „užitnou hodnotu“ pro čtenáře, bylo tudíž nezbytné převést text do dnešního gramatického úzu v případě diakritiky, interpunkce, příslovečných spřežek, spojek a předložek, gramatiky (s – z, mě – mně – mne, y – i a ostatních gramatických jevů). Zvláštní otázku obrozeneckých textů obecně tvoří přechodníky. Tady jsme se rozhodli pro současný úzus, ač se Rudolf Havel domníval, že je to zbytečné. Všechny prvky tvarosloví a stavby větné u Vaváka kořsají a nelze je sjednocovat, jedině v zásadních znacích. Přechodníky mu však kolísají více nežli jiné morfologické prvky, řídili jsme se proto výlučně hlediskem srozumitelnosti. Normativní přechodníkový tvar je soudobému zájemci srozumitelnější a zpřehledňuje Vavákovu větu. Musíme si být navíc vědomi, že ve Vavákově době gramatika nebyla ustálena, nebyl k dispozici ani Jungmannův Slovník česko-německý, natož jakákoliv spisovná jazyková norma. Při dešifraci několika slov jsme tápali, a to tam, kde jejich ekvivalenty nejsou uvedeny v Jungmannově Slovníku a neodpovídají jungmannovské představě o soudobé slovní zásobě Čechů. Občas pomohl Spisovný slovník jazyka českého, jindy znalost němčiny, avšak v určitých bodech jsme museli dedukovat (příkladně podle dialektismů). Tím se dostáváme k poznámkovému aparátu.

Textologický aparát Stanislavy Jonášové jsme vzhledem k tomu, co bylo už řečeno, mohli redukovat zhruba na polovinu. Podstatným způsobem jsme v šesté knize doplnili jazykové a věcné vysvětlivky (věcné se u Vaváka nerovnají personáliím), přičemž jsme převzali všechny údaje editorky načerpané z farních a obecních archivů. Sami jsme takto široký archivní výzkum podstupovat z časových příčin nemohli. I tak přibližně 80 % věcných poznámek šesté knihy je vydavatelových. V sedmé knize Jonášová provedla jenom textologické úpravy, a poněvadž až do své smrti nenašla, kdo by knihu vydal (za války z nacionálních, potom z ideologických důvodů), věcnými poznámkami se přestala zabývat. Ve 100 % případů je tudíž fak-

tografický aparát této knihy vydavatelův. Přílohy dokumentů, resp. Vavákových výpisků, k oběma knihám jsme ponechali v podobě, v jaké je editovala Stanislava Jonášová. Totéž platí o chronogramech, oblíbeném dobovém i speciálně Vavákově žánru, kde jsme pouze doplnili uzuální interpunkci. Jejich transliterace je nebezpečná proto, aby se nenarušila jejich struktura. Přepis do nynější jazykové normy jsme považovali za nadbytečný. Veršované Vavákovy vsuvky jsme naopak podrobili stejným editorským pravidlům jako prozaický text Pamětí. Původní paginace Pamětí, uváděná v hranatých závorkách, se zcela neshoduje s originálem, jak upozorňují příslušné poznámky, ale je výsledkem ediční práce dr. Jonášové. Editorské doplňky, zčásti Jonášové, zčásti naše (např. rozvádění zkratek apod.), jsou opatřeny hranatými, Vavákovy doplňky kulatými závorkami. V případě interpunkce, u Vaváka minimální, jsme se asi také nevyhnuli jisté rozkolísanosti.

Další neuralgens u Vavákových edic představují zkomoleniny. Strojopisy dr. Jonášové bylo třeba konfrontovat s originálem a originál s Krameriovými novinami, hlavním zdrojem informací Vavákových politických, historických a zeměpisných zálib. Krameriovy noviny samy komolily jména důstojníků armád zúčastněných v napoleonských válkách, jména politiků, míst a nadto celých událostí – vydavatel se snažil dešifrovat vše, co bylo v jeho silách. Nakonec úplná nebo aspoň přibližná, s otazníkem vznesená dešifrace jmen a okolností se podařila v cca 90 % případů. Šlo přitom o mravenčí píli, kde odměnou byly zjištěné údaje, u topografických leckde přibližné. Za pomoc s ověřením některých z nich vydavatel vděčí laskavosti přátel dr. Jiřího Vacka ze Slovanské knihovny v Praze a dr. Alice Velkové z Historického ústavu AV ČR. Při složitosti a náročnosti úkolu si naše vydání nemůže činit nárok na bezvadnost. Vydavatel se sice mohl pokusit vavákovské edice posunout vývojově dál, než kde byly staré edice Skopcovy, nemohl ovšem odstranit všechny eventuální nedůslednosti textologického rázu. Především se nedokázal zbavit základního půdorysu, na nějž edici obou knih Vavákových Pamětí postavila dr. Jonášová. Ani

se jej zbavovat nechtěl; jeho vydání má být poctou neprávem zapomenuté historičce. Přesto se alespoň snažil, aby kniha konečně spatřila světlo uživatelského světa a bylo v ní objasněno co nejvíc okolností a souvislostí, neboť ony činí z Vavákových Pamětí unikátní pramen poznání, přerůstající dobová písmácká sdělení univerzálností pohledu a genialitou pisatele.

Martin Kučera

J m e n n ý r e j s t ř í k

(Vzhledem k předimenzovanosti rejstříku, zasyčeného konkrétními jmennými údaji z Vavákova bezprostředního okolí, které nebylo možné eliminovat, protože ukazují autorův mikrosvět, neuvádíme jméno autorovy osoby, jména biblických postav, jména světců, pokud se v knize neobjevují jako historické zjevy, jména z příloh a jména z názvů, např. Jungmannův slovník. Nedoplňujeme jména u obecných titulů typu ruský car, rakouský nebo náš císař apod. Neodkazujeme ani Vavákovy zkomoleniny cizích jmen, uvádíme pouze jejich správné tvary z poznámkového aparátu.)

- Abdul Ahmed Paša 195
Abdülhamid I., turecký sultán 400
Aberdeen viz Gordon
Afonso VI., portugalský král 331
d'Albignac, Philippe-François Maurice, hrabě Riedský, plk. 192
Alexandr Makedonský 298, 300, 302
Alexandr Něvský 155
Alexandr I. Pavlovič, ruský car
152, 162, 172, 175, 179–180, 186,
188, 204, 206, 221–222, 254, 256,
295, 298, 300, 318, 325, 336–338,
379, 400
Alexandra Pavlovna, velkokněžna
338
Alexej Michailovič, ruský car 155
Alopeus, David Maximovič, hrabě
Polský 190, 192, 194–195
Althanová, hraběnka 103
Alvinczy sv. pán de Barberek, József, polní maršál 113
Alžběta Filipina (Madame), sestra
Ludvíka XVI. 307
Alžběta Petrovna, ruská carevna 155
Amalie, roz. vévodkyně von Pfalz-
-Zweibrücken, saská královna 46,
379
Amalric hrabě de Narbonne-Lara,
Louis-Marie Jacques, brigádní
generál 206, 211
Anders, Bernard 57
Anna Ivanovna, ruská carevna 155
Anna Leopoldovna, ruská regentka
155
Anštet, Ivan Osipovič šlechtic 194
Anton Clemens Theodor, saský ko-
runní princ 47, 99
Antoni, Josef 55
Arenberg, Ludwig Engelbert vévoda
von 45
Arenbergová vévodkyně, roz. prin-
cezna von Wittelsbach 45

- Argenteau, Eugen hrabě, polní zbrojmistr 175, 366
- d'Arrighi, vévodský rod 314
- Augereau, Jean-Pierre, vévoda de Castiglione, maršál 262
- Augusta, saská princezna 177
- d'Avoine viz Noiret
- Bada, Ladislav 96
- Baierweck viz Bayerweck
- Baillet de Latour, Maxmilian hrabě, polní zbrojmistr 82
- Bakócz de Erdöd, Tamás 355
- Balbín, Bohuslav 113
- Baloun, Jakub 399
- Barclay de Tolly, Michail Bogdanovič kníže, polní maršál 178, 319, 375
- Barthelémy, François 292
- Bassano viz Maret
- Bařha, František 22
- Bauer, František 456
- Bayerweck, Jan (Johann) Josef šlechtic 15, 17, 19, 53, 177
- Bayerweck, Jan Zdeněk šlechtic 53, 177
- Beauharnais, Alexandre vicomte de, generál 46, 294–295, 313
- Beauharnais-Bonaparte, Eugène de, velkovévoda Frankfurtský, vévoda von Leuchtenberg a kníže von Eichstätt, maršál 212, 223, 294
- Beckovský, Jan František 356
- Bečka, Josef 450
- Beethoven, Ludwig van 110
- Bel, Matej 112
- Bellegarde, Fridrich Heinrich hrabě de, polní maršál 233, 257, 303
- Benkendorf, Alexandr Christoforovič hrabě, plk. 223–224, 241
- Benningsen, Leontij Leontjevič hrabě, generál jízdy 223, 304
- Beran, Josef 449–450, 452
- Berka z Dubé a Lipé, František Antonín hrabě 395
- Bernadotte, Jean-Baptiste, kníže de Ponte Corvo, maršál, švédský korunní princ 72, 209, 212, 215, 242
- Bernolák, Anton 397
- Berthier, Jean 256
- Berthier, Louis-Alexandre, kníže Neuchâtelský a Wagramský, maršál 256
- Bertrand, Henri Gracien, hrabě de, divizní generál 223–224, 296, 298, 314, 390–391
- Bessières, Jean-Baptiste, vévoda Istrijský, maršál 256
- Bezstarosti, František 70
- Bianchi, Fridrich sv. pán von, vévoda de Casalanza, polní maršál 263
- Biela, Wilhelm sv. pán von 79
- Biener rytíř z Bienenberka, Karel Josef 149
- Bildt, sv. pán von, švédský diplomat 193–195
- Bildtové, rod svobodných pánů 193
- z Bílé, Adolf 79
- z Bílé, Fridrich 79
- z Bílé, Fridrich mladší 79
- z Bílé, Hendrych 79
- z Bílé, Jáchym 79
- z Bílé, Jiřík 79
- Biron-Wartenberg, Gustav Kalixt říšský hrabě, vévoda Kuronský, genpor. 179
- Bláha, Josef 27, 39
- Bláha, Vincenc Kajetán šlechtic 57
- Blahna, správce 159
- Blažej, soused 61
- Blücher kníže von Wahlstadt, Gebhard Leberecht, generál polní maršál 189, 209, 212–213, 217,

- 223, 245, 252, 254, 258, 262, 264,
266–267, 293, 313, 319, 383, 385,
388
- Bock, Franz** 83
- Bodoni, Giambattista** 414
- Böhndel, Christian August von,**
plk. 226
- Bolotov, Alexandr Pavlovič,** plk.
198
- Bolotov, Andrej Timofejevič** 198
- Bolotov, Pavel Andrejevič** 198
- Bordesoulle, Étienne-Tarlif,** hrabě
de Pommeroux, divizní generál
156
- Borůvka, Vladimír** 448
- Böser, Jan Fridrich** 20
- Boukal, Jan** 57
- Bourboni, francouzská dynastie**
206, 213, 225, 268
- Brandl, Petr Jan** 63–66
- Branicki šlechtic erbu Korczak,**
Franciszek Ksawery, brigádní ge-
nerál 225
- Braun, děkan** 67, 333
- Brechtel, pruský plukovník** 217
- Brož, Michael** 144
- Brož, Václav** 354, 417
- Brtek, Jan** 10, 324, 406, 419
- Brtek, Jan, syn Doroty Brtkové**
130
- Brtek, Matěj, druhý muž Vavákovy**
snachy 34, 51, 60–61, 130, 187,
199, 406
- Brtek, Václav** 130
- Brtková, Alžběta, provd. Cepková**
130
- Brtková, Dorota** 130
- Brtnický, kupec** 250
- Brtničtí z Valdštejna, rytířský rod**
250
- Brune, Guillaume-Marie Anne,**
maršál 407
- z Bubna a Litic, Ferdinand Antonín**
hrabě, polní maršál 188, 219,
243, 255, 388
- Buček rytíř z Heraltic, Ignác** 53
- Budil, František Salesius** 176
- Budil, Tomáš Vojtěch** 176
- Buchler, Jan** 174
- Bülow, Fridrich Wilhelm sv. pán**
von, hrabě von Dennewitz, gene-
rál pěchoty 217, 238, 253, 266,
385
- Buonapartová, Laetitia** 95
- Cambronne, Pierre-Jacques Stép-**
hen, baron de, brigádní generál
296
- Campbell, Archibald Sir,** plk. 304
- Canal, Josef Emanuel Malabaila**
hrabě de 52–53, 58
- Carlos IV., španělský král** 328
- Castlereagh viz Stewart**
- Cathcart viz Shaw**
- Cathart, George Sir,** adjutant 306
- Caulaincourt, Armand Auguste**
hrabě, vévoda de Vicenze
193–195
- Cavriani, Bedřich hrabě** 350
- Cavriani, Kryštof hrabě** 352–354
- Cepěk, Jiřík** 130
- Cepková, Anna, provd. Brtková** 130
- Cippelius, Jan** 50
- Ciscar, Gabriel,** admirál 234
- Clam-Martinic, Karel Josef hrabě**
53
- Clancarty viz Trench**
- Collet, Joseph,** admirál 265
- Colloredo-Mansfeld, Ferdinand**
kníže 189
- Colloredo-Mansfeld, Josef Maria**
hrabě, polní maršál 233
- Colloredo-Mansfeld, Wenzel hrabě,**
polní maršál 233

- Colloredo-Waldsee, Anton Theodor hrabě 110
- Colloredo-Waldsee, Camill hrabě 350
- Colloredo-Waldsee, Josef hrabě 350
- Colloredo-Waldsee, Rosina hraběnka, roz. Hartmannová z Klaršteina 350
- Consalvi, Ercole 337, 339–340
- Constance, komorník Napoleona I. 295
- Czartoryski-Sanguseo, Adam Kazimierz kníže, polní maršál 183
- Čapek, Václav 337
- Čechura, Jaroslav 459
- Čejchan, Václav 453
- Čejka z Olbramovic, Jáchym hrabě 377
- Čejka z Olbramovic, Rudolf 377
- Čermák, Matěj 411
- Čermák, Václav 60–61, 398
- Čermák, obecní sluha 67
- Čermáková-Žertová, Kateřina, roz. Kvízová 375
- Černín z Chudenic, Vojtěch Jan hrabě 53
- Černyšev, Alexandr Ivanovič hrabě, genpor. 216, 219, 223
- Číhal, měšťan 329
- Čížek, Josef 364
- Čížek, Tomáš 380
- Dąbrowski, Jan Henryk, generál jízdy 225, 228
- Dalberg, Emmerich Josef vévoda von 339
- Dalton, Alexandre, hrabě de, divizní generál 212, 243
- David, Alois Martin 53, 154, 158
- David, Jan 55
- Davidovič (Davidovich), Pavao sv. pán de, polní zbrojmistr 185, 366
- Davoût, Louis-Nicolas, kníže Eckmühlský, vévoda Auerstättský, maršál 240, 242, 253, 304, 307–308
- Dědina, Václav 448–449
- Démétrios Soluňský 157
- Dernath, Magnus hrabě 198
- Desfours-Walderode von Month, Athienville und Eckhausen, Josef hrabě 366
- Dibič, Ivan Ivanovič, hrabě Zabalanský, genpor. 193, 255
- Dimitrij Ivanovič, ruský carevič 157
- Ditriech, František šlechtic 57
- Ditrich, Jan 137, 191
- Dittrich, Josef Václav Petr 49
- Divoký, Josef 55
- Dlabač, Jan Bohumír 38
- Dobner, Gelasius 38
- Dobrovský, Josef 15, 38
- Dobschütz, Leopold Wilhelm von, genplk. 340
- Dönberg, Wilhelm Caspar Ferdinand sv. pán von, genpor. 258
- Donnhammer, Anton 53
- Douot, Antoine, baron de, generál dělostřelectva 296
- Douša, Jan 250, 399
- Doušová, Anna, provd. Vaváková, žena Martina V. 9–11, 90, 399
- Doušová, Kateřina, provd. Vaváková, žena Františka Podivína V. 9, 250, 399
- Drouet, Jean, hrabě d'Erlon, divizní generál 296
- Dubenecký z Berkova, Antonín 395
- Duhesme, Guillaume Philibert, hrabě de, divizní generál 256

- Duka, Ilja Michailovič baron, generál jízdy 215
- Duka, Pietro sv. pán de, polní zbrojmistr 201
- Duroc, Géraud Christophe Michel, vévoda Friulský, maršál 186
- Ebenstreitová, Milada 450
- Ehler, Jan 55
- Ehrenwerth rytíř z Výšovic, Johann Ignaz 53
- Eisner rytíř z Eisensteinu, Vojtěch 53
- Enders, Karel Vilém 357
- Engelthaler, Franz Thadäus 56
- Erbach-Schönberg, Karl Eugen říšský hrabě zu, polní zbrojmistr 183
- Erben, Jan Josef šlechtic 13–14, 19, 57
- d'Este, Viktor kníže 57
- Eszterházy kníže de Galantha, Miklós, polní podmaršálek 196
- Ezop (Aisopos) 357
- Fabek (?), ruský hejtman 219
- Falaris Agrigentský 168
- Fay markýz de Latour-Maubourg, Marie-Victor, divizní generál 225
- Fazekaš, Jiří (vl. jm. György Fazekas) 67
- Ferdinand II. Habsburský, císař římskoněmecký 6, 26, 148, 192, 377
- Ferdinand III. Habsburský, císař římskoněmecký 377
- Ferdinand Habsbursko-lotrinský, arcivévoda-následník 200, 336, 348, 357, 366
- Ferdinand Josef Habsbursko-lotrinský, arcivévoda 95, 98, 141, 146, 177, 193, 206
- Ferdinand Karel d'Este Habsbursko-lotrinský, arcivévoda, generál pěchoty 385
- Ferdinand Karel Antonín d'Este Habsbursko-lotrinský, arcivévoda, velkovévoda Mantovský 199, 409
- Fernando III., král obojí Sicílie 376
- Fernando VII., španělský král 233, 267, 288, 314, 328
- Fesch, Joseph 95
- Fiala, Antonín 311
- Finger, Josef 56
- Fischer, Georg 53
- Fjodor I. Ivanovič, ruský car 157
- Flahaut, Auguste-Charles, hrabě de la Billarderie, divizní generál 255–256
- Frank, Johann 57
- František I. Habsbursko-lotrinský, císař rakouský 15, 25, 28, 46, 87, 95, 110, 140, 175, 180, 188, 192–193, 196, 199, 211, 246, 300, 313, 322, 325, 338, 346, 390, 404, 414
- František IV. Josef d'Este Habsbursko-lotrinský, arcivévoda, vévoda z Modeny, Massy a Carrary, generál jízdy 199–200
- František Štěpán Lotrinský, císař římskoněmecký 59, 307
- Frič, Josef 322
- Fridrich I., württemberský král 338
- Fridrich II. Veliký, pruský král 179
- Fridrich VI., dánský král 254, 305, 338, 374
- Fridrich August I. Spravedlivý, saský král 140, 225, 338, 364, 379
- Fridrich August, princ Walleský, anglický a hannoverský následník trůnu 320

- Fridrich Falcký 111
 Fridrich Wilhelm III., pruský král
 71, 180, 204, 206, 300, 318, 325,
 336, 338
 Fridrich Wilhelm Heinrich, pruský
 korunní princ 319, 338
 Friedrich, Gustav 5, 445
 Friesz, Jan 55
 Frimont, Johann sv. pán von, gene-
 rál jízdy 215
 Fryčaj, Tomáš 7, 16, 39, 68–70
- Gabler von Adlersfels, Anton 56
 Gabriel, František 454
 Gabrielli, Giulio 306
 Gagarin, Jurij Petrovič kníže, gen-
 por. 238
 Gavenda, Mathaeus sv. pán von,
 plk. 218
 Gerstner, Franz Joseph rytíř von
 53–54
 Girs, Alexandr Karlovič baron,
 kpt. 263
 Godoy y Álvarez de Faria, Manuel
 kníže 328
 Godunov, Boris Fjodorovič 157
 Goleniščev-Kutuzov, Michail Illario-
 novič, kníže Smolenský, polní
 maršál 179, 232
 Gómez markýz de Lambrador,
 Pedro Havelo 339–340
 Gordon hrabě of Aberdeen, George
 Hamilton 306
 Gorin, ruský plukovník jízdy 203
 Gourgaud, Gaspard de, brigádní
 generál 391
 Grenier, Paul, hrabě de, generál
 pěchoty 231
 Grün, Milo Johann Nepomuk 54, 91
 Guillemard, Anton 51
 Guinard hrabě de Saint Priest,
 François 245
- Guinard, Guillaume-Émmanuel,
 hrabě de Saint Priest, genpor.
 245, 265
 Gustav IV. Adolf, švédský král 72,
 180
 Güttler, Ondřej 55
 Gyulay hrabě de Maros-Németh et
 Nádaska, Ignaczy, polní zbroj-
 mistr 256, 385
- Haase, Bohumil 53
 Hadik hrabě de Futak, András,
 polní podmaršálek 229
 Hájek, Jaroslav 447
 Hájek z Libočan, Václav 38
 Hanzal, Josef 459
 Hardenberg, Karl August kníže von
 193, 306, 339–340
 Harrich, Ignác Jan 55
 Hartmann z Klaršteina, Filip hrabě
 159, 344, 349
 Hartmann z Klaršteina, Jan Adolf
 hrabě 347, 350
 Hartmann z Klaršteina, Jan Pro-
 kop hrabě 54, 159
 Harvey, John Sir, plk. 388
 Hasištejnští z Lobkovic, panský rod
 114
 Havel, Rudolf 459, 461
 Havle, Ignác 55
 Havhna, Jan 396
 Hay z Háje, Jan Leopold 14, 379
 Haydn, Joseph 196
 Heinrich XIII. říšský kníže Reuss-
 -Greitz, polní zbrojmistr 79, 196,
 223, 369
 Heinrich IV. říšský kníže Reuss-
 -Plauen, polní zbrojmistr 209
 Hejzelna, Jan 342
 Hek, František Vladislav 37, 345,
 445
 Helena 392

- Hellich, Jan 5
 Hennequin hrabě de Fresnel und
 Curel, Ferdinand Peter, generál
 jízdy 229
 Hergett, Franz Anton Leonard 8
 Héródés Agripa 324
 Hessen-Darmstadt, Georg Karl
 princ von, genplk. 225
 Hessen-Homburg, Fridrich Joseph
 Ludwig August říšský kníže von,
 polní maršál 230
 Hessen-Homburg, Ludwig Wilhelm
 Fridrich princ von, generál polní
 maršál 217, 230, 262
 Hille, Jindřich 148–149
 Hiller, Johann sv. pán von, polní
 zbrojmistr 209, 214, 228, 231
 Hirschfeld, Karl Fridrich von, ge-
 nerál pěchoty 216
 Hlobil, Emil 450
 Hlobil, gymnaziální ředitel 450
 Hobzek, Josef 448, 451
 Hohenzollern-Hechingen, Fridrich
 Anton říšský kníže von, generál
 jízdy 175, 195, 197, 199–200
 Hochberg, Hans Heinrich hrabě
 von, genplk. 225
 Holstein-Gottorp říšský kníže von
 Oldenburg, Georg 177
 Homér 414
 Hončík, Ambrož Václav 347
 Hončík, Jan 347
 Hope, John Sir, genmjr. 244
 Hopfen, Josef von 57
 Hortensia Bonaparte, roz. de Beau-
 harnais 46, 95
 Hořický, Josef 38
 Hotovcová, Anna, vnučka autora
 398
 Hotovcová, Dorota, vnučka autora
 398
 Hotovcová, Kateřina viz Židlická
 Hotovec, Karel, vnuk autora 62,
 398, 401–402
 Hotovec, Matěj 191
 Hotovec, Matěj, vnuk autora 62,
 147, 337, 396, 398, 401
 Hotovec, Václav, zeť autora 10, 62,
 398
 Hradecký, Jan 56
 Hradecký, Tomáš 181
 Hrozný, Jaroslav 450
 Hrubý z Jelení, Řehoř 346, 361
 Hrušovský rytíř z Hrušova, Jan
 Jindřich 309–311, 386
 Huchet, Charles Angélique François,
 hrabě de Bédoyèse, divizní gene-
 rál 390–391
 Humboldt, Karl Wilhelm sv. pán
 von 190, 194–195, 306, 339–340
 Huršid Ahmed Paša 400
 Hus, Jan 381–382
 Chládek, Jan 101
 Chládek, měšťan 329
 Chlumčanský sv. pán z Přestavlk
 a Chlumčan, Václav Leopold 346,
 376, 378
 Chmela, Jan Nepomuk 115, 148,
 190, 412–413
 Chrastný, vyhořelý 226
 Christoph vévoda von Braun-
 schweig-Wolfenbüttel 355
 Chválovský, Edmund 50
 Ilovajskij, ruský plukovník jízdy
 203
 Ivan I. Danilovič, zvaný Kalita 155,
 157
 Ivan V. Alexejevič, ruský car 155
 Jakoubek, Petr 132
 Jan Habsbursko-lotrinský, arcivé-
 voda 381

- Jan Lucemburský 410
Jan Zlatoušť 346
Janiš Turnovský, Josef Antonín 55
Janský, František Leopold 57
Janský, Václav 57
Jaroš, Tomáš 91
Jeanneret, Ferdinand Wilhelm sv. pán von, genmjr. 233
Jekatěrina Pavlovna, velkokněžna, provd. kněžna von Oldenburg 177, 188, 333
Jelínek, Václav 228
Jelizaveta Alexejevna, ruská carevna, roz. Luisa Marie Augusta princezna von Baden 254
Jenšovský, Bedřich 455
Jérôme Bonaparte, kníže Montfortský, admirál 140, 223, 231, 294
Jeřábek, Jan 182
Jeřábek, důchodní 359
Jeřábková, Kateřina, roz. Vaváková, neteř autora 182
Jilenský, Václav 27
Jindroušek, kaplan 324
Jirásek, Alois 26–27, 29, 37, 445, 457
Jirounek, Josef 250
Jiří III., anglický a hannoverský král 270, 315
Jiří z Poděbrad 83
Joachim I. viz Murat
Jodo V., portugalský král 331
Jodo VI., portugalský král 288
Johana, žena Václava IV. 83
Johánek z Pomuku 83, 328, 330–331
Jomini, Henri baron de, brigádní generál 214
Jonáš, Ladislav 446, 448, 450, 453
Jonášová–Hájková, Stanislava 6, 29, 40, 51, 93, 378, 405, 413, 418, 443, 446–462
Jordy, Nicolas Louis, divizní generál 243
Josef II. Habsbursko-lotrinský, císař římskoněmecký 11, 26, 28, 33, 70, 114, 175, 351
Josef Antonín Habsbursko-lotrinský, arcivévoda 333, 338
Joseph Bonaparte, hrabě Surveillierský 197, 260, 267, 294, 328, 390
Josephine Bonaparte, roz. Tacher de la Pagerie, prvně provd. de Beauharnais, francouzská císařovna 46, 294–295, 312–313
Juhn, Vojtěch Benedikt 131
Jungmann, Josef 444
Juzefovič, Dmitrij Michailovič, genmjr. 232
Kaiser, Martin 55
Kalaš, Martin 115
Kalckreuth, Fridrich Adolf hrabě von, generál polní maršál 265
Kalina, František 57
Kalista, Zdeněk 27, 450–451
Kalkus, Jan 63
Kalous, Matěj 396
Kalousek, Josef 445
Kamieński, Henryk Ignacy, brigádní generál 225
Kara Djordje Petrovič 78
Karadjordjevićové, srbská dynastie 78
Karel VI. Habsburský, císař římskoněmecký 92
Karel IV. Lucemburský 36, 146, 361, 410
Karel XIII., švédský král 72
Karel XIV. Jan viz Bernadotte
Karel princ d'Artois, francouzský následník trůnu 271, 293
Karel Habsbursko-lotrinský, arcivévoda, polní maršál 15, 17

- Karel Ludvík Napoleon Bonaparte, pozd. Napoleon III. 46
- Karl Ludwig Fridrich, velkovévoda Badenský 254, 355
- Kasal, Hynek 96
- Kastel, Vojtěch 55
- Kašpar, Karel 444
- Kateřina I. Alexejevna, ruská carevna 155
- Kateřina II. Alexejevna Veliká, ruská carevna 77, 152, 192
- Katharine Bonaparte, roz. princezna von Württemberg, westfálská královna 140
- Kaunitzové, hraběcí rod 181
- Kautský, František 50
- Kavanagh von Ballyane, Maurice, generál jízdy 200
- Kazbunda, Karel 459
- Keil, Josef 57
- Kellermann, François-Étienne, vévoda de Valmy, generál jízdy 245
- Kellermann, François-Christophe, vévoda de Valmy, maršál 245
- Kincl, František 397
- Kincl, Jan 397
- Kincl, Vojtěch 336–337, 396–397, 419–420
- Kinský z Vchynic a Tetova, Filip hrabě, polní zbrojmistr 334
- Klenner von Engelshofen, Maxmilián 313
- Klennerové von Engelshofen, šlechtický rod 313
- Klary, František 168, 250, 322, 333, 337
- Klecanda, Vladimír 450
- Kleist hrabě von Nollendorf, Emil Fridrich, generál polní maršál 212, 243
- Klenau hrabě z Klenového a Janovic, Johann Nepomuk, generál jízdy 223, 237
- Klicman, Ladislav 5
- Klicperová, Alžběta 337
- Klik, Josef 448, 450, 454–456
- Knauer, Hanuš 116
- Kneidl, Pravoslav 459
- Kölbel, Johann 57
- Kolenský, vyhořelý 101
- Koller, František 55
- Koller, Franz sv. pán von, polní podmaršálek 304
- z Kolowrat Krakovský, Alois Josef hrabě 334, 373
- z Kolowrat Krakovský, Filip hrabě 65–66
- z Kolowrat Krakovský, Jan Karel hrabě, polní maršál 173, 415
- z Kolowrat Libštejnský, František Antonín hrabě 58, 60, 221, 270
- König, Johann 55
- Konstantin Veliký 392
- Konstantin Pavlovič, velkokníže 175, 320
- Korec, František Václav 22
- Kornel ze Všehrd, Viktorin 346
- Kornilov, Pjotr Jakovlevič, genpor. 244
- Kostohryz, Josef 451
- Kościuzsko, Stanisław, generál 224
- Kotejs řečený Jedlička, Václav 78
- Kottulinsky sv. pán von Kotulin, Fridrich, polní podmaršálek 183
- z Kounic, Václav Antonín hrabě, říšský kníže von und zu Kaunitz-Rietberg 181–182
- Kovařík, loupežník 26
- Krafft, Karl August Adolph von, genmjr. 217
- Král, Václav 109
- Králová, Kateřina 135
- Krameriová, Jenovéfa 38, 174, 357
- Kramerius, Matěj Václav 37–38, 45, 173–174, 357, 396

- Kramérius, Václav Rodomil 38,
174, 340, 357, 396
- Kramolín, Josef 335
- Kramolín, Ondřej 335
- Kramolín, Václav Prokop 335
- Krasiński šlechtic erbu Ślepowron,
Wincenty, genpor. 224–225
- Kratochvíl, Josef 67
- Kristen, Zdeněk 454
- Kristián VII., dánský král 305
- Kristián, dánský korunní princ
305
- Krjujs, ruský plukovník 216
- Krman, Daniel 112
- Kropáček, Josef 57
- Krukowiecki, Jan hrabě, brigádní
generál 256
- Kryzula, Václav 90
- Kříž, Jan 56, 85
- Kučera, Karel 459
- Kugl, Josef 364
- Kurakin, Alexandr Borisovič kníže
339
- Kurka, Šimon 147
- Kutnar, František 30, 448, 450–452,
455, 458–460
- Kutnarová, Božena 458
- Kutuzov viz Goleniščev–Kutuzov
- Kvasničková, vdova 410
- Kvítek, Petr 138, 176
- Kvíz, Jan 10, 51, 135, 324
- Kvíz, Josef 375
- Kvíz, Matěj 375
- Kvíz, Václav 330
- Kvíz, Václav, důchodní 375
- Lagarde, Auguste-Marie-Balthazard
Charles, hrabě de la Pelletier,
genmjr. 262
- Lahoda, Jan 191
- La Horie, Louis Jacques, baron de,
viceadmirál 391
- Lahorie de Fanneau, Victor Claude
Alexandre, brigádní generál 156
- Lallemand, Henri Dominique,
baron de, brigádní generál
390–391
- Lallemand, Charles François Antoi-
ne Frédéric, baron de, divizní ge-
nerál 391
- Lambrador viz Gómez
- Langeron, Andrault (Andrej Andre-
jevič), hrabě Kutzbašský, generál
pěchoty 213, 245
- Las Cases markýz de Lecossade,
Émmanuel Auguste Dieudonné
391
- La Tour d’Auvergne-Lauraguais vé-
voda de Saint Paulet, Joseph
Denis Bernard Édouard 339
- Latour viz Baillet de Latour
- Latour-Maubourg viz Fay
- Lauriston viz Law
- Law hrabě de Lauriston, Jacques
Alexandre Bernard, genplk. 213,
224
- Law of Loriston, John 213
- Lefèbvre, François Joseph, vévoda
de Danzig, maršál 156
- Leopold II. Habsbursko-lotrinský,
císař římskoněmecký 14–15, 25,
28, 47, 140–141, 196, 199, 333,
379, 381
- Leubner, Václav 9
- Lev X. (vl. jm. Giovanni kníže Me-
dici) 355
- Libenická z Vrchovišť, Anna, roz.
rytířka ze Lstiboře 341
- Libenický z Vrchovišť na Libenicích
a Jeníkově, Jan 341
- Libenický z Vrchovišť na Libenicích
a Jeníkově, Vilém 341
- Liechtenstein, Jan Josef kníže, ge-
nerál jízdy 57, 144, 351

- Liechtenstein, Josef Václav kníže, polní maršál 7
- Liechtensteinová, kněžna 146
- Ligne, Charles Joseph kníže de, polní maršál 183–184, 187
- Lignerovi, mlynářská rodina 26
- z Lobkovic, knížecí rod 202
- Lomnický z Budče, Šimon 27
- Lorencez, Guillaume, hrabě de Lattrille, divizní generál 241
- Lothar 361
- Löwenhjelm, Gustaf Carl Fredrik hrabě, genpor. 339–340
- Lubenskij, ruský plukovník jízdy 203
- Ludvík XV., francouzský král 287
- Ludvík XVI., francouzský král 268, 287, 304, 307, 356–357
- Ludvík XVIII., francouzský král 213, 262, 268, 271, 287–288, 293–294, 299, 304–306, 327, 339, 370, 390
- Ludvík, dauphin, otec Ludvíka XVI., Ludvíka XVIII. a Karla X. 287
- Ludvík (XVII.), syn Ludvíka XVI., následník trůnu 287, 304, 307
- Ludvík Jagellonský 355
- Ludvík Napoleon Bonaparte, velkovévoda z Bergu-Cleve 46, 95, 234, 294
- Ludwig I., velkovévoda von Hessen-Darmstadt 225
- Luger, Jan Křtitel 114
- Luisa de Guzmán 331
- Luisa Střelická, pruská královna 319
- Lukavec, rychtář 350
- Lusignan, Franz markýz de, polní zbrojmistr 196
- Macdonald, Jacques-Étienne, vévoda Tarentský, maršál 212–213, 225, 258, 263, 267
- Macek, Josef 454–455
- Mahmúd II., turecký sultán 400
- Mach, Jan 354, 417
- Mácha, Karel Hynek 460
- Maitland lord of Lauderdale, Anthony, korvetní kpt. 391
- Malachowski, Kazimierz hrabě, brigádní generál 224–225
- Malet, Claude-François de, divizní generál 156
- Mandreville, Charles Auguste David, baron de Mandeville, brigádní generál 224
- Maret vévoda de Bassano, Hugues Bernard 142–143, 188, 206, 211
- Marie Anna Habsbursko-lotrinská, arcivévodkyně 99
- Marie Antoinette, francouzská královna 287, 307
- Marie Louisa Habsbursko-lotrinská, prvně provd. Bonaparte, podruhé provd. Naipperg, francouzská císařovna, vévodkyně z Parmy, Piacenzy a Guastally 45, 140, 170, 287, 293, 299, 303–304, 312–313, 319, 339
- Marie Ludovika Beatrix Habsbursko-lotrinská, roz. vévodkyně d'Este, rakouská císařovna 46, 140, 200, 414
- Marie Luisa Parmská, španělská královna 328
- Marie Savojská, portugalská královna 331
- Marie Terezie Habsburská, římskoněmecká císařovna 181, 307, 351
- Marie Terezie d'Este Habsbursko-lotrinská, sardinská královna 409
- Marie Terezie Wettinová, roz. arcivévodkyně Habsbursko-lotrinská, saská královna 47, 59, 99

- Markovic, Matěj 115, 413
 Marle, Vojtěch Jan 20, 119
 Marmont, Auguste-Frédéric Louis
 Viesse de, vévoda Dubrovnický,
 maršál 264–266, 270–271, 287
 Martin Tourský 418
 z Martinic, Jaroslav Bořita 148
 Matěj z Vunšvic 330
 Matějček, Antonín 454
 Materna z Květnice, Adam 94
 Maternová z Květnice, Apolena,
 roz. rytířka z Hrušova 94
 Matoušek, Josef 455
 Matthias von Jagow 355
 Matyáš Korvín 355
 Matz, Josef 55
 Maussion, Thomas Antoine Jean
 de, plk. 256
 Maximianus 157
 Maxmilián I. Habsburský, císař
 římskoněmecký 355
 Maxmilián I. Wittelsbach, bavorský
 král 222, 338
 Maxmilián František Habsbursko-
 lotrinský, arcivévoda 59
 Mayer, Christian Fridrich von,
 polní podmaršálek 303
 Mayer, Josef 54
 Mayern, Wilhelm Fridrich, genpor.
 303
 Mederer, Johann 56
 Mehmed Emid Rauf Paša 400
 Melantrich Rožďalovský z Aventina,
 Jiří 112
 Mellas, Miklós Benedikt sv. pán de,
 generál jízdy 185
 Mensdorf-Pouilly, Emanuel hrabě,
 plk. 219
 Mentholon, Charles Tristan, hrabě
 de Lesse, brigádní generál 391
 van Mertens, Johannes Cornelis,
 genmjr. 256
 Metternich–Winneburg und Ochsen-
 hausen, Clemens Lothar Wenzel
 kníže von 181, 189, 194–195,
 222, 305, 319, 339–340
 Metternichová, Eleanora kněžna,
 roz. Kaunitz–Rietbergová 181
 Michail I. Fjodorovič, ruský car
 155, 157
 Mikan, Johann Christian 54
 Mikan, Joseph Gottfried 54
 Mikovec, Tomáš 257
 Mikuláš, farář 341
 Mikulovský, Florián Josef 330
 Miláček, soused 60
 Mirbach, Fridrich Otto sv. pán, říš-
 ský hrabě von Mirbach, plk. 189
 Mirbachová, Johana Terezie hra-
 běnka, roz. hraběnka z Martinic
 189
 Mirková, Dorota Cecilie, roz. Ka-
 pounka ze Svojkova 6
 Miškovský, Jozef 26, 445
 Miškovský, sedlák 149
 Mlčan, Filip 138
 Moravec, Václav Štela 417
 Moreau, Jean-Victor Marie, divizní
 generál 206, 212, 214, 216, 225,
 228, 340
 Morgenstern, Johann 56
 Morozov, Boris Ivanovič 157
 Mors, vrchní 50
 Mortier, Édouard Adolphe, vévoda
 z Trevisa, maršál 267
 Moucha, František 109, 347
 Mrvík, Jan 211
 Mrvík, Jan Nepomuk 211
 Müffing sv. pán von Weiss, Fridrich
 Ferdinand Karl, generáladjutant
 388
 Mucha, Matyáš 374
 Müller rytíř von Markl, August Vik-
 tor Christian, mjr. 238

- Müller šlechtic von Müllenau, Andreas, polní podmaršálek 258
- Murat-Bonaparte, Joachim, vévoda de Berg, maršál, velkoadmirál 95, 253, 258, 263–264, 303, 365. 380
- Muratová-Bonaparte, Caroline 95, 253
- Naipperg, Adam Albert hrabě von, polní podmaršálek 303
- Napoleon I. Bonaparte, francouzský císař 25, 45–46, 71–72, 77, 95, 113, 117–118, 139–142, 156, 163, 171–173, 179, 186, 188, 193, 196, 198, 206, 209, 211–214, 223–225, 228, 231–234, 236, 242–243, 245, 253–256, 258–260, 262–267, 270–271, 286–288, 291–296, 298, 300, 302–307, 312–315, 318–320, 325, 328, 337, 339, 351, 355, 357, 364–368, 370, 379–380, 383–384, 390–392, 394, 400, 405, 414, 417
- Napoleon II. Bonaparte, zvaný Orlik 87, 95, 113, 287, 304, 391
- Napoléon François Joseph Charles viz Napoleon II.
- Napoleon Ludvík Bonaparte 46
- Narbonne-Lara viz Amalric
- Naryškin, Lev Alexandrovič hrabě, generáladjutant 162
- Navrátil, Josef 455
- Navrátil, Leander 181, 310
- Nedbal, František 94
- Nedbal, Hynek 55
- Nedbal, Miloš 94
- Nejedlý, Jan 37–38
- Nejedlý, Zdeněk 448, 450, 453–457
- Němeček, František Xaver 7, 16, 28–29, 38, 104–105, 269, 458
- Nemeškal, muzeolog 458
- Nero 362
- Nesselrode, Karel Robertovič hrabě 222, 305–306
- Netsch, Johann Bartolomäus 56
- Neugebauer, Antonín Eduard 138
- Neumann, Josef Ignác 55
- Neureuter, Jan 174
- Neureutter, Bohdan 174
- Neureutter, Martin 174
- Ney, Michel, vévoda Elchingenský a kníže Moskevský, maršál 163, 254, 264, 270, 272, 407
- Niegolewski, Andrzej šlechtic, plk. 224
- Nikolaj I. Pavlovič, ruský car 214, 320
- Nikolau, Stanislav 451
- Noiret hrabě d'Avoine, Jean-Adolphe 339
- Norbert 91
- Nostitz-Rieneck, Fridrich Johann hrabě 54
- Novák, Arne 454
- Novotný, Václav 103
- Novozámská, Martina 459
- Nugent hrabě von Westmeath a kníže von Roma, Laval, polní podmaršálek 258
- Očadlík, Mirko 456–457
- Olešík, Norbert 372, 396
- Oppen, Adolf Fridrich von, genpor. 217
- Osten-Saken, Fabijan Vilgelmovič hrabě, polní maršál 213
- Osterman-Tolstoj, Alexandr Ivanovič hrabě, armádní generál 212
- Oudinot, Charles Nicolas, vévoda de Reggio, maršál 254, 263, 267
- Paar, Johann Karl kníže von, genmjr. 325–326

- Palacký, František 444
 Paleček, František 124, 336
 Palen, Pjotr Petrovič hrabě, generál jízdy 218, 245, 260
 Palkovič, Jur 397
 Palmella vévoda de Sonza-Holstein, Pedro 339–340
 Pánek, Jaroslav 458
 Paprocký z Hlohol a Paprocké Vůle, Bartoloměj 310
 Partlic (Partlicius) ze Špicberka, Šimon 111
 Pařízek, Aleš Vincenc 39
 Pastoret, Claude Émmanuel Joseph-Pierre markýz de 292
 Páta, Josef 454
 Patrčka, Michal Silorad 39
 Patzak, Václav 456–457
 Patzaková, Anna 456–457, 459
 Paukert, František Antonín 39
 Pavel I. Petrovič, ruský car 77
 Pedro Portugalský 331
 Pekárek, Václav 455–456
 Pekař, Josef 445–451, 454
 Pelcl, František Martin 38
 Perrin, Claude-Victor, hrabě Bel-lunský, maršál 224, 267
 Pesnar, Leopold 50
 Petr I. Alexejevič Veliký, ruský car 155–157
 Petr II. Alexejevič, ruský car 155
 Petr, Václav 450
 Petránek, František 93
 Petrarca, Francesco 346, 360–361
 Petrmichl, Jan 453
 Petsch, Antonín 94, 285
 Pingas, Josef 8, 33, 37–38, 80, 83, 94, 104, 131, 133, 170, 182, 286, 363
 Pinkas, Adolf Maria 104
 Pinkas, Jan 104
 Pinkas mladší, Jan 104–105
 Pinkas, Karel Václav 104
 Pire, Hippolyte-Marie Guillaume, hrabě de Rosnyvineau, divizní generál 256
 Pitka, Jan 56
 Pius VII. (vl. jm. Barbara Luigi Chiaramonti) 117, 171–172, 259, 269, 271, 287, 292, 312, 328, 333, 340, 405, 409
 Platov, Matvej Ivanovič hrabě, polní ataman 164, 229, 255, 319
 Platten, Gottlieb Wilhelm Christian von, genpor. 223
 Platzer rytíř von Platzerfeld, Prokop 417
 Pletz, August Wilhelm von, generál jízdy 238
 Pleyer, Josef 377
 Podlaha, Antonín 83, 446
 Poniatowski, Józef Anton kníže, maršál 225, 228, 230
 Popovic, důstojník 356
 Pospíšil, Josef 56
 Posse, Karl Henrik, genmjr. 241
 Posselt, František 71
 Posselt, František Vilém 71
 Pošival, Antonín 235
 Potocki, Stanisław Kostka hrabě 230
 Poul, František 111, 119–120, 309, 396
 Poupa, Václav 8–9, 104, 130, 398
 Poupě, František Ondřej 57
 Poupová, Johana 398
 Pourtalès, Fridrich říšský hrabě von 307
 Prause, Josef 57–58
 Procházka, František Faustín 28, 37–38, 71
 Prokeš, Jaroslav 455
 Prokop 153, 321
 Prosper, Matouš 98

- Přemysl II. Otakar 114
 Přibík z Klenové 237
 Příkladovský hrabě z Příkladovic,
 František de Paula 9
 Pujman, Ferdinand 451
 Puteani, Josef Franz Anton sv. pán
 von 55–56
- Raab, Franz Anton 8, 159
 Racman, Hynek 396
 Radivojević, Pavlo šlechtic, polní
 podmaršálek 214–215
 Rainer Josef Habsbursko-lotrinský,
 arcivévoda, polní zbrojmistr
 196–197
 Rajevskij, Nikolaj Nikolajevič, ge-
 nerál jízdy 172
 Rákosník, Matěj 137
 Rapp, Jean hrabě de, generál jízdy
 156, 164, 240, 246
 Rautenkranc, Jan Křtitel 132
 Rautenkranc, Josef Miloslav Fran-
 tišek 132
 Rautenstrauch, Józef, brigádní ge-
 nerál 225
 Razumovskij, Andrej Kirillovič
 kníže 305–306, 339, 346
 Reiner de Reyniac, Léonard, plk.
 262
 Repnin-Volkonskij, Nikolaj Grigor-
 jevič kníže, generál jízdy 340
 Reynier, Jean-Louis, hrabě de, di-
 vizní generál 156, 224
 Reynier de Jarjayes, François-Au-
 gustin, divizní generál 265
 Riegger, Joseph Anton 16, 28
 Riesch, Johann Siegmund hrabě
 von, generál jízdy 185
 Richter, Josef Antonín 57
 Richter, Leopold 312
 Richter, Vincenc Václav 55
 Ringer, Kašpar 56
- Robert z Anjou 361
 Rosenberg-Orsini, Franz Seraph
 říšský kníže von, generál jízdy
 181
 Rössler, Matěj 55
 Rostopčin, Fjodor Vasiljevič hrabě,
 genpor. 152–153, 231
 Rott z Rottenthallu, Daniel 330
 Roubík, František 453–455
 Rousek, farář 337
 Rožnecki, Alexander, divizní gene-
 rál 224–225
 Rudolf II. Habsburský, císař řím-
 skoněmecký 298, 331
 Rudolf Johann Josef Rainer Habs-
 bursko-lotrinský, arcivévoda 110,
 113–114
 Rulík, Jan 16, 30, 38, 77, 173–174
 Rumjancev, Nikolaj Petrovič hrabě
 222
 Rumlena, obecní sluha 68
 Rusa, František Adam 56–57
 Rustan, mameluk Napoleona I.
 295
 Ryba, Jan Jakub 39, 382
 Rychetský, rychtář 347
 Rychlovský, Jan 38, 97
- Řehoř Veliký 390
 Řezníček, Václav 26
- Saint-Cyr, Laurent, hrabě de Gou-
 vion, maršál 156, 236
 Saint Priest viz Guinard
 Saldanha vévoda de Oliveira
 e Daun, Joao Carlos Gregório
 Domingues Vicente Francisco,
 maršál 339–340
 Salm-Salm, Florentin kníže, generál
 pěchoty 59
 Salm-Salm, Wilhelm Johann Felix
 kníže 59, 97, 148

- Salmová, Anna Ludmila princezna, provd. hraběnka z Vřesovic 91
- Sánchez-Pleites markýz de Sotomayor, Juan Pedro, generál pěchoty 252
- Savary, Anne-Jean Marie René, vévoda de Rovigo, maršál 390–391
- Sayn-Wittgenstein-Berleburg, Albert Fridrich Ludwig Ferdinand princ von, generál 225
- Sayn-Wittgenstein-Hohenstein, Fridrich Karl princ von, generál 225
- Sayn-Wittgenstein-Ludwigsburg, Ludwig Adolf Peter říšský hrabě, polní maršál 179, 210, 223, 259–260
- Scotti, Karel Ignác 20
- Sébastieni, François-Horace Bastien, hrabě de la Porta, maršál 263
- Sébastieni, Jean-André Tiburce, viscomte de, brigádní generál 263
- Seidl, Johann 56
- Serrurier, Jean Matthieu Philibert, hrabě de, maršál 232
- Severoli, Filippo hrabě de, generál jízdy 264
- Shaw hrabě of Cathcart, William, generál pěchoty 306, 319, 339
- Schäffer, Karl von, plk. 199
- Schaffgotsche, Johann Prokopaeus říšský hrabě von 182, 379
- Scharnhorst, Gebhard David von, genpor. 189
- Schauer, Dominik 56, 404, 417
- Schenk, Jan Václav 56
- Scheppl, justiciár 51, 310
- Schmidt, Franz 52, 54
- Schmiedl, Jacob Fridrich 51
- Schnirch, Johann Josef 57
- Schöler, Johann Fridrich Wilhelm von, genmj. 237
- Schönborn, František Filip Josef hrabě 9
- Schönfeld, Johann Ferdinand von 210
- Schuster, Michael 310, 396
- Schwab, Karl 58
- Schwarzenberg, Josef kníže 45
- Schwarzenberg, Karel kníže, polní maršál 45, 86, 103, 106, 142–143, 193, 209–210, 212, 237, 239, 241, 245, 256, 258–260, 262, 264–265, 267–268, 288, 300–301, 304–305, 320, 322, 325
- Schwarzenbergová, Paulina kněžna 45
- Schýbal, Václav 337
- Siegel, František 150
- Sierakowski, Józef, brigádní generál 225
- Simbschen, József Anton sv. pán de, polní zbrojmistr 185
- Sinan (vl. jm. Scipione Cicale) 297–298, 300
- Skalický, František 270, 322
- Skopec, Jindřich 26–27, 29, 443–448, 451, 458–460, 462
- Slavík, Bedřich 451
- Slavík, Jan 450
- Smolík, Jan 109
- Sobotka, Václav 18
- Sofie Alexejevna, ruská carevna 155
- Sommariva, Anniballe markýz de, polní zbrojmistr 200–201
- Sotomayor viz Sánchez
- Soudný, Jan 56
- Soudný, Josef 111, 119–120
- Souham, Joseph, hrabě de, divizní generál 225
- Soult, Nicolas-Jean de Dieu, vévoda Dalmatský, maršál 264–265, 293

- Stackelberg viz Štachelberk
 Stadion-Werthausen, Johann Philipp
 Karl hrabě 305
 Starck, Franz Xaver 56
 Starhemberg, Heinrich hrabě von,
 polní podmaršálek 264
 Stašek, Bohumil 450
 Stehlík, soused 328
 Steiner, Andreas 54
 Steinreiter, Adam 56
 Sternberg, František Kristián hrabě
 90
 Stewart viscount Castlereagh mar-
 kýz of Londonderry, Henry Ro-
 bert 195, 306, 339
 Stich, Alexandr 459
 Strandel, Vincenc 55
 Stránský, Jakub 13
 Strnad, Tomáš 249, 270
 Stuart baron of Rothesay, Charles,
 generál pěchoty 306, 339
 Stürmer, Ignaz Lorenz sv. pán von
 394
 Stürmer, Karl sv. pán von, plk.
 394
 Sufí, perský šáh 155
 Suchý, vyhořelý 389
 Sulkowski erbů Sulima, Antony
 kníže, divizní generál 228
 Suvorov, Alexandr Vasiljevič, kníže
 Italinský, polní maršál 172, 179
 Svěčin, Nikanor Michailovič šlechtic,
 genpor. 162
 Světlík, Kazimír 105, 135, 347
 Svoboda, Matěj Arkadius 176
 Svobodová, selka 60
 Šauer viz Schauer
 Šembera, Antonín 176
 Šimek, Václav 175–176
 Škopek, rychtář 350
 Šlechta, Václav 147, 187
 Šlechta mladší, Václav 147, 405–406
 Šlechta, invalida 90
 Šmejkal, Václav 94, 285, 309
 Šmid (Schmiedt), Josef 56
 Šmíd (Schmied), Jan 56
 Šperling, Josef 176
 Šrámek, Antonín 66
 Šrámek, Hynek 64
 Šrámek, Václav 64–65
 Štajner, Matěj 406
 Štachelberk, Gustav Otovič hrabě
 339
 Šťastný rytíř Mladota ze Solopisk,
 na Vršicích a na Lhotce, Václav
 395
 Štěpán-István Uherský 328
 Štěpánek, Jan Nepomuk 143
 Šturm, Jan 135, 168, 337
 Šujskij, Vasilij 157
 Šusta, Josef 454, 456
 Švenda, František de Paula 39,
 386–387
 Talleyrand-Périgord, Charles Mau-
 rice de, hrabě de Valençay a kní-
 že de Benevento 292–293, 306,
 339
 Tarquinius Priscus 300–301
 Tarquinius Superbus 300–301
 Tauentzien hrabě von Wittenberg,
 Fridrich Bogislaw Emanuel, gene-
 rál pěchoty 217, 219
 Tettenborn, Fridrich Karlovič,
 genmjr. 266
 Therme, Laurus 151
 Thielmann, Johann Adolph sv. pán
 von, genmjr. 217–218
 Thümen, Heinrich Ludwig August
 von, genmjr. 217
 Tiegel rytíř von Lindenkron, Wil-
 helm 115, 153
 Tobolka, Zdeněk Václav 449

- Tögl, Martin Albert 54
Tomašić, Franjo sv. pán de, polní podmaršálek 238
Toronay, Mikuláš 130
Trautmannsdorf, Ferdinand kníže von 188
Trautmannsdorf, Jan Josef Norbert princ von 188
Trautmannsdorf, Maria Tadäus hrabě von 114, 117
Trautmannsdorfové, hraběcí rod 70
Trenck, Leopold hrabě von der, generál jízdy 388
Trench le Poer lord of Clancarty, Richard 339
Třebický, František Xaver 54
Třebický, Ignác 54
Tvrdý, Jan 55
Tvrdý mladší, Jan 55
Tywoniak, Jiří 458–459
- Umiński, Jan Nepomuk, brigádní generál 224–225
Ungar, Karel Rafael 38
Unwerthové, rod svobodných pánů 50
Urbánková, Ema 459
- Vacek, Jiří 462
Vachek, Josef 459
z Valdštejna, Albrecht Václav Eusebius, vévoda Frýdlantský 180
Vandamme, Dominique René, hrabě Uneburský, maršál 186, 212, 214, 218, 231, 320, 327, 385
Vaněk, Norbert 340
Vasovci, švédská královská dynastie 72, 180
Vavák, Bohumil 5
Vavák, Florián 7
Vavák, František Podivín, syn autora 10, 34, 132, 135, 250, 399
Vavák, František, syn Josefa V., vnuk autora 62, 250, 398–399
Vavák, František, syn Martina V., vnuk autora 399
Vavák, František, prasynovec autora 251
Vavák, Ivan-Jan, syn autora 9, 11, 25, 47, 62, 77, 98, 132, 135, 146–147, 399, 402
Vavák, Jan, syn Václava V., vnuk autora 201, 337, 399
Vavák, Jan, syn Františka Podivína V., vnuk autora 250, 400
Vavák, Jan, pravnuk autora 445
Vavák, Jan, synovec autora 67
Vavák, Jan Antonín, otec autora 6–7
Vavák, Jan Karel 6
Vavák, Jan Nepomuk, syn Vojtěcha V., vnuk autora 396, 399
Vavák, Jiří, dědeček autora 6, 333
Vavák, Jiří, bratr autora 7, 333
Vavák, Josef, syn autora 9–10, 17, 34, 60, 62, 91, 132, 135, 208, 250, 337, 398–399, 401
Vavák, Karel 6
Vavák, Martin, syn autora 9, 11, 17, 70, 90, 132, 135, 164, 200–201, 337, 399–400
Vavák, Matěj 6
Vavák, Matěj, synovec autora, hostinský 419
Vavák, Matěj Šebestián 7
Vavák, Prokop, syn autora 9, 135, 399
Vavák, Václav, syn autora 9–10, 62, 132, 135, 138, 201, 337, 399
Vavák, Václav, syn Josefa V., vnuk autora 91, 208, 250, 398, 401
Vavák, Václav, syn Martina V., vnuk autora 337, 399
Vavák, Vojtěch, syn autora 8–9, 11, 50, 83, 132, 135, 226, 396, 399

- Vaváková, Alžběta, dcera Václava V.,
vnučka autora 399
- Vaváková, Alžběta, roz. Čermáková,
podruhé provd. Brtková, snacha
autora 34, 60, 398
- Vaváková, Anna, provd. Hotovcová,
dcera autora 9–10, 62, 132, 135,
398
- Vaváková, Anna, dcera Josefa V.,
vnučka autora 399
- Vaváková, Anna, dcera Martina V.,
vnučka autora 399
- Vaváková, Anna, dcera Václava V.,
vnučka autora 399
- Vaváková, Anna, roz. Pesnarová,
snacha autora 50
- Vaváková, Anna, roz. Vorlíčková,
snacha autora 138
- Vaváková, Anna, vdova po Janu V.,
synovci autora 251
- Vaváková, Barbora, matka autora
375
- Vaváková, Barbora, roz. Poupová,
žena autora 8–9, 11, 130–131,
396, 398, 402
- Vaváková, Kateřina, provd. Vomáč-
ková, dcera autora 9, 62, 132,
135, 399, 412
- Vaváková, Kateřina, dcera Františ-
ka Podivína V., vnučka autora
250, 400
- Vaváková, Kateřina, dcera Václava
V., vnučka autora 62, 399
- Vaváková, Marie, dcera Martina V.,
vnučka autora 164, 399
- Vaváková, Rozálie, dcera Josefa V.,
vnučka autora 399
- Vaváková, Rozálie, roz. Balounová,
snacha autora 164, 337, 399
- Vaváková, Vilemína, dcera Vojtěcha
V., vnučka autora 399
- Vavákové z Adlaru, rytířský rod 5
- Velková, Alice 462
- Vesecký, měšťan 311
- Vicenze viz Caulaincourt
- Viktor Emanuel I., sardinský král
199, 252, 356
- Vilém IV., bavorský vévoda 355
- Vitman, rychtář 350, 357
- Vladislav II. Jagellonský 355
- Volný, Jiří 27, 39
- Vomáčka, František, vnuk autora
62, 147, 337, 399
- Vomáčka, Václav, zeť autora 62, 91,
399
- Vomáčka mladší, Václav, vnuk
autora 62, 337, 396, 399, 401
- Vomáčková, Barbora, matka Václa-
va V. 412
- Vorlíček, Matěj 138
- Voroncov, Michail Semjonovič kníže,
polní maršál 224
- Vorovka, Karel 448
- Voskovec (vl. jm. Wachsmann), Jiří
104
- Vozáb. František 136
- Vozáb, Jakub 135, 324
- Vozáb mladší, Jakub 136, 374
- Vozáb, Jan 136
- Vozáb, Václav 8, 374
- Vozáb mladší, Václav 10, 50–52,
136, 374
- Vozábová, Anna, roz. Soběslavová
136, 191
- Vrba, soused 61
- z Vrbna, Rudolf hrabě 201, 293
- z Vřesovic, Vilém říšský hrabě 91
- Všembera, farář 337
- Vukašović, Filip sv. pán de, generál
pěchoty 185
- Vydra, Stanislav 35, 38
- Waigl, Jan 58
- Walberg, Theobald von 57

- Walfram, Conrad 199
- Wallis, Georg Olivier hrabě von,
polní maršál 175
- Wallis, Josef hrabě von 53, 58
- Wallis, Patrik Olivier hrabě von,
genmjr. 175
- Wallis hrabě von Karinghmain, Mi-
chael, polní maršál 197
- Wallisové, hraběcí rod 175, 244
- Weinhuber, František 101
- Wellesley vévoda of Wellington,
Arthur, polní maršál 198, 239,
242, 244, 260, 262, 264, 293, 304,
306, 315, 383
- Wellington viz Wellesley
- Werstadt, Jaroslav 450, 455
- Wilfling, Ignác Richard 144
- Willem II. Oranžský 239
- Willem V. Batav 239
- Willem VI. Frederik Oranžský, ge-
nerál jízdy 234, 239, 241, 368
- Wimmer, Jacob sv. pán von 54
- Winkler, Josef 57
- Wintzingerode, Ferdinand sv. pán
von, generál jízdy 162, 263, 266
- Wisinger, Onufrius 15
- Wittgenstein viz Sayn
- Wolf, Jan 57
- Wolf, Johann 56
- Wolfram, Jan Křtitel 51, 227, 309,
359, 370–371
- Wratislaw Mitrovský hrabě z Mitro-
vic a Nemyšle, Jan František 57
- Wratislaw Mitrovský hrabě z Mitro-
vic, Josef 54
- Wrede, Karl Philipp kníže von, ge-
nerál polní maršál 223, 229, 238,
256, 259, 264, 385, 387
- Wurmser, Dagobert Siegmund
hrabě von, polní maršál 236
- Württemberg, Eugen Fridrich Karl
vévoda von, genpor. 259–260,
293
- York hrabě von Wartenburg, Jo-
hann David Ludwig, generál
polní maršál 255
- Zabiello, Henryk hrabě, plk. 228
- Zabiello, Jan Henryk hrabě, gene-
rál 228
- Zahradníková, Marta 459
- Zákora, Václav 107, 135, 257, 310,
321, 396, 420
- Záruba, Nepomuk 348
- Zárybnický, muzeolog 458
- Závada, Vilém 453
- Zechmeister sv. pán von Rheinau,
Theofil Joseph, polní podmaršá-
lek 245, 255
- Zelenka, Jakub Hynek 130
- Zíbrt, Čeněk 445
- Zika, Antonín 56
- Zikmund I. Jagellonský 355
- Zürchauer, Anton šlechtic 54
- Zvolský, Jan 330
- Zvolský, měšťan 330
- Židek, Pavel 83
- Židlická, Kateřina, roz. Hotovcová,
vnučka autora 91, 398, 418
- Židlický, Jan, manžel autorovy
vnučky, písmák 91, 352, 354,
401–402, 405, 407, 413, 417–418
- Žižka z Trocnova, Jan 114, 237,
317, 341

O b s a h

Stanislava Jonášová: František Jan Vavák	5
KNIHA ŠESTÁ (srpen 1810 – duben 1814)	41
Předmluva	43
Rok 1810	45
Rok 1811	75
Rok 1812	123
Rok 1813	161
Rok 1814	249
Dodatky	273
KNIHA SEDMÁ (1814–1816)	283
Předmluva	285
Rok Páně 1814	288
Rok Páně 1815	343
Rok Páně MDCCCXVI–1816	409
Přílohy	421
Martin Kučera: Doslov o knize a její první editorce	443
Jmenný rejstřík	465

PAMĚTI

FRANTIŠKA JANA VAVÁKA,

SOUSEDA

A RYCHTÁŘE MILČICKÉHO

Z LET 1770-1816

KNIHA VI-VII (1810-1816)

Editorka PhDr. Stanislava Jonášová
K vydání připravil doc. PhDr. Martin Kučera, CSc.

Vydala Univerzita Karlova v Praze
Nakladatelství Karolinum
Ovocný trh 3-5, 116 36 Praha 1
Praha 2009

Prorektor-editor prof. PhDr. Mojmír Horyna
Redakce Ivo Tamchyna
Obálka a grafická úprava Zdeněk Ziegler
Sazba a zlom DTP Nakladatelství Karolinum
Vytiskla tiskárna Nakladatelství Karolinum

Vydání první

ISBN 978-80-246-1482-3